

Finanšu izlūkošanas dienests

NACIONĀLAIS NILLTPF RISKU NOVĒRTĒŠANAS ZIŅOJUMS PAR 2020.–2022. GADU

2023

Saturs

1. Kopsavilkums.....	5
1.1. Nacionālie NILL draudi	5
1.2. Nacionālā NILL ievainojamība	7
1.3. Sektoru novērtējums un paaugstināta NILL riska pakalpojumi.....	9
1.4. Juridisko personu un nevalstisko organizāciju riski.....	11
1.5. Terorisma finansēšanas, proliferācijas finansēšanas un sankciju pārkāpšanas riski	14
1.6. Nākotnes riski.....	16
2. Ievads.....	20
2.1. Ekonomiskais un ģeopolitiskais raksturojums.....	20
2.2. Covid-19 ietekme uz pārskata periodu	22
2.3. Izmaiņas NILLTPF novēršanas sistēmas normatīvajā ietvarā	26
2.4. Latvijas NILLTPF novēršanas sistēmas starptautiskais novērtējums	29
3. Nacionāla līmeņa draudi	34
3.1. Vispārīgs raksturojums	34
3.2. Nacionālā predikatīvā noziedzīgā nodarījuma draudi	35
3.3. Ārvalstu predikatīvā noziedzīga nodarījuma draudi	57
4. Nacionāla līmeņa ievainojamība.....	63
4.1. NILLTPF novēršanas politikas un stratēģijas kvalitāte.....	63
4.2. NILL definīcijas efektivitāte.....	65
4.3. Noziedzīgi iegūtas mantas konfiscēšanas normatīvo aktu pietiekamība.....	67
4.4. Finanšu izlūkošanas datu vākšanas un apstrādes kvalitāte.....	71
4.5. Finanšu izmeklēšanas, kriminālvajāšanas un iztiesāšanas kapacitāte un resursi	77
4.6. Finanšu izmeklētāju, prokuroru un tiesnešu neatkarība un godīgums	85
4.7. Finanšu integritāte un nodokļu administrēšana.....	87
4.8. Iekšzemes sadarbības efektivitāte	89
4.9. Starptautiskās sadarbības efektivitāte.....	92
4.10. Valsts robežsardzes kontroles kvalitāte, muitas režīma tvēruma un kontroles efektivitāte attiecībā uz skaidru naudu un līdzīgiem instrumentiem.....	96
4.11. Uzticamas identifikācijas infrastruktūras pieejamība	103
4.12. Neatkarīgas informācijas pieejamība.....	106
4.13. Informācijas par PLG pieejamība un ticamība.....	110
5. Nacionālais terorisma finansēšanas un proliferācijas finansēšanas risku novērtējums	115
5.1. Terorisma finansēšana	115
5.2. Proliferācijas finansēšana	125
6. Sankciju pārkāpšanas un apiešanas risku novērtējums.....	133
7. Terorisma finansēšanas, proliferācijas finansēšanas un sankciju pārkāpšanas un apiešanas risku scenāriji.....	142
7.2. Nacionālie terorisma finansēšanas riski	142
7.3. Sektoru terorisma finansēšanas riski.....	142
7.4. Nacionālie proliferācijas finansēšanas riski.....	146
7.5. Sektoru proliferācijas finansēšanas riski	146
7.6. Sankciju pārkāpšanas un apiešanas risku scenāriji	147
8. Sektoru risku novērtējuma rezultāti	152

Finanšu sektors	153
8.1. Kredītiestādes	153
8.2. Maksājumu iestādes un elektroniskās naudas iestādes	159
8.3. Ieguldījumu brokeru sabiedrības	162
8.4. Ieguldījumu pārvaldes sabiedrības	164
8.5. Personas, kas sniedz inkasācijas pakalpojumus	167
8.6. Kreditēšana, tai skaitā finanšu līzings, ja pakalpojumu sniegšanai nav nepieciešama licencēšana	168
8.7. Valūtu tirdzniecības sabiedrības	170
8.8. Licencētie patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēji	172
8.9. Alternatīvo ieguldījumu fondu pārvaldnieki	175
8.10. Kooperatīvās krājaizdevu sabiedrības	176
8.11. Dzīvības apdrošināšanas pakalpojumu sniedzēji	178
8.12. Privātie pensiju fondi	180
8.13. Virtuālo valūtu pakalpojumu sniedzēji	181
Nefinanšu sektors	185
8.14. Juridiska veidojuma vai juridiskās personas dibināšanas un darbības nodrošināšanas pakalpojumu sniedzēji	185
8.15. Nodokļu konsultanti	188
8.16. Ārpakalpojuma grāmatveži	190
8.17. Finansiāla rakstura konsultāciju pakalpojumu sniedzēji	192
8.18. Neatkarīgi juridisko pakalpojumu sniedzēji	193
8.19. Zvērināti advokāti	196
8.20. Zvērināti notāri	198
8.21. Zvērināti revidenti	200
8.22. Nekustamā īpašuma darījumu starpnieki	202
8.23. Izložu un azartspēļu organizatori	204
8.24. Ārpustiesas parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji	206
8.25. Transportlīdzekļu tirdzniecības pakalpojumu sniedzēji un to starpnieki	208
8.26. Dārgmetālu, dārgakmeņu, to izstrādājumu tirdzniecība	210
8.27. Cita veida preču tirgotāji un starpnieki	212
8.28. Personas, kas darbojas mākslas un antikvāro priekšmetu apriņķī	213
8.29. Darījumi ar kustamajiem un nekustamajiem kultūras pieminekļiem	215
8.30. Maksātnespējas procesa administratori	216
8.31. Galvojumu un citu tādu saistību aktu izsniegšana, ar kuriem uzlikts pienākums	219
9. Juridisko personu un juridisko veidojumu NILLTPF riski	220
9.2. Juridisko personu riski	221
9.3. Nevalstisko organizāciju riski	237
10. Paaugstināta NILL riska pakalpojumi	251
10.1. NILLTPF riski brīvajās zonās	251
10.2. Virtuālās valūtas, NFT un decentralizētās finanses	256
10.3. Nekustamā īpašuma sektors	262
10.4. Būvniecības sektors	264
10.5. Ieguldījumu TUA	265

11. NILL risku scenāriji	268
12. Finanšu pieejamības produkti.....	273
12.1. Vispārējs apraksts	273
12.2. Finanšu pieejamības produkti Latvijā	275
12.3. Risku mazinošu pasākumu ietekme	278
13. Risku mazinošo pasākumu priekšlikumi.....	280
14. Pielikums Nr. 1. "Saīsinājumi un terminoloģija"	289
15. Pielikums Nr. 2 "Tabulas un attēli"	292
16. Pielikums Nr. 3 "9. nodaļā izmantotie valstu saraksti"	297

1. Kopsavilkums

Nacionālais noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas risku novērtējums par laika posmu no 2020. līdz 2022. gadam (NRA 2023) ir starpinstitucionāls dokuments, kura izstrādē ir piedalījušās visas kompetentās iestādes,¹ UKI un privātais sektors, apzinot un identificējot NILLTPF riskus Latvijā. Vienota izpratne par NILLTPF riskiem ir būtiska, lai efektīvi tos novērstu vai mazinātu, tādējādi nodrošinot efektīvu NILLTPF novēršanas sistēmas funkcionēšanu. NRA ir pamats riskos balstītas NILLTPF novēršanas politikas veidošanā, kā arī nosakot prioritārās jomas resursu piešķiršanai NILLTPF novēršanai un apkarošanai.

NRA 2020 pārskata periodā veiktā NILLTPF novēršanas sistēmas reforma (finanšu sektora "kapitālais remonts") un tās īstenošanai piešķirtie resursi atbilstoši pasākumu plānam, lai celtu kompetento institūciju spēju un kapacitāti NILLTPF novēršanas jomā, ir nodrošinājuši mērķtiecīgu un efektīvu NILLTPF novēršanas politiku, kas ir rezultējusies būtiskā NILLTPF risku un ievainojamības samazinājumā NRA 2023 pārskata periodā.

Iepriekšējos NRA identificētais NILLTPF risks, kas iziet no Latvijas kā reģionālā finanšu centra statusa, pārskata periodā, proti, no 2020. līdz 2022. gadam vairs būtiskus draudus nerada un nav aktuāls. Vienlaikus jānorāda, ka tas saglabājas tiktāl, cik tas skar to līdzekļu daļu likvidējamās kredītiestādēs, kas ir noziedzīgi iegūti. Papildus jāatzīmē, ka šo draudu novēršana likvidējamās kredītiestādēs joprojām aizņem ievērojamu FID, TAI, prokuratūras un tiesu resursu. Būtiskākus NILL draudus rada iekšzemē izdarītie noziedzīgie nodarījumi, t.sk. ēnu ekonomika un ar to saistītie noziedzīgie nodarījumi, proti, noziedzīgi nodarījumi nodokļu jomā, akcīzes preču un narkotisko vielu nelikumīga aprīte, tostarp kontrabanda un citi noziedzīgi nodarījumi.

Pārskata periodā visos NILLTPF novēršanas sistēmas posmos ir ievērojami kāpināta un vienādota izpratne par NILLTPF riskiem. Balstoties uz NRA 2020, izstrādātie un šajā pārskata periodā ieviestie NILLTPF risku mazinošie pasākumi ir būtiski mazinājuši NILLTPF riskus, novēršot iespējas izmantot Latvijas finanšu sistēmu NILLTPF.

NILLTPF novēršanas jomas kompetento institūciju savstarpējā sadarbība, kas balstās uz strukturētiem koordinācijas mehānismiem, kā arī starptautiskās sadarbības aktīva izmantošana ir ļāvusi būtiski kāpināt NILLTPF novēršanas efektivitāti, nodrošinot to, ka Latvija spēj apturēt noziedzīgi iegūtu līdzekļu plūsmu, izmeklēt sarežģītas NILL shēmas un rezultātā noziedzīgi iegūtos līdzekļus arī konfiscēt.

Vienlaikus jānorāda uz NRA 2023 konstatētajiem jauniem riskiem, kas pieprasa atbilstošus šo risku mazinošos pasākumus. Viens no šādiem riskiem saistās ar strauji pieaugošo Latvijas fizisko un juridisko personu skaitu, kas ir atvērušas kontus ārvalstu finanšu iestādēs, t.sk. Lietuvā reģistrētās finanšu sektora iestādēs, kas rada jaunus izaicinājumus NILLTPF novēršanā un apkarošanā, it īpaši attiecībā uz nacionālā predikatīvā noziedzīgā nodarījuma radītajiem NILL draudiem.

Krievijas karš Ukrainā un ar to saistītās ES sankcijas ir būtiski palielinājušas slodzi Latvijas institūcijām, kas ir atbildīgas par minēto sankciju izpildi un to pārkāpumu atklāšanu un personu saukšanu pie atbildības. Tas var būtiski ietekmēt VID NMPP kapacitāti efektīvi apkarot NILL un tos predikatīvos noziedzīgos nodarījumus, kas rada vislielākos NILL draudus, proti, noziedzīgi nodarījumi nodokļu jomā, akcīzes preču un narkotisko vielu nelikumīga aprīte, tostarp kontrabanda, kā arī izvairīšanās no skaidras naudas deklarēšanas.

NILL riski saistībā ar VV izmantošanu NILL pieaug līdz ar VV izmantošanas popularitāti. NRA 2023 secina, ka būtiski palielinās NILLTPF riski Latvijā saistībā ar to, ka VV pakalpojumu sniedzēji, kas reģistrēti valstīs ar vāju NILLTPF novēršanas sistēmu, var sniegt pakalpojumus vietējiem iedzīvotājiem. Ievainojamību palielina tas, ka Latvijas normatīvie akti neregulē ārvalstīs reģistrētu VV pakalpojumu sniedzēju darbību Latvijā. Vienlaikus jānorāda, ka pārskata periodā kompetento iestāžu, TAI, prokuratūras un tiesas izpratne par VV izmantošanas NILL riskiem, kā arī kapacitāte strādāt ar VV lietām ir būtiski veicināta.

1.1. Nacionālie NILL draudi

Ārvalstīs izdarītu noziedzīgu nodarījumu rezultātā iegūti līdzekļi

- 1.1.1. NRA 2020 pārskata perioda beigās notikušās pārmaiņas finanšu sektorā saglabājušas savu efektivitāti arī esošajā pārskata periodā. Atbilstoši SWIFT sistēmas datiem laika posmā no 2013. līdz 2017. gadam Latvijas finanšu sektora plūsma ar NVS valstīm vidēji mēnesī bija 13,5 mljrd. USD, bet ar ārzonu finanšu centriem – 9,8 mljrd. USD vidēji mēnesī. Pārskata periodā

¹ ĀM, FID, FM, IeM, IeM, TM, UR, KNAB, VID, IDB, VP, VRS, VDD, prokuratūra,

plūsma ar NVS valstīm salīdzinājumā ar minēto laika posmu samazinājusies par 89%, bet ar ārzonu finanšu centriem – par 93%.

- 1.1.2. Pārskata periodā salīdzinājumā ar NRA 2020 pārskata periodu ievērojami mainījusies Latvijas banku sektora klientu līdzekļu plūsma ģeogrāfija. Ievērojami samazinās maksājumu apjoms ar Krieviju un Baltkrieviju, savukārt vairāk nekā divarpus reizes pieaug maksājumu apjoms ar Lietuvu. Lietuva ir viens no lielākajiem Latvijas ārējās tirdzniecības partneriem, un Lietuvas finanšu sektora iestādēs kontus atvēris ievērojams skaits Latvijas fizisko un juridisko personu. Vienlaikus pastāv risks, ka pieaugošie NILL riski Lietuvas finanšu sektorā var radīt negatīvu blakusefektu riskus arī Latvijā.²
- 1.1.3. Vairums pārskata periodā uzsākto un izmeklēto kriminālprocesu par NILL ar ārvalstu predikatīvo noziedzīgo nodarījumu saistīti ar darījumiem, kuri veikti pirms pārskata perioda. Ārvalstu predikatīvos noziedzīgos nodarījumos NILL kriminālprocesos, kur vismaz daļa darījumu veikta pārskata periodā, joprojām tiek identificētas plūsmas no NVS valstīm, vienlaikus proporcionāli pieaug kriminālprocesu skaits, kur līdzekļi nākuši no ES valstīm (Francija, Vācija) un trešajām valstīm. Kriminālprocesos, kur līdzekļi nākuši no ES valstīm biežākais identificētais predikatīvais noziedzīgais nodarījums ir krāpšana.
- 1.1.4. NRA 2020 pārskata periodā tika būtiski stiprināta skaidras naudas kontrole uz robežas, gan nodrošinot efektīvāku tiesisko regulējumu, gan piešķirot nepieciešamos līdzekļus VID NMPP. Tas ir rezultējies būtiskā pārrobežu skaidras naudas plūsmu samazinājumā. Vienlaikus jānorāda, ka Covid-19 pandēmija un ar to saistītie pārvietošanās ierobežojumi arī veicināja skaidras naudas pārrobežu plūsmu samazinājumu.

Iekšzemē izdarītu noziedzīgu nodarījumu rezultātā iegūti līdzekļi

- 1.1.5. Reģistrēto noziedzīgo nodarījumu skaits Latvijā pakāpeniski samazinās jau kopš 2008. gada, un reģistrēto noziedzīgo nodarījumu skaita kritums turpinās arī pārskata periodā, samazinoties par 17,0% attiecībā pret NRA 2020 pārskata periodu un par 25,7% attiecībā pret periodu no 2013. līdz 2016. gadam. Vienlaikus aug reģistrēto noziedzīgo nodarījumu skaits atsevišķās predikatīvo noziedzīgo nodarījumu grupās, nozīmīgākais pieaugums vērojams attiecībā uz krāpšanu digitālā vidē.
- 1.1.6. Augstus NILL draudus no nacionālā predikatīvā noziedzīgā nodarījuma veido izvairīšanās no nodokļu nomaksas, savukārt vidēji augstus – krāpšana, akcīzes preču nelikumīga aprīte, narkotisko un psihotropo vielu nelikumīga aprīte, noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā. Vidēji zemu (ar tendenci pieaugt) nacionālā predikatīvā noziedzīgā nodarījuma NILL draudus rada cilvēku tirdzniecība un noziedzīgi nodarījumi pret vidi.
- 1.1.7. Pārskata periodā vairāki pētījumi aprēķinājuši dažādu ēnu ekonomikas īpatsvaru pret IKP, bet līdzīgi kā citās valstīs, arī Latvijā pētījumi vienoti norāda uz ēnu ekonomikas pieaugumu Covid-19 krīzes gados.³ Saskaņā ar 2023. gada 30. maijā prezentētajiem pētījuma "Ēnu ekonomikas indekss Baltijas valstīs" datiem 2022. gadā ēnu ekonomikas apmērs sasniedza 26,5% no IKP.⁴
- 1.1.8. Saistībā ar Krievijas karu Ukrainā un ar to saistītās ES sankcijas ievērojami pieaudzis VID NMPP uzsākto kriminālprocesu skaits par noziedzīgo nodarījumu, kas noteikts Krimināllikuma 84. pantā "Starptautisko organizāciju un Latvijas Republikas noteikto sankciju pārkāpšana" (punkts Nr. 4.5.24.). Ņemot vērā, ka VID NMPP jau šobrīd ir izmeklēšanas iestāde, kas izmeklē izvairīšanos no nodokļu nomaksas, kontrabandas preču vai citu vērtību nelegālu pārvietošanu, akcīzes preču nelikumīgu aprīti, kā arī izvairīšanos no skaidras naudas deklarēšanas (proti, noziedzīgs nodarījums rada augstus vai vidēji augstus NILL draudus), viens no galvenajiem izaicinājumiem nākamajā pārskata periodā būs nodrošināt VID NMPP ar nepieciešamajiem resursiem, lai spētu efektīvi apkarot noziedzīgus nodarījumus, kas rada augstus un vidēji augstus NILL draudus.
- 1.1.9. Kopumā, ņemot vērā to, ka noziedzības līmenis mazinās un TAI, prokuratūras un tiesas spējas efektīvi apkarot NILL pieaug, nacionālā predikatīvā noziedzīgā nodarījuma NILL draudi, salīdzinot ar NRA 2020 pārskata periodu, samazinās. Vienlaikus pārskata periodā pieaug noziedzīga nodarījuma NILL draudi atsevišķās noziedzības jomās, piemēram, narkotisko un

² SVF, SVF Nordic Baltic Technical Assistance Project. Par NILL riskiem liecina arī kritiski zems ziņojumu par aizdomīgu darījumu skaits, kas atbilstoši FID pieejamajiem datiem par Latvijas klientiem tiek sniegti atsevišķās Lietuvas finanšu iestādēs ar ievērojamu Latvijas klientu skaitu.

³ Pieaugums vērojams 2020. un 2021. gadā attiecībā pret iepriekšējiem gadiem pirms Covid-19 krīzes.

⁴ A. Sauka, T. Putniņš. *Ēnu ekonomikas indekss Baltijas valstīs 2009.–2022. gadā*. Pieejams: <https://www.sseriga.edu/shadow-economy-index-2022-shadow-economy-latvia-almost-high-previous-year>.

Lincas Universitātes profesora Dr. F. Šneidera pētījums *Development of the Shadow Economy of 36 OECD Countries over 2003-2021: Due to the Corona Pandemic a Strong Increase in 2020 and a Modest Decline in 2021*. Pieejams: <https://www.fm.gov.lv/lv/media/11125/download?attachment>.

psihotropo vielu nelikumīga aprīte, krāpšana digitālā vidē, cilvēku tirdzniecība un noziedzīgi nodarījumi pret dabas vidi.

NILL riska profils

- 1.1.10. Šajā pārskata periodā, salīdzinājumā ar NRA 2020 pārskata periodu, nacionālais predikatīvais noziedzīgais nodarījums radīja ievērojami lielākus NILL draudus nekā ārvalstu predikatīvais noziedzīgais nodarījums, ko papildus iepriekšējā pārskata perioda beigās veiktajām izmaiņām finanšu sektorā veicināja arī pārskata perioda globālie notikumi – Covid-19 pandēmija un ar to saistītie pārvietošanās ierobežojumi, kā arī Krievijas karš Ukrainā un ar to saistītās ES sankcijas. Pārskata perioda beigās noziedzīgi iegūtu līdzekļu pārrobežu plūsma bezskaidrā naudā radīja augstākus NILL draudus nekā noziedzīgi iegūtu līdzekļu pārrobežu plūsma skaidrā naudā.
- 1.1.11. Latvijas NILL riska profils pārskata periodā ir iedalāms trijās daļās.
- 1.1.11.1. Pirmkārt, tas ir no vēsturiskā reģionālā finanšu centra statusa izrietošais NILL risks, kas pārskata periodā joprojām aizņem ievērojamu FID, TAI, prokuratūras un tiesu resursu. Vienlaikus būtiski uzsvērt, ka aktuālus NILL draudus šis riska profils vairs nerada un aktuāli draudi saglabājas tikai tiktāl, cik tas skar to līdzekļu daļu likvidējamās kredītiestādēs, kas ir noziedzīgi iegūta.
- 1.1.11.2. Otrkārt, tas ir Latvijā veikto noziedzīgo nodarījumu, kas saistās galvenokārt ar ēnu ekonomiku un krāpšanas digitālā vidē rezultātā ģenerēto NILL risks, kas pārskata periodā saglabājas iepriekšējā līmenī ar tendenci samazināties.
- 1.1.11.3. Treškārt, tas ir ārvalstīs izdarīto noziedzīgo nodarījumu, galvenokārt krāpšanas rezultātā ģenerēto NILL risks, kas pārskata periodā tiek ievesti Latvijā vai pārskaitīti uz Latvijas finanšu sistēmu. Salīdzinot ar iepriekšējiem pārskata periodiem, šis risks ir ļoti ievērojami mazinājies.

1.2. Nacionālā NILL ievainojamība

- 1.2.1. Nacionālās ievainojamības kontekstā vērtēta NILL novēršanas un apkarošanas normatīvo aktu un to piemērošanas efektivitāte, iestāžu spēja identificēt un izmeklēt NILL, saucot pie kriminālatbildības vainīgās personas, kā arī spēja identificēt pārrobežu noziedzīgas skaidras naudas plūsmas, klientu identifikācijai nepieciešamās informācijas pietiekamība u. c. faktori. Katra nacionālās ievainojamības efektivitātes kritērija novērtējums norādīts Tabulā Nr. 1.2.1., novērtējums ir skalā no 0,0 līdz 1,0, kur 0,0 apzīmē zemu efektivitāti, bet 1,0 augstu efektivitāti. Jo augstāka ir efektivitāte katrā no kritērijiem, jo augstāka valsts spēja apkarot NILL.

Tabula Nr. 1.2.1. – Nacionālās ievainojamības kritēriju vērtējums

Nacionālās ievainojamības kritērijs	NRA 2017–2019	NRA 2020–2022	Starpība
NILL novēršanas politikas un stratēģijas kvalitāte	1,0	1,0	–
NILL noziedzīga nodarījuma definīcijas efektivitāte	0,8	0,9	+0,1
Noziedzīgi iegūtu aktīvu konfiscēšanas normatīvo aktu pietiekamība	0,8	0,9	+0,1
FID informācijas vākšanas un apstrādes kvalitāte	0,7	1,0	+0,3
Finanšu noziegumu izmeklēšanas kapacitāte un resursi	0,7	0,8	+0,1
Finanšu noziegumu izmeklētāju neatkarība un neietekmējamība	0,6	0,7	+0,1
Apsūdzības celšanas kapacitāte un resursi finanšu noziegumos	0,6	0,9	+0,3
Finanšu noziegumu prokuroru neatkarība un neietekmējamība	0,7	0,9	+0,2
Tiesas procesu kapacitāte un resursi	0,6	0,9	+0,3
Tiesnešu neatkarība un godīgums	0,7	0,9	+0,2
Robežsardzes kvalitāte	0,7	0,9	+0,2
Muitas režīma pietiekamība attiecībā uz skaidru naudu	0,7	0,9	+0,2
Muitas kontroles efektivitāte attiecībā uz skaidru naudu	0,6	0,8	+0,2

Iekšējās sadarbības efektivitāte	0,7	1,0	+0,3
Starptautiskās sadarbības efektivitāte	0,7	0,9	+0,2
Neatkarīga audita pieejamība	0,5	0,7	+0,2
Finanšu integritātes un caurskatāmības līmenis	0,6	0,7	+0,1
Ēnu ekonomikas līmenis	0,6	0,6	-
Nodokļu piedziņas efektivitāte	0,6	0,7	+0,1
Uzticamas identifikācijas infrastruktūras pieejamība	0,8	0,9	+0,1
Neatkarīgu informācijas avotu pieejamība	0,8	0,9	+0,1
Informācijas par PLG pieejamība un ticamība	0,9	1,0	+0,1
Nacionālā spēja apkarot NILL	0,67	0,76	0,09

- 1.2.2. Kopējais rādītājs spējai apkarot NILL pieaudzis par 0,09 punktiem, t. i., no 0,67 punktiem (vidēji augsts) NRA 2020 pārskata periodā līdz 0,76 punktiem (vidēji augsts) šajā pārskata periodā. Pieaugot spējai apkarot NILL mazinās nacionālā ievainojamība pret NILL.
- 1.2.3. NILL novēršana un apkarošana pārskata periodā turpināja būt augsta prioritāte valdībai, UKI, kā arī TAI, prokuratūrai un tiesām. To apliecina gan uzsākto NILLTPF novēršanas sistēmas reformu turpināšana, nodrošinot vienotu NILLTPF novēršanas politiku, gan veiktie uzlabojumi tiesiskajā regulējumā, gan resursu atvēlēšana, lai stiprinātu izmeklēšanas iestāžu, prokuratūras un tiesu kapacitāti un veicinātu starpinstucionālo sadarbību.
- 1.2.4. Pārskata periodā NILL definīcija nav grozīta, un tā saglabājas atbilstoši Latvijas starptautiskajām saistībām. Pieaugošais tiesai nodoto un iztiesāto NILL lietu skaits apliecina, ka prokuroru un tiesnešu izpratne par NILL pierādīšanu ievērojami uzlabojas. Turklāt pārskata periodā veiktie uzlabojumi Krimināllikuma paredzēto sodu klāstā nodrošina iespēju piemērot samērīgu un atturošu sodu atbilstoši noziedzīgā nodarījuma raksturam un radītajam kaitējumam.
- 1.2.5. Pārskata periodā turpināja veidoties tiesu prakse lietās par noziedzīgi iegūtu mantu, nostiprinot TAI, prokuratūras un tiesu izpratni par noziedzīgi iegūtu līdzekļu atguves nepieciešamību un tiesību normu piemērošanas iespējām.
- 1.2.6. FID kapacitāte pārskata periodā augusi personāla skaita, personāla kvalifikācijas un tehnoloģiskā nodrošinājuma jomā. Neskatoties uz darba organizācijas izmaiņām, kas bija saistītas ar Covid-19 pandēmijas radītajiem ierobežojumiem, FID darbības rezultāti (piemēram, iesaldēto iespējami noziedzīgi iegūto līdzekļu apmērs, nosūtīto materiālu skaits) ir ievērojami uzlabojušies salīdzinājumā ar NRA 2020 pārskata periodu.
- 1.2.7. Atbilstoši pasākumu plānam (2020. – 2022. gadam) pārskata periodā ir būtiski stiprināta TAI kapacitāte, piešķirot tām papildus amata vietas un paredzot to kompetenču pilnveidošanu. Lai gan lielākā daļa NILL izmeklēšanu pārskata periodā saistītas ar vēsturiskā 1. riska profila lietām, paredzams, ka nākotnē pieaugs uzsākto NILL izmeklēšanu skaits par nacionālo predikatīvo noziedzīgo nodarījumu rezultātā radītajiem finanšu līdzekļiem. Pozitīvi vērtējamas strukturālās izmaiņas VP ar mērķi uzlabot struktūrvienību darbību, pilnveidot pirmstiesas izmeklēšanas procesu un efektīvāk pārvaldīt ierobežotus cilvēkresursus. Vienlaikus saglabājās problēmas, kas saistītas ar atšķirīgo atalgojumu un sociālo garantiju politiku starp TAI, kas apgrūtina iespējas visām TAI (īpaši VP un VID NMPP) nodrošināt pietiekamu personāla apmēru un samērīgu darba sadalījumu.
- 1.2.8. Prokuratūras kapacitāte attiecībā uz prokuroru iemaņām un pieredzi finanšu noziegumu izmeklēšanā specializētajās prokuratūrās ir augusi. NILL apkarošanas uzlabošanai ĢP sastāvā ir izveidota Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas apkarošanas koordinācijas nodaļa. Pārskata periodā prokurori arī vairāk iesaistījās pirmstiesas izmeklēšanas procesā, sniedzot atbalstu un nodrošinot nepieciešamās apmācības procesa virzītājiem.
- 1.2.9. Arī tiesneši pārskata periodā pilnveidojuši zināšanas NILL jomā, pieaudzis arī izskatīto NILL lietu un to izskatījušo tiesnešu skaits. Pārskata periodā ir pieaudzis gan izskatīto NILL krimināllietu skaits tiesās, gan to sarežģītības pakāpe. Īpaši jāuzsver Ekonomisko lietu tiesas izveide, kas ir būtiski uzlabojusi NILL lietu izskatīšanas kvalitāti un ātrumu.
- 1.2.10. Starpinstiuciju sadarbība NILLTPF novēršanas jomā pārskata periodā saglabājās augsta. Iekšzemes sadarbības jomā īpaši jāakcentē FID SKG sadarbības formāts, kas ir augsti novērtēts arī no starptautisko institūciju puses. Pārskata periodā arī netika būtiski grozīti normatīvie akti attiecībā uz iekšzemes sadarbību, apliecinot to pietiekamību. Neskatoties uz

globālajiem izaicinājumiem pārskata periodā (Covid-19 pandēmija, Krievijas pilna mēroga iebrukums Ukrainā), arī starptautiskā sadarbība NILLTPF novēršanas kontekstā saglabājas augstā līmenī.

- 1.2.11. Valsts robežsardzes un muitas kontroles kvalitāte pārskata periodā vērtējama kā augsta. Normatīvo aktu izmaiņas, kā arī Nacionālo bruņoto spēku un VP piesaiste VRS funkcijām pārskata periodā vērtējami kā pozitīvi faktori attiecībā uz muitas režīma tvērumu un kontroles efektivitāti. Stiprināta ir arī VID NMPP kapacitāte gan iestādei pieejamo resursu, gan nodarbināto kompetenču ziņā. Pozitīvi arī vērtējama arvien mazāka pārrobežu skaidras naudas plūsma uz Latviju, lai gan jāturpina strādāt pie skaidras naudas pārvietošanas uzraudzības un kontroles pasākumiem uz valsts iekšējām robežām.
- 1.2.12. Pārskata periodā palielināts novēršanas likuma subjektiem pieejamās informācijas apjoms, kā arī veicinātas tās plašākas izmantošanas iespējas. Tas panākts, veicot izmaiņas normatīvajā regulējumā, kā arī ieviešot inovatīvus tehniskos risinājumus. Vienlaikus veicams papildu darbs esošās sistēmas efektivitātes izvērtēšanā, pārskatot vai iesaistītie resursi tiek izmantoti lietderīgi un ekonomiski. Papildus jāstiprina arī novēršanas likuma subjektu zināšanas un prasmes, lai visi tiem pieejamie resursi tiktu izmantoti efektīvi.

1.3. Sektoru novērtējums un paaugstināta NILL riska pakalpojumi

Sektoru novērtējums

- 1.3.1. Neatņemamu NILL riska novērtējuma sastāvdaļu veido novēršanas likuma subjektu sektoru novērtējums. Katra sektora risku novērtējumu, kas iekļauts NRA 2023, ir gatavojusi attiecīgo sektoru uzraugošā UKI, un sniegtais sektoru risku novērtējums ir izstrādāts, ņemot vērā FID un TAI sniegto informāciju, kā arī saskaņā ar NRA 2023 nodaļām "Nacionālie draudi" un "Nacionālā ievainojamība". Sektoru NILL draudi, ievainojamība un risks ir norādīti Tabulā Nr. 1.3.1.
- 1.3.2. Finanšu sektorā kopumā pārskata periodā NILL risks ir mazinājies. IPS, MI / ENI, VTS un kredītiestāžu sektoros tas mainījies no "vidēji augsts" uz "vidējs", bet vairākos sektoros kopējā situācija uzlabojusies, vienlaikus nav sasniegts riska līmeņa mazināšanai nepieciešamais sliksnis, un līmenis saglabājies esošajā līmenī. NRA 2020 pārskata periodā tika veikti visaptveroši NILLTPF novēršanas sistēmas uzlabošanas pasākumi, un NRA 2023 pārskata periodā redzamas to pozitīvās sekas.
- 1.3.3. Vienlaikus pārskata periodā strauji pieaudzis tādu Latvijas fizisko un juridisko personu, kas atvērušas kontus ārvalstīs, skaits, piemēram, Lietuvas MI un ENI. Konta atvēršanu ārvalstīs t. sk. veicinājusi pieaugošā konkurence modernu finanšu pakalpojumu sniegšanā, nepieciešamība efektīvi norēķināties ar konkrētiem pakalpojumu sniedzējiem⁵ u. c. faktori. Konservatīvas aplēses liecina, ka ne mazāk kā 15% fizisku personu, kā arī ne mazāk kā 20% juridisku personu ir atvērti konti ārvalstu MI un ENI,⁶ vienlaikus kopējais to apmērs, iespējams, ir būtiski lielāks. Gadījumos, kur ārvalstu konts ir personas vienīgais vai pamata norēķinu konts, NILLTPF novēršanas sistēmai būtiski tiek apgrūtināta vai pat pārtraukta kvalitatīvas informācijas saņemšana un ātra informācijas apmaiņa attiecībā uz vietējo personu veiktiem aizdomīgiem darījumiem, noziedzīgiem nodarījumiem.
- 1.3.4. Nākamajā pārskata periodā nepieciešams izstrādāt stratēģiju, kas risina finanšu sektora riska mazināšanas politiku (*de-risking*), pārskatot Latvijas finanšu iestāžu NILLTPF novēršanas prasību ietekmi uz sadarbību ar vietējiem klientiem.

Tabula. Nr. 1.3.1. – Finanšu sektoru NILL draudi, ievainojamība un risks

Sektors	NILL draudi	NILL ievainojamība	NILL risks
Kredītiestādes	Vidējs	Vidējs	Vidējs
IBS	Vidēji augsts	Vidēji augsts	Vidēji augsts
MI / ENI	Vidējs	Vidējs	Vidējs
VTS	Vidējs	Vidējs	Vidējs
IPS	Vidējs	Vidējs	Vidējs

⁵ Piemēram, Rīgas pašvaldības pirmsskolēnu un skolēnu ēdināšanas apmaksas pakalpojuma nodrošina Lietuvas MI/ENI, kas vecākiem atver elektroniskās naudas maciņu ar IBAN konta numuru Lietuvā, lai nodrošinātu norēķinu par ēdināšanu pirmsskolās un skolās.

⁶ FID apkopotī dati.

Inkasācijas pakalpojumu sniedzēji	Vidējs	Vidējs	Vidējs
Virtuālo valūtu pakalpojumu sniedzēji	Vidējs	Vidējs	Vidējs
Kreditēšanas, t.sk. līzings pakalpojumu sniedzēji	Vidēji zems	Vidējs	Vidējs
Licencētie patērētāju kreditētāji	Vidēji zems	Vidējs	Vidējs
Alternatīvo ieguldījumu fondu pārvaldnieki	Vidēji zems	Vidējs	Vidējs
Kooperatīvās krājaizdevu sabiedrības	Zems	Vidēji zems	Vidēji zems
Dzīvības apdrošināšanas pakalpojumu sniedzēji / starpnieki	Zems	Vidēji zems / Zems	Vidēji zems / Zems
Privātie pensiju fondi	Zems	Zems	Zems

- 1.3.5. Lai arī situācija pārskata periodā ir uzlabojusies, viena no galvenajām sektoru NILLTPF risku novērtējumā identificētajām problēmām ir nefinanšu sektora zemais FID sniegto ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem skaits, kas rada bažas par šo sektoru spēju identificēt aizdomīgus darījumus.
- 1.3.6. Tādiem nefinanšu sektoriem kā nodokļu konsultanti, ārpakalpojuma grāmatveži, zvērināti advokāti un zvērināti notāri, juridisko personu dibināšanas pakalpojumu sniedzējiem ir "vārtsarga" loma (*gatekeepers*) līdzekļu ieplūšanai nacionālajās un starptautiskajās finanšu sistēmās. Attiecīgi caur šo sektoru sniegtajiem pakalpojumiem finanšu sistēmā var mēģināt iepludināt noziedzīgi iegūtus līdzekļus. Nefinanšu sektora dažādu profesiju pārstāvju aktīva iesaiste NILL novēršanā ir būtisks efektīvas NILLTPF novēršanas sistēmas elements, t.sk. būtiska ir spēja identificēt aizdomīgus darījumus un aktivitātes, kā arī efektīva sadarbība ar FID.
- 1.3.7. Atsevišķos nefinanšu sektoros vērojamas pozitīvas tendences (piemēram, maksātnespējas administratoru sektors, zvērinātu revidentu sektors), taču joprojām ir sektori, kuros NILL risks vērtēts kā vidēji augsts, taču pārskata periodā FID nav saņēmis nevienu ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem (piemēram, nodokļu konsultantu sektors).
- 1.3.8. Lai arī vairāki nefinanšu sektori ir ar ievērojamu subjektu skaitu (1000 un vairāk), būtiski ņemt vērā, ka nefinanšu sektora pārstāvji bieži vienlaicīgi pārstāv vairākus sektorus jeb viena persona sniedz vairākus Novēršanas likumā noteiktos pakalpojumus. Piemēram, ārpakalpojuma grāmatvedis papildus bieži ir arī nodokļu konsultants vai juridisko pakalpojumu sniedzējs, vienlaicīgi ir arī juridiskas personas dibināšanas pakalpojuma sniedzējs. Attiecīgi kopējais unikālo nefinanšu sektora dalībnieku skaits ir ievērojami mazāks nekā atsevišķos sektoru risku novērtējumos norādītā subjektu skaita kopsumma.

Tabula. Nr. 1.3.2. – Nefinanšu sektoru NILL draudi, ievainojamība un risks

Sektors	NILL draudi	NILL ievainojamība	NILL risks
Ārpakalpojuma grāmatveži	Vidējs	Vidēji augsts	Vidēji augsts
Izložu un azartspēļu organizatori	Vidējs	Vidēji augsts	Vidēji augsts
Nekustamā īpašuma darījumu starpnieki	Vidējs	Vidēji augsts	Vidēji augsts
Nodokļu konsultanti	Vidējs	Vidēji augsts	Vidēji augsts
Juridiska veidojuma vai juridiskas personas dibināšanas pakalp. sniedzēji (TCSP)	Vidējs	Vidējs	Vidējs
Neatkarīgi juridisko pakalpojumu sniedzēji	Vidēji zems	Vidēji augsts	Vidējs
Finanšu konsultanti	Vidējs	Vidējs	Vidējs
Zvērināti advokāti	Vidēji zems	Vidējs	Vidējs
Cita veida preču tirgotāji un starpnieki	Vidējs	Vidēji zems	Vidējs
Dārgmetālu, dārgakmeņu, to izstrādājumu tirgotāji	Vidējs	Vidējs	Vidējs
Transportlīdzekļu tirdzniecības pakalpojumu sniedzēji	Vidējs	Vidējs	Vidējs
Zvērināti revidenti	Vidēji zems	Vidēji zems	Vidēji zems
Mākslas un antikvāro priekšmetu aprite	Vidēji zems	Vidēji zems	Vidēji zems
Maksātnespējas administratori	Vidēji zems	Vidēji zems	Vidēji zems
Parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji	Vidēji zems	Vidēji zems	Vidēji zems
Zvērināti notāri	Vidēji zems	Vidēji zems	Vidēji zems
Kultūras pieminekļu tirgotāji	Zems	Zems	Zems

Galvojumu un citu saistību aktu, ar kuriem uzlikts pienākums, izsniegšana	Zems	Zems	Zems
---	------	------	------

Paaugstināta NILL riska pakalpojumi

- 1.3.9. Papildus pakalpojumiem, ko sniedz Novēršanas likuma subjekti un uz kuriem attiecināmas Novēršanas likumā noteiktās kontroles, NRA 2023 atsevišķi vērtēti tādi paaugstināta NILL riska pakalpojumi, kur Novēršanas likuma subjektu kompetence ir fragmentēta starp vairākiem sektoriem vai saistīta tikai ar daļu no minētā pakalpojuma tvēruma.
- 1.3.10. Atbilstoši FID saņemtajiem ziņojumiem par aizdomīgiem darījumiem NILL kriminālprocesu analīzei, SNRA iekļautajai informācijai, kā arī pārskata periodā izstrādātajiem stratēģiskās analīzes pētījumiem pārskata periodā Latvijā konstatēti šādi paaugstināta NILL riska pakalpojumi:
- 1.3.10.1. tirdzniecība brīvajās zonās;
 - 1.3.10.2. kryptoaktīvi;
 - 1.3.10.3. NĪ darījumi;
 - 1.3.10.4. būvniecība;
 - 1.3.10.5. ieguldījumu TUA.
- 1.3.11. Latvijā ir piecas brīvās zonas (trīs speciālās ekonomiskās zonas un divas brīvostas). Brīvās zonās importē, glabā, tirgo, ražo un tālāk eksportē ievērojamu daudzumu dažādu preču un pakalpojumu. Atvieglotā kompetento valsts iestāžu uzraudzība brīvās zonās kopā ar vājākiem preču pārbaudes un juridisko personu reģistrācijas un uzskaites procesiem rada paaugstinātus NILLTPF riskus.
- 1.3.12. Ar kriptogrāfisko un izdalītu virsgrāmatu tehnoloģiju saistītie pakalpojumi (VV, NFT un decentralizētas finanses) ir saistāmas ar paaugstinātu NILL risku. Lai gan VV pakalpojumu sniedzēji ir Novēršanas likuma subjekti, kā arī virtuālo valūtu sektors tiek regulēts, citi ar šīm tehnoloģijām saistītie pakalpojumi pārskata periodā netika regulēti un to uzraudzība bija ierobežota. Turklāt jāņem vērā, ka Latvijas normatīvie akti neregulē ārvalstīs reģistrētu VV pakalpojumu sniedzēju darbību Latvijā. Tādējādi ar kryptoaktīviem saistītie pakalpojumu sniedzēji var būt reģistrēti valstīs ar vāju NILLTPF novēršanas sistēmu un sniegt pakalpojumus vietējiem iedzīvotājiem, kas būtiski palielina NILLTPF risku Latvijā. Ievainojamību palielina arī vispārējais zināšanu un izpratnes trūkums par šīm tehnoloģijām, to pielietojumu un ar tām saistītajiem riskiem.
- 1.3.13. Pārskata periodā būvniecības un NĪ sektorā saglabājās paaugstināts NILL risks. Abu sektoru ierobežotā pārraudzība NILLTPF novēršanas kontekstā, lielā skaidras naudas aprīte tajos, kā arī augstais ēnu ekonomikas īpatsvars būvniecības sektorā padara abus savstarpēji saistītos sektorus par pievilcīgu starpnieku gan ES, gan trešajās valstīs izdarītu noziedzīgu nodarījumu rezultātā iegūto līdzekļu legalizācijai.
- 1.3.14. Starptautiskās institūcijas un NVO akcentē, ka ieguldījumu-pilsonības un ieguldījumu-uzturēšanās shēmas ir saistītas ar paaugstinātiem drošības, NILL, nodokļu noziegumu un korupcijas riskiem. Pārskata perioda izskaņā iegādāties ieguldījumu TUA Latvijā tika liegts Krievijas un Baltkrievijas pilsoņiem. Lai gan tieši šo valstu pilsoņi vēsturiski bijuši saistīti ar lielāko apjomu NILL rezultātā iegūto ieguldījumu TUA, šis pakalpojums turpina būt pieejams citu valstu pilsoņiem, kuri atbilstoši PMLP statistikai pārsvarā nāk no nedemokrātiskām valstīm ar augstu korupcijas līmeni un vājām institūcijām, tādējādi palielinot arī Latvijas NILL risku.

1.4. Juridisko personu un nevalstisko organizāciju riski

Juridiskās personas

- 1.4.1. Juridiskajām personām var piemist augsts NILLTPF risks, jo tās ir populārs instruments NILLTPF shēmu īstenošanā, (1) lai imitētu saimniecisko darbību, t. sk. veicot fiktīvus darījumus, maksājumus, iesniedzot fiktīvus dokumentus, pārskatus; (2) lai, veidojot sarežģītas īpašumtiesību struktūras, slēptu un maskētu PLG; lai, izveidojot uzņēmuma bankas kontu un izmantojot citus finanšu pakalpojumus, izmantotu kā piekļu finanšu sistēmai. Ievērojot minēto, ir būtiski veikt juridiskajām personām piemērošo NILLTPF risku novērtējumu.
- 1.4.2. NRA 2023 padziļināti analizēta informācija par juridiskās personas formu kapitālsabiedrības (SIA un AS), kas veido pārliecinoši lielāko daļu no Latvijā reģistrētajām juridiskām personām, proti, uz 2022. gada 31. decembri Latvijā reģistrētas 131 310 SIA un AS. Tāpat dominē šo juridisko personu formu līdzekļu aprīte tautsaimniecībā, kā arī tās visbiežāk figurē ziņojumos

par aizdomīgiem darījumiem. NRA 2023 vērtēti arī juridisko personu nerezidentu, kas darbojas Latvijā, NILLTPF riski.

- 1.4.3. Attiecībā uz reģistrācijas tendencēm norādāms, ka novērojama juridisko personu (subjektu tvērums [Punktā Nr. 9.2.1.](#) un [Punktā Nr. 9.3.2.](#)) kopskaita samazināšanās, jo UR turpina attīrīt reģistrēto uzņēmumu uzskaiti no ekonomiski neaktīvajām juridiskajām personām, tās izslēdzot no komercreģistra. Visbiežāk reģistrētā juridiskās personas forma joprojām ir mazkapitāla SIA, kas var būt pievilcīgs instruments NILLTPF darbību veikšanai, jo tai ir atvieglota reģistrācijas kārtība. Juridiskās personas, kas reģistrētas pārskata periodā, pārsvarā (90%) dibinājušas Latvijā reģistrētas juridiskas un fiziskas personas. Pārskata perioda beigās būtiski audzis atteikumu skaits reģistrēt juridiskās personas, taču nevienā gadījumā nav atteikta juridisko personu reģistrācija, kas pamatota ar neatbilstību NILLTPF prasībām.
- 1.4.4. Pārskata periodā turpina samazināties čaulas veidojumu skaits un secīgi samazinās arī to darbības apmēri – 2022. gadā to apgrozījums bija 1,7% no kredītiestāžu kopējā klientu apgrozījuma (2021. gadā – 3%, bet 2020. gadā 3,7%). Tāpat kredītiestādēs turpina samazināties klientu, kas ir ārpus ES valstīm reģistrētas juridiskas personas, skaits. Kopumā kredītiestāžu ārvalstu klientu pārrobežu maksājumu plūsma mazliet pieaugusi, tomēr samazinās plūsma no / uz augsta riska valstīm.
- 1.4.5. Attiecībā uz PLG atklāšanas tendencēm norādāms, ka PLG atklājušo juridisko personu skaits pārskata periodā katru gadu ir audzis. Uz 2022. gada beigām no 133 839 aktīvajām juridiskajām personām 98,45% bija reģistrējušas informāciju par to PLG, kas lielākoties ir Latvijas rezidenti (90%). Visbiežāk reģistrēto PLG, kas ir nerezidenti, vidū ir Krievijas rezidenti, kas rada paaugstinātus starptautisko un nacionālo sankciju pārkāpšanas un apiešanas riskus.
- 1.4.6. Nepatiesas pieejamās PLG informācijas esamības risku samazina Novēršanas likuma subjektu un UKI pienākums iesniegt ziņojumu UR, ja klienta izpētē konstatētais atšķiras no UR reģistrētā. Vienlaikus praksē konstatēts, ka nepieciešams izvērtēt PLG neatbilstības ziņošanas kārtību, lai efektīvizētu līdzšinējo praksi.
- 1.4.7. Juridisko personu izmantošanu NILLTPF darbību veikšanai veicina juridisko personu dibināšanas, vadības un darbības nodrošināšanas pakalpojumu sniedzēju iesaiste PLG slēpšanā, piemēram, nomināldirektoru (fiktīvu direktoru) un fiktīvu īpašnieku izmantošana.
- 1.4.8. Paaugstināts NILLTPF risks piemīt juridiskajām personām, kuru faktiskie īpašnieki vairākos līmeņos ir citas juridiskās personas un kuru faktiskie īpašnieki ir juridisko personu nerezidenti. Minētā situācija apgrūtina UR un Novēršanas likuma subjektu identificēt un gūt pārlicību par faktiskajiem juridisko personu īpašniekiem.
- 1.4.9. Pārskata periodā konstatēts, ka darījumu shēmās tiek iesaistīti ES reģistrēti uzņēmumi, kuri kalpo kā fiktīvi starpnieki un "apkalpo" daudzus Latvijā reģistrētus uzņēmumus ar pilnīgi atšķirīgiem saimnieciskās darbības veidiem nolūkā izvairīties no nodokļu nomaksas.
- 1.4.10. Pārskata periodā saistībā ar Krievijas iebrukumu Ukrainā ir liegta iespēja Krievijas un Baltkrievijas pilsoņiem iegūt TUA Latvijā, investējot kapitālsabiedrībās. Vēsturiski liels naudas līdzekļu īpatsvars tika saņemts no Krievijas un Baltkrievijas. Ņemot vērā PMLP datus, secināms, ka ieguldījumu apmērs kapitālsabiedrībās, salīdzinoši ar iepriekšējo periodu, ir būtiski samazinājies, kas attiecīgi mazina arī risku, ka Latvijas juridiskās personas tiek izmantotas kā instrumenti NILL, kur līdzekļu izcelsme ir šajās valstīs.

Nevalstiskās organizācijas

- 1.4.11. Pārskata periodā NVO sektorā darbojas aptuveni 27 tūkst. NVO, kuru ienākošo maksājumu kopsumma gadā veido ap 760 milj. EUR. Šī finansējuma lielākā daļa tiek izlietota Latvijā. NVO sniegtajiem pakalpojumiem ir būtiska nozīme sabiedrībā, taču NVO sektora darījumu apmērs un ievainojamība pret NILL, TF rada nepieciešamību apzināt un vērtēt ar to saistītos NILL un TF riskus un atbilstoši tos pārvaldīt.
- 1.4.12. Attiecībā uz NVO reģistrācijas tendencēm norādāms, ka visbiežāk reģistrētās NVO formas ir biedrības un nodibinājumi. Lai gan kopējais aktīvo NVO skaits uz pārskata perioda beigām ir palielinājies, katru gadu reģistrēto NVO skaits pakāpeniski samazinājies. Uz 2022. gada beigām valstī reģistrēta 1651 NVO (6,11% no visām NVO), kam piešķirts SLO statuss. Pārskata periodā SLO statuss anulēts 1140 NVO, taču nevienā gadījumā tas nav bijis saistīts ar NILLTPF prasību pārkāpumiem.

- 1.4.13. Normatīvie akti neparedz obligātu pienākumu reģistrēt NVO darbības jomu. Uz pārskata perioda beigām 88.67% NVO nebija norādījušas darbības jomu. NVO pienākums reģistrēt noteiktu darbības jomu, izvairoties arī no darbības jomas "Citur neklasificēta biedrība vai nodibinājums" reģistrēšanas, veicinātu sektora caurskatāmību, kā arī būtiski atvieglotu ne tikai finanšu institūciju darbu, bet arī NVO kontrole un uzraudzība varētu tikt veikta efektīvāk.
- 1.4.14. Attiecībā uz PLG atklāšanas būtību norādāms, ka NVO sektoram PLG atklāšana var būt sarežģītāka nekā komercsabiedrībām, jo uz NVO sektoru bieži nav attiecināms klasiskais līdzdalības sastāvs. Lielākoties NVO sektora subjektiem konkrētu fizisko personu, kas ir uzskatāms par PLG, noskaidrot nav iespējams. Kopumā uz 2022. gada beigām informāciju par PLG bija reģistrējusi 8881 NVO jeb 33% un lielākoties (96%) kā NVO PLG reģistrēti Latvijas rezidenti.
- 1.4.15. FATF ir identificējis augstam TF riskam pakļautās NVO. To vidū ir reliģiskās organizācijas, labdarības organizācijas, organizācijas, kas nodarbojas ar sociālo palīdzību, izmitināšanas jautājumiem, veselības aprūpi, izglītību, pārstāvēniecību vai citu "labu darbu" ("good works"). Taču būtiski norādīt, ka katrā valstī NVO kopa, kam piemīt paaugstināts TF risks, var būt atšķirīga.
- 1.4.16. Latvijas NVO kopa, kam piemīt TF riskus paaugstinoši faktori, palikusi nemainīga no iepriekšējā pārskata perioda NRA:
- 1.4.16.1. Latvijā reģistrētas NVO, kam darbības joma atbilst FATF definētajām augsta riska NVO;
- 1.4.16.2. Latvijā reģistrētas NVO, kas dibinātas ar mērķi īstenot aktivitātes, lai veicinātu savstarpējo cieņu un kultūru dažādību starptautiskā līmenī, veicinātu sociālo un ekonomisko attīstību ārvalstīs, nodrošinātu palīdzību katastrofās cietušajiem reģioniem starptautiskā līmenī, kā arī veicinātu un pārraudzītu cilvēktiesību ievērošanu un miera uzturēšanu starptautiskā līmenī;
- 1.4.16.3. Latvijā reģistrētas NVO, kas nav norādījušas konkrētu nodarbošanās jomu vai kā darbības jomu norādījušas "Citur neklasificēta biedrība vai nodibinājums" (uzsākot vai uzturot darījuma attiecības, atsakās precizēt nodarbošanās jomu un sniegt detalizētu darījuma pamatojumu).
- 1.4.17. Papildus iepriekš definētajiem kritērijiem NVO kā vēl viens obligāti kvalificējošs kritērijs identificējams fakts, vai attiecīgais NVO veic darījumus ar augsta riska valstīm (valstu saraksts nodaļā "Juridisko personu un juridisko veidojumu NILLTPF riski", saraksts [Nr. 2 "9. nodaļā izmantotie valstu saraksti"](#)).
- 1.4.18. Atbilstoši Latvijā reģistrēto NVO darījumu apjomam NVO kopai, kurai piemīt TF riskus paaugstinoši faktori, atbilst mazāk nekā 1% no visiem NVO darījumiem. Pārskata periodā darījumi NVO kredītiestāžu kontos notikuši galvenokārt Latvijas robežās. Nav konstatēti darījumi, kuros iesaistītas personas no valstīm, kurās notiek militārie konflikti.
- 1.4.19. Papildus norādāms, ka, neskatoties uz to, ka saskaņā ar FATF standartiem NVO galvenokārt raksturīgi TF riski, Latvijas NVO raksturīgi arī juridiskajām personām piemītošie NILL riski, jo tām ir juridisko personu statuss, un nevar izslēgt NVO iesaisti NILL darbībās un nodokļu apiešanas shēmās.
- 1.4.20. Pastiprināts risks tikt izmantotām nodokļu shēmās ir tādām NVO, kas ir saņēmušas SLO statusu, jo nodokļu atvieglojumus ir tiesības saņemt gan NVO, gan personām, kuras veic ziedojumus. Tāpat pastiprināta uzmanība pievēršama NVO finanšu plūsmas darījumiem ar iesaistītām personām no zemu nodokļu vai beznodokļu valstīm un teritorijām.
- 1.4.21. Paaugstinātam NILL riskam var tikt pakļautas NVO, kuru lielākā gada ieņēmumu daļa ir pašvaldību vai valsts institūciju izmaksātais finansējums, proti, NVO spējas sasniegt to definētos mērķus ir tieši atkarīgas no attiecīgajām pašvaldībām vai valsts institūcijām. Identificēti gadījumi, kad lielāko NVO finansēšanai paredzēto pašvaldības budžeta apjomu saņem NVO, kas tieši vai pastarpināti saistītas ar attiecīgās pašvaldības politisko vairākumu, turklāt bieži vien NVO valdes locekļi ir esošās vai bijušās valsts amatpersonas.
- 1.4.22. NVO sektorā NILL risku būtiski paaugstina skaidras naudas aprīte. Nolūkā mazināt šo risku pārskata periodā spēkā stājās MK noteikumi Nr. 380 un MK noteikumi Nr. 439, kas, cita starpā, paredz, ka biedrību, nodibinājumu un arodbiedrību, kā arī reliģisko organizāciju un to iestāžu gada pārskatā turpmāk tiek nodrošināta ziedojumu un dāvinājumu skaidras un bezskaidras naudas nodalīšana. Šādā veidā tiek veicināta NVO finanšu plūsmas caurskatāmība un mazināta iespēja integrēt Latvijas finanšu sistēmā noziedzīgi iegūtu skaidru naudu.

1.5. Terorisma finansēšanas, proliferācijas finansēšanas un sankciju pārkāpšanas riski

Terorisma finansēšana

- 1.5.1. Lai gan pastāv vairāki starptautiski zināmi teroristu grupējumi, kas rada TF draudus arī Latvijā, gadījumos, kad tika izmeklēti teroristu uzbrukumi, Latvijas finanšu sistēmas izmantošana to finansēšanā nav konstatēta.
- 1.5.2. Latvijā ir attīstīts finanšu sektors, kurā tiek sniegti pakalpojumi, kas var tikt izmantoti TF. Tomēr pārskata periodā secināms, ka Novēršanas likuma subjektu izpratne par TF un sankciju pārkāpšanu un apiešanu ir būtiski uzlabojusies, kā arī ir uzlabojusies to spēja identificēt aizdomas par TF un sankciju pārkāpšanu un apiešanu (arī ar terorismu nesaistītu sankciju pārkāpšanu un apiešanu) un ziņot par aizdomām FID atbilstoši Novēršanas likumam un Sankciju likumam. Ir uzlabojusies valsts institūciju kapacitāte un izpratne par TF un sankciju pārkāpšanu un apiešanu.
- 1.5.3. Ievērojot minēto, secināts, ka TF riski Latvijā ir zemi. Tomēr pastāv iespēja, ka Latvija var tikt izmantota TF šādos veidos (saraksts nav izsmeļošs):
 - 1.5.3.1. Latvijas iedzīvotāju iespējamās radikalizēšanās gadījumā TF var notikt kā pašfinansēšanās (tostarp, izmantojot finanšu pakalpojumus);
 - 1.5.3.2. Latvijas iedzīvotāju iespējamās radikalizēšanās gadījumā TF var notikt, iegūstot līdzekļus no ģimenes locekļiem vai tuviniekiem (tostarp, izmantojot finanšu pakalpojumus);
 - 1.5.3.3. Noziedznieki un teroristu grupējumi var izmantot Latvijas finanšu sistēmu pārskaitījumu veikšanai kā posmu sarežģītu TF darījumu ķēdē.

Proliferācijas finansēšana

- 1.5.4. Galvenie starptautiski identificētie PF draudi izriet no Ziemeļkorejas un Irānas, taču teorētiski pastāv arī citi PF draudi. Ziemeļkoreja un Irāna ir pakļautas sankcijām, līdz ar to Ziemeļkorejas un Irānas personām, kas saistītas ar proliferāciju, ir jāorientējas uz darījumu veikšanu caur sarežģītām maksājumu shēmām, izmantojot viegli ievainojamu finanšu institūciju pakalpojumus.
- 1.5.5. Latvija ir piemērota vieta tranzīta un loģistikas organizēšanai starp ES, NVS valstīm un Āzijas tirgiem. Pastāv risks, ka, izmantojot Latvijas transporta infrastruktūru un izdevīgo ģeogrāfisko novietojumu, tranzītā caur Latviju varētu tikt transportētas SNP uz valstīm, pret kurām noteiktas sankcijas saistībā ar proliferāciju un augsta terorisma riska valstīm ar mērķi nodot SNP teroristiskajiem grupējumiem. Vienlaikus Latvijā pastāv efektīvi SNP aprites kontroles mehānismi.
- 1.5.6. Ievērojot minēto, secināts, ka PF riski Latvijā ir vidēji zemi. Pastāv iespēja, ka Latvija var tikt izmantota PF šādos veidos (saraksts nav izsmeļošs):
 - 1.5.6.1. Noziedznieki var izmantot Latvijas finanšu sistēmu pārskaitījumu veikšanai kā posmu sarežģītu darījumu ķēdē PF vai sankciju, kas noteiktas saistībā ar proliferāciju, pārkāpšanai.
 - 1.5.6.2. Noziedznieki var izmantot Latvijas finanšu sistēmu pārskaitījumu veikšanai kā posmu sarežģītu darījumu ķēdē, kad SNP tiek transportētas caur citām valstīm, bet finanšu līdzekļi tiek pārskaitīti caur Latvijā reģistrētiem finanšu pakalpojumu sniedzējiem.
 - 1.5.6.3. Noziedznieki var izmantot Latvijas transporta infrastruktūru un izdevīgo ģeogrāfisko novietojumu, tranzītā caur Latviju transportējot SNP uz valstīm, pret ko noteiktas sankcijas un augsta terorisma riska valstīm ar mērķi nodot SNP teroristiskajiem grupējumiem.

Sankciju pārkāpšana

- 1.5.7. Ņemot vērā aktuālo ģeopolitisko situāciju un Latvijas ģeogrāfisko novietojumu, būtiskākos sankciju pārkāpšanas un apiešanas draudus Latvijā rada ES sankcijas, kas noteiktas attiecībā uz Latvijas kaimiņvalstīm – Krieviju un Baltkrieviju.
- 1.5.8. Latvijā novērojama gan Krievijas, gan Baltkrievijas valsts piederīgo klātbūtne Latvijas finanšu sistēmā un pieeja nepieciešamajai infrastruktūrai iespējamām sankciju pārkāpšanas un apiešanas darbībām. Par minēto liecina Krievijas un Baltkrievijas valsts piederīgajiem izsniegto

TUA skaits, kā arī tiem piederošās kapitāldaļas vairākos Latvijas uzņēmumos. Vienlaikus norādāms, ka pārskata periodā ir liegta iespēja Krievijas un Baltkrievijas pilsoņiem iegūt TUA Latvijā, investējot kapitālsabiedrībās.

- 1.5.9. NRA 2023 padziļināti vērtēti finanšu ierobežojumu un stratēģiskas nozīmes preču un citu preču aprites ierobežojumu jeb sektorālo sankciju pārkāpšanas riski, jo tieši šo sankciju veidi pēc satura pārskata periodā prevalējuši biežuma un ieviešanas sarežģītības kontekstā, to izpilde prasījusi ievērojamu resursu gan no privāto, gan publisko tiesību subjektu puses, kā arī praksē identificētas noteiktas nepilnības sankciju izpildes sistēmā ES, t. sk. Latvijas līmenī.
- 1.5.10. FID saņemto ziņojumu skaits par aizdomām par starptautisko un nacionālo sankciju apiešanu vai apiešanas mēģinājumu skaits liecina par augstu par ziņošanu atbildīgo subjektu izpratni un zināšanām, kā arī spēju reaģēt uz arvien jaunām ES pieņemtām sankciju kārtām, kas paplašina ierobežojumu tvērumu un sankcijām pakļauto personu loku.
- 1.5.11. Reaģējot uz bezprecedenta sankciju piemērošanas tempiem un apjomu, pārskata periodā tika ieviesti vairāki jauni sadarbības formāti, piemēram, neformāla institūciju koordinācijas platforma – sankciju konsīlijs; Novēršanas likuma 55. panta otrās daļas noteiktajā kārtībā izveidota Sankciju darba grupa; savu darbību aktīvi turpinājusi Sankciju koordinācijas padome u. c. Tāpat veikta virkne dažādu izglītošanas un sabiedrības informēšanas pasākumu.
- 1.5.12. NRA 2023 secināts, ka Latvijā finanšu ierobežojumu pārkāpšanas un apiešanas riska līmenis ir vērtējams kā vidējs. Riska līmenis noteikts ņemot vērā šādus konstatējumus:
 - 1.5.12.1. Latvijas kredītiestādēs dominē iekšzemes un ES valstu klientu noguldījumi. NVS valstu, t.sk. Krievijas un Baltkrievijas, noguldījumu apjoms Latvijas kredītiestādēs ir relatīvi neliels.
 - 1.5.12.2. Latvijas kredītiestādēs iesaldēto līdzekļu apjoms (vairāk nekā 81 milj. EUR) liecina par sankciju izpildes sistēmā iesaistīto institūciju spēju nodrošināt finanšu ierobežojumu izpildi.
 - 1.5.12.3. Noteiktam privāto tiesību subjektu lokam ir pienākums veikt sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska novērtējumu un izveidot IKS, kas samazina ievainojamību tikt iesaistītiem sankciju pārkāpšanā vai apiešanā.
 - 1.5.12.4. Ievainojamību mazina arī automatizētu rīku sankciju atbilstības nodrošināšanai izmantošana (piemēram, veicot klientu, to PLG un citu personu pārbaudi pret sankciju sarakstiem jeb t.s. sanctions screening).
 - 1.5.12.5. Latvijā ieviesti risinājumi, kas brīvi pieejami par sankciju izpildi atbildīgajiem subjektiem, ievērojami atvieglo finanšu ierobežojumu īstenošanu, piemēram, UR vestajos reģistros pieejamā informācija par PLG, FID tīmekļa vietnē uzturētais sankciju subjektu saraksts u.c.
- 1.5.13. NRA 2023 secināts, ka Latvijā sektorālo sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska līmenis ir vērtējams kā vidēji augsts/augsts. Riska līmenis noteikts ņemot vērā šādus konstatējumus:
 - 1.5.13.1. Latvijai ģeogrāfiskā novietojuma dēļ vēsturiski ir izveidojusies cieša ekonomiskā sadarbība gan ar Krieviju, gan Baltkrieviju. Pārskata periodā novērojamas izmaiņas uz šīm valstīm eksportēto un importēto preču sortimentā, apjomā un vērtībā.
 - 1.5.13.2. Latvijas kredītiestāžu klientu maksājumu plūsma uz Krievijas kredītiestādēm pārskata periodā turpinājusi samazināties. Vienlaikus tika novērota tendence, ka 2022. gada otrajā ceturksnī palielinājās maksājumu plūsmas uz tādām valstīm kā Kazahstāna un Azerbaidžāna.
 - 1.5.13.3. Par paaugstinātiem sektorālo sankciju pārkāpšanas un apiešanas draudiem liecina arī uz Latvijas robežas noraidīto kravu apjoms. Augusi VID Muitas pārvaldes noslodze, ņemot vērā pastiprinātās kontroles uz Latvijas jeb ES ārējās robežas.
 - 1.5.13.4. Lielākais vairums ziņojumu par aizdomām par starptautisko un nacionālo sankciju apiešanu vai apiešanas mēģinājumu (aptuveni 70%) ir par aizdomām par sektorālo sankciju pārkāpšanu un apiešanu.
 - 1.5.13.5. Pārskata periodā būtiski audzis VID NMPP uzsākto kriminālprocesu skaits, kas palielinājies VID NMPP darba un noslodzes apjomu, taču tās kapacitāte un resursi nav stiprināti.
 - 1.5.13.6. ES sankcijas, kas noteiktas pret Krievijas un Baltkrievijas ekonomikas nozarēm jeb sektoriem nav konsekventas - sankciju sarakstos iekļautās preces, uz kurām noteikti eksporta, importa vai tranzīta ierobežojumi, ir atšķirīgas.

1.6. Nākotnes riski

Virtuālie IBAN un atvērto banku pakalpojumi

- 1.6.1. Pārskata periodā virtuālie IBAN un atvērtie banku pakalpojumi⁷ ir strauji attīstījušies.⁸ IBAN (International Bank Account Number) maksājumu sistēmās ir starptautiski atzīta konta numuru sistēma, ar ko veic un identificē darījuma maksājuma sūtītājus un saņēmējus.⁹ Katram kontam ir savs IBAN, kas apzīmē un identificē tam piesaistīto personu un iestādi. Virtuālais IBAN ir konta references kods, kas nav piesaistīts fiziskam kredītiestādes kontam, bet gan citam IBAN.¹⁰
- 1.6.2. Pastāv 2 galvenie virtuālā IBAN modeļi: masveidu maksājumu IBAN un virtuālie konti. Masveidu maksājumu IBAN modelī pamatkonta turētājs MI, ENI vai kredītiestādē uztur apakškontus. Šajā modelī īsta kontu sabalansēšana (*reconciliation*) ar licencētu un uzraudzītu pakalpojumu sniedzēju notiek tikai no pamatkonta, bet apakškontu maksājumu plūsmas un bilance tiek saskaņota tikai pamatkonta līmenī. Apakškonta turētāji tipiski ir pamatkonta turētāja pakalpojumu gala lietotāji. Masveida maksājumu virtuālos IBAN galvenais mērķis ir maksājumu identifikācija – pareiza maksājumu plūsmu identifikācija un attiecināšana uz konkrētu klientu. Šādus pakalpojumus parasti lieto juridiskās personas ar daudz klientiem, kā telekomunikāciju, interneta vai enerģijas pakalpojumu sniedzēji. Gala lietotājam parasti ir tiesības tikai veikt iemaksas un apskatīt sava konta bilanci (piemēram, ja tiek kavēts rēķins, bilance var būt negatīva).
- 1.6.3. Otrajā modelī – virtuālie konti – pamatkonta turētājs MI, ENI vai kredītiestādē uztur virtuālo IBAN citai līdzīgai iestādei, piešķirot šai iestādei tiesības atvērt savstarpēji nošķirtus norēķinu kontus ar atsevišķiem un individuāliem IBAN. Apakškonti var tikt uzturēti gan pakalpojumu sniedzēja, gan pamatkonta turētāja sistēmā. Naudas plūsmas var būt pārredzamas gan vienā, gan otrā sistēmā, balstoties uz civiltiesiskām attiecībām uz līguma bāzes. Galvenā atšķirība no masveida modeļa ir, ka apakškontiem ir paplašināta funkcionalitāte, kur, pastāvot līgumattiecībām, virtuālie konti ļauj gala lietotājam ne tikai veikt iemaksas, bet arī veikt maksājumus un izmantot dažādus maksājumu instrumentus. To funkcionalitāte līdzinās īstiem norēķinu kontiem un ietver norēķinu apstrādi, izejošo naudas pārskaitījumu veikšanu, debetkartes pieslēgšanu un konta bilances uzturēšanu.
- 1.6.4. No virtuālā konta IBAN modeļa pakalpojumu sniedzējiem izriet paaugstināts NILLTPF risks. Pamatkonta īpašnieks ir atbildīgs par NILLTPF novēršanu gan saviem tiešajiem klientiem un darījumiem, gan apakškonta klientiem un darījumiem. Jo vairāk līmeņos tiek izvietoti apakškontu turētāju konti, jo nepārredzamākas kļūst to darbības un riska novērtēšanas efektivitāte. Pamatkonta turētājs ir atbildīgs par to, ka klienta izpēte apakškontos ir pietiekama un ka apakškonta piešķirtu norēķinu kontu darbība ir uzraudzīta atbilstoši riska līmenim. Toties apakškontu darbības var ietvert plašu aktivitāšu loku, kas ir ārpus pamatkonta īpašnieka licencētās valsts, samazinot pamatkonta īpašnieka caurskatāmību, informācijas piekļuves ātrumu un izpratni par apakškontu darbības raksturu.
- 1.6.5. Atkarībā no tā, kā starp pamatkonta īpašnieku un tā apakšklientiem tiek dalīti klientu izpētes un darījumu uzraudzības pienākumi, pastāv arī risks, ka apakškontos var tikt piemērota nepietiekama klientu un darījumu uzraudzība. Plašais darījumu loks arī rada praktiskas neskaidrības. Piemēram, gadījumos, kad FID un TAI dažādās valstīs jāveic informācijas pieprasīšana, līdzekļu iesaldēšana, arests vai citas darbības, var rasties neskaidrība, pie kā vērsties ar nepieciešamo pieprasījumu.

Mākslīgais intelekts

- 1.6.6. Mākslīgais intelekts un tā plaša spektra pielietojamība NILLTPF ir būtisks nākotnes risks. Mākslīgais intelekts ir datorsistēmu un algoritmu kombinācija, kas spēj izpildīt sarežģītus uzdevumus ātri, parasti balstoties uz ievērojama apjoma datu krātuvēm. Tas atšķiras no citām tehnoloģijām, kas spēj risināt dažādus uzdevumus ar to, ka, pielietojot mašīnmācīšanās paņēmienus, tas var uzlabot savu sniegumu laika gaitā bez cilvēku iesaistes, pielietojot

⁷ Angļu valodā apzīmē ar "open banking", "embedded finance".

⁸ LV Portāls, *Maksājumu iestādes: strauja attīstība un naudas atmazgāšanas riski*. Pieejams: <https://lvportals.lv/norises/327780-maksajumu-iestades-strauja-attistiba-un-naudas-atmazgasanas-riski-2021>.

⁹ IBAN veido atbilstoši ISO 13616:2020 standartam. IBAN konta numurā ir iekļauts saņēmējbankas valsts kods, saņēmēja konta numurs un kontrolskaitlis, ar ko pārbauda konta numuru pareizību pirms maksājums ir nosūtīts. IBAN funkcija ir nodrošināt finanšu iestādei iespēju piedalīties starptautiskos un vietējās maksājumu sistēmās starp SWIFT tīkla dalībniekiem. SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication) Pasaules starpbanku finanšu telekomunikācijas tīkls ir atbildīgs par IBAN standarta ieviešanu, kas šobrīd ir ieviests kopā 80 valstīs, ieskaitot ES un Eiropas ekonomiskā zonā.

¹⁰ Tiesībās izveidot šādus kontus piešķir PSD2, saskaņā ar kuru maksājumu pakalpojumu sniedzēji drīkst piedāvāt savu maksājumu infrastruktūru citiem "nebanku" (non-bank) maksājumu pakalpojumu sniedzējiem viscaur ES.

nestrukturētus datus, piemēram, tekstu, attēlus vai video.¹¹ Mākslīgā intelekta plašās spējas un funkcijas var palīdzēt būtiski paātrināt un padarīt efektīvākas dažādas darbības, kas attiecināms arī uz predikatīvo noziedzīgo nodarījumu un NILL izdarīšanu.

- 1.6.7. Mākslīgais intelekts rada divus būtiskus NILLTPF riskus. Pirmkārt, mākslīgais intelekts var tikt izmantots, lai paaugstinātu kibernetizācijas efektivitāti. Pārskata periodā gan Latvijā, gan ārvalstīs pieaug krāpšana digitālā vidē,¹² tiek veidotas komplicētas shēmas, kuras var radīt ātrāk un efektīvāk ar mākslīgā intelekta palīdzību. 2022. gadā būtiski ir pieaudzis noziedzīgu nodarījumu skaits pēc Krimināllikuma 177.¹ panta – par krāpšanu automatizētā datu apstrādes sistēmā.¹³
- 1.6.8. Mākslīgais intelekts ļauj automatizēt virkni darbību, ieskaitot tiešsaistes komunikācijas sagatavošanu, vadību un nosūtīšanu, kā arī kibernetizācijas (piemēram, izspiedējprogrammatūru) automatisku sagatavošanu un izsūtīšanu. Tas var tikt izmantots arī upuru izvēlē, lietojot publiski pieejamos datus, lai palīdzētu noziedzniekiem identificēt pret kibernetizācijas riskiem un krāpšanu digitālā vidē ievainojamas personas, piemēram, vecāka gadagājuma cilvēkus vai cilvēkus ar zemu finanšu prātību.¹⁴
- 1.6.9. Otrs būtiskais risks, ko rada mākslīgais intelekts, ir saistīts ar tā potenciālu radīt dziļviltojumus (*deepfakes*). Dziļviltojumi ir mākslīgā intelekta ģenerēti, viltoti video vai audio materiāli. 2022. gada Eiropas Inovācijas laboratorijas centra ziņojumā norādīts, ka dziļviltojumu tehnoloģija var veicināt dažādas noziedzīgas darbības, t.sk. tiešsaistes identitāšu viltošanu un “pazīsti savu klientu” mehānismu apiešanu.¹⁵

Hibrīdkarš

- 1.6.10. Hibrīdkarš apzīmē sinhronizētus standarta un nestandarta varas rīkus un paņēmienus, kurus valstis lieto, lai vājinātu citas valstis.¹⁶ Hibrīdkarš var izpausties kā dezinformācijas kampaņas, kibernetizācijas vai ekonomiska manipulācija, bet var ietvert arī citas darbības, ar ko valsts mērķtiecīgi mēģina mazināt citas valsts stabilitāti kā, piemēram, tīša starptautiskās TAI sadarbības apturēšana. Latvija ir īpaši pakļauta hibrīdkara riskiem, ņemot vērā tās sauszemes robežu ar Krieviju un Baltkrieviju un šo valstu sliktās attiecības ar NATO dalībvalstīm kopš Krievijas pilna mēroga iebrukuma Ukrainā 2022. gada 24. februārī.¹⁷
- 1.6.11. Hibrīdkara ietvaros veiktās aktivitātes var vājināt valsts kapacitāti veikt NILLTPF apkarošanu un attiecīgi paaugstināt nacionālo ievainojamību pret NILLTPF. Piemēram, pārskata periodā kopš 2021. gada jūnija Baltkrievijas režīms aktīvi atbalstīja fizisko personu nelikumīgu migrāciju uz ES valstīm pār Baltkrievijas un Latvijas robežu, kā rezultātā TAI bija neplānoti jāsniedz atbalsts VRS, pārceļot papildu cilvēkresursus no citām struktūrvienībām.¹⁸
- 1.6.12. Tāpat hibrīdkara ietvaros var tikt veikti pasākumi, kas ir saistīti ar noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu un kas rada tiešus NILLTPF draudus, t.sk. tās var izpausties gan kā valsts atbalstītas proaktīvas darbības, gan apzināta neaktivitāte noziedzīgu darbību apkarošanā. Šādi paņēmieni var ietvert, piemēram, Krievijas valdības atbalstītus sankciju apiešanas mēģinājumus.
- 1.6.13. Noziedzīgu līdzekļu kustību pārskata periodā rada un sagaidāms, ka arī turpmāk radīs, Krievijas izcelsmes, valsts atbalstīti kibernetizācijas riski pret Latviju, kas ietver gan izspiešanu, gan krāpšanu digitālā vidē.¹⁹ Līdzīgi novērots, ka Eiropā ir attīstījusies cita Krievijas valdības atbalstīta organizēta noziedzība, tai skaitā narkotiku un ieroču nelikumīga pārdošana, cilvēktirdzniecība un cita veida noziedzība.²⁰ Atbalsts šādos organizētās noziedzības pasākumos var tikt sniegts gan ar tiešu līdzekļu nodrošinājumu, gan arī ar apzinātu noziedzīgu darbību ignorēšanu no valsts puses.

¹¹ Europol, *Mākslīgā intelekta jaunprātīga pielietošana*. Pieejams:

https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/malicious_uses_and_abuses_of_artificial_intelligence_europol.pdf

¹² Plašāk skatīt NRA sadaļā *Draudī*.

¹³ 2020. gada 19 noziedzīgi nodarījumi, 2021. gadā 57, bet 2022. gadā 76 noziedzīgi nodarījumi. *Tiesībaizsardzības iestāžu kriminālizlūkošanas analītiskais ziņojums par 2020., 2021. un 2022. gadu*.

¹⁴ *Eiropas, ChatGPT – Lielu valodas modeļu ietekme uz tiesībaizsardzības iestādēm*. Pieejams: <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/chatgpt-impact-of-large-language-models-law-enforcement>.

¹⁵ Europol. *Saskaroties ar realitāti: izaicinājumi saistībā ar dziļviltojumiem*. 10. lpp. Pieejams:

https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/Europol_Innovation_Lab_Facing_Reality_Law_Enforcement_And_The_Challenge_Of_Deep_fakes.pdf.

¹⁶ NATO recenzija, *Hibrīdkarš – jauni draudi, sarežģītība, un pretlīdzekļi*. Pieejams: <https://www.nato.int/docu/review/articles/2021/11/30/hybrid-warfare-new-threats-complexity-and-trust-as-the-antidote/index.html>.

¹⁷ Latvijas Republikas Satversmes Aizsardzības Birojs, *2022. gada darbības pārskats*. Pieejams: https://www.sab.gov.lv/files/2022_parskats.pdf

¹⁸ Aizsardzības ministrija, *Video: Baltkrievija migrantu plūsmu uz Latviju izmanto kā hibrīdkara elementu*. Pieejams: <https://www.mod.gov.lv/lv/zinas/video-baltkrievija-migrantu-plusmu-uz-latviju-izmanto-ka-hybridkara-elementu>.

¹⁹ Latvijas Republikas Satversmes Aizsardzības Birojs, *2022. gada darbības pārskats*, 16. lpp. Pieejams: https://www.sab.gov.lv/files/2022_parskats.pdf.

²⁰ Eiropas Padome par starptautiskām attiecībām, *Crimintern: kā Kremļa lieto Krievijas organizētās noziedzības tīklus Eiropā*. Pieejams: ECFR208_-_CRIMINTERN_-_HOW_RUSSIAN_ORGANISED_CRIME_OPERATES_IN_EUROPE02.pdf.

- 1.6.14. Turpinoties ģeopolitiskajam saasinājumam starp NATO dalībvalstīm un Krieviju un tās sabiedrotajām valstīm, hibrīdkara paņēmieni var tikt vērsti arvien vairāk, t.sk. pret Latviju.

Sadarbības pārtraukšana, lai izvairītos no riska

- 1.6.15. FATF sadarbības pārtraukšanu, lai izvairītos no riska (*de-risking*), definē kā "parādību, kad finanšu iestādes pārtrauc vai ierobežo sadarbību ar klientiem vai klientu kategorijām, lai izvairītos no riska, nevis to pārvaldītu atbilstoši FATF riskos balstītās pieejas principiem."²¹
- 1.6.16. NRA 2020 pārskata periodā Latvijā tika veikta virkne pasākumu normatīvo aktu pilnveidošanai un vispārējai NILLTPF novēršanas jomas sakārtošanai. Viens no būtiskākajiem pasākumiem bija finanšu sektora attīrīšanās no augsta vai neizprotama riska klientiem.
- 1.6.17. NRA 2023 pārskata periodā novērota paaugstināta Latvijas fizisko un juridisko personu bankas kontu atvēršana ārvalstu bankās un MI/ENI, it īpaši tādās finanšu iestādēs, kur kontu iespējams atvērt attālināti. Pēc FID apkopotajiem datiem, Lietuvas elektronisko naudas iestāžu sektorā vien Latvijas juridisko personu skaits ir ne mazāks kā 20% no visām Latvijas juridiskajām personām, bet Latvijas fizisko personu skaits, pēc konservatīviem aprēķiniem, ir ne mazāks par 15%, bet, iespējams, ir pat divas reizes augstāks,²² tādējādi strauji turpinās NRA 2020 pārskata perioda beigās identificētā tendence pieaugt Latvijas klientu skaitam Lietuvas ENI sektorā. Būtiski ņemt vērā, ka pieaugums ārvalstu kontu atvēršanā nav proporcionāls kritumam klientu skaitā Latvijas finanšu iestādēs un ievērojama daļa klientu turpina vienlaicīgi izmantot finanšu pakalpojumus gan Latvijā, gan ārvalstīs reģistrētās finanšu iestādēs.
- 1.6.18. Konta atvēršanu ārvalstīs t.sk. veicinājusi pieaugošā konkurence modernu finanšu pakalpojumu sniegšanā, nepieciešamība efektīvi norēķināties ar konkrētiem pakalpojumu sniedzējiem²³ u.c. faktori. Tāpat, iespējams, klienti dažādu iemeslu dēļ (t.sk. tādu, kas saistīti ar noziedzīgu nodarījumu veikšanu) vēlas atrast finanšu iestādes, kurās netiek veikti vai ievērojami mazākā apjomā un kvalitātē tiek veikti klientu izpētes un darījumu uzraudzības pasākumi, attiecīgi klienti paši pārtrauc attiecības ar Latvijas finanšu iestādi un atver norēķinu kontu ārvalstīs. Vienlaikus daļa no klientiem ir tādi, ar kuriem Latvijas finanšu iestādes pārtraukušas darījumu attiecības.
- 1.6.19. Sadarbības pārtraukšana, lai izvairītos no riska, var radīt palielinātas maksājumu izmaksas un finanšu pakalpojumu sniedzēju koncentrāciju, kā arī mazināt dažādu personu piekļuvi finanšu pakalpojumiem, tādējādi mazinot finanšu pakalpojumu pieejamību un finanšu iekļautības rādītājus.²⁴
- 1.6.20. Ņemot vērā, ka viens no efektīvas NILLTPF risku pārvaldīšanas priekšnoteikumiem ir tas, ka darījumi tiek uzraudzīti un notiek finanšu sistēmas ietvaros, Latvijas finanšu sektora klientu migrācija prom no Latvijas finanšu sektora rada būtisku ievainojamību attiecībā uz NILLTPF novēršanas sistēmas pieeju informācijai par Latvijas personu veiktiem aizdomīgiem darījumiem.
- 1.6.21. Nākamajā pārskata periodā nepieciešams uzraudzīt situācijas attīstību un turpināt strādāt pie līdzsvara starp efektivitāti, noturību un elastību pret pastāvošajiem NILLTPF riskiem ne tikai normatīvā regulējuma līmenī, bet arī praktiskā to piemērošanā, lai ierobežotu un novērstu negatīvu seku un kaitējuma rašanos.

Centrālo banku digitālā valūta

- 1.6.22. ECB ir uzsākusi digitālā eiro projekta izpētes fāzi un plāno to pabeigt 2023. gadā.²⁵ Centrālās bankas digitālā valūta ir centrālās bankas saistības digitālā formā, ko paredzēts izmantot līdztekus esošajām skaidras naudas banknotēm un elektroniskajiem maksājumiem. Programmējamas valūtas pieejamība, privātpersonu bankas konti centrālajās bankās un diskrēti izsekojama digitālā nauda ir tikai daži no veidiem, kā centrālās bankas digitālā valūta var fundamentāli mainīt pašreizējo banku un maksājumu paradigmu. Vairākas centrālās

²¹ FATF, *Augsta līmeņa apkopojums par FATF standartu ieviešanu negaidītājām sekām apkārtrakstu (2021)*. Pieejams: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Financialinclusionandnpoissues/Unintended-consequences-project.html>.

²² FID apkopoti dati par lielākajiem tirgus dalībniekiem.

²³ Piemēram, Rīgas pašvaldības pirmsskolēnu un skolēnu ēdināšanas apmaksas pakalpojuma nodrošina Lietuvas MI/ENI, kas vecākiem atver elektroniskās naudas maciņu ar IBAN konta numuru Lietuvā, lai nodrošinātu norēķinu par ēdināšanu pirmsskolās un skolās.

²⁴ FATF, *Augsta līmeņa apkopojums par FATF standartu ieviešanu negaidītājām sekām apkārtrakstu (2021)*. Pieejams: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Financialinclusionandnpoissues/Unintended-consequences-project.html>.

²⁵ Christine Lagarde and Fabio Panetta, *Key Objectives of the Digital Euro // Digitālā eiro galvenie mērķi*. July 13, 2022. Pieejams: <https://www.ecb.europa.eu/press/blog/date/2022/html/ecb.blog220713~34e21c3240.en.html>.

bankas jau izmēģina savu centrālās bankas digitālās valūtas risinājumu (vismaz 87 valstis, kas veido vairāk nekā 90 % no pasaules IKP, jau pēta šo risinājumu).²⁶

- 1.6.23. Lai gan digitālā eiro ieviešana NRA 2023 izstrādes brīdī vēl nav pabeigta, digitālā eiro jomā ir skaidri redzamas vairākas funkcionālas priekšrocības. Jau no paša sākuma digitālo eiro plānots veidot par mazumtirdzniecības valūtu, tādējādi paplašinot centrālās bankas digitālās valūtas pieejamību ārpus tās vairumtirdzniecības izmantošanas. Digitālā eiro mērķis ir būt programmējamam, lai starpnieki varētu izstrādāt un piedāvāt savus pakalpojumus balstoties uz digitālā eiro infrastruktūru. Lai atbalstītu finansiālu iekļaušanu, digitālajam eiro ir jānodrošina lietojamība bezsaistē un visaugstākie lietotāju privātuma standarti, kā arī jābūt maksimāli integrējamam ar esošajām finanšu un maksājumu sistēmām eirozonā.²⁷
- 1.6.24. Ieviešot digitālo eiro, sagaidāmi vairāki no tā izrietoši NILLTPF riski atkarībā no tā īpašībām un iezīmēm. Pirmkārt, digitālā eiro programmējamības pakāpe var radīt proporcionālu produkta vai pakalpojuma risku līmeni. Augsta līmeņa digitālā eiro starpniecība ir galvenā digitālā eiro priekšrocība, bet tā ir arī galvenā ievainojamība. Brīva sasaiste ar citiem digitālajiem produktiem un pakalpojumiem var radīt dažādas jaunas NILL shēmas, kas izmanto augstas frekvences mikropārskaitījumus starp daudziem dalībniekiem. Tādas funkcionalitātes kā reāllaika maksājumu sistēma, iespēja izveidot sarežģītas daudzslāņainas maksājumu shēmas, pakalpojumus un produktus, kas izmanto šīs shēmas, var tikt izmantotas t.sk. arī NILL.
- 1.6.25. Otrkārt, pastāv arī būtisks ģeogrāfisks risks. Sākotnēji digitālo eiro varēs izplatīt tikai eirozonas jurisdikcijās. Katrai valstij ir unikāls riska profils, un nestandartizēta uzraudzība digitālā eiro ieviešanas un lietošanas pieejā var radīt noziedzniekiem juridiskas vai uzraudzības arbitrāžas iespējas. Tādējādi atšķirīga uzraudzības kapacitāte un tiesu normas starp ES dalībvalstīm, kas izmanto digitālo *euro*, var pastiprināt lokālos riska profilus un potenciāli radīt jaunu sinerģiju reģiona līmeņa NILL shēmās.

²⁶ Zinātnieki norāda, ka "centrālās bankas, kas kopā pārstāv piekto daļu pasaules iedzīvotāju, tuvāko trīs gadu laikā, visticamāk, uzsāks mazumtirdzniecības CBDC". Sk. Codruta Boar and Andreas Wehrli, *Gatavs? Sākt! BIS centrālo banku aptaujas rezultāti, BIS Paper* (Bank for International Settlements, January 2021). Pieejams: <https://econpapers.repec.org/bookchap/bisbisbps/114.htm>.

²⁷ Christine Lagarde and Fabio Panetta, *Key Objectives of the Digital Euro // Digitālā eiro galvenie mērķi*. July 13, 2022. Pieejams: <https://www.ecb.europa.eu/press/blog/date/2022/html/ecb.blog220713~34e21c3240.en.html>.

2. Ievads

NRA izstrāde ir būtisks process, kas laikus ļauj apzināt un identificēt NILLTPF riskus, kā arī vērtēt attiecīgo risku radītās sekas. NRA izstrāde, cita starpā, veicina NILLTPF risku identificēšanu, izvērtēšanu un mazināšanu. NRA izmantojams kā pamats NILLTPF novēršanas politikas veidošanā. Plašāka informācija par NRA izstrādes nepieciešamību un ieguvumiem, ko NILLTPF risku vērtēšanas process sniedz gan nacionālā, gan starptautiskā mērogā, aprakstīta dokumentā "NRA veikšanas vadlīnijas".

NRA izstrādē izmantota PB metodoloģija, kas balstās uz FATF rekomendācijās noteiktajiem principiem un izstrādāta, lai varētu tikt izmantota valstīs ar atšķirīgu ekonomisko un ģeopolitisko situāciju. Ņemti vērā gan ieteikumi, kas saņemti no starptautiskajām NILLTPF novēršanas sistēmas novērtētājiem, gan datu pieejamība un aktuālās tendences NILLTPF novēršanas jomā Latvijā. NRA izmantotās PB metodoloģija prasības, kā arī tajā veiktās izmaiņas un papildinājumi detalizēti skaidroti dokumentā "NRA veikšanas vadlīnijas".

Ievada nodaļas mērķis ir sniegt vispusīgu raksturojumu par vairākām būtiskām tēmām, kuras ir nozīmīgas nacionālās NILLTPF novēršanas sistēmas darbībai un iestrādēm. Ekonomiskais un ģeopolitiskais raksturojums norāda uz Latvijas tautsaimniecības un dažādu vietējo tirgu attīstību, ņemot vērā stabilitāti mazinošus notikumus, kā Krievijas iebrukums Ukrainā vai Covid-19 epidemioloģisko krīzi. Covid-19 krīzes ietekme tiek padziļināti izpētīta, ņemot vērā tās laikā ieviestos starptautiskos kustības ierobežojumus un būtisko tiešsaistes rīku pielietojuma attīstību. Papildus tiek sniegts pārskats par izmaiņām NILLTPF novēršanas sistēmas normatīvā ietvarā, kā arī par Latvijas NILLTPF novēršanas sistēmas starptautisko novērtējumu rezultātiem.

2.1. Ekonomiskais un ģeopolitiskais raksturojums

- 2.1.1. Latvijas Republika ir valsts, kas atrodas ziemeļaustrumu Eiropā starp Lietuvu un Igauniju. Latvijai ir gandrīz 500 km gara jūras robeža gar Baltijas jūru un 1370 km sauszemes robeža ar Igauniju, Krieviju, Baltkrieviju un Lietuvu. Šāds ģeogrāfiskais stāvoklis raksturo Latviju kā transporta un tirdzniecības kustības krustpunktu robežu starp ES un NVS. Tranzītvalsts statusu Latvijai nodrošina arī Ventspils, Liepājas un Rīgas tirdzniecības ostu izvietojums, kā arī Rīgas lidosta.
- 2.1.2. Latvija kopš 1991. gada ir Pasaules tirdzniecības organizācijas (WTO) biedrs, kopš 2004. gada – ES un NATO dalībvalsts. 2014. gada 1. janvārī Latvija pievienojās eirozonai un ieviesa *eiro*. Kopš 2016. gada 1. jūlija Latvija ir OECD dalībvalsts.
- 2.1.3. Jau minētais ģeogrāfiskais izvietojums, dalība starptautiskajās organizācijās, interneta ātrums un pieejamība, kā arī Latvijas iedzīvotāju svešvalodu zināšanas un augstais izglītības līmenis²⁸ veicina labvēlīgus apstākļus ārvalstu uzņēmēju biznesa veidošanai Latvijā un to ieguldījumu apmēram Latvijas bankās. Tomēr Krievijas iebrukums Ukrainā 2022. gadā ir radījis jaunus riskus un izaicinājumus Latvijas ģeogrāfiski tuvā novietojumā dēļ.
- 2.1.4. Ekonomisko un ģeopolitisko situāciju pārskata periodā negatīvi ietekmējuši divi būtiski ārējie apstākļi. Pirmais: Covid-19 epidemioloģiskā krīze 2021. un 2022. gadā, kas būtiski palēnināja Latvijas ekonomikas attīstību pārskata perioda pirmajos gados un izraisīja traucējumus medicīnas preču, pārtikas, un dažādu izejvielu piegādes ķēdē ES un ārpus ES.²⁹ Piegādes ķēdes īslaicīgi tika pārtrauktas, pamatojoties uz ES galvenajiem principiem, kad ES dalībvalstis vienpusēji ierobežoja brīvas kustības tiesības vai solidaritāti.³⁰ Covid-19 epidemioloģiskā krīze arī negatīvi ietekmēja ekonomikas attīstību saistībā ar dažādiem darbības un kustības ierobežojumiem, samazinot patēriņu, investīcijas, un tirdzniecību.³¹
- 2.1.5. Otrais apstāklis, kas pārskata periodā negatīvi ietekmējis Latviju, ir Krievijas iebrukums Ukrainā 2022. gadā. Uzbrukums būtiski satricināja enerģētikas tirgu, kam bija negatīva ietekme uz Latvijas ekonomiku. Kopš NRA 2020 pārskata perioda Latvija ieguva vairāk par 16% no kopējā elektroenerģijas importa no trešajām valstīm – galvenokārt Krievijas.³² Pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā Latvijā energoresursu cenas būtiski pieauga, piemēram,

²⁸ EK, *Izglītības un apmācības pārskats (2022)*. Pieejams: <https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor-2022/lv/country-reports/latvia.html>.

²⁹ Pasaules Veselības organizācija, *Veselības aprūpes sistēmu izturība Covid-19 laikā*. 35. lpp. Pieejams: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/348493>.

³⁰ Turpat.

³¹ EM, *Latvijas ekonomikas attīstības pārskats 2021*. 11. lpp. Pieejams: <https://www.em.gov.lv/lv/media/12820/download?attachment> un EM, *Latvijas ekonomikas attīstības pārskats 2022*. Pieejams: <https://www.em.gov.lv/lv/media/12820/download?attachment>.

³² *Latvijas nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.–2030. gadam*. 30. lpp. Pieejams: <https://www.em.gov.lv/lv/nacionalais-energetikas-un-klimata-plans>.

dabasgāzes cenas mazumtirdzniecībā paaugstinājās vairāk nekā trīs reizes.³³ Līdzās enerģētikas nozares satricinājumam pastiprinājās arī ekonomiskā nenoteiktība – izmaiņas naudas, preču, un pakalpojumu plūsmās, balstoties uz samazinātu spēju prognozēt tirgus attīstību.³⁴

- 2.1.6. Makroekonomiskie rādītāji pārskata periodā liecina par ekonomikas nestabilitāti ar ļoti straujiem kritieniem un kāpumiem. IKP 2020. gadā saruka par 2,2% saistībā ar Covid-19 epidemioloģisko krīzi.³⁵ Savukārt pēc epidemioloģiskās situācijas uzlabošanās 2021. gadā un apjomīgiem valdības un ES fondu atbalsta pasākumiem ekonomikai IKP pieauga par 4,1%. Sākoties Krievijas iebrukumam Ukrainā 2022. gada sākumā, IKP izaugsme 2022. gadā Latvijā samazinājās līdz 2% saistībā ar paaugstinātām energoresursu un citu izejvielu cenām.³⁶
- 2.1.7. Lai gan nestabilitāte pārskata periodā attiecas uz plašāko pasaules ekonomiku, Latvijas ģeogrāfiskais novietojums un tirdzniecības attiecības ar Krieviju un Baltkrieviju radīja papildu saasinājumus Latvijas tautsaimniecībā. Inflācija pārskata periodā ir bijusi 0,2% apmērā 2020. gadā, 2,6% – 2021. gadā un 2022. gadā sasniedza jau 17,4%. Pārskata perioda pēdējā gada inflācijas kāpums ir straujākais kopš 2008. gada un arī gandrīz augstākais rādītājs starp ES valstīm. Krievijas iebrukums Ukrainā būtiski paaugstināja energoresursu, pārtikas un dažādu izejvielu izmaksas, kas Latvijas ekonomiku ietekmēja vairāk nekā citās valstīs.³⁷ Augstais inflācijas kāpums 2022. gadā arī ir viens no galvenajiem iemesliem būtiskās statistiskās novirzēs, kas par pārskata periodu aprakstīts šajā NRA.
- 2.1.8. Ģeopolitiskā situācija ekonomiku ietekmējusi arī netieši, samazinot starptautisko tirgu pārliecību Latvijas ekonomikā. 2020. gadā Covid-19 epidemioloģiskās krīzes ietekmē investīcijas auga tikai par 2,6%, un 2021. gadā par 2,9% no IKP. Savukārt 2022. gadā saistībā ar nenoteiktību par Krievijas iebrukumu Ukrainā un to ekonomiskajām un reģionālās drošības sekām investīcijas samazinājās līdz 1,6% no IKP. Lēno IKP izaugsmi izraisīja arī zemās ārējās tiešās investīcijas, kas 2020. gadā bija 3% no IKP, 2021. gadā palielinājās līdz 8,4% no IKP, bet jau 2022. gada pirmajā pusgadā samazinājās līdz 3,5% no IKP.³⁸ Uz ārvalstu svārstīgo pārliecību par Latvijas ekonomiku norāda arī Latvijas valdības 10 gadu vērtspapīru ienesīguma likmes straujš kritums pēc Krievijas uzbrukuma Ukrainai un straujš pieaugums pāris mēnešus vēlāk.³⁹
- 2.1.9. Gan imports, gan eksports pārskata periodā bija svārstīgs. Galvenās ārējās tirdzniecības sadarbības valstis, uz kurām Latvija pārskata periodā ir eksportējusi, ir Lietuva, Igaunija, Vācija un Krievija. Savukārt Latvijā importējušas ir galvenokārt Lietuva, Vācija, Polija, Igaunija un Krievija.⁴⁰
- 2.1.10. Tirdzniecības sadarbība ar Krieviju un Baltkrieviju ir negatīvi ietekmēta saistībā ar Krievijas iebrukumu Ukrainā un ES noteikto sankciju režīmu. Vairumtirdzniecības nozare 2022. gada 3. ceturksnī saruka par 23%, salīdzinot ar iepriekšējā gada 3. ceturksni.⁴¹ 2022. gadā desmit mēnešos preču imports no NVS valstīm samazinājās tikai par 2,6%.⁴² 2020. gadā importa apjoms pārsniedza eksporta apjomu, tādējādi radot negatīvu eksporta – importa saldo. 2021. un 2022. gadā šī tendence turpinājās līdzīgā līmenī.⁴³
- 2.1.11. NRA 2020 pārskata periodā Latvijas galvenās eksportpreces bija elektroiekārtas, mehānismi un mehāniskas iekārtas, zāgmateriāli, kvieši un kviešu un rudzu maisījums. Savukārt NRA 2020 pārskata periodā importpreces: elektroierīces un elektroiekārtas, mehānismi un mehāniskas iekārtas, dīzeļdegviela, vieglie automobiļi un farmaceitiskie produkti. Secināms, ka galvenās Latvijas eksportpreces un importpreces līdzinās arī šim pārskata periodam. Tās ir koksne un tās izstrādājumi, elektroiekārtas, minerālie produkti, farmaceitiskie produkti un graudaugu produkti. Galvenās importpreces šajā pārskata periodā: minerālie produkti, elektroierīces un elektroiekārtas, mehānismi un mehāniskas iekārtas, vieglie automobiļi un farmaceitiskie produkti.⁴⁴

³³ SPRK skaidro dabasgāzes cenas pasaulē un to ietekmi uz Latvijas dabasgāzes lietotājiem. Pieejams: <https://www.sprk.gov.lv/events/sprk-skaidro-dabasgazes-cenas-pasaule-un-ietekmi-uz-latvijas-dabasgazes-lietotajiem-0>.

³⁴ Ezgi Ozturk, Xuguang Sheng. Mērot globālo un valstu nenoteiktību. SVF darba dokuments. 3.-6. lpp. Pieejams: <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2017/10/30/Measuring-Global-and-Country-Specific-Uncertainty-45168>.

³⁵ Latvijas Ekonomikas attīstības pārskats. 10. lpp. Pieejams: <https://www.em.gov.lv/latvijas-ekonomikas-attistibas-parskats>.

³⁶ Latvijas Banka. Makroekonomisko norišu pārskats. Pieejams: <https://www.makroekonomika.lv/kategorija/makro-norisu-parskats>.

³⁷ Mārtiņš Kazāks. Augstā inflācija Latvijā; ko šobrīd darīt un ko nedarīt? Pieejams: <https://www.bank.lv/aktualitates-banklv/publikacijas/zinas-un-raksti/raksti/13034-augsta-inflacija-latvija-ko-sobrid-darit-un-ko-nedarit>.

³⁸ Turpat.

³⁹ Makroekonomika. Makroekonomisko Norišu Pārskats. 2023. gada marts. 26. lpp. Pieejams: <https://www.makroekonomika.lv/makroekonomisko-norisu-parskats-2023-gada-marts>.

⁴⁰ CSB dati. Pieejams: <https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/db>.

⁴¹ Latvijas Ekonomikas attīstības pārskats. 11. lpp. Pieejams: <https://www.em.gov.lv/latvijas-ekonomikas-attistibas-parskatsl>.

⁴² Turpat, 33. lpp.

⁴³ Latvijas Ekonomikas attīstības pārskats. Pieejams: <https://www.em.gov.lv/latvijas-ekonomikas-attistibas-parskats>.

⁴⁴ Imports no 2005. līdz 2020. gadam. Pieejams: <https://eksports.csb.gov.lv/lv/years/products/import/2019>.

- 2.1.12. Bezdarba līmenis pārskata periodā ir mazinājies no 8,1% 2020. gadā uz 7,5% 2021. gadā un 7,0% 2022. gadā, norādot uz lēnu, bet stabilu izaugsmi tirgus pieprasījumā.⁴⁵
- 2.1.13. Būtiska riska ekspozīcijas profila izmaiņa saistās arī ar veiksmīgi pabeigtu tā saukto finanšu sektora "kapitālo remontu" 2020. gadā.⁴⁶ NRA 2020 pārskata periodā izvirzītie mērķi tika sasniegti ar būtiskām finanšu sektora uzraudzības reformām, kas būtiski paaugstināja spēju novērst Latvijas tautsaimniecības izmantošanu NILLTPF. Reformu galvenie mērķi bija sadalīti 11 rīcības virzienos.⁴⁷ Par sekmīgumu reformas ieviešanā liecina arī tas, ka 2020. gadā Latvija kļuva par pirmo Moneyval dalībvalsti, kura sekmīgi izpildījusi visas FATF 40 rekomendācijas.⁴⁸
- 2.1.14. Līdzās finanšu sektora reformām būtiski tika samazināts finanšu sektora riska līmenis.⁴⁹ Nerezidentu noguldījumu apjoms bija sarucis no 53% 2015. gadā līdz 17% 2021. gadā.⁵⁰ Pārskata periodā arī būtiski turpināta riska mazināšana ekspozīcijā pret Krieviju un Baltkrieviju un no tās izrietošām finanšu plūsmām uz Latviju. No Krievijas un Baltkrievijas piesaistītais finansējums (galvenokārt noguldījumi) 2022. gada martā veidoja tikai 1.6% no kredītiestāžu kopējiem aktīviem pret 3.7% 2015. gadā.⁵¹ Stipri samazināti arī Latvijas kredītiestāžu ieguldījumi Krievijas un Baltkrievijas meitas sabiedrībās, kas 2022. gadā bija mazāk par 0.1% no kredītiestāžu aktīviem.⁵² Šīs izmaiņas ir pilnveidojušas Latvijas tautsaimniecības un finanšu sektora neatkarību no Krievijas un Baltkrievijas.⁵³ Nelielās tiešās finanšu saiknes dēļ būtiska kara tieša ietekme uz Latvijas finanšu sektoru nav novērota, un sektors pārskata periodā turpina strādāt ar peļņu.⁵⁴
- 2.1.15. Izmaiņas Latvijas finanšu sektora īpatsvarā kopā ar pastiprinātu NLLTPF novēršanas uzraudzību būtiski nostiprinājušas Latviju kā stabilu, drošu un caurredzamu partnervalsti. Ar pārskata perioda sākumu Latvija vairs nav uzskatāma par reģionālo finanšu centru, un ar šo statusu iepriekš saistītie NILLTPF riski citām valstīm ir būtiski samazināti.⁵⁵ Kopš 2019. gada Latvijas kopīgās starptautiskās naudas plūsmas ir samazinājušās par apmēram 20% un pastāvošie NILLTPF riski ir saistīti vairāk ar vietējiem izaicinājumiem, nevis Latvijas statusu kā naudas plūsmu tranzīta valsti.⁵⁶ Finanšu sektora reformas arī radīja pastiprinātu gatavību sankciju izpildei, un Latvija uzņemas aktīvu lomu starptautiskā sankciju ieviešanas politikas izstrādē un ieviešanā.⁵⁷ Latvija ir pārgājusi no labākās prakses ieviešana uz jaunās labākās prakses veidotāju NILLTPF jomā.
- 2.1.16. Ģeopolitiskā situācija var turpināt ietekmēt ekonomiku arī pēc pārskata perioda. Latvija ir veikusi dažādus pasākumus, lai attīstītu enerģētikas neatkarību, atbalstītu tautsaimniecību un novērstu nenoteiktību.⁵⁸ Ņemot vērā paaugstinātās energoresursu un citu izejvielu cenas, paaugstinātos piegāžu traucējumus, inflācijas kāpumu un citas tendences pārskata periodā, ekonomiskā izaugsme var turpināt attīstīties palēnināti.⁵⁹ Turklāt makroekonomiskos riska noskaņojuma un pārliecības rādītājus var ietekmēt Krievijas iebrukuma Ukrainā attīstība.⁶⁰

2.2. Covid-19 ietekme uz pārskata periodu

- 2.2.1. Covid-19 pandēmija Latvijā izraisīja būtiskas sekas veselības, sociālajos, un ekonomiskajos procesos un rādītājos.⁶¹ Lai ierobežotu Covid-19 epidemioloģiskās pandēmijas izplatību, 2020. gada martā Latvijas valdība izsludināja ārkārtējo situāciju.⁶² Tika ieviesti vairāki

⁴⁵ Imports no 2005. līdz 2020. gadam. Pieejams: <https://eksports.csb.gov.lv/lv/years/products/import/2019>.

⁴⁶ MK, *Kariņš: Finanšu sektora uzraudzības "kapitālais remonts" ir izdevies – esam atjaunojuši valsts reputāciju un izveidojuši stipru Finanšu noziegumu novēršanas sistēmu*. Pieejams: mk.gov.lv/lv/jaunums/karins-finansu-sektora-uzraudzibas-kapitalais-remonts-ir-izdevies-esam-atjaunojusi-valsts-reputaciju-un-izveidojusi-stipru-finansu-noziegumu-oversanas-sistemu.

⁴⁷ Tie ir: noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas risku novērtējums, politika un koordinācija; starptautiskā sadarbība; uzraudzība; preventīvie pasākumi; juridiskās personas un veidojumi; finanšu izlūkošana; izmeklēšana un kriminālvajāšana; konfiskācija; terorisma finansēšanas izmeklēšana un kriminālvajāšana; terorisma finansēšanas preventīvie pasākumi un finanšu sankcijas; mērķētas finanšu sankciju proliferācijas finansēšanas apkarošana. Skatīt: LV portāls, *Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas sistēmas efektivitātes uzlabošana. Rezultātu apkopojums*. Pieejams: https://lvportals.lv/wwwraksti/TEMAS/2019/APRILIS/BILDES/INFO_IO_LV.PDF.

⁴⁸ *Moneyval ziņojums*. 22.02.2020. Pieejams: <https://www.coe.int/en/web/moneyval/-/moneyval-publishes-follow-up-report-on-latvia>.

⁴⁹ Turpat, 6. lpp.

⁵⁰ EK, *Latvijas ekonomikas attīstības pārskats 2021*. Pieejams: <https://www.em.gov.lv/lv/media/12820/download>.

⁵¹ Latvijas Banka, *Finanšu stabilitātes pārskats 2022*. 14. lpp. Pieejams: https://datnes.latvijabanka.lv/fsp/FSP_2022_lv.pdf.

⁵² Turpat.

⁵³ Turpat.

⁵⁴ EK, *Latvijas ekonomikas attīstības pārskats 2022*. 12. lpp. Pieejams: <https://www.em.gov.lv/lv/media/12820/download?attachment>.

⁵⁵ Agnese Margēviča. *Diena, Latvija vairs nav finanšu centrs*. 2022. Pieejams: <https://www.diena.lv/raksts/latvija/zinas/latvija-vairs-nav-finansu-centrs-14289321>.

⁵⁶ FID dati.

⁵⁷ ĀM, *Arlietu ministra ikgadējais ziņojums par paveikto un iecerēto darbību valsts ārpolitikā un ES jautājumos 2022. gadā*. Pieejams: <https://www.mfa.gov.lv/lv/eiropas-savienibas-sankcijas-pret-krievijas-federaciju>.

⁵⁸ EM, *Latvijas ekonomikas attīstības pārskats 2022*. Pieejams: <https://www.em.gov.lv/lv/media/12820/download?attachment>.

⁵⁹ EM, *Latvijas ekonomikas attīstības pārskats 2022*. Pieejams: <https://www.em.gov.lv/lv/media/12820/download?attachment>.

⁶⁰ *Makroekonomika. Makroekonomisko Norišu Pārskats*. 2023. gada marts. 26. lpp. Pieejams: <https://www.makroekonomika.lv/makroekonomisko-norisu-parskats-2023-gada-marts>.

⁶¹ Augstākajā Covid-19 epidemioloģiskās krīzes infekciju līmenī 2021. gadā, mirstība no Covid-19 bija 4351 uz 100 000 iedzīvotājiem. Skatīt SPKC, *Mirstība no Covid-19 pa mēnešiem*. Pieejams: <https://www.spkc.gov.lv/lv/media/17732/download?attachment>.

⁶² MK rīkojums Nr. 103 *Par ārkārtējas situācijas izsludināšanu*. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/op/2020/51A.1>.

kustības, tirdzniecības un citi ierobežojumi un aizliegumi.⁶³ No 2020. gada marta tika atcelti starptautiskie pasažieru pārvadājumi lidostās, ostās, autoostās un dzelzceļa stacijās.⁶⁴ Tika aizliegti personu un transportlīdzekļu pārvadājumi uz ES ārējās robežas, izņemot kravu pārvadājumus.⁶⁵ Tika ieviesti arī karantīnas pasākumi, paredzot, ka valsts, pašvaldības, un privātā sektora organizācijas un iestādes nodrošina attālinātas darba iespējas.⁶⁶ Ieviesa drošības pasākumus, nosakot maksimālo cilvēku pulcēšanās skaitu, kā arī sejas masku obligātas lietošanas noteikumus.⁶⁷

- 2.2.2. Daudzu uzņēmumu slēgšanas, tirdzniecības un ceļošanas ierobežojumu dēļ 2020. gadā notika ievērojama ekonomiska lejupslīde.⁶⁸ IKP faktiskajās cenās samazinājās par 1,3%⁶⁹ un nodarbināto skaits 2020. gadā samazinājās par 1,9%, salīdzinot ar 2019. gadu, kas ir lielākais nodarbināto skaita kritums kopš 2010. gada.⁷⁰ 2021. gadā saistībā ar Covid-19 izplatības samazināšanos un citiem uzlabojumiem epidemioloģiskās drošības pasākumos, pasaule un Latvijas ekonomika piedzīvoja ātru izaugsmi, ar 11,1% IKP pieaugumu faktiskās cenās un nodarbināto kāpumu par 0,5%.⁷¹
- 2.2.3. Lai novērstu un risinātu Covid-19 epidemioloģiskās krīzes radītos ekonomiskos traucējumus, Latvijas valdība veica dažādus atbalsta pasākumus, ieskaitot uzņēmumu investīciju, maksātspējas, un sociālos pasākumus.⁷² 2020. un 2021. gadā kopā 24 atbalsta programmās tika paredzēti līdz 1,4 miljardi EUR, un faktiski tika piešķirts 1 miljards EUR grantu, stipendiju, aizdevumu, ieguldījumu kapitālā un garantiju veidā.⁷³ Šie pasākumi iekļāva valsts subsīdijas algotiem darbiniekiem dīkstāvē, pabalstu bezdarbniekiem un cita veida sociālos pabalstus.⁷⁴ Kopumā atbalsts tika piešķirts 36 928 dažādiem atbalsta saņēmējiem.⁷⁵ Valdība arī lēma par normatīvā regulējuma prasību samazināšanu publiskā iepirkumu jomā, paredzot, ka konkrētiem subjektiem – valsts kapitālsabiedrībām, stacionārajām ārstniecības iestādēm un citiem dienestiem un iestādēm, iegādājoties Covid-19 ierobežošanai nepieciešamās preces un pakalpojumus, ir atļauts nepiemērot Publisko iepirkumu likumā noteiktās prasības.⁷⁶
- 2.2.4. Līdzās kustības ierobežojumiem, pārstrukturētajam valsts resursu izlietojumam, kā arī vispārējai ekonomikas lejupslīdei mainījās sabiedrības finansiālā un sociālā uzvedība. Valdība, juridiskās un fiziskās personas arvien vairāk sāka izmantot tiešsaistes sistēmas un risinājumus, lai nodrošinātu attālinātu darbu un sociālo mijiedarbību.⁷⁷ Uzņēmumu, kas piedāvā preces un pakalpojumus, ko iespējams klasificēt kā preces un pakalpojumus, kas nav pirmās nepieciešamības, darbība un klientu apkalpošana klātienē bija ierobežota, tādējādi būtiski pieauga rādītāji tiešsaistē pārdotajām precēm un pakalpojumiem.⁷⁸ 2020. gadā e-komercijas īpatsvars – uzņēmumi, kas preces vai pakalpojumus pārdod internetā vai citos datortīklos – pieauga par 1,6%, un 2021. gadā tā pieauga par 0,9%.⁷⁹ Bankas un finanšu iestādes arī turpināja sniegt pakalpojumus, ierobežojot pakalpojumu veidus un klātienē sniegtos pakalpojumus.
- 2.2.5. Covid-19 pandēmija, it īpaši 2020. gadā, izraisīja ievērojamu pieprasījumu pēc medicīnisko preču piegādēm. Šādu medicīnisko preču, piemēram, individuālo aizsardzības līdzekļu vai medikamentu ātrā pieprasījuma pieauguma dēļ bija novērojams šādu preču trūkums. Pieauga

⁶³ Turpat.

⁶⁴ Noteikti papildu ierobežojumi un aizliegumi Covid-19 izplatības samazināšanai. Pieejams: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/314151-noteikti-papildu-ierobejojumi-un-aizliegumi-covid-19-izplatibas-samazinanasai-2020>

⁶⁵ Turpat.

⁶⁶ Turpat.

⁶⁷ MK noteikumi Nr. 360 Epidemioloģiskās drošības pasākumi Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/315304-epidemiologiskas-drosibas-pasakumi-covid-19-infekcijas-izplatibas-ierobezosanai>.

⁶⁸ EM, Ikmēneša makroekonomikas un kopbudžeta apskats. Pieejams: <https://www.fm.gov.lv/lv/ikmensa-makroekonomikas-un-kopbudzeta-apskats>.

⁶⁹ Turpat.

⁷⁰ EM, Covid-19 pandēmijas negatīvo ietekmi uz situāciju darba tirgū 2020. gadā ir mazinājuši valsts atbalsta pasākumi. Pieejams: <https://www.em.gov.lv/lv/jaunums/covid-19-pandemijas-negativo-ietekmi-uz-situaciju-darba-tirgu-2020-gada-ir-mazinajusi-valsts-atbalsta-pasakumi>.

⁷¹ EM, Ikmēneša makroekonomikas un kopbudžeta apskats. Pieejams: <https://www.fm.gov.lv/lv/ikmensa-makroekonomikas-un-kopbudzeta-apskats> un Fiskālās disciplīnas padome, Monitoringa Ziņojums Nr. 6. Pieejams: <https://www.fdp.gov.lv/lv/media/1217/download++>.

⁷² Latvijas valdība noteica krīzes visvairāk skārtās nozares, kurās darba devējam sakarā ar Covid izplatību iespējams ir būtiski pasliktinājusies finanšu situācija un kam saistībā ar Covid izplatību iespējams ir radušies krīzes apstākļi. Skat. Noteikumi par nozarēm, kurām sakarā ar Covid-19 izplatību ir būtiski pasliktinājusies finanšu situācija un <https://www.fm.gov.lv/lv/komercdarbibas-atbalsts> un <https://www.lrvk.gov.lv/uploads/files/Dokumenti/Revizijas/Kopsavilkuma%20materij%C4%81s%20par%20Covid.pdf>, skatīt arī likums Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/313373-par-valsts-apdraudejuma-un-ta-seku-noveršanas-un-parvaršanas-pasakumiem-sakara-ar-covid-19-izplatibu>.

⁷³ MK rīkojums Nr. 103 Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/313191-par-arkartejas-situacijas-izsludinasanu>.

⁷⁴ Ārkārtējās situācijas pabalsti un cits atbalsts 2021. gada pirmajā pusē. Pieejams: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/324698-arkartejas-situacijas-pabalsti-un-cits-atbalsts-2021-gada-pirmaja-puse-2021> un EM, Atbalsts uzņēmējiem un iedzīvotājiem Covid-19 drošības pasākumu laikā turpinās. Pieejams: <https://www.fm.gov.lv/lv/atbalsts-uznemejiem-un-iedzivotajiem-covid-19-drosibas-pasakumu-laika-turpinas>.

⁷⁵ Latvijas Republikas VK, Situācijas izpēte par atbalsta programmām uzņēmējdarbībai un nodarbinātajiem Covid-19 krīzes pārvarēšanai. Pieejams: <https://www.lrvk.gov.lv/lv/getrevisionfile/29678-c9S2-4qsoWoFIRkHDLAW2XUQnGKtyFD.pdf>.

⁷⁶ Ministru kabineta rīkojums Nr. 103 Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/313191-par-arkartejas-situacijas-izsludinasanu>.

⁷⁷ FID, Covid-19 radītie noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas riski. Pieejams: https://www.fid.gov.lv/uploads/files/Dokumenti/FID_Covid-19%20rad%C4%ABtie%20NILL%20un%20TF%20riski_.pdf.

⁷⁸ Turpat.

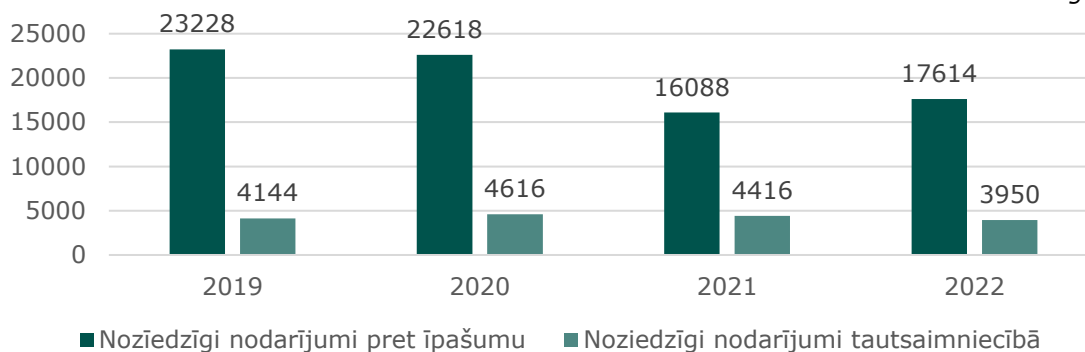
⁷⁹ Oficiālās statistikas portāls, 68 % Latvijas uzņēmumu ir sava tīmekļa vietne. Pieejams: <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/informacijas-tehn/interneta-lietosana/preses-relizes/7123-informacijas-un?themeCode=EK> un Oficiālās statistikas portāls, Attālināto pieeju IKT sistēmām nodrošina 77,6. Pieejams: <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/informacijas-tehn/interneta-lietosana/preses-relizes/7123-informacijas-un?themeCode=EK>.

arī viltotu medicīnisko un saistīto preču tirdzniecība (piemēram, dezinfekcijas līdzekļi) un krāpšana lielā apmērā.⁸⁰ Paaugstinātais bezdarba līmenis arī ietekmēja sabiedrības finansiālo un sociālo uzvedību, paaugstinot uz pret īpašumu veikto noziedzīgo nodarījumu skaitu.⁸¹

Covid-19 ietekme uz NILLTPF novēršanu

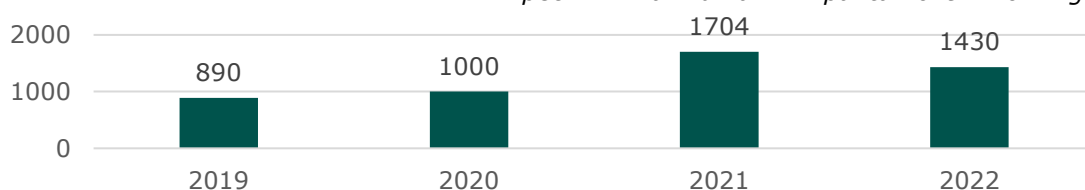
- 2.2.6. Covid-19 pandēmija ietekmēja arī predikatīvo noziedzīgo nodarījumu tendences. Kustības un tirdzniecības ierobežojumi radīja nepieciešamību noziedzniekiem meklēt jaunus noziedzīgu nodarījumu veikšanas veidus, pārspecializējoties vai attīstot esošās metodes.⁸² Lai gan pārskata periodā vispārīgi noziedzīgu nodarījumu pret īpašumu skaits samazinājās – lielākoties saistībā ar kustības ierobežojumiem – dažu noziedzīgu nodarījumu veidu skaits paaugstinājās, kā arī paaugstinājās noziedzīgu nodarījumu pret tautsaimniecību skaits (Grafiks Nr. 2.2.1).⁸³

Grafiks Nr. 2.2.1 – noziedzīgu nodarījumu pret īpašumu un tautsaimniecību skaits 2019.–2022. gadā

- 2.2.7. Viens no visātrāk attīstītajiem noziedzīgo nodarījumu veidiem Covid-19 laikā bija krāpnieciskās darbības tiešsaistē vai telefoniski (Grafiks Nr. 2.2.2).⁸⁴ Biežāk veiktās krāpnieciskās darbības bija uzdošanās par ierēdņiem un dažādu iestāžu vai uzņēmumu pārstāvjiem. Šādos gadījumos noziedznieki sazinājās ar personām pa e-pastu vai tālruni, cenšoties iegūt personu bankas datus vai skaidru naudu, lietojot valdības ieviestos atbalsta mehānismus kā pamatojumu.
- 2.2.8. Paaugstinājās arī viltošanas vai samaksas izkrāpšana, tai skaita saistībā ar pirmās nepieciešamības precēm. Ņemot vērā ievērojamo pieprasījumu un kustības ierobežojumus, 2020. un 2021. gadā pieauga krāpšana tiešsaistē, kas saistīta ar noteiktām medicīnas precēm, individuālajiem aizsardzības līdzekļiem un farmaceitiskiem izstrādājumiem. Šādos gadījumos iespējamie noziedznieki apgalvo, ka tie ir uzņēmumi, labdarības un starptautiskās organizācijas, kas piedāvā medicīnas preces, pieprasot priekšapmaksu, bet pārdotās preces nepiegādā vai piegādā neatbilstošas kvalitātes preces.⁸⁵

Grafiks Nr. 2.2.2 – krāpšanas noziedzīgo nodarījumu skaits pēc Krimināllikuma 177. panta 2019.–2022. gadā

- 2.2.9. Paaugstinājās arī līdzekļu vākšana fiktīvām labdarības organizācijām. Šādos gadījumos noziedznieki, kas darbojas kā starptautiskās organizācijas vai labdarības organizācijas

⁸⁰ Krīzes vadības padomes sekretariāts, *Informatīvais ziņojums par ārkārtējās situācijas ieviesto pasākumu kontroli*. Pieejams: <https://www.mk.gov.lv/lv/media/5623/download>.

⁸¹ FID, *Covid-19 radītie noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas riski*. Pieejams: https://www.fid.gov.lv/uploads/files/Dokumenti/FID_Covid-19%20rad%C4%ABtie%20NILL%20un%20TF%20riski_.pdf.

⁸² FID, *Covid-19 radītie noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas riski*. 5. lpp. Pieejams: https://www.fid.gov.lv/uploads/files/Dokumenti/FID_Covid-19%20rad%C4%ABtie%20NILL%20un%20TF%20riski_.pdf.

⁸³ TAI kriminālizlūkošanas analītiskais ziņojums par 2019., 2020. un 2021. gadu.

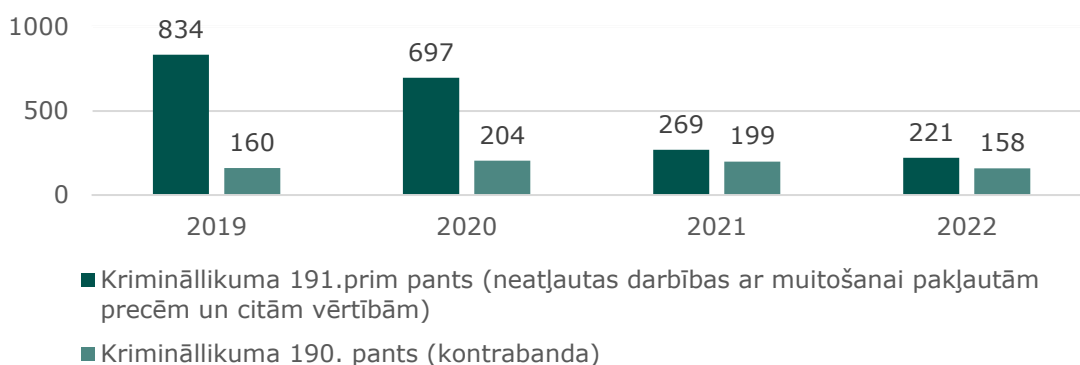
⁸⁴ Telefonkrāpniecība tika veikta ar šādiem papēmieniem: "phishing" – bankas vārdā tiek izplatītas krāpnieciska rakstura vēstules ar aicinājumu atvērt e-pasta vēstulē norādīto saiti. Uzspiežot uz minētās saites, e-pasta saņēmējs tiek novirzīts uz komersanta internetbankas mājas lapas kopiju, kurā piedāvāts it kā autentificēties internetbankā. Krāpnieku galvenais mērķis – iegūt interneta lietotāju vārdus, paroles, kredītkaršu numurus, PIN kodus u. c.; "viltus brokeri" – iedzīvotāji saņem zvanus no krievu valodā runājošām personām, kas uzdodas par brokeriem un piedāvā nopelnīt, investējot finanšu līdzekļus apšaubāmās tīmekļa vietnēs (t. sk. kriptovalūtas iegādei) vai uzdodas par palīdzības dienesta pārstāvjiem, kas piedāvā atgūt zaudētos vai pārskaitīt nopelnītos līdzekļus uz bankas kontu. Personām tiek pieprasīts instalēt attālinātās piekļuves programmu (AnyDesk, TeamViewer), kā rezultātā tiek iegūta piekļuve datoram un no cietušās personas bankas konta tiek izkrāpta nauda vai pagemts kredīts.

⁸⁵ FID, *Covid-19 radītie noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas riski*. 5. lpp. Pieejams: https://www.fid.gov.lv/uploads/files/Dokumenti/FID_Covid-19%20rad%C4%ABtie%20NILL%20un%20TF%20riski_.pdf

pārstāvji, izplata e-pastus un ziņas dažādos sociālajos tīklos, lūdzot ziedojumu Covid-19 seku likvidēšanai. Pēc tam šo e-pastu saņēmējiem tiek pieprasīts norādīt norēķinu kartes datus vai veikt maksājumu, izmantojot aizdomās turētā naudas līdzekļus.

- 2.2.10. TAI novēroja vispārēju noziedzības samazinājumu 2020. gadā, it īpaši saistībā ar nelikumīgo akcīžu vai citu nelikumīgo vielu importu Latvijā. Šie samazinājumi ir saistīti ar Covid-19 2020. un 2021. gada starptautiskajiem kustību ierobežojumiem (Grafiks Nr. 2.2.3). Noziedznieki ātri adaptējās pandēmijas apstākļiem un ierobežojumiem. Noziedznieki, kas specializējās starptautiskā nelikumīgo preču ievešanā, meklēja veidus, kā ierobežojumus apiet. Piemēram, lai gan nelikumīgo akcīzes preču imports samazinājās, paaugstinājās nelegālā alkohola ražošana no spirta, kas Latvijā tika ieviests legāli, deklarējot to kā dezinfekcijas līdzekli.⁸⁶ Noziedznieki arī pārspecializējās, piemēram, 2020. un 2021. gadā paaugstinājās narkotisko un psihotropo vielu nelikumīgā ražošana un aprīte iekšzemē.⁸⁷

Grafiks Nr. 2.2.3 – ar kontrabandu un neatļautas darbības ar muitojamām precēm saistīto reģistrēto noziedzīgo nodarījumu skaits.

- 2.2.11. Paaugstinātā tiešsaistes krāpšana, kibernetizēti un citi tiešsaistes noziedzīgie nodarījumi pret mantu arī paaugstināja risku, ka finanšu sistēmā tiks pielietota NILL. Noziedznieki 2020. un 2021. gadā aktīvāk meklēja jaunus veidus, kā apiet klientu padziļinātas izpētes pasākumus, lai slēptu tiešsaistē noziedzīgi iegūtos līdzekļus, kas kustību ierobežojumu dēļ paaugstināti bija bezskaidras naudas veidā.⁸⁸ Aktīvāk tika pielietoti kryptoaktīvi un neregulētais finanšu sektors. Tādēļ nauda varēja tikt pārvietota ārpus regulētās un pārredzamās banku sistēmas, kas savukārt radītu noziedzniekiem papildu iespējas veikt NILL.⁸⁹
- 2.2.12. Pieauga riski saistībā ar līdzekļu izkrāpšanu un piesavināšanos no valsts atbalsta pasākumiem.⁹⁰ Atbalsta pasākumi radīja noziedzniekiem iespējas, kā indivīdiem, uzņēmumiem vai organizētās noziedzības grupas viltus ceļā pieprasīt naudu no valdības. Augsta dažādība atbalsta programmas līdzekļu izmantošanai, ieskaitot uzņēmējdarbības kredītos, dotācijās un bezdarbnieka pabalstos, radīja klāstu ar veidiem, kā noziedznieki varēja izkrāpt finansiālos līdzekļus. Šādi riski paaugstinājās tādēļ, ka ārkārtējās situācijas laikā iepirkumu veikšanai varēja nepiemērot publisko iepirkumu jomas likumos noteikto kārtību attiecībā uz noteiktām precēm un pakalpojumiem⁹¹ vai īslaicīgā kapacitātes trūkuma dēļ atbalsta pasākumos nebija iespējas nodrošināt pietiekamu kontroli.⁹²
- 2.2.13. Covid-19 ietekmē īslaicīgi starp 2020. un 2021. gadu paaugstinājās arī vairāki citi predikatīvo noziedzīgo nodarījumu riski.⁹³ Korupcijas riski galvenokārt paaugstinājās kopā ar publisko iepirkumu izšķērdēšanas riskiem, kas pieauga īpaši Covid-19 sākotnējā fāzē, kad ārkārtējās situācijas laikā atsevišķas publiskas personas bija tiesīgas iegādāties noteiktas preces, nepiemērojot Publisko iepirkumu likuma un Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likuma prasības. Paaugstinājās arī cilvēku tirdzniecības un ekspluatācijas risks, jo noziedznieki ļaunprātīgi izmantoja mazāk aizsargātas sabiedrības grupas, kas pastiprināti izjuta Covid-19 krīzes sekas.⁹⁴

⁸⁶ FID dati.

⁸⁷ Turpat.

⁸⁸ FID, Covid-19 radītie noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas riski. 5. lpp. Pieejams: https://www.fid.gov.lv/uploads/files/Dokumenti/FID_Covid-19%20rad%C4%ABtie%20NILL%20un%20TF%20riski_.pdf.

⁸⁹ Turpat.

⁹⁰ TAI kriminālizlūkošanas analītiskais ziņojums par 2020. un 2021. gadu.

⁹¹ MK 2020. gada 12. marta rīkojums Nr. 103 Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu, zaudējis spēku. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/313191-par-arkartejas-situacijas-izsludinasanu>.

⁹² FID, Covid-19 radītie noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas riski. 9. lpp. Pieejams: https://www.fid.gov.lv/uploads/files/Dokumenti/FID_Covid-19%20rad%C4%ABtie%20NILL%20un%20TF%20riski_.pdf.

⁹³ FID dati.

⁹⁴ FID, Covid-19 radītie noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas riski. 8. lpp. Pieejams: https://www.fid.gov.lv/uploads/files/Dokumenti/FID_Covid-19%20rad%C4%ABtie%20NILL%20un%20TF%20riski_.pdf.

- 2.2.14. Covid-19 periodā dažādas valsts iestādes publicēja vairākus publiski pieejamus materiālus un ieviesa dažādas informatīvās kampaņas, lai attīstītu sabiedrības izpratni par augošajiem noziedzības riskiem, kā arī lai veiktu risku mazinošus pasākumus. FID, piemēram, publicēja Novēršanas likuma subjektu IKS efektivitātes uzlabošanas priekšlikumus.⁹⁵ Dokumentā arī bija pieejama atslēgvārdu un fazioloģikas pielietošanas vadlīnijas, ko subjekti varēja ieviest, lai pastiprinātu darījumu uzraudzību saistībā ar Covid-19.⁹⁶ Lai tālāk attīstītu izpratni par Covid-19 ietekmi uz Novēršanas likuma subjektu uzraudzības efektivitāti, tika arī publicēts ziņojums par Covid-19 ietekmi uz ziņošanas rādītājiem, ziņošanas tendencēm šķērsgrīzumā atbilstoši ziņotājiespējīgu sektoriem un dažādiem ziņojumu veidiem.⁹⁷ Lai Covid-19 periodā nodrošinātu stipru sadarbību ar subjektiem, uzraudzības un kontroles institūcijām, tiesībaizsardzības iestādēm, prokuratūrām un citiem sadarbības partneriem, FID galvenokārt īstenoja apmācības tiešsaistes formātā un izstrādāja tiešsaistes mācību materiālus.⁹⁸

2.3. Izmaiņas NILLTPF novēršanas sistēmas normatīvajā ietvarā

- 2.3.1. Pārskata periodā turpinājās darbs pie Latvijas normatīvā regulējuma NILLTPF novēršanas jomā pilnveides, kas vērsts uz NILLTPF novēršanas sistēmas efektivitātes nodrošināšanu. Lai panāktu NILLTPF novēršanas sistēmas efektivitāti, tika pieņemti jauni vai grozīti jau esoši normatīvie akti, t.sk. likumi un MK noteikumi, kā arī izstrādāti ieteikumi, skaidrojumi, vadlīnijas. Kā būtiskākie pārskata periodā uzskaitāmi grozījumi šādos normatīvajos aktos:
- 2.3.2. Pārskata periodā Novēršanas likumā tika veikti grozījumi 3 reizes (15.06.2021., 23.09.2021., 13.10.2022.), tostarp vairāki grozījumi stājās spēkā pārskata periodā:
- 2.3.2.1. 01.01.2020. stājās spēkā grozījumi, kas turpmāk noteica maksātspējas procesa administratorus kā Novēršanas likuma subjektus.⁹⁹
- 2.3.2.2. 01.07.2020. stājās spēkā grozījumi Novēršanas likumā, kas nosaka pienākumu Novēršanas likuma subjektiem un uzraudzības un kontroles institūcijām nekavējoties informēt UR gadījumos, kad klienta izpētes gaitā iegūtā informācija par PLG neatbilst UR vestajos reģistros reģistrētajai informācijai.
- 2.3.2.3. 15.06.2021. Saeima pieņēma apjomīgus grozījumus, kas vērsti uz NILLTPF novēršanas sistēmas efektivitātes veicināšanu, kas cita starpā paredzēja, ka sākot ar 2021. gada 1. oktobri, ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem vai darbībām un sliekšņa deklarācijas iesniedzamas jaunajā goAML sistēmā, un tiek likvidēta paralēlā ziņošanas sistēma gan FID, gan VID. Papildus tam grozījumi:
- 2.3.2.3.1. paplašina institūciju loku, kurām FID ir tiesīgs nosūtīt tā rīcībā esošu informāciju normatīvajos aktos noteikto uzdevumu veikšanai;
- 2.3.2.3.2. atvieglo kārtību FID rīkojumu par darījumu pārraudzību izdošanai (izslēgta prasība pēc ģenerālprokurora vai viņa īpaši pilnvarota prokurora akcepta);
- 2.3.2.3.3. nosaka FID kā atbildīgās iestādes lomu Nacionālā risku novērtējuma ziņojuma izstrādē, kā arī noteikti ziņojuma izstrādei nepieciešamo statistikas datu apkopošanas un publicēšanas nosacījumi;
- 2.3.2.3.4. ievieš izmaiņas FID rīkojumu par līdzekļu iesaldēšanu apstrīdēšanas kārtībā – sākot ar 2021. gada 1. oktobri, FID rīkojumus izskata nevis īpaši pilnvarots prokurors, bet gan izmeklēšanas tiesnesis;
- 2.3.2.3.5. par Novēršanas likuma subjektiem nosaka NĪ darījumu starpniekus;
- 2.3.2.3.6. nosaka nosacījumus kopīga klientu izpētes rīka izveidei, sākot no 2022. gada 1. janvāra, kas nepieciešams, lai veicinātu dalīšanos ar klienta izpētē iegūtajiem datiem;
- 2.3.2.3.7. papildina terorisma finansēšanas definīciju, kas ietverta Novēršanas likuma 5. panta trešajā daļā. Grozījumi nosaka, ka terorisma finansēšana ir jebkādā veidā iegūtu finanšu līdzekļu vai citas mantas tieša vai netieša vākšana vai nodošana ar mērķi tos izmantot vai zinot, ka tie tiks pilnīgi vai daļēji izmantoti, lai, citu starpā, veiktu 2005. gada 13. aprīļa Starptautiskās konvencijas par kodolterorisma apkarošanu 2. pantā minētās darbības. Veiktie grozījumi nodrošina atbilstību Eiropas Parlamenta un Padomes 2017. gada 15. marta Direktīvas (ES) 2017/541 par terorisma apkarošanu un ar ko aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2002/475/TI un groza Padomes Lēmumu 2005/671/TI prasībām, kā arī izpilda ANO Pretterrorisma komitejas 2020. gada septembra novērtēšanas ziņojumā par Latvijas pretterrorisma pasākumu īstenošanu sniegto rekomendāciju.

⁹⁵ Turpat.

⁹⁶ Norādītie atslēgvārdi bija gan angļiski (piemēram, *medical, mask, equipment, pill* un citi), gan latviski (piemēram, *medicīniskais, maska, aprīkojums, tablete* un citi). Skatīt FID, *Covid-19 radītie noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas riski*. Pieejams: https://www.fid.gov.lv/uploads/files/Dokumenti/FID_Covid-19%20rad%C4%ABtie%20NILL%20un%20TF%20riski_.pdf.

⁹⁷ FID gada pārskats 2021, 25. lpp. Pieejams:

<https://fid.gov.lv/uploads/files/2022/Gada%20p%C4%81rskats%202021/FID%20Gada%20p%C4%81rskats%202021.pdf>.

⁹⁸ Turpat 27. lpp.

⁹⁹ Novēršanas likuma 3. p. pirmās daļas 14. punkts. *Latvijas Vēstnesis*, 116, 30.07.2008.; *Latvijas Republikas Saeimas un MK Ziņotājs*, 16, 28.08.2008. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/178987-noziedzīgi-iegutu-lidzeklu-legalizācijas-un-terorisma-un-proliferācijas-finansēšanas-likums>.

- 2.3.2.4. Grozījumi, kas stājās spēkā 01.11.2021., nodrošināja, ka FKTK pievienošanas Latvijas Bankai rezultātā no 2023. gada 1. janvāra Latvijas Banka turpmāk veic Novēršanas likumā un tam pakārtotajos tiesību aktos FKTK noteiktos uzdevumus.
- 2.3.2.5. Grozījumi, kas stājās spēkā 08.11.2022., noteica FM kompetenci uzraudzības un kontroles institūciju sadarbības koordinēšanā, sasaucot sadarbības platformas sanāksmes.
- 2.3.3. Pamatojoties uz Novēršanas likumu vai tā grozījumiem, pārskata periodā izdoti:
- 2.3.3.1. FKTK 11.08.2020. noteikumi Nr. 125 "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas riska pārvaldības personālrresursu un personāla apmācības nodrošināšanas normatīvie noteikumi";
- 2.3.3.2. FKTK 01.09.2020. noteikumi Nr. 148 "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas iekšējās kontroles sistēmas neatkarīga izvērtējuma veikšanas normatīvie noteikumi"¹⁰⁰;
- 2.3.3.3. FKTK 29.09.2020. noteikumi Nr. 183 "Pārskata par kredītiestāžu klientu veiktajiem maksājumiem, izmantojot korespondentiestāžu tīklu, sagatavošanas normatīvie noteikumi";
- 2.3.3.4. FKTK 29.09.2020. noteikumi Nr. 182 "Maksājumu pakalpojumu sniedzēju izpētes un darījumu uzraudzības normatīvie noteikumi"¹⁰¹;
- 2.3.3.5. FKTK 22.12.2020. noteikumi Nr. 241 "Normatīvie noteikumi par kārtību, kādā persona var iesniegt un Finanšu un kapitāla tirgus komisija izskata ziņojumu par finanšu un kapitāla tirgu regulējošo normatīvo aktu iespējamām vai faktiskām pārkāpumiem";
- 2.3.3.6. FKTK 05.01.2021. noteikumi Nr. 3 "Kredītiestāžu korespondentattiecību nodibināšanas un uzturēšanas normatīvie noteikumi"¹⁰²;
- 2.3.3.7. FKTK 05.01.2021. noteikumi Nr. 4 "Sadarbības ar trešajām personām un prasību darījuma attiecībām ar klientiem, kuru identifikācijā vai izpētē izmantoti trešās personas pakalpojumi, normatīvie noteikumi"¹⁰³;
- 2.3.3.8. FKTK 12.01.2021. noteikumi Nr. 5 "Klientu izpētes, klientu padziļinātās izpētes un riska skaitliskā novērtējuma sistēmas izveides un informācijas tehnoloģiju prasību normatīvie noteikumi";
- 2.3.3.9. FKTK 06.07.2021. noteikumi Nr. 82 "Informācijas par kredītiestādes klientiem un to veiktajiem darījumiem apkopošanas un sniegšanas Finanšu un kapitāla tirgus komisijai normatīvie noteikumi"¹⁰⁴;
- 2.3.3.10. MK 17.08.2021. noteikumi Nr. 550 "Noteikumi par aizdomīgu darījumu ziņojumu un sliekšņa deklarācijas iesniegšanas kārtību un saturu";
- 2.3.3.11. MK 05.07.2022. noteikumi Nr. 396 "Noteikumi par informācijas aktualizēšanas prasībām kopīgajā klienta izpētes rīkā un kopīgā klienta izpētes rīka pakalpojuma sniedzēja licencēšanu un uzraudzību";
- 2.3.3.12. Latvijas Bankas 03.10.2022. noteikumi Nr. 222 "Par Latvijas Bankas 2019. gada 16. jūlija noteikumu Nr. 176 "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas un sankciju riska pārvaldīšanas prasības, veicot ārvalstu valūtu skaidrās naudas pirkšanu un pārdošanu" atzīšanu par spēku zaudējušiem";
- 2.3.3.13. FKTK 27.12.2022. noteikumi Nr. 235 "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas riska pārvaldīšanas normatīvie noteikumi".
- 2.3.4. Sankciju likums pārskata periodā grozīts vienu reizi – 30.09.2021., un grozījumu mērķis bija nodrošināt, ka FKTK pievienošanas rezultātā Latvijas Banka turpmāk veiks Sankciju likumā un tam pakārtotajos tiesību aktos FKTK noteiktos uzdevumus. Minētie grozījumi stājās spēkā 01.01.2023.
- 2.3.5. Pamatojoties uz Sankciju likuma grozījumiem, pārskata periodā izdoti:
- 2.3.5.1. FKTK 11.08.2020. noteikumi Nr. 126 "Sankciju riska pārvaldīšanas normatīvie noteikumi";
- 2.3.5.2. FKTK 11.08.2020. noteikumi Nr. 127 "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas un sankciju riska pārvaldīšanas prasību izpildes metodoloģijas izstrādes normatīvie noteikumi";

¹⁰⁰ FKTK 01.09.2020. noteikumi Nr. 148 *Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas iekšējās kontroles sistēmas neatkarīga izvērtējuma veikšanas normatīvie noteikumi* zaudēs spēku ar 01.01.2025.

¹⁰¹ FKTK 29.09.2020. noteikumi Nr. 182 *Maksājumu pakalpojumu sniedzēju izpētes un darījumu uzraudzības normatīvie noteikumi* zaudēs spēku ar 01.01.2025.

¹⁰² FKTK 05.01.2021. noteikumi Nr. 3 *Kredītiestāžu korespondentattiecību nodibināšanas un uzturēšanas normatīvie noteikumi* zaudēs spēku ar 01.01.2025.

¹⁰³ FKTK 05.01.2021. noteikumi Nr. 4 *Sadarbības ar trešajām personām un prasību darījuma attiecībām ar klientiem, kuru identifikācijā vai izpētē izmantoti trešās personas pakalpojumi, normatīvie noteikumi* zaudēs spēku 01.01.2025.

¹⁰⁴ FKTK 06.07.2021. noteikumi Nr. 82 *Informācijas par kredītiestādes klientiem un to veiktajiem darījumiem apkopošanas un sniegšanas Finanšu un kapitāla tirgus komisijai* normatīvie noteikumi zaudēs spēku ar 01.01.2025.

- 2.3.5.3. FKTK 12.01.2021. noteikumi Nr. 5 "Klientu izpētes, klientu padziļinātās izpētes un riska skaitliskā novērtējuma sistēmas izveides un informācijas tehnoloģiju prasību normatīvie noteikumi";
- 2.3.5.4. Latvijas Bankas 03.10.2022. noteikumi Nr. 222 "Par Latvijas Bankas 2019. gada 16. jūlija noteikumu Nr. 176 "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas un sankciju riska pārvaldīšanas prasības, veicot ārvalstu valūtu skaidrās naudas pirkšanu un pārdošanu" atzišanu par spēku zaudējušiem".
- 2.3.6. Kredītiestāžu likums grozīts 12 reizes (17.06.2020.¹⁰⁵, 17.06.2020.¹⁰⁶, 09.07.2020., 21.01.2021., 29.04.2021., 27.05.2021., 27.05.2021., 10.06.2021., 23.09.2021., 30.09.2021., 28.04.2022., 13.10.2022.) un attiecībā uz NILLTPF novēršanas jomu minētajā likumā veikti šādi grozījumi:
- 2.3.6.1. VID kā kontu reģistra pārzinim ir pieejamas ziņas arī par kredītiestādes klienta lietošanā esošiem individuālajiem seifiem, un kredītiestādei ir pienākums sniegt šīs ziņas VID kā kontu reģistra pārzinim;
- 2.3.6.2. noteica vienotas rīcības vadlīnijas procesa virzītājiem, operatīvās darbības subjektiem un kredītiestādēm gadījumos, kad notiek informācijas apmaiņa starp minētajiem subjektiem. Vienlaikus grozījumi papildināja Kredītiestāžu likumu ar deleģējumu MK noteikt kārtību, kādā procesa virzītājs un operatīvās darbības subjekts pieprasa un kredītiestāde sniedz ziņas darījuma pārraudzības gadījumā un kredītiestādes rīcībā esošās neizpaužamās ziņas, šo ziņu sniegšanas termiņu un pieprasījuma veidlapas formu¹⁰⁷.
- 2.3.7. Krimināllikums grozīts deviņas reizes (11.06.2020., 03.09.2020., 17.12.2020., 07.01.2021., 06.07.2021., 11.11.2021., 07.04.2022., 16.06.2022., 27.10.2022.), un attiecībā uz NILLTPF novēršanas jomu minētajā likumā ir veikti grozījumi, kas vērsti uz kriminālsodu sistēmas pilnveidošanu, proti, nosakot probācijas uzraudzību kā pamatsodu un piespiedu darbu aizstājot ar sabiedrisko darbu. Ar grozījumiem, kas stājās spēkā 06.07.2020., noteikts zemāks sliekšnis, nosacītas notiesāšanas pieļaujamībai, tostarp par Krimināllikuma 195. pantā minēto noziedzīgo nodarījumu. Ar grozījumiem Krimināllikumā, kas stājās spēkā 04.05.2022., tika precizēts, ka noziedzīgi iegūta manta ir jebkāds ekonomisks labums, kas personas īpašumā vai valdījumā tieši vai netieši nonācis noziedzīga nodarījuma izdarīšanas rezultātā. Papildu grozījumi noteica netieši noziedzīgi iegūtas mantas definīciju.
- 2.3.8. Kriminālprocesa likums grozīts 9 reizes (11.06.2020., 19.11.2020., 17.12.2020., 07.01.2021., 04.03.2021., 07.10.2021., 16.06.2022., 16.06.2022., 06.10.2022.), tostarp grozījumi veikti, lai īstenotu VK revīzijā ietvertos priekšlikumus, kas vērsti uz lietas izmeklēšanas un iztiesāšanas efektivizēšanu (grozījumi Kriminālprocesa likuma 146., 147., 333.¹, 392., 392.¹, 400. pantā), kas būtiski arī ietekmē NILLTPF lietu izmeklēšanas un iztiesāšanas efektivitāti. Saistībā ar NILLTPF novēršanas jomu pārskata periodā tika veikti šādi grozījumi Kriminālprocesa likumā:
- 2.3.8.1. Grozījumi, kas stājās spēkā 06.07.2020., efektivizēja kriminālprocesa regulējumu ar mērķi pirmstiesas kriminālprocesā atstalogt izmeklēšanas iestādes un prokuratūru, tādējādi paātrinot izmeklēšanas darbību izpildi, kā arī atvieglot tiesas darba organizāciju saistībā ar tiesas sēžu plānošanu un iztiesāšanas norisi.
- 2.3.8.2. Grozījumi, kas stājās spēkā 01.01.2021., vērsti uz cīņas ar autonomo NILL efektivizēšanu, ievērojot Latvijas vēsturisko riska profilu, kas izriet no Latvijas kā reģionālā finanšu centra. Ar minētajiem grozījumiem tika paredzēts vēl viens pirmstiesas kriminālprocesa un kriminālvajāšanas izbeigšanas pamats, proti, ja ir panākts mantisko attiecību taisnīgs noregulējums (piemēram, noziedzīgi iegūtajai mantai jābūt konfiscētai atbilstoši Kriminālprocesa likuma 59. nodaļai) un personas vaina noziedzīga nodarījuma izdarīšanā pirmstiesas procesā nav pierādīta, vai arī šāda vaina noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā nenodrošinās ekonomisku pirmstiesas kriminālprocesu vai tas radīs nesamērīgi lielus izdevumus, kriminālprocesu vai kriminālvajāšanu var izbeigt.
- 2.3.8.3. 03.11.2022. stājās spēkā apjomīgi grozījumi procesā par noziedzīgi iegūtu mantu (grozījumi Kriminālprocesa likuma 627., 628., 629., 630., 631. pantā), kas paredz nodrošināt pušu līdzvērtīgu iespēju principa ievērošanu, kas arī ir saistīta ar personas tiesībām iepazīties ar procesa par noziedzīgi iegūtu mantu lietas materiāliem, tostarp:

¹⁰⁵ Grozījumi Kredītiestāžu likumā, *Latvijas Vēstnesis*, 123, 30.06.2020. OP numurs: 2020/123.5. Stājās spēkā 01.07.2020.

¹⁰⁶ Grozījumi Kredītiestāžu likumā, *Latvijas Vēstnesis*, 123, 30.06.2020. OP numurs: 2020/123.6. Stājās spēkā 14.07.2020.

¹⁰⁷ 2021. gada 22. jūnija MK noteikumi Nr. 393 *Kārtība, kādā pieprasa un sniedz kredītiestādes rīcībā esošās neizpaužamās ziņas, arī ziņas darījuma pārraudzības gadījumā*. Pieejami: <https://likumi.lv/ta/id/324225-kartiba-kada-pieprasa-un-sniedz-kreditiestades-riciba-esosas-neizpauzamas-zinas-ari-zinas-darijuma-parraudzibas-gadjuma>.

- 2.3.8.3.1. Grozījumi Kriminālprocesa likuma 628. pantā un 629. panta otrajā daļā ir vērsti uz procesa par noziedzīgi iegūtu mantu izskatīšanas efektīvizēšanu, nosakot, ka gadījumā, ja aizdomās turētajam vai apsūdzētajam un personai, pie kuras manta tika izņemta vai tai tika uzlikts arests, ja šādas personas attiecīgajā kriminālprocesā ir, vai arī citai personai, kurai ir tiesības uz konkrēto mantu konkrētajā procesā ir pārstāvis vai aizstāvis, lēmumi un paziņojumi ir nosūtāmi tikai viņam. Minētais regulējums arī ļauj ietaupīt resursus tulkošanas pakalpojumam, ņemot vērā, ka izsniedzot, piemēram, lēmumu uzsākt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu, to nebūs nepieciešams tulkot, ja pārstāvis vai aizstāvis saprot valsts valodu.
- 2.3.8.3.2. Grozījumi Kriminālprocesa likuma 629. panta ceturtajā daļā paredz ierobežot laiku, kādā tiesā ir iesniedzami pierādījumi attiecībā uz mantu.
- 2.3.8.3.3. Grozījums Kriminālprocesa likuma 630. pantā, to papildinot ar ceturto daļu, paredz papildināt regulējumu ar vēl vienu procesa par noziedzīgi iegūtu mantu izbeigšanas pamatu (gadījumā, ja krimināllieta, no kuras izdalīti materiāli, nodota tiesai, tiesa pieņem lēmumu izbeigt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu).
- 2.3.8.3.4. Grozījums Kriminālprocesa likuma 631. pantā, to papildinot ar ceturto daļu, paredz noteikt vēl vienu apgabaltiesas rīcību, izskatot sūdzību vai protestu, tādējādi tiek nodrošinātas personas tiesības jautājumu pēc būtības izskatīt vismaz divās instancēs, nodrošinot taisnīgu procesu.
- 2.3.9. Likums "Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru" grozīts 5 reizes (08.10.2020., 07.01.2021., 15.06.2021., 06.07.2021., 02.06.2022.) un attiecībā uz NILLTPF novēršanas jomu minētajā likumā 01.11.2020. stājās spēkā grozījumi, kas paredz izveidot sadarbības mehānismu VID un UR starpā, lai ierobežotu Novēršanas likuma subjektu – juridisko veidojumu dibināšanas un darbības nodrošināšanas pakalpojumu sniedzēju darbību, kuri nav iesnieguši VID ziņojumu par savu darbības veidu.
- 2.3.10. 16.01.2020. stājās spēkā grozījumi 2013.gada 29.janvāra MK noteikumos Nr.64 "Parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēju licencēšanas kārtība", kas nodrošina, ka sniedzot parāda atgūšanas pakalpojumus tiek novērsta NILLTPF. Grozījumi paredz saistošas prasības tiem parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzējiem, kuri vēlēties iegūt licenci parāda atgūšanas pakalpojumu sniegšanai un tiem, kam šāda licence jau ir piešķirta.
- 2.3.11. 01.07.2022. stājās spēkā 2022. gada 21. jūnija MK noteikumi Nr. 380 "Noteikumi par reliģisko organizāciju un to iestāžu gada pārskatiem un grāmatvedības kārtošanu vienkāršā ieraksta sistēmā", kas nosaka kārtību, kādā reliģiskās organizācijas un to iestādes kārto grāmatvedību vienkāršā ieraksta sistēmā, kā arī nosaka reliģisko organizāciju un to iestāžu gada pārskatu struktūru, apjomu un saturu, kā arī sagatavošanas, pārbaudīšanas un iesniegšanas kārtību. Minētie MK noteikumi arī nosaka, ka reliģisko organizāciju un to iestāžu gada pārskatā tiks nodrošināta ziedojumu un dāvinājumu skaidras un bezskaidras naudas nodalīšana.
- 2.3.12. Sākot ar 01.07.2022. ir piemērojami 2022. gada 14. jūlija MK noteikumi Nr. 439 "Noteikumi par biedrību, nodibinājumu un arodbiedrību gada pārskatiem un grāmatvedības kārtošanu vienkāršā ieraksta sistēmā", kas nosaka kārtību, kādā biedrības, nodibinājumi un arodbiedrības kārto grāmatvedību vienkāršā ieraksta sistēmā, kā arī nosaka biedrību, nodibinājumu un arodbiedrību gada pārskatu struktūru, apjomu, saturu, sagatavošanas, pārbaudīšanas un iesniegšanas kārtību. Tie arī nosaka, ka šo noteikumu subjektiem gada pārskatā ir jānodrošina ziedojumu un dāvinājumu skaidras un bezskaidras naudas nodalīšana.
- 2.3.13. 01.01.2022. stājās spēkā Grāmatvedības likums, saskaņā ar kuru (38. pants) ārpalpojuma grāmatveža darbība ir atļauta, ja tam ir spēkā esoša ārpalpojuma grāmatveža licence.
- 2.3.14. 07.09.2021. stājās spēkā grozījumi Maksātnespējas likumā, kas nosaka ierobežojumu piecus gadus pretendēt uz maksātnespējas procesa administratora amatu vai būt par tiesiskās aizsardzības procesa uzraugošo personu, ja persona atcelta no amata saistībā ar NILLTPF novēršanai noteikto prasību neievērošanu un ka Novēršanas likumā noteikto sankciju par darbības apturēšanu un pārtraukšanu piemērošana vienlaikus ir arī pamats administratora atcelšanai no amata vai arī atstādināšanai no amata darbības veikšanas.

2.4. Latvijas NILLTPF novēršanas sistēmas starptautiskais novērtējums

- 2.4.1. Pārskata periodā norisinājās vairāki starptautisko organizāciju veiktie Latvijas NILLTPF novērtēšanas sistēmas novērtējumi vai to pēcpārbaudes mehānismu ietvaros Latvijai bija jāsniedz atskaites par paveikto izvirzīto rekomendāciju izpildē.
- 2.4.2. 2020. gada 22. janvārī Moneyval publicēja Latvijas pirmo pēcpārbaudes ziņojumu (Follow-up Report – FUR)¹⁰⁸ pastiprinātās uzraudzības ietvaros, kurā tika izvērtēta Latvijas tiesību aktu atbilstība tām FATF 40 rekomendācijām, attiecībā uz kurām 2018. gada jūlijā Moneyval pieņemtajā 5. kārtas ziņojumā par Latviju tika atzīts, ka tās tikai daļēji atbilst FATF rekomendācijām. Papildus atbilstoši 5. kārtas savstarpējā novērtējuma procedūrai¹⁰⁹ tika novērtēta arī Latvijas tiesību aktu atbilstība tām FATF rekomendācijām, kuras tika grozītas kopš 2017. gada 10. novembra, kad noslēdzās Moneyval 5. kārtas novērtējuma pārskata periods, proti, Moneyval ekspertu klātienes vizītes Latvijā noslēguma dienas. Ziņojumā tika secināts, ka Latvija ir panākusi atbilstību FATF 2., 6., 7., 8., 10., 22., 26., 28., 32., 39 un 40. rekomendācijai. Tādējādi Latvija panāca, ka tās tiesību akti atbilst vai lielākoties atbilst visām 40 FATF rekomendācijām.
- 2.4.3. Savukārt atbilstoši FATF ICRG¹¹⁰ procedūrai, saskaņā ar kuru Latvija bija pakļauta novērošanas periodam un gada laikā bija jāuzrāda būtisks progress attiecībā uz efektivitātes rādītājiem, kas 5. kārtas novērtējuma ziņojumā (MER) tika vērtēti ar vērtējumu “zems” vai “vidējs”, 2020. gada 21. februāra FATF plenārsēdē tika secināts, ka Latvija ir panākusi progresu, novēršot stratēģiskus trūkumus tās NILLTPF novērtēšanas sistēmā. Tomēr eksperti norādīja, ka joprojām pastāv daži trūkumi un ir nepieciešama turpmāka rīcība.
- 2.4.4. Norādāms, ka, neskatoties uz Latvijas panākto progresu gan normatīvā regulējuma NILLTPF novērtēšanas jomā atbilstības nodrošināšanā visām 40 FATF rekomendācijām, gan attiecībā uz NILLTPF novērtēšanas sistēmas efektivitāti, pārskata periodā Latvija turpināja atrasties Moneyval pastiprinātajā uzraudzībā atbilstoši tās procedūrai.
- 2.4.5. 2021. gada 31. martā Latvija Moneyval iesniedza 2. pastiprinātās uzraudzības pēcpārbaudes ziņojumu un 2022. gada 30. septembrī tika iesniegts 3. pastiprinātās uzraudzības pēcpārbaudes ziņojums. Šajos abos apjomīgajos ziņojumos Latvija sniedza aktuālo informāciju par progresu un sasniegtajiem rezultātiem NILLTPF novērtēšanas pasākumu ieviešanā, izpildot MER ietvertās rekomendācijas.
- 2.4.6. Minētajos ziņojumos Latvija sniedza detalizētu informāciju par visu rekomendāciju izpildi, izņemot attiecībā uz 2. rīcības virzienu “Starptautiskā sadarbība”, kura efektivitāti Moneyval bija novērtējis kā būtisku. Atbilstoši sniegtajai informācijai Latvijas iestādes nodrošināja pilnīgi visu rekomendāciju izpildi, tostarp Moneyval noteikto prioritāro rekomendāciju savlaicīgu izpildi.
- 2.4.7. Latvijas NILLTPF novērtēšanas jomā iesaistīto institūciju būtiskākie paveiktie darbi un sasniegumi katra efektivitātes jeb rīcības virziena (*Immediate Outcome*) ietvaros:
- 2.4.7.1. “Risks, politika un koordinēšana” – nostiprināts FID kā NILLTPF novērtēšanas jomas vadošās iestādes statuss; veikta virkne mērķtiecīgu pasākumu, lai reformētu un tādējādi efektīvizētu NILLTPF novērtēšanas sistēmu valstī, tostarp, lai kāpinātu izpratni par NILLTPF riskiem un koordinētu rīcību šo risku novēršanai vai mazināšanai; nodrošināta visu iesaistīto kompetento iestāžu aktīva iesaiste NRA izstrādē un tika izstrādātas NILLTPF risku novērtējuma veikšanas vadlīnijas un atbilstoša komunikācijas stratēģija; izveidota ilgtspējīga starpinstitutionālās sadarbības mehānismu sistēma NILLTPF novērtēšanas jomā, kas nodrošina kompetento iestāžu efektīvu sadarbību gan stratēģiskā, gan operacionālā līmenī, tostarp efektīvi izmantojot publiskās-privātās partnerības mehānismu – FID vadīto SKG, kura nodrošina arī efektīvu informācijas apmaiņas platformu.
- 2.4.7.1. “Uzraudzība” – veikti būtiski uzlabojumi, lai stiprinātu UKI kapacitāti un nodrošinātu, ka tās pilnvērtīgi uzrauga un kontrolē Novērtēšanas likuma subjektu atbilstību NILLTPF novērtēšanas prasībām atbilstoši to riskiem; palielināti visu UKI resursi, kā rezultātā uzlabojusies veikto klātienes pārbažu kvalitāte un biežums, izveidota UKI sadarbības un koordinācijas platforma, kas veicina vienotu pieeju uzraudzības un kontroles pienākumu izpildē.
- 2.4.7.2. “Preventīvie pasākumi” – Novērtēšanas likuma subjektu izpratne par NILLTPF riskiem ir būtiski kāpināta gan īstenojot NRA 2020 komunikācijas stratēģiju, gan nodrošinot

¹⁰⁸ 2019. gada augustā Moneyval sekretariātam tika iesniegts Tehniskās atbilstības progresa ziņojums, kurā sniegta detalizēta informācija par Latvijas paveikto normatīvā ietvara pilnveidošanā, lai tas atbilstu FATF 40 rekomendācijām, kas katras valsts normatīvajā regulējumā veido stingru pamatu efektīvai NILLTPF novērtēšanas sistēmai. Tehniskās atbilstības progresa ziņojums tika izskatīts 2019. gada decembra Moneyval plenārsēdē.

¹⁰⁹ Moneyval Rules of Procedure for the 5th Round of Mutual Evaluations. Pieejams: <https://rm.coe.int/rules-of-procedure-for-the-5th-round-of-mutual-evaluations-/1680996ccf>.

¹¹⁰ International Co-operation Review Group (ICRG) – FATF ekspertu grupa, kas vada novērtēšanas procesu valstīm ar identificētiem stratēģiskiem NILLTPF novērtēšanas sistēmas trūkumiem.

sistemātiskas Novēršanas subjektu apmācības; Novēršanas likumā nostiprinātas prasības likuma subjektiem veikt un dokumentēt NILLTPF risku novērtējumu, kā arī atbilstoši risku novērtējumam veikt klientu izpēti. Papildus nodrošināta publiski pieejama informācija par Latvijā reģistrēto uzņēmumu PLG un par PNP. Veikti uzlabojumi aizdomīgu darījumu ziņošanas sistēmā, tai skaitā ir izstrādātas detalizētas tipoloģiju identificēšanas metodoloģiskās vadlīnijas, atjaunotas risku identificēšanas vadlīnijas un riska indikatoru saraksti. Latvijas kredītiestādēm bija jāpārskata savi biznesa modeļi un jāizstrādā darbības stratēģijas, atspoguļojot izmaiņas mērķa tirgū un mērķa klientos, kā arī ieviešot alternatīvus darbības veidus un pakalpojumus.

- 2.4.7.3. "Juridiskās personas un to veidojumi" – nodrošināta juridisko personu caurskatāmība un pieejamība; no UR no komercreģistra tika uzsākta juridisko personu, kas faktiski neveic saimniecisko darbību, izslēgšana, kā arī nodrošināta to SIA likvidācija, kas nav atklājuši savus PLG.
- 2.4.7.4. "Finanšu izlūkošana" – mainīts FID juridiskais statuss un piešķirti nepieciešamie resursi, lai stiprinātu FID spējas finanšu izmeklēšanas operatīvajā un stratēģiskajā analizē, veiktas būtiskas izmaiņas ziņošanas sistēmā, izveidots sadarbības mehānisma modelis – SKG, kas nodrošina efektīvu sadarbību starp FID, TAI, UKI un Novēršanas likuma subjektiem. Izstrādāti metodoloģiskie materiāli, vadlīnijas, riska novērtējumi un citi stratēģisko pārskatu ziņojumi, kā arī tiek nodrošinātas regulāras dažāda veida apmācību sesijas.
- 2.4.7.5. "NILL izmeklēšana un kriminālvajāšana" – NILL apkarošana tika noteikta kā prioritāte un izveidota sistēma, kas nodrošina, ka NILL (pašlegalizācija, trešo personu veiktā legalizēšana un autonoma legalizēšana) tiek sistemātiski izmeklēta un vainīgās personas tiek sauktas pie kriminālatbildības atbilstoši Latvijas riska profilam. Tika izstrādātas NILL izmeklēšanas vadlīnijas, balstoties uz kurām tika nodrošinātas regulāras TAI apmācības, veicinot vienotu izpratni par NILL pierādīšanas standartu. TAI, prokuratūrai un tiesām tika nodrošināti nepieciešamie resursi, lai efektīvizētu NILL apkarošanu, tostarp izveidojot specializētu tiesu – Ekonomisko lietu tiesu. TAI nodrošina sistemātiskas paralēlās finanšu izmeklēšanas. Minēto darbību kopums būtiski palielinājis NILL izmeklēšanu un kriminālvajāšanu skaitu, kā arī notiesājošo spriedumu skaitu.
- 2.4.7.6. "Konfiskācija" – noziedzīgi iegūtu līdzekļu, noziedzīga nodarījuma izdarīšanas priekšmeta, kā arī aizstātās mantas konfiskācija galvenajos politikas dokumentos ir noteikta kā prioritāte, tāpat noteikti arī nepieciešamie tehniskie un personāla resursi šī uzdevuma īstenošanai. Izstrādātas vadlīnijas, rokasgrāmata¹¹¹, kas tiek regulāri atjaunota, kā arī tiek nodrošinātas sistemātiskas apmācības, lai veicinātu vienotu izpratni par noziedzīgi iegūtu līdzekļu, noziedzīga nodarījuma izdarīšanas priekšmeta, kā arī aizstātās mantas konfiskācijas piemērošanu. Stiprināta skaidras naudas pārvietošanas kontrole uz robežām, kā rezultātā ievērojami palielinājies uzsākto kriminālprocesu skaits saistībā ar nepatiesi deklarētas vai nedeklarētas skaidras naudas pārvešanu pār Latvijas robežu, tostarp saistībā ar iespējamu NILL.
- 2.4.7.7. "Terorisma finansēšanas izmeklēšana un vajāšana" – Krimināllikums paplašināts ar TF saistīto noziedzīgo nodarījumu regulējums un TAI, prokuroriem un tiesām stiprināti mehānismi cīņā ar TF. Paplašināts Pretterorisma centra ekspertu konsultatīvās padomes sastāvs. Papildus Novēršanas likuma subjektiem un UKI tika izstrādātas TF/PF novēršanas vadlīnijas, lai panāktu vienotu izpratnes līmeni par TF novēršanu. Izveidota kopēja sadarbības un informācijas apmaiņas platforma.
- 2.4.7.8. "Terorisma finansēšanas preventīvie pasākumi un finanšu sankcijas" – veikti grozījumi Sankciju likumā, nodrošinot, ka mērķētas finanšu sankcijas tiek īstenotas tieši, pilnībā un bez kavēšanās. Papildus visas UKI ir rūpīgi pārskatījušas sankciju piemērošanas kritērijus, lai nodrošinātu atbilstošu pieeju NILLTPF novēršanas saistību pārkāpumiem. Izveidota un darbojas Sankciju koordinācijas padome, kas ir galvenais koordinācijas mehānisms, kas ietver sevī gan publisko, gan privāto, gan NVO sektoru.
- 2.4.7.9. "Finanšu sankcijas par proliferācijas finansēšanu" – veikti grozījumi Sankciju likumā, lai nodrošinātu Latvijas tiesiskā regulējuma pilnīgu atbilstību FATF standartiem, tostarp ir nodrošināts, ka mērķētas finanšu sankcijas atbilstoši ANO Drošības padomes rezolūcijām, t. sk. ar PF tiek ieviestas tieši, pilnībā un bez kavēšanās. Visām personām nekavējoties un bez iepriekšēja brīdinājuma jāiesaldē norādīto personu un organizāciju līdzekļi vai citi aktīvi. UKI ir izstrādājušas vadlīnijas, kas nodrošina to, ka mērķētas finanšu sankcijas attiecībā uz PF tiek pienācīgi ņemtas vērā IKS. Par sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska pārvaldīšanas IKS prasību neievērošanu gan fiziskām, gan juridiskām personām ir noteikti samērīgi un atturoši sodi. Izveidota Sankciju koordinācijas padome kā

¹¹¹ "Rokasgrāmata rīcībai ar mantu kriminālprocesā. Pieejams: <https://www.tm.gov.lv/lv/media/12570/download?attachment>.

vadošais koordinācijas mehānisms un nodibināta Sankciju operatīvās reaģēšanas grupa, lai efektīvi apmainītos ar izlūkošanas datiem mērķētu finanšu sankciju pārkāpumu izmeklēšanā.

- 2.4.8. 2022. gada decembra Moneyval plenārsēdē tika apstiprināti grozījumi Moneyval 5. novērtējuma kārtas procedūrā. Grozījumi paredz, ka tām Moneyval dalībvalstīm, kuru normatīvais regulējums ir atzīts kā atbilstošs vai lielākoties atbilstošs visām 40 FATF rekomendācijām, turpmāk nav jāiesniedz pēcpārbaudes ziņojums pastiprinātās uzraudzības ietvaros. Ievērojot minēto, kā arī to, ka Latvija šādu vērtējumu saņēma jau 2019. gadā, Latvijai ir noslēdzies Moneyval pastiprinātās uzraudzības process, un turpmāk atbilstoši procedūrai nav paredzētas atskaites, kas Latvijai būtu jāiesniedz.
- 2.4.9. 2021. gada novembrī noslēdzās Direktīvas 2015/849 ieviešanas / efektivitātes novērtējums par Latviju par laika posmu no 2017. līdz 2019. gadam (ierobežotas pieejamības informācija). 2022. gada 2. novembrī Latvija saņēma EK lūgumu sniegt informāciju par konkrētiem pasākumiem, kas veikti pēc novērtējuma veikšanas un veicinājuši NIILTPF novēršanas un apkarošanas sistēmas un tās efektivitātes uzlabojumus. Atbildot uz EK lūgumu, tika iesniegta nepieciešamā informācija, norādot uz Latvijas paveikto kopš 2019. gada Latvijas NILLTPF novēršanas sistēmas sakārtošanā un efektīvizēšanā.
- 2.4.10. Pārskata periodā ANO Pretterorisma komitejas izpilddirektorāts (CTED) veica novērtējumu par Latvijas progresu Drošības padomes rezolūciju, kas saistīta ar terorisma un terorisma finansēšanas novēršanu, īstenošanā. No 2021. gada 28. jūnija līdz 2. jūlijam notika konsultācijas video formātā ar novērtēšanas komisijas ekspertiem, kuru laikā tika sniegti ekspertu ieteikumi, kas Latvijai jāveic, lai pilnībā īstenotu attiecīgās Drošības padomes rezolūcijas; apzināti labās prakses piemēri; apzinātas jomas, kurās Latvijai būtu lietderīgi saņemt tehnisko palīdzību vai kurās Latvija varētu sniegt tehnisko palīdzību. Savukārt no 2022. gada 13. līdz 17. oktobrim notika ekspertu klātienes vizīte Rīgā. Vizītes laikā eksperti vērtēja Latvijas paveikto cīņā ar terorisma finansēšanu un NILLTPF novēršanas sistēmas efektivitāti. ANO CTED sākotnējā ekspertu secinājumu kopsavilkumā tiek uzsvērts, ka Latvija kopš 2018. gada Moneyval apstiprinātā 5. kārtas novērtēšanas ziņojuma ir ieguldījusi ievērojamu darbu, lai uzlabotu tiesisko ietvaru ļoti īsā laika posmā. Veiktie pasākumi ir ievērojami samazinājuši Latvijas finanšu sistēmas neaizsargātību pret ļaunprātīgu izmantošanu terorisma finansēšanai. ANO CTED eksperti ļoti atzinīgi novērtēja Latvijas NILLTPF novēršanas sistēmu un tās efektivitāti. Īpaši ANO CTED eksperti izceļ izveidotās sadarbības platformas (SKG, Uzraugu platforma, Sankciju koordinācijas padome, AMLIH), uzslavējot starpinstitucionālo sadarbību un sadarbību ar privāto sektoru. Tāpat atzinīgi novērtēti FID ieviestie atgriezeniskās saites mehānismi gan starptautiskajā sadarbībā, gan sadarbībā ar uzraudzības un kontroles iestādēm un Novēršanas likuma subjektiem, gan sadarbībā ar TAI. ANO CTED ekspertu ieskatā viss iepriekš minētais ir labā prakse, ko viņi iesaka pārņemt citām ANO dalībvalstīm.
- 2.4.11. Minētajā sākotnējo secinājumu kopsavilkumā ANO CTED eksperti īpaši uzsver, ka Latvija ir ieviesusi nacionālo līdzekļu iesaldēšanas mehānismu saskaņā ar ANO Drošības padomes rezolūcijas Nr. 1373 (2001) prasībām, nodrošinot labo praksi. Vienlaikus tiek augsti novērtēta un kā labā prakse minēta FID izveidotais un uzturētais sankciju meklētājs – <https://sankcijas.fid.gov.lv/>.
- 2.4.12. 2021. gada oktobrī OECD Kukuļošanas apkarošanas starptautiskajos biznesa darījumos darba grupa apstiprināja Latvijas 3. fāzes divu gadu pēcpārbaudes ziņojumu (3rd Phase Follow-up Report)¹¹², kas sniedz pārskatu par paveikto rekomendāciju izpildē un OECD Kukuļošanas apkarošanas starptautiskajos biznesa darījumos darba grupas vērtējumu. OECD atzina, ka Latvija ir ieguldījusi ievērojamas pūles, lai uzlabotu NILL novēršanu un apkarošanu, tostarp veicot institucionālās reformas, palielinot FID darbinieku skaitu, paplašinot ziņošanas prasības un regulāri atjaunojot NILL riska novērtējumus. OECD atzinīgi novērtēja arī NILL lietu izmeklēšanu skaita pieaugumu, kā arī pieaugošo notiesājošo spriedumu skaitu par NILL.
- 2.4.13. Starptautiskais Valūtas fonds (SVF) ik gadu veic apskatus par valstu makroekonomiskās un finanšu stabilitātes situāciju, tostarp tiek novērtēta NILLTPF novēršana (SVF IV panta konsultācijas). SVF eksperti IV panta konsultāciju dokumentos ļoti pozitīvi novērtējuši Latvijas veiktos pasākumus NILLTPF novēršanas sistēmas uzlabošanai. Īpaši atzinīgi tiek novērtēti šādi NILLTPF novēršanas sistēmas mehānismi: publiskās-privātās partnerības mehānisma darbība,

¹¹² IMPLEMENTING THE OECD ANTI-BRIBERY CONVENTION. PHASE 3 TWO-YEAR FOLLOW-UP REPORT: Latvia. Pieejams: <https://www.oecd.org/corruption/Latvia-phase-3-follow-up-report-en.pdf>.

uzraudzības un kontroles institūciju klātienes pārbažu regularitāte, sniegtās apmācības Novēršanas likuma subjektiem NILLTPF novēršanas jomā, pilnībā operacionāls PLG reģistrs.

- 2.4.14. 2022. gada jūlijā 28. Egmont grupas plenārsēdes laikā FID saņēma starptautisku balvu par izcilu darbu finanšu izlūkošanas jomā (BECA – *Best Egmont Case Award*). Latvijas iesniegtā lieta atzinību izpelnījās lietas apjoma, sarežģītības, izlūkošanā izmantoto inovatīvo metožu un attīstītās starptautiskās sadarbības dēļ. Balva ir starptautisks novērtējums Latvijas spējām NILLTF gadījumu analizē, kas apliecina Latvijas starptautisko reputāciju NILLTPF novēršanas jomā.

3. Nacionāla līmeņa draudi

3.1. Vispārīgs raksturojums

- 3.1.1. Izvērtējot apkopotos datus par predikatīvo noziedzīgo nodarījumu veidiem, to rezultātā radītajiem noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem, latento (neregistrēto) noziedzību, novērtēti noziedzīgu nodarījumu NILL draudi Latvijā. Vērtējot pārrobežu finanšu plūsmas, pieejamo informāciju par ārvalstu predikatīvajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, korupcijas līmeni valstīs, ar kurām Latvijai ir nozīmīgas finanšu plūsmas, noteikti pārrobežu draudi no ārvalstīs izdarītiem predikatīvajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, kā arī izvērtēti NILL gadījumi, kad nav nosakāms konkrēts predikatīvais noziedzīgais nodarījums.
- 3.1.2. NRA 2020 pārskata perioda beigās notikušās pārmaiņas finanšu sektorā saglabājušas savu efektivitāti arī esošajā pārskata periodā. Atbilstoši SWIFT sistēmas datiem laika posmā no 2013. līdz 2017. gadam Latvijas finanšu sektora plūsma ar NVS valstīm vidēji mēnesī bija 13,5 mljrd. USD, bet ar ārzonu finanšu centriem¹¹³ – 9,8 mljrd. USD vidēji mēnesī. Pārskata periodā plūsma ar NVS valstīm salīdzinājumā ar minēto laika posmu samazinājusies par 89%, bet ar ārzonu finanšu centriem – par 93%.¹¹⁴
- 3.1.3. Pārskata periodā salīdzinājumā ar NRA 2020 pārskata periodu ievērojami mainījusies Latvijas banku sektora klientu līdzekļu plūsmu ģeogrāfija. Ievērojami samazinās maksājumu apjoms ar Krieviju un Baltkrieviju, savukārt vairāk nekā divarpus reizes pieaug maksājumu apjoms ar Lietuvu. Lietuva ir viens no lielākajiem Latvijas ārējās tirdzniecības partneriem, un Lietuvas finanšu sektora iestādēs kontus atvēris ievērojams skaits Latvijas fizisko un juridisko personu, vienlaikus pastāv risks, ka pieaugošie NILL riski Lietuvas finanšu sektorā var radīt negatīvus blakusefektu riskus arī Latvijā.¹¹⁵
- 3.1.4. Vairums pārskata periodā uzsākto un izmeklēto kriminālprocesu par NILL ar ārvalstu predikatīvo noziedzīgo nodarījumu saistīti ar darījumiem, kuri veikti pirms pārskata perioda. Ārvalstu predikatīvo noziedzīgo nodarījumu NILL kriminālprocesos, kur vismaz daļa darījumu veikti pārskata periodā, joprojām tiek identificētas plūsmas no NVS valstīm, vienlaikus proporcionāli pieaug kriminālprocesu skaits, kur līdzekļi nākuši no ES valstīm (Francija, Vācija) un trešajām valstīm.
- 3.1.5. Skaidras naudas pārrobežu plūsmas būtiski ietekmējuši globālie notikumi pārskata periodā – Covid-19 pandēmija un ar to saistītie ierobežojumi, 2020. gada Baltkrievijas pēcvēlēšanu krīze, kā arī Krievijas karš Ukrainā un ar to saistītās ES sankcijas, t. sk. aviosatiksmes pārtraukšana ar Baltkrieviju¹¹⁶ un Krieviju.¹¹⁷ Pārskata periodā būtiski stiprināta skaidras naudas kontrole uz ārējās sauszemes robežas, kā arī iekšējām robežām, kas rezultējies pieaugošā noziedzīgo nodarījumu¹¹⁸ identifikācijā gan attiecībā uz skaidras naudas kustību pār sauszemes robežu ar Krieviju, gan Baltijas valstu iekšienē.
- 3.1.6. Vērtējot nacionālā predikatīvā noziedzīgā nodarījuma draudus, jānorāda, ka pārskata periodā vairākos pētījumos aprēķināts dažādu ēnu ekonomikas īpatsvars pret IKP, bet līdzīgi kā citās valstīs arī Latvijā pētījumi vienoti norāda uz ēnu ekonomikas pieaugumu Covid-19 krīzes gados.¹¹⁹ Saskaņā ar 2023. gada 30. maijā prezentētajiem pētījuma "Ēnu ekonomikas indekss Baltijas valstīs" datiem 2022. gadā ēnu ekonomikas apmērs sasniedza 26,5% no IKP.¹²⁰ Jāatzīmē, ka 2022. gadā pirmo reizi kopš 2019. gada ēnu ekonomikas apjoms Latvijā pret iepriekšējo gadu nav palielinājies.
- 3.1.7. Reģistrēto noziedzīgo nodarījumu skaits Latvijā pakāpeniski samazinās jau kopš 2008. gada un reģistrēto noziedzīgo nodarījumu skaita kritums turpinās arī pārskata periodā, samazinoties

¹¹³ Atbilstoši SVF definīcijai dokumentā *Past IMF Staff Assessments on Offshore Financial Centers (OFCs)*. Pieejams: <https://www.imf.org/external/np/ofca/ofca.aspx>.

¹¹⁴ SVF, SVF Nordic Baltic Technical Assistance Project.

¹¹⁵ SVF, SVF Nordic Baltic Technical Assistance Project. Par NILL riskiem liecina arī kritiski zemais ziņojumu par aizdomīgu darījumu skaits, kas atbilstoši FID pieejamajiem datiem par Latvijas klientiem tiek sniegti atsevišķās Lietuvas finanšu iestādēs ar ievērojamo Latvijas klientu skaitu.

¹¹⁶ Valsts aģentūra "Civilās aviācijas aģentūra", *Latvijas valdība nosaka ierobežojumus aviosatiksmē ar Baltkrieviju*. Pieejams: https://www.caa.gov.lv/jaunums/latvijas-valdiba-nosaka-ierobezojumus-aviosatiksm-ar-baltkrieviju?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F.

¹¹⁷ Valsts aģentūra "Civilās aviācijas aģentūra", *Latvijas gaisa telpa slēgta visiem lidojumiem, kas saistīti ar Krieviju un tās pilsoņiem*. Pieejams: <https://www.caa.gov.lv/jaunums/latvijas-gaisa-telpa-slegta-visiem-lidojumiem-kas-saistiti-ar-krieviju-un-tas-pilsoņiem>.

¹¹⁸ Krimināllikuma 195. pants *Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija* un 195.² pants *Izvairīšanās no skaidras naudas deklarēšanas*. Latvijas Vēstnesis, 199/200, 08.07.1998.; *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*, 15, 04.08.1998. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/88966-kriminallikums>.

¹¹⁹ Pieaugums vērojams 2020. un 2021. gadā attiecībā pret iepriekšējiem gadiem pirms Covid-19 krīzes.

¹²⁰ A. Sauka, T. Putniņš. *Ēnu ekonomikas indekss Baltijas valstīs 2009.–2022. gadā*. Pieejams: <https://www.sseriga.edu/shadow-economy-index-2022-shadow-economy-latvia-almost-high-previous-year>. Lincas Universitātes profesora Dr. F. Sneidera pētījums *Development of the Shadow Economy of 36 OECD Countries over 2003-2021: Due to the Corona Pandemic a Strong Increase in 2020 and a Modest Decline in 2021*. Pieejams: <https://www.fm.gov.lv/media/11125/download?attachment>.

par 17,0% attiecībā pret NRA 2020 pārskata periodu un par 25,7% attiecībā pret periodu no 2013. līdz 2016. gadam. Vienlaikus aug reģistrēto noziedzīgo nodarījumu skaits atsevišķās predikatīvo noziedzīgo nodarījumu grupās, nozīmīgākais pieaugums vērojams attiecībā uz krāpšanu digitālā vidē.

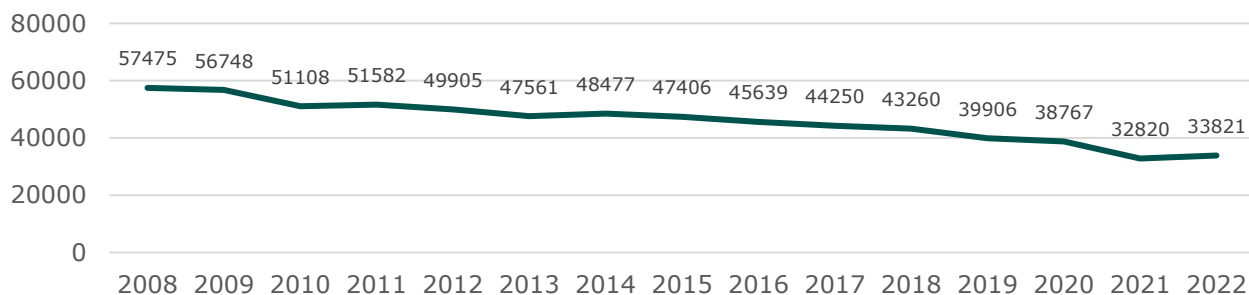
- 3.1.8. Augstus NILL draudus no nacionālā predikatīvā noziedzīgā nodarījuma veido izvairīšanās no nodokļu nomaksas, savukārt vidēji augstus – krāpšana, akcīzes preču nelikumīga aprīte, narkotisko un psihotropo vielu nelikumīga aprīte, noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā.
- 3.1.9. Saistībā ar Krievijas karu Ukrainā ievērojami pieaudzis VID NMPP uzsākto kriminālprocesu skaits par Krimināllikuma 84. pantā noteikto noziedzīgo nodarījumu – starptautisko organizāciju un Latvijas Republikas noteikto sankciju pārkāpšana (punkts Nr. 5.4.24.). Ņemot vērā, ka VID NMPP jau šobrīd ir iestāde, kas izmeklē izvairīšanos no nodokļu nomaksas, kontrabandas preču vai citu vērtību nelegālo pārvietošanu, akcīzes preču nelikumīgo aprīti, kā arī noziedzīgus nodarījumus, kas saistīti ar skaidras naudas pārrobežu plūsmu (proti, noziedzīgs nodarījums rada augstus vai vidēji augstus NILL draudus), viens no galvenajiem izaicinājumiem nākamajā pārskata periodā būs atbilstošu resursu novirzīšana šo noziedzīgo nodarījumu izmeklēšanai.
- 3.1.10. Atbilstoši Latvijas tiesiskajam regulējumam un izmeklēšanas iestāžu, prokuratūras un tiesu pieaugošajai izpratnei par NILL, aizvien vairāk NILL gadījumu tiek konstatēti bez konkrēta predikatīvā noziedzīgā nodarījuma identificēšanas. Tomēr novērtējumā no draudu viedokļa šie gadījumi galvenokārt tiek aplūkoti atbilstoši iespējamai noziedzīgi iegūtu līdzekļu izcelsmes valstij, tos ietverot iespējamā ārvalstu predikatīvā noziedzīgā nodarījuma jeb pārrobežu draudu nodaļā.
- 3.1.11. Secināms, ka salīdzinājumā ar NRA 2020 pārskata periodu, nacionālais predikatīvais noziedzīgais nodarījums radīja ievērojami lielākus NILL draudus nekā ārvalstu predikatīvie noziedzīgie nodarījumi, ko papildus NRA 2020 pārskata perioda beigās veiktajām izmaiņām finanšu sektorā veicināja arī pārskata perioda globālie notikumi – Covid-19 pandēmija un ar to saistītie pārvietošanās ierobežojumi, kā arī Krievijas karš Ukrainā un ar to saistītās ES sankcijas. Pārskata perioda beigās noziedzīgi iegūtu līdzekļu pārrobežu plūsma bezskaidrā naudā rada vidēji augstus NILL draudus, savukārt noziedzīgi iegūtu līdzekļu pārrobežu plūsma skaidrā naudā – vidējus NILL draudus.
- 3.1.12. Latvijas NILL riska profils pārskata periodā ir iedalāms trijās daļās.
 - 3.1.12.1. Pirmkārt, tas ir no vēsturiskā reģionālā finanšu centra statusa izrietošais NILL risks, kas pārskata periodā joprojām aizņem ievērojamu FID, TAI, prokuratūras un tiesu resursu. Vienlaikus būtiski uzsvērt, ka aktuālus NILL draudus šis riska profils vairs nerada un aktuāli draudi saglabājas tikai tiktāl, cik tas skar to līdzekļu daļu likvidējamās kredītiestādēs, kas ir noziedzīgi iegūta.
 - 3.1.12.2. Otrkārt, tas ir Latvijā veikto noziedzīgo nodarījumu rezultātā ģenerēto noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas risks, kas pārskata periodā saglabājas iepriekšējā līmenī ar nelielu tendenci samazināties.
 - 3.1.12.3. Treškārt, tie ir ārvalstīs izdarīto noziedzīgo nodarījumu rezultātā ģenerētie noziedzīgi iegūtie līdzekļi, kuri pārskata periodā tiek ievesti Latvijā vai pārskaitīti uz Latvijas finanšu sistēmu. Salīdzinot ar iepriekšējiem pārskata periodiem šis risks ir ievērojami mazinājies.

3.2. Nacionālā predikatīvā noziedzīgā nodarījuma draudi

- 3.2.1. Nacionālā predikatīvā noziedzīgā nodarījuma draudi saistāmi ar Latvijā izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem, to rezultātā iegūtajiem noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem un to turpmāku legalizāciju. Līdz ar to draudu kontekstā vērtēts noziedzības stāvoklis Latvijā, noteikti tie Latvijā izdarītie reģistrētie un latentie noziedzīgie nodarījumi, kas rada būtiskus noziedzīgi iegūtu līdzekļu apmērus.
- 3.2.2. Saskaņā ar IeM Informācijas centra statistikas datiem 2022. gadā Latvijā reģistrēti 33 820 noziedzīgi nodarījumi. Reģistrēto noziedzīgo nodarījumu skaits Latvijā samazinās jau kopš 2008. gada. Pārskata periodā noziedzīgo nodarījumu skaits attiecībā pret NRA 2020 pārskata periodu samazinājās par 17,3%, bet noziedzīgo nodarījumu skaits vidēji gadā pārskata periodā attiecībā pret noziedzīgo nodarījumu skaitu vidēji gadā periodā no 2013. līdz 2016. gadam samazinājies par 25,7%. Tostarp ievērojami samazinās arī reģistrētās noziedzības līmenis,

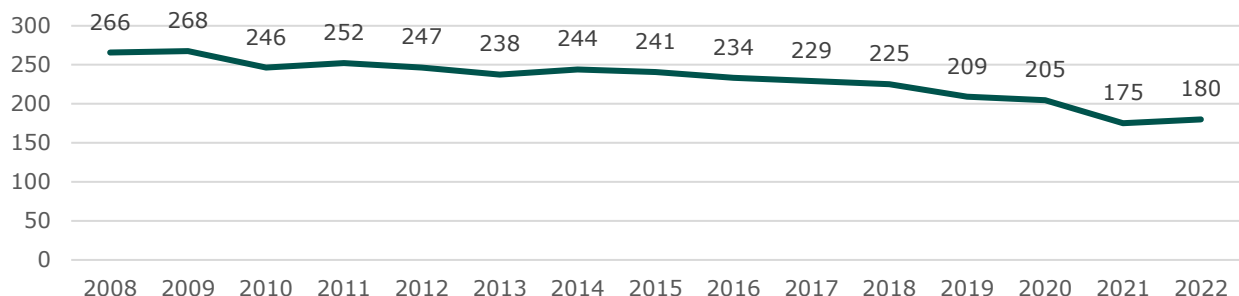
2019. gadā sasniedzot 209,1 noziedzīgu nodarījumu uz 10 000 iedzīvotājiem (grafiks Nr. 3.2.1).

Grafiks Nr. 3.2.1 – Latvijā reģistrētie noziedzīgie nodarījumi, skaits

3.2.3. Tostarp ievērojami samazinās arī reģistrētās noziedzības līmenis, 2022. gadā sasniedzot 180 noziedzīgus nodarījumu uz 10 000 iedzīvotājiem.

Grafiks Nr. 3.2.2 – Noziedzības līmenis uz 10 tūkst. iedzīvotāju

3.2.4. Ņemot vērā, ka Latvijā kā predikatīvais noziegums NILL var būt jebkurš noziedzīgs nodarījums, draudu noteikšanas ietvaros vērtēti šādi noziedzīgi nodarījumi, kas pārskata periodā rada būtiskākos noziedzīgi iegūtu līdzekļu apjomus:

- 3.2.4.1. noziedzīgi nodarījumi pret īpašumu;
- 3.2.4.2. noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā;
- 3.2.4.3. narkotisko un psihotropo vielu nelikumīga aprīte;
- 3.2.4.4. noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā (t. sk. kukuļošana);
- 3.2.4.5. cilvēku tirdzniecība;
- 3.2.4.6. šaujamo ierociņu nelikumīga aprīte;
- 3.2.4.7. noziedzīgi nodarījumi, kas saistīti ar nelegālu imigrāciju;
- 3.2.4.8. kibernoziegumi;
- 3.2.4.9. noziedzīgi nodarījumi pret dabas vidi.

3.2.5. Augstus nacionālā predikatīvā noziedzīgā nodarījuma NILL draudus rada izvairīšanās no nodokļu nomaksas. Savukārt vidēji augstus nacionālā predikatīvā noziedzīgā nodarījuma NILL draudus rada krāpšana, akcīzes preču nelikumīga aprīte, narkotisko un psihotropo vielu nelikumīga aprīte, noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā. Vidēji zemu, ar tendenci pieaugt nacionālā predikatīvā noziedzīgā nodarījuma NILL draudus rada cilvēku tirdzniecība un noziedzīgi nodarījumi pret vidi, kuri iepriekšējos pārskata periodos nav padziļināti vērtēti.

3.2.6. Kopumā, ņemot vērā noziedzības līmeni, kas arvien samazinās, kā arī arvien pieaugušo TAI, prokuratūras un tiesas spējas efektīvi apkarot NILL, nacionālā predikatīvā noziedzīgā nodarījuma NILL draudi nedaudz samazinās, salīdzinot ar NRA 2020 pārskata periodu. Vienlaikus pārskata periodā pieaug noziedzīga nodarījuma NILL draudi atsevišķās noziedzības jomās, piemēram, narkotisko un psihotropo vielu tirdzniecība, krāpšana digitālā vidē, cilvēku tirdzniecība un noziedzīgie nodarījumi pret dabas vidi.

Izvaiŗšanās no nodokļu nomaksas¹²¹

- 3.2.7. Latvijā joprojām ir aktuāla izvaiŗšanās no nodokļu un tiem pielīdzināto maksājumu nomaksas, un tā ir viena no svarīgajām prioritātēm finanŗu un ekonomisko noziegumu apkaroŗanas jomā Latvijā.
- 3.2.8. Lai turpinātu mērķtiecīgu valsts politiku ēnu ekonomikas problēmas mazināŗanai, pārskata periodā tika izstrādāts "Ēnu ekonomikas ierobežoŗanas plāns 2021. / 2022. gadam". Kopējo pasākumu īstenoŗanas darba rezultātā tika noteikts sasniedzamais mērķis 2022. gadā – Latvijā sasniegt Eiropas valstīs esoŗās ēnu ekonomikas īpatsvara vidējo rādītāju.¹²²
- 3.2.9. Dažādu pētījumu dati sniedz atšķirīgu novērtējumu par ēnu ekonomikas apmēriem Latvijā. Vienlaikus dažādos pētījumos pastāv vienprātība par ēnu ekonomikas pieaugumu pārskata periodā, kas cieŗi saistāms ar Covid-19 pandēmiju, ierobežoŗošajiem pasākumiem un to ietekmi uz ekonomiku. Tā, piemēram, saskaņā ar SSE pētījumu (2009.–2022. gads) ēnu ekonomikas īpatsvars Latvijā 2019. gadā bija 23,9%, 2020. gadā pieauga līdz 25,5%, 2021. gadā – līdz 26,6% no IKP., bet 2022. gadā bija 26,5% no IKP.¹²³ Atbilstoŗi minētajam pētījumam ēnu ekonomikas īpatsvars no IKP pārskata periodā audzis arī Baltijas kaimiņvalstīs. Savukārt saskaņā ar austrieŗu ekonomikas profesora Dr. F. Šneidera pētījumu ēnu ekonomikas īpatsvars Latvijā 2019. gadā veidoja 19,8% no IKP, 2020. gadā pieauga līdz 20,9%, bet 2021. gadā nedaudz samazinājās līdz 20,2% no IKP.¹²⁴ Saskaņā ar ŗo pētījumu līdzīgi pieaudzis arī vidējais ēnu ekonomikas īpatsvars Eiropas valstīs – no 16,3 % no IKP 2019. gadā līdz 17,9% 2020. gadā un 17,4% 2021. gadā.
- 3.2.10. Attiecīgi pārskata periodā ēnu ekonomikas apmērs varētu būt 6–10,4 mljrd. EUR apmērā.¹²⁵ Pārskata periodā ēnu ekonomikas apmērs absolūtos skaitļos pieaug, kas visvairāk saistīts ar 2022. gada augsto inflāciju un IKP pieaugumu.¹²⁶ Vienlaikus jāņem vērā, ka ēnu ekonomika veidojas ne tikai noziedzīgas rīcības rezultātā, bet arī administratīvi sodāmas rīcības rezultātā, kā arī tādas ekonomiskās aktivitātes rezultātā, kas netiek reģistrēta un uzskaitīta. Attiecīgi tā ēnu ekonomikas daļa, kas nav noziedzīgi iegūti līdzekļi, nerada tieŗus NILL draudus. Taču ēnu ekonomika finanŗu datus padara necaurspīdīgu un sareŗģīti izsekojamus, kas būtiski palielina NILL ievainojamību un rada vidi, kurā finanŗu noziegumu apkaroŗana ir apgrūtināta.
- 3.2.11. Saskaņā ar SSE pētījuma (2009.–2020. gads)¹²⁷ datiem 2020. gadā gandrīz pusi no Latvijas ēnu ekonomikas līdzīgi kā iepriekŗējos periodos veido "aplokŗņu algas" – 46,2%. "Aplokŗņu algu" plaista ir viena no būtiskākajām ēnu ekonomikas komponentēm. Vienlaikus "aplokŗņu algu" izmaksa nenozīmē, ka fiziskā persona vienmēr nedeklarē visus savus ienākumus. Daļu veido arī ienākumi, kas nepatiesi deklarēti kā citi ienākumu veidi ar zemāku nodokļu likmi. Arī jaunākā pētījuma (SSE pētījums 2009.–2022. gadā)¹²⁸ rezultāti apliecina, ka joprojām nozīmīgākā ēnu ekonomikas komponente 2022. gadā saglabājas "aplokŗņu algas", kas veido 46,7% no kopējās ēnu ekonomikas.
- 3.2.12. VID veic IIN un VSAOI plaisu mēŗījumus, un ŗo pētījumu publicētie dati uzrāda, ka 2020. gadā VID netika deklarēti 17,1% kopējās darba samaksas kopā 903,73 milj. EUR apmērā. NRA 2020 pārskata periodā ŗo plaisu apjomi svāŗstījās no 722,91 milj. EUR 2017. gadā līdz 878,74 milj. EUR 2019. gadā. VID "aplokŗņu algu" plaista raksturo tikai legālus nodarbināŗības veidus un formas un tiek aprēķināta tikai attiecībā uz vispārējā nodokļu reŗīmā strādājoŗiem nodarbinātajiem.
- 3.2.13. SSE pētījumā 2009.–2020. gadā¹²⁹ ir secināts, ka 2021. gadā vidēji uzņēmumi nedeklarē 18,6% no peļņas, kas norāda uz fiktīvu maksājumu veikŗanu, lai mākŗlīgi samazinātu gūtos ienākumus, kā arī neregistrētu raŗoŗanu un tirdzniecību. Tai skaitā tas tiek izmantots kā finansējuma avots gan neuzrādīto darbinieku atalgojumam, gan darbiniekiem izmaksātā atalgojuma neoficiālajai daļai, gan izejvielu iegādei, lai nodroŗinātu nedeklarētos raŗoŗanas

¹²¹ Krimināllikuma 217.¹ pants, 218. pants un 218.¹ pants. *Latvijas Vēstnesis*, 199/200, 08.07.1998.; *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*, 15, 04.08.1998. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/88966-kriminallikums>.

¹²² Ministru kabineta 2022. gada 23. marta rikoŗjums Nr. 201 *Ēnu ekonomikas ierobežoŗanas plāns 2021. / 2022. gadam*. Pieejams: <https://www.fm.gov.lv/enu-ekonomikas-ierobezosaaas-plans#enu-ekonomikas-ierobezosanas-plans-2021-2022qadam>.

¹²³ A. Sauka, T. Putniņŗ. *Ēnu ekonomikas indekss Baltijas valstīs 2009.–2022. gadā*. Pieejams: <https://www.sseriga.edu/shadow-economy-index-2022-shadow-economy-latvia-almost-high-previous-year>.

¹²⁴ Lincas Universitātes profesora Dr. F. Šneidera pētījums *Development of the Shadow Economy of 36 OECD Countries over 2003–2021: Due to the Corona Pandemic a Strong Increase in 2020 and a Modest Decline in 2021*. Pieejams: <https://www.fm.gov.lv/media/11125/download?attachment>.

¹²⁵ Centrālā statistikas pārvalde, *IKP un pievienotā vērtība – gada dati*. Pieejams: <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/valsts-ekonomika/ikp-gada>.

¹²⁶ Turpat.

¹²⁷ Sauka A., Putniņŗ T. *Ēnu ekonomikas indekss Baltijas valstīs 2009.–2020. gadā*. 13. lpp. Pieejams: https://www.sseriga.edu/sites/default/files/2022-05/SSERiga_Enu_ekonomikas_indekss_2009_2021_brosura_0.pdf.

¹²⁸ Sauka A., Putniņŗ T. *Ēnu ekonomikas indekss Baltijas valstīs 2009.–2022. gadā*. Pieejams: https://www.sseriga.edu/sites/default/files/2023-05/Enu_ekonomikas_indekss_2009_2022_0.pdf.

¹²⁹ Sauka A., Putniņŗ T. *Ēnu ekonomikas indekss Baltijas valstīs 2009.–2020.gadā*. 13. lpp. Pieejams: https://www.sseriga.edu/sites/default/files/2022-05/SSERiga_Enu_ekonomikas_indekss_2009_2021_brosura_0.pdf.

apjomus. PVN ieņēmumu un negūto ieņēmumu novērtēšanai ir izstrādāta specifiska, visā ES izmantota metode – PVN plaisas mērījumi, kas ļauj precīzāk noteikt neiekasētā PVN apjomu.

- 3.2.14. Savukārt atbilstoši SSE pētījuma 2009.–2022. gadā datiem ienākumu neuzrādīšanas apjoms 2022. gadā ir samazinājies līdz 16,3%, sasniedzot zemāko apjomu kopš 2009. gada.¹³⁰
- 3.2.15. 2020.–2021. gadā gan VID, gan TAXUD¹³¹ aprēķini kopumā norāda uz PVN plaisas samazinājumu Latvijā. Daļai no PVN plaisas samazinājuma 2020. un 2021. gadā varētu būt pagaidu raksturs Covid-19 pandēmijas ietekmes dēļ.
- 3.2.16. Saskaņā ar TAXUD datiem PVN plaisa no 15,7% 2017. gadā ir samazinājusies līdz 3,4% 2020. gadā. Savukārt atbilstoši VID datiem PVN plaisa no 16,8% 2017. gadā ir samazinājusies līdz 6,8% 2020. gadā un 4,9% 2021. gadā.¹³²
- 3.2.17. Ēnu ekonomikas lielums var būt orientieris PVN plaisas lielumam deklarēšanas posmā, vienlaikus paturot prātā, ka ne visi ēnu ekonomikas darījumi ir ar PVN apliekamais objekts, kā arī mazie komersanti, kuri nav PVN maksātāji, cenšas izvairīties no nodokļu maksāšanas. Daži komersanti apzināti maina nodokļu iekasēšanas stadiju, kurā nepildīt nodokļu saistības no deklarēšanas uz maksāšanu, piemēram, "fēniksa" fenomens".¹³³
- 3.2.18. Vienlaikus jāuzsver, ka PVN plaisa nav rādītājs, ar kuru mērīt noziedzības līmeni, jo PVN plaisa balstās uz reālo preču patēriņu un neatspoguļo mākslīgi veidoto naudas plūsmu bez preču / pakalpojumu seguma, un nozīmīga daļa noziedzīgo darījumu nav PVN apliekamais objekts.
- 3.2.19. Pārskata periodā reģistrēti 334 noziedzīgi nodarījumi un uzsākti 326 kriminālprocesi par Krimināllikuma 217.¹ (darba samaksas noteikumu pārkāpšana), 218. (izvairīšanās no nodokļu un tiem pielīdzināto maksājumu nomaksas) un 218.¹ pantā (faktiski nenotikuša darījuma uzrādīšana PVN deklarācijā) paredzētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, kā arī uzrādītas apsūdzības 357 personām 239 kriminālprocesos. Lielākoties gan reģistrēti, gan uzsākti kriminālprocesi par Krimināllikuma 218. pantā (izvairīšanās no nodokļu un tiem pielīdzināto maksājumu nomaksas) paredzēto noziedzīgo nodarījumu.
- 3.2.20. Vienlaikus jānorāda, ka 2021. gada 5. augustā stājās spēkā grozījumi Krimināllikumā, ar kuriem Krimināllikums tika papildināts ar jaunu pantu – 218.¹, kurā noteikta kriminālatbildība par faktiski nenotikuša ar PVN apliekama darījuma deklarēšanu. Kopš minētā panta stāšanās spēkā līdz 2022. gada 31. decembrim bija uzsākti 8 kriminālprocesi par Krimināllikuma 218.¹ pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu.
- 3.2.21. Salīdzinot ar NRA 2020 pārskata periodā reģistrēto Krimināllikuma 217.¹ un 218. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu skaitu, ir jāsecina, ka šajā pārskata periodā reģistrēto noziedzīgo nodarījumu skaits ir nedaudz samazinājies (-84).
- 3.2.22. 2020.–2022. gadā 136 krimināllietās pieņemti notiesājoši spriedumi un 10 kriminālprocesos prokurora priekšraksti par sodu, atzīstot par vainīgām 166 fiziskās personas un piemērojot kriminālsodu, kā arī 22 krimināllietās tika piemēroti piespiedu ietekmēšanas līdzekļi 22 juridiskām personām un ar 3 prokurora priekšrakstiem par sodu 3 juridiskām personām piemēroti piespiedu ietekmēšanas līdzekļi. Kopumā pārskata periodā kriminālprocesos par izvairīšanos no nodokļu un tiem pielīdzināto maksājumu nomaksas un šajos kriminālprocesos uzlikts arests mantai par kopējo vērtību 14,2 milj. EUR un par noziedzīgi iegūtiem atzīti un konfiscēti valsts labā vai atgriezti cietušajiem 2,2 milj. EUR, tostarp 1,1 milj. EUR kriminālprocesos, kuros paralēli tika izmeklēta izvairīšanās no nodokļu nomaksas un NILL.
- 3.2.23. Pārskata periodā par NILL, kas saistīta ar izvairīšanos no nodokļu nomaksas, uzsākts 41 kriminālprocess, 67 personām uzrādītas apsūdzības 27 kriminālprocesos un pieņemts viens lēmums par procesa par piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanu juridiskai personai nodošanu tiesai. Savukārt 13 krimināllietās personas ir atzītas par vainīgām par izvairīšanos no nodokļu nomaksas un ar to saistīto NILL. Salīdzinot predikatīvo noziedzīgo nodarījumu un NILL kriminālprocesu skaitu šajā jomā, kā arī iespējamo noziedzīgi iegūtu līdzekļi apjomu šajā jomā, šis skaits joprojām ir zems, turklāt pārskata periodā nav vērojams būtisks pieaugums.

¹³⁰ Sauka A., Putniņš T. *Ēnu ekonomikas indekss Baltijas valstīs 2009.–2022. gadā*. Pieejams: https://www.sseriq.edu/sites/default/files/2023-05/Enu_ekonomikas_indekss_2009_2022_0.pdf.

¹³¹ EK Nodokļu un Muitas Savienības Ģenerāldirektorāts (The Directorate-General Taxation and Customs Union).

¹³² VID dati: <https://www.vid.gov.lv/lv/nozaru-statistikas-katalogs/nodoklu-plaisu-apmeri-par-2021-gadu>.

¹³³ "Fēniksa fenomens" – juridiska persona, kam uzkrāts nodokļu parāds vai citas parādsaistības, saimnieciskā darbība formāli tiek izbeigta (tādējādi radot zaudējumus valstij nenomaksāto nodokļu veidā, kā arī radot zaudējumus citiem kreditoriem), bet faktiski saimnieciskā darbība tiek turpināta, izmantojot citu juridisko personu, kas pārņēmusi iepriekšējās (valstij un citiem kreditoriem parādā esošās) juridiskās personas biznesa modeli, resursus un darbiniekus.

- 3.2.24. NRA 2020 konstatēts, ka minētā veida kriminālprocesī ir sarežģīti un tajos tiek izvērtēts liels informācijas apjoms, tāpēc gan izmeklēšana, gan iztiesāšana ir būtiski ilgāka par citu noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanu un iztiesāšanu. Pārskata periodā, izvērtējot pirmstiesas izmeklēšanas laiku kriminālprocesos, kas 2020.–2021. gadā ir nodoti tiesai, ir secināms, ka 77% no visiem kriminālprocesiem, kas saistīti ar izvairīšanos no nodokļu nomaksas, pirmstiesas izmeklēšana ilga līdz 3 gadiem. Savukārt vidējais lietas izmeklēšanas laiks noziedzīgiem nodarījumiem nodokļu jomā 2020. gadā bija 1 gads un 6 mēneši.¹³⁴ 2021. gadā tika pētīts šis rādītājs atsevišķi pēc Krimināllikuma pantiem. Tā, piemēram, Krimināllikuma 218. panta otrās daļas vidējais izmeklēšanas laiks ir 2 gadi un 2 mēneši, bet Krimināllikuma 195. panta (noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana) trešās daļas – 1 gads un 11 mēneši.
- 3.2.25. Vienlaikus jāuzsver, ka tādos kriminālprocesos, kas kvalificēti pēc viena Krimināllikuma panta, pirmstiesas izmeklēšanai līdz procesa nosūtišanai prokuratūrai kriminālvajāšanas uzsākšanai ir nepieciešams īsāks laika periods nekā gadījumos, kad personu noziedzīgās darbības viena kriminālprocesa ietvaros kvalificētas pēc vairākiem Krimināllikuma pantiem.
- 3.2.26. Saistībā ar noziedzīgiem nodarījumiem nodokļu jomā pārskata periodā ir konstatēts, ka PVN jomā noziedzīgi nodarījumi biežāk ir vērsti uz valstij maksājamo nodokļu samazināšanu, nevis uz prettiesiski iegūto nodokļa pārmaksas atgūšanu. Mazāk izmantotas tipiskās PVN shēmas, kad faktiski netiek veikti darījumi ar citiem Latvijas uzņēmumiem, sagatavoti patiesībai neatbilstoši dokumenti par faktiski nenotikušiem darījumiem, pēc tam tos deklarējot VID, prettiesiski izmantojot tiesības uz PVN priekšnodokļa atskaitījumiem.

Gadījuma analīze Nr. 3.2.1:

2022. gada 22. augustā stājās spēkā Ekonomisko lietu tiesas spriedums, atzīstot 2 personas par vainīgām Krimināllikuma 218. panta otrajā daļā un 195. panta trešajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu izdarīšanā, kā arī lemjot par piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanu juridiskai personai, kuras interesēs tika izdarīts noziedzīgais nodarījums.

Personas, vadot uzņēmuma saimniecisko darbību, kas saistīta ar degvielas iegādāšanos ārvalstīs no ārvalstu komersantiem un kas nedeļa priekšnodokļa atskaitīšanas tiesības, nolūkā nepamatoti iegūt šādas tiesības organizēja fiktīvu savstarpēji saistītu uzņēmumu darījumu ķēdes izveidi, lai radītu šķietamību par to faktisko norisi. Tādējādi tika nepamatoti iegūtas tiesības uz priekšnodokļa atskaitīšanu un valsts budžetā maksājamā PVN samazināšanu. Iepriekš minēto noziedzīgo darbību rezultātā uzņēmums izvairījās no PVN nomaksas, nodarot valstij zaudējumus 442 495,36 EUR apmērā. Tālāk uzņēmuma norēķinu kontos ieskaitītie noziedzīgi iegūtie finanšu līdzekļi tika pārskaitīti uz fiktīvā uzņēmuma Igaunijā norēķinu kontu, no kura tālāk pārskaitīja uz citiem fiktīvu uzņēmumu kontiem Polijā, Turcijā, Ķīnā, šādi legalizējot 400 720 EUR.

- 3.2.27. Savukārt saistībā ar izvairīšanos no UIN nomaksas konstatēta tendence, ka Latvijā reģistrēti uzņēmumi deklarē iegādes no ES reģistrētiem fiktīviem uzņēmumiem par faktiski nenotikušiem darījumiem, kas nav saistīti ar apliekamo darījumu nodrošināšanu un nepamatoti tiek uzskatīti par saimnieciskās darbības izdevumiem. Šādi ES reģistrētie uzņēmumi kalpo kā fiktīvi "tirdzniecības partneri" un "apkalpo" daudzus Latvijas uzņēmumus ar pilnīgi dažādiem saimnieciskās darbības veidiem nolūkā izvairīties no nodokļu nomaksas.
- 3.2.28. Pārskata periodā TAI ir konstatējušas, ka, izdarot noziedzīgus nodarījumus nodokļu jomā, norēķinu konti tiek atvērti dažādās ārvalstu maksājumu sistēmu platformās attālināti. Bieži noziedzīgās darbības tiek īstenotas ar personas ar grāmatvedības zināšanām līdzdalību, kas kārtā grāmatvedību, iesniedz deklarācijas VID.
- 3.2.29. Krimināllikuma 218. pants (izvairīšanās no nodokļu un tiem pielīdzināto maksājumu nomaksas) t. sk. paredz atbildību par izvairīšanos no UIN nomaksas, IIN nomaksas un citu nodokļu un tiem pielīdzināto maksājumu nomaksas. Vienlaikus būtiski ņemt vērā, ka atbildība par noziedzīgo nodarījumu paredzēta un secīgi līdzekļi atzīstami par noziedzīgi iegūtiem, ja ar izvairīšanos no nodokļu nomaksas nodarīti zaudējumi valstij vai pašvaldībai lielā apmērā¹³⁵ jeb sasniedzot vismaz 50 valstī noteikto minimālo mēnešalgu apmēru.¹³⁶ Attiecīgi 2023. gadā tie ir vismaz 31 000 EUR, kas netiek nomaksāti nodokļos, bet no 2024. gadā vismaz 35 000 EUR.¹³⁷ Teorētiski modelējot situāciju, kur notiek izvairīšanās no nodokļu nomaksas, pie nodokļu likmes 20% kopējai darījuma summai jābūt vismaz 175 000 EUR, bet pie likmes 31%

¹³⁴ Kopējais rādītājs par vairākiem nodokļu jomai atbilstošiem Krimināllikuma pantiem.

¹³⁵ Krimināllikuma 218. pants. *Latvijas Vēstnesis*, 199/200, 08.07.1998.; *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*, 15, 04.08.1998. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/88966-kriminallikums>.

¹³⁶ Likuma *Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību* 20. pants. *Latvijas Vēstnesis*, 331/332, 04.11.1998.; *Latvijas Republikas Saeimas un MK Ziņotājs*, 23, 03.12.1998. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/50539-par-kriminallikuma-speka-stasanas-un-piemerosanas-kartibu>.

¹³⁷ LV portāls, *Stājās spēkā Darba likuma norma par minimālo algu 620 eiro 2023. gadā*. Pieejams: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/346773-stajas-speka-darba-likuma-norma-par-minimalo-algu-620-eiro-2023-gada-2022>.

112 903 EUR, lai sasniegtu noziedzīgā nodarījuma sliekšni un līdzekļi būtu uzskatāmi par noziedzīgi (nevis nelegāli) iegūtiem.

- 3.2.30. Attiecībā uz "aplokšņu algām" konstatēts, ka nozaru uzņēmumi, kur nav raksturīga skaidras naudas aprīte, veic fiktīvus darījumus ar nozares uzņēmumiem, kuros ir raksturīga skaidras naudas aprīte, lai iegūtu nepieciešamos skaidras naudas līdzekļus "aplokšņu algu izmaksai".

Gadījuma analīze Nr. 3.2.2:

Vairākiem būvniecības uzņēmumiem ir darījumi (būvniecības darbi, tehnikas noma) ar uzņēmumu, kas nodarbojas ar ziedu vairumtirdzniecību un ziedus realizē skaidrā naudā. Maksājumi tiek pamatoti ar samaksu par faktiski nenotikušu darījumu – būvniecības darbiem vai tehnikas nomu, kā rezultātā būvniecības uzņēmums fiktīvi palielina savus izdevumus un fiktīvos darījumos pārvietotie līdzekļi rezultātā tiek pārvērsti skaidras naudas līdzekļos.

- 3.2.31. Attiecībā uz "aplokšņu algu" radītajiem NILL draudiem būtiski ņemt vērā, ka Krimināllikuma 217.¹ pants "Darba samaksas noteikumu pārkāpšana" paredz atbildību par noziedzīgo nodarījumu, ja grāmatvedības uzskaitē neuzrādītas darba samaksas izmaksāšana tiek veikta ievērojamā apmērā¹³⁸ jeb sasniedzot vismaz 10 valstī noteikto minimālo mēnešalgu apmēru.¹³⁹ Attiecīgi 2023. gadā tie ir vismaz 6200 EUR, kas tiek izmaksāti "aplokšņu algās", bet no 2024. gada vismaz 7000 EUR,¹⁴⁰ lai sasniegtu noziedzīgā nodarījuma sliekšni un līdzekļi būtu uzskatāmi par noziedzīgi iegūtiem.
- 3.2.32. Pētījuma "Ēnu ekonomikas indekss Baltijas valstīs 2009.–2022. gadā" ietvaros ir aplēsts, ka aplokšņu algas komponente pārskata periodā kopsummā veido vairāk nekā 45% no ēnu ekonomikas.¹⁴¹ Ņemot vērā salīdzinoši zemo noteikto sliekšni Krimināllikuma 217.¹ pantam, visticamāk nozīmīga daļa no aplokšņu algas maksājumiem uzņēmumiem valstī ar laiku sasniedz ievērojamu apmēru jeb 10 minimālās mēnešalgas, attiecīgi līdzekļi uzskatāmi par noziedzīgi iegūtiem. Vienlaikus vairumā gadījumu nav sagaidāms, ka aplokšņu algu saņēmējs ar līdzekļiem veiks mērķtiecīgas NILL darbības, visbiežāk līdzekļi skaidras naudas veidā tiks izmantoti pašpatēriņam. Efektīvai cīņai ar "aplokšņu algu" problemātiku, Novēršanas likuma subjektiem prioritāri jāveic izpēte un jāziņo par uzņēmumiem, kas maksā "aplokšņu algas", t. sk. par izveidotajām shēmām un to ietvaros veiktiem noziedzīgiem nodarījumiem, lai regulāri nodrošinātu līdzekļus aplokšņu algu izmaksai.
- 3.2.33. Attiecībā uz skaidras naudas nelikumīgo aprīti ir secināts, ka 2020.–2021. gadā Covid-19 pandēmijas krīzes ietekme uz ONG darbību mazinājās, vienlaikus joprojām saglabājās apgrūtinājums nodrošināt noziedzīgi iegūtas skaidras naudas pārvadājumus starp ES valstīm, piemēram, no Igaunijas, Lietuvas Polijas u. c. uz Latviju, kā arī uz trešajām valstīm (Krieviju un Baltkrieviju). Šo TAI novērojumu apstiprina arī skaidras naudas bilances emisijas pozitīvā tendence, sākot ar 2020. gadu (punkts [Nr. 3.3.27.](#)).
- 3.2.34. Savukārt 2022. gadā ONG pārstāvjiem vairs nepastāvēja apgrūtinājums nodrošināt noziedzīgi iegūtas skaidras naudas pārvadājumus starp ES valstīm, piemēram, no Igaunijas, Lietuvas Polijas u. c. uz Latviju, kas bija aktuāli sakarā ar pastiprinātā kontrolē esošajām ES iekšējām robežām un citiem ierobežojošajiem pasākumiem Covid-19 pandēmijas ieilgušās krīzes ietekmē. Tomēr sakarā ar Krievijas agresiju Ukrainā un pastiprinātu sankcijām pakļauto preču kontroli uz robežas ir apgrūtināti noziedzīgi iegūtas skaidrās naudas pārvadājumi ar Krieviju un Baltkrieviju.
- 3.2.35. 2022. gadā VID NMPP identificēja vairākas ONG un izbeidza to darbību. ONG izvairījās no nodokļu nomaksas un veica NILL, tādējādi nodarot valstij ievērojamus zaudējumus. Konstatēts, ka 10 ONG sniegušas fiktīvu darījumu pakalpojumus un darbojušās šādās jomās: dažādu preču vairumtirdzniecība un ēdināšana; transportlīdzekļu tirdzniecība; loģistikas pakalpojumi; taksometra pakalpojumu sniegšana; būvniecība, cauruļvadu, apkures un gaisa kondicionēšanas un inženiersistēmu montāža; metāllūžņu, krāsainā metāla iepirkšana. Tika izmantoti vairāki fizisku personu banku konti ne tikai Latvijas, bet arī citās Eiropas valstīs nolūkā slēpt un maskēt finanšu līdzekļu noziedzīgo izcelsmi. Viena no šīm ONG vairāku gadu garumā sniedza profesionālus NILL pakalpojumus vismaz 100 Latvijas uzņēmumiem.

¹³⁸ Krimināllikuma 217.¹ pants. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/88966-kriminallikums>.

¹³⁹ Likuma Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību 23.¹ pants. Latvijas Vēstnesis, 331/332, 04.11.1998.; Latvijas Republikas Saeimas un MK Ziņotājs, 23, 03.12.1998. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/50539-par-kriminallikuma-speka-stasanas-un-piemerosanas-kartibu>.

¹⁴⁰ LV portāls, Stājas spēkā Darba likuma norma par minimālo algu 620 eiro 2023. gadā. Pieejams: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/346773-stajas-speka-darba-likuma-norma-par-minimalo-algu-620-eiro-2023-gada-2022>.

¹⁴¹ A. Sauka, T. Putniņš. Ēnu ekonomikas indekss Baltijas valstīs 2009.–2022. gadā. 13. lpp. Pieejams: <https://www.sseriga.edu/shadow-economy-index-2022-shadow-economy-latvia-almost-high-previous-year>.

Gadījuma analīze Nr. 3.2.3:

Pārskata periodā VID NMPP sadarbībā ar VP aizturēja organizētu personu grupu par iespējamo NILL ne mazāk kā 5 000 000 EUR apmērā un uzsāka kriminālprocesu pēc noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmēm, kas minētas Krimināllikuma 195. panta trešajā daļā.

Organizēts noziedzīgais grupējums, faktiski darbojoties Latvijas Republikas teritorijā, kontrolēja ne mazāk kā piecpadsmit ārvalstu uzņēmumus, kas reģistrēti uz trešo valsts pilsoņu vārdiem. Grupējums arī kontrolēja šo uzņēmumu banku kontus, kas atvēri ES un citu (trešo) valstu bankās un MI, sniedzot NILL pakalpojumus ārzemju uzņēmējiem.

Kriminālprocesa ietvaros tika veiktas 26 kratīšanas iesaistīto personu dzīves vietās, birojās un transportlīdzekļos. Kratīšanu laikā tika atrasti un izņemti kriminālprocesam nozīmīgi pierādījumi, t. sk. mobilie telefoni, datori, datu nesēji, serveri, ārvalstu uzņēmumu dokumenti, ārvalstu banku kalkulatori, narkotiskās vielas un skaidra nauda kopsummā ap 100 000 EUR.

Kopā aizturētas septiņas personas un četras personas kriminālprocesā tika atzītas par aizdomās turētām. Kriminālprocesā iesaistīto personu piederošajiem NĪ tika uzlikti aresti.

- 3.2.36. Par NILL draudu nozīmīgumu, ko rada izvairīšanās no nodokļu nomaksas, pārskata periodā liecina ievērojama ēnu ekonomikas un valstij nenomaksāto nodokļu apmērs, ievērojams ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem skaits, kuros identificētas aizdomas par noziedzīgiem darījumiem nodokļu jomā,¹⁴² kā arī lietās identificēto līdzekļu apjoms, kas pārskata periodā atgūti gan kā noziedzīgi iegūti līdzekļi, gan kā kaitējuma kompensācija par valstij nenomaksātajiem nodokļiem.
- 3.2.37. NILL draudi attiecībā uz izvairīšanos no nodokļu nomaksas uzskatāmi par nemainīgi augstiem.

Akcīzes preču nelikumīga aprīte, t. sk. kontrabanda¹⁴³

- 3.2.38. Pārskata periodā identificēti 1380 noziedzīgi nodarījumi saistībā ar akcīzes preču nelikumīgu aprīti, t. sk. kontrabandu, jeb par 4,6% mazāk nekā NRA 2020 pārskata periodā.¹⁴⁴ Pārskata periodā uzsākti kopumā 1632 kriminālprocesi saistībā ar akcīzes preču nelikumīgu aprīti, t. sk. kontrabandu. Tāpat kā noziedzīgu nodarījumu skaits, arī kriminālprocesi skaits salīdzinājumā ar iepriekšējo pārskata periodu nedaudz samazinās. Vienlaikus 2022. gadā, samazinoties Covid-19 krīzes un ierobežojošo pasākumu ietekmei, novērojama uzsākto kriminālprocesi skaita atgriešanās iepriekšējā līmenī – 2022. gadā uzsākti 582 kriminālprocesi, kas ir par 8% vairāk nekā 2021. gadā (539 kriminālprocesi) un par 14% vairāk nekā 2020. gadā (511 kriminālprocesi).¹⁴⁵
- 3.2.39. Pārskata periodā uzsāktajās lietās, kur papildus akcīzes preču nelikumīgai aprītei identificēta arī NILL, vairumā gadījumu arestēto noziedzīgi iegūto līdzekļu apmērs ir bijis salīdzinoši neliels – 37% gadījumu līdz 1000 EUR, 41% gadījumu starp 1000 EUR un 10 000 EUR. 20% gadījumu arestēti līdzekļi virs 10 000 EUR, bet atsevišķos gadījumos arī virs 50 000 un 100 000 EUR. Gadījumos, kur arestēti noziedzīgi iegūti līdzekļi vērtībā virs 50 000 EUR, arestēti 6 NĪ, 1 transportlīdzeklis, bet 4 gadījumos arests uzlikts skaidras naudas līdzekļiem apmērā virs 50 000 EUR.
- 3.2.40. Pieprasījumu pēc nelikumīgām akcīzes precēm pamatā veido cenu atšķirības akcīzes precēm nelegālajā preču aprītē no cenas legālajā tirgū. T.sk. cenu atšķirību un caur to arī pieprasījumu ietekmē izmaiņas akcīzes nodokļu likmēm un no tām izrietošās akcīzes preču cenu izmaiņas legālajā tirgū. Pārskata periodā akcīzes nodokļu likmes dažādiem tabakas izstrādājumiem paaugstinātas katrā no pārskata perioda gadiem, savukārt degvielas un alkoholisko dzērienu grupu precēm 2020. un 2021. gadā.¹⁴⁶
- 3.2.41. Tabakas un tabakas izstrādājumu akcīzes preču nelikumīgas aprītes ģeogrāfija saglabājas līdzīga iepriekšējiem periodiem – preces ienāk dzelzceļa un kravas pārvadājumos no Krievijas un Baltkrievijas gan patēriņam iekšzemes nelegālajā tirgū, gan tranzītam uz citām Eiropas valstīm, kur nelikumīgo akcīzes preču cenas ir ievērojami augstākas nekā Latvijas teritorijā (Skandināvijas valstis, Somija, Apvienotā Karaliste, Vācija, Francija). Novēršanas likuma

¹⁴² Šādi ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem pārskata periodā ir ar tendenci pieaugt un 2022. gadā veido vairāk nekā pusi no visiem ziņojumiem par aizdomīgiem darījumiem.

¹⁴³ Krimināllikuma 220.¹ pants, 221. pants, 221.¹ pants un 221.² pants. *Latvijas Vēstnesis*, 199/200, 08.07.1998.; *Latvijas Republikas Saeimas un MK Ziņotājs*, 15, 04.08.1998. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/88966-kriminallikums>.

¹⁴⁴ Tiesībaizsardzības iestāžu kriminālizūkošanas analītiskie ziņojumi par 2017.–2022. gadu.

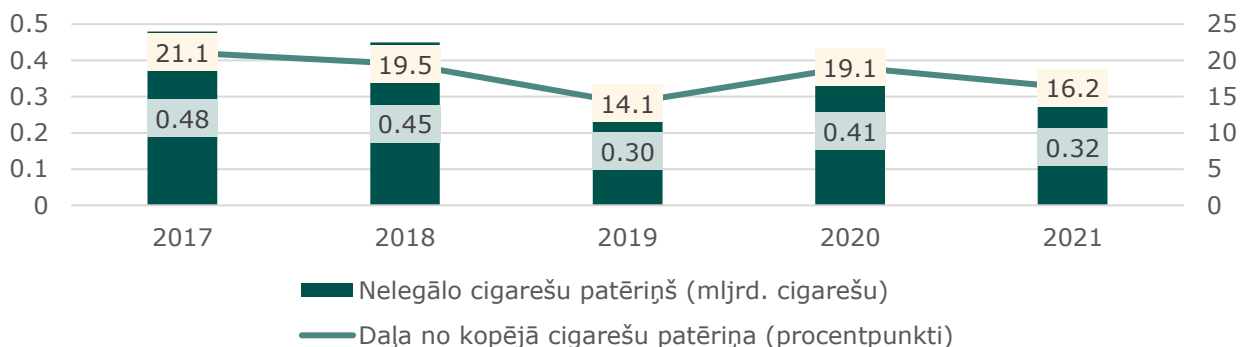
¹⁴⁵ Turpat.

¹⁴⁶ VID, *Akcīzes nodokļa likmes*. Pieejams: <https://www.vid.gov.lv/lv/akcizes-nodokla-likmes>.

subjektiem ģeogrāfijas kontekstu nozīmīgi ņemt vērā gan attiecībā uz bezskaidras naudas maksājumu ģeogrāfiju, gan it īpaši attiecībā uz skaidru naudu, t. sk. ārvalstu valūtā.

- 3.2.42. Vienlaikus Covid-19 pandēmija un ar to saistītie ierobežojumi, t. sk. pārvietošanās un robežas šķērsošanas ierobežojumi, kā arī Krievijas karš Ukrainā, ES noteiktās sankcijas pret Krieviju un Baltkrieviju un no tām izrietošā pastiprināta preču aprites kontrole pārskata periodā atstājusi ietekmi uz ONG pārrobežu darbību akcīzes preču nelegālā aprītē. Šī ietekme rezultējies vairākkārt mazākā uz robežas izņemto nelegālo preču apjomā salīdzinājumā ar iepriekšējo pārskata periodu.
- 3.2.43. Lielāka aktivitāte pārskata periodā tika vērsta uz noziedzīgo nodarījumu izdarīšanu iekšzemē, nevis pārrobežu līmenī, t. sk. attiecībā uz nelikumīgu akcīzes preču ražošanu, aktivizējas nelikumīga tiešsaistes tirdzniecība. Saistībā ar ES noteiktajām t. s. sektorālajām sankcijām pret Krieviju un Baltkrieviju noziedznieki ir spiesti mainīt kontrabandas piesegpreces, kā arī aktivizējas mēģinājumi kontrabandu veikt pār t. s. "zaļo robežu".
- 3.2.44. Cigarešu nelegālās aprites monitorings liecina, ka cigarešu nelegālā tirgus īpatsvars turpina samazināties, un 2021. gadā ir 16,2% no kopējā cigarešu patēriņa. Kontrabandas un viltoto cigarešu patēriņš Latvijā 2021. gadā bija 320 milj. cigarešu gadā, bet 2020. gadā – 410 milj. cigarešu gadā.¹⁴⁷ Ņemot vērā vidējo cigarešu paciņas cenu Baltkrievijā¹⁴⁸ un aptuveno nelegālās aprites cigarešu paciņas cenu Latvijā,¹⁴⁹ var aplēst, ka cigarešu realizācijas rezultātā iegūtais iespējamais noziedzīgi iegūto līdzekļu apmērs 2020. gadā ir 30,0–40,2 milj. EUR, bet 2021. gadā 23,4–31,4 milj. EUR. Jāņem vērā, ka no cigarešu tirgošanas gūtie ieņēmumi nav noziedznieku peļņa, un daļa no šiem līdzekļiem tiks novirzīti izdevumu segšanai un atkārtotai noziedzīgu nodarījumu izdarīšanai.

Grafiks Nr. 3.2.3 – cigarešu nelegālās aprites rādītāji¹⁵⁰

- 3.2.45. Cigarešu nelegālās aprites monitorings citās valstīs liecina, ka cigarešu tranzīts caur Latviju uz citām valstīm pieaug no vidēji 120 milj. cigarešu gadā NRA 2020 pārskata periodā uz 180 milj. cigarešu 2021. gadā. Atkarībā no realizācijas valsts cigarešu paciņas cena legālajā tirgū būs aptuveni 2 (Zviedrija, Somija, Dānija) vai pat aptuveni 4 (Norvēģija) reizes augstāka nekā Latvijā. Attiecīgi, lai arī nav pieejama informācija par precīzu cigarešu cenu nelegālajā tirgū ārvalstīs, sagaidāms, ka noziedzīgi iegūto līdzekļu apjoms arī pie mazāka cigarešu skaita varētu būt līdzīgs vai pat pārsniegt iekšzemes rādītājus. Nav zināms, vai un kāda daļa no noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem no akcīzes preču tranzīta tiek legalizēti Latvijā, vienlaikus sagaidāms, ka Latvijā nogulsņējas daļa no noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem kā atalgojums vietējām personām, kuras piedalījās noziedzīga nodarījuma īstenošanā. Jāpieļauj, ka līdzīgi kā preces, pretējā virzienā caur Latviju var tikt transportēta arī skaidra nauda, kas iegūta par realizētajām cigaretēm.
- 3.2.46. Attiecībā uz cigarešu nelikumīgu apriti pārskata periodā jānorāda arī uz elektronisko cigarešu un to komponentu nelikumīgas aprites draudu pieaugumu, kas prasa pielāgošanos gan normatīvā regulējuma pusē, gan TAI darbā.
- 3.2.47. OECD aprēķini liecina, ka Latvijā 2021. gadā alkohola patēriņš uz 1 iedzīvotāju sasniedzis 12,9 litrus, kas ir augstākais rādītājs starp visām OECD dalībvalstīm.¹⁵¹ Savukārt Pasaules Veselības organizācija 2021. gadā lēš, ka vidējais alkohola patēriņš uz iedzīvotāju, kurš sasniedzis 15

¹⁴⁷ KPMG, *Illicit cigarette consumption in the EU, UK, Norway and Switzerland*. Pieejams: https://www.pmi.com/resources/docs/default-source/itp/kpmg-eu-illicit-cigarette-consumption-report-2021-results.pdf?sfvrsn=5fe773b6_6.

¹⁴⁸ Turpat, 105. lpp.

¹⁴⁹ Atbilstoši VID datiem nelegālās aprites cigarešu paciņas cena atkarībā no cigarešu zīmola pārskata periodā svārstās 2,00-2,50 EUR robežās.

¹⁵⁰ KPMG, *Illicit cigarette consumption in the EU, UK, Norway and Switzerland*. Pieejams: https://www.pmi.com/resources/docs/default-source/itp/kpmg-eu-illicit-cigarette-consumption-report-2021-results.pdf?sfvrsn=5fe773b6_6.

¹⁵¹ OECD, *Latvija: Valsts veselības pārskats 2021*. Pieejams: <https://doi.org/10.1787/11bb880a-lv>.

gadu vecumu, veido 13,2 litrus.¹⁵² VID aplēsis, ka nelegālā alkohola tirgus iekšzemē veido 4–6% no kopējā tirgus apjoma.¹⁵³ Līdz ar to kopējais neregistrētā absolūtā alkohola patēriņa apmērs iekšzemē svārstās starp 0,8 un 1,3 milj. litru gadā.¹⁵⁴ Legālā alkohola tirdzniecības cena pārskata periodā attiecībā pret NRA 2020 pārskata periodu ir pieaugusi par aptuveni 8% un turpina palielināties arī pārskata periodā.¹⁵⁵ Lai arī nav pieejami precīzi dati par alkohola cenu nelegālajā tirgū, konservatīvi aprēķini par iespējamo noziedzīgi iegūto līdzekļu apjomu liecina,¹⁵⁶ ka noziedzīgi iegūti līdzekļi no nelegālā alkohola tirdzniecības 2022. gadā svārstās no 8,3 milj. EUR līdz 13,0 milj. EUR.

- 3.2.48. Publiski pieejamie dati par degvielas realizāciju valstī, kā arī reģistrēto transportlīdzekļu nobraukumu neliecina par būtisku neregistrētās degvielas apmēru iekšējā tirgū. Vienlaikus jāņem vērā šādas metodes ierobežojumi, it īpaši datu aptuvenums attiecībā uz nobraukuma fiksēšanu,¹⁵⁷ līdz ar to nevar pieņemt, ka nelegālajā apritē realizētās degvielas apjoms ir nebūtisks. Saistībā ar Krievijas uzsākto karu Ukrainā pārskata periodā degvielas precēm pieaugums bija straujāks nekā vairumam preču grupu: autogāzes cena pieauga par 52%, dīzeļdegvielas – par 42%, bet benzīna cena – par 28%.¹⁵⁸ Tāpat arī TAI identificē nelikumīgas naftas produktu realizācijas pieaugumu pārskata perioda ietvaros. VID aplēsis, ka nelegālais degvielas tirgus veido 4–7% no kopējā tirgus apjoma, bet niekasēto nodokļu apmērs no nelegālās degvielas tirdzniecības ir aptuveni 30 milj. EUR gadā.
- 3.2.49. Pārskata periodā TAI kriminālvajāšanas uzsākšanai gadā nodod vairāk nekā 300 kriminālprocesus, kas saistīti ar akcīzes preču nelikumīgu apriti. Līdz ar to TAI identificē un izmeklē skaitliski daudz noziedzīgu nodarījumu, kas saistīti ar tabakas un alkohola nelikumīgu apriti. TAI spēj nodot prokuratūrai kriminālprocesus, kas saistīti ar tabakas un alkohola nelikumīgu apriti, kā arī šajā jomā ir pietiekami efektīva kriminālvajāšana un iztiesāšana. Savukārt saistībā ar degvielas nelikumīgu apriti jānorāda uz zemu šo noziedzīgu nodarījumu identifikācijas līmeni: gadā tiek uzsākti mazāk nekā 20 kriminālprocesi par nelikumīgu naftas produktu uzglabāšanu, pārvietošanu (pārvadāšanu) un realizāciju, un vēl ievērojami mazāks apjoms no šiem kriminālprocešiem tiek nodots kriminālvajāšanai.¹⁵⁹ Kopumā akcīzes preču nelikumīga aprite joprojām ir ar augstu latentuma līmeni. Vienlaikus Covid-19 pandēmija un Krievijas karš Ukrainā un ar to saistītie ierobežojumi un ES sankcijas radījušas sarežģījumus ONG darbībā, it īpaši attiecībā uz pārrobežu darbību.
- 3.2.50. Pārskata periodā no kriminālprocešiem, kas uzsākti par akcīzes preču nelikumīgu apriti un NILL, liela apmēra (virs 50 minimālajām mēnešalgām) noziedzīgi iegūti līdzekļi visbiežāk arestēti gadījumos, kur personas nodarbojās ar nelikumīgu cigarešu (47% gadījumu), nelikumīga alkohola (33% gadījumu) vai gan nelikumīgu cigarešu, gan nelikumīga alkohola tirdzniecību, savukārt tikai vienā šādā gadījumā fiksēta nelikumīgas degvielas tirdzniecība. Ņemot vērā gan latentās noziedzības aplēses, gan reģistrētajā noziedzībā identificēto, būtiskākos NILL draudus no akcīzes preču nelikumīgas aprites pārskata periodā rada nelikumīga cigarešu aprite, vienlaikus nozīmīgus draudus rada arī nelegālā alkohola un nelegālās degvielas aprite.
- 3.2.51. NILL draudi attiecībā uz akcīzes preču nelikumīgu apriti uzskatāmi par vidēji augstiem un ar tendenci samazināties.

¹⁵² Pasaules Veselības organizācija, *Total per capita (15+) consumption (in liters of pure alcohol) by country*. Pieejams: <https://apps.who.int/gho/data/view.main.A1029SDG3v?lang=en>.

¹⁵³ *Dienas Bizness*, VID: Akcīzes preču nelegālais tirgus rada aptuveni 100 miljonus eiro niekasētu nodokļu. Pieejams: <https://www.db.lv/zinas/vid-akcizes-precu-nelegalais-tirgus-rada-aptuveni-100-miljonus-eiro-niekasetu-nodoklu-512250>.

¹⁵⁴ Atbilstoši Centrālās statistikas pārvaldes datiem iedzīvotāju, kuri ir sasnieguši 15 gadu vecumu pārskata periodā, skaits samazinās no 1,60 milj. 2020. gadā līdz 1,57 milj. 2022. gadā. Attiecīgi zemāko vērtību 0,8 milj. litru veido aprēķins uz 1,57 milj. iedzīvotāju, kuri patērē vidēji 12,9 litrus alkohola, no kuriem 4% veido nelegālais alkohols, savukārt augstāko vērtību 1,3 milj. litru veido aprēķins uz 1,60 milj. iedzīvotāju, kuri patērē vidēji 13,2 litrus alkohola, no kuriem 6% veido nelegālais alkohols. CSP, *Iedzīvotāji pēc vecuma un dzimuma*. Pieejams: <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/iedzivotaji/iedzivotaju-skaitis/2323-iedzivotaji-pec-dzimuma-un-vecuma?themeCode=IR>.

¹⁵⁵ Centrālā statistikas pārvalde, *Atsevišķu preču un pakalpojumu vidējās mazumtirdzniecības cenas*. Pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/QSP_PUB/START_VEK_PC_PCC/PCC010/table/tableViewLayout1/.

¹⁵⁶ Pieņemot, ka nelegālajā tirgū alkohola tirdzniecības cena ir četras reizes zemāka nekā lētākā mazumtirdzniecības alkohola veida – degvīna – cena par vienu absolūtā alkohola litru.

¹⁵⁷ Ne visi auto tehnisko apskati iziet reizi gadā, apskates datums dažādiem auto ir atšķirīgs, pieaug hibrīdauto skaits, kur nav zināms degvielas patēriņš pa degvielas veidiem un citi faktori.

¹⁵⁸ Laika posmā no 2019. gada decembra līdz 2022. gada decembrim vidējā cena valstī autogāzei pieauga no 0,55 EUR/l līdz 0,84 EUR/l, dīzeļdegvielai no 1,18 EUR/l līdz 1,66 EUR/l, savukārt benzīnam no 1,26 EUR/l līdz 1,61 EUR/l. Auto ABC, *Degvielas cenu vēsture Latvijā*. Pieejams: <https://www.auto-abc.lv/degvielas-cenu-vesture/visas/>.

¹⁵⁹ Kriminālatbildība par degvielas nelikumīgu apriti noteikta ievērojamam apjomam, 2022. gadā 6200 EUR jeb apmēram 4000 litriem degvielas, bet smagāks sods piemērojams pārsniedzot lielu apmēru, 2022. gadā 31000 EUR jeb apmēram 20000 litri degvielas. Visbiežāk nelegālajā apritē, gan pārvadāšanā, gan tirdzniecībā fiksētie apjomi ir zemāki par 4000 litriem.

Narkotisko un psihotropo vielu nelikumīga aprīte, t. sk. kontrabanda¹⁶⁰

- 3.2.52. Gan attiecībā pret NRA 2020 pārskata periodu, gan NRA 2023 pārskata periodā novērojams ievērojams noziedzīgu nodarījumu skaita samazinājums tiem noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar narkotisko un psihotropo vielu nelikumīgu aprīti. Ja NRA 2020 pārskata periodā identificēti tuvu 10 tūkst. šādu noziedzīgu nodarījumu, tad šajā pārskata periodā – 5901, turklāt arī pārskata periodā noziedzīgu nodarījumu skaits turpināja samazināties – 2020. gadā – 2677, 2021. gadā – 1733, bet 2022. gadā – 1491 noziedzīgs nodarījums, kas saistīts ar narkotisko un psihotropo vielu nelikumīgu aprīti, t. sk. kontrabandu.¹⁶¹
- 3.2.53. Nemainīgi augsts noziedzīgu nodarījumu skaits saglabājas attiecībā uz Krimināllikuma 253. pantu (narkotisko un psihotropo vielu neatļauta izgatavošana, iegādāšanās, glabāšana, pārvadāšana un pārsūtīšana), savukārt būtisks kritums identificēto noziedzīgu nodarījumu skaita ziņā ir attiecībā uz Krimināllikuma 253.¹ pantu (narkotisko un psihotropo vielu neatļauta izgatavošana, iegādāšanās, glabāšana, pārvadāšana un pārsūtīšana realizācijas nolūkā un neatļauta realizēšana) un 253.² pantu (narkotisko un psihotropo vielu neatļauta iegādāšanās, glabāšana un realizēšana nelielā apmērā un narkotisko un psihotropo vielu neatļauta lietošana).
- 3.2.54. Vienlaikus izņemto narkotisko vielu apjoms pārskata periodā saglabājas nemainīgi augsts un atsevišķo narkotisko vielu grupās arī palielinās, kas norāda uz efektīvu TAI darbu narkotisko un psihotropo vielu nelikumīgas aprītes apkarošanā, t. sk. cīņā ar starptautisko ONG darbību. Pārskata periodā lielākais izņemto vielu apjoms ir marihuānai, hašišam un kokainam. Žāveta marihuāna pārskata periodā izņemta 448 kg apmērā (NRA 2020 pārskata periodā 146 kg), nežāveta marihuāna 631 kg apmērā (NRA 2020 pārskata periodā 310 kg), hašišs 1939 kg apmērā (NRA 2020 pārskata periodā 707 kg) un kokaīns 246 kg apmērā (NRA 2020 pārskata periodā 227 kg). Savukārt pēc izņemšanas skaita vidēji 54% no kopējā izņemto narkotisko / psihotropo vielu gadījumu skaita veido marihuānas izņemšanas gadījumi, kas apstiprina nemainīgo šīs narkotiskās vielas līderpozīciju nelegālajā aprītē iekšzemē.
- 3.2.55. Pārskata periodā vērojama starptautisko noziedzīgu grupu pieaugoša interese par Latvijas valsts politiski ģeogrāfisko stāvokli narkotisko / psihotropo vielu kontrabandas organizēšanā. Tiek organizēta noziedzīgu grupu darbība, piesaistot Latvijas valsts piederīgos kā kurjerus narkotisko / psihotropo vielu nogādāšanai Latvijā kontrabandas ceļā, kā arī narkotisko / psihotropo vielu pārvadāšanai ārpus Latvijas teritorijas citur ES robežās. Konstatēti fakti, ka narkotiskās vielas tika pārvietotas un sūtītas no Rietumeiropas uz Latviju un tranzītā cauri Latvijai uz Skandināviju un Krieviju, kā arī no Austrumiem uz Latviju un tranzītā cauri Latvijai uz Rietumeiropu. Caur Baltijas valstīm, t. sk. Latviju, ir izveidots "hašiša" kontrabandas ceļš no Ziemeļāfrikas (caur Spāniju) uz Krieviju. Sintētiskās narkotikas pārvietotas uz Rietumeiropu, Ķīnu un Indiju (Latvija gan kā tranzītvalsts, gan mērķa valsts), kokaīns – no Dienvidamerikas caur Latviju tranzītā uz ES valstīm, ko kontrolē starptautiskās organizētās noziedzīgās grupas.
- 3.2.56. Eksperti vērtē narkotisko vielu nelegālo aprīti kā vienu no latentākajām noziedzības formām, kuras latentums ir ne mazāks par 85%.¹⁶² Lai arī iekšzemē izņemto narkotisko vielu apjoms un to vērtība ir ievērojama, būtiska daļa no izņemto vielu apjoma, t. sk. hašišs un kokaīns ievērojamā apmērā, TAI vērtējumā Latviju šķērsojis tranzītā, ar nolūku to realizēt ārvalstīs. Nav zināms, vai un kāda daļa no noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem no narkotisko vielu tranzīta tiek legalizēta Latvijā, vienlaikus sagaidāms, ka Latvijā nogulsņējas daļa no noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem kā atalgojums vietējiem, kuri piedalījās noziedzīga nodarījuma īstenošanā. Jāpieļauj, ka līdzīgi kā narkotiskās vielas, pretējā virzienā caur Latviju var tikt transportēta arī skaidra nauda, kas iegūta par narkotiku realizāciju.
- 3.2.57. SPKC pasūtītais pētījums par atkarību izraisošo vielu lietošanas izplatību iedzīvotāju vidū 2020. gadā¹⁶³ norāda, ka jebkuras nelegālas narkotiskās vielas dzīves laikā pamēģinājuši 16,8% aptaujāto un kopumā pēdējā gada laikā narkotikas lietojuši aptuveni 54 tūkstoši iedzīvotāju, kā biežāk lietotās narkotiskās vielas norādot marihuānu un kokaīnu.
- 3.2.58. Pētījumu centra SKDS veiktais pētījums par iecietību pret kontrabandu, kas kalpo par netiešu latentās noziedzības rādītāju, liecina, ka Latvijas iedzīvotāju iecietība pret kontrabandas preču iegādi pēdējo gadu laikā nedaudz pieaug – 2021. gadā veiktajā aptaujā 30% uzrunāto Latvijas iedzīvotāju neuzskata kontrabandas preču iegādi par nosodāmu, kas ir 2 procentpunktu

¹⁶⁰ Krimināllikuma 190.¹ pants, 248.¹– 256. panti. *Latvijas Vēstnesis*, 199/200, 08.07.1998.; *Latvijas Republikas Saeimas un MK Ziņotājs*, 15, 04.08.1998. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/88966-kriminallikums>.

¹⁶¹ Tiesībaizsardzības iestāžu kriminālizūkošanas analītiskie ziņojumi par 2017.–2022. gadu.

¹⁶² VP pārstāvja viedoklis.

¹⁶³ SPKC, *Atkarību izraisošo vielu lietošanas izplatība iedzīvotāju vidū 2020. gadā*. Pieejams: <https://www.spkc.gov.lv/lv/media/15536/download>.

pieaugums attiecībā pret 2020. gadu, bet 4 procentpunktu pieaugums attiecībā pret 2019. gadu.¹⁶⁴ Vienlaikus "Latvijas Faktu" veiktajā aptaujā iedzīvotāju viedoklis par akcīzes preču un narkotisko vielu kontrabandu krasi atšķīrās – 32% norādīja, ka varētu iegādāties nelikumīgi ievestas akcīzes preces, kamēr tikai 7% norādīja, ka viņiem nav iebildumu pret narkotisko vielu pirkšanu un pārdošanu nelielos apjomos.¹⁶⁵ Salīdzinoši augstāka tolerance pret narkotisko vielu nelegālu apriti ir respondentiem vecumā no 18–24 gadiem (18%) un no 25–34 gadiem (10%).¹⁶⁶ 2022. gadā no personām, pret kurām VID NMPP lūgusi uzsākt kriminālvajāšanu par narkotisko un psihotropo vielu nelikumīgu apriti, 98% ir vīrieši vecumā no 18 līdz 45 gadiem (visbiežāk 26–35 gadus veci).

- 3.2.59. Par narkotisko vielu nelikumīgu apriti kriminālvajāšanas uzsākšanai nodoto kriminālprocesu skaits katru gadu pārsniedz 1000, t. sk. par narkotisko vielu realizāciju – 250. Līdz ar to TAI identificē skaitliski daudz noziedzīgu nodarījumu, kas saistīti ar narkotisko vielu nelikumīgu apriti. TAI spēj nodot prokuratūrai kriminālprocesus, kas saistīti ar narkotisko vielu nelikumīgu apriti, kā arī šajā jomā ir pietiekami efektīva kriminālvajāšana un iztiesāšana. TAI izdodas arī izņemt no nelegālās aprites arvien vairāk narkotisko vielu. Vienlaikus minētais noziedzīgais nodarījums ir ar ļoti augstu latentuma līmeni, turklāt latentums palielinās, jo noziedzīgi nodarījumi arvien vairāk pāriet uz interneta vidi. Narkotiskās vielas tiek pasūtītas internetā, neidentificējot ne pircēju, ne pārdevēju, apmaksā tiek veikta ar VV, kas būtiski ierobežo TAI spēju identificēt šos noziedzīgos nodarījumus. Pārskata periodā 980 kriminālprocesos par narkotisko vielu realizāciju pieņemti notiesājoši spriedumi.
- 3.2.60. Pārskata periodā narkotisko vielu nelikumīgas aprites nodrošināšanai pastiprināti tiek izmantotas tehnoloģijas, kas veicina kontaktu datu darbību anonimitāti, piemēram, "WhatsApp", "Telegram", citas mobilās aplikācijas, vienreizējās abonēšanas kartes u. tml. Prognozējams, ka nākamajā pārskata periodā turpinās pieaugt tiešsaistes (t. sk. "DarkNet") resursu, kā arī kryptoaktīvu izmantošanas tendences.
- 3.2.61. Pārskata periodā uzsākts 61 kriminālprocess par narkotisko vielu nelikumīgu apriti un tai sekojošu NILL jeb vidēji 20 procesi gadā, kas veido tikai nedaudz vairāk kā 1% no pārskata periodā uzsāktajiem procesiem par narkotisko vielu nelikumīgu apriti. Vienlaikus būtiski ņemt vērā, ka ievērojams skaits procesu saistāms ar narkotisko vielu pašpatēriņu, kur narkotiskās vielas tiek pasūtītas no ārvalstīm. Visos gadījumos, kur uzsākts kriminālprocess par narkotisko vielu nelikumīgu apriti un tai sekojošu NILL, process uzsākts saistībā ar narkotisko vielu neatļautu realizāciju vai nolūku realizēt narkotiskās vielas,¹⁶⁷ bieži personu grupā. Vairumā gadījumu arests piemērots kustamai un nekustamai mantai – transportlīdzekļiem un NĪ.
- 3.2.62. Ņemot vērā arvien pieaugošo izņemto narkotisko vielu apjomu, kā arī ievērojamo šī noziedzīgā nodarījuma veida latentumu, NILL draudi jāuzskata par joprojām vidēji augstiem ar tendenci pieaugt.

Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā

- 3.2.63. 2020. gadā reģistrēto noziedzīgo nodarījumu skaits valsts institūciju dienestā bija 202 jeb 0,52% no valstī reģistrēto noziedzīgo nodarījumu kopskaita, 2021. gadā – 208 jeb 0,63% no valstī reģistrēto noziedzīgo nodarījumu kopskaita, bet 2022. gadā 299 jeb 0,88% no valstī reģistrēto noziedzīgo nodarījumu kopskaita. 2022. gada pieaugumu noziedzīgo nodarījumu skaitā veido izteikts pieaugums attiecībā uz neizpaužamu ziņu izpaušanu (2020. gadā – 13, 2021. gadā – 23, bet 2022. gadā – 117).
- 3.2.64. 2020. gadā no reģistrētajiem noziedzīgiem nodarījumiem valsts institūciju dienestā 42,4% bija par kukuļdošanu un 18,8% par kukuļņemšanu. 2021. gadā no reģistrētajiem noziedzīgiem nodarījumiem valsts institūciju dienestā 52,1% bija par kukuļdošanu un 11,8% par kukuļņemšanu. 2022. gadā no reģistrētajiem noziedzīgiem nodarījumiem valsts institūciju dienestā 33% bija par kukuļdošanu un 9% par kukuļņemšanu. Proti, pārskata periodā vidēji 42,5% no reģistrēto noziedzīgo nodarījumu skaita valsts institūciju dienestā ir par kukuļdošanu, bet salīdzinoši mazāk – vidēji 13,2% - par kukuļņemšanu.
- 3.2.65. Pārskata periodā saglabājas nemainīgi augsts par kukuļdošanu uzsākto kriminālprocesu un kriminālvajāšanai nodoto kriminālprocesu skaits, savukārt pārskata periodā aug tiesai nodoto kukuļdošanas kriminālprocesu skaits, kā arī personu skaits tiesai nodotajos kukuļdošanas kriminālprocesos un personu skaits, ar kurām noslēgts prokurora priekšraksts par sodu par

¹⁶⁴ SKDS, *Latvijas iedzīvotāju attieksme pret kontrabandu*, 2021.

¹⁶⁵ Latvijas Fakti, *Sabiedriskās domas aptauja par finanšu noziegumiem un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju*.

¹⁶⁶ Turpat.

¹⁶⁷ Krimināllikuma 253.¹ pants. *Latvijas Vēstnesis*, 199/200, 08.07.1998.; *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*, 15, 04.08.1998. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/88966-kriminallikums>.

kukuļdošanu. No reģistrētajiem noziedzīgiem nodarījumiem identificēts, ka pārskata periodā vidēji kukuļdošanu realizē viena persona.

Tabula Nr. 3.2.1 – kriminālprocesi par kukuļdošanu un to virzība¹⁶⁸

	2020. gadā	2021. gadā	2022. gadā
Uzsākti kriminālprocesi	81	105	96
Kriminālvajāšanas uzsākšanai nosūtīti kriminālprocesi	79	95	91
Tiesai nodoti kriminālprocesi	52	50	95
Personu skaits tiesai nodotajos kriminālprocesos	57	52	108
Notiesāto personu skaits	47	51	45
Personu skaits, kurām piemērots prokurora priekšraksts par sodu	16	34	48

- 3.2.66. Pārskata periodā kukuļdošanas gadījumos dotā (piedāvātā) kukuļa apmērs svārstījās no 10 EUR līdz pat vairāk nekā 2 milj. EUR, atsevišķos gadījumos 2020. un 2021. gadā fiksēti kukuļu piedāvājumi virs 2 milj. EUR. Salīdzinoši maza apmēra kukuļi (no 10 EUR līdz 5000 EUR) doti (piedāvāti) policijas amatpersonām ceļu satiksmes uzraudzības jomā. Lielāku summu kukuļi doti (piedāvāti) valsts amatpersonām par kukuļdevējiem labvēlīgu lēmumu pieņemšanu. 2020. gadā fiksēts gadījums, kad ārvalstu amatpersonas kukuļdošanā iespējamais kukuļa apmērs, ko deva Latvijā reģistrētas komercsabiedrības pārstāvis, pārsniedza 2 milj. EUR. 2021. gadā fiksēts gadījums, kad valsts amatpersonai piedāvātā kukuļa apmērs bija 2,1 milj. EUR.

Gadījuma analīze Nr. 3.2.4

Latvijas pilsonis, pārstāvot Latvijā reģistrētas juridiskās personas intereses, kukuļoja Baltkrievijas Republikā reģistrētas AS amatpersonas, lai tā rīkotos juridiskās personas interesēs, kopsummā kukuļos samaksājot 2,2 milj. EUR, kas tika noformēti fiktīvu darījumu veidā. Baltkrievijas Republikā reģistrētas akciju sabiedrības amatpersonas veica NILL, iegādājoties NĪ un transportlīdzekļus. Vienlaikus juridiskā persona peļņas un zaudējumu aprēķinos iekļāva izdevumus saistībā ar fiktīvajiem darījumiem, samazinot UIN apmēru par 0,5 milj. EUR. 2020. gadā KNAB ierosināja kriminālprocesi par kukuļdošanu un rosināja to nodot ĢP piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanas procesa turpināšanai pret juridisko personu par to, ka juridiskās personas interesēs un nepienācīgas pārraudzības rezultātā izdarīta kukuļdošana lielā apmērā.

- 3.2.67. Pārskata periodā uzsāktu kriminālprocesi skaits par kukuļņemšanu, tiesai nodoto kriminālprocesi skaits un notiesāto personu skaits par kukuļņemšanu saglabājies vienmērīgs. 2021. gadā pieaug personu skaits tiesai nodotajos kriminālprocesos par kukuļņemšanu, bet 2022. gadā samazinās kriminālvajāšanas uzsākšanai nosūtīto kriminālprocesi par kukuļņemšanu. No reģistrētajiem noziedzīgiem nodarījumiem identificēts, ka pārskata periodā vidēji kukuļņemšanu realizē vairāk nekā viena persona.

Tabula Nr. 3.2.2 – kriminālprocesi par kukuļņemšanu un to virzība¹⁶⁹

	2020. gadā	2021. gadā	2022. gadā
Uzsākti kriminālprocesi	31	19	19
Kriminālvajāšanas uzsākšanai nosūtīti kriminālprocesi	18	18	8
Tiesai nodoti kriminālprocesi	14	18	12
Personu skaits tiesai nodotajos kriminālprocesos	32	53	18
Notiesāto personu skaits	10	18	17

- 3.2.68. Gan šajā, gan NRA 2020 pārskata periodā saistībā ar koruptīviem noziedzīgiem nodarījumiem par NILL uzsākti 5 kriminālprocesi. Zemu NILL kriminālprocesi skaitu, kur noziedzīgs

¹⁶⁸ TAI, prokuratūras un TA dati.

¹⁶⁹ TAI, prokuratūras un TA dati.

nodarījums ir valsts institūciju dienestā, ietekmē gan noziedzīga nodarījuma identifikācijas brīdis,¹⁷⁰ gan noziedzīgi iegūto līdzekļu salīdzinoši nelielais apmērs.

- 3.2.69. Kopumā pārskata periodā saistībā ar korupciju valstī ir reģistrēti 709 noziedzīgi nodarījumi un izmeklētas 529 krimināllietas. Lielākā daļa noziegumu korupcijas jomā notiek administratīvas korupcijas līmenī.¹⁷¹ Latentuma dēļ administratīvās korupcijas līmenī noziedzīgi iegūto līdzekļu apjoms monetārā izteiksmē nav precīzi identificējams. NILL kriminālprocesos, kur predikatīvais noziedzīgais nodarījums ir valsts institūciju dienestā, pārskata periodā noziegumos identificētā labuma summa monetārā izteiksmē ir 271 tūkst. EUR, un identificēti tikai atsevišķi gadījumi, kur vienas epizodes ietvaros summa pārsniedz 5000 EUR.
- 3.2.70. Gadījumos, kur noziedzīgi iegūto līdzekļi ir nelielā apmērā (līdz vienai minimālajai mēnešalgai), mērķtiecīgas šo līdzekļu legalizācijas darbības nenotiek¹⁷² vai notiek, veicot darījumu par mazām summām.¹⁷³ Ja gūtā labuma summa ir salīdzinoši neliela, amatpersonām nav objektīva nepieciešamība veikt šo līdzekļu legalizāciju. NILL nepieciešamība administratīvās korupcijas gadījumos ir pie ievērojamas gūtā labuma summas vai nu viena kukuļa ietvaros, vai vienai un tai pašai amatpersonai regulāri iesaistoties noziedzīgos nodarījumos valsts institūciju dienestā un saņemot nelielus, bet regulārus kukuļa maksājumus. Secināms, ka kopumā administratīvās korupcijas radītie NILL draudi vērtējami kā vidēji.

Gadījuma analīze Nr. 3.2.5

Persona kukuļa veidā iegūst skaidras naudas līdzekļus. Persona savus legālos ienākumus izņem skaidrā naudā un visus ikdienas tēriņus veic ar skaidras naudas norēķiniem, lai pēc iespējas maskētu skaidrās naudas līdzekļu sākotnējo izcelsmi un patiesos tēriņu apmērus. Noziedzīgi iegūtie skaidras naudas līdzekļi tiek deklarēti (legalizēti) kā skaidras naudas uzkrājumi, kuru izcelsme tiek pamatota ar it kā no kontiem izņemtiem legāliem ienākumiem. Tālāk noziedzīgi iegūtie līdzekļi tiek izmantoti pirmās iemaksas veikšanai īpašuma iegādei, pirmstermiņa saistību segšanai. Lai mazinātu aizdomas par kukuļņemšanu un tēriņiem virs likumīgajiem ienākumiem, persona iegādājas salīdzinoši lētus NĪ, kā arī izmanto ārvalstu finanšu pakalpojumu sniedzējus.

- 3.2.71. Līdzīgi kā administratīvā korupcija, arī korupcija publisko iepirkumu jomā¹⁷⁴ ir noziedzīgi nodarījumi ar augstu latentumu. Iepirkumu uzraudzības birojs veic publisko iepirkumu analīzi pēc definētajiem risku indikatoriem. Visbiežāk identificētais risku indikators – iepirkumā piedalījies tikai viens pretendents.
- 3.2.72. SSE pētījumā¹⁷⁵ norādīts, ka % no līguma summas, lai nodrošinātu valsts pasūtījumu NRA 2020 pārskata periodā bija: 2017. gadā – 5,1%, 2018. gadā – 5,3%, 2019. gadā – 5,9%, savukārt šajā risku novērtējuma pārskata periodā bija: 2020. gadā – 6,9% un 2021. gadā – 8%, dati par 2022. gadu NRA izstrādes brīdī vēl nav pieejami.
- 3.2.73. NRA 2020 pārskata periodā iepirkumu, kuros identificēti risku indikatori, kopējais līgumsummu apmērs veidoja 2,6 miljardus EUR. Pieņemot, ka kukuļos samaksāts % atbilstoši SSE pētījuma datiem, secināms, ka korupcijas ceļā iegūtā summa monetārā izteiksmē varētu būt līdz 141 milj. EUR jeb vidēji 47 milj. EUR gadā.
- 3.2.74. Šajā pārskata periodā iepirkumu, kuros identificēti risku indikatori, kopējais līgumsummu apmērs veidoja 3 miljardus EUR. Pieņemot, ka kukuļos samaksāts % atbilstoši SSE pētījuma datiem, secināms, ka korupcijas ceļā iegūtā summa monetārā izteiksmē varētu būt līdz 233 milj. EUR jeb vidēji 78 milj. EUR gadā.

¹⁷⁰ Vairākas korupcijas apkarošanas jomas TAI norāda, ka operatīvās darbības rezultātā identifikācija tiek veikta vēl pirms personai praktiski būtu iespēja veikt NILL.

¹⁷¹ Administratīvā korupcija ir valsts amatpersonas rīcība, kas vērsta uz to, lai, izmantojot dienesta stāvokli, savas pilnvaras vai pārsniedzot tās, gūtu sev nepelnītu labumu vai radītu priekšrocības citai personai, personu grupai. Administratīvā korupcija visbiežāk konstatējama situācijās, kas saistītas ar iedzīvotāju ikdienas jautājumu un problēmu risināšanu. Piemēram, ārstniecības iestādes organizētās valsts apmaksātās medicīniskās procedūras nodrošināšana pacientam apmaiņā pret "pateicību" ļauj apiet normatīvajos aktos noteikto kārtību un rada priekšrocības. Administratīvajai korupcijai raksturīga pazīme – īpaša amatpersonas labvēlība pret kādu konkrētu personu, kuras intereses skar lēmuma pieņemšana, turklāt amatpersona rīkojas ārpus noteiktās kārtības vai to pārkāpj.

¹⁷² Galvenokārt pašpatēriņš – ikdienas tēriņi pārtikai un degvielai, ceļojumi utt.

¹⁷³ Piemēram, lietotas automašīnas iegāde skaidrā naudā un darījuma summa nepārsniedz 7000 EUR vai NĪ iegāde, nelielu daļu summas [līdz 7000 EUR] maksājot skaidrā naudā.

¹⁷⁴ To raksturo situācijas, kad valsts amatpersona pieņem lēmumu par labu kādai personai vai tās pārstāvētajam uzņēmumam apmaiņā pret prettiesisku materiālu vai nemateriālu labumu. Piemēram, pasūtītājs regulāri organizē zemsliedzīgu iepirkumus, imitējot cenu aptauju veikšanu ar mērķi noslēgt pakalpojuma līgumu ar konkrētu piegādātāju par maksimāli augstu iespējamo cenu. Piegādātājs kā pateicību par noslēgto pakalpojuma līgumu nodod materiālas vērtības pasūtītāja pārstāvim, viņa radniecīgam vai saistītajai fiziskajai vai juridiskajai personai.

¹⁷⁵ A. Sauka, T. Putniņš. *Ēnu ekonomikas indekss Baltijas valstīs 2009.–2021.gadā*. Pieejams: https://www.sseriga.edu/sites/default/files/2022-05/SSERiga_Enu_ekonomikas_indeks_2009_2021_brosura_0.pdf.

- 3.2.75. Salīdzinājumā ar NRA 2020 pārskata periodu šajā pārskata periodā maksimālā publiskajos iepirkumos korupcijas ceļā ģenerētā iespējamā noziedzīgi iegūtu līdzekļu summa ir pieaugusi, tomēr tā nepārsniedz 80 milj. EUR gadā. Vienlaikus jānorāda, ka ne visos iepirkumos, kuros ir konstatēti riska indikatori, ir notikusi korupcija. Turklāt ne visos gadījumos, kad korupcija ir notikusi, ir bijis nepieciešams veikt NILL. Tāpēc šīs summas ir jāuztver kā iespējamā maksimālā legalizācijai paredzētā summa un sagaidāms, ka faktiski legalizētā summa no korupcijas gadījumiem publiskajos iepirkumos ir būtiski mazāka.
- 3.2.76. Politiskā korupcija ir, iespējams, latentākais no korupcijas veidiem. Tā ir fenomēns, kas izpaužas kā valsts pārvaldes, tostarp pašvaldību lēmumu ietekmēšana personiska labuma gūšanai un valstij vai pašvaldībai piederošu finanšu līdzekļu pārdale par labu šauram personu lokam.

Gadījuma analīze Nr. 3.2.6

Pārskata periodā KNAB kriminālprocesā izmeklēja noziedzīgu nodarījumu pēc Krimināllikuma 318. panta trešās daļas (dienesta stāvokļa ļaunprātība izmantošana), 320. panta ceturtās daļas (kukuļņemšana) un 323. panta otrās daļas (kukuļdošana), kurus veica Rīgas domes priekšsēdētājs un viņa vietnieks, vienojoties par nepieciešamajām darbībām, lai, izmantojot savu kā pašvaldības vadošo amatpersonu dienesta stāvokli, pieprasītu no fiziskas personas kukuli lielā apmērā. Vienošanās paredzēja veikt izmaiņas normatīvajos aktos, lai juridiska persona varētu saņemt no Rīgas domes caur tās kapitālsabiedrību maksājumus un 30% no šiem ieņēmumiem katru mēnesi skaidrā naudā kā kukuli maksātu Rīgas domes priekšsēdētājam un viņa vietniekam, tādējādi Rīgas pašvaldībai un tās kapitālsabiedrībai nodarot vairāk nekā 10 milj. EUR mantiskos zaudējumus.

- 3.2.77. Pārskata periodā novērota arī politisko partiju nelikumīga finansēšana caur šaura personu loka veiktajiem liela apmēra ziedojumiem un nezināmas izcelsmes (visbiežāk skaidrās naudas iemaksas kontā) biedru naudas iemaksām, kas var liecināt par iespējamu noziedzīgi iegūtu līdzekļu izmantošanu partiju finansēšanā.
- 3.2.78. Pārskata periodā ir konstatēta arī ārvalstu amatpersonu kukuļošana, kuru veica Latvijas pilsoņi Latvijā reģistrētu juridisko personu interesēs, kā arī ārvalstu amatpersonu kukuļošanas rezultātā iegūto līdzekļu legalizācija Latvijā, kas norāda uz ārvalstu amatpersonu kukuļošanas rezultātā radītajiem NILL riskiem Latvijā.
- 3.2.79. Ņemot vērā, ka liela apjoma NILL iekšzemē ir sarežģīta bez Novēršanas likuma subjektu izmantošanas, svarīgs indikators ir aizdomīgu darījumu ziņojumu skaits par ar korupciju saistītu NILL. Kopējais aizdomīgu ziņojumu skaits no Novēršanas likuma subjektiem pārskata periodā ir 127. Ziņojumos iesaistītā kopējā naudas summa ir 97,7 milj. EUR.
- 3.2.80. Salīdzinot ar NRA 2020 pārskata periodu, ziņojumu skaits ir pieaudzis, kas saistāms ar Novēršanas likuma subjektu pieaugošu spēju identificēt aizdomīgus darījumus korupcijas un ar to saistītās NILL jomā,¹⁷⁶ Novēršanas likuma subjektu pieaugošo sadarbību ar FID un KNAB, kā arī ar KNAB proaktīvu darbību, kas vērsta uz korupcijas gadījumu identificēšanu sadarbībā ar Novēršanas likuma subjektiem.
- 3.2.81. Līdzekļi, ko rada iekšzemē īstenoti noziedzīgi nodarījumi korupcijas jomā, var tikt legalizēti ārvalstīs. Ņemot vērā, ka reģistrētās noziedzības līmenī, FID un KNAB saņemto ziņojumu līmenī tiek identificēta neliela daļa no korupcijas un saistītā NILL, iespējams, nozīmīga daļa no šo līdzekļu legalizācijas notiek ārvalstīs. NRA 2020 pārskata perioda beigās veiktās izmaiņas finanšu un kapitāla tirgus dalībnieku biznesa stratēģijas, augsti klientu izpētes standarti Novēršanas likuma subjektu IKS, konfiscēto noziedzīgi iegūtu līdzekļu apjoma pieaugums un citi faktori ir veicinājuši NILL izdarīšanas veidu restrukturizāciju.
- 3.2.82. Korupcijas jomā iegūtu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijai ārvalstīs var tikt izmantoti gan finanšu pakalpojumi citās jurisdikcijās galvenokārt NILL izvietojuma un strukturēšanas stadijās, gan kustamas un nekustamas mantas tirgotāji, galvenokārt NILL integrācijas stadijā. NILL ģeogrāfijas izmaiņas veicina atšķirīga FATF standartu realizācijas kvalitāte dažādās jurisdikcijās un pat atšķirīga prasību piemērošanas prakse ES ietvaros. Vēl viens būtisks šo tendenci veicinošs faktors ir TAI spējas izsekot finanšu darījumiem un iegūt ziņas par

¹⁷⁶ Pārskata periodā SKG darba grupas formātā izstrādāts materiāls *Koruptīvu noziedzīgu nodarījumu indikatori un gadījumu analīze*. Darba grupa apvienoja ekspertus no FID, KNAB, prokuratūras, kā arī no četrām lielākajām Latvijas kredītiestādēm: "Swedbank" AS, "Luminor Bank" AS Latvijas filiāles, AS "SEB banka" un AS "Citadele banka". Pieejams: <https://fid.gov.lv/uploads/files/2021/korupcijas%20materija%20C4%81s/Korupt%20C4%ABvu%20noziedz%20C4%ABgu%20nodar%20C4%ABjumu%20indikatoru%20n%20gad%20C4%ABjumu%20anal%20C4%ABze.pdf>.

amatpersonu aktīviem citās jurisdikcijās. TAI saistošās juridiskās procedūras ziņu pieprasīšanai no ārvalstīm nav mainījušās pēdējos 30 gadus, savukārt finanšu tehnoloģijas, ES vienotais tirgus, iekšējo robežu neesamība ES un virkne citu faktoru sniedz noziedzniekiem iespēju ātri pārvietot finanšu līdzekļus pāri robežām un integrēt legalizētos līdzekļus citās jurisdikcijās.

3.2.83. Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā NILL draudi pārskata periodā ir vidēji augsti.

Noziedzīgi nodarījumi pret īpašumu¹⁷⁷

3.2.84. Līdzīgi kā NRA 2020 pārskata periodā noziedzīgi nodarījumi pret īpašumu turpina veidot lielāko reģistrēto noziedzīgo nodarījumu skaitu valstī, kas pārskata periodā bija 48 170 noziedzīgi nodarījumi jeb aptuveni 46% no visu reģistrēto noziedzīgo nodarījumu kopskaita. Vairāk nekā 50% no tiem veido zādzības, krāpšana un piesavināšanās nelielā apmērā (Krimināllikuma 180. pants) – 25 146 reģistrēti noziedzīgi nodarījumi.

3.2.85. Vērtējot noziedzīgus nodarījumus pret īpašumu un šo noziedzīgo nodarījumu latentumu, jāņem vērā, ka pēdējais pētījums, kas ir veikts attiecībā uz latentu noziedzību ir pētījuma centra SKDS veiktā Latvijas iedzīvotāju aptauja "Latentā noziedzība un atkārtota viktimizācija dažādos noziedzīgos nodarījumos" par laika posmu 2017. gada augusts–oktobris.¹⁷⁸ Pētījumā secināts, ka attiecībā uz noziedzīgu nodarījumu pret īpašumu ir ļoti dažāds latentuma līmenis. Noziedzīgi nodarījumi, kas rada cietušajam nozīmīgus zaudējumus, ir salīdzinoši neliela latentuma pakāpe, piemēram, laupīšana (6,5%), transportlīdzekļa zādzība (9,6%), zādzība no mājokļa (18,2%), savukārt noziedzīgi nodarījumi ar nelielu zaudējumu apmēru – liela latentuma pakāpe, piemēram, kabatzādzības (61%).

3.2.86. NILL draudu kontekstā jāņem vērā, ka noziedzīgs nodarījums, kas cietušajam rada nozīmīgus zaudējumus un ir ar zemu latentuma līmeni, seko nekavējošas un bieži arī profesionālas NILL darbības, lai apgrūtinātu līdzekļu izsekojamību un atgūšanu.

3.2.87. Vērtējot Latvijā izdarītos noziedzīgos nodarījumus pret īpašumu, secināms, ka vislielākos NILL draudus rada krāpšanas, kuru skaits un apjomi digitālā vidē būtiski pieaug.

3.2.88. Zādzībām ir tendence samazināties – gan attiecībā uz dzīvesvietu zādzībām, gan automašīnu zādzībām. Tendence samazināties pārskata periodā ir arī laupīšanām.

3.2.89. Attiecībā uz krāpšanām, kas vērstas pret ES finanšu interesēm, ir pieaudzis gan reģistrēto noziedzīgo nodarījumu skaits, gan uzsākto kriminālprocesu skaits. Šāds pieaugums ir saistīts ar kompetento iestāžu efektivitātes kāpināšanu krāpšanas gadījumu identificēšanā. Viens no galvenajiem faktoriem, kas to veicināja, ir Eiropas Prokuratūras izveide un darbības uzsākšana. Papildus jānorāda, ka 2022. gadā AFCOS Latvija sadarbībā ar ES fondus administrējošajām iestādēm, Eiropas Prokuratūru un izmeklēšanas iestādēm izstrādāja Informatīvo metodiku krāpšanas pazīmju un tipoloģiju identificēšanai.

Gadījuma analīze Nr. 3.2.7:

2022. gada 26. septembrī Rīgas rajona tiesa, vienošanās procesa kārtībā izskatot krimināllietu, atzina par vainīgām 4 personas apsūdzībā par organizētu krāpniecisku iepirkumu, kurā tās ieguva 780 000 EUR ES līdzekļu. Izmeklēšanu pirmstiesas procesā veica Eiropas Prokuratūra.

Lai panāktu, ka tiesības slēgt līgumu par jaunas ražošanas ēkas būvniecību tiktu piešķirtas iepriekš izvēlētam uzņēmumam, kurš arī bija iesaistīts krāpšanā, minētās 4 personas slepeni vienojās iesniegt falsificētus dokumentus iepirkumā, kuru organizēja Latvijas uzņēmums, kas ražo apkures ūdens radiatorus. Piesaistot ES fondu konsultantu, abu uzņēmumu juridiskie pārstāvji un darbinieki viltoja dokumentus, tostarp fiktīvus piedāvājumus ar augstāku cenu, lai radītu iespaidu, ka krāpnieku izvēlētais uzņēmuma piedāvājums ir visizdevīgākais.

Šādā veidā iepirkumu organizējošais uzņēmums ieguva 1 775 000 EUR kā projekta finansējumu, no kuriem 780 000 EUR bija Eiropas Reģionālās attīstības fonda līdzekļi. Pateicoties veiksmīgai izmeklēšanai, nelikumīgi iegūtie ES līdzekļi tika atgūti pilnā apmērā.

Zādzības¹⁷⁹

¹⁷⁷ Krimināllikuma 175., 176., 177., 177.¹, 178., 179. un 180. panti. *Latvijas Vēstnesis*, 199/200, 08.07.1998.; *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*, 15, 04.08.1998. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/88966-kriminallikums>.

¹⁷⁸ Pētījuma centra SKDS Latvijas iedzīvotāju aptauja *Latentā noziedzība un atkārtota viktimizācija dažādos noziedzīgos nodarījumos*. Pieejams: http://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/title_file/SKDS_2017_Latenta_noziedziba_un_atkartota_viktimizacija.pdf.

¹⁷⁹ Krimināllikuma 175. pants. *Latvijas Vēstnesis*, 199/200, 08.07.1998.; *Latvijas Republikas Saeimas un MK Ziņotājs*, 15, 04.08.1998. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/88966-kriminallikums>.

- 3.2.90. Pārskata periodā ir reģistrētas 15 882 zādzības jeb aptuveni 15% no visu reģistrēto noziedzīgo nodarījumu kopskaita, un tās joprojām ir izplatītākais noziedzīgais nodarījums.
- 3.2.91. Zādzībām, kas pārsniedz vienas mēnešalgas minimālo apmēru vai kvalificētām zādzībām (piemēram, zādzība ar iekļūšanu), ir neliels latentuma līmenis.¹⁸⁰ Ņemot vērā, ka zādzības gadījumā par izdarīto noziedzīgo nodarījumu informē cietušais, tās tiek reģistrētas ievērojamā skaitā, it īpaši gadījumos, kad zaudējums cietušajam ir būtisks.
- 3.2.92. Pārskata periodā ir uzsākti 15 152 kriminālprocesi par zādzībām, uzliekot arestu mantai 236 033 EUR vērtībā. Salīdzinot 2022. gadā uzsākto kriminālprocesu skaitu ar 2020. gadu, ir vērojams būtisks kriminālprocesu samazinājums – par 25%. 2349 kriminālprocesos apsūdzības celtas 2540 personām un 1793 kriminālprocesos par zādzībām pieņemti notiesājoši spriedumi, notiesājot 2301 personas, kā arī atzīstot mantu par noziedzīgi iegūtu 4247 EUR apmērā, kā arī 6 automašīnas, 4 no kurām tika atzītas kā prezumētā noziedzīgi iegūtā manta atbilstoši Krimināllikuma 70.¹¹ panta otrajai un trešajai daļai (noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācija).
- 3.2.93. Var secināt, ka neskatoties uz to, ka gan reģistrēto zādzību skaits, gan uzsākto kriminālprocesu skaits, kā arī notiesāto personu skaits ir lielākais, salīdzinot ar citiem noziedzīgajiem nodarījumiem, šo noziedzīgo nodarījumu rezultātā gūto līdzekļu apmērs ir salīdzinoši mazs un būtiskus NILL draudus nerada.
- 3.2.94. Līdzīgi kā NRA 2020 pārskata periodā NILL draudi attiecībā uz zādzībām uzskatāmi par vidēji zemiem. Būtiskākos NILL draudus rada zādzības, kas izdarītas lielā apmērā.

Krāpšana¹⁸¹

- 3.2.95. Pārskata periodā reģistrētas 4956 krāpšanas (4791 – krāpšanas, 142 – krāpšanas automatizētās datu apstrādes sistēmās un 23 – apdrošināšanas krāpšanas). Krāpšanu skaits 2022. gadā samazinājās par 37%, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, t. sk. būtiski samazinājās reģistrēto krāpšanu skaits pēc Krimināllikuma 177. panta trešās daļas (krāpšana). Samazinājums saistīts ar to, ka 2021. gadā tika reģistrētas 517 papilddepizodes pēc Krimināllikuma 177. panta trešās daļas 2020. gadā uzsāktajā kriminālprocesā par krāpšanas gadījumiem lielā apmērā no internetveikala puses, kurā saimniecisko darbību veica daži uzņēmumi, kad preces tika pasūtītas no internetveikaliem, bet netika piegādātas.¹⁸²
- 3.2.96. TAI norāda, ka pārskata periodā izplatītākie krāpšanu veidi ir dažāda veida telefonkrāpšanas, investīciju krāpšanas, kā arī kurjerdienestu un nepiegādāto preču krāpšanas.¹⁸³
- 3.2.97. Apskatot krāpšanas gadījumus 4 lielākajās Latvijas kredītiestādēs 2021. un 2022. gadā, tika konstatētas 5406 telefonkrāpšanas 7,91 milj. EUR apmērā, 3268 investīciju krāpšanas 9,56 milj. EUR apmērā un 1926 cita veida krāpšanas 5,62 milj. EUR apmērā. 2022. gadā, salīdzinājumā ar 2021. gadu, samazinās telefonkrāpšanu gadījumu skaits un apjoms, bet pieaug citi krāpšanu veidi, piemēram, iejaukšanās biznesa sarakstē (*business email compromise* – no angļu val.), viltus mājaslapas, t. sk. viltus internetbanku mājaslapas, kā arī kurjerdienestu un nepiegādāto preču krāpšanas.

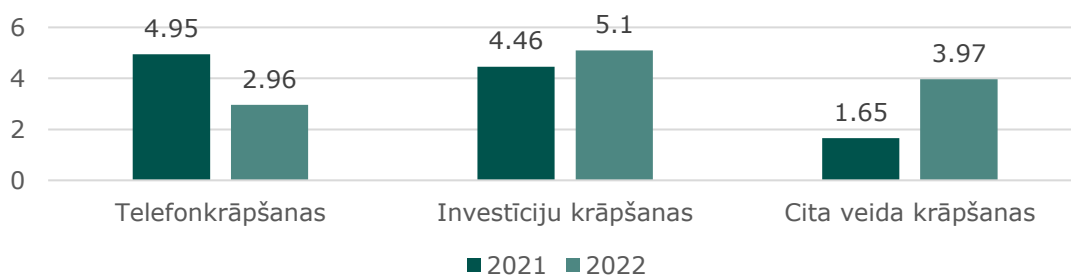
¹⁸⁰ Pētījumu centra SKDS Latvijas iedzīvotāju aptauja *Latentā noziedzība un atkārtota viktimizācija dažādos noziedzīgos nodarījumos*. Pieejams: http://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/title_file/SKDS_2017_Latenta_noziedziba_un_atkartota_viktimizacija.pdf.

¹⁸¹ Krimināllikuma 177., 177.¹ un 178. panti. *Latvijas Vēstnesis*, 199/200, 08.07.1998.; *Latvijas Republikas Saeimas un MK Ziņotājs*, 15, 04.08.1998. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/88966-kriminallikums>.

¹⁸² *Tiesībaizsardzības iestāžu kriminālizlūkošanas analītiskais ziņojums par 2022. gadu*, 31. lpp.

¹⁸³ Plašāk par krāpšanu veidiem ieskicēts FID materiālā *Aktuālākie krāpšanu veidi*. Pieejams: <https://fid.gov.lv/lv/aktualitates/aktualakie-krapsanu-veidi>.

Grafiks Nr. 3.2.4 – 4 lielāko Latvijas komercbanku identificētie krāpšanas gadījumi sadalījumā pēc krāpšanas veida, izkrāpto līdzekļu apjoms (mEUR)

- 3.2.98. Pārskata periodā ir uzsākti 3821 kriminālprocesi par krāpšanām (3659 par krāpšanām, 139 par krāpšanu automatizētā datu apstrādes sistēmā un 23 par apdrošināšanas krāpšanu), uzliekot arestu mantai vismaz 7 898 768 EUR vērtībā. Jānorāda, ka tikai 17 kriminālprocesi tika izmeklēti par krāpšanu kopībā ar NILL. 389 kriminālprocesos apsūdzības celtas 575 personām un 210 kriminālprocesos par krāpšanu pieņemti notiesājoši spriedumi, notiesājot 284 personas, kā arī atzīstot mantu par noziedzīgi iegūtu 23 319 026 EUR apmērā, kā arī vairāk nekā 10 nekustamie īpašumi.
- 3.2.99. Ievērojot ievērojamos gan arestēto līdzekļu, gan līdzekļu, kas atzīti par noziedzīgi iegūtiem, apmērus, secināms, ka krāpšanas rada vidēji augstus NILL draudus. Būtiskākos NILL draudus rada krāpšanas digitālā vidē lielā apmērā, NĪ krāpšanas, kā arī krāpšanas, kas vērstas pret ES finanšu interesēm.

Piesavināšanās¹⁸⁴

- 3.2.100. Pārskata periodā reģistrētas 1194 piesavināšanās.
- 3.2.101. 2022. gadā valstī kopumā ir nedaudz pieaudzis reģistrēto piesavināšanās gadījumu skaits. Pieaugums saistīts ar 2022. gada sākumā reģistrētajiem noziedzīgiem nodarījumiem par liellopu piesavināšanās gadījumiem, kas notika 2021. gadā un kuri tiek izmeklēti divos kriminālprocesos. Vienā kriminālprocesā šobrīd ir ne mazāk kā 56 cietušās personas, kopējie zaudējumi sasniedz aptuveni 300 000 EUR, bet otrā kriminālprocesā šobrīd ir paredzams, ka būs ne mazāk kā 24 cietušie ar kopējamo zaudējumu, kas nebūs mazāks par 200 000 EUR.¹⁸⁵
- 3.2.102. Pārskata periodā uzsākti 951 kriminālprocesi par Krimināllikuma 179. pantā (piesavināšanās) paredzēto noziedzīgo nodarījumu. 410 kriminālprocesos uzrādītas apsūdzības 437 personām. 260 kriminālprocesos par piesavināšanos pieņemti notiesājoši spriedumi, par vainīgām atzīstot 278 personas, atzīstot par noziedzīgi iegūtiem 179 974 EUR.
- 3.2.103. Pārskata periodā saistībā ar piesavināšanos par NILL uzsākti 5 kriminālprocesi, uzliekot arestu 34 715 EUR. Salīdzinot predikatīvo noziedzīgo nodarījumu apjomu un NILL kriminālprocesu apjomu šajā jomā, šis skaits joprojām ir uzskatāms par zemu.
- 3.2.104. Veicot noziedzīgus nodarījumus pret īpašumu, kas cietušajam rada nozīmīgus zaudējumus, vairumā gadījumu noziedznieki ir spiesti veidot sarežģītas, grūti izsekojamas NILL shēmas, lai pēc iespējas ātri un sarežģīti izsekojamā veidā attālinātu noziedzīgi iegūtos līdzekļus no to izcelsmes vietas. Kopumā noziedzīgi nodarījumi pret īpašumu rada vidēji augstus NILL draudus, no tiem būtiskākos draudus veido krāpšanas digitālā vidē lielā apmērā, NĪ krāpšanas lielā apmērā un citi noziedzīgie nodarījumi pret īpašumu lielā apmērā, t. sk. krāpšanas, kas vērstas pret ES finanšu interesēm.

Cilvēku tirdzniecība

- 3.2.105. Pārskata periodā tika identificēti 135 cilvēku tirdzniecības upuri. Atbilstoši Pārskatam par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu Latvijā 2021. gadā identificēts 61 cilvēku tirdzniecības upuris, kas ir nedaudz vairāk nekā 2020. gadā, kad tika identificēti 48 upuri.¹⁸⁶ 2021. gadā identificēto upuru skaita pieaugums lielākoties ir saistāms ar VP aktivitātēm un atklātu cilvēku tirdzniecības gadījumu ar ievērojamu skaitu upuru.¹⁸⁷ Savukārt atbilstoši IeM

¹⁸⁴ Krimināllikuma 179. p. *Latvijas Vēstnesis*, 199/200, 08.07.1998.; *Latvijas Republikas Saeimas un MK Zinotājs*, 15, 04.08.1998. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/88966-kriminallikums>.

¹⁸⁵ Tiesībaizsardzības iestāžu kriminālizlūkošanas analītiskais ziņojums par 2022. gadu. 34.lpp.

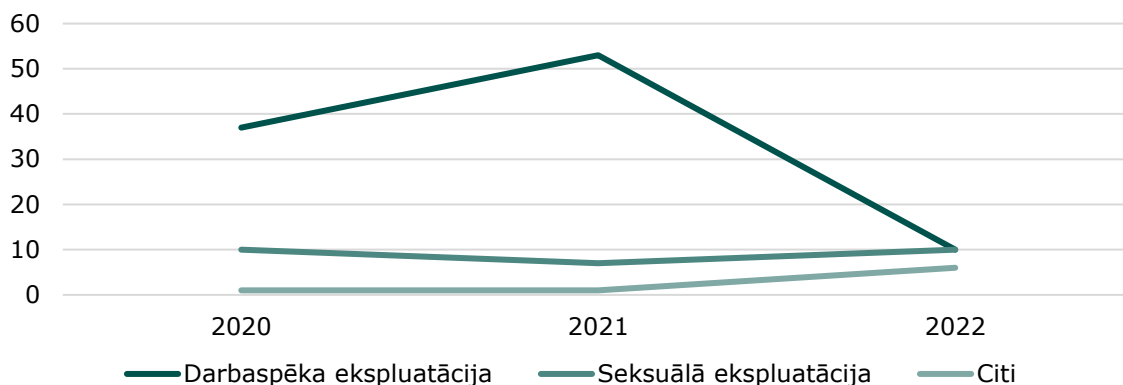
¹⁸⁶ Pārskats par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu Latvijā 2020. gadā. Pieejams: <https://www.iem.gov.lv/lv/media/3823/download>.

¹⁸⁷ Pārskats par cilvēku tirdzniecības situāciju Latvijā 2021. gadā. Rīga, 2022. Pieejams: http://www.cilvektirdznieciba.lv/uploads/files/ct_parskats_2021.pdf.

sniegtajiem datiem par cilvēku tirdzniecības upuriem 2022. gadā ir novērojams straujš identificēto cilvēku tirdzniecības upuru skaita samazinājums – tika identificēti 26 cilvēku tirdzniecības upuri.

- 3.2.106. Pārskata periodā identificēto cilvēku tirdzniecības upuru skaits, kas cieta no darbaspēka ekspluatācijas, turpināja strauji augt, sasniedzot 53 upurus 2021. gadā. Savukārt 2022. gadā identificēto cilvēku tirdzniecības upuru skaits, kuri cietuši no darbaspēka ekspluatācijas, strauji samazinājās. Otra lielākā cilvēku tirdzniecības upuru grupa ir personas, kas cieta no seksuālas ekspluatācijas. Citi ekspluatācijas veidi iekļauj piespiedu fiktīvas laulības, piespiešanu izdarīt noziedzīgus nodarījumus, mājkalpību un citus ekspluatācijas veidus.

Grafiks Nr. 3.2.5 – Formāli identificētie cilvēku tirdzniecības upuri pēc ekspluatācijas veida¹⁸⁸

- 3.2.107. Lai arī kopējais gadījumu skaits ir salīdzinoši neliels, tajos identificēts, ka Latvija ir gan cilvēku tirdzniecības upuru izcelsmes valsts, gan mērķa valsts, gan tranzīta valsts, gan arī valsts, kurā notiek cilvēku tirdzniecība valsts iekšienē, nešķērsojot valsts robežas.¹⁸⁹ Vienlaikus Pārskatā par cilvēku tirdzniecības situāciju Latvijā 2021. gadā tiek norādīts, ka pēdējos gados novērota tendence, ka identificēto upuru vidū aizvien vairāk konstatēti trešo valstu pilsoņi, piemēram, no Uzbekistānas, Tadžikistānas, kā arī Indijas. Tomēr 2021. gadā šī tendence apstājās un pamatā Latvijā tika konstatēti Latvijas valstspiederīgo ekspluatācijas gadījumi iekšzemē. Pieaugošais iekšzemes gadījumu skaits varētu būt skaidrojams gan ar pieaugošu tiesībsardzības iestāžu un sabiedrības izpratni par cilvēku tirdzniecību, gan ar ekonomisko izaugsmi, padarot Latviju ne tikai par cilvēku tirdzniecības upuru izcelsmes valsti, bet arī par cilvēku tirdzniecības mērķa valsti.
- 3.2.108. Darbaspēka ekspluatācijas gadījumos, kur Latvija ir mērķa valsts, biežākās upuru izcelsmes valstis ir Tadžikistāna, Uzbekistāna un Indija, atsevišķos gadījumos identificēta arī Krievija un Ķīna. Darbaspēku ekspluatācijas upuru izcelsmes valstīm raksturīgs zemāks vidējās un minimālās algas līmenis, kā arī vairums (85%) upuru nāk no bijušajām NVS valstīm. Kopumā par cilvēku tirdzniecības riska valstīm (attiecībā uz iespējamām upuru izcelsmes valstīm) uzskatāmas NVS valstis, Indija, kā arī citas valstis, kurās ienākumu līmenis ir ievērojami zemāks nekā Latvijā.
- 3.2.109. Ārvalstīs īstenotos darbaspēka ekspluatācijas gadījumos, kur Latvija ir upuru izcelsmes valsts, biežākās mērķa valstis ir Apvienotā Karaliste, Francija, Vācija un Spānija.
- 3.2.110. Darbaspēka ekspluatācijas gadījumu analīze parāda, ka šī cilvēku tirdzniecības daļa ir cieši saistīta ar ēnu ekonomiku. Visbiežāk uzņēmumos, kuros konstatēta darbaspēka ekspluatācija, ir dubultā grāmatvedība, darba samaksa tiek maksāta skaidrā naudā, bet noziedzīgās shēmas organizatori operē ar ievērojamiem skaidras naudas līdzekļiem, t. sk. veicot noziedzīgi iegūtu līdzekļu integrāciju.
- 3.2.111. Kā norādīts Cilvēku tirdzniecības novēršanas plānā 2021.–2023. gadam, pēdējos gados visā pasaulē, kā arī Eiropā, tiek atklāti darba ekspluatācijas un cilvēku tirdzniecības gadījumi tādās darbietilpīgās nozarēs kā būvniecība, ēdināšana, uzkopšana, ražošana un lauksaimniecība – nozarēs, kurās ir nepieciešams mazkvalificēts darbaspēks. Darba ekspluatācija un cilvēku tirdzniecība bieži vien ir saistīta ar ēnu ekonomiku un finanšu noziegumiem.¹⁹⁰

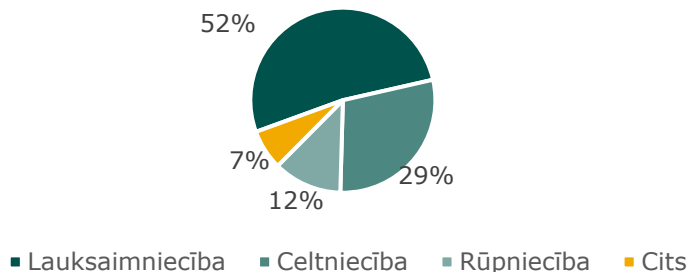
¹⁸⁸ IeM sniegtie dati.

¹⁸⁹ Pārskats par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu Latvijā 2020.gadā. Pieejams: <https://www.iem.gov.lv/lv/media/3823/download>.

¹⁹⁰ Cilvēku tirdzniecības novēršanas plāns 2021.–2023. gadam. Pieejams: <https://www.iem.gov.lv/lv/cilveku-tirdzniecibas-noversana>.

- 3.2.112. Vērtējot darbaspēka ekspluatācijas gadījumus pēc nozares, pārskata periodā visvairāk identificēti darbaspēka ekspluatācijas upuri tādās nozarēs kā lauksaimniecība, celtniecība un rūpniecība. Darbaspēka ekspluatācija visbiežāk notiek zemas kvalifikācijas, zema atalgojuma darbavietās.

Grafiks Nr. 3.2.6 –2020. un 2021. gadā formāli identificētie darbaspēka ekspluatācijas upuri pēc tautsaimniecības sektora¹⁹¹

- 3.2.113. Ekspertu vērtējumā Covid-19 pandēmija un ar to saistītie ierobežojumi nav atstājuši būtisku ietekmi uz vietējās darbaspēka ekspluatācijas apmēriem, bet neliels samazinājums tiek lēsts attiecībā uz seksuālo ekspluatāciju. Samazinājums saistāms gan ar ceļošanas ierobežojumiem, gan vispārēju sabiedrības piesardzību pandēmijas laikā.
- 3.2.114. Saskaņā ar ANO 2022. gada ziņojumu par cilvēku tirdzniecību (*Global Report on Trafficking in Persons, 2022*)¹⁹² pirmo reizi 20 gadu periodā 2020. gadā ir vērojams reģistrēto cilvēku tirdzniecības upuru samazinājums. ANO ekspertu vērtējumā ar pandēmiju saistītie pārvietošanās un uzņēmējdarbības ierobežojumi, iespējams, ir vismaz uz laiku samazinājuši cilvēku tirdzniecību seksuālas ekspluatācijas nolūkiem, kā arī pārrobežu cilvēku tirdzniecību.
- 3.2.115. Attiecībā uz potenciāliem cilvēku tirdzniecības gadījumiem saistībā ar Krievijas izraisīto karu Ukrainā jānorāda uz paaugstinātiem cilvēku tirdzniecības riskiem attiecībā uz patvērumu meklētājiem no karadarbības zonām un šādām cilvēku tirdzniecības formām: (1) sieviešu seksuālā ekspluatācija; (2) darbaspēka ekspluatācija; (3) fizisku personu iesaistīšana noziedzīgu nodarījumu izdarīšanā. Jānorāda, ka minētos riskus pastiprina iespējama vervētāju aktivizēšanās, kas, izmantojot pastāvošo haosu Ukrainā un uz tās robežām, novājinātos iedzīvotājus un izmisumu, kā arī to centienus meklēt peļņu ārpus Ukrainas robežām, varētu meklēt iespējas jaunprātīgi izmantot patvēruma meklētāju ievainojamību.
- 3.2.116. Tāpat jāvērs uzmanība uz apstākli, ka Latvijā ieceļojušie bēgļi sākotnēji visticamāk var pieņemt tikai mazkvalificētu darbu piedāvājumus, kas turklāt varētu būt nozarēs ar sezonālu raksturu un kas ilgstoši sūdzējušās par darbaspēka trūkumu, piemēram, lauksaimniecība, ražas vākšana u. tml. Minētais attiecināms arī uz celtniecību, kas jau Covid-19 ietekmē zaudēja darba spēku, izjūt materiālu un energoresursu cenu pieaugumu, kas paaugstina ekspluatācijas riskus patvēruma meklētājiem no Ukrainas.
- 3.2.117. Pārskata periodā valstī kopumā uzsākti 19 kriminālprocesi par cilvēku tirdzniecību pēc Krimināllikuma 154.¹ panta. Lielākoties visi uzsāktie kriminālprocesi ir par cilvēku tirdzniecību darbaspēka ekspluatācijas nolūkā. Minētajos kriminālprocesos uzlikts arests NĪ, transportlīdzekļiem, naudas līdzekļiem kopsummā vairāk nekā 2 milj. EUR vērtībā.
- 3.2.118. Pārskata periodā pēc Krimināllikuma 154.¹ panta iztiesāšanai nosūtītas 6 krimināllietas un par cilvēku tirdzniecību tika notiesātas 3 personas. Pārskata periodā tiesa atzina par noziedzīgi iegūtiem līdzekļus 11 tūkst. EUR, kā arī vairākus NĪ un automašīnas, kas iegūti cilvēku tirdzniecības rezultātā.
- 3.2.119. Pārskata periodā uzsākti 3 kriminālprocesi par cilvēku tirdzniecību kopībā ar NILL, kuru ietvaros uzlikts arests mantai 606 tūkst. EUR apmērā.
- 3.2.120. NILL draudi attiecībā uz cilvēku tirdzniecību ir uzskatāmi par vidēji zemiem, ar tendenci pieaugt.

¹⁹¹ IeM sniegtie dati.

¹⁹² UNODC 2022 Global Report on Trafficking in Persons. Pieejams: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/2022/GLOTIP_2022_web.pdf.

Noziedzīgi nodarījumi pret dabas vidi¹⁹³

- 3.2.121. Noziegumi pret dabas vidi globāli ir viens no strauji augošajiem NILL draudiem. FATF tos raksturo kā "zema riska, bet augstas atlīdzības" noziedzību, un tie ir starp ienesīgākajiem noziedzības veidiem pasaulē. To ikgadējā peļņa pasaules mērogā ir aptuveni 110–280 mljrd. EUR, kas līdzinās citiem finanšu noziegumiem.¹⁹⁴ Šī peļņa galvenokārt veidojas no nelikumīgas mežu izciršanas un atkritumu apsaimniekošanas noteiktumu pārkāpšanas.
- 3.2.122. NILL draudi no noziedzīgiem nodarījumiem pret dabas vidi Latvijā ir saistīti ar vairākām Latvijas ekonomikai nozīmīgām nozarēm. Meža nozare, kas ietver mežsaimniecību, kokapstrādi un mēbeļu ražošanu, kopā veido aptuveni 5% procentus no Latvijas IKP,¹⁹⁵ kā arī aptuveni 20% no preču eksporta.¹⁹⁶ Savukārt, atkritumu ieguve un apsaimniekošanas pakalpojumu apgrozījums, pēc NACE 38. un 39. koda klasifikācijas¹⁹⁷ 2020. gadā bija gandrīz 200 miljoni EUR, ietverot vairāk par 150 uzņēmumiem.¹⁹⁸ Šis apgrozījums neietver tūkstošiem citu tirgus dalībnieku, kas rada atkritumus, un kas ir licencēti tos iegūt, apstrādāt, un apsaimniekot.
- 3.2.123. Noziedzīgus nodarījumus pret dabas vidi veic gan individuālas personas, gan organizētas grupas, kas slēpj gan noziedzīgi iegūtas un apsaimniekotas preces, gan no tām iegūtos labumus grūti izsekojamās starptautiskās tirdzniecības un piegādes ķēdēs. Biežā noziedzīgas izcelsmes preču un pakalpojumu jaukšana ar likumīgas izcelsmes precēm padara noziegumus pret dabas vidi identificēšanu īpaši sarežģītu un pieprasa sadarbību ar dabas vides nozares vadošajām iestādēm, lai novērstu, identificētu, izmeklētu un sauktu pie atbildības personas saistībā ar NILL.¹⁹⁹ Noziedzīgi nodarījumi pret dabas vidi ir arī cieši saistīti ar ēnu ekonomiku, kur likumīgas darbības ceļā iegūti atkritumi var tikt nelikumīgi apsaimniekoti ar mērķi ietaupīt. Šo sarežģītību dēļ, kā arī tādēļ, ka noziedzīgos nodarījumos pret dabas vidi bieži nav tiešo cietušo personu, tiem ir augsta latentuma pakāpe.
- 3.2.124. Pavisam reģistrēto noziedzīgo nodarījumu pret dabas vidi pārskata periodā bija 848, kas ir mazāk par vienu procentu no visiem noziedzīgiem nodarījumiem. Pārskata periodā vērojams reģistrēto noziedzīgo nodarījumu pret dabas vidi samazinājums, kamēr noziedzīgo nodarījumu attīstības dinamika pārskata periodā ir palikusi samērā nemainīga. Skaitliski vislielāko daļu no noziedzīgiem nodarījumiem pret dabas vidi veido patvaļīgi koku ciršanas un bojāšanas gadījumi, bet aktuālākie noziedzīgie nodarījumi bija saistīti ar bīstamo atkritumu apsaimniekošanas noteikumu pārkāpšanu. Lai gan būtiski pārkāpumi vides jomā saistās arī ar vides piesārņošanu ar neattīrītiem notekūdeņiem, tomēr šajā jomā kriminālprocesu uzsākšanas īpatsvars ir neliels sakarā ar grūtībām operatīvi konstatēt pārkāpumu un iegūt pierādījumus. Tāpat derīgo izrakteņu kā neatjaunojamas dabas vērtību nelikumīga ieguve rada kaitējumu dabai un palielina negodprātīgi iegūto peļņu no saimnieciskās darbības. Šajā jomā būtiska kaitējuma novērtēšanai kriminālprocesu izmeklēšanu apgrūtina metodikas (pieejas) trūkums.
- 3.2.125. No reģistrētajiem noziedzīgiem nodarījumiem pārskata periodā uzsākti 754 kriminālprocesi. No tiem 12 bija par atkritumu apsaimniekošanas noteikumu pārkāpšanu, bet 685 – par patvaļīgu koku ciršanu un bojāšanu.²⁰⁰ Par patvaļīgu koku ciršanu un par nelikumīgām medībām, kam seko NILL, uzsākti kopumā 4 kriminālprocesi. Lai gan ar atkritumu apsaimniekošanu saistītiem kriminālprocesiem pārskata periodā netika iekļauts patstāvīgs NILL elements, to aktualitāte saistās ar to potenciālu radīt materiāli būtiskus kaitējumus dabas videi no augstā abstraktā labuma ko tie sniedz, piemēram, nesamaksājot likumā noteikto nodokļu apmēru un neizpildot likumā noteiktās prasības.²⁰¹ Piemēram, 2022. gadā vienas epizodes ietvaros, kas saistīta ar bīstamiem atkritumiem, konstatētā kaitējuma apmērs bija 5 040 000 EUR (dabas resursu nodoklis. Noziedzīgu nodarījumu pret dabas vidi augstā latentuma, radīto bojājumu un NILL riska dēļ TAI pēc pārskata perioda ir izvirzījušas noziedzīgus nodarījumus pret dabas vidi kā prioritāru noziedzības apkarošanas virzienu.²⁰²

¹⁹³ Krimināllikuma 175., 176., 177., 177.¹, 178., 179. un 180. panti. *Latvijas Vēstnesis*, 199/200, 08.07.1998.; *Latvijas Republikas Saeimas un MK Ziņotājs*, 15, 04.08.1998. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/88966-kriminallikums>.

¹⁹⁴ FATF, *Money Laundering from Environmental Crime*. Pieejams: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Environmentalcrime/Money-laundering-from-environmental-crime.html>.

¹⁹⁵ Centrālā statistikas pārvalde, *IKP un pievienotā vērtība – gada dati*. Pieejams: <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/valsts-ekonomika/ikp-gada>.

¹⁹⁶ Centrālā statistikas pārvalde, *Preču ārējā tirdzniecība (imports, eksports)*. Pieejams: <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/tirdznieciba-pakalpojumi/areja-tirdznieciba>.

¹⁹⁷ NACE 2. red. 38. kods – atkritumu savākšana, apstrāde un izvietošana; materiālu pārstrāde, NACE 2. red. 29. kods – sanitārija un citi atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumi.

¹⁹⁸ Lursoft dati.

¹⁹⁹ FATF, *Money Laundering from Environmental Crime*. Pieejams: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Environmentalcrime/Money-laundering-from-environmental-crime.html>.

²⁰⁰ *Tiesībaizsardzības iestāžu kriminālizlūkošanas analītiskie ziņojumi par 2020.–2022. gadu*.

²⁰¹ Skatīt Latvijas Republikas Senāta Krimināllietu departamenta 2023. gada 1. februāra LĒMUMU Lietā Nr. 12507000710, SKK 1/2023 8. lapu.

²⁰² Īpaši prioritāri tiek izvirzīta Krimināllikuma 99. p. (atkritumu apsaimniekošanas noteikumu pārkāpšana) un Krimināllikuma 102. p. (zemes, mežu un ūdeņu piesārņošana un piegružošana). *Tiesībaizsardzības iestāžu kriminālizlūkošanas analītiskie ziņojums par 2022. gadu*.

- 3.2.126. Vērtējot Latvijā izdarītos noziedzīgos nodarījumus pret dabas vidi, secināms, ka vislielākos NILL draudus rada predikatīvie noziedzīgie nodarījumi saistībā ar patvaļīgu koku ciršanu un bojāšanu un atkritumu apsaimniekošanas noteikumu pārkāpšanu. Šādi draudi ir sasaistīti arī ar citiem riskiem, piemēram, korupciju.²⁰³
- 3.2.127. Gan atkritumu apsaimniekošanas noteikumu pārkāpšanai, gan noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar patvaļīgu koku ciršanu, ir kopsakarība ar ekonomisko situāciju, un personu iesaistīšanās saistītās noziedzīgās darbībās ar lielu iespējamību ir finansiāli motivēta. Noziegumi pret dabas vidi ietver plašu nodarījumu diapazonu, tie attiecas arī uz nelikumīgu zvejniecību, medību, pesticīdu izmantošanu lauksaimniecībā, kā arī eksotisko dzīvnieku nelikumīgu tirdzniecību. Redzamais paaugstinājums dažādu izejvielu vispārīgā importā un eksportā pārskata periodā laikā arī iespējams paaugstina ar noziedzīgiem darījumiem pret vidi saistītos riskus.²⁰⁴

Atkritumu apsaimniekošanas noteikumu pārkāpšana

- 3.2.128. Atkritumu ieguvei un apsaimniekošanu reglamentē vairāk nekā 40 normatīvie akti. Valsts vides dienests uzrauga lielākās daļas šo normatīvo aktu ievērošanu un kontroli, kopā ar citām institūcijām vides aizsardzības jomā, piemēram, Vides pārraudzības valsts biroju, Dabas aizsardzības pārvaldi. Valsts vides dienests izsniedz atļauju atkritumu apsaimniekošanas darbībām,²⁰⁵ atļaujas anulēt un piemērot administratīvos sodus.²⁰⁶ Valsts vides dienests arī reģistrē atkritumu tirgotāju vai atkritumu apsaimniekošanas starpniekus.²⁰⁷ Izdarot būtisku kaitējumu nodarītajām interesēm, kriminālsods var palielināties līdz pat brīvības atņemšanai uz laiku līdz divdesmit gadiem.²⁰⁸ Valsts vides dienests ir arī tiesīgs pieprasīt un saņemt no valsts un pašvaldību iestādēm, kā arī normatīvajos aktos noteiktajos gadījumos no privātpersonām dienesta uzdevumu izpildei nepieciešamo informāciju un dokumentus.²⁰⁹
- 3.2.129. Atkritumu ieguvei un apsaimniekošanai nepieciešamas īpašas atkritumu apsaimniekošanas atļaujas, kuras izsniedz Valsts vides dienests.²¹⁰ Pārskata periodā izsniegtas 166 atkritumu apsaimniekošanas atļaujas. Uz 2022. gada 31. decembri kopumā aktīvie atkritumu tirgotāji un atkritumu apsaimniekošanas starpnieki bijuši 104. No tiem gan ar atkritumu apsaimniekošanas starpniecību, gan ar atkritumu tirdzniecību nodarbojās 78 juridiskas personas. Pārskata periodā 26 juridiskas personas ir izslēgtas no atkritumu tirgotāju un atkritumu apsaimniekošanas starpnieku saraksta.²¹¹ Savukārt 2021. gadā noslēgti līgumi par ražotāju sistēmu vadīšanu, un 2022. gadā 13 līgumi.²¹²
- 3.2.130. Pārskata periodā aktualizējās noziedzīgi nodarījumi, kas saistīti ar bīstamo atkritumu apsaimniekošanas noteikumu pārkāpšanu. Šādi pārkāpumi ietver zemes, tās dziļi, ūdeņu vai mežu apsaimniekošanas vai izmantošanas noteikumu pārkāpšanu, ja ar to radīts būtisks kaitējums. To aktualitāte arī izriet no vairākiem konstatētiem būtiskiem pārkāpumiem pārskata perioda laikā, it īpaši saistībā ar būvniecības atkritumu negodprātīgu apsaimniekošanu.²¹³
- 3.2.131. Uz NILL draudu pieaugumu attiecībā uz atkritumu apsaimniekošanu aktualizēšanu norāda arī Valsts vides dienesta konstatēti pārkāpumi pārskata periodā. Lai gan tie skaitliski nozīmīgi nemainījās, paaugstinājās administratīvo sodu apjomi. Par atkritumu apsaimniekošanas noteikumu pārkāpšanu un apsaimniekošanu bez atļaujas²¹⁴ 2021. gadā 159 gadījumos kopējais piemērotais naudas sodu apmērs bijis 83 810 EUR, bet 2022. gadā 156 gadījumā – 101 725 EUR.²¹⁵ Secināms, ka 2021. un 2022. gadā gadījumu skaits ir palicis gandrīz nemainīgs, taču sodu kopējais apmērs ir palielinājies par 17 915 EUR. Ar atkritumiem saistītie

²⁰³ Piemēram, 2021. gadā Latvijas tiesībsardzības iestādes izmeklēšanas laikā uzzināja, ka Lietuvas firma uz Latviju ved bīstamus nepārstrādātus atkritumus ar mērķi tos Latvijā pārstrādāt un vest atpakaļ uz Lietuvu. Tika noskaidrots, ka pārstrāde bija fiktīva un Lietuvas valsts pārvaldes pārstāvji izsniedza viltus pārstrādes apliecināšus dokumentus. Latvijas tiesībsardzības pārstāvji šo informāciju nodeva tālāk Lietuvas tiesībsardzības iestādēm.

²⁰⁴ Skatīt Latvijas oficiālā statistika. Pieejams: <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/tirdznieciba-pakalpojumi/areja-tirdznieciba/tabulas/atn010-eksports-un-imports>

²⁰⁵ Atkritumu apsaimniekošanas darbības iekļauj atkritumu savākšanu, pārvadāšanu, pārkraušanu, šķirošanu, uzglabāšanu, slēgtas vai rekultivētas atkritumu izgāztuves atrakšanu un atkritumu pāršķirošanu. Skatīt Atkritumu apsaimniekošanas likuma 12. pantu. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/221378>.

²⁰⁶ Ministru kabineta noteikumi Nr. 113 *Atkritumu un to pārvadājumu uzskaites kārtība*. Latvijas Vēstnesis, 37, 23.02.2021. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=NIM:202101550>.

²⁰⁷ Atkritumu apsaimniekošanas likuma 12.(1) panta pirmā daļa. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/221378>.

²⁰⁸ Krimināllikuma 11. nodaļa. *Latvijas Vēstnesis*, 199/200, 08.07.1998.; *Latvijas Republikas Saeimas un MK Ziņotājs*, 15, 04.08.1998. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/88966-kriminallikums>.

²⁰⁹ Skatīt Ministru kabineta noteikumi Nr.962 *Valsts vides dienesta nolikums 5.2. pants*. *Latvijas Vēstnesis*, 189, 30.11.2004. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/97132-valsts-vides-dienesta-nolikums>

²¹⁰ Valsts vides dienests izsniedz atļauju atkritumu apsaimniekošanas darbībām (savākšanai, pārvadāšanai, pārkraušanai, šķirošanai, uzglabāšanai, slēgtas vai rekultivētas atkritumu izgāztuves atrakšanai un atkritumu pāršķirošanai). *Atkritumu apsaimniekošanas likuma 12. pants*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/221378>.

²¹¹ Turpat.

²¹² Valsts vides dienests, *Atkritumu atļaujas*. Pieejams: <https://registri.vvd.gov.lv/izsniegtas-atlaujas-un-licences/atkritumu-apsaimniekosanas-atlaujas/izsniegtas-atkritumu-apsaimniekosanas-atlaujas/>.

²¹³ Valsts vides dienests, *Pieaug atklāto pārkāpumu skaits, kas saistīti ar nelikumīgu būvniecības atkritumu apsaimniekošanu*. Pieejams: <https://www.vvd.gov.lv/jaunums/pieaug-atklato-parkapumu-skaits-kas-saistiti-ar-nelikumigu-buvniecibas-atkritumu-apsaimniekosanu>.

²¹⁴ Atkritumu apsaimniekošanas likuma 43. panta otrā un sestā daļa. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/221378-atkritumu-apsaimniekosanas-likums>.

²¹⁵ Valsts vides dienests, *Pieaug atklāto pārkāpumu skaits, kas saistīti ar nelikumīgu būvniecības atkritumu apsaimniekošanu*. Pieejams: <https://www.vvd.gov.lv/jaunums/pieaug-atklato-parkapumu-skaits-kas-saistiti-ar-nelikumigu-buvniecibas-atkritumu-apsaimniekosanu>.

pārkāpumi veidoja apmēram ceturtdaļu no kopējā soda apmēra pārskata periodā, un pārējie sodi bija saistīti ar dažāda veida piesārņojumu vai zvejniecības noteikumu pārkāpšanas gadījumiem.

- 3.2.132. Kopumā ar atkritumu apsaimniekošanu saistīti noziedzīgi nodarījumi ir finansiāli motivēti. Peļņas izcelsmes procesi ietver gan apzinātu falsificēšanu par uzņēmuma atkritumu uzskaiti, gan arī dažādu atkritumu nelikumīgu pārvadāšanu, apstrādi, apglabāšanu, pārstrādi vai otrreizēju lietošanu. Atkritumu materiāli ietver gan bīstamos, gan nebīstamos atkritumus, tostarp ķīmiskos, būvniecības, eļļas, un elektroniskos atkritumus. Līdz ar to ir augsta iespējamība, ka ar atkritumu apsaimniekošanu saistīti noziedzīgi nodarījumi var radīt arī nepieciešamību veikt NILL.
- 3.2.133. ES vides politikas pamatā viens no galvenajiem principiem ir "piesārņotājs maksā".²¹⁶ Piemērojot šo principu, piesārņotāji sedz ar to radīto piesārņojumu saistītās izmaksas, ieskaitot piesārņojuma novēršanas, kontroles un likvidēšanas pasākumu izmaksas, kā arī sabiedrībai radušās izmaksas piesārņojuma dēļ. Ņemot vērā pārskata periodā augošās atkritumu apsaimniekošanas izmaksas, dabas resursu nodokļus un nepieciešamos finanšu nodrošinājumus, palielinās arī tirgus dalībnieku jūtīgums pret ekonomiskajiem apstākļiem, kas paaugstina atkritumu apsaimniekošanas noteikumu pārkāpšanas draudus.
- 3.2.134. Ņemot vērā minēto, NILL draudi izriet no vairākiem veidiem, kā aplēpt vai maskēt darbības ar iegūtiem atkritumiem. Pārkāpjot atkritumu apsaimniekošanas noteikumus un nepieciešamās prasības to savākšanai, pārvadāšanai, pārkraušanai, šķirošanai vai uzglabāšanai, pastāv iespēja gūt peļņu no to tālākas nelikumīgas apsaimniekošanas. Var arī neregistrēt pašdarbībā radītos atkritumus, tādējādi gūstot peļņu no nenomaksāta dabas resursu nodokļa vai citām saistītām valsts nodevām un maksājumiem. Abos variantos ir iespējamās dažādas sarežģītības NILL shēmas, kas iekļauj iekšzemes un ārzemju elementus un fiktīvas darbības.
- 3.2.135. Ar atkritumu apsaimniekošanu saistītiem noziedzīgiem nodarījumiem ir augsts latentuma līmenis. Vairums saimnieciskās darbības rada atkritumus, un to ieguves un apsaimniekošanas pārvalde nav sistemātiski centralizēta. Ārpus informatīvajiem rādītājiem, kas tiek saņemti no tirgus dalībniekiem, kas ir saņēmuši atkritumu ieguves un apsaimniekošanas atļaujas, informāciju par noziedzīgu nodarījumu var iegūt tikai caur kontroles pasākumiem vai neatkarīgiem ziņojumiem. Piemēram, 2022. gadā Valsts vides dienests kontroles darbības rezultātā secināja, ka 25% autoservisu (no 2588 reģistriem autoservisiem), iespējams, darbojas bez nepieciešamās piesārņojošās darbības reģistrācijas, kas paver ievainojamību gūt peļņu no nelikumīgi apsaimniekotām riepiņām, atstrādātām eļļām, akumulatoriem un citiem videi bīstamiem atkritumiem.²¹⁷
- 3.2.136. Latentumu paaugstina arī atkritumu brīvā kustība pāri valsts robežām. Saskaņā ar Atkritumu sūtījumu inspekcijas plānu Valsts vides dienests kopš 2020. gada ir uzsācis pastiprinātu pārrobežu atkritumu sūtījumu uzraudzību. No 66 pārrobežu sūtījumu pārbaudēm 2020. gadā tika konstatētas 20 neatbilstības, tai skaitā 2 nelikumīgi sūtījumi. No 81 veiktām pārrobežu atkritumu sūtījumu pārbaudēm 2021. gadā 22 gadījumos tika konstatētas neatbilstības, tai skaitā konstatēti 11 nelikumīgi atkritumu sūtījumi.²¹⁸ Valsts vides dienests pārskata perioda laikā nelikumīgu atkritumu sūtījumu kopējo risku ir paaugstinājis no zema uz vidēju.
- 3.2.137. Starp TAI, Valsts vides dienestu un citām iesaistītajām pusēm nepieciešama cieša un pastāvīga sadarbība, lai attīstītu izpratni, identificētu un izvērtētu ar atkritumu apsaimniekošanu saistītos noziedzīgos nodarījumus. Valsts un pašvaldību iestādes pārskata periodā nav pietiekamā apjomā veikušas atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu sniedzēju kontroles pasākumus.²¹⁹ Tikpat svarīgi ir ekspertīzes veikšanas kvalitāte un resursu nodrošināšana. Piemēram, 2022. gadā VP kriminālprocesā konstatēja viltotus dokumentus vienā Latvijā akreditētas augšņu analīžu veikšanas un testēšanas laboratorijas darbībā.²²⁰
- 3.2.138. NILL draudi attiecībā uz atkritumu apsaimniekošanas pārkāpumiem uzskatāmi par vidēji zemiem.

Patvaļīga koku ciršana un bojāšana

²¹⁶ Tiesībaizsardzības iestāžu kriminālizūkošanas analītiskie ziņojumi par 2021. gadu.

²¹⁷ Valsts vides dienests, Valsts vides dienests visā Latvijā uzsāk autoservisu kontroles kampaņu; 25% autoservisu nav reģistrējuši savu darbību VVD. Pieejams: <https://www.vvd.gov.lv/lv/jaunums/valsts-vides-dienests-visa-latvija-uzsak-autoservisu-kontroles-kampanu-25-autoservisu-nav-registrejusi-savu-darbibu-vvd>.

²¹⁸ Valsts vides dienesta publiskais gada pārskats par 2021. gadu. Pieejams: <https://www.vvd.gov.lv/lv/media/9092/download?attachment>

²¹⁹ Valsts vides dienests, Pieaug atklāto pārkāpumu skaits, kas saistīti ar nelikumīgu būvniecības atkritumu apsaimniekošanu. Pieejams: <https://www.vvd.gov.lv/lv/jaunums/pieaug-atklato-parkapumu-skaits-kas-saistiti-ar-nelikumigu-buvniecibas-atkritumu-apsaimniekosanu>.

²²⁰ TAI vadības un ekspertu darba grupas (NKIM) iekšējais dokuments.

- 3.2.139. Valsts meža dienesta kompetencē ietilpst meža apsaimniekošanas un izmantošanas regulējošo normatīvo aktu ievērošanas uzraudzība, tai skaitā šo normatīvo aktu pārkāpumu konstatēšana, veicot administratīvu pārkāpumu uzsākšanu un citas procesuālas darbības.²²¹
- 3.2.140. Pārskata periodā tika reģistrēti 631 noziedzīgi nodarījumi par patvaļīga koku ciršanu un bojāšanu. Augstāks noziedzīgu nodarījumu skaits identificēts 2020. gadā (275 noziedzīgi nodarījumi), bet 2021. un 2022. gadā noziedzīgo nodarījumu skaits saglabājies nemainīgs – 178. Tā kā ar patvaļīgu koku ciršanu un bojāšanu saistīti noziedzīgi nodarījumi pamatā ir finansiāli motivēti noziegumi, noziedzīgu nodarījumu dinamikas izmaiņas, iespējams, var sasaistīt ar izmaiņām tirgus pieprasījumā.
- 3.2.141. Pārskata perioda laikā būtiski auga pieprasījums gan pēc zāgmateriāliem, gan citiem koksnes produktiem, un visu apakšnozaru uzņēmumi guva paaugstinātus apgrozījumus, kamēr 2022. gadā pieprasījums mazinājās un enerģētiskās koksnes cena sasniedza tās augstāko līmeni.²²² Paaugstinātā vērtība koksnei un tās pieprasījums ir iespējams pamatojums paaugstinātai nelikumīgai mežu ciršanai pārskata perioda pirmajā gadā.
- 3.2.142. Šo dinamiku papildina arī kopējie meža apsaimniekošanas un izmantošanas regulējošo normatīvo aktu pārkāpumi pārskatā periodā. No 2020. gada līdz 2021. gadam pārkāpumu skaits pieauga no 606 līdz 765.²²³ Būtiski arī minēt koksnes cenu pieaugumu pārskata periodā.²²⁴
- 3.2.143. Tiek lēsts, ka aptuveni 15–30% no visiem pasaules iegūtajiem kokmateriāliem ir nelegāli.²²⁵ Lai ierobežotu tirdzniecību ar nelikumīgi iegūtiem kokmateriāliem un koka izstrādājumiem, Eiropas Parlamenta un Padomes regula (ES) Nr. 995/2010, ar ko nosaka pienākumus tirgus dalībniekiem, kas laiž tirgū kokmateriālus un koka izstrādājumus²²⁶, rada pienākumu pirms produktu importēšanas noskaidrot, vai kokmateriālu izcelsmes valstī kokmateriālu ieguve, tirdzniecība un eksports ir bijuši likumīgi. Līdz šim Latvijā nav bijis reģistrēts nelikumīgs kokmateriālu un koksnes produktu ieviešanas gadījums.
- 3.2.144. NILL draudi attiecībā uz patvaļīgu koku ciršanu un bojāšanu ir zemi.

3.3. Ārvalstu predikatīvā noziedzīga nodarījuma draudi

- 3.3.1. Latvijas ģeogrāfiskais izvietojums liecina par to, ka Latvija atrodas tranzīta ceļā starp austrumiem un rietumiem. Latvijas robeža ar Krieviju un Baltkrieviju ir ES ārējā robeža, tādēļ pastāv risks, ka pāri robežai var tikt pārvietoti finanšu līdzekļi skaidrā naudā, dārgmetālu vai citā formā, kā arī citi līdzekļi, t. sk. preces, kas paredzētas patēriņam Latvijā un citur ES.
- 3.3.2. Latvija ir tranzīta ceļš kontrabandas akcīzes precēm no Krievijas, Baltkrievijas uz Skandināviju un Lielbritāniju, kā arī narkotisko vielu kontrabandai gan no Eiropas uz Krieviju, gan citos maršrutos, kas rada nepieciešamību šo aizliegto vielu realizācijā iegādātos līdzekļus legalizēt, t. sk. pārvietojot tos caur Latviju.
- 3.3.3. Latvija vēsturiski sevi ir pozicionējusi kā reģionālo finanšu centru, gan piesaistot nerezidentu noguldījumus, gan sniedzot finanšu pakalpojumus, nodrošinot bezskaidras naudas pārvedumus starp NVS valstīm un ES dalībvalstīm, un pārējo pasauli. Uz finanšu centra lomas pakāpenisku samazināšanos norāda ievērojams Rīgas reitinga kritums Globālajā finanšu centru indeksā, kad 2017. gada septembra ziņojumā Rīga tika ievietota 53. vietā, 2019. gada septembrī – 85. vietā pasaules finanšu centru vidū, bet 2022. gada septembrī jau 107. vietā.²²⁷
- 3.3.4. NRA 2020 perioda beigās notikušās pārmaiņas finanšu sektorā saglabājušas savu efektivitāti arī esošajā pārskata periodā. Atbilstoši SWIFT sistēmas datiem laika posmā no 2013. līdz 2017. gadam Latvijas finanšu sektora plūsma ar NVS valstīm vidēji mēnesī bija 13,5 mljrd.

²²¹ Ministru kabineta noteikumi Nr. 935 *Noteikumi par koku ciršanu mežā*. Latvijas Vēstnesis, 203, 28.12.2012. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/253760-noteikumi-par-koku-cirsanu-meza>.

²²² Finanšu nozares asociācija. *Meža nozare Latvijā – augsts potenciāls, jāpielāgojas laikmetam*. Pieejams: <https://www.financelatvia.eu/news/meza-nozare-latvija-augsts-potencialis-japielagojas-laikmetam/>.

²²³ Valsts meža dienests, *Valsts meža dienesta 2021. gada publiskais pārskats*. Pieejams: <https://www.vmd.gov.lv/lv/media/1478/download?attachment>.

²²⁴ Turpat.

²²⁵ Valsts meža dienests, *Nelegāla mežstrāde pasaulē, augsta riska valstīs, kokmateriālu un koka izstrādājumu imports un ES Kokmateriālu regula*. Pieejams: <https://www.vmd.gov.lv/lv/nelegala-mezistrade-pasaule-augsta-riska-valstis-kokmaterialu-un-koka-izstradajumu-imports-un-es-kokmaterialu-regula>

²²⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 995/2010 (2010. gada 20. oktobris), ar ko nosaka pienākumus tirgus dalībniekiem, kas laiž tirgū kokmateriālus un koka izstrādājumus. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32010R0995>

²²⁷ Long Finance & Financial Centre Futures, *The Global Financial Centres Index 32*. Pieejams: <https://www.longfinance.net/publications/long-finance-reports/the-global-financial-centres-index-32/>.

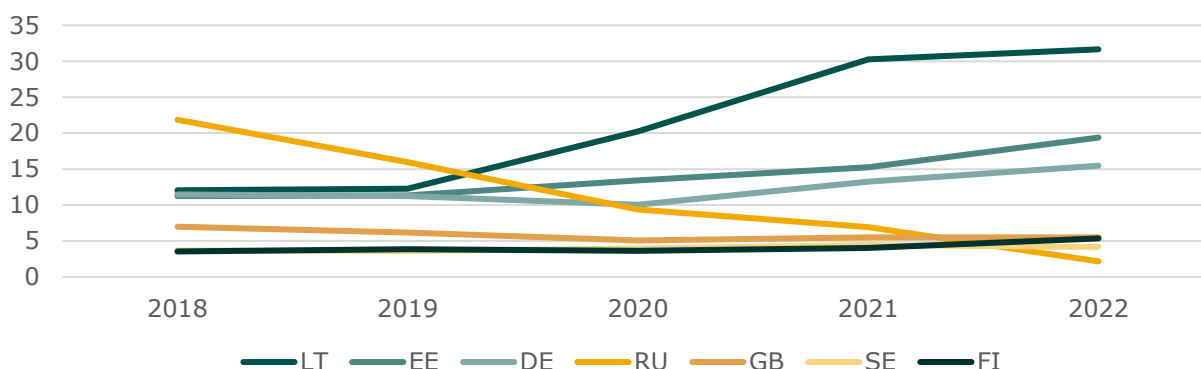
USD, bet ar ārzonu finanšu centriem²²⁸ – 9,8 mljrd. USD vidēji mēnesī. Pārskata periodā plūsma ar NVS valstīm salīdzinājumā ar šo laika posmu samazinājusies par 89%, bet ar ārzonu finanšu centriem par 93%.²²⁹

- 3.3.5. Atbilstoši Starptautiskās pretkorupcijas organizācijas *Transparency International* veiktajam pasaules valstu Korupcijas uztveres indeksam 2022. gadā Latvija ierindojas 38. vietā, bet kaimiņvalstis Krievija un Baltkrievija attiecīgi 137. un 91. vietā. Tāpat jānorāda arī citas NVS valstis, kuras pārskata periodā figurē vēsturiskajos²³⁰ NILL kriminālprocesos – Uzbekistāna (126. vieta), Azerbaidžāna (157. vieta), Kazahstāna (101. vieta). Šādi rādītāji liecina par augstu korupcijas līmeni minētajās valstīs, attiecīgi arī augstu noziedzīgi iegūtu līdzekļu rašanās iespējamību un nepieciešamību to legalizēt, t. sk. izmantojot Latvijas finanšu un nefinanšu sektorus.
- 3.3.6. Attiecībā uz noziedzīgi iegūtu līdzekļu pārrobežu plūsmu gan skaidrā, gan bezskaidrā naudā pārskata perioda beigās nozīmīgs draudu pieaugums saistāms ar tādu līdzekļu izcelsmi, kuri ārvalstīs iegūti sankciju pārkāpšanas rezultātā un kuru NILL tiek veikta caur Latviju. Plašāk sankciju pārkāpšanas un apiešanas riski vērtēti un aprakstīti NRA 2023 [6. nodaļā](#), Novēršanas likuma subjektiem būtiski vērtēt un pārvaldīt sankciju pārkāpšanas un apiešanas risku ietekmi arī uz NILL riskiem, it īpaši pārrobežu plūsmu kontekstā.

Pārrobežu bezskaidras naudas plūsma

- 3.3.7. NRA 2020 pārskata perioda beigās fiksētais ārvalstu valūtu maksājumu samazinājums Latvijas finanšu sektorā saglabājies arī šajā pārskata periodā. Salīdzinājumā ar 2015. gadu, kad maksājumi ārvalstu valūtās (kā USD, GBP, RUB) veidoja 79% no visiem Latvijas finanšu sektora maksājumiem, 2022. gadā maksājumi ārvalstu valūtās veido vien 8%.²³¹ Laika periodā no 2013. līdz 2017. gadam redzama arī spēcīga korelācija izejošajās un ienākošajās plūsmās – Pīrsona korelācijas koeficients starp izejošajām un ienākošajām plūsmām ir 0,99, izteikti norādot uz tranzīta maksājumiem. Kopš finanšu sektora uzsāktajām reformām 2018. gadā līdz 2022. gada jūlijam šis koeficients samazinājies līdz 0,86,²³² kas kopā ar plūsmu datiem proporcionālos un absolūtos skaitļos norāda uz ievērojamu samazinājumu riskam, ka Latvija un tās finanšu sektors tiek izmantoti kā tranzīta valsts noziedzīgām finanšu plūsmām.
- 3.3.8. Pārskata periodā salīdzinājumā ar iepriekšējo pārskata periodu ievērojami mainījusies Latvijas banku sektoru klientu plūsmu ģeogrāfija. Absolūtos skaitļos lielākais pieaugums kopējās plūsmās (ienākošie + izejošie maksājumi) 2022. gadā salīdzinājumā ar 2019. gadu ir ar kaimiņvalstīm Lietuvu (+19,4 mljrd. EUR, +158%) un Igauniju (+8,0 mljrd. EUR, +71%), bet lielākais samazinājums ar Krieviju (-13,8 mljrd. EUR, -86%). Proporcioniāli pret iepriekšējo pārskata periodu ievērojami audzis maksājumu apjoms arī ar Poliju (+1,9 mljrd. EUR, +68%) un Norvēģiju (+1,7 mljrd. EUR, +107%), bet ievērojami samazinājies ar Baltkrieviju (-1,1 mljrd. EUR, -70%).

Grafiks Nr. 3.3.1 – Latvijas banku klientu pārrobežu maksājumu kopējā plūsma, mljrd. EUR²³³

- 3.3.9. Samazinājums maksājumu plūsmās ar Krieviju un Baltkrieviju galvenokārt saistāms ar kredītiestāžu riska "apetītes" samazināšanos NRA 2020 pārskata perioda beigās un pārskata periodā, kā arī noteiktajām ES sankcijām pret Krieviju un Baltkrieviju. Vērtējot pieaugumu,

²²⁸ Atbilstoši SVF definīcijai dokumentā *Past IMF Staff Assessments on Offshore Financial Centers (OFCs)*. Pieejams: <https://www.imf.org/external/np/ofca/ofca.aspx>.

²²⁹ SVF, SVF Nordic Baltic Technical Assistance Project.

²³⁰ Saistībā ar, iespējams, noziedzīgiem darījumiem, kas veikti pirms pārskata perioda, galvenokārt 2013.–2018. gadā.

²³¹ SVF dati, Latvijas Bankas dati.

²³² SVF, SVF Nordic Baltic Technical Assistance Project.

²³³ Latvijas Bankas dati.

pārskata periodā būtiski ņemt vērā inflāciju, it īpaši 2022. gadā. Tāpat attiecībā uz Lietuvu būtiski ņemt vērā, ka pārskata periodā ievērojami attīstījies Lietuvas ENI sektors, kur Latvijas juridisko personu skaits ir ne mazāks kā 20% no visām Latvijas juridiskajām personām, bet Latvijas fizisko personu skaits pēc konservatīviem aprēķiniem ir ne mazāks par 15%, bet, iespējams, ir pat divas reizes augstāks.²³⁴

- 3.3.10. Vērtējot maksājumu plūsmas kontekstā ar ārējo tirdzniecību, ārējām finanšu investīcijām un citiem ekonomikas rādītājiem, pārskata periodā vairumam partnervalstu pārrobežu maksājumi ir pamatoti ar ekonomisko aktivitāti, t. sk. lielākajai daļai no 10 valstīm, ar kurām Latvijas banku klientiem ir lielākais pārrobežu maksājumu apjoms. Gan ienākošajai, gan izejošajai maksājumu plūsmai ar Lietuvu ekonomiskā aktivitāte pamato mazāk nekā trešdaļu no maksājumu plūsmas.²³⁵ Faktori, kas skaidro būtisku daļu no starpības, ir maksājumi uz Latvijas fizisku un juridisku personu kontiem, kas atvērti Lietuvas finanšu iestādēs, maksājumi vienas uzņēmumu grupas ietvaros, kas saistīti ar pakalpojumu grupas kontu,²³⁶ maksājumi, kas saistīti ar e-komercijas pakalpojuma sniegšanu un citi faktori.
- 3.3.11. Citas valstis, kuru maksājumu plūsmu ar Latviju ne līdz galam pamato ekonomiskās aktivitātes rādītāji, ir izejošie maksājumi uz Apvienoto Karalisti un gan izejošie, gan ienākošie maksājumi ar Šveici. No jurisdikcijām, ar kurām Latvijai ir zemāka maksājumu plūsma, atsevišķām ārzonu finanšu centru jurisdikcijām (izejošie maksājumi uz Honkongu, Singapūru, izejošie maksājumi uz Apvienotajiem Arābu Emirātiem) un NVS valstīm (Kazahstāna, Armēnija, ienākošie maksājumi no Uzbekistānas) maksājumu plūsma nav pilnībā pamatota ar ekonomiskās aktivitātes rādītājiem.²³⁷
- 3.3.12. Pārskata periodā par NILL uzsākti kopumā 1075 kriminālprocesi. Vairāk nekā 60% no šiem kriminālprocešiem uzsākti par, iespējams, noziedzīgiem darījumiem, kas veikti pirms pārskata perioda galvenokārt laika posmā no 2013. līdz 2018. gadam, un visbiežāk saistīti ar darījumiem, kas veikti šobrīd likvidējamās kredītiestādēs. Šajos kriminālprocesos arestēto līdzekļu apjoms pārskata periodā pārsniedz 2 mljrd. EUR. Absolūtais vairums no tiem saistīti ar ārvalstu predikatīvā noziedzīgā nodarījuma vēsturiskajiem draudiem. Lai arī identificēto noziedzīgo nodarījumu skaits un līdzekļu apjoms, kā arī uzsākto kriminālprocesa, salīdzinot ar iepriekšējo pārskata periodu, ir vairākkārtīgi audzis, vairumā gadījumu to ietvaros identificētie darījumi veikti iepriekšējos pārskata periodos. Tas apstiprina secinājumu, kas izriet no finanšu plūsmu analīzes: ārvalstu predikatīvā noziedzīgā nodarījuma draudi pārskata periodā būtiski samazinās. Vienlaikus pārskata periodā būtiski augusi FID, TAI (it īpaši VP un KNAB), prokuratūras un tiesu, t. sk. pārskata periodā dibinātās Ekonomisko lietu tiesas pieredze un prasmes darbā ar ārvalstu predikatīvā noziedzīgā nodarījuma NILL lietām, kas attīstītas darbā ar vēsturiskā ārvalstu predikatīvā noziedzīgā nodarījuma NILL lietām.
- 3.3.13. Pārskata periodā uzsākts 191 kriminālprocess par NILL, kur noziedzīgs nodarījums izdarīts ārvalstīs, veikti pārrobežu bezskaidras naudas maksājumi un vismaz daļa no darījumiem veikti pārskata periodā. Šo kriminālprocesa skaitam pārskata periodā ir tendence nedaudz samazināties, proporcionāli mazāk šādu kriminālprocesa uzsākts 2022. gadā (28% no pārskata periodā uzsāktajiem). Šajos kriminālprocesos arestēti, iespējams, noziedzīgi iegūti bezskaidras naudas līdzekļi 19,5 milj. EUR apmērā, vairāk nekā 90 NĪ, 35 transportlīdzekļi, vērtspapīri un uzņēmumu kapitāldaļas.
- 3.3.14. Lai arī šajā pārskata periodā starp noziedzīgi iegūtu līdzekļu izcelsmes valstīm joprojām figurē NVS valstis, proporcionāli pieaug Eiropas valstu īpatsvars, it īpaši Vācija un Francija, retāk citas trešās valstis – ASV, Apvienotā Karaliste, Ķīna. Galvenie NILL paņēmieni saglabājas līdzīgi līdzšinējiem pārskata periodiem – ofšoru uzņēmumu izmantošana, nomināli direktori PLG slēpšanai, fiktīvu aizdevumu izsniegšana un saņemšana, naudas mūļu izmantošana, parādsaistību cedēšana, lai apgrūtinātu līdzekļu izsekojamību u. c. Pieaug kriminālprocesa skaits, kuros figurē VV.

Gadījuma analīze Nr. 3.3.1:

Organizētās noziedzības un citu nozaru specializētās prokuratūras prokurore pie kriminālatbildības saukusi organizētu grupu 14 personu sastāvā, no kurām viens ir Vācijas Federatīvās Republikas pilsonis, bet pārējie Latvijas valsts piederīgie, par NILL, izmantojot tā saukto "naudas mūļu" tīklu.

²³⁴ FID apkopotī dati par lielākajiem tirgus dalībniekiem.

²³⁵ SVF, SVF Nordic Baltic Technical Assistance Project. Projekta ietvaros SVF vērtēja pārrobežu ekonomiskās sadarbības rādītājus (ārējā tirdzniecība, tiešās ārvalstu investīcijas, netiešās ārvalstu investīcijas (t. sk. portfeļu plūsmas) kontekstā ar ienākošajām un izejošajām maksājumu plūsmām ar attiecīgo valstu finanšu sektoru, lai noskaidrotu valstis, kur ekonomiskās sadarbības rādītāji tikai ļoti daļēji vai nemaz nepamato finanšu plūsmas.

²³⁶ Grupas konta jeb naudas līdzekļu konsolidācijas pakalpojuma ietvaros uzņēmumu grupas konti, kuri atvērti vienā kredītiestādē dažādās valstīs, tiek pārvaldīti vienota risinājuma ietvaros ar mērķi balansēt katra individuāla uzņēmuma atlikumu, veikt aizdevumus grupas ietvaros u. tml.

²³⁷ Turpat.

Organizētā grupa Latvijā nodrošināja ārvalstīs iegūtu NILL, izmantojot izvērstu "naudas mūju" tīklu vairāk nekā 90 personu sastāvā. Šīs personas ("naudas mūji") jau iepriekš (laika periodā no 2020.–2022. gadam) ir sauktas pie kriminālatbildības, un tām noteikts likumā paredzētais sods.

Organizētās personu grupas dalībnieku izveidotā NILL shēma nodrošināja ārvalstīs izkrāptu finanšu līdzekļu ieskaitīšanu Latvijas valsts piederīgo personu bankas kontos ZIB maksājumu veidā, pēc kā ienākušie finanšu līdzekļi nekavējoties tika izņemti skaidrā naudā, pārvērsti kriptovalūtā un ieskaitīti organizētās grupas organizatoru kontrolētos kriptovalūtas makos.

- 3.3.15. Kā ārvalstu predikatīvais noziedzīgais nodarījums galvenokārt tiek identificēta krāpšana. Tai pašā laikā, ņemot vērā, ka Latvijas normatīvie akti nosaka, ka nav nepieciešams pierādīt, no konkrēti kura noziedzīgā nodarījuma iegūtie līdzekļi legalizēti, visbiežāk pārrobežu NILL tiek identificēta bez konkrēta predikatīvā noziedzīgā nodarījuma.

Gadījuma analīze Nr. 3.3.2:

2022. gadā pie kriminālatbildības sauktas 2 personas, kuras personu grupā pēc iepriekšējās vienošanās legalizēja noziedzīgi iegūtus finanšu līdzekļus un citu mantu lielos apmēros. Tāpat šīm personām uzrādīta apsūdzība arī par to, ka viņi slēpa uzņēmējdarbībai likumos noteiktos grāmatvedības dokumentus mantkārīgā nolūkā, tādā veidā radot būtisku kaitējumu.

Kā noskaidrots izmeklēšanā, abas apsūdzētās personas vienojās par ārvalstu jurisdikcijās (tostarp Lielbritānijas un Igaunijas) kriminālprocesā konkrēti nenoskaidrota noziedzīga nodarījuma rezultātā iegūtu finanšu līdzekļu ne mazāk kā 2 miljoni EUR apmērā legalizēšanu Latvijas valsts jurisdikcijā. Šim nolūkam personas izmantoja Latvijā dibinātus uzņēmumus, tos turpmāk iesaistot investīciju darījumos, kā arī dibināja jaunu uzņēmumu nolūkā slēpt noziedzīgi iegūtu finanšu līdzekļu izcelsmi un pārvēršot to citās materiālās vērtībās.

Apsūdzētie, būdami uzņēmumu valdes locekļi, tādā veidā personas, kas saskaņā ar likumu ir atbildīgas par grāmatvedības kārtošanu, mantkārīgā nolūkā, lai slēptu un atvieglotu NILL, vienojās atvērt bankas kontus ārpus Latvijas Republikas, noslēpjot to no VID. Informāciju par kontu atvēršanu, konta izrakstus, tajos veikto darījumu attaisnojošos dokumentus apsūdzētie nenodeva arī grāmatvedības uzņēmumam, kas sniedza grāmatvedības pakalpojumus uzņēmumiem, apzinoties, ka tādējādi šī informācija netiks ietverta atbilstošos grāmatvedības reģistros.

- 3.3.16. Līdz ar Krievijas karu Ukrainā un tam sekojošajām sankcijām, būtiski pieaug bezskaidras naudas un preču plūsmas kontrole ar Krieviju, Baltkrieviju un arī citām NVS valstīm, lai nodrošinātu sankciju režīma kontroli. Attiecīgi 2022. gadā samazinās NILL draudi, ko rada šajās valstīs izdarīti noziedzīgi nodarījumi un bezskaidras naudas plūsma no tām. Vienlaikus jāņem vērā, ka noziedznieki šajās valstīs turpinās meklēt iespējas un jaunus paņēmienus, kā veikt NILL.
- 3.3.17. Pārskata periodā draudi, ko rada bezskaidras naudas pārrobežu plūsma salīdzinājumā ar iepriekšējiem pārskata periodiem, it īpaši periodu no 2013. līdz 2017. gadam, ievērojami samazinās, ko papildus ietekmē arī globālie notikumi 2022. gadā. Vienlaikus pārskata periodā identificēta pārrobežu NILL draudu ģeogrāfijas maiņa un sagaidāms, ka nākamajā pārskata periodā turpinās pieaugt pārrobežu bezskaidras naudas NILL draudi no ES valstīm un citām trešajām valstīm ārpus NVS valstīm, kā arī kriptoaaktīvu izmantošana NILL.
- 3.3.18. NILL draudi, ko rada pārrobežu bezskaidras naudas plūsma, pārskata periodā vērtējama kā vidēji augsti ar tendenci samazināties.

Pārrobežu skaidras naudas plūsma

- 3.3.19. Likums "Par skaidras naudas deklarēšanu uz valsts robežas" nosaka, ka personai ir pienākums deklarēt skaidru naudu, kas pārsniedz 10 000 EUR, šķērsojot valsts ārējo (ES ārējo) robežu.²³⁸ No 2019. gada 1. jūlija, šāds pats skaidras naudas apmērs jādeklarē arī šķērsojot ES iekšējo robežu, ja to pieprasa kompetentā iestāde.
- 3.3.20. Atbilstoši muitas datiem pārskata periodā, iebraucot Latvijā deklarēta skaidra nauda 58,0 milj. EUR apmērā, bet izbraucot –135,9 milj. EUR apmērā. Salīdzinājumā ar NRA 2020 pārskata periodu, deklarētās skaidras naudas apjoms iebraucot samazinājies par gandrīz 200 milj. EUR, bet izbraucot par nedaudz vairāk kā 300 milj. EUR.
- 3.3.21. Līdzīgi kā attiecībā uz bezskaidras naudas plūsmu būtisku ietekmi uz pārrobežu skaidras naudas plūsmu atstājis Krievijas karš Ukrainā un ar to saistītās ES sankcijas, t. sk.

²³⁸ Ar ārējo robežu tiek saprasta ES ārējā robeža. Likuma *Par skaidras naudas deklarēšanu uz valsts robežas* 5. pants. *Latvijas Vēstnesis*, 62, 17.04.2007.; *Latvijas Republikas Saeimas un MK Ziņotājs*, 10, 24.05.2007. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=155879>.

aviosatiksmes pārtraukšana ar Krieviju un Baltkrieviju. Tāpat deklarāciju skaitu un apjomu pārskata periodā nozīmīgi ietekmēja Covid-19 pandēmija un ar to saistītie ierobežojošie pasākumi, it īpaši attiecībā uz pārvietošanās un ceļošanas ierobežojumiem.

- 3.3.22. Fiziskas personas, iebrucot Latvijā, deklarējušas skaidru naudu 40,8 milj. EUR apmērā, bet izbrucot 10,50 milj. EUR apmērā, līdz ar to fiziskās personas, iebrucot Latvijā, līdzīgi kā NRA 2020 pārskata periodā, deklarē vairākkārt lielākas naudas summas nekā izbrucot. Savukārt juridiskas personas, iebrucot Latvijā, deklarējušas skaidru naudu 17,3 milj. EUR apmērā, bet izbrucot 125,4 milj. EUR apmērā, kas sakrīt ar NRA 2020 pārskata periodā konstatēto. Saglabājas tendence, ka juridiskās personas, kas deklarē naudu izbrucot, bieži ir finanšu iestādes, t. sk. VTS.
- 3.3.23. Skaidras naudas deklarācijās iebrucot līdzīgs apjoms tiek deklarēts gan uz sauszemes autoceļiem, gan lidostā, savukārt lielākā daļa no apjoma, kas deklarēts izbrucot, tiek vests, izmantojot aviosatiksmi. Biežākās valstis, no kurām līdzekļi tiek ievesti ES pār Latvijas robežu, ir Krievija (14,8 milj. EUR), Šveice (12,4 milj. EUR), Ukraina (5,3 milj. EUR), Kazahstāna (4,0 milj. EUR) un Gruzija (3,7 milj. EUR). Biežākās valstis, uz kurām līdzekļi tiek izvesti²³⁹, ir Krievija, Šveice, Apvienotā Karaliste un Armēnija.
- 3.3.24. 2020. gadā uzsākti – 5, 2021. gadā – 3, bet 2022. gadā – 10 kriminālprocesu par izvairīšanos no skaidras naudas deklarēšanas.²⁴⁰ Pārskata periodā VID NMPP uzsākusi 50 kriminālprocesus par NILL, kā pamatā ir nedeklarēta vai nepatiesi deklarēta skaidras naudas pārvietošana pāri Latvijas robežai.²⁴¹ Arestēto summu apjomi svārstās no 5 līdz 20 tūkst. EUR mazāka apmēra lietās līdz vairākiem simtiem tūkst. EUR, t. sk. 2 gadījumos pārsniedz 700 tūkst. EUR. Atšķirībā no NRA 2020 pārskata perioda, kad gandrīz visi noziedzīgi nodarījumi saistīti ar robežšķērsošanu, izmantojot gaisa satiksmi no Krievijas un Ukrainas, šajā pārskata periodā vairāk nekā divas trešdaļas identificēto gadījumu fiksēti uz sauszemes robežas, t. sk. līdzīgs apmērs uz ES ārējās robežas (Krievija – 16, Baltkrievija – 4) un iekšējās robežas (Igaunija – 10, Lietuva – 4). Attiecībā uz gadījumiem, kur izmantota aviosatikme, 5 gadījumos līdzekļi ievesti no Krievijas, bet 1 gadījumā mēģināts līdzekļus izvest uz Krieviju, citas valstis figurē 1 reizi pārskata periodā. Izmaiņas attiecībā uz fiksēto gadījumu skaitu uz sauszemes robežas pārskata periodā saistāmas ar pieaugošu kapacitāti VID uzraudzībai un kontrolei, bet ne obligāti ar draudu pieaugumu.
- 3.3.25. Vairums no 50 kriminālprocesiem par NILL, kā pamatā ir nedeklarēta vai nepatiesi deklarēta skaidras naudas pārvietošana pāri Latvijas robežai, saistāmi ar iebrucšanu Latvijā, bet 5 gadījumos uzsākts kriminālprocess saistībā ar, iespējams, noziedzīgi iegūtas skaidras naudas pārvietošanu, izbrucot no Latvijas. Kopējais, iespējams, noziedzīgi iegūto līdzekļu apjoms šajos kriminālprocesos sasniedz 4,3 milj. EUR ekvivalenta, no tiem lielāko apjomu veido gadījumi, kur izcelsmes vai galamērķa valsts ir Krievija (1,36 milj. EUR) un Lietuva (1,57 milj. EUR). Visbiežāk noziedzīgus nodarījumus veic Krievijas (15 gadījumi), Lietuvas (6 gadījumi) un Latvijas (5 gadījumi) pilsoņi. Gadījumos, kur noziedzīgs nodarījums tiek identificēts uz iekšējās robežas, iesaistīti Baltijas valstu pilsoņi, savukārt uz ārējās robežas absolūtajā vairumā gadījumu trešo valstu pilsoņi.
- 3.3.26. Nozīmīgs datu avots, lai aplēstu skaidras naudas tendences, ir centrālo banku dati par skaidras naudas emisiju. Latvijā kopš iestāšanās eirozonā 2014. gadā skaidras naudas emisijas rādītājs gadu no gada bija negatīvs līdz 2020. gadam, kas pie pozitīvas valsts ekonomiskās attīstības norāda uz ievērojamu pārrobežu plūsmu skaidrā naudā, kas saistāma gan ar leģitīmiem, gan daļai līdzekļu arī ar noziedzīgiem mērķiem, piemēram, līdzekļi "aploksņu algu" izmaksai.²⁴²
- 3.3.27. Covid-19 pandēmijas un ar to saistīto pārvietošanās ierobežojumu laikā Latvijas Bankas EUR emisijas bilance no -285 milj. EUR 2020. gada 1. ceturksnī pieauga līdz +187 milj. EUR 2022. gada 1. ceturksnī. Var secināt, ka pārskata periodā, salīdzinājumā ar iepriekšējiem pārskata periodiem, ārēju faktoru ietekmē samazinājusies kopējā pārrobežu plūsma skaidrā naudā, t. sk. mazinājušies arī NILL draudi, ko rada pārrobežu plūsma skaidrā naudā.²⁴³ Jāņem vērā arī Krievijas kara pret Ukrainu ietekme, kad vispārējā nedrošības rezultātā iedzīvotāji 2022. gada februāra un marta mēnešos pastiprināti izņēma skaidro naudu.

²³⁹ Šeit ņemtas vērā gan deklarācijas izbrucot, gan gala valsts deklarācijās iebrucot, ja tā norādīta atšķirīga no Latvijas.

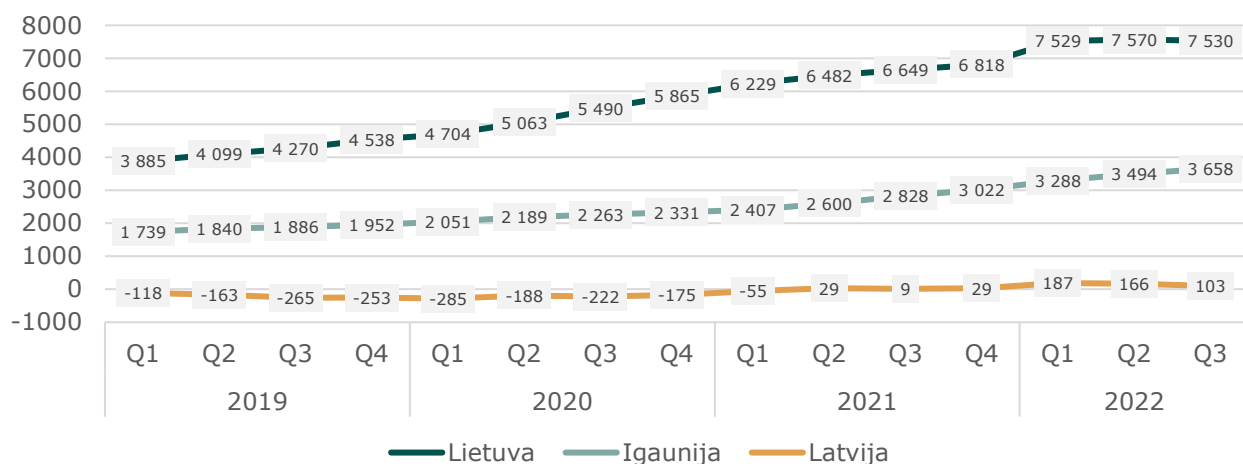
²⁴⁰ Tiesībaizsardzības iestāžu kriminālizlūkošanas analītiskais ziņojums par 2020., 2021., 2022. gadu.

²⁴¹ VID dati, NILL lietu tabula.

²⁴² Skaidras naudas emisiju veido starpība starp skaidro naudu, ko apgrozībā laiž Latvijas Banka, un skaidro naudu, kuru no apgrozības izņem Latvijas Banka. Negatīvas emisijas gadījumā skaidrās naudas apjoms, kas tiek izņemts no apgrozības, pārsniedz apgrozībā laisto skaidrās naudas apjomu.

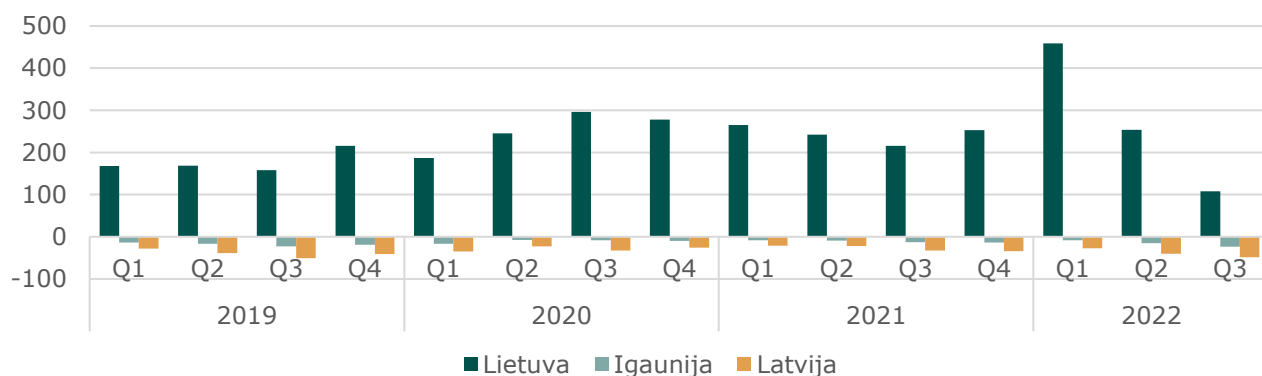
²⁴³ Ievērojams lēcens skaidras naudas emisijas bilancē 2022. gada 1. ceturksnī, iespējams, saistīts ar Krievijas uzsākto karu Ukrainā un iedzīvotāju pastiprinātu aktivitāti skaidras naudas uzkrājumu veidošanā. Savukārt kritums 2022. gada 3. ceturksnī visās 3 Baltijas valstīs korelē ar ES kopējiem rādītājiem, kas saistāms ar pieaugošajām kredītprocenātklēm, tādējādi samazinoties skaidras naudas uzkrājumu ekonomiskajam izdevīgumam attiecībā pret bezskaidras naudas rezervēm.

Grafiks Nr. 3.3.2 – Baltijas valstu EUR emisijas kopējā bilance (kopš pievienošanās eirozonai 2011., 2014. un 2015. gadā), milj. EUR²⁴⁴

3.3.28. Padziļināti vērtējot emisijas datus banknošu līmenī, iezīmējas iespējama problemātika attiecībā uz 100 EUR banknotēm Baltijas valstīs. Lietuvas Banka pārskata periodā laiž apgrozībā ievērojami vairāk 100 EUR banknošu nekā vidēji eirozonā (atbilstoši Lietuvas ekonomikas lomai eirozonas valstu vidū), savukārt Latvijā un Igaunijā par spīti kopēji pozitīvajai bilancei, 100 EUR banknošu emisija ir negatīva. Iespējams, pārskata periodā līdzekļi 100 EUR banknotēs ir izmaksāti Lietuvā un vesti uz Latviju un Igauniju.

Grafiks Nr. 3.3.3 – 100 EUR banknotes neto emisija Baltijas valstīs, milj. EUR²⁴⁵

3.3.29. Pārrobežu skaidras naudas plūsma rada vērā ņemamus NILL draudus, it īpaši Krievijas un Baltijas valstu starpā. Vienlaikus pārskata periodā šie draudi ir ievērojami mazinājušies salīdzinājumā ar iepriekšējiem pārskata periodiem. Nākamajā pārskata periodā var prognozēt šo draudu pieaugumu, jo tiek ierobežota (apgrūtināta) pārrobežu bezskaidras naudas plūsma ar šīm valstīm.

3.3.30. NILL draudi, ko rada pārrobežu skaidras naudas plūsma, pārskata periodā vērtējami kā vidēji ar tendenci samazināties.

²⁴⁴ Latvijas Bankas, Lietuvas Bankas un Igaunijas Bankas dati.

²⁴⁵ Turpat.

4. Nacionāla līmeņa ievainojamība

4.1. NILLTPF novēršanas politikas un stratēģijas kvalitāte

- 4.1.1. Pārskata periodā A. K. Kariņa vadītā valdība (2019. gada 23. janvāris – 2022. gada 13. decembris) turpināja Latvijas NILLTPF novēršanas sistēmas pilnveidošanu atbilstoši valdības deklarācijā un rīcības plānā²⁴⁶ noteiktajam par finanšu sektora reformu, nodrošinot caurskatāmu, ilgtspējīgu un drošu finanšu sektora darbību Latvijā.
- 4.1.2. Arī pārskata perioda beigās, 2022. gada 14. decembrī apstiprinātā otrā A. K. Kariņa valdība Deklarācijā par MK iecerēto darbību²⁴⁷ iekļāva kā prioritāti finanšu noziegumu un noziedzīgi iegūtu līdzekļu plūsmu caur Latviju novēršanu, nodrošinot Latvijas un finanšu sistēmas drošību un stabilitāti.
- 4.1.3. Lai nodrošinātu pirmās A. K. Kariņa vadītās valdības Deklarācijā par MK iecerēto darbību ietvertu prioritāšu izpildi un turpinātu NILLTPF novēršanas sistēmas pilnveidi, pārskata periodā valdība ar 2020. gada 29. septembra MK rīkojumu Nr. 576 apstiprināja pasākumu plānu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanai laikposmam no 2020. līdz 2022. gadam.
- 4.1.4. Plāns tika izstrādāts, aktualizējot ar 2019. gada 23. decembra MK rīkojumu Nr. 653 apstiprināto pasākumu plānu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanai laikposmam no 2020. līdz 2022. gadam. Plāna aktualizācija tika veikta pēc Moneyval Latvijas pēcpārbaudes ziņojuma publikācijas 2020. gada 22. janvārī un FATF 2020. gada februāra plenārsēdē apstiprinātā vērtējuma par Latvijas efektivitāti NILLTPF novēršanas jomā.
- 4.1.5. Plāns balstījās uz starptautiskiem, valsts līmeņa un sektoru risku novērtējumiem,²⁴⁸ starptautisko organizāciju ieteikumiem²⁴⁹ un pasākumu plāna noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanai laikposmam līdz 2019. gada 31. decembrim īstenošanas gaitā gūtajiem rezultātiem.
- 4.1.6. Plānā ietvertie pasākumi tika vērsti uz Latvijas spēju cīnīties ar NILLTPF un NILLTPF novēršanas sistēmas stiprināšanu, samazinot vispārējos NILLTPF riskus. Lai īstenotu plānā iekļautos pasākumus, tika piešķirti līdzekļi 10 milj. EUR apmērā atbilstoši Likumam "Par valsts budžetu 2020. gadam".
- 4.1.7. 2020. gada nogalē tika pabeigts darbs pie NRA 2020²⁵⁰ izstrādes. Tā secinājumi un risku mazinošie pasākumi tika apstiprināti FID Konsultatīvās padomes un FSAP sēdēs. Ievērojot minēto, bija nepieciešams aktualizēt pasākumu plānu (2020.–2022. gadam), iekļaujot risku mazinošos pasākumus atbilstoši NRA 2020 secinājumiem.
- 4.1.8. Ņemot vērā grozījumu skaitu, tika sagatavota jauna plāna redakcija un 2022. gada 22. februārī ar MK rīkojumu Nr. 122 tika apstiprināts pasākumu plāns noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanai 2022. gadam.
- 4.1.9. Plānā tika integrēti arī FSAP 2020. gada 27. novembra sēdē apstiprinātā "Pasākumu plāna samērīgas pieejas nostiprināšanai, izpildot NILLTPF novēršanas prasības" pasākumi, lai nodrošinātu viendabīgu NILLTPF novēršanas politiku un tās plānošanu.
- 4.1.10. Atbilstoši 2022. gada 22. februāra MK rīkojumam Nr. 122 par plāna rīcības virzieniem atbildīgās institūcijas izstrādāja priekšlikumus NILLTPF novēršanas pasākumiem laikposmam pēc 2022. gada 31. decembra. Izstrādātie priekšlikumi tika apkopoti un iekļauti pasākumu plānā

²⁴⁶ MK 07.05.2019. rīkojums Nr. 210 *Par Valdības rīcības plānu Deklarācijas par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā MK iecerēto darbību īstenošanai. Latvijas Vēstnesis*, 91, 09.05.2019. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/306691>.

²⁴⁷ *Deklarācija par MK iecerēto darbību 14.12.2022.* Pieejams: <https://www.mk.gov.lv/lv/media/14490/download?attachment>.

²⁴⁸ *Sektoru NILLTPF novērtējuma (2017.–2018. gads) kopsavilkuma ziņojums; Nacionālais terorisma un proliferācijas finansēšanas risku ziņojums par 2017.–2018. gadu (papildināts 2019. gada jūlijā); Juridisko personu un nevalstisko organizāciju NILLTPF riski; Papildināts Latvijas Nacionālais NILLTPF risku novērtēšanas ziņojums (2018. gada 22. jūnijs); Profesionālo pakalpojumu sniedzēju noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas risku ziņojums par 2017.–2018. gadu; VV. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas riski, 2021; SNRA, 2019.*

²⁴⁹ Moneyval 5. kārtas novērtējuma ziņojums, OECD Kukuļošanas apkarošanas starptautiskajos biznesa darījumos darba grupas 3. fāzes Latvijas novērtējums, SVF IV panta novērtējuma ziņojumos.

²⁵⁰ *Nacionālais NILLTPF risku novērtēšanas ziņojums par 2017.–2019. gadu.* Pieejams:

<https://www.fid.gov.lv/uploads/files/NEW%20WEB/Nacion%C4%81%C4%81%20NILLTPF%20risku%20nov%C4%93rt%C4%93juma%20zi%C5%86ojuma%20kopsavilkums.pdf>.

NILLTPF novēršanai 2023.–2025. gadam, kuru 2022. gada 13. decembrī MK apstiprināja ar rīkojumu Nr. 940.²⁵¹

- 4.1.11. Plāns ir veidots, ņemot vērā NRA 2020 secinājumus, starptautisko organizāciju rekomendācijas un ar 2022. gada 22. februāra MK rīkojumu Nr. 122 apstiprinātā pasākumu plāna NILLTPF novēršanai 2022. gadam izpildes rezultātus.
- 4.1.12. Plāna izstrādē tika ņemti vērā riski, kas izriet no straujā un apjomīgā pret Krieviju noteikto ES sankciju pieauguma, kas saistīti ar Krievijas karu pret Ukrainu. Plāna pasākumi ir izstrādāti, ievērojot, ka šie apstākļi prasa Latvijas publiskajam un privātajam sektoram apjomīgus resursus, lai nodrošinātu sankciju izpildi.
- 4.1.13. Plāna mērķis ir turpināt stiprināt Latvijas spējas cīnīties ar NILLTPF un uzraudzīt NILLTPF novēršanas jomas prasību īstenošanu, samazināt vispārējos NILLTPF riskus, tādējādi nodrošinot atbilstību starptautiskajām saistībām un standartiem NILLTPF novēršanas jomā un veicinot sabiedrisko drošību, ekonomiskās vides konkurētspēju un uzticību Latvijas jurisdikcijai. Plāna pasākumu īstenošanai ir paredzēts nepieciešamais finansējums: 2023. gadā – 2 424 059 EUR, 2024. gadā – 1 919 406 EUR un 2025. gadā un turpmāk katru gadu – 1 900 566 EUR.
- 4.1.14. Pārskata periodā turpināta arī citu politikas plānošanas dokumentu izpilde, kas vēršas pret ekonomiskajiem noziegumiem. Piemēram, Valsts iestāžu darba plāns ēnu ekonomikas ierobežošanai 2016.–2020. gadam²⁵², Korupcijas novēršanas un apkarošanas pamatnostādnes 2015.–2020. gadam²⁵³, Organizētās noziedzības novēršanas un apkarošanas plāns 2018.–2020. gadam²⁵⁴, Narkotiku lietošanas un izplatības ierobežošanas plāns 2019.–2020. gadam²⁵⁵, Cilvēku tirdzniecības novēršanas pamatnostādnes 2014.–2020. gadam²⁵⁶, Terorisma finansēšanas novēršanas stratēģija 2019.–2021. gadam.²⁵⁷
- 4.1.15. Papildus pārskata periodā apstiprināti vairāki citi politikas plānošanas dokumenti, kas vērsti uz NILLTPF novēršanas sistēmas stiprināšanu un ekonomisko noziegumu efektīvu apkarošanu.
- 4.1.16. 2020. gada 27. novembrī FSAP apstiprināja pasākumu plānu (2020.–2022. gadam) samērīgas pieejas nostiprināšanai, izpildot noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas prasības²⁵⁸. FSAP apstiprinātā plāna pasākumu mērķis bija NILLTPF novēršanas prasību efektīva un riskos balstīta ieviešana, kas nodrošinātu tālāku ilgtspējīgu sektora attīstību un spēju finansēt tautsaimniecību.
- 4.1.17. Ar 2022. gada 23. marta MK rīkojumu Nr. 201 tika apstiprināts Ēnu ekonomikas ierobežošanas plāns 2021.–2022. gadam²⁵⁹ ar ēnu ekonomiku mazinošiem pasākumiem nozarēs, kurās ēnu ekonomikas īpatsvars ir būtiski augsts. Tas paredz arī pasākumus, kas vērsti uz noziedzīgi iegūtas skaidras naudas aprites mazināšanu pār valsts robežu.
- 4.1.18. 2021. gada 3. jūnijā Noziedzības novēršanas padome apstiprināja Noziedzības novēršanas padomes rīcības plānu²⁶⁰, kas ir stratēģiskais rīcības plāns laika posmam no 2021. gada līdz 2026. gadam, kas ietver sevī arī pasākumu nodrošināt efektīvu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu un apkarošanu, kas balstās uz nacionālo NILLTPF risku novērtējumu un pasākumu plānu (2020.–2022. gadam).
- 4.1.19. 2021. gada 28. septembrī MK apstiprināja "Cilvēku tirdzniecības novēršanas plānu 2021.–2023. gadam"²⁶¹, kura mērķis ir efektīvi vērsties pret cilvēku tirdzniecību Latvijā. Plānā

²⁵¹ MK 13.12.2022. rīkojums Nr. 940 *Par Pasākumu plānu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanai 2023.–2025. gadam*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/338012-par-pasakumu-planu-noziedzigi-iegutu-lidzeklu-legalizācijas-terorisma-un-prolifērācijas-finansēšanas-novēršanai-20232025-gadam>.

²⁵² *Valsts iestāžu darba plāns ēnu ekonomikas ierobežošanai 2016.–2020. gadam*. Pieejams: https://www.fm.gov.lv/sites/fm/files/eeip_2016_2020_update_0604171.pdf.

²⁵³ MK 16.07.2015. rīkojums Nr. 393 *Par Korupcijas novēršanas un apkarošanas pamatnostādņēm 2015.–2020.gadam*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/275394-par-korupcijas-novēršanas-un-apkarosanas-pamatnostadnem-2015-2020-gadam>.

²⁵⁴ MK 28.02.2018. rīkojums Nr. 90 *Par Organizētās noziedzības novēršanas un apkarošanas plānu 2018.–2020. gadam*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/297481-par-organizetas-noziedzibas-novēršanas-un-apkarosanas-planu-20182020-gadam>.

²⁵⁵ MK 17.07.2019. rīkojums Nr. 348 *Par Narkotiku lietošanas un izplatības ierobežošanas plānu 2019.–2020. gadam*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/308315-par-narkotiku-lietosanas-un-izplatibas-ierobezosanas-planu-2019-2020-gadam>.

²⁵⁶ MK 21.01.2014. rīkojums Nr. 29 *Par Cilvēku tirdzniecības novēršanas pamatnostādņēm 2014.–2020.gadam*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/263902-par-cilveku-tirdzniecibas-novēršanas-pamatnostadnem-20142020gadam>.

²⁵⁷ *Terorisma finansēšanas novēršanas stratēģija 2019.–2021. gadam*. Pieejams:

<https://vdd.gov.lv/noderigi/terorisma-finansēšanas-novēršanas-strategija-2019-2021-gadam>.

²⁵⁸ Pasākumu plāna samērīgas pieejas nostiprināšanai, izpildot NILLTPF novēršanas prasības, pasākumi tika iekļauti ar 2022. gada 22. februāra MK rīkojumu Nr. 122 apstiprinātajā pasākumu plānā NILLTPF novēršanai 2022. gadam.

²⁵⁹ *Ēnu ekonomikas ierobežošanas plāns 2021.–2022.gadam*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/331018-enu-ekonomikas-ierobezosanas-plans-20212022-gadam>.

²⁶⁰ *Noziedzības novēršanas padomes rīcības plāns laikposmam no 2021. līdz 2026. gadam*. Pieejams: <https://www.tm.gov.lv/lv/media/7695/download>.

²⁶¹ MK 28.09.2021. rīkojums Nr. 690 *Par Cilvēku tirdzniecības novēršanas plānu 2021.–2023. gadam*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/326420-par-cilveku-tirdzniecibas-novēršanas-planu-2021-2023-gadam>.

ietverti arī pasākumi, kas paredz stiprināt sadarbību un informācijas apmaiņu Latvijā un ārvalstīs, lai veicinātu koordinētu un kopīgu starpinstitūciju rīcību, kas vērsta uz cilvēku tirdzniecības apkarošanu, tostarp attīstot un pilnveidojot sadarbību un informācijas apmaiņu starp TAI un finanšu sektoru.

NILLTPF novērtēšanas politiskās apņemšanās un stratēģijas kvalitātes novērtējums: 1,0 (augsts), nemainīgs.

4.2. NILL definīcijas efektivitāte

NILL definīcija

- 4.2.1. Pārskata periodā attiecībā uz NILL definīciju, kas noteikta Novērtēšanas likuma 5. panta pirmajā daļā, nav veikti grozījumi, kā arī Krimināllikuma pantos, kuros ir noteikta kriminālatbildība par NILL (195. pants – noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana un 314. pants – noziedzīgā kārtā iegūtas mantas iegādāšanās, glabāšana un realizēšana), nav veikti grozījumi to dispozīcijās.

Par NILL paredzētie sodi

- 4.2.2. 2022. gada 1. janvārī stājās spēkā grozījumi Krimināllikumā, ar kuriem tika grozītas Krimināllikuma 195. un 314. panta sankcijas par NILL:
- 4.2.2.1. 195. panta pirmās un otrās daļas sankcijā vārdi "piespiedu darbu" tika aizstāti ar vārdiem "probācijas uzraudzību, vai ar sabiedrisko darbu";
- 4.2.2.2. 314. panta pirmās daļas sankcijā vārdi "piespiedu darbu" tika aizstāti ar vārdiem "probācijas uzraudzību, vai ar sabiedrisko darbu".²⁶²
- 4.2.3. Minētie grozījumi abu pantu sankcijās saistās ar kriminālsodu sistēmas pilnveidošanu kopumā, kas tostarp paredzēja probācijas uzraudzību noteikt kā pamatsodu un piespiedu darbu aizstāt ar sabiedrisko darbu.²⁶³
- 4.2.4. Papildus jānorāda, ka 2020. gada 6. jūlijā Krimināllikuma 55. pantā stājās spēkā grozījumi, paredzot zemāku sliekšni nosacītas notiesāšanas piemērošanai attiecībā uz sevišķi smagiem noziegumiem (proti – 3 gadi). Minētie grozījumi veikti, izpildot Moneyval MER izteikto rekomendāciju pārskatīt Krimināllikuma 55. panta ietekmi uz NILL sankciju efektivitāti, kas pieļauj nosacītu notiesāšanu uz laiku līdz 5 gadiem.
- 4.2.5. Attiecībā uz juridiskajām personām piemērojamajiem piespiedu ietekmēšanas līdzekļiem Krimināllikumā tika veikti grozījumi, kas stājās spēkā 2022. gada 4. maijā, kas no 70.⁶ panta 1.² daļas izslēdza norādi uz to, ka prokurors, sastādot priekšrakstu par piespiedu ietekmēšanas līdzekli juridiskajai personai, var piemērot ne vairāk kā pusi no Krimināllikumā paredzētā maksimālā piespiedu ietekmēšanas līdzekļa apmēra, proti, pusi no maksimālā naudas piedziņas apmēra. Tādējādi prokurors var noteikt sodu pilnā tā apmērā. Savukārt no 70.⁸ panta septītās daļas tika izslēgta norāde uz to, ka prokurors, sastādot priekšrakstu par piespiedu ietekmēšanas līdzekli juridiskajai personai kopējo piespiedu ietekmēšanas līdzekļa apmēru vai laiku nedrīkst noteikt lielāku par maksimālo piespiedu ietekmēšanas līdzekļa apmēru vai laiku, kāds paredzēts par smagāko no izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem.
- 4.2.6. No minētā secināms, ka pārskata periodā tika stiprināta kriminālsodu politika, tostarp par NILL, turpinot nodrošināt, ka katrā gadījumā varētu piemērot samērīgu un atturošu sodu vai piespiedu ietekmēšanas līdzekli atbilstoši nodarījuma raksturam un radītajam kaitējumam.

NILL definīcijas un sodu piemērošanas efektivitāte

²⁶² Grozījumi Krimināllikumā. *Latvijas Vēstnesis*, 250, 29.12.2020. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/319860-grozijumi-kriminallikuma>.

²⁶³ Krimināllikums tika papildināts ar pārejas noteikumu 25. punktu, kurā noteikts, ka pamatsodu – probācijas uzraudzība – sāk piemērot ar 2022. gada 1. janvāri tikai tām pilngadīgām personām, kuras izdarījušas Krimināllikuma 126., 130., 130.¹, 174., 248.², 253.² un 340. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu pēc 2021. gada 31. decembra, un nepilngadīgajiem, kuri izdarījuši jebkuru Krimināllikuma sevišķās daļas pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu pēc 2021. gada 31. decembra. Šāds pārejas noteikums ir noteikts, lai, stājoties spēkā grozījumiem Krimināllikumā, probācijas uzraudzību kā pamatsodu jau sākotnēji būtu iespējams piemērot nepilngadīgajiem par jebkāda veida noziedzīgiem nodarījumiem, bet pilngadīgajām personām par tādiem noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar vardarbību un atkarību izraisošu vielu lietošanu. Krimināllikuma grozījumus attiecībā uz probācijas uzraudzību – kā pamatsodu sākotnēji nebija iespējams pilnībā attiecināt uz visām pilngadīgajām personām, jo tas no valsts budžeta prasītu papildu finansējumu Valsts probācijas dienestam vairāk nekā 3,5 miljonus EUR apmērā gadā. Krimināllikuma grozījumu anotācijā tika norādīts, ka pēc noteikta perioda (vismaz 3 gadiem) būs iespējams veikt precīzus aprēķinus par to, kādu noslodzi uz Valsts probācijas dienestu atstāj tie atsevišķie noziedzīgie nodarījumi, par kuriem probācijas uzraudzību kā pamatsodu sāks piemērot pilngadīgām personām no likuma spēkā stāšanās brīža 2022. gada 1. janvārī. Tādējādi precīzi būs iespējams prognozēt nepieciešamo budžeta līdzekļu apjomu, kāds nepieciešams nākotnē, lai probācijas uzraudzību kā pamatsodu noteiktu pilngadīgajiem par jebkāda veida noziedzīgiem nodarījumiem.

- 4.2.7. Pārskata periodā turpinājās būtisks pieaugums gan kriminālprocesu, kas uzsākti par NILL, skaitā, gan personu skaitā, kurām celta apsūdzība par NILL un tiesai nodoto NILL lietu un notiesāto personu skaitā.
- 4.2.8. Arvien pieaugošais iztiesāto NILL lietu un notiesāto personu skaits (2020. gadā 12 krimināllietās 32 personas notiesātas; 2021. gadā 35 krimināllietās 41 personas notiesātas un 2022. gadā 41 krimināllietā 46 personas notiesātas par NILL) norāda uz izmeklētāju, prokuroru un tiesnešu vienotas izpratnes par NILL definīciju nostiprināšanos. Ir secināms, ka NILL pierādīšanā veidojas viendabīga prakse un nav konstatējami būtiski trūkumi, kas ietekmētu Latvijas spējas efektīvi apkarot NILL.
- 4.2.9. Saistībā ar augstāk minēto ir jānorāda, ka Augstākā tiesa vairākos savos lēmumos ir nostiprinājusi judikatūru attiecībā uz Krimināllikuma 195. panta piemērošanu. 2022. gada 30. augustā Augstākās tiesas Krimināllietu departaments lēmumā lietā Nr. SKK-267/2022 noteica, ka, lemjot par Krimināllikuma 195. pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva esību, nav nozīmes tam, vai predikatīvais noziedzīgais nodarījums tur, kur to nepieciešams konstatēt, ir pabeigts.²⁶⁴ Savukārt 2022. gada 16. jūnijā Augstākās tiesas Krimināllietu departaments lēmumā lietā Nr. SKK-35/2022 lēma, ka, saucot personu pie atbildības par Krimināllikuma 195. pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu, ja nav konstatēts konkrēts predikatīvais noziedzīgais nodarījums, jākonstatē mantas, ar kuru tika veiktas legalizēšanas darbības, noziedzīgā izcelsme.²⁶⁵
- 4.2.10. Pārskata periodā prokurori aktīvi uzraudzīja izmeklēšanu kriminālprocesos, kas uzsākti pēc Krimināllikuma 195. panta. Tas saistāms ar ĢP prokuroru veiktajām apmācībām Latvijas reģionos par NILL noziedzīgajiem nodarījumiem un vadlīniju izstrādi, kas atviegloja prokuroru darbu un veicināja izpratni par šīs kategorijas kriminālprocesu izmeklēšanu un virzību.²⁶⁶
- 4.2.11. Izvērtējot sodu efektivitāti pārskata periodā, ir jāsecina, ka no 88 krimināllietām, kurās tiesas atzina par vainīgām personas NILL izdarīšanā, 9 krimināllietās personas tika notiesātas par Krimināllikuma 195. panta trešajā daļā noteikto noziedzīgo nodarījumu, proti, NILL izdarīta lielā apmērā vai organizētā grupā. Pārējos gadījumos personas tika tiesātas par Krimināllikuma 195. panta otrajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu (NILL izdarīts personu grupā pēc iepriekšējās vienošanās), kas saistās ar ārvalstīs izdarītas datorkrāpšanas rezultātā iegūtu līdzekļu legalizāciju, izmantojot "naudas mūļus" – personas, kas par atlīdzību saņem savā bankas kontā līdzekļus, kas pēc tam tiek izņemti skaidrā naudā un nodoti tālāk citai personai. Šajos gadījumos legalizētās naudas summas nepārsniedz 17 000 EUR. Pārsvārā šādos gadījumos personai tiek piespiests sabiedriskais darbs vai saskaņā ar Krimināllikuma 55. pantu tiek piemērota nosacīta brīvības atņemšana.
- 4.2.12. Pārskata periodā personām, kuras atzītas par vainīgām Krimināllikuma 195. panta trešajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā, ir piemērota reāla brīvības atņemšana. Pārsvārā minētajos gadījumos NILL iesaistītie līdzekļi tika iegūti, izvairoties no nodokļu nomaksas.
- 4.2.13. Pozitīvi jānovērtē, ka pārskata periodā vairākās krimināllietās par NILL ir piemēroti piespiedu ietekmēšanas līdzekļi juridiskām personām, piemērojot naudas piedziņu līdz pat 100 000 EUR. Visās minētajās krimināllietās NILL bija izdarīta kopībā ar izvairīšanos no nodokļu un tiem pielīdzināto maksājumu nomaksas.
- 4.2.14. Izvērtējot piesprieštos kriminālsodus par NILL iepretim izdarītā noziedzīgā nodarījuma raksturam un kaitējumam, var secināt, ka vairākumā gadījumu tiesas noteiktie sodi ir pietiekami samērīgi un ar preventīvu raksturu.

Novērtējums

- 4.2.15. Secināms, ka kopš NRA 2020 pārskata perioda NILL definīcija nav grozīta un tā atbilst Latvijas starptautiskajām saistībām.
- 4.2.16. Pārskata periodā ir veikti uzlabojumi Krimināllikumā paredzēto sodu klāstā, nodrošinot daudzveidīgus kriminālsodus, lai katrā gadījumā varētu piemērot samērīgu un atturošu sodu atbilstoši nodarījuma raksturam un radītajam kaitējumam.

²⁶⁴ Latvijas Republikas Senāta Krimināllietu departamenta 2022. gada 30. augusta Lēmums lietā Nr. SKK-267/2022. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/kriminallikuma-seviska-dala/xix-nodala-noziedzigi-nodarījumi-tautsaimnieciba>.

²⁶⁵ Latvijas Republikas Senāta Krimināllietu departamenta 2022. gada 16. jūnija Lēmums lietā Nr. SKK-35/2022. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/kriminallikuma-seviska-dala/xix-nodala-noziedzigi-nodarījumi-tautsaimnieciba>.

²⁶⁶ Ģenerālprokurora ziņojums par 2020. gadā paveikto un 2021. gada darbības prioritātēm. Pieejams: <https://www.prokuratūra.lv/lv/par-mums/publiskie-parskati/gada-zinojumi>.

- 4.2.17. Pārskata periodā pieaugošais tiesai nodoto un iztiesāto NILL lietu skaits pierāda, ka izmeklētāju, prokuroru un tiesnešu izpratne par NILL pierādīšanu ievērojami uzlabojas.

NILL definīcijas efektivitātes novērtējums: 0,9 (augsts), palielinās.

4.3. Noziedzīgi iegūtas mantas konfiscēšanas normatīvo aktu pietiekamība

Noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas tiesiskais pamats

- 4.3.1. Pārskata periodā turpināts darbs pie Latvijas krimināltiesiskā regulējuma uzlabošanas ar mērķi efektīvizēt noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas sistēmu.
- 4.3.2. 2022. gada 3. novembrī spēkā stājās būtiski grozījumi Kriminālprocesa likuma 59. nodaļā attiecībā uz procesu par noziedzīgi iegūtu mantu, ar kuriem tika risināti vairāki jautājumi, kas saistās gan ar personas tiesībām iepazīties ar krimināllietas materiāliem, gan ar personas tiesībām jautājumu pēc būtības izskatīt vismaz divās instancēs, gan ar procesa par noziedzīgi iegūtu mantu izskatīšanas efektīvizēšanu, tostarp attiecībā uz laiku, kādā tiesā ir iesniedzami pierādījumi attiecībā uz mantu.
- 4.3.3. Ar minētajiem grozījumiem Kriminālprocesa likuma 627. panta otrās daļas 1. punktā tika noteikts, ka procesa virzītājam, pieņemot lēmumu uzsākt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu un nododot materiālus par noziedzīgi iegūtu mantu izlemšanai tiesai, lēmumā jānorāda ziņas par faktiem, kas pamato mantas saistību ar noziedzīgu nodarījumu vai mantas noziedzīgo izcelsmi, kā arī to, kādi lietas materiāli pamato šādu ziņu esību un tiek izdalīti no izmeklēšanā esošās krimināllietas par noziedzīgu nodarījumu. Ievērojot minēto, Kriminālprocesa likuma 627. panta ceturtajā daļā lietas dalībniekiem ir paredzētas tiesības iepazīties ar lietas materiāliem, nodrošinot personu pamattiesību apdraudējuma nepieļaušanu, sabiedrības interešu aizsardzību un neapdraudot kriminālprocesa, no kura izdalīti materiāli, mērķa sasniegšanu. Atbilstoši minētajiem grozījumiem procesa virzītājs tikai objektīvu apsvērumu dēļ var liegt personai iepazīties ar konkrētiem lietas materiāliem. Turklāt nepieciešamība šādus materiālus iekļaut izdalītajā lietā ir rūpīgi jāizvērtē, jo, lai nodrošinātu personas, tostarp aizskartā mantas īpašnieka, tiesības uz taisnīgu tiesu un pušu līdztiesību, nav pieļaujams, ka tiesa pieņem lēmumu par mantas atzīšanu par noziedzīgi iegūtu, pamatojoties uz tādiem pierādījumiem, kas nav pieejami lietas dalībniekiem.
- 4.3.4. Satversmes tiesas 2017. gada 23. maija spriedumā lietā Nr. 2016-13-01 norādīts, ka procesā par noziedzīgi iegūtu mantu demokrātiskā tiesiskā valstī ir jānodrošina pušu līdzvērtīgu iespēju principa ievērošana, kas cita starpā ir saistīta ar personas tiesībām iepazīties ar procesa par noziedzīgi iegūtu mantu lietas materiāliem. Ņemot vērā, ka jaunais regulējums pamatā paredz visu materiālu izsniegšanu lietas dalībniekiem, ir atzīstams, ka šādā veidā tiks pilnībā īstenotas Satversmes tiesas spriedumā paustās atziņas attiecībā uz nepieciešamību nodrošināt lietas dalībnieku tiesības iepazīties ar lietas materiāliem.
- 4.3.5. Jānorāda, ka ar minētajiem grozījumiem ne tikai nostiprinātas personas pamattiesības uz taisnīgu tiesu procesā par noziedzīgi iegūtu mantu, bet tie arī novērsa praktiķu konstatētās nepilnības, kas ietekmēja mantisko attiecību savlaicīgu noregulējumu. Ņemot vērā, ka saskaņā ar regulējumu pirmajai tiesas sēdei jānotiek 10 dienu laikā pēc procesa virzītāja lēmuma saņemšanas tiesā, praksē tika konstatēts, ka pirmajā tiesas sēdē vairumā gadījumu personas izsaka lūgumu par atļauju iepazīties ar lietas materiāliem un tiesa, apmierinot lūgumu, atliek tiesas sēdi. Attiecīgi nākamā tiesas sēde tiek nozīmēta pēc tam, kad jau ir notikusi iepazīšanās ar materiāliem, kas atkarībā no tiesu, procesa virzītāju un advokātu noslodzes, tiek nozīmēta vēlāk. Tāpat arī gadījumā, ja tiek pārsūdzēts procesa virzītāja lēmums par lūguma par iepazīšanos ar lietas materiāliem noraidīšanu, varēja tikt kavēta procesa virzība, īpaši gadījumos, ja tiesa atceļ lēmumu un ir nepieciešams laiks, lai persona varētu iepazīties ar lietas materiāliem. Ievērojot minētos grozījumus Kriminālprocesa likuma 627. pantā, tika novērsti augstāk minētie trūkumi, tādējādi veicinot tiesas procesa par noziedzīgi iegūtu mantu efektivitāti.
- 4.3.6. Papildus minētajiem grozījumiem 2022. gada 3. novembrī stājās spēkā vēl virkne grozījumu Kriminālprocesa likumā, kas vērsti uz procesa par noziedzīgi iegūtu mantu efektīvizēšanu, proti:

- 4.3.6.1. Ierobežots laiks, kādā tiesā ir iesniedzami pierādījumi attiecībā uz mantu. Kriminālprocesa likuma 629. panta ceturtajā daļā noteikts, ka lietas dalībniekiem ir tiesības pierādījumus iesniegt tikai rajona (pilsētas) tiesā. Tādējādi tiek nodrošināts, ka gan rajona (pilsētas) tiesa, gan apgabaltiesa sūdzības iesniegšanas gadījumā, vērtē vienus un tos pašus pierādījumus, šādi stiprinot taisnīgu un objektīvu lietas izskatīšanu.
- 4.3.6.2. Ar grozījumiem Kriminālprocesa likuma 628. pantā un 629. panta otrajā daļā tika noteikts, ka gadījumā, ja aizdomās turētajam vai apsūdzētajam un personai, pie kuras manta tika izņemta vai tai tika uzlikts arests, ja šādas personas attiecīgajā kriminālprocesā ir, vai arī citai personai, kurai ir tiesības uz konkrēto mantu konkrētajā procesā ir pārstāvis vai aizstāvis, lēmumi un paziņojumi ir nosūtāmi tikai viņam. Tādējādi tika novērsta atšķirīgā izpratne attiecībā uz personas informēšanu gadījumos, kad apsūdzētajam vai aizskartajam mantas īpašniekam ir pārstāvis vai aizstāvis, proti, atsevišķos gadījumos paziņojumi tiek sūtīti pašām personām, savukārt citos gadījumos pārstāvim vai aizstāvim. Minētais regulējums arī ļauj ietaupīt resursus tulkošanai, ņemot vērā, ka izsniedzot, piemēram, lēmumu uzsākt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu, to nebūs nepieciešams tulkot, ja pārstāvis vai aizstāvis saprot valsts valodu.
- 4.3.6.3. Kriminālprocesa likuma 630. pants papildināts ar ceturto daļu, ar to paredzot vēl vienu procesa par noziedzīgi iegūtu mantu izbeigšanas pamatu, lai nodrošinātu, ka gadījumā, ja krimināllieta, no kuras izdalīti materiāli, nodota tiesai, tiesa pieņem lēmumu izbeigt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu un turpmāk jautājums par rīcību ar mantu tiek risināts pamatlietas ietvaros.
- 4.3.6.4. Ar grozījumu Kriminālprocesa likuma 631. pantā, to papildinot ar ceturto daļu, procesos par noziedzīgi iegūtu mantu tiek nodrošinātas personas tiesības jautājumu pēc būtības izskatīt vismaz divās tiesu instancēs. Proti, gadījumā, ja rajona (pilsētas) tiesa, pieņemot lēmumu par noziedzīgi iegūtu mantu vai lietas izbeigšanu, nav ievērojusi visus Kriminālprocesa likuma 630. panta pirmajā un otrajā daļā minētos nosacījumus, apgabaltiesa var atcelt tiesas lēmumu un nosūtīt materiālu jaunai izskatīšanai.
- 4.3.7. Savukārt atbilstoši Kriminālprocesa likuma pārejas noteikumu 72. punktam 2021. gada 1. janvārī stājās spēkā grozījumi Kriminālprocesa likuma 365. pantā, lai pilnveidotu tiesisko regulējumu un paredzētu rīcību ar VV, kas var tikt izņemta kriminālprocesa ietvaros. Ņemot vērā, ka VV uzglabāšana rada risku, ka tās vērtība var samazināties, Kriminālprocesa likuma 365. pantā noteikts, ka arestēto VV ar procesa virzītāja lēmumu nodod realizācijai un MK nosaka VV realizācijas kārtību. Attiecīgi realizētās VV vērtība naudas izteiksmē tiks glabāta līdz galīgā nolēmuma pieņemšanai kriminālprocesā, lai izmantotu kriminālprocesa gaitā radušos prasījumu segšanai.
- 4.3.8. Bez minētajiem grozījumiem tiesiskajā regulējumā, kas nodrošina efektīvu noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju, ir jāmin arī Satversmes tiesas nolēmums, kas pieņemts 2022. gada 23. maijā, ar kuru Krimināllikuma 70.¹¹ panta ceturto daļu un Kriminālprocesa likuma 358. panta pirmo daļu atzīta par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertajam tiesiskās vienlīdzības principam.²⁶⁷ Satversmes tiesa minētajā nolēmumā secināja, ka noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas mērķa – nekavējoties izņemt šādu mantu no civiltiesiskās apgrozības – sasniegšana nevar tikt padarīta atkarīga no tā, vai kredītiestāde atrodas maksātnespējas procesā. Pretējs apgalvojums nozīmētu iespēju turpināt noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju. Satversmes tiesa secināja, ka tad, ja noziedzīgi iegūta manta, pamatojoties uz apstrīdētajām normām, tiek konfiscēta, maksātnespējas procesā esošas kredītiestādes kreditori neatrodas atšķirīgos apstākļos kā tādas kredītiestādes kreditori, kura neatrodas maksātnespējas procesā.
- 4.3.9. Papildus jānorāda, ka pārskata periodā Satversmes tiesā ir kopumā ierosinātas 17 lietas par noziedzīgi iegūtu mantu konfiskācijas regulējuma atbilstību Satversmei:
- 4.3.9.1. 5 lietas par Kriminālprocesa likuma 124. panta sestās daļas, 125. panta trešās daļas un 126. panta 3.¹ daļas (prezumpcija par mantas noziedzīgu izcelsmi un mantas noziedzīgās izcelsmes pierādīšanas standarts) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam un otrajam teikumam.²⁶⁸ Tās ir apvienotas vienā lietā Nr. 2022-32-01, kurā tiesvedība ir apturēta, ievērojot to, ka Satversmes tiesa ir uzdevusi prejudiciālos jautājumus ES Tiesai.
- 4.3.9.2. 6 lietas par Kriminālprocesa likuma 631. panta trešās daļas (noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas pārsūdzēšanas kārtība) atbilstību Latvijas Republikas

²⁶⁷ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2022. gada 23. maija spriedums lietā Nr. 2021-18-01, pieejams: https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2021/05/2021-18-01_Spriedums.pdf#search=

²⁶⁸ Nr. 2022-43-01, Nr. 2022-42-01, Nr. 2022-39-01, Nr. 2022-37-01, Nr. 2022-32-01.

Satversmes 92. panta pirmajam teikumam, no kurām 5 apvienotas vienā lietā Nr. 2021-44-01, un tiesvedība apturēta līdz stāsies spēkā ES Tiesas prejudiciālais nolēmums par tiesvedībā sniegtajām atbildēm uz Satversmes tiesas uzdotajiem jautājumiem par ES tiesību normu interpretāciju.²⁶⁹ Savukārt lietā Nr. 2022-40-01 tiesvedība arī ir apturēta līdz nolējumam apvienotajā lietā Nr. 2021-44-01.

- 4.3.9.3. 6 lietas par Kriminālprocesa likuma 627. panta ceturtās un piektās daļas (personas tiesības iepazīties ar lietas materiāliem procesā par noziedzīgi iegūtu mantu) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.²⁷⁰ 5 no lietām ir apvienotas vienā lietā Nr. 2022-01-01, un tiesvedība apturēta līdz ES Tiesas prejudiciālā nolēmuma lietā C-767/22, kurā tiks sniegtas atbildes uz Satversmes tiesas uzdotajiem jautājumiem. Savukārt lietā Nr. 2022-38-01 tiesvedība arī ir apturēta līdz minētajam ES Tiesas nolējumam, ievērojot to, ka tas ietekmēs šīs lietas iznākumu.

Tiesības un pienākums identificēt noziedzīgi iegūtu mantu

- 4.3.10. NRA 2020 norādīts, ka tā pārskata periodā tika uzsākts darbs pie normatīvo aktu izstrādes, lai pilnveidotu informācijas apriti gan Kriminālprocesa likumā, gan Operatīvās darbības likuma ietvaros starp TAI un kredītiestādēm, nodrošinot šo apriti standartizētu elektroniska formāta dokumentu veidā, tādējādi gan paātrinot informācijas apmaiņu, gan ļaujot šo informāciju analizēt.
- 4.3.11. Šī NRA 2023 pārskata periodā minētais darbs pie regulējuma izstrādes turpinājās un 2021. gada 1. jūlijā stājās spēkā MK noteikumi Nr. 393 "Kārtība, kādā pieprasa un sniedz kredītiestādes rīcībā esošās neizpaužamās ziņas, arī ziņas darījuma pārraudzības gadījumā", kas tika izdoti saskaņā ar Kredītiestāžu likuma 63. panta 3.¹ un 3.² daļu.
- 4.3.12. MK noteikumi "Kārtība, kādā pieprasa un sniedz kredītiestādes rīcībā esošās neizpaužamās ziņas, arī ziņas darījuma pārraudzības gadījumā" nosaka vienveidīgu un skaidru rīcību procesa virzītājiem, operatīvās darbības subjektiem, tiesām, FID un kredītiestādēm, gadījumos, kad tiek pieprasītas un sniegtas kredītiestādes rīcībā esošās neizpaužamās ziņas, tostarp tika ieviests tehniskais risinājums, kas datu apmaiņu starp minētajiem subjektiem padara ātrāku un vienkāršāku.
- 4.3.13. Papildus jānorāda, ka pārskata periodā ĢP izstrādāja metodisko materiālu par paralēlo finanšu izmeklēšanu izmeklēšanas iestādē, kurš kopš 2021. gada nogales ir pieejams prokuroriem, kā arī 2022. gada 9. februārī tas tika prezentēts izmeklētājiem NKIM specializētās starpinstītūciju ekspertu darba grupas sanāksmē. Minētais materiāls tika izstrādāts atbilstoši pasākumu plānam (2020.–2022. gadam), kas paredz ieviest vienotu pieeju paralēlajām finanšu izmeklēšanām, veicot predikatīvā noziedzīgā nodarījuma izmeklēšanu, tādējādi nodrošinot arī noziedzīgi iegūtas mantas identificēšanu.

Trešo personu tiesības uz mantu

- 4.3.14. Attiecībā uz trešo personu tiesībām uz mantu 2021. gada 6. martā stājās spēkā grozījumi, kas papildina Kriminālprocesa likuma 360. pantu ar 2.¹ daļu, kas nosaka, ja noziedzīgi iegūta manta ir NĪ, kas ir piekritīgs valstij, to atstāj trešās personas īpašumā, ja tā ir šīs mantas labticīga ieguvēja un tās īpašuma tiesības ir nostiprinātas publiskā reģistrā. Savukārt no noziedzīgo nodarījumu izdarījušās personas valsts labā piedzen šīs mantas vērtību Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā.
- 4.3.15. Minētie grozījumi izstrādāti, likumdevējam konstatējot, ka spēkā esošie tiesību aizsardzības līdzekļi, kuri paredzēti tādas personas aizsardzībai, kura īpašumu ieguvusi labā ticībā, bet vēlāk īpašums atzīts par noziedzīgi iegūtu, ir maz efektīvi. Savukārt Satversmes tiesas spriedums lietā Nr. 2016-07-01 "Par Kriminālprocesa likuma 356. panta otrās daļas un 360. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam, 91. panta pirmajam teikumam, 92. un 105. pantam" noteica, ka cietušā tiesības ir jāaizsargā, atdodot izkrāpto īpašumu cietušajam, taču jāgarantē arī pienācīga labticīgā ieguvēja aizsardzība.
- 4.3.16. Ievērojot minēto, tika veikti grozījumi Kriminālprocesa likuma 360. pantā, nodrošinot tiesisko regulējumu labticīgas mantas ieguvēja tiesību aizsardzībai. Vienlaikus ir jāsecina, ka grozījumi regulē ļoti konkrētu situāciju, kas ir izņēmums no vispārīgā regulējuma, kad bezmantinieku manta, kas ir atzīta par noziedzīgi iegūtu mantu un uz kuru pēc noziedzīga nodarījuma izdarīšanas tās labticīgajam ieguvējam Zemesgrāmatā ir nostiprinātas īpašuma tiesības, tiek

²⁶⁹ Nr. 2021-44-01, Nr. 2022-11-01, Nr. 2022-07-01, Nr. 2022-12-01, Nr. 2022-15-01, Nr. 2022-40-01.

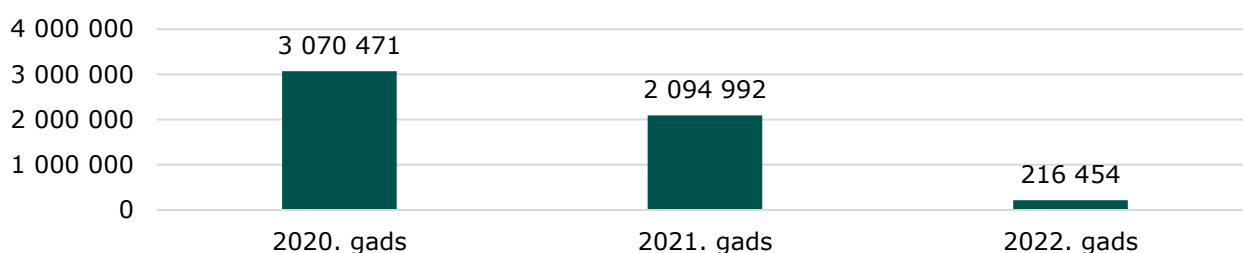
²⁷⁰ Nr. 2022-01-01, Nr. 2022-14-01, Nr. 2022-15-01, Nr. 2022-21-01, Nr. 2022-26-01, Nr. 2022-38-01.

atstāta labticīgam ieguvējam, savukārt valsts labā tiek piedzīta šīs mantas vērtība no noziedzīgu nodarījumu izdarījušās personas.

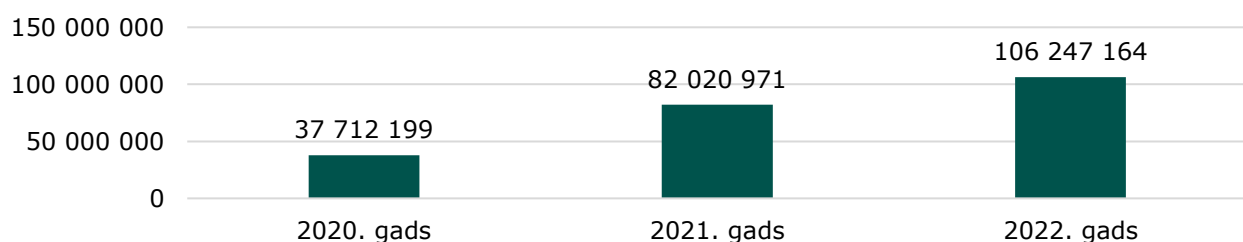
Noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas regulējuma piemērošanas efektivitāte

- 4.3.17. Pārskata periodā TM atbilstoši 2020. gada 29. septembra MK rīkojumu Nr. 576 apstiprinātajam pasākumu plānam NILLTPF novēršanai laikposmam no 2020. līdz 2022. gadam sagatavoja pārskatus par noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas piemērošanas efektivitāti 2020. gadā un 2021. gadā.
- 4.3.18. Saskaņā ar minētajiem pārskatiem 2020. gadā tiesas 77 spriedumos lēma atzīt par noziedzīgi iegūtiem līdzekļus par kopējo summu 3 070 470,50 EUR. Savukārt procesos par noziedzīgi iegūtu mantu tiesas ar 79 lēmumiem atzina par noziedzīgi iegūtiem līdzekļus par kopējo summu 37 712 198,85 EUR, tostarp akcijas, kuru nominālvērtība ir vairāk nekā 17 milj. EUR, papildus atzīstot kā noziedzīgi iegūtus NĪ, automašīnas, dārgmetālus, dārgakmeņus u. c.
- 4.3.19. 2021. gadā ar 37 spriedumiem tiesas atzina par noziedzīgi iegūtiem līdzekļus par kopējo summu 2 094 992 EUR, kā arī tika konfiscēti 17 transportlīdzekļi un citi priekšmeti (piemēram, pistole, dažādu valūtu banknotes, pulkstenis, juvelierizstrādājumi, aproču pogas, aproces, statuetes, somas) bez norādītas vērtības. Savukārt procesā par noziedzīgi iegūtu mantu tiesas pieņēma 185 lēmumus par mantas atzīšanu par noziedzīgi iegūtu 82 020 971 EUR apmērā, kā arī NĪ, transportlīdzekļus, dārglietas, vērtspapīrus, kapitāldaļas.
- 4.3.20. Saskaņā ar Tiesu administrācijas sniegtajiem datiem 2022. gadā tiesas ar 48 spriedumiem, kas bija stājušies spēkā līdz 2023. gada 31. janvārim, atzina par noziedzīgi iegūtiem līdzekļus 216 454,37 EUR apmērā, kā arī nekustamos īpašumus, automašīnas un zelta stieņus, un procesos par noziedzīgi iegūtu mantu ar 130 lēmumiem, kas bija stājušies spēkā līdz 2023. gada 25. aprīlim, tika atzīti līdzekļi par noziedzīgi iegūtiem 106 247 163,97 EUR apmērā, kā arī nekustamie īpašumi, automašīnas, vērtspapīri, finanšu instrumenti utt.

Grafiks Nr. 4.3.1 – Tiesas spriedumos līdzekļi atzīti par noziedzīgi iegūtiem, apmērs EUR

Grafiks Nr. 4.3.2 – Tiesas lēmumos līdzekļi atzīti par noziedzīgi iegūtiem, apmērs EUR

- 4.3.21. Izvērtējot nolēmumus attiecībā par mantas atzīšanu par noziedzīgi iegūtu vai saistītu ar noziedzīgo nodarījumu un tās konfiscēšanu vai atgriešanu cietušajam, TM secināja, ka ir izveidojusies stabila tiesu prakse attiecībā uz tādu tiesību normu piemērošanu, kas nosaka mantas noziedzīgās izcelsmes pierādīšanas standartu un prezumpciju.
- 4.3.22. TM konfiskācijas pārskatos par 2020. un 2021. gadu konstatētie problēmjasautājumi tika ietverti TM izstrādātajā rokasgrāmatā rīcībai ar mantu kriminālprocesā,²⁷¹ kas tika regulāri precizēta un atjaunota, sniedzot nepieciešamo skaidrojumu praktiķiem par tiesību normu interpretāciju un piemērošanu.

Novērtējums

²⁷¹ Rokasgrāmatā rīcībai ar mantu kriminālprocesā – atjauninātā redakcija, 2022. Pieejams: <https://www.tm.gov.lv/lv/media/3577/download?attachment>.

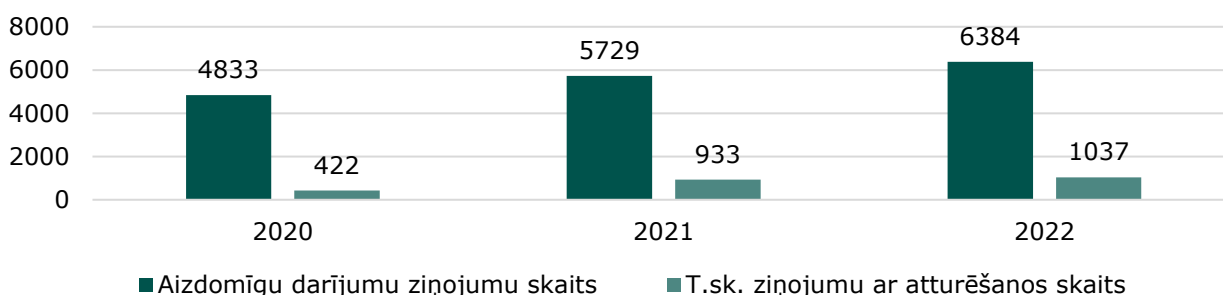
- 4.3.23. Pārskata periodā būtiski pilnveidots noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskācijas tiesiskais ietvars, t. sk. efektīvizējot procesu par noziedzīgi iegūtu mantu.
- 4.3.24. Vienlaikus ir konstatējams, ka tiesu prakse lietās par noziedzīgi iegūtu mantu pārskata periodā ir turpinājusī pilnveidoties, nostiprinot TAI, prokuratūras un tiesu izpratni par noziedzīgi iegūtu līdzekļu atgūves nepieciešamību un tiesību normu piemērošanas iespējām, kas atspoguļojies arī arestēto līdzekļu apmēros un konfiskācijas rezultātos.
- 4.3.25. Pozitīvi vērtējama pārskata periodā TM prakse veikt to tiesu nolēmumu izvērtējumu, ar kuriem manta tika atzīta par noziedzīgi iegūtu vai saistītu ar noziedzīgo nodarījumu, vienlaikus identificējot problēmjautājumus, apkopojot konfiskācijas statistiku un vērtīgu tiesu praksi par konfiskācijas tiesiskā regulējuma piemērošanu, kas tiek izmantota TM izstrādātajā rokasgrāmatā rīcībai ar mantu kriminālprocesā.
- 4.3.26. Vienlaikus jāuzsver Satversmes tiesā ierosināto lietu attiecībā uz noziedzīgi iegūtu mantu konfiskācijas tiesiskā regulējuma atbilstību Satversmei lielais skaits, kuros ir gaidāmi Satversmes tiesas nolēmumi, kas var ietekmēt noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas regulējumu nākotnē.

Noziedzīgi iegūtu aktīvu konfiscēšanas normatīvo aktu pietiekamības novērtējums: 0,9 (augsts), palielinās.

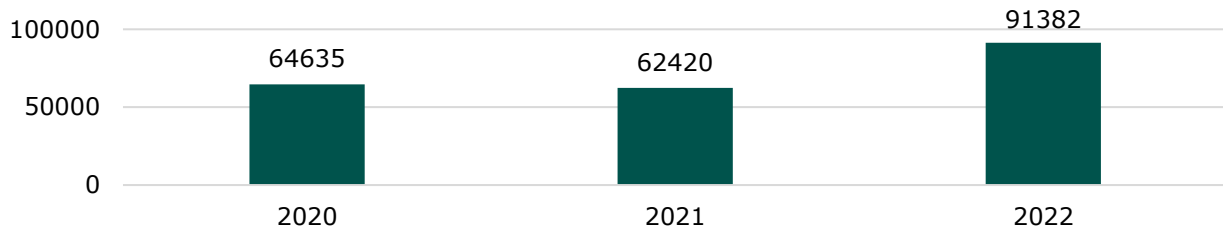
4.4. Finanšu izlūkošanas datu vākšanas un apstrādes kvalitāte

- 4.4.1. FID ir vadošā NILLTPF novēršanas jomas iestāde, kas saskaņā ar Novēršanas likumu saņem un analizē ziņojumus par aizdomīgiem darījumiem un citu informāciju, kuru var izmantot NILLTPF novēršanai un apkarošanai. Ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem skaits, kas pārskata periodā saņemti FID, ik gadu ir audzis (grafiks Nr. 4.4.1 un grafiks Nr. 4.4.2).

Grafiks Nr. 4.4.1 – FID saņemto ziņojumu skaits

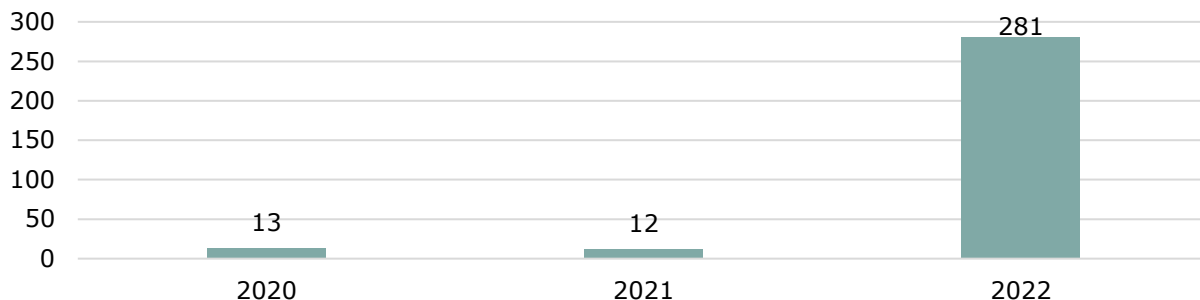

Grafiks Nr. 4.4.2 – FID saņemto sliekšņa deklarāciju skaits

- 4.4.2. Ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem, īpaši ziņojumu, kuros Novēršanas likuma subjekts uzsācis atturēšanos no darījumu veikšanas, pieaugums pārskata periodā joprojām saistāms ar likvidējamo kredītiestāžu likvidācijas procesā veiktajām klientu pārbaudēm (grafiks Nr. 4.4.1). Tāpat 2022. gadā ir identificēts ievērojams ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem par starptautisko un nacionālo sankciju apiešanu skaita pieaugums, kas saistāms ar ģeopolitiskajiem procesiem un saistībā ar tiem noteiktajām starptautiskajām sankcijām (grafiks Nr. 4.4.3).

Grafiks Nr. 4.4.3 - FID saņemtie ziņojumi par sankciju apiešanu

4.4.3. FID ir tiesības izdot Novēršanas likuma subjektam vai valsts informācijas sistēmas pārzinim saistošu rīkojumu par līdzekļu iesaldēšanu, ja rodas pamatotas aizdomas, ka notiek vai ir veikts noziedzīgs nodarījums, t. sk. NILLTPF vai šo noziedzīgo nodarījumu mēģinājums (tabula Nr. 4.4.1).

Tabula Nr. 4.4.1 – FID iesaldētie līdzekļi un vērtības

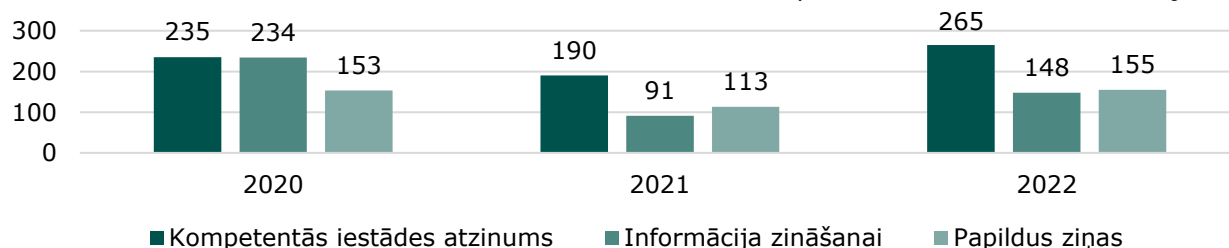
Gads	Iesaldēto līdzekļu apjoms (milj. EUR)	Izdotie rīkojumi par līdzekļu iesaldēšanu	NĪ	Bankas seifi
2020	429,41	440	45	4
2021	209,63*	363	30	1
2022	357,25*	456	18	0

*Nav iekļauta vērtspapīru un NĪ vērtība

4.4.4. Paralēli noziedzīgi iegūtu līdzekļu iesaldēšanai FID sniedz izmeklēšanas iestādēm, prokuratūrai un tiesai informāciju, ko var izmantot NILLTPF vai šo darbību mēģinājuma atklāšanai, pirmstiesas kriminālprocesam vai iztiesāšanai (grafiks Nr. 4.4.4, gadījumu analīze Nr. 4.4.1 – Nr. 4.4.4). Minētā informācija tiek sniegta saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 387. pantā noteikto institucionālo piekritību (grafiks Nr. 4.4.5).

4.4.5. Pārskata periodā turpinājās jau NRA 2020 pārskata periodā uzsāktais darbs ar vēsturiskā 1. riska profila lietām,²⁷² kas aizņēma nozīmīgu FID resursa daļu. Vienlaikus, it īpaši pārskata perioda beigās, aug arī tādu lietu skaits, kur noziedzīgi iegūti līdzekļi iegūti Latvijā un citur ES izdarītu noziedzīgu nodarījumu rezultātā (2. riska profils). Nozīmīgākais pieaugums identificēts attiecībā uz nosūtīto informāciju TAI par sankciju apiešanu / pārkāpšanu, kā arī valsts amatpersonu izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem (t. sk. korupciju). Salīdzinot materiālu skaitu ar NRA 2020 identificēto NILL riska profilu un būtiskākos draudus radošajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, proporcionāli mazāks (nekā draudu līmenis) nosūtītās informācijas apjoms saistīts ar noziedzīgiem nodarījumiem nodokļu jomā. Vienlaikus visi ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem, kur identificēti aizdomīgi darījumi nodokļu jomā,²⁷³ automātiski tiek nodoti VID un tiek izmantoti gan VID NMPP noziedzīgu nodarījumu nodokļu jomā izmeklēšanā, gan citās VID pārvaldēs, lai atklātu un novērstu likumpārkāpumus, kuru rezultātā samazināts budžetā iemaksājamā nodokļa apmērs vai palielināts no budžeta atmaksājamā nodokļa apmērs.²⁷⁴

Grafiks Nr. 4.4.4 – Izmeklēšanas iestādēm un prokuratūrai nosūtītā informācija²⁷⁵

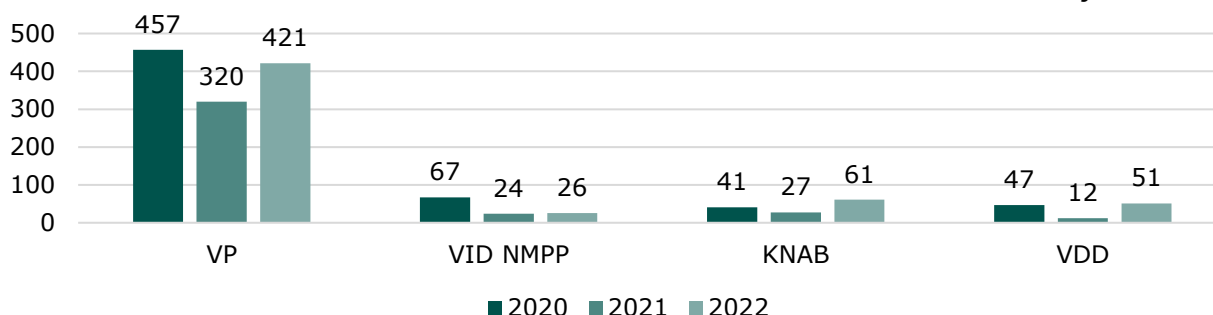
²⁷² Visbiežāk saistībā ar līdzekļiem, kuri atrodas likvidējamās kredītiestādēs.

²⁷³ Atbilstoši likuma *Par nodokļiem un nodevām* 22.² panta trešajā daļā definētajām darbību aizdomīguma pazīmēm nodokļu jomā. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/33946-par-nodokliem-un-nodevam>.

²⁷⁴ Turpat, 22.² panta otrā daļa.

²⁷⁵ Saskaņā ar Novēršanas likuma 55. panta pirmo daļu FID sniedz informāciju izmeklēšanas iestādēm, prokuratūrai vai tiesai, ja šī informācija rada pamatotas aizdomas, ka attiecīgā persona ir izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, t.sk. veikusi NILLTPF vai šo darbību mēģinājumu (atzinumus un atzinumus pie uzsākta KP). Savukārt saskaņā ar Novēršanas likuma 55. panta (1¹) daļu FID var sniegt informāciju izmeklēšanas iestādēm, prokuratūrai, tiesai, operatīvās darbības subjektiem, uzraudzības un kontroles institūcijām un citām institūcijām, ja, pēc FID ieskata, šo informāciju attiecīgās institūcijas var izmantot tām normatīvajos aktos noteikto uzdevumu veikšanai (riskā informācija).

Grafiks Nr. 4.4.5 – FID nosūtītās informācijas adresāti²⁷⁶

Gadījuma analīze Nr. 4.4.1 – Autonoma NILL

FID rīcībā nonāca informācija par aizdomīgiem darījumiem Latvijas kredītiestādē, kur liela apmēra līdzekļi no ārzonā reģistrētas juridiskas personas ar čaulas veidojuma pazīmēm (turpmāk – A) pārskaitīti uz fiziskas personas, kas ir ārvalstu rezidents (turpmāk – FP), kontiem. Papildus zināms, ka FP, slēdzot savus kontus Eiropas valstī (pēc bankas iniciatīvas), atlikušos līdzekļus pārskaita uz savu kontu Latvijas kredītiestādē.

Kontu analīzes rezultātā konstatēts, ka apmēram 4 gadu laikā A kontos Latvijas kredītiestādē veikti darījumi vairāk kā 160 milj. EUR apmērā. A kontos veiktajiem darījumiem ir vairākas NILL pazīmes: ātra līdzekļu kustība apaļās summas; darījumi ar dažādu nesavietojamu nozaru ārvalstu juridiskajām personām ar čaulas veidojuma pazīmēm; līdzekļu izņemšana skaidrā naudā u. c.

Par līdzekļu izcelsmi un personīgajā kontā veiktajiem darījumiem FP sniedza pretrunīgus un nepārbaudāmus skaidrojumus, proti, par nekustamā īpašuma pārdošanas darījumiem:

- FP pārdeva dzīvokli (darījums 2,4 milj. EUR vērtībā), kura pircējs ir fiziska persona, kas vienlaicīgi ir arī A PLG, tāpēc naudas līdzekļu paskaitījumos tika izmatota A.
- FP 2013. gadā par 2,6 milj. EUR pārdod zemes gabalu, kas iegādāts 2010. gadā par 6 tūkst. EUR. Pārdošanas cena augusi 400 reizes, lai gan nekustamā īpašuma vērtības pieauguma indekss konkrētajā valstī 3 gados bija apmēram 20%. Papildus konstatēts, ka minētā zemes gabala pircējs bija FP tēvs, kurš par darījumu samaksāja skaidrā naudā.

No FP rezidences valsts saņemtā informācija norādīja uz to, ka FP kontos esošie līdzekļi veikto darījumu apmērā nevarēja būt likumīgi.

FP daļu no saņemtajiem līdzekļiem izmantoja personīgiem pirkumiem vai vērtspapīru iegādei.

Lietas virzība:

1. Apkopojot informāciju, FID lēma iesaldēt FP konta atlikumu un sagatavoja kompetentās iestādes atzinumu TAI par FP un A kontos veiktajiem ekonomiski nepamatotajiem darījumiem ar NILL pazīmēm un neizskaidrojamo labklājību.
2. TAI, pamatojoties uz FID ziņojumu, uzsāka kriminālprocesu un arestēja FP kontos esošos līdzekļus.
3. 2021. gadā FP konā esošie līdzekļi (1,4 milj. EUR apmērā) tika konfiscēti.

Gadījuma analīze Nr. 4.4.2 – Ārvalstu pašvaldības īpašuma piesavināšanās

FID saņēma Latvijas kredītiestādes uzsāktas atturēšanās divu fizisku personu, kas ir ārvalstu pilsoņi (turpmāk – A un B), kontos. Sākotnējo līdzekļu izcelsmi A un B kontos veidoja sarežģīti un fiktīvi aizdevuma darījumi no galvenokārt A piederošām juridiskajām personām ar čaulas veidojuma pazīmēm. Līdzekļu turpmākā kustība no A un B kontiem bija uz kontiem dažādās Lielbritānijas, Krievijas, Austrijas kredītiestādēs, kā arī daļa no A un B kontos saņemtajiem līdzekļiem izmantota preču un pakalpojumu iegādei un investīcijām finanšu instrumentos.

Papildus zināms, ka B ir ārvalstu izcelsmes multimiljonārs, kura bizness galvenokārt atrodas ārvalstu ostas pilsētā. Attiecībā uz viņa labklājības avotu publiski pieejama negatīva informācija, t. sk. par B saistību ar ārvalstu ostas pilsētas organizēto noziedzību un, iespējams, koruptīviem darījumiem ar ārvalstu ostas pilsētas pašvaldības amatpersonām.

²⁷⁶ Grafikā attēlotas tās iestādes, kurām pārskata periodā FID visvairāk sniedzis informāciju, ko var izmantot NILLTPF vai šo darbību mēģinājuma atklāšanai, pirmstiesas kriminālprocesam vai iztiesāšanai.

Pēc pieprasījuma nosūtīšanas ārvalstu finanšu izlūkošanas vienībai tika saņemta informācija, ka ārvalstu TAI ir izsludinājusi B meklēšanā saistībā ar aizdomām par ārvalstu pašvaldībai piederošu NĪ piesavināšanos un NILL lielā apmērā. Papildus saņemta informācija, ka B uzturas Lielbritānijā (kas sakrīt ar B veiktajiem pārskaitījumiem no kontiem Latvijas kredītiestādē), kā arī to, ka persona A uzskatāms par B biznesa partneri un uzticības personu.

Lietas virzība:

1. Ņemot vērā iegūto informāciju, FID izvirzīja versiju, ka shēmas ietvaros veikta ārvalstīs izdarīta noziedzīga nodarījuma (korupcija un / vai piesavināšanās valsts sektorā) rezultātā iegūto līdzekļu legalizācija. FID sagatavoja kompetentās iestādes atzinumu un to nodeva TAI.
2. TAI, pamatojoties uz FID ziņojumu, uzsāka kriminālprocesu un ar tiesas lēmumu piemēroja aresta uzlikšanu A un B piederošai mantai.
3. FID tika saņemta papildus informācija, ka nolūkā veikt koruptīvo darījumu rezultātā iegūto līdzekļu legalizāciju B vadītā organizētā grupa ir izveidojusi plašu ārvalstīs reģistrētu čaulas veidojumu tīklu. Analizējot FID rīcībā esošo informāciju, kā arī veicot vairākus pieprasījumus dažādiem Novēršanas likuma subjektiem, konstatēts, ka diviem no šajā tīklā identificētajiem čaulas veidojumiem ir līdzekļu atlikums Latvijas kredītiestādē.
4. FID izdeva iesaldēšanas rīkojumus par 2 A piederošu juridisko personu līdzekļu iesaldēšanu Latvijas kredītiestādē.
5. FID sagatavoja papildus ziņas, kas pēc tās nosūtīšanas TAI, tika pievienota kriminālprocesa materiāliem.
6. Tiesa lēma par aresta uzlikšanu 2 juridisko personu līdzekļu atlikumiem Latvijas kredītiestādē.

Gadījuma analīze Nr. 4.4.3 – Starptautisko sankciju apiešana

Saskaņā ar informāciju, kas saņemta no Latvijas kredītiestādes, Latvijas uzņēmums A veica pārskaitījumus 54 700 EUR apmērā Vācijas uzņēmumam B par automašīnas iegādi.

Uzņēmums A, kura deklarētā saimnieciskā darbība nav saistīta ar automašīnu tirdzniecību, saņēma pārskaitījumus no fiziskām personām C un D 39 500 EUR apmērā kā daļēju samaksu par automašīnas iegādi un tā tālāko piegādi uz Krievijas Federāciju.

Pārbaudot uzņēmuma A eksporta dokumentus VID datubāzē, konstatēts, ka automašīnas vērtība ir 49 300 EUR un piegāde tiks veikta uz Krievijas Federāciju.

Preces (automašīnas) kods ir iekļauts Regulas Nr. 833/2014 XVIII pielikuma 17. punktā, nosakot aizliegumu piegādāt, pārdot, nodot jebkurai fiziskai vai juridiskai personai, vienībai vai struktūrai Krievijas Federācijā vai izmantošanai Krievijas Federācijā transportlīdzekļus, izņemot neatliekamās medicīniskās palīdzības transportlīdzekļus, cilvēku pārvadāšanai pa zemi, gaisu vai jūru, kuru vērtība pārsniedz 50 000 EUR par katru.

Apzināti norādot zemāku automašīnas vērtību eksporta pavaddokumentā un pirkuma līgumā, uzņēmums A un tā amatpersonas pārkāpa ES ierobežojošos pasākumus (sankcijas). FID informāciju zināšanai par uzņēmumu A un tā amatpersonu darbībām, kas, iespējams, saistītas ar ES ierobežojošo pasākumu (sankciju) pārkāpšanu, nodeva TAI tālākai izvērtēšanai.

Gadījuma analīze Nr. 4.4.4 – Izvairšanās no nodokļu nomaksas

Liela savstarpēji saistītu (caur vienām un tām pašām amatpersonām, darbiniekiem, darījumu partneriem, adresēm u. c.) fiktīvu juridisku personu shēma, kas izmantota, lai, iespējams, būvniecības nozarē strādājošie uzņēmumi izvairītos no nodokļu nomaksas lielā apmērā. Vairākām shēmā iesaistītajām juridiskām personām ir nodokļu parādi, kā arī dažām apturēta saimnieciskā darbība.

Shēmas ietvaros veiktas skaidras naudas izmaksas lielā apmērā (kopsummā 573 928 EUR), kā arī veikti maksājumi fiziskām personām uz ārvalstu kontiem (kopsummā 173 900 EUR). Ņemot vērā, ka šīm juridiskām personām bija deklarēti darbinieki ar ļoti mazām algām, minētais rada aizdomas par "aploksņu algām".

Saņemti vairāki ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem no dažādām Latvijas kredītiestādēm par vairākām shēmā iesaistītajām personām, kā arī informācija no ārvalstu finanšu izlūkošanas vienības par vienu no personām (iespējams, persona iesaistīta e-komercijas krāpšanā).

Dažas shēmā iesaistītās fiziskās personas figurē vairākos kriminālprocesos saistībā ar līzings krāpšanu, narkotisko vielu nelikumīgu apriti, par zādzību, mantas bojāšanu, degvielas zādzību, miesas bojājumu nodarīšanu personai u. c.

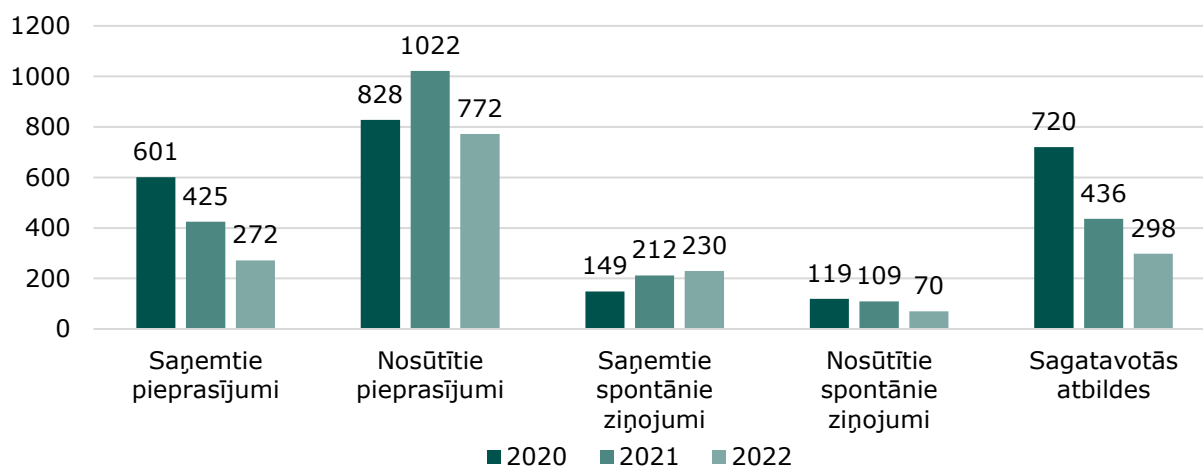
Veicot shēmas izpēti, konstatēts, ka vairākas shēmā iesaistītās personas figurē vienā uzsāktā kriminālprocesā. Pēc FID iniciatīvas tika sasaukta SKG sēde un TAI tika nosūtīta darījumu shēma. TAI pārstāvji lūdza FID nosūtīt informāciju zināšanai, kas vēlāk tika pievienota kriminālprocesam.

- 4.4.6. FID tā rīcībā esošos finanšu izlūkdatus, cita starpā, izmanto nolūkā identificēt un apkopot informāciju par NILLTPF paņēmieniem, metodēm un tipoloģijām. Šādi dati kontekstā ar citu NILLTPF jomas kompetento institūciju rīcībā esošo informāciju sekmē NILLTPF darbību novēršanu un apkarošanu. Minētajiem informācijas apmaiņas un saplūdes nolūkiem ieviestais mehānisms – SKG – pārskata periodā efektīvi izmantots sadarbībai gan operatīvos, gan stratēģiskos jautājumos (plašāk skatīt [4.8. sadaļā Iekšzemes sadarbības efektivitāte](#)).
- 4.4.7. FID pārskata periodā ik gadu veltījis būtisku uzmanību Novēršanas likuma subjektu sniegto ziņojumu kvalitātes uzlabošanai. Papildus metodisko materiālu un vadlīniju izstrādei, kā arī regulārai ikdienas komunikācijai ar Novēršanas likuma subjektiem FID organizējis arī individuālas tikšanās, sniedzot atgriezenisko saiti par sniegto ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem skaitu un kvalitāti uzraudzības un kontroles institūcijām, kā arī atsevišķiem Novēršanas likuma subjektiem.

Starptautiskā sadarbība

- 4.4.8. Starptautiskās sadarbības jomā pārskata periodā FID joprojām efektīvi izmantojis *Egmont Group* ietvaru, kas dod iespēju sazināties un apmainīties ar informāciju ar visiem grupas biedriem, izmantojot drošu un aizsargātu informācijas apmaiņas kanālu (grafiks Nr. 4.4.6). Nozīmīgākās starptautiskās sadarbības funkcijas ir atbilžu sagatavošana uz analoģu ārvalstu dienestu pieprasījumiem, kā arī FID pieprasījumu nosūtīšana ārvalstu dienestiem.
- 4.4.9. Periodā no 2020. gada līdz 2022. gadam FID saņemto ārvalstu pilnvaroto iestāžu pieprasījumu skaits ir samazinājies, kas saistīts gan ar Covid-19 pandēmijas ietekmi 2021. gada sākumā, kad liela daļa finanšu izlūkošanas vienību strādāja samazinātas kapacitātes apstākļos, gan ar faktu, ka šobrīd ar Latviju daudz mazākā mērā nekā iepriekš saistās riski, kas piemīt reģionāliem finanšu centriem, tādējādi kopumā ir samazinājies tādu aizdomīgu darījumu skaits, par ko varētu interesēties ārvalstu dienesti.
- 4.4.10. 2021. gada FID nosūtīto pieprasījumu ārvalstu pilnvarotajām iestādēm skaita pieaugumu ietekmēja tajā pat gadā saņemtais ievērojamais ziņojumu skaits no likvidējamajām kredītiestādēm. Tāpat 2021. gadā, līdzīgi kā iepriekšējos gados, turpināja augt padziļināti skatīto ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem īpatsvars kopējā ziņojumu skaitā. Savukārt 2022. gadā FID sagatavoto pieprasījumu skaits ārvalstu kolēģiem ir samazinājies, kas ir saistāms ar FID prioritāšu maiņu no pirmā riska profila (riski, kas saistīti ar Latviju kā reģionālo finanšu centru) uz otro riska profilu (vietējie noziegumi, kam seko noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācija). FID joprojām sniedz plašu atbalstu arī TAI informācijas iegūšanā no ārvalstīm.
- 4.4.11. No 2020. gada līdz 2022. gadam starptautiskā sadarbība ar ārvalstu pilnvarotajām iestādēm veikta galvenokārt par šādiem iespējamiem noziedzīgiem nodarījumiem: autonoma NILL; krāpšana; starptautisko sankciju pārkāpšana; piesavināšanās; izvairīšanās no nodokļu vai tiem pielīdzinātu maksājumu veikšanas; korupcija.

Grafiks Nr. 4.4.6 – Starptautiskās sadarbības dinamika

- 4.4.12. Pārskata periodā, proti, 2022. gada 10.–15. jūlijā, FID Rīgā organizēja 28. *Egmont Group* plenārsēdi "Jaunas pieejas finanšu izlūkošanas dienestu efektivitātes veicināšanai riskos balstītā vidē". Plenārsēdē FID 32 lietu konkurencē saņēma starptautisku balvu par izcilu darbu finanšu izlūkošanas jomā – BECA (*Best Egmont Case Award*). Starptautiskā balva atzinīgi novērtē FID spējas darbā ar sarežģītām un apjomīgām lietām, finanšu izlūkošanā izmantotās inovatīvās metodes, kā arī ieguldījumu starptautiskās sadarbības attīstībā.
- 4.4.13. Pārskata periodā noslēdzās FID izveidotās un vadītās starptautiskās darba grupas IFIT (*International Financial Intelligence Task Force*)²⁷⁷ darbs. Šīs darba grupas mērķis bija caur praktisku piemēru, proti, izmeklējot konkrētu ar Latvijas kredītiestādi saistītu lietu, veidot jaunu pieeju pārrobežu finanšu noziegumu izmeklēšanā, kā arī veicināt daudzpusīgu sadarbību. Noslēguma diskusijā tika prezentēti darba rezultāti un secinājumi, diskutēts par ieguvumiem un šāda veida sadarbības nozīmīgumu, kā arī pārrunāti ļoti praktiski un operatīvi grupas darba rezultāti ne tikai Latvijā, bet arī pārējās dalībvalstīs.

FID resursi

- 4.4.14. Līdz ar izmaiņām normatīvajos aktos pārskata periodā pilnā funkcionalitātē tika ieviesta lietojumprogramma *goAML*, kas ar 2021. gada 1. oktobri aizstāja iepriekšējo FID pamatsistēmu un e-ziņošanas sistēmu. Sistēma *goAML*, kas ir viens no galvenajiem FID izlūkdatu iegūšanas kanāliem, sniedz noteiktus priekšrocības un uzlabojumus, piemēram, izbeigta paralēlā ziņošanas sistēma (ziņojumu sniegšana gan VID, gan FID); dokumentu nodošanu sadarbības partneriem nekavējoties, izmantojot drošu sakaru kanālu. *goAML* šobrīd lieto ievērojams ārvalstu finanšu izlūkošanas vienību skaits, kas sekmē lietojumprogrammas strauju attīstību.
- 4.4.15. Pārskata periodā nepārtraukti stiprināta analītiskā kapacitāte, gan pilnveidojot skaitļošanas jaudas, gan ieviešot jaunus analītiskos risinājumus (piemēram, ieviests ALTIA produkts *Investigation Toolkit* un *Financial Analysis Toolbar*, kas uzlabo bankas konta izrakstu analīzi). Tāpat ieviesti vairāki tehnoloģiskie risinājumi, kas paplašina esošo tehnoloģisko risinājumu funkcionalitāti un nodrošina datu kvalitātes paaugstināšanu, veidojot pamatu nākotnē paredzētajām izstrādēm mākslīgā intelekta jomā.
- 4.4.16. Līdztekus Covid-19 radītajai nepieciešamībai strādāt attālinātā režīmā, ko, pielāgojot informācijas tehnoloģijas, FID strauji un īsā termiņā spēja nodrošināt, FID būtisku uzmanību pievērta informācijas un datu drošībai un aizsardzībai, piemēram, stiprināti iekšējās informācijas sistēmu aizsardzības risinājumi; ieviesta jauna video konferenču platforma, lai nodrošinātu saziņu iestādes, nacionālā un starptautiskā mērogā, neizmantojot trešo pušu serveru platformas.
- 4.4.17. Pārskata periodā stiprināta FID kapacitāte – 2020. gadā piešķirtas 2 amata vietas un 10 papildus amata vietas darbinieku amatam uz noteiktu laiku līdz 2022. gada beigām operatīvās analīzes veikšanai, kas saistīta ar likvidējamām kredītiestādēm.²⁷⁸ 2021. gadā piešķirtas 2

²⁷⁷ 2019. gadā FID izveidota un vadīta specializēta darba grupa, kurā piedalījās pārstāvji no 22 valstīm, kuru finanšu institūcijas visvairāk veikušas darījumus ar konkrētu Latvijas kredītiestādi.

²⁷⁸ Pasākumu plānā 2023.–2025. gadam noteikts, ka FID funkciju efektīvai izpildei, stratēģiskās un operacionālās analīzes stiprināšanai ar 2023. gadu šīs 10 amata vietas piešķirtas uz noteiktu laiku.

amata vietas, savukārt 2022. gadā vēl 4 papildus amata vietas. 2022. gada nogalē FID strādāja 68 darbinieki.

- 4.4.18. FID darbinieki regulāri pilnveido profesionālās kompetences gan klātienēs, gan tiešsaistes apmācībās, kursus, lekcijās, semināros, konferencēs, kā arī pieredzes apmaiņas pasākumos. Pārskata periodā 11 darbinieki ieguvuši prestižo NILL novērtēšanas speciālista (CAMS) sertifikātu. 2022. gadā FID darbinieki kopumā piedalījušies 121 profesionālās pilnveides pasākumā.
- 4.4.19. 2020. gadā un 2021. gadā FID budžeta izpilde bija vienāda un veidoja 4,1 milj. EUR, bet 2022. gadā pieauga līdz 5,5 milj. EUR, kas saistāma ar FID Rīgā organizēto 28. *Egmont Group* plenārsēdi. 2023. gada apstiprinātais budžets ir 5,9 milj. EUR, 2024. gadā 6,2 milj. EUR, bet 2025. gadā un turpmāk 5,3 milj. EUR. Budžets iekļauj gan valsts pamatfunkciju īstenošanas izdevumus, gan ES politiku instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansēto un finansēto projektu un pasākumu īstenošanas izdevumus. Norādāms, ka iestādes pamatfunkciju nodrošināšana būtiskā daļā tiek finansēta no ar MK lēmumu piešķirtiem pasākuma plāna līdzekļiem, kas ilgtermiņā var radīt riskus ilgtermiņa saistībām (piemēram, izdevumi telpu nomai un uzturēšanai, jaunas amata vietas, IT datu bāzu uzturēšana).

NILLTPF novērtēšanā iesaistīto institūciju atgriezeniskā saite par FID darbu

- 4.4.20. Papildus minētajam 2022. gada nogalē veikta aptauja par FID sniegtajām atbildēm uz informācijas pieprasījumiem. Anketā sniegto atbilžu kvalitāte, t. sk. atbilžu pilnīgums un savlaicīgums, noderīgums kriminālprocesā / operatīvās darbības procesā, kopumā vērtēts ar 8,56 (10 ballu skalā), tai pat laikā izteikti ierosinājumi par ietvertās informācijas apjoma palielināšanu, tehnisko precizitāti un strukturētāku pielikumu pievienošanu. Kopumā atbildes snieguši 90 respondenti (no 136) jeb TAI darbinieki un prokurori, no kuriem 2022. gadā FID saņemts vismaz viens pieprasījums.
- 4.4.21. Caur NILLTPF novērtēšanā iesaistīto institūciju anketēšanu saņemta arī atgriezeniskā saite par sadarbību SKG ietvaros. SKG īstenotās sadarbības vidējais vērtējums ir augsts, proti, 8,9 (10 ballu skalā). Anketā 72 respondenti snieguši vērtējumu par tādiem jautājumiem kā SKG sasaukšanas operatīvāte; iegūtās informācijas noderīgums kriminālprocesā / operatīvās darbības procesā u. c.
- 4.4.22. Tāpat 2022. gada nogalē tika veikta uzraudzības un kontroles institūciju, kredītiestāžu un citu Novērtēšanas likuma subjektu aptauja par FID izstrādāto stratēģiskās analīzes materiālu kvalitāti. Respondentu vidējais vērtējums par 2022. gadā izstrādātajiem stratēģiskās analīzes materiāliem bija 8,4 (10 ballu skalā). Aptaujas anketas rezultāti liecina, ka materiāli kopumā ir ļoti aktuāli un ar augstu lietderību, taču daļa respondentu norādījuši, ka tajos ietverta informācija nav izdevies pielietot praktiski.

Finanšu izlūkošanas datu vākšanas un apstrādes kvalitātes novērtējums: 1 (augsts), palielinās.

4.5. Finanšu izmeklēšanas, kriminālvajāšanas un iztiesāšanas kapacitāte un resursi

Izmeklēšanas iestāžu kapacitāte un resursi

- 4.5.1. Latvijā izmeklēšanas iestādes ir VP, VDD, VRS, IDB, KNAB, VID NMPP, VID IDP, MP, IeVP.²⁷⁹ Izņēmuma gadījumā arī prokurors var būt par procesa virzītāju izmeklēšanas stadijā.²⁸⁰ NILL izmeklēšana notiek atbilstoši predikatīvo noziedzīgo nodarījumu izmeklēšanas kompetencei. Savukārt, ja nav nosakāms predikatīvais noziedzīgais nodarījums un arī nav aizdomas par tādu, t. sk. ārvalstīs, tad izmeklēšanu veic VP.
- 4.5.2. Vērtējot NILL apkarošanas ievainojamību, sākotnēji jānorāda uz iestāžu kompetenci izmeklēt predikatīvos noziedzīgos nodarījumus. Atbilstoši Kriminālprocesa likumā noteiktajam izmeklēšanas iestādēm, izņemot VP, ir noteikta ļoti šaura un ekskluzīva izmeklēšanas

²⁷⁹ Kriminālprocesa likuma 386. pants. *Latvijas Vēstnesis*, 74, 11.05.2005.; *Latvijas Republikas Saeimas un MK Ziņotājs*, 11, 09.06.2005. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=107820>.

²⁸⁰ Kriminālprocesa likuma 36. pants un 38. panta trešā daļa. *Latvijas Vēstnesis*, 74, 11.05.2005.; *Latvijas Republikas Saeimas un MK Ziņotājs*, 11, 09.06.2005. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=107820>.

kompetence.²⁸¹ Tā rezultātā VP izmeklē un prokuratūrai kriminālvajāšanas uzsākšanai nodod vairāk nekā 93% no visiem predikatīvo noziedzīgo nodarījumu kriminālprocesiem.²⁸²

- 4.5.3. Vienlaikus VP galvenokārt neizmeklē citu izmeklēšanas iestāžu ekskluzīvajai kompetencei piekritīgos kriminālprocesus. Piemēram, tādas izmeklēšanas iestādes kā VID NMPP, KNAB, IDB un VID IDP ir atbildīgas par ļoti būtiskām nacionālo predikatīvo noziedzīgo nodarījumu ziņā identificētajām draudu jomām, piemēram, izvairīšanās no nodokļu nomaksas, korupcija valsts un pašvaldību sektorā u. c.²⁸³
- 4.5.4. Izmeklēšanas iestādēs izmeklētāji, kas veic predikatīvā noziedzīgā nodarījuma izmeklēšanu, ir pilnvaroti un tiem ir pienākums veikt izmeklēšanu arī par NILL. Atsevišķās izmeklēšanas iestādēs papildus ir izveidotas specializētas nodaļas, kas veic izmeklēšanu attiecībā uz NILL finanšu sektorā, vai sniedz analītisku atbalstu līdzekļu atguvē.
- 4.5.5. Pārskata periodā būtiski stiprināta izmeklēšanas iestāžu un prokuratūras kapacitāte atbilstoši pasākumu plānam (2020.–2022. gadam). Pasākumi tika definēti, ņemot vērā gan jau iepriekš paredzēto likvidējamo kredītiestāžu NILL lietu skaita pieaugumu pārskata periodā, gan NRA 2020 risku mazinošos pasākumus. Pasākumu plānā (2020.–2022. gadam) tika paredzēti visām izmeklēšanas iestādēm saistoši prasmju un zināšanu stiprināšanas pasākumi, tostarp saistībā ar informācijas iegūšanu par juridiskajām personām un to PLG, NILL identifikāciju, kryptoaktīvu izmantošanu NILL u. c., kā arī papildus resursu nodrošināšana un papildus amata vietu izveide konkrētās izmeklēšanas iestādēs.²⁸⁴
- 4.5.6. Atbilstoši pasākumu plānam (2020.–2022. gadam) pārskata periodā tika stiprinātas visu izmeklēšanas iestāžu spējas un zināšanas saistībā ar paralēlo finanšu izmeklēšanu, nostiprinoties izpratnei, ka jāizmeklē gan predikatīvais noziedzīgais nodarījums, gan ar to saistītā NILL. Visās izmeklēšanas iestādēs ir ieviesta paralēlās finanšu izmeklēšanas veikšanas sistēma, un tām ir pieejams ĢP izstrādāts metodiskais materiāls par paralēlās finanšu izmeklēšanas veikšanu. Izmeklētājiem nodrošināti arī mācību materiāli saistībā ar paralēlo finanšu izmeklēšanas veikšanu FID mācību vietnē.²⁸⁵
- 4.5.7. Pārskata periodā grozīts Kriminālprocesa likums, papildinot to ar jaunu normu, proti, 392. panta 2.² daļu, kas nosaka, ka izmeklētājs ar uzraugošā prokurora vai prokurors ar amatā augstāka prokurora piekrišanu kriminālprocesā par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu var pieņemt lēmumu par kriminālprocesa vai tā daļas izbeigšanu, ja panākts mantisko attiecību taisnīgs noregulējums, personas vaina noziedzīga nodarījuma izdarīšanā pirmstiesas procesā nav pierādīta un papildu pierādījumu iegūšana nenodrošinās ekonomisku pirmstiesas kriminālprocesa vai radīs nesamērīgi lielus izdevumus. Kriminālprocesa likuma grozījumi pielāgoja Latvijas normatīvo regulējumu starptautiskajiem standartiem un Latvijas riska profilam, atvieglojot NILL lietu izmeklēšanu un samazinot administratīvo slogu un resursu patēriņu, kas saistīts ar nezināmu vai ārvalstīs izdarītu predikatīvo noziedzīgo nodarījumu izmeklēšanu un iesaistīto personu (pārsvārā trešo valstu pilsoņu) saukšanu pie kriminālatbildības.
- 4.5.8. Līdzīgi kā NRA 2020 pārskata periodā VP izmeklē un prokuratūrai kriminālvajāšanas uzsākšanai nodod absolūto vairākumu – 83,2% - no kriminālprocesiem par NILL (tabula Nr. 4.5.1). VP prokuratūrai kriminālvajāšanas uzsākšanai nodoto kriminālprocesu par NILL īpatsvars no šādiem kriminālprocesiem starp izmeklēšanas iestādēm ir 81% (tabula Nr. 4.5.1).
- 4.5.9. Pārskata periodā kopā uzsākti 1075 kriminālprocesi un kriminālvajāšanai nodoti 315 kriminālprocesi par NILL. Visvairāk kriminālprocesus uzsākusi VP (895), tad VID NMPP (113) un KNAB (29). Pārējās iestādes kopā pārskata periodā ir uzsākušas 38 kriminālprocesus. Visvairāk kriminālprocesus kriminālvajāšanai nodevusi VP (256) un VID NMPP (45). Pārējās izmeklēšanas iestādes kopā pārskata periodā kriminālvajāšanai nodevušas 14 kriminālprocesus (tabula Nr. 4.5.1).

²⁸¹ Kriminālprocesa likuma 387. pants. *Latvijas Vēstnesis*, 74, 11.05.2005.; *Latvijas Republikas Saeimas un MK Ziņotājs*, 11, 09.06.2005. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=107820>.

²⁸² Atbilstoši DWH informācijai.

²⁸³ Kriminālprocesa likuma 387. panta pirmā daļa. *Latvijas Vēstnesis*, 74, 11.05.2005.; *Latvijas Republikas Saeimas un MK Ziņotājs*, 11, 09.06.2005. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=107820>.

²⁸⁴ MK 2020. gada 29. septembra rīkojums Nr. 576 *Par pasākumu plānu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanai laikposmam no 2020. līdz 2022. gadam*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/317729>; MK 2022. gada 22. februāra rīkojums Nr. 122 *Par pasākumu plānu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanai 2022. gadam*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/330241>.

²⁸⁵ Atbilstoši pasākumu plāna izpildei. MK 2020. gada 29. septembra rīkojums Nr. 576 *Par pasākumu plānu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanai laikposmam no 2020. līdz 2022. gadam*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/317729>.

Tabula Nr. 4.5.1 – Pārskata periodā uzsāktie un kriminālvajāšanai nodotie kriminālprocesi par NILL

Iestāde	Uzsāktie kriminālprocesi pēc Krimināllikuma 195. panta 2017–2019	Uzsāktie kriminālprocesi pēc Krimināllikuma 195. panta 2020–2022	Kriminālvajāšanas uzsākšanai nodotie kriminālprocesi (uzsākti pēc Krimināllikuma 195. panta) 2017–2019	Kriminālvajāšanas uzsākšanai nodotie kriminālprocesi (uzsākti pēc Krimināllikuma 195. panta) 2020–2022
VP	384	895	96	256
VID NMPP	101	113	21	45
KNAB	6	29	0	3
Prokuratūra	44	20	0	1
VID IDP	1	6	0	2
IDB	2	4	1	4
VDD	1	3	0	2
VRS	0	3	0	0
MP	2	2	1	2

Datu avots: IeM Informācijas centrs

- 4.5.10. Salīdzinājumā ar NRA 2020 pārskata periodu ir būtiski pieaudzis par NILL uzsāktu kriminālprocesi skaits (+98,7%) un kriminālvajāšanai nodoto kriminālprocesi skaits (+164,7%). Pārskata periodā izmeklēšanas iestādes atvēlēja lielāko daļu resursu NILL izmeklēšanām, kas saistītas ar likvidējamajām kredītiestādēm un ar vēsturisko pirmo riska profilu jeb Latviju kā reģionālu finanšu centru.²⁸⁶ Tomēr paredzams, ka nākotnē uzsāktu kriminālprocesi par nacionālo predikatīvo noziedzīgo nodarījumu rezultātā iegūto līdzekļu legalizēšanu skaits pieaugs.
- 4.5.11. Pārskata periodā izmeklēšanas iestādēs saglabājās skaidras atšķirības atalgojuma un sociālo garantiju politikā, apgrūtinot tādām iestādēm kā VP un VID NMPP (kuru izmeklētājiem ir zemāks atalgojums) iespējas mazināt pastāvīgās problēmas ar nepietiekošu personāla apmēru. Tas rada augstāku darbinieku mainības risku atsevišķās iestādēs, no kura izrietošais institucionālās atmiņas zudums un jauno izmeklētāju pieredzes trūkums var negatīvi ietekmēt pirmstiesas izmeklēšanas kvalitāti, it īpaši kontekstā ar pastāvīgi pieaugošo noslodzi uz vienu izmeklētāju.²⁸⁷
- 4.5.12. Atbilstoši identificētajiem draudiem, kā arī izmeklēšanas iestāžu lomai NILL apkarošanā novērtējumā padziļināti vērtēta VP, VID NMPP un KNAB kapacitāte attiecībā uz NILL izmeklēšanu un šo iestāžu ievainojamība.

Valsts policija

- 4.5.13. VP ir lielākā izmeklēšanas iestāde Latvijā, kura izmeklē un kriminālvajāšanas uzsākšanai nodod arī absolūto vairākumu kriminālprocesi. NILL izmeklēšana ir pilnvarota katram izmeklētājam atbilstoši predikatīvā noziedzīgā nodarījuma kompetencei. Vienlaikus VP GKRP ietvaros ir arī Ekonomisko noziegumu apkarošanas pārvalde, kuras atsevišķās nodaļas specializējas sarežģītu ekonomisko noziegumu izmeklēšanā.
- 4.5.14. Salīdzinot ar NRA 2020 pārskata periodu, VP Pārskata periodā uzsākti 895 (+133%) kriminālprocesi par NILL un kriminālvajāšanas uzsākšanai nodoti 256 (+166,7%) šādi kriminālprocesi.
- 4.5.15. Pārskata periodā būtiski pieaudzis arī to izmeklētāju skaits, kuru lietvedībā ir NILL kriminālprocesi, šādām krimināllietām tiekot izmeklētām ne tikai VP GKRP struktūrvienībās, bet arī reģionu pārvaldēs un iecirkņos. Šādā veidā tika risināts lielais noslodzes pieaugums saistībā ar NILL lietām, kā arī tika būtiski paplašinātas un pilnveidotas reģionu pārvalžu spējas un zināšanas sarežģītu NILL lietu izmeklēšanā. Turklāt, lai stiprinātu VP NILL lietu izmeklēšanas

²⁸⁶ Latvija sevi vairs nepozicionēja kā reģionālu finanšu centru atbilstoši 2019. gada 13. februāra MK rīkojuma Nr. 58 *Grozījumi Finanšu sektora attīstības plānā 2017.-2019. gadam* 5. punktam. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/304871>.

²⁸⁷ Šie secinājumi izriet no VK revīzijas ziņojuma *Izmeklēšanas iestādes Latvijā: kompetenču un resursu, bet ne skaita jautājums*. Pieejams: <https://www.lrvk.gov.lv/lv/getrevisionfile/29562-WbZXA-8dkHkQ98VO7Wl4picDzTcCosRb.pdf>.

kapacitāti atbilstoši pasākumu plānam (2020.–2022. gadam), pārskata periodā tika piešķirts finansējums papildu 20 amata vietām VP GKRP ENAP un 3 amata vietas KVP.²⁸⁸

- 4.5.16. Vienlaikus jāuzsver, ka pārskata periodā vairāk nekā 22% no VP amata vietām nebija nokomplektētas. Būtiskus riskus rada arī augstais personāla mainības koeficients (>9,0)²⁸⁹, kā arī nepietiekošais kadetu apjoms VPK, lai aizstātu no dienesta atvaļinātās personas.²⁹⁰ Apzinoties VP vispārīgās personāla problēmas, var secināt, ka NILL izmeklēšanas spēju pieaugums (tostarp 23 amata vietu pieaugums ENAP un KVP ietvaros) lielākoties ir noticis uz predikatīvo noziedzīgo nodarījumu izmeklēšanas kapacitātes rēķina.
- 4.5.17. Papildus pasākumu plānam (2020.–2022. gadam) pārskata periodā dažādos veidos ir stiprināta VP kapacitāte kopumā. Laika periodā no 2017. līdz 2022. gadam iekšlietu sektorā tika īstenoti trīs ES Strukturālo reformu atbalsta programmas projekta "Iekšlietu nozares iestāžu darbības efektivitātes paaugstināšana Latvijā" posmi, kuru ietvaros, piesaistot gan Latvijas, gan starptautiskos ekspertus, tika izstrādātas rekomendācijas procesu vadības, politikas plānošanas un iestāžu struktūras pārveidošanai, lai uzlabotu sektora darbības efektivitāti un sniegto pakalpojumu kvalitāti.
- 4.5.18. Pārskata periodā tika izstrādāti iekšlietu resora strukturālo reformu projektu ietvaros saņemto rekomendāciju ieviešanas plāni VP, kā arī citās iekšlietu iestādēs.²⁹¹ Strukturālās reformas VP galvenokārt skar iestādes cilvēkresursu sadalījuma pārskatīšanu, privātā sektora labās prakses ieviešanu iekšējo procesu vadībā un pasākumu veikšanu, lai uzlabotu pirmstiesas izmeklēšanas procesa kvalitāti un novērstu trūkumus, kas tika identificēti VK 2017. gada oktobrī publiskotajā revīzijā "Pirmstiesas izmeklēšanas efektivitāte Valsts policijā".²⁹²
- 4.5.19. Galvenās reformas, kas ir saistītas ar VP struktūras pārskatīšanu, ir stājušās spēkā 2022. gada vasarā. Kā būtiskākais jauninājums NILL jomā ir jāuzsver jaunizveidotā Kibernetizējamu apkarošanas pārvalde. Jaunās pārvaldes izveide ļauj koncentrēt cilvēkresursus, tehniskos resursus un zināšanas noziegumu augsto tehnoloģiju jomā novēršanai un apkarošanai, tostarp saistībā ar NILL, kur tiek izmantoti kriptotaktīvi.
- 4.5.20. Pārskata perioda izskaņā IeM, VPK, RSU un LU parakstīja līgumu par ilgtermiņa konsorcijs "Iekšējās drošības akadēmija" izveidi.²⁹³ Lai gan pirmās personas studijas uzsāks pēc pārskata perioda beigām (2023. gadā), Iekšējās drošības akadēmijas izveide ir būtisks solis ilgtermiņā izmeklētāju kompetenču pilnveidošanā.

Valsts ieņēmumu dienesta Nodokļu un muitas policijas pārvalde

- 4.5.21. Salīdzinot ar NRA 2020 pārskata periodu, VID NMPP pārskata periodā uzsākti 113 (+11,9%) kriminālprocesi par NILL un kriminālvajāšanas uzsākšanai nodoti 45 (+114%) šādi kriminālprocesi.
- 4.5.22. Lai gan VID NMPP nokomplektēto amata vietu skaita īpatsvars veido 90%, VK 2022. gada 21. oktobra revīzijas ziņojums "Izmeklēšanas iestādes Latvijā: kompetenču un resursu, bet ne skaita jautājums" atklāj būtiskus trūkumus VID NMPP kapacitātē, tostarp spējā īstenot kvalitatīvu izmeklēšanu sarežģītās un liela apjoma starpreģionāla un starpnacionāla rakstura lietās.²⁹⁴ Vērtējot pēc aktīvo kriminālprocesu skaita uz vienu izmeklētāju, VID NMPP izmeklētāju vidējā noslodze ir piecas reizes lielāka nekā VP GKRP (attiecīgi 40 pret 8), kas ir otra noslogotākā izmeklēšanas iestāde.²⁹⁵
- 4.5.23. Papildus tam revīzijas ziņojumā secināts, ka starp visām izmeklēšanas iestādēm VID NMPP izmeklētāju atalgojums ir zemākais. Atšķirība starp vecāko inspektoru algām VID NMPP un IDB ir gandrīz 40%.²⁹⁶ Šis apstākļu kopums veicina salīdzinoši lielu personāla mainību un institucionālās atmiņas zudumu, pieredzējušākiem izmeklētājiem aizplūstot uz labāk

²⁸⁸ MK 2020. gada 29. septembra rīkojums Nr. 576 *Par pasākumu plānu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanai laikposmam no 2020. līdz 2022. gadam*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/317729>.

²⁸⁹ Ņemot vērā iekšlietu dienestu darbības un personāla politikas specifiku un amatpersonu apmācībā ieguldītos valsts resursus, personāla mainības rādītājs, kas pārsniedz 5%, ir vērtējams kā augsts.

²⁹⁰ *Valsts policijas publiskais pārskats, 2020*. Pieejams: <https://www.vp.gov.lv/lv/media/13088/download?attachment>; *Valsts policijas publiskais pārskats, 2021*. Pieejams: <https://www.vp.gov.lv/lv/media/15759/download?attachment>; *Valsts policijas gada pārskats, 2022*. Pieejams: <https://www.vp.gov.lv/lv/media/15759/download?attachment>

²⁹¹ Atsevišķas strukturālo reformu projektu rekomendācijas tiek ieviestas arī VRS un IDB, uzlabojot šo iestāžu procesu un resursu vadību.

²⁹² VK. *Pirmstiesas izmeklēšanas efektivitāte VP*. Pieejams: <https://www.lrvk.gov.lv/lv/revizijas/revizijas/noslektas-revizijas/pirmstiesas-izmeklesanas-efektivitate-valsts-policija>.

²⁹³ IeM. *Parakstīts līgums par ilgtermiņa konsorcijs "Iekšējās drošības akadēmija" izveidi*. Pieejams: <https://www.iem.gov.lv/lv/jaunums/parakstits-liquums-par-ilgtermiņa-konsorcijs-ieksejas-drosibas-akademija-izveidi>.

²⁹⁴ VK. *Izmeklēšanas iestādes Latvijā: kompetenču un resursu, bet ne skaita jautājums*. 72.-73. lpp. Pieejams: <https://lrvk.gov.lv/lv/getrevisiofile/29562-WbZXA-8dkHkQ98VO7W14picDzTcCosRb.pdf>.

²⁹⁵ Turpat, 75. lpp.

²⁹⁶ Turpat, 14. lpp., 98.-99. lpp.

apmaksātām izmeklēšanas iestādēm. Vienlaikus gan noslodzes, gan salīdzinoši zemā atalgojuma dēļ ir sarežģīti piesaistīt jaunus speciālistus.²⁹⁷

- 4.5.24. Kopš 2022. gada 24. februāra Krievijas pilna mēroga iebrukuma Ukrainā un ar to saistīto sankciju ieviešanas pret Krievijas Federāciju un Baltkrievijas Republiku būtiski pieaudzis VID NMPP uzsākto kriminālprocesu par sankciju pārkāpšanu skaits,²⁹⁸ kas nepietiekoša un pārslogota personāla apstākļos vēl papildus apgrūtina iestādes spējas izmeklēt ar NILLTPF saistītas lietas.
- 4.5.25. Papildus minētajiem trūkumiem personāla politikas jomā VID NMPP tehniskais nodrošinājums, lai efektīvi veiktu pasākumus muitas un finanšu noziegumu apkarošanā un pierādījumu fiksācijā kriminālprocesos, ne vienmēr ir atbilstošs jaunākajām tendencēm un noziedzības niansēm, tādējādi palielinot manuālā darba apmēru un saistīto slodzi uz izmeklētājiem.²⁹⁹
- 4.5.26. Ņemot vērā lielo ēnu ekonomikas īpatsvaru Latvijā,³⁰⁰ kā arī palielināto VID NMPP noslodzi, izmeklējot lietas saistībā ar sankciju pārkāpšanu, nepieciešams stiprināt VID NMPP personāla un tehnisko kapacitāti, lai nodrošinātu laicīgu un kvalitatīvu NILLTPF lietu izmeklēšanu.

Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs

- 4.5.27. Salīdzinot ar NRA 2020 pārskata periodu, KNAB pārskata periodā uzsākti 29 (+383%) kriminālprocesi par NILL un kriminālvajāšanas uzsākšanai nodoti 3 (iepriekš 0) šādi kriminālprocesi.
- 4.5.28. Pārskata periodā pilnveidota KNAB kapacitāte, palielinoties iestādes amata vietu skaitam, tostarp atbilstoši pasākumu plānam (2020.–2022. gadam) izveidotas 10 papildu amata vietas NILL lietu izmeklēšanai.³⁰¹ Pārskata periodā aptuveni 12% štata vietu pastāvīgi saglabājās neaizpildītas.
- 4.5.29. Pārskata periodā FID sadarbībā ar KNAB, prokuratūru un četrām lielākajām Latvijas kredītiestādēm izstrādāja materiālu "Koruptīvo noziedzīgo nodarījumu indikatori un gadījumu analīze". Materiālā iekļautā informācija palīdzēja pilnveidot Novēršanas likuma subjektu izpratni par koruptīvo noziedzīgo nodarījumu pazīmēm, uzlabojot sniegto ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem skaitu un kvalitāti. Tas savukārt palielināja uz KNAB nosūtīto FID atzinumu skaitu. Pārskata periodā palielinājās arī uzsākto kriminālprocesu par NILL skaits.
- 4.5.30. KNAB 2020. gada jūnijā uzsāka ārvalstu amatpersonu kukuļošanas izmeklēšanas un NILL izmeklēšanas prioritizēšanu. Tā rezultātā 2022. gadā Latvija bija vienīgā ES dalībvalsts, kura uzlaboja savu sniegumu ārvalstu amatpersonu kukuļošanas apkarošanā, ierindojot Latviju starp trīs līderiem ES kopā ar Vāciju un Franciju.³⁰²
- 4.5.31. Pārskata periodā Latvija noslēdza GRECO (*Group of States against Corruption*) Piekto novērtēšanas kārtu korupcijas novēršanas un godprātības veicināšanas jomā, esot tikai otrā valsts, kas pilnībā vai daļēji ieviesusi visas 17 GRECO rekomendācijas par korupcijas novēršanu un godprātības veicināšanu centrālajā valdībā, kā arī izmeklēšanas iestādēs.³⁰³ Arī pēc pārskata perioda Latvija turpina ieviest daļēji izpildītās rekomendācijas.

Prokuratūras kapacitāte un resursi

- 4.5.32. Prokuratūru veido ĢP, tiesu apgabalu prokuratūras, rajonu (pilsētu) prokuratūras un specializētās prokuratūras.³⁰⁴ 2022. gadā prokuroru skaits, kuru lietvedībā varētu nonākt NILL lietas, bija 399 (visi apgabala un rajona līmeņa prokurori, kā arī ĢP Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas apkarošanas koordinācijas nodaļas prokurori).³⁰⁵

²⁹⁷ Turpat, 108.–109. lpp.

²⁹⁸ Atbilstoši DWH informācijai, kas izgūta 07.02.2022., 2020. un 2021. gadā, VID NMPP uzsācis 0 kriminālprocesus pēc Krimināllikuma 84. panta, 2022. gadā pēc Krimināllikuma 84. panta VID NMPP uzsācis 87 kriminālprocesus.

²⁹⁹ Atbilstoši VID NMPP sniegtajai informācijai NRA 2020–2022 izstrādes procesā aizpildītajās anketās.

³⁰⁰ Sauka A., Putniņš T. *Ēnu ekonomikas indekss Baltijas valstīs 2009.–2022. gadā*. Pieejams: https://www.sseriga.edu/sites/default/files/2023-05/Ēnu_ekonomikas_indekss_2009_2022.pdf.

³⁰¹ KNAB 2019., 2020., 2021., 2022. gada pārskati. Pieejami: <https://www.knab.gov.lv/lv/publikacijas-un-parskati>.

³⁰² Transparency International. *Exporting Corruption, 2022. Assessing enforcement of the OECD Anti-Bribery Convention*. 10., 12. lpp. Pieejams: https://images.transparencycdn.org/images/2022_Report-Full_Exporting-Corruption_EN.pdf.

³⁰³ Group of States against Corruption (Pretkorupcijas starpvalstu grupa). *Piektā novērtēšanas kārtā Otrās atbilstības ziņojums: Latvija*. Pieejams: <https://www.knab.gov.lv/lv/media/3624/download?attachment>.

³⁰⁴ Prokuratūras likuma 22. pants. *Latvijas Vēstnesis*, 65, 02.06.1994. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/57276-prokuraturas-likums>.

³⁰⁵ Aizpildītās amata vietas. Prokuratūra. *Latvijas Republikas Ģenerālprokurora ziņojums par 2022. gadā paveikto un 2023. gada darbības prioritātēm*. 241.–245. lpp. Pieejams: https://prokuratura.lv/media/Normativie_akti/Zinojums.pdf.

- 4.5.33. Pārskata periodā pie kriminālatbildības sauktas 516 personas 321 kriminālprocesā, kas uzsākts pēc Krimināllikuma 195. panta (noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana). Pārskata periodā tiesai nodoti 259 kriminālprocesi, kas uzsākti pēc Krimināllikuma 195. panta.
- 4.5.34. Pārskata periodā tika veikta prokuratūras struktūrvienību reorganizācija ar mērķi radīt vienmērīgāku prokuroru darba slodzes sadalījumu un pilnveidojot prokuroru specializāciju, tostarp koncentrējot resursus uz noziedzīgajiem nodarījumiem, kas izdarīti valsts institūciju dienestā. Kā būtiskākā pārmaiņa minama jaunas specializētas struktūrvienības izveide ĢP sastāvā – Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas apkarošanas koordinācijas nodaļa.³⁰⁶ Šī jaunā struktūrvienība uzsāka darbu 2021. gada 1. janvārī. Tajā ir 5 prokuroru amata vietas, 4 no kurām ir izveidotas atbilstoši pasākumu plānam (2020.–2022. gadam).
- 4.5.35. Kopš 2021. gada 1. janvāra Finanšu un ekonomisko noziegumu izmeklēšanas prokuratūras nosaukums ir mainīts uz NMLP, kurā ir 18 prokuroru amata vietas. Izmaiņas nav veiktas Organizētās noziedzības un citu nozaru specializētajā prokuratūrā, kurā ir amata vietas 26 prokuroriem.
- 4.5.36. Prokuratūra, nosakot prioritāros virzienus NILL apkarošanai, Pārskata periodā ņēma vērā Moneyval un OECD izteiktās rekomendācijas, kā arī NRA 2020 ietvertos secinājumus NILLTPF novēršanas jomā. Tāpat nosakāmo prioritāšu definēšanā tika ņemti vērā arī Pasākumu plānā ietvertie pasākumi cīņā ar NILL.
- 4.5.37. Prokuratūrā regulāri tika organizētas apmācības vai konferences par NILL apkarošanu, kas ir veicinājušas prokuroru izpratni par šīs kategorijas kriminālprocesu izmeklēšanu un virzību. Pārskata periodā trīs prokurori arī ieguva starptautiski atzītu finanšu noziegumu apkarošanas speciālista sertifikātu.³⁰⁷ Apmācības tika veiktas arī atbilstoši pasākumu plānā (2020.–2022. gadam) noteiktajam par kryptoaktīviem un ar tiem saistītajiem riskiem, NILL izmeklēšanai nepieciešamo pierādījumu apjoma nodrošināšanu un sodu politiku, kā arī par noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskāciju atbilstoši aktuālajam normatīvajam regulējumam.³⁰⁸
- 4.5.38. Pārskata periodā prokurori (tostarp amatā augstākie prokurori) regulāri sniedza metodisko atbalstu kriminālprocesos citiem prokuroriem un izmeklētājiem, kuri vērsās ar lūgumiem saņemt priekšlikumus vai viedokli gan par Kriminālprocesa likuma un Krimināllikuma, gan citos normatīvajos aktos ietverto normu piemērošanu, kā arī faktisko apstākļu izklāsta pietiekamību procesuālajos dokumentos vai nepieciešamību iesniegt prokurora protestu.
- 4.5.39. 2021. gadā ar mērķi panākt pēc iespējas ātrāku krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu īpaši aktuālajos kriminālprocesos prokuratūrā regulāri tika rīkoti semināri, diskusijas, piedaloties konkrētā jomā pieredzējušiem prokuroriem, sagatavotas informatīvās vēstules gan prokuroriem, gan izmeklētājiem. Īstenojot Moneyval rekomendācijas, ir izstrādāta virkne metodisko materiālu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas jomā. Piemēram, lai ieviestu vienotu pieeju paralēlajām finanšu izmeklēšanām, ĢP 2021. gadā izstrādāja metodisko materiālu par paralēlo finanšu izmeklēšanu veikšanu izmeklēšanas iestādē,³⁰⁹ kā arī 2022. gadā īstenoja vairākus mācību pasākumus un seminārus par paralēlo finanšu izmeklēšanu veikšanu.³¹⁰
- 4.5.40. Pārskata periodā būtiski palielinājusies un aktivizējusies prokuroru un procesu virzītāju sadarbība, Kriminālprocesa likuma 59. nodaļas kārtībā risinot jautājumu par mantas atzīšanu par noziedzīgi iegūtu, uzsākot procesu par noziedzīgi iegūtu mantu un nododot materiālus par noziedzīgi iegūtu mantu izlemšanai tiesā.³¹¹ Piemēram, laika periodā no 2021. gada 1. aprīļa līdz 2022. gada 31. augustam prokuratūra sniedza atbalstu izmeklētājiem vairāk nekā 700 sadarbības un koordinācijas sanāksmju ietvaros, kā arī vadīja vairāk nekā 50 speciālus apmācību pasākumus (lekcijas, seminārus, diskusijas u. c.) saistībā ar konfiskāciju praktisku īstenošanu.³¹²

³⁰⁶ Atsevišķi prokurori šajā jomā uzsāka koordinēt prokuroru darbu jau kopš 2020. gada septembra.

³⁰⁷ Prokuratūra. *Trīs prokurori iegūst starptautiski atzīto finanšu noziegumu apkarošanas speciālista sertifikātu*. Pieejams: <https://www.prokuratūra.lv/lv/aktualitates/2022/aktualitates/tris-prokurori-iegust-starptautiski-atzito-finansu-noziegumu-apkarosanas-specialista-sertifikatu-2763>.

³⁰⁸ MK 2020. gada 29. septembra rīkojums Nr. 576 *Par pasākumu plānu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanai laikposmam no 2020. līdz 2022. gadam*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/317729>; MK 2022. gada 22. februāra rīkojums Nr. 122 *Par pasākumu plānu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanai 2022. gadam*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/330241>.

³⁰⁹ MK 2020. gada 29. septembra rīkojums Nr. 576 *Par pasākumu plānu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanai laikposmam no 2020. līdz 2022. gadam*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/317729>; Prokuratūra, Latvijas Republikas Ģenerālprokurora ziņojums par 2021. gadā paveikto un 2022. gada darbības prioritātēm. 173. lpp. Pieejams: https://prokuratūra.lv/media/Normativie_akti/Zinojums.pdf.

³¹⁰ Prokuratūra. *Latvijas Republikas Ģenerālprokurora ziņojums par 2022. gadā paveikto un 2023. gada darbības prioritātēm*. 135. lpp. https://prokuratūra.lv/media/Normativie_akti/Zinojums.pdf.

³¹¹ Prokuratūra. *Latvijas Republikas Ģenerālprokurora ziņojums par 2022. gadā paveikto un 2023. gada darbības prioritātēm*. 6.-7. lpp. https://prokuratūra.lv/media/Normativie_akti/Zinojums.pdf.

³¹² Moneyval. *Update For Follow-Up Report 5th Round Evaluation, Latvia. Template for the 3rd Enhanced Follow-Up Report For Information At Moneyval's 64th Plenary (December 2022)*. 128. lpp.; 133. lpp.

- 4.5.41. 2022. gada janvārī Ģenerālprokurora padome apstiprināja Prokuratūras darbības stratēģiju 2022.–2027. gadam. Dokuments veidots kā institūcijas kapacitātes stiprināšanas un pārvaldības uzlabošanas instruments. Stratēģijas pārskata periodā kā īpaši prioritārs darbības virziens ir akcentēts finanšu un ekonomisko noziedzīgu nodarījumu apkarošana, tostarp NILL.³¹³
- 4.5.42. Pārskata periodā prokuratūra ieviesusi arī VK lietderības revīzijas “Noziedzīgu nodarījumu ekonomikas un finanšu jomā izmeklēšanas un iztiesāšanas efektivitāte” ietvaros saņemtos priekšlikumus un ieteikumus. Daļa no priekšlikumiem tika ieviesta Prokuratūras iepriekšējā stratēģiskās plānošanas periodā. Atlikušie priekšlikumi tika iekļauti Prokuratūras darbības stratēģijas 2022.–2027. gadam prioritārajos virzienos, mērķos, sasniedzamajos rezultātos un rādītājos.³¹⁴

Tiesu kapacitāte un resursi

- 4.5.43. 2021. gada 31. martā darbu uzsāka Ekonomisko lietu tiesa, kuras galvenais mērķis ir kvalitatīva un ātra sarežģītu komercstrīdu, ekonomisko un finanšu noziegumu, kā arī korupcijas lietu izskatīšana.³¹⁵ Ekonomisko lietu tiesā strādā 9 tiesneši (8 tiesneši un tiesas priekšsēdētājs).
- 4.5.44. Attiecībā uz NILL lietu iztiesāšanu jānorāda, ka rajona (pilsētas) tiesa vai Ekonomisko lietu tiesa izskata visas krimināllietas kā pirmās instances tiesa. Apelācijas kārtībā pārsūdzētu rajona (pilsētas) tiesas nolēmumu izskata apgabaltiesa kā apelācijas instances tiesa. Kasācijas kārtībā pārsūdzētu jebkuras tiesas nolēmumu izskata Augstākā tiesa kā kasācijas instances tiesa.³¹⁶
- 4.5.45. TM sagatavotajā informatīvajā ziņojumā par Ekonomisko lietu tiesas sniegumu pirmajā darbības gadā³¹⁷ ir secināts, ka tiesas izveide un darbība ir nesusi ļoti labus rezultātus. Ekonomisko lietu tiesa savas darbības pirmajā gadā izskatījusi 268 lietas, no tām 62 civillietas, 49 krimināllietas, kā arī 157 procesus par noziedzīgi iegūtu mantu. Kopējā konfiscētās mantas vērtība lietās, kurās Ekonomisko lietu tiesas nolēmums bija stājies spēkā pirmā darbības gada beigās, pārsniedza 32,6 milj. EUR. Vidējais izskatīšanas termiņš pabeigtajām krimināllietām bija 53 dienas, bet procesiem par noziedzīgi iegūtu mantu – 82 dienas, kas ir būtiski ātrāk nekā līdzīgu lietu izskatīšanas termiņi vispārējās jurisdikcijas rajona (pilsētas) tiesās.³¹⁸
- 4.5.46. Vērtējot statistiku par 2022. gadu, valstī kopā ir izskatīti 209 procesi par noziedzīgi iegūtu mantu (saistībā ar Krimināllikuma 195. pantu). No tiem 75,6% ir izskatīti Ekonomisko lietu tiesā. Ja kriminālprocess ir uzsākts, pamatojoties uz FID materiālu, tad tas nonāk Ekonomisko lietu tiesā 88,6% gadījumā.³¹⁹ Līdz ar to secināms, ka atšķirībā no NRA 2020 pārskata perioda procesi par noziedzīgi iegūtu mantu arvien vairāk tiek skatīti centralizēti, veicinot tiesnešu specializēšanos un pieredzi šādu procesu iztiesāšanā, tādējādi uzlabojot arī lietu izskatīšanas precizitāti un ātrumu, kā arī palielinot nolēmumu kvalitāti.
- 4.5.47. Pārskata periodā procesos par noziedzīgi iegūtu mantu par noziedzīgi iegūtiem tika atzīti vairāk nekā 200 milj. EUR. 2021. un 2022. gadā konfiscētā summa katru gadu pārsniedza 80 milj. EUR. Galvenokārt par noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem šajos gados tika atzīta manta kriminālprocesos par NILL likvidējamās kredītiestādēs.³²⁰
- 4.5.48. Papildus jāuzsver, ka atšķirībā no NRA 2020 pārskata perioda arvien vairāk tiek skatītas sarežģītas NILL lietas saistībā ar vēsturisko pirmo riska profilu jeb Latviju kā reģionālu finanšu centru. Attiecīgi secināms, ka pāreja no samērā vienkāršu NILL lietu izskatīšanas NRA 2020 pārskata periodā uz sarežģītākām lietām ir notikusi veiksmīgi, tiesu sistēmai efektīvi tiekot galā ar lielāku skaitu šādu lietu.
- 4.5.49. Vienlaikus jāakcentē, ka par NILL notiesājošu spriedumu skaits pārskata periodā saglabājas salīdzinoši zems, ņemot vērā, ka vairākums tiesās izskatīto lietu bija saistītas ar ārvalstīs izdarītu predikatīvo noziedzīgu nodarījumu rezultātā NILL, ko pārsvarā veikuši trešo valstu

³¹³ Prokuratūra. Apstiprināta Prokuratūras darbības stratēģija 2022.–2027. gadam. Pieejams: <https://www.prokuratūra.lv/lv/aktualitates/2022/aktualitates/apstiprinata-prokuraturas-darbibas-strategija-2022-2027-gadam-2529>.

³¹⁴ Prokuratūra. Prokuratūras darbības stratēģija 2022.–2027. gadam. 3. lpp. Pieejams: [https://www.prokuratūra.lv/media/Normatīvie_akti/Grozījumi_Prokuratūras_darbības_stratēģija_2022_20\(1\).pdf](https://www.prokuratūra.lv/media/Normatīvie_akti/Grozījumi_Prokuratūras_darbības_stratēģija_2022_20(1).pdf).

³¹⁵ Helmane I. Darbu sāk Ekonomisko lietu tiesa. LV portāls. Pieejams: <https://lvportals.lv/tiesas/326524-darbu-sak-ekonomisko-lietu-tiesa-2021>.

³¹⁶ Kriminālprocesa likuma 442. pants. Latvijas Vēstnesis, 74, 11.05.2005.; Latvijas Republikas Saeimas un MK Ziņotājs, 11, 09.06.2005. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=107820>.

³¹⁷ No 2021. gada 1. aprīļa līdz 2022. gada 31. martam.

³¹⁸ TM, Par Ekonomisko lietu tiesas darbības pirmā gada rezultātiem un tālāko attīstību. Pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/6cc0d6c8-f301-4c88-a3bc-2e4a269594b5#.

³¹⁹ Atbilstoši Tiesu administrācijas sniegtajai informācijai. Pārējie procesi tika skatīti pilsētu un rajonu tiesās.

³²⁰ Atbilstoši Tiesu administrācijas un TM sniegtajai informācijai.

pilsoņi, kuri Latvijā neuzturas un kuru saukšana pie kriminālatbildības prasītu nesamērīgi daudz laika un radītu neproporcionālu resursu slogu.

- 4.5.50. Būtisks uzlabojums novērojams NILL kriminālprocesu izskatīšanas ātrumā tiesās.³²¹ Vidējā NILL lietu iztiesāšanas laika ziņā (t. i., vērtējot vidējo sniegumu vairāku gadu griezumā) Latvija ieņem 17. vietu no 25 ES dalībvalstīm, par kurām dati ir pieejami.³²² Vienlaikus svarīgi akcentēt divus faktorus. Pirmkārt, ja vērtē Latvijas tiesu sniegumu tikai 2019. un 2020. gados, Latvija šajā pašā sarakstā ierindojas starp 10 līderiem ES.
- 4.5.51. Otrkārt, aktuālākie dati šajā novērtējumā ir par 2020. gadu, kad vēl nebija izveidota Ekonomisko lietu tiesa. Atbilstoši EK analīzei 2020. gadā NILL lietu izskatīšanas laiks pirmās instances tiesā bija aptuveni 250 dienas. 2021. un 2022. gadā, kad NILL lietas pamatā izskata Ekonomisko lietu tiesa, procesu par noziedzīgi iegūtu mantu izskatīšanas laiks ir samazinājies trīskārši (skat. augstāk). Ņemot vērā aktuālākos datus, var secināt, ka Latvija ir starp trīs valstīm ar augstāko NILL lietu iztiesāšanas ātrumu.
- 4.5.52. Atbilstoši pasākumu plānam (2020.–2022. gadam) tika izveidota viena jauna – tiesas priekšsēdētāja palīga – amata vieta ar mērķi sniegt atbalstu un konsultācijas tiesnešiem ar finanšu noziegumiem saistītu jautājumu risināšanā. Tiesneši arī piedalījās apmācībās, tostarp par kriptoaktīviem un ar tiem saistītajiem riskiem, NILL izmeklēšanai nepieciešamo pierādījumu apjoma nodrošināšanu un sodu politiku, kā arī par noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskāciju atbilstoši aktuālajam normatīvajam regulējumam.³²³
- 4.5.53. 2021. gada 11. janvārī tika publicēts VK revīzijas ziņojums “Noziedzīgu nodarījumu ekonomikas un finanšu jomā izmeklēšanas un iztiesāšanas efektivitāte”. Vienlaikus jāvērs uzmanība, ka revidējamais laika posms bija no 2018. gada 1. janvāra līdz 2020. gada 30. jūnijam, kas lielākoties aptvēra NRA 2020 pārskata periodu. Attiecīgi daļa no identificētajām problēmām pirmstiesas izmeklēšanas, kriminālvajāšanas un iztiesāšanas stadijās pārskata periodā jau tika ņemtas vērā un novērstas.
- 4.5.54. Revīzijas ziņojumā saņemto ieteikumu plāns tika apstiprināts 2021. gada 15. aprīļa Noziedzības novēršanas padomes sēdē, paredzot visus ieteikumus ieviest līdz 2022. gada beigām. Pārskata periodā tika izpildīta lielākā daļa ieteikumu, atsevišķu ieteikumu izpildi turpinot vēl 2023. gadā.
- 4.5.55. Rīcības plāna uzdevumi tika definēti un ieviesti ar mērķi:
- 4.5.55.1. novērst problēmas, kas saistītas ar vienotas izpratnes trūkumu par tiesību normu piemērošanu, neskaidrību par būtiskākajiem pierādāmajiem apstākļiem un nepieciešamo pierādījumu kopumu vainas pierādīšanai;
 - 4.5.55.2. izvērtēt normatīvā regulējuma pilnveides iespējas ātra un efektīva pirmstiesas kriminālprocesa un iztiesāšanas sekmēšanai;
 - 4.5.55.3. rast risinājumus krimināltiesiskās sistēmas attīstībai, lai mazinātu krimināltiesiskās sistēmas noslodzi un kvalificētākos resursus koncentrētu sarežģītāko un valsts intereses visbūtiskāk ietekmējošo kriminālprocesu izmeklēšanai;
 - 4.5.55.4. veikt pasākumus, lai procesa virzītāji dažādās kriminālprocesa stadijās varētu saņemt kvalificētu “tehnisku” un konsultatīvu atbalstu.³²⁴

Novērtējums

- 4.5.56. Pārskata periodā valstī mērķtiecīgi veikti pasākumi, lai stiprinātu riska profilam atbilstošu izmeklēšanas iestāžu, prokuratūras un tiesu kapacitāti, palielinātu tām pieejamos cilvēku un tehniskos resursus, kā arī pilnveidotu izmeklētāju, prokuroru un tiesnešu prasmes NILL lietu izmeklēšanā, kriminālvajāšanā un iztiesāšanā. Pārskata periodā arī turpināja pieaugt uzsākto kriminālprocesu par NILL un kriminālvajāšanai nodoto kriminālprocesu par NILL skaits.
- 4.5.57. Vienlaikus saglabājas nevienmērība izmeklēšanas iestādēm pieejamajos personāla un tehniskajos resursos. Īpaši jāuzsver VID NMPP lielā noslodze un nepietiekošais nodrošinājums, kas kavē ātru un kvalitatīvu uzsākto kriminālprocesu pirmstiesas izmeklēšanu, kā arī VP problēmas saistībā ar augsto nenokomplektēto amata vietu īpatsvaru, kas apgrūtina iespējas

³²¹ NRA 2020 pārskata periodā EK secināja, ka Latvija lietu par NILL izskatīšanas ilguma ziņā ierindojas priekšpēdējā vietā starp 24 ES valstīm, kas uzrādījušas datus par lietu izskatīšanas ilgumu. Vidējais ilgums šādu lietu izskatīšanai pirmās instances tiesā Latvijā pārsniedz divus gadus.

³²² European Commission. The 2022 EU Justice Scoreboard. Eurojust 2022. 19. lpp. Pieejams: https://commission.europa.eu/document/download/123138e5-f651-44e4-963e-65b721c4f5e7_en?filename=eu_justice_scoreboard_2022.pdf.

³²³ MK 2020. gada 29. septembra rīkojums Nr. 576 Par pasākumu plānu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanai laikposmam no 2020. līdz 2022. gadam. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/317729>; MK 2022. gada 22. februāra rīkojums Nr. 122 Par pasākumu plānu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanai 2022. gadam. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/330241>.

³²⁴ VK, Revīzijas galveno secinājumu un ieteikumu apkopojums. Noziedzīgu nodarījumu ekonomikas un finanšu jomā izmeklēšanu un iztiesāšanu kavējošo faktoru izvērtējums. 6. lpp. Pieejams: <https://www.lrvk.gov.lv/lv/getrevisionfile/29451-Xw5K4zIWYUeXSANTyqGHep2Wd07BIAsq.pdf>.

stiprināt NILL izmeklēšanas kapacitāti, nevājinot predikatīvo noziedzīgo nodarījumu izmeklēšanas spēju.

- 4.5.58. Prokuratūras kapacitāte attiecībā uz prokuroru iemaņām, pieredzi un pieejamajiem personāla resursiem tieši finanšu noziegumu izmeklēšanā specializētajās prokuratūrās ir augusi. Pārskata periodā prokurori arī vairāk iesaistījās pirmstiesas izmeklēšanas procesā, sadarbojoties, sniedzot atbalstu un nodrošinot nepieciešamās apmācības procesa virzītājiem.
- 4.5.59. Arī tiesneši pārskata periodā pilnveidojuši zināšanas NILL jomā, pieaudzis arī izskatīto NILL lietu un to izskatījušo tiesnešu skaits. Pārskata periodā tiesneši arī strādājuši ar daudz vairākām un sarežģītākām NILL lietām. Ekonomisko lietu tiesas izveide ir būtiski uzlabojusi NILL lietu izskatīšanas kvalitāti un ātrumu.

Izmeklēšanas iestāžu kapacitātes novērtējums: 0,8 (augsts), palielinās.

Prokuratūras kapacitātes novērtējums: 0,9 (augsts), palielinās.

Tiesas kapacitātes novērtējums: 0,9 (augsts), palielinās.

4.6. Finanšu izmeklētāju, prokuroru un tiesnešu neatkarība un godīgums

- 4.6.1. Finanšu izmeklētāju, prokuroru un tiesnešu neatkarība ir aizsargāta ar likumu un to garantē valsts.³²⁵
- 4.6.2. Vērtējot finanšu izmeklētāju, prokuroru un tiesnešu neatkarību un godaprātu praksē, ir jāņem vērā arī kopējie rādītāji, kas raksturo sabiedrības attieksmi pret korupciju. 2019. gadā Korupcijas uztveres indeksā ar 56 punktiem Latvija ierindojās 44. vietā 180 vērtēto valstu vidū (starp 28 ES valstīm dalot 19. un 20. vietu). 2022. gadā ar 59 punktiem Latvija ieņem 39. vietu 180 valstu vidū (starp ES valstīm esot 15. vietā). Lai gan novērojams kāpums, tas nav vērtējams kā gana straujš, it īpaši ņemot vērā Nacionālā attīstības plāna 2021.-2027. gadam noteikto mērķi līdz 2024. gadam sasniegt ES un OECD vidējo rādītāju (64 punktus) un līdz 2027. gadam sasniegt 67 punktus.³²⁶ Izvērtējot Korupcijas uztveres indeksā ietvertos avotus, redzams, ka visvājākais vērtējums Latvijai ir attiecībā uz *PRS Group International Country Risk Guide*,³²⁷ kas valsti vērtē attiecībā uz iespējamo korupcijas līmeni politikā, t. i., novērtē tā saukto finanšu korupcijas līmeni, kas izpaužas kā pieprasījums maksāt vai dot kukuli par valsts institūciju sniegtajiem pakalpojumiem.
- 4.6.3. Līdzīgas tendences novērojamas arī *Trace Bribery Risk Index* rezultātos.³²⁸ Pārskata periodā indeksā nav novērojams būtisks uzlabojums Latvijas rezultātos. Līdzīgi kā Korupcijas uztveres indeksā lielākās problēmas Latvijā konstatētas saistībā ar (1) uzņēmumu un valsts pārvaldes sadarbību (valsts pārvaldes pieejamība, kukuļdošanas izplatība un birokrātiskie šķēršļi uzņēmējdarbībai), kā arī saistībā ar (2) sabiedrības attieksmi pret likumpārkāpumiem (korupcija, izvairīšanās no nodokļu nomaksas, kukuļņemšana) un valsts politiku korupcijas apkarošanā.
- 4.6.4. 2022. gada jūlijā publicētajā EK aptaujā "Special Eurobarometer 523 - Corruption" norādīts, ka tikai 30% aptaujāto Latvijas iedzīvotāju uzskata, ka korupcija ir nepieņemama un 25% aptaujāto respondentu Latvijā atbildējuši apstiprinoši uz jautājumu, vai pazīst kādu, kas pieņēmis kukuli. Salīdzinot ar pārējām ES valstīm, Latvija ir pēdējā vietā ar vismazāko procentu apstiprinošu atbildzi (17%), atbildot uz jautājumu, vai valsts pārvaldes centieni cīņā ar korupciju ir efektīvi.³²⁹ Vienlaikus jāvērs uzmanība, ka FID pasūtītā sabiedriskās domas aptauja liecina, ka 2022. gadā vairākums sabiedrības ir apstiprinājis, ka uzticas izmeklēšanas,

³²⁵ Likums *Par tiesu varu. Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*, 1/2, 14.01.1993.; *Diena*, 9, 15.01.1993. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/62847-par-tiesu-varu>; Prokuratūras likums. *Latvijas Vēstnesis*, 65, 02.06.1994. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/57276-prokuraturas-likums>; Satversmes tiesas 2006. gada 20. decembra spriedums lietā Nr. 2006-12-01. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2006-12-01_Spriedums.pdf;

Likuma *Par policiju* 22. un 23. pants. *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*, 31/32, 15.08.1991.; *Diena*, 126, 05.07.1991. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/67957-par-policiju-redakcijas-datums/1994/12/24>; Likuma *Par Valsts ieņēmumu dienestu* 20. pants. *Latvijas Vēstnesis*, 105, 11.11.1993.; *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*, 34, 09.12.1993.; *Diena*, 249, 17.11.1993. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=59902>; Kriminālprocesa likuma 375. un 396. pants. *Latvijas Vēstnesis*, 74, 11.05.2005.; *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*, 11, 09.06.2005. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/107820-kriminalprocesa-likums> u.c.

³²⁶ Pārresoru koordinācijas centrs. *Latvijas nacionālais attīstības plāns 2021.–2027. gadam*. 89. lpp. Pieejams: https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/NAP2027_apstiprin%C4%81ts%20Saeim%C4%81_1.pdf.

³²⁷ *PRS Group International Country Risk Guide*. Pieejams: <https://www.prsgroup.com/explore-our-products/international-country-risk-guide/>.

³²⁸ Trace Bribery Risk Matrix. Pieejams: <https://www.traceinternational.org/trace-matrix>.

³²⁹ European Commission. *Special Eurobarometer 523 March-April 2022. Corruption*. Pieejams: https://data.europa.eu/data/datasets/s2658_97_2_sp523_eng?locale=en.

kriminālvajāšanas un iztiesāšanas procesos iesaistītajām iestādēm finanšu noziegumu apkarošanā.³³⁰ Vislielākā sabiedrības uzticība ir FID, prokuratūrai, tiesām un KNAB. Salīdzinoši zemākā uzticība ir VP un VID.

- 4.6.5. Vienlaikus jāvērs uzmanība, ka uzņēmēju pieredze un viedoklis par korupcijas stāvokli valstī rada pretēju priekšstatu par korupciju Latvijā. EK veikta aptauja "Flash Eurobarometer 523 - Corruption" atklāj, ka tikai 23% uzņēmēju uzskata, ka korupcija ir būtiska problēma Latvijā (10. labākais rādītājs ES). Tikai 27% uzņēmēju uzskata, ka, lai būtu veiksmīgs uzņēmējdarbībā, nepieciešams politisks atbalsts (7. labākais rādītājs). Īpaši jāuzsver, ka 68% uzņēmēju ir pārliecināti, ka personas (fiziskas un juridiskas), kas nodarbojas ar korupciju, tiktu sauktas pie atbildības (3. labākais rezultāts ES). Jāuzsver, ka uzņēmējiem saglabājas salīdzinoši negatīvs priekšstats par korupcijas līmeni valsts un pašvaldības institūciju pārraudzītajās iepirkumu procedūrās (attiecīgi 60% un 59% uzskata, ka korupcija ir klātesoša).³³¹
- 4.6.6. Līdz ar to jāsecina, ka sabiedrības attieksme pret korupciju Latvijā ir neviennozīmīga. No vienas puses, Latvijas iedzīvotāju kopums ir diezgan tolerantants pret korupciju un skeptisks par valsts institūciju spējām un interesi to apkarot. No otras puses, absolūti lielākā daļa uzņēmēju vairumā gadījumu nesaskata korupciju kā būtisku problēmu valstī un uzskata, ka valsts centieni tās apkarošanā ir uzskatāmi par efektīviem.
- 4.6.7. Pārskata periodā sabiedrības redzējumu par korupcijas līmeni valstī, kā arī par izmeklēšanas iestāžu godprātību ietekmējuši korupcijas skandāli, kas pārskata periodā ir skāruši VID NMPP un VP.
- 4.6.8. Pārskata periodā tika uzsākts kriminālprocess pret VID NMPP Izmeklēšanas nodaļas vadītāju un viņam padotajiem izmeklētājiem saistībā ar aizdomām par līdzekļu izspiešanu no kokrūpniecības uzņēmuma. Divām VID NMPP amatpersonām tika piemērots apcietinājums. Vienlaikus saistībā ar šo korupcijas skandālu tika uzsāktas disciplinārlietas pret VID priekšnieci un VID NMPP priekšnieku.
- 4.6.9. Korupcijas skandāls VP skāris Rīgas reģiona kriminālpolicijas priekšnieku, kurš tiesā izskatāmajā krimināllietā apsūdzēts par slepenu dokumentu vākšanu, izmantojot dienesta stāvokli, kā arī par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, iegādājoties dzīvokli Spānijā. Minētā nekustamā īpašuma iegādi amatpersona slēpa, reģistrējot dzīvokli uz paziņas vārda un norēķinoties par tā iegādi, izmantojot skaidru naudu (EUR 67 000), kas iegūta, nodarbojoties ar neregistrētu uzņēmējdarbību – automašīnu tirdzniecību (par neregistrētu uzņēmējdarbību ir uzsākts atsevišķs kriminālprocess).
- 4.6.10. Vienlaikus būtiski akcentēt tiesībsardzības iestāžu spēju identificēt vidēja un augsta līmeņa amatpersonu koruptīvu rīcību un to ātri un efektīvi izmeklēt, tādējādi mazinot izmeklēšanas iestāžu korupcijas riskus, kā arī saglabājot tiesībsardzības iestāžu reputāciju.
- 4.6.11. No amatpersonu neatkarības viedokļa jāakcentē Pārskata periodā Saeimas noraidītā Sanitas Osipovas kandidatūra Augstākās tiesas tiesneses amatam. Lai gan Latvijas Republikas Satversme paredz Saeimai tiesības noraidīt kandidatūru, debates pirms balsojuma un publiskajā telpā izskanējušie Saeimas deputātu viedokļi ļauj secināt, ka lēmums noraidīt Sanitas Osipovas kandidatūru Augstākās tiesas tiesneses amatam ir saistīts ne ar viņas kvalifikāciju, kuras atbilstību apstiprināja Augstākās tiesas Civillietu departaments, vai reputāciju, bet savā iepriekšējā amatā – Satversmes tiesā – pieņemtajiem lēmumiem. Šis precedents negatīvi ietekmē tiesu varas neatkarību, radot riskus, ka politiskie spēki veic izvēles par augstāko tiesu varas institūciju kandidātiem, balstoties uz politisko spēku redzējumam neatbilstošiem kandidāta iepriekšējiem lēmumiem, ne tādiem objektīviem kritērijiem kā kandidātu kvalifikācija, reputācija un tiesu varas atbalsts kandidāta virzībai amatā.

Novērtējums

- 4.6.12. Pārskata periodā Latvija noslēdza GRECO Piekto novērtēšanas kārtu korupcijas novēršanas un godprātības veicināšanas jomā, ierindojoties starp līderiem Eiropā korupcijas izskaušanā un godprātības veicināšanā publiskajā pārvaldē. Lai gan visas sabiedrības vērtējums par publiskās pārvaldes korupcijas riskiem uzlabojas lēni, tomēr tendences ir pozitīvas.

³³⁰ Pārresoru koordinācijas centrs. *Pētījumu un publikāciju datu bāze. Sabiedriskās domas pētījums par FID darbību, izpratni par finanšu noziegumiem, noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas veidiem un iedzīvotāju toleranci pret šādiem noziedzīgiem nodarījumiem*. Pieejams: <http://petijumi.mk.gov.lv/node/4075>.

³³¹ European Commission. *Flash Eurobarometer 507. Businesses' attitudes towards corruption in the EU*. Pieejams: https://data.europa.eu/data/datasets/s2263_94_1_507_eng?locale=en.

- 4.6.13. Atsevišķi un reti korupcijas gadījumi starp amatpersonām izmeklēšanas iestādēs kopumā liecina par valsts spēju identificēt un apkarot šādas lietas, kā arī par efektīvu un noturīgu tiesībsardzības sistēmas preventīvo darbu, lai izskaustu korupciju un negodprātīgu rīcību. Vienlaikus jāņem vērā, ka, neskatoties uz korupcijas gadījumu ierobežoto daudzumu, tiem ir neproporcionāli liela negatīva ietekme uz sabiedrības korupcijas uztveri kopumā un uzticību tiesībsardzības iestādēs.
- 4.6.14. Secināms, ka no tiesību normu viedokļa finanšu izmeklētāju, prokuroru un tiesnešu neatkarība ir nodrošināta. Vienlaikus tās praktiskajā nodrošināšanā, lai arī ir vērā ņemami uzlabojumi, ir nepieciešams turpināt pilnveidoties.

Finanšu izmeklētāju neatkarības un godaprāta novērtējums: 0,8 (augsts), palielinās.

Prokuroru neatkarības un godaprāta novērtējums: 0,9 (augsts), palielinās.

Tiesnešu neatkarības un godaprāta novērtējums: 0,9 (augsts), palielinās.

4.7. Finanšu integritāte un nodokļu administrēšana

- 4.7.1. Valsts finanšu integritātes līmeni nosaka uzņēmumu un profesionālo pakalpojumu sniedzēju labu korporatīvās pārvaldības principu ievērošana, nodokļu nomaksa un augsti uzņēmējdarbības ētikas standarti. Savukārt finanšu integritāti valstiskā līmenī raksturo nodokļu politikas prognozējamība un ilgtspēja, nodokļu sistēma, kas cita starpā paredz fiziskām un juridiskām personām iesniegt VID visaptverošu informāciju par to ienākumiem un aktīviem, preventīvu sodu esamība un piemērošana par finanšu noziegumiem.
- 4.7.2. Pārskata periodā ir veikti atsevišķi pasākumi, kas stiprina finanšu integritāti un ar to cieši saistīto nodokļu administrēšanu. Proti, lai mazinātu administratīvo slogu nodokļu maksātājiem pārskata periodā veikta virkne pasākumu, tā, piemēram, ar 2021. gada 1. janvāri ir ieviests vienotais nodokļu konts un konsolidēti nodokļu maksāšanas termiņi, kā rezultātā nodokļu maksātājam visus regulāros iekšzemes nodokļus ir iespēja samaksāt vienā kontā, sagatavojot vienu maksājumu uzdevumu. Tāpat, lai mazinātu administratīvo slogu maziem un vidējiem uzņēmumiem, 2021. gada 16. jūnijā ir pieņemts likums "Grozījumi likumā "Par nodokļiem un nodevām"", kas paredz regulējumu vienkāršotā nodokļa nomaksas risinājuma ieviešanai, izmantojot saimnieciskās darbības ieņēmumu kontu.
- 4.7.3. 2020. gadā izstrādāts regulējums (grozījumi likumā "Par nodokļiem un nodevām" un jauni MK noteikumi), lai VID rīcībā būtu informācija, ko izmantot cīņai pret pārrobežu nodokļu apiešanu un izvairīšanos no nodokļu nomaksas, ieviešot automatisku informācijas apmaiņu par ziņojamām pārrobežu shēmām.³³²
- 4.7.4. Lai VID un citu ES dalībvalstu nodokļu administrāciju rīcībā būtu informācija par nodokļu maksātāju ienākumiem, kas gūti, izmantojot digitālās platformas, un veicinātu labprātīgu nodokļu nomaksu pārrobežu saimnieciskajā darbībā, 2022. gada 22. decembrī ir pieņemti likuma "Par nodokļiem un nodevām" grozījumi, ar kuriem ir pārņemtas Padomes Direktīvas (ES) 2021/514 (2021. gada 22. marts), ar ko groza Direktīvu 2011/16/ES par administratīvu sadarbību nodokļu jomā (DAC7) prasības, un ieviesta starptautiskā informācijas apmaiņa par digitālo platformu rīcībā esošo informāciju par pārdevējiem, kas gūst ienākumus, darbojoties konkrētajā digitālajā platformā.
- 4.7.5. Viens no galvenajiem nacionālajiem draudiem vistiešākajā veidā ietekmē finanšu integritāti, un tā ir ēnu ekonomika. 2023. gada 30. maijā tika prezentēti pētījuma "Ēnu ekonomikas indekss Baltijas valstīs" jaunākie rezultāti.³³³ Pārskata periodā kopumā pret 2019. gadu ēnu ekonomika ir pieaugusi gan Latvijā, gan citās Baltijas valstīs. Pozitīvi vērtējams tas, ka 2022. gadā pirmo reizi kopš 2019. gada ēnu ekonomikas apjoms Latvijā pret iepriekšējo gadu nav palielinājies. Ēnu ekonomikas indekss (% no IKP) Baltijas valstīs atainots tabulā nr. 4.7.1³³⁴

Tabula Nr.4.7.1 – Ēnu ekonomikas indekss (% no IKP) Baltijas valstīs

³³² Pārņemot Padomes Direktīvas (ES) 2018/822 (2018. gada 25. maijs), ar ko attiecībā uz obligāto automatisko informācijas apmaiņu nodokļu jomā saistībā ar ziņojamām pārrobežu shēmām groza Direktīvu 2011/16/ES prasības. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L0822>.

³³³ Šādu pētījumu kopš 2009. gada ik gadu izstrādā Rīgas Ekonomikas augstskola (Stockholm School of Economics in Riga) profesori Arnis Sauka un Tālis J. Putniņš. Pieejams: <https://www.sseriga.edu/shadow-economy-index-2022-shadow-economy-latvia-almost-high-previous-year>.

³³⁴ Turpat.

	Latvija	Lietuva	Igaunija
2022. gads	26,5	25,8	18,0
2021. gads	26,6	23,1	19,0
2020. gads	25,5	20,4	16,5
2019. gads	23,9	18,2	14,3

- 4.7.6. Ēnu ekonomikas pieaugumu kopš 2019. gada ietekmējusi Covid-19 pandēmija un tiešā veidā – kopš 2020. gada marta arvien ieviestie drošības pasākumi. Neskatoties uz izaicinājumiem, pārskata periodā veikta virkne pasākumu ar mērķi mazināt ēnu ekonomikas līmeni Latvijā. 2021. gada 23. septembrī Ēnu ekonomikas apkarošanas padomes sēdē prezentēts ministrijas izstrādātais Ēnu ekonomikas ierobežošanas plāna projekts 2021./2022. gadam. Tas bija izstrādāts, definējot cīņu pret "aplokšņu algu" maksāšanu kā prioritāti šim periodam. Tāpat plāna projekts paredzēja pasākumus atklātākas un caurskatāmākas uzņēmējdarbības vides izveidei, iestāžu savstarpējās datu apmaiņas uzlabošanai gan nodokļu administrēšanas pasākumiem, gan citu veicamo uzdevumu efektīvizēšanai. Ēnu ekonomikas ierobežošanas plāns 2021./2022. gadam izstrādāts, lai turpinātu valsts pārvaldes iestāžu sadarbību, mērķtiecīgi veicot pasākumus noteiktas ēnu ekonomikas problēmas mazināšanai un ierobežojot ēnu ekonomiku kopumā.
- 4.7.7. 2021. gadā tika turpināts īstenot valsts pētījumu programmu "Ēnu ekonomikas mazināšana valsts ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanai". Pētījuma īstenotāji programmas ietvaros iesniedza pirmos rezultātus - zinātniskā nodevuma ziņojumus, kuros aprakstīti un analizēti iemesli, kāpēc fiziskas personas izvairās no labprātīgas nodokļu maksāšanas, ēnu ekonomiku Latvijā ietekmējošo faktoru novērtējums, labākā prakse "aplokšņu algu" mazināšanai un sākotnējās rīcībpolitikas rekomendācijas.
- 4.7.8. VID veic preventīvos pasākumus – informē nodokļu maksātājus par nodokļu saistību izpildes pienākumiem, reģistrēšanos nodokļu maksātāju reģistrā, veicot saimniecisko darbību, pārskatu un deklarāciju iesniegšanu un nodokļu nomaksu un nodokļu maksātāju deklarētās informācijas izvērtēšanu un analīzi. Tāpat VID kompetencē ir arī nodokļu maksātāju kontroles pasākumu veikšana.
- 4.7.9. Reģistrējot nodokļu maksātājus un ar PVN apliekamās personas PVN maksātāju reģistrā, VID izvērtē visu savā rīcībā esošo informāciju, lai nepieļautu tādu subjektu reģistrāciju, kuriem piemīt krāpnieciski nolūki. Reģistrācijas riski tiek izvērtēti, izmantojot VID informācijas sistēmas, VID saņemtās iedzīvotāju sūdzības, datus, kas saņemti no citām iestādēm, kā arī VID saņemto informāciju no ārvalstu nodokļu administrācijām u. tml. Tādējādi, izvērtējot visu VID pieejamo informāciju par nodokļu maksātāju pirms reģistrācijas, tiek izvērtēti riski un sašaurināts potenciāli krāpniecisko personu loks jau pie reģistrācijas.
- 4.7.10. 2021. gada KNAB pētījumā, lai novērtētu 37 dažādu institūciju godīgumu attiecībā uz korupciju, VID pozitīvāk vērtēto institūciju grupā dalīja 14./19. vietu ar vērtējumu 0,6. 2022. gadā šādā pašā pētījumā VID iekļauts mazāk pozitīvi vērtēto institūciju grupā, kur ieņēma 20. vietu ar vērtējumu 0,3.³³⁵ Rezultāta pasliktināšanās, iespējams, saistīta ar (arī publiskajā telpā izskanējušajiem) VID amatpersonu veiktajiem noziedzīgiem nodarījumiem:
- 4.7.10.1. 2020. gadā ierosinātas 3 krimināllietas pret 3 amatpersonām. Visas lietas ir slēgtas.
- 4.7.10.2. 2021. gadā ierosināta 1 krimināllieta pret 1 amatpersonu. Lieta ir slēgta.
- 4.7.10.3. 2022. gadā ierosinātas 2 krimināllietas pret 7 amatpersonām. Viena no ierosinātajām lietām pret 1 amatpersonu par nepatiesu ziņu sniegšanu amatpersonu deklarācijā ir nosūtīta prokuratūrai kriminālprocesa uzsākšanai.
- 4.7.11. Pārskata periodā VID būtiski ir stiprināta Iekšējās drošības pārvalde un pilnveidota iekšējo procesu korupcijas risku vadība, lai atklātu un novērstu iespējamus noziedzīgos nodarījumus darbinieku rīcībā, kas saistīta ar amata pienākumu izpildi.
- 4.7.12. Pārskata periodā tika veikta virkne pasākumu finanšu integritātes un nodokļu administrēšanas uzlabošanai un īstenota virkne pasākumu, lai mazinātu ēnu ekonomikas īpatsvaru Latvijas tautsaimniecībā un stiprinātu VID, t. sk. ieviešot jaunas IT sistēmas, kas atvieglo kontroles un nodokļu administrēšanas funkciju īstenošanu.

Finanšu integritātes un nodokļu administrēšanas novērtējums: 0,7 (augsts), palielinās.

³³⁵ Vidējais novērtējums 5 punktu skalā, kur -2 ir "ļoti negodīgi", bet 2 "ļoti godīgi"; 37 institūciju grupā.

4.8. Iekšzemes sadarbības efektivitāte

Sadarbības koordinācija

- 4.8.1. Sadarbības koordinācija NILLTPF novēršanas jomā tiek nodrošināta gan stratēģiskā, gan operacionālā līmenī (detalizētu apskatu par sadarbības koordināciju stratēģiskā līmenī skat. arī sadaļā [4.1. NILLTPF novēršanas politikas un stratēģijas kvalitāte](#)). To nodrošina dažāda līmeņa sadarbības mehānismi, kuru sadarbības pamats un kompetence ir nostiprināti tiesību aktos, kas novērš iespējamo funkciju un mandāta pārkāpšanos NILLTPF novēršanas jomā.
- 4.8.2. FSAP ir koordinējošā institūcija, kuras darbības mērķis ir saskaņot un pilnveidot valsts institūciju un privātā sektora sadarbību NILLTPF novēršanā.³³⁶ FSAP vada Ministru prezidents, tajā piedalās ministri, UKI un asociāciju vadītāji, kas saistīti ar finanšu sektoru, FID priekšnieks. FSAP galvenie uzdevumi NILLTPF novēršanas un apkarošanas jomā ir koordinēt valsts institūciju un privātā sektora sadarbību NILLTPF novēršanā, tai skaitā valsts noteiktajā NILLTPF novēršanas politikā un stratēģijā norādīto mērķu sasniegšanu, kā arī veicināt sadarbību ar attiecīgajām ārvalstu publiskajām un privātajām institūcijām, kas ir atbildīgas par finanšu sektora attīstību NILLTPF novēršanā.
- 4.8.3. Pārskata periodā FSAP turpināja nodrošināt saskaņotu NILLTPF novēršanas politiku. FSAP izskatīja vairākus politikas plānošanas dokumentus, kas vērsti uz NILLTPF novēršanu. 2020. gada 27. novembrī FSAP apstiprināja pasākumu plānu (2020.–2022. gadam) samērīgas pieejas nostiprināšanai, izpildot NILLTPF novēršanas prasības. Apstiprinātajā plānā iekļautie pasākumi nodrošina riskos balstīto pieeju NILLTPF novēršanā, kas nodrošina tālāku ilgtspējīgu sektora attīstību un spēju finansēt tautsaimniecību. Savukārt 2021. gada 9. septembrī FSAP izskatīja pasākumu plāna NILLTPF novēršanai laikposmam no 2020. līdz 2022. gadam izpildi un vienojās par pasākumiem, kas jāiekļauj pasākumu plānā NILLTPF novēršanai 2022. gadam.
- 4.8.4. Noziedzības novēršanas padome³³⁷ kā koleģiāla institūcija, kuras darbības mērķis ir stiprināt tiesiskumu, koordinēt un pilnveidot valsts institūciju darbību, lai novērstu un apkarotu noziedzību, 2021. gada 3. jūnijā apstiprināja stratēģisku rīcības plānu 2021. līdz 2026. gadam. Rīcības plānā ir iekļauta virkne pasākumu, kas vērsti uz efektīvas NILLTPF novēršanas nodrošināšanu, kas balstās uz nacionālo NILLTPF risku novērtējumu un pasākumu plānu (2020.–2022. gadam) NILLTPF novēršanai. Saskaņā ar to Noziedzības novēršanas padome pārskata periodā stiprināja uzraudzību par SKG darbības efektivitāti, lai praksē nodrošinātu atbilstošu un aktīvu ieviesto SKG mehānismu darbību, faktisku izmantošanu un kultūru no valsts institūciju, TAI un privātā sektora puses.
- 4.8.5. FID Konsultatīvās padomes mērķis ir sekmēt FID darbību un koordinēt tā sadarbību ar pirmstiesas izmeklēšanas iestādēm, prokuratūru, tiesu un Novēršanas likuma subjektiem. Atbilstoši Novēršanas likuma 60. panta pirmajā daļā noteiktajam FID Konsultatīvajā padomē tiek deleģēti pārstāvji no FM, VID, IeM, TM, Latvijas Bankas, Finanšu nozares asociācijas, Latvijas Apdrošinātāju asociācija, LZRA, LZNP, LZAP, Augstākās tiesas un prokuratūras. Praksē FID Konsultatīvā padome galvenokārt izskata stratēģiskus jautājumus, kas attiecināmi uz FID darbību.
- 4.8.6. FID Konsultatīvā padome FID priekšnieka vadībā pārskata periodā turpināja darbu, nodrošinot koordinētu FID sadarbību ar izmeklēšanas iestādēm, prokuratūru, tiesu, Novēršanas likuma subjektiem un to UKI. Pārskata periodā notika regulāras FID Konsultatīvās padomes sanāksmes, kuru laikā tika izskatīti ikgadējie FID darbības pārskati, kā arī tika prezentēti FID stratēģiskie mērķi 2023.–2027. gadam. Savukārt pēc NRA 2020 apstiprināšanas Konsultatīvās padomes locekļi tika iepazīstināti ar ierosinātajiem risku mazināšanas pasākumiem (kopā 78 priekšlikumi NRA 2020 identificēto risku mazināšanai), kuri vēlāk tika iekļauti vai nu atbildīgās iestādes politikas plānošanas dokumentos, vai arī pasākumu plānā (2020.–2022. gadam) NILLTPF novēršanai.
- 4.8.7. NRA 2020 pārskata periodā tika izveidota UKI sadarbības un koordinācijas platforma³³⁸ nolūkā sekmēt UKI savstarpējo koordināciju un sadarbību, kā arī veicināt vienotu pieeju uzraudzības un kontroles pienākumu izpildē. Pārskata periodā tā veiksmīgi turpināja savu darbību, nodrošinot efektīvu FID un UKI sadarbību. FID vadībā tika regulāri organizētas UKI sadarbības un koordinācijas platformas sanāksmes, piedaloties visām UKI un FID (atsevišķos gadījumos

³³⁶ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums. 61 panta pirmā daļa. *Latvijas Vēstnesis*, 116, 30.07.2008.; *Latvijas Republikas Saeimas un MK Ziņotājs*, 16, 28.08.2008. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=178987>.

³³⁷ 2004.gada 20. janvāra MK noteikumi Nr. 42 *Noziedzības novēršanas padomes nolikums*. *Latvijas Vēstnesis*, 12, 23.01.2004. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/83440-noziedzibas-noversanas-padomes-nolikums>.

³³⁸ Finanšu izlūkošanas dienesta 2019. gada 24. janvāra rīkojums Nr. 1-5.1/3.

tiek pieaicināti FM pārstāvji), lai apspriestu dažādus ar uzraudzību saistītus jautājumus un attīstītu labāko praksi Novēršanas likuma subjektu uzraudzības jomā. UKI šo sadarbības platformu vērtē pozitīvi, norādot, ka regulārās tikšanās ļauj komunicēt ar citām uzraudzības un kontroles institūcijām un apmainīties ar pieredzi.

- 4.8.8. Lai nodrošinātu tās turpmāku darbību un atbilstošu vadību, kā arī paredzētu tiesisko pamatu UKI platformas turpmākai darbībai, 2022. gada 8. novembrī stājās spēkā grozījumi Novēršanas likumā, kas papildināja Novēršanas likumu ar normām, kas nosaka UKI platformas darbības tiesisko pamatu un iesaistīto institūciju sadarbības mērķus. Papildus, vērtējot NILLTPF novēršanas jomas atbildīgo institūciju kompetenču sadalījumu, tika secināts, ka, turpmāk par atbildīgo institūciju UKI platformas nodrošināšanā tiek noteikta FM, ievērojot tās kompetenci NILLTPF novēršanas jomā. Atbilstoši minētajiem grozījumiem tika paredzēts, ka UKI platformas sanāksmes sasauc pēc savas iniciatīvas FM vai tad, ja to ierosina FID vai vismaz viena no UKI. Savukārt, lai veicinātu informācijas apmaiņu UKI platformā, grozījumi paredz tiesības tajā apmainīties ar informāciju, kas attiecas uz NILLTPF vai šo darbību mēģinājumu, identificētajiem nozares riskiem un veiktajiem uzraudzības un kontroles pasākumiem.
- 4.8.9. Turpinot efektīvu kriminālizlūkošanas informācijas apmaiņu starp TAI atbilstoši 2017. gada 24. janvāra MK instrukcijai Nr. 1 "Tiesībaizsardzības iestāžu sadarbības kārtība noziedzības novēršanā un apkarošanā", pārskata periodā turpināja darboties NKIM.³³⁹ Tā ietvaros tika katru gadu izstrādāti kriminālizlūkošanas analītiskie izvērtējumi par noziedzības stāvokli valstī, ietvert informāciju par tendencēm, jaunajām tipoloģijām, tika noteikts draudu līmenis, vērtēti noziedzību apkarojošie faktori. NILL tika novērtēta kā viena no kopējo noziedzības līmeni ietekmējošām prioritāri apkarojamām noziedzīgo nodarījumu grupām. Minētie ziņojumi tika izskatīti un apstiprināti Noziedzības novēršanas padomes sēdēs, izvirzot nākamā gada prioritātes noziedzības apkarošanā, kā arī nodrošinot risinājumus identificētajiem problēmjautājumiem, kas kavē noziedzības apkarošanu.
- 4.8.10. Pārskata periodā turpināja darboties NKIM ietvaros izveidotās specializētās ekspertu grupas (SSEG) un apakšgrupas, tostarp apakšgrupa kompetento iestāžu sadarbības efektivitātes paaugstināšanai NILLTF novēršanas un apkarošanas jautājumos un apakšgrupa informācijas aprītei un analīzei NILL metožu, tipoloģiju un fenomenu jautājumos. Minētās apakšgrupas pārskata periodā nodrošināja ne tikai metodoloģisko atbalstu TAI NILLTF novēršanā un apkarošanā, piemēram, paralēlo finanšu izmeklēšanu veikšanā un prezumētās noziedzīgi iegūtās mantas³⁴⁰ atgūvē, bet tika arī ikgadēji apkopoti un analizēti dati par uzsāktajiem un kriminālvajāšanai nodotajiem kriminālprocesiem par NILL ar mērķi gan pilnveidot datu vākšanu (novērst nepilnīgu datu sagatavošanu), gan savlaicīgi gatavoties NRA 2023 izstrādei.

FID Sadarbības koordinācijas grupa

- 4.8.11. Kopš 2018. gada 9. maija, kad stājās spēkā Novēršanas likuma grozījumi, ar kuriem tika ieviests īpašs publiskās – privātās partnerības mehānisms NILLTPF novēršanas jomā – SKG, tas ir nodrošinājis FID vadībā efektīvu operatīvās darbības subjektu, izmeklēšanas iestāžu, prokuratūras, VID (iesaistītās institūcijas), kā arī Novēršanas likuma subjektu un to UKI sadarbību. Sadarbības mērķis ir veicināt iesaistīto institūciju, Novēršanas likuma subjektu un UKI normatīvajos aktos noteikto uzdevumu efektīvu izpildi, mazināt administratīvo slogu informācijas aprītē starp TAI un Novēršanas likuma subjektiem, jo ļauj iepriekš noskaidrot pieprasāmās informācijas būtību, parametrus un tādējādi apstrādāt tikai tos datus, kas patiešām ir būtiski konkrētu lietu izmeklēšanai. Privātā sektora iesaiste informācijas apmaiņā ir būtiska arī tādēļ, ka pēc informācijas iegūšanas no publiskā sektora tas ļauj novērst noziegumu, piemēram, privātais sektors iespējamam pārkāpējam jau laikus liedz pieeju finanšu sektoram, kādēļ publiskā sektora turpmāka iesaiste vēlāk nav nepieciešama, ļaujot ekonomēt publiskā sektora resursus.
- 4.8.12. Pārskata periodā SKG sēdes tika regulāri sasauktas, 2020. gadā tika sasauktas 170 sēdes, 2021. gadā – 247 un 2022. gadā – 305 (no kurām lielākoties sēdes bija atkārtotas, turpinot konkrētu sadarbības jautājumu izskatīšanu). SKG sanāksmju dalībnieku loks un apspriežamo jautājumu saraksts ir mainīgs, ņemot vērā konkrētās sanāksmes mērķi, iniciatoru un pārrunājamo jautājumu klāstu. Stiprinot FID kapacitāti, 2022. gadā FID tika izveidota Starpinstitūciju sadarbības nodaļa, kas ir atbildīga par SKG funkciju.

³³⁹ MK 24.01.2017. instrukcija Nr. 1 *Tiesībaizsardzības iestāžu sadarbības kārtība noziedzības novēršanā un apkarošanā*. *Latvijas Vēstnesis*, 21, 26.01.2017. Pieejams: <https://m.likumi.lv/ta/id/288282>.

³⁴⁰ Krimināllikuma 70.¹¹ panta otrā un trešā daļa. *Latvijas Vēstnesis*, 199/200, 08.07.1998.; *Latvijas Republikas Saeimas un MK Ziņotājs*, 15, 04.08.1998. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/88966-kriminallikums>.

- 4.8.13. Lielākā daļa SKG sanāksmes piedalījušos TAI, UKI un likuma subjektu norāda, ka sadarbība ir bijusi efektīva, vienlaikus ne visas TAI vai to struktūrvienības izmanto šo sadarbības instrumentu.
- 4.8.14. Pārskata periodā novitāte SKG darbībā bija vairāku specializētu uz stratēģisko analīzi vērstu SKG darba grupu izveide un darbība.
- 4.8.15. 2021. gadā izveidota Korupcijas novēršanas un apkarošanas sadarbības koordinācijas grupa ar pastāvīgu sastāvu – pārstāvjiem no 4 Latvijas lielākajām kredītiestādēm, FID, KNAB un ĢP. Gada laikā notika 6 šīs grupas sanāksmes, kuru rezultātā tika izstrādāts dokuments "Koruptīvu noziedzīgu nodarījumu indikatori un gadījumu analīze".
- 4.8.16. Jānorāda, ka 2021. gada 15. oktobrī apstiprinātajā Latvijas 3. fāzes pēc-pārbaudes ziņojumā (*Written 2 year Follow up Report*) OECD Kukuļošanas apkarošanas starptautiskajos biznesa darījumos darba grupa atzinīgi novērtēja FID sadarbību un koordināciju ar TAI, kas ir devusi taustāmus rezultātus korupcijas un ar ārvalstu kukuļošanu saistītu gadījumu atklāšanā.³⁴¹
- 4.8.17. Tāpat 2021. un 2022. gadā notikušas 11 darba grupas sēdes, kurās koordinēta FID sadarbība ar VP un prokuratūru Likvidējamā AS "ABLV Bank" pašlikvidācijas procesā un strādāts pie identificēto iespējamo noziedzīgu nodarījumu atklāšanas efektīvizēšanas.
- 4.8.18. 2022. gada martā izveidota Sankciju darba grupa. Tajā pārstāvēti eksperti no kompetentajām institūcijām sankciju jomā, proti, no FID, FKTK³⁴², prokuratūras, VDD, VID un 5 Latvijas kredītiestādēm. Līdz pārskata perioda beigām aizvadītas 15 Sankciju darba grupas sēdes, kas būtiski veicinājušas regulāru un proaktīvu informācijas apmaiņu pārstāvēto institūciju starpā. Sankciju darba grupas veiktais darbs un īstenotā sadarbība rezultējās materiālā "Pret Krieviju noteikto sankciju apiešanas indikatori", kas apvieno informāciju no FID saņemtajiem ziņojumiem par aizdomīgiem darījumiem, Sankciju darba grupā pārrunāto un citu Latvijas un starptautisko institūciju veikto izpēti un konstatējumiem. Pamatojoties uz FID veiktās aptaujas rezultātiem, nacionāla mēroga institūcijas un Novēršanas likuma subjekti šo materiālu atzinuši kā lietderīgu un praktiski pielietojamu instrumentu aizdomīgu darījumu identificēšanā. Materiāls saņēmis pozitīvu vērtējumu arī no starptautiskajiem partneriem, kad tas tika prezentēts EFIPPP plenārsēdē, kurā pārstāvētas gan lielākās Eiropas finanšu iestādes, gan ES dalībvalstu finanšu izlūkošanas vienības, kā arī TAI.
- 4.8.19. Tāpat 2022. gadā uzsākta Nodokļu noziegumu un NILL novēršanas un apkarošanas darba grupas darbība. Darba grupā darbojas pārstāvji no četrām Latvijas lielākajām kredītiestādēm, FID, VID NMPP un ĢP. 2022. gada laikā notika 5 šīs grupas sanāksmes, kuru rezultātā tika izstrādāts dokuments par noziedzīgu nodarījumu nodokļu jomā indikatoriem, tipoloģijām un gadījumu analīzi.
- 4.8.20. Savukārt operacionālā līmenī pārskata periodā jauninājums SKG darbībā bija OpCen iniciatīva, kas ļauj TAI, kā arī prokuratūrai sadarboties atsevišķu operacionālo lietu izmeklēšanā ietvarā. OpCen izveidots ar mērķi vēl vairāk stiprināt sadarbības, informācijas analīzes un apmaiņas efektivitāti starp FID un TAI, veicinot organizētās noziedzības un smagu noziegumu novēršanu un apkarošanu, it īpaši NILLTF novēršanu un apkarošanu, kā arī NILL, lai nodrošinātu to turpmāku konfiskāciju.
- 4.8.21. OpCen tiek risināti konkrētas finanšu izlūkošanas, operatīvās darbības procesa un/vai kriminālprocesa mērķi. Procesam tiek piesaistīti FID un iesaistīto iestāžu resursi, no FID puses atbilstoši lietas apjomam un sarežģītībai – analītiķis vai analītiķi, kas veic finanšu izlūkošanu, un no iesaistītās institūcijas vai institūciju puses atbilstoši lietas apjomam un sarežģītībai – procesa virzītājs, kas īsteno pasākumus atbilstoši Operatīvās darbības likumam vai Kriminālprocesa likumam.
- 4.8.22. Lēmuma pieņemšanā par FID iesaisti konkrētā izmeklēšanā, operatīvajā darbības procesā tiek pieņemta vai nu ar FID vadības akceptu, vai ar FID Finanšu izlūkošanas nodaļas vadības akceptu, ņemot vērā FID prioritātes, kapacitāti, lietas nozīmīgumu un samērīgumu pret plānojamiem resursiem OpCen darbībā. OpCen darbība notiek FID darba telpās vai atsevišķos gadījumos attālināti. Sadarbība starp FID un iesaistītām institūcijām OpCen notiek SKG formātā.

³⁴¹ PHASE 3 TWO-YEAR FOLLOW-UP REPORT: Latvia. Pieejams: <https://www.oecd.org/corruption/Latvia-phase-3-follow-up-report-en.pdf>.

³⁴² Sākot ar 2023. gada 1. janvāri FKTK ir integrēta Latvijas Bankā un saskaņā ar Latvijas Bankas likuma pārejas noteikumu 4. punktu Latvijas Banka ir FKTK mantas, finanšu līdzekļu, tiesību un saistību pārņēmēja.

- 4.8.23. FID, organizējot individuālas tikšanās, ik gadu sniedz atgriezenisko saiti par sniegto ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem skaitu un kvalitāti uzraudzības un kontroles institūcijām, kā arī Novēršanas likuma subjektiem. Atgriezeniskās saites sanāksmes rīko ar tām kredītiestādēm un Novēršanas likuma subjektiem, kuri gada laikā snieguši vismaz 10 ziņojumus par aizdomīgu darījumu vai darījumiem. Sanāksmēs tika pārrunāti un analizēti ziņojumu kvalitatīvie un kvantitatīvie rādītāji, kā arī pārrunāti atsevišķu ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem piemēri, t. sk. to saturs, tehniskās nepilnības (ja tādas bija novērojamas), ziņošanas savlaicīgums u. c. rādītāji. Īpašs uzsvars sanāksmēs tika veltīts vienotas izpratnes veidošanai par ziņošanu FID par sankciju apiešanu un apiešanas mēģinājumiem.
- 4.8.24. 2020. gadā rīkotas 13 atgriezeniskās saites sanāksmes ar kredītiestādēm, 2021. gadā organizētas atgriezeniskās saites sanāksmes ar 7 dažādām UKI un 16 dažādiem Novēršanas likuma subjektiem, savukārt 2022. gadā FID rīkoja 10 atgriezeniskās saites sanāksmes ar visām 11 Novēršanas likuma 45. pantā noteiktajām UKI un ar 11 dažādiem Novēršanas likuma subjektiem.
- 4.8.25. Lai apzinātu TAI un prokuratūras sadarbības SKG novērtējumu, 2022. gadā pirmo reizi tika veikta SKG sanāksmju dalībnieku aptauja. Sadarbību SKG novērtējuši 88 pārstāvji, un šādas sadarbības vispārējs vērtējums ir 8,9 punkti (skalā no 1 līdz 10).

Novērtējums

- 4.8.26. Pārskata periodā tika nodrošināta efektīva starpinstitutūciju sadarbība NILLTPF novēršanas jomā visos līmeņos. Turpināja darboties vadošā politiskā koordinējošā institūcija NILLTPF novēršanas jomā – FSAP, tostarp augsta līmeņa koleģiāla institūcija noziedzības apkarošanā – Noziedzības novēršanas padome, nodrošinot koordinētu NILLTPF novēršanas politiku valstī. NKIM, kā ietvaros tiek īstenota stratēģiskā analīze un prioritāšu noteikšana attiecībā uz kopējās noziedzības apkarošanu, noteica NILL apkarošanu un noziedzīgi iegūtu līdzekļu atguvi kā vienu no prioritātēm kopējā noziedzības apkarošanas tvērumā. FID vadītais SKG mehānisms kā privātās publiskās partnerības modelis nodrošināja nepieciešamo sadarbību starp privāto un publisko sektoru NILLTPF novēršanas jomā, sasniedzot ievērojamus rezultātus.
- 4.8.27. Normatīvie akti pārskata periodā būtiski netika grozīti attiecībā uz iekšzemes sadarbību, ievērojot to pietiekamību. Vienlaikus tika pilnveidota starpinstitutūciju sadarbība NILLTPF novēršanas jomā starp UKI, proti, UKI sadarbības platforma.
- 4.8.28. Jānorāda, ka pārskata periodā notika vairāki starptautiskie novērtējumi, kuru ietvaros tika ļoti augsti novērtēti Latvijas iekšzemes sadarbības mehānismi, proti, FID vadītā SKG. ANO Pretterorisma komitejas ekspertu sākotnējā ziņojumā par veikto Latvijas novērtējumu, kas notika 2021. un 2022. gadā, tiek norādīts, ka Latvijā ir attīstīta publiskā un privātā sektora partnerības sistēma, kas nodrošina sadarbību gan operacionālās analīzes līmenī, gan stratēģiskās analīzes līmenī. ANO Pretterorisma komitejas eksperti FID SKG mehānismu iesaka kā labo praksi un aicina Latviju dalīties ar savu pieredzi publiskā un privātā sektora partnerības veidošanā, tostarp NILLTPF novēršanas sistēmas uzlabošanai un sadarbībai ar NVO sektoru, lai pasargātu to no ļaunprātīgas izmantošanas TF mērķiem, vienlaikus izvairoties no negatīvas ietekmes uz tās darbību. Līdzīgus secinājumus par Latvijas iekšzemes sadarbības efektivitāti izdarīja OECD Kukuļošanas apkarošanas starptautiskajos biznesa darījumos darba grupa 2021. gada 15. oktobrī apstiprinātajā Latvijas 3. fāzes pēc-pārbaudes ziņojumā (*Written 2 year Follow up Report*). OECD atzinīgi novērtēja FID vadīto SKG, kas ir veicinājusi korupcijas un ar ārvalstu kukuļošanu saistītu gadījumu atklāšanu.

Iekšzemes sadarbības efektivitātes novērtējums: 1,0 (augsts)

4.9. Starptautiskās sadarbības efektivitāte

- 4.9.1. Latvijas normatīvie akti paredz plašas starptautiskās sadarbības iespējas noziedzības apkarošanas jomā, t. sk. NILL apkarošanā un noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskācijas nodrošināšanā gan kriminālprocesa ietvaros, gan ārpus tā – operatīvās darbības, resorisko pārbaūžu, finanšu izlūkošanas ietvaros.
- 4.9.2. Kriminālprocesa likuma "C" daļa reglamentē krimināltiesisko starptautisko sadarbību gan attiecībā uz tiesiskās palīdzības lūgumiem, gan kriminālprocesa nodošanu, gan uz personu izdošanu, gan līdzekļu arestu un konfiskāciju un spriedumu izpildi.³⁴³ Operatīvās darbības

³⁴³ Kriminālprocesa likuma C daļa. *Latvijas Vēstnesis*, 74, 11.05.2005.; *Latvijas Republikas Saeimas un MK Ziņotājs*, 11, 09.06.2005. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/107820-kriminalprocesa-likums>.

likums paredz veikt operatīvās darbības pasākumus, t. sk. sevišķā veidā, pēc starptautisku un ārvalstu TAI un valsts drošības un aizsardzības iestāžu pieprasījuma vai vienošanās.³⁴⁴ Novēršanas likums paredz FID tiesības apmainīties ar informāciju ar ārvalstu pilnvarotajām iestādēm, kā arī pēc šo iestāžu pieprasījuma iesaldēt līdzekļus un veikt kredītiestāžu kontu uzraudzību.³⁴⁵

- 4.9.3. Tāpat Novēršanas likums paredz, ka UKI ir pienākums pēc savas iniciatīvas vai atbilstoši lūgumam veikt informācijas apmaiņu ar ārvalstu iestādēm, kuru pienākumi pēc būtības ir līdzīgi, ja tiek nodrošināta datu konfidencialitāte un to izmantošana ir iespējama vienīgi savstarpēji saskaņotiem mērķiem.³⁴⁶
- 4.9.4. Pārskata periodā tika veikti grozījumi Novēršanas likumā, lai novērstu Moneyval 5. kārtas novērtēšanas ziņojumā konstatētos trūkumus attiecībā uz FATF 40. rekomendācijas prasību ieviešanu, kā arī, lai transponētu noteiktas Direktīvas 2015/849 tiesību normas, kas skar FID starptautisko sadarbību.
- 4.9.5. Pārskata periodā tika papildinātas TM 2019. gadā izdotās vadlīnijas "Vadlīnijas NILL un terorisma finansēšanas novēršanas uzraudzības un kontroles institūciju starptautiskajai sadarbībai", attiecinot tās arī uz FID un izmeklēšanas iestāžu īstenoto starptautisko sadarbību.³⁴⁷ Vadlīnijas koncentrēti apkopo UKI, FID un TAI iespējas un tiesisko pamatu starptautiskajai sadarbībai. Ar veiktajiem precizējumiem minētajās vadlīnijās tika novērsti trūkumi, kas tika identificēti Moneyval 5. kārtas novērtēšanas ziņojumā attiecībā uz FATF 40. rekomendācijas prasību ieviešanu.
- 4.9.6. Papildus FID pārskata periodā izstrādājās vadlīnijas "Finanšu izlūkošanas dienesta sadarbība ar operatīvās darbības subjektiem, izmeklēšanas iestādēm un prokuratūru", kas 2020. gada 17. septembrī saskaņotas ar ĢP. Cita starpā vadlīnijas nosaka procesu un prasības TAI informācijas pieprasījumiem no FID starptautiskās sadarbības ietvaros. Dokumentam ir ierobežotas pieejamības statuss, un tas ir FID, ĢP un visu TAI rīcībā.
- 4.9.7. Pārskata periodā UKI realizējušās sadarbību NILLTPF novēršanas jomā ar citu valstu uzraudzības un kontroles institūcijām dažādos jautājumos, t. sk. nosūtot un saņemot informācijas pieprasījumus. Pārskata periodā sadarbības biežums un intensitāte pa gadiem ir līdzīga un kopā nosūtīti 33 (2020. gadā – 9; 2021. gadā – 10 un 2022. gadā - 14) un saņemti 29 (2020. gadā – 10; 2021. gadā – 11 un 2022. gadā - 8) informācijas pieprasījumi no ārvalstu analogām institūcijām.
- 4.9.8. FID starptautiskajā sadarbībā izmanto Egmont tīklu,³⁴⁸ kā arī EK FIU.net tīklu.³⁴⁹ Nepieciešamības gadījumā FID starpniecību informācijas ieguvē no ārvalstu pilnvarotajām iestādēm var izmantot arī TAI, vērsties ar attiecīgu pieprasījumu FID, galvenokārt par jautājumiem, kas būtu saistīti ar aizdomīgiem darījumiem ārvalstīs vai kredītiestāžu informāciju. Tā piemēram, 2021. gadā 16,6% jeb 170 un 2022. gadā 23,8% jeb 184 no FID nosūtītajiem pieprasījumiem ārvalstu finanšu izlūkošanas vienībām tika sagatavoti, pamatojoties uz TAI lūgumu.
- 4.9.9. FID īstenotās starptautiskās sadarbības apmērs pārskata perioda laikā ir mazinājies (arī salīdzinājumā ar NRA 2020 pārskata periodu). Pārskata periodā samazinājās FID saņemto ārvalstu pieprasījumu skaits, kas saistīts gan ar Covid-19 pandēmijas ietekmi, kad liela daļa finanšu izlūkošanas vienību strādāja samazinātas kapacitātes apstākļos, gan ar faktu, ka pārskata periodā arvien mazākā mērā nekā iepriekš ar Latviju saistās riski, kas piemīt reģionāliem finanšu centriem, un attiecīgi arī šos riskus raksturojošu pārrobežu naudas plūsmu Latvijas finanšu sistēmā ir ievērojami mazāk. Tādējādi ir samazinājies tādu aizdomīgu darījumu skaits, par ko varētu interesēties ārvalstu dienesti.
- 4.9.10. Arī FID sagatavoto pieprasījumu skaits ārvalstu kolēģiem 2022. gadā ir samazinājies, kas ir saistāms ar FID prioritāšu maiņu no pirmā riska profila (riski, kas saistīti ar Latviju kā reģionālo finanšu centru) uz otro riska profilu (riski, kas saistāmi ar Latvijā un citur ES izdarītu noziedzīgu

³⁴⁴ Operatīvās darbības likuma 19. panta otrās daļas 3. punkts. *Latvijas Vēstnesis*, 131, 30.12.1993. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/57573-operativas-darbibas-likums>.

³⁴⁵ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums, 46. panta pirmās daļas 7. punkts, *Latvijas Vēstnesis*, 116, 30.07.2008.; *Latvijas Republikas Saeimas un MK Ziņotājs*, 16, 28.08.2008. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=178987>.

³⁴⁶ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums, 32.1 panta otrās daļas 3. punkts, 33.2 pants un 62. pants. *Latvijas Vēstnesis*, 116, 30.07.2008.; *Latvijas Republikas Saeimas un MK Ziņotājs*, 16, 28.08.2008. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=178987>.

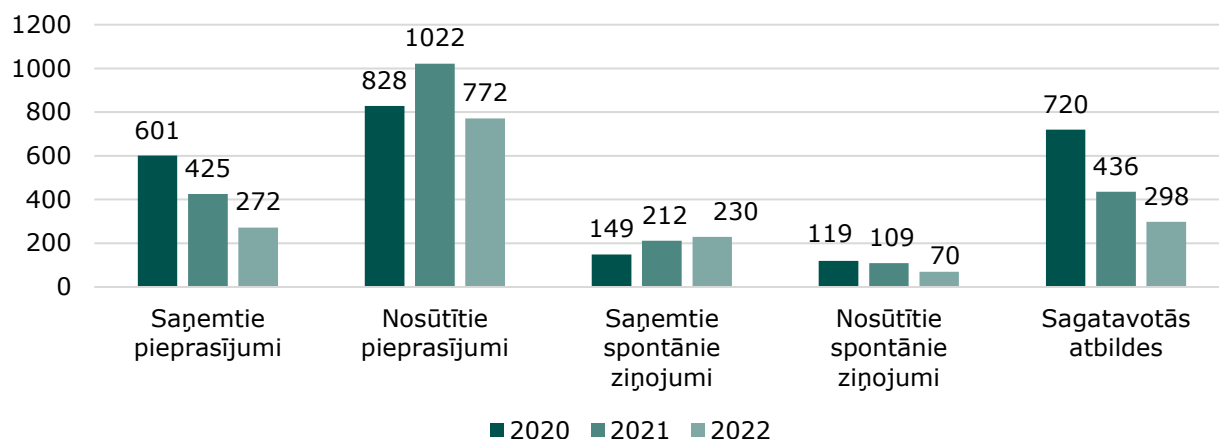
³⁴⁷ *Vadlīnijas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas uzraudzības un kontroles institūciju. Finanšu izlūkošanas dienesta un tiesībsardzības iestāžu starptautiskajai sadarbībai*. Pieejams: <https://www.tm.gov.lv/lv/media/8234/download?attachment>.

³⁴⁸ Egmont grupa, *Finanšu izlūkošanas vienību informācijas apmaiņas tīkls*. Pieejams: <https://egmontgroup.org/about/>.

³⁴⁹ *ES finanšu izlūkošanas vienību informācijas apmaiņas tīkls*, pieejams: <https://ec.europa.eu/transparency/expert-groups-register/screen/expert-groups/consult?lang=en&do=groupDetail.groupDetail&groupID=3251>

nodarījumu rezultātā iegūtu NILL). FID joprojām sniedz plašu atbalstu arī TAI informācijas iegūšanā no ārvalstīm.

Grafiks Nr. 4.9.1 - FID starptautiskās sadarbības dinamika 3 gadu griezumā

- 4.9.11. VP kā viena no starptautiskās krimināltiesiskās sadarbības kompetentajām iestādēm pirmstiesas izmeklēšanā pārskata periodā aktīvi iesaistījās starptautiskajā krimināltiesiskajā sadarbībā, gan nosūtot ārvalstīm palīdzības lūgumus – Eiropas izmeklēšanas rīkojumus un tiesiskās palīdzības lūgumus³⁵⁰, gan tos izpildot.
- 4.9.12. Pārskata periodā ir būtiski pieaudzis VP nosūtīto Eiropas izmeklēšanas rīkojumu un tiesiskās palīdzības lūgumu skaits par noziedzīgiem nodarījumiem NILLTPF jomā³⁵¹, kā arī par noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar krāpšanu, korupciju, nodokļiem, akcīzes precēm, narkotikām, kontrabandu un organizēto noziedzību (skatīt Tabulā Nr. 4.9.2). Tas norāda uz to, ka VP aktīvi izmanto starptautisko krimināltiesisko palīdzību, izmeklējot noziedzīgos nodarījumus NILLTPF jomā un to noziedzīgo nodarījumu izmeklēšanā, kas rada vislielākos NILL draudus, proti, krāpšana, korupcija, izvairīšanās no nodokļu nomaksas, akcīzes preču un narkotiku nelikumīgā aprīte, tostarp kontrabanda un organizētā noziedzība.
- 4.9.13. Vienlaikus jāmin, ka VP saņemto un izpildīto Eiropas izmeklēšanas rīkojumu un tiesiskās palīdzības lūgumu skaits par noziedzīgiem nodarījumiem, kas paredzēti Krimināllikuma 73. pantā, 73.¹ pantā, 79.² pantā un 195. pantā, kā arī par noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar krāpšanu, korupciju, nodokļiem, akcīzes precēm, narkotikām, kontrabandu un organizēto noziedzību, ir būtiski mazāks par nosūtīto lūgumu skaitu, taču ir vērojams neliels pieaugums pārskata periodā, salīdzinot ar NRA 2020 pārskata periodu (skatīt Tabulā Nr. 4.9.2).

Tabula Nr. 4.9.2 – VP saņemto un nosūtīto Eiropas izmeklēšanas rīkojumu un tiesiskās palīdzības lūgumu skaits

	2017. gads	2018. gads	2019. gads	2020. gads	2021. gads	2022. gads
Nosūtītie	563	570	891	1060	1051	1239
Saņemtie	363	400	458	442	544	559

- 4.9.14. Visbiežāk Eiropas izmeklēšanas rīkojumus un tiesiskās palīdzības lūgumus VP pārskata periodā nosūtījusi Lietuvai, Vācijai, Lielbritānijai, Igaunijai un Krievijai. Eiropas izmeklēšanas rīkojumi lielākoties tiek izpildīti laicīgi, 3 mēnešu laikā, vai pat ātrāk (Lietuva, Igaunija, Vācija, Polija), bet citreiz izpilde var aizkavēties, ja no ārvalstīm tiek pieprasīta papildu informācija (3–9 mēneši), mēdz arī aizkavēties līdz 1,5 gadam (Nīderlande). Savukārt tiesiskās palīdzības lūgumi tiek izpildīti vidēji 6 mēnešu – 1,5 gada laikā. Te jāatzīmē, ka Ķīna tos izpilda ļoti ilgi, uz papildu pieprasījumiem par izpildes gaitu neatbild, nesniedz starpatbildes vai informāciju par paredzētajiem izpildes termiņiem, kā rezultātā lūguma izpilde aizņem vidēji 2–3 gadus vai tiek saņemts atteikums par izpildi, kas nosūtīts novēloti.
- 4.9.15. VP visbiežāk Eiropas izmeklēšanas rīkojumus vai tiesiskās palīdzības lūgumus pārskata periodā ir saņēmusi no Vācijas, Polijas, Baltkrievijas, Krievijas, Igaunijas un Čehijas.

³⁵⁰ Eiropas izmeklēšanas rīkojumi atbilstoši Kriminālprocesa likuma 875.¹ pantam un tiesiskās palīdzības lūgumi atbilstoši Kriminālprocesa likuma 845. pantam. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/107820-kriminalprocesa-likums>.

³⁵¹ Krimināllikums 73., 73.¹, 79.² un 195. pants. Latvijas Vēstnesis, 199/200, 08.07.1998.; Latvijas Republikas Saeimas un MK Ziņotājs, 15, 04.08.1998. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/88966-kriminallikums>.

- 4.9.16. GP kā viena no starptautiskās krimināltiesiskās sadarbības kompetentajām iestādēm pirmstiesas izmeklēšanā pārskata periodā uz ārvalstīm ir nosūtījusi gandrīz divreiz vairāk Eiropas izmeklēšanas rīkojumu un tiesiskās palīdzības lūgumu saistībā ar NILL un noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar krāpšanu, korupciju, nodokļiem, akcīzes precēm, narkotikām, kontrabandu un organizēto noziedzību kā iepriekšējā pārskata periodā (skatīt Tabulā Nr. 4.9.3).

Tabula Nr. 4.9.3 – GP nosūtīto Eiropas izmeklēšanas rīkojumu un tiesiskās palīdzības lūgumu skaits pa noziedzīgo nodarījumu veidiem (Krimināllikuma panti)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Krimināllikuma 73. pants	0	0	0	0	0	0
Krimināllikuma 73 ¹ . pants	0	0	0	0	0	0
Krimināllikuma 195. pants	105	86	237	372	262	211
Krimināllikuma 177., 177 ¹ ., 178.p., 210. panti.	60	61	85	89	84	92
Krimināllikuma 198., 199., 320., 322., 323., 326 ¹ ., 326 ² ., 326 ³ . panti	8	13	27	57	23	15
Krimināllikuma 218., 218 ¹ . panti	154	133	179	256	204	180
Krimināllikuma 221., 221 ¹ ., 221 ² ., 221 ⁶ . panti	3	1	5	7	14	26
Krimināllikuma 253., 253 ¹ ., 253 ² . panti	0	3	8	12	2	4
Krimināllikuma 190., 190 ¹ . panti	36	20	45	45	48	21
Krimināllikuma 184., 224. panti	0	2	4	1	2	0
Kopā	366	319	590	839	639	549

- 4.9.17. Visbiežāk Eiropas izmeklēšanas rīkojumi un tiesiskās palīdzības lūgumi pārskata periodā tika sūtīti uz Lietuvu, Vāciju, Krieviju. Lielākā daļa no nosūtītajiem Eiropas izmeklēšanas rīkojumiem un tiesiskās palīdzības lūgumiem bija par NILL un par noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistās ar izvairīšanos no nodokļu nomaksas.
- 4.9.18. Jāatzīmē, ka pārskata periodā ir būtiski pieaudzis nosūtīto lūgumu skaits par aresta uzlikšanu mantai: 2020. gadā tika nosūtīti 16 lūgumi par aresta uzlikšanu mantai; 2021. gadā arī 16 lūgumi, bet 2022. gadā – 43 lūgumi par aresta uzlikšanu mantai. Salīdzinoši NRA 2020 pārskata periodā šādu nosūtīto lūgumu skaits svārstījās no 8 līdz 17 ik gadu. Savukārt no ārvalstīm saņemtie lūgumi par aresta uzlikšanu mantai pārskata periodā ir samazinājušies: 2020. gadā – 26, 2021. gadā – 19 un 2022. gadā – 17. NRA 2020 pārskata periodā tika saņemti no 45 līdz 21 lūgumam gadā.
- 4.9.19. GP pārskata periodā no ārvalstīm saņēma 2020. gadā 721 Eiropas izmeklēšanas rīkojumu un tiesiskās palīdzības lūgumus, 2021. gadā – 635 un 2022. gadā – 506 par NILL un noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar krāpšanu, korupciju, nodokļiem, narkotikām, kontrabandu un organizēto noziedzību, kā arī noziedzīgiem nodarījumiem, uz kuriem attiecas Starptautiskās Krimināltiesas jurisdikcija. Lielākā daļa no saņemtajiem Eiropas izmeklēšanas rīkojumiem un tiesiskās palīdzības lūgumiem bija saistībā ar krāpšanām un NILL. Visbiežāk Eiropas izmeklēšanas rīkojumi tika saņemti no Vācijas, Polijas un Lietuvas. Atšķirībā no nosūtītajiem saņemto tiesiskās palīdzības lūgumu un Eiropas izmeklēšanas rīkojumu skaits pārskata periodā pret NRA 2020 pārskata periodu nav palielinājies (skatīt Tabulā Nr. 4.9.4).

Tabula Nr. 4.9.4 – GP saņemto un nosūtīto Eiropas izmeklēšanas rīkojumu un tiesiskās palīdzības lūgumu skaits

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Nosūtītie	366	319	590	839	639	549
Saņemtie	599	623	840	721	635	506

- 4.9.20. TAI aktīvi izmanto Eiropola un Interpola piedāvātos informācijas apmaiņas rīkus. Tāpat NILL identifikācijā tiek izmantota sadarbība ARO starpā, kā arī CARIN³⁵² un AMON³⁵³ tīkli sadarbības veicināšanai līdzekļu atgūves un NILL apkarošanas jomā.
- 4.9.21. VP un VID NMPP Eiropolā ir izvietoti sakaru virsnieki. VP sakaru virsnieks atrodas arī Lielbritānijā. Sakaru virsnieks veicina informācijas apmaiņu, kā arī īsteno organizatoriskus pasākumus praktiskās sadarbības nodrošināšanai.
- 4.9.22. Krimināltiesiskajā sadarbībā tiek izmantotas Eurojust³⁵⁴ un EJN³⁵⁵ piedāvātās iespējas.
- 4.9.23. Ārvalstu sniegto starptautisko sadarbību TAI vērtē dažādi un lielākoties kā atbilstošu. Vienlaikus NILLTPF apkarošanas jomā iesaistītās iestādes identificē gadījumus un partnervalstis, kur kriminālprocesā gatavotie tiesiskās palīdzības lūgumi netiek izpildīti savlaicīgi vai atbilstošā kvalitātē. Kopš 2022. gada 24. februāra izteikti apgrūtināta (bet joprojām eksistējoša) sadarbība ir ar Ukrainu, Krieviju un Baltkrieviju.
- 4.9.24. Efektīvai NILL novēršanai jāturpina uzlabot un veicināt sadarbību un informācijas apmaiņu starp Latvijas un ārvalstu TAI, kuri apkaro viena veida noziedzības jomu. KNAB pārskata periodā ir iegādājies šifrēšanas iekārtu (Secure Information Exchange Network Application (SIENA)) un izveidojis komunikācijas punktu. Līdz tam KNAB bija vienīgā pretkorupcijas iestāde Baltijas valstīs, kura nebija nodrošinājusi saziņas iespējas operatīvās darbības ietvaros ar partnerdienestiem, t. sk. Eiropolu, izmantojot SIENA. Tālākai sadarbības uzlabošanai korupcijas apkarošanas jomā KNAB ieskatā būtu jāveido līdzīgs starptautiskās sadarbības kanāls līdzīgi kā finanšu izlūkošanas iestādēm ir Egmont grupa.
- 4.9.25. Kibernetizācijas jomā informācijas iegūšanas laiks ir jo īpaši būtisks faktors, kas nepārprotami ietekmē izmeklēšanas efektivitāti un iespēju laikā atgūt cietušo zaudētos līdzekļus. Līdz ar to jāveicina diskusija par starptautiskās sadarbības efektivizēšanu, kas saistās ar tādu noziedzīgo nodarījumu izmeklēšanu, kurās ir iesaistīti virtuālie aktīvi (t. sk. no krimināltiesiskās starptautiskās sadarbības atšķirīgā veidā).
- 4.9.26. Globāli starptautiskā sadarbība ir viens no lielākajiem izaicinājumiem NILL apkarošanā. Pārskata periodā līdz ar Covid-19 pandēmiju attīstījušās attālinātas kontu atvēršanas iespējas ārvalstīs. Tādējādi noziedzniekiem vēl ērtāk un ātrākā laika posmā ir iespējams izveidot sarežģītu maksājumu plūsmu caur vairākām valstīm, kamēr TAI iespējas palikušas līdzšinējās.

Starptautiskā efektivitāte pārskata periodā vērtējama kā 0,9 (augsts).

4.10. Valsts robežsardzes kontroles kvalitāte, muitas režīma tvērums un kontroles efektivitāte attiecībā uz skaidru naudu un līdzīgiem instrumentiem

- 4.10.1. Latvijas Republikas valsts robeža ir nepārtraukta un noslēgta līnija un ar šo līniju sakrītoša vertikāla virsma, kas Latvijas Republikas sauszemes un ūdeņu teritoriju, zemes dzīles un gaisa telpu norobežo no kaimiņvalstīm un no Latvijas Republikas ekskluzīvās ekonomiskās zonas Baltijas jūrā.³⁵⁶ Latvijas valsts sauszemes robeža sastāv no iekšējās un ārējās robežas. Iekšējā robeža saskaņā ar Regulu 2016/399³⁵⁷ robežojas ar Igauniju un Lietuvu. Savukārt ārējā robeža saskaņā ar Regulu 2016/399 robežojas ar Krieviju un Baltkrieviju.
- 4.10.2. Latvijas valsts robežu var šķērsot pa sauszemi, iekšējiem ūdeņiem, jūru vai gaisa telpu. Valsts robežu uzrauga VRS. Papildus VRS sadarbojas ar VID Muitas pārvaldi. Izņēmuma gadījumos robežas uzraudzībā var tik iesaistīti arī bruņotie spēki, piemēram, Latvijas–Krievijas robežas uzraudzībā.
- 4.10.3. VRS kompetencē ir skaidras naudas kontrole robežšķērsošanas vietās, kur nav VID Muitas pārvaldes amatpersonu. VRS ir atbildīgi par skaidrās naudas kontroli robežšķērsošanas vietās

³⁵² Kamdenas līdzekļu atgūves starpaģentūru tīkls – Camden Assets Recovery Inter-Agency Network (CARIN). Pieejams: <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/camden-asset-recovery-inter-agency-network-carin-manual>.

³⁵³ International anti-money laundering operational network (AMON). Pieejams: <https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/international-anti-money-laundering-operational-network-amon-launched>.

³⁵⁴ ES Aģentūra tiesu iestāžu sadarbībai krimināllietās (Eurojust). Pieejams: https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/eurojust_lv.

³⁵⁵ European Judicial Network (EJN). Pieejams: https://www.ejn-crimjust.europa.eu/ejn/EJN_Home.aspx.

³⁵⁶ Latvijas Republikas valsts robežas likuma 1. panta pirmā daļa. *Latvijas Vēstnesis*, 189, 02.12.2009. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/201364-latvijas-republikas-valsts-robezas-likums>.

³⁵⁷ Eiropas Parlamenta un Padomes regula (ES) 2016/399 (2016. gada 9. marts) par Savienības Kodeksu par noteikumiem, kas reglamentē personu pārvietošanos pār robežām (Šengenas Robežu kodekss). Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0399&qid=1689843111735>.

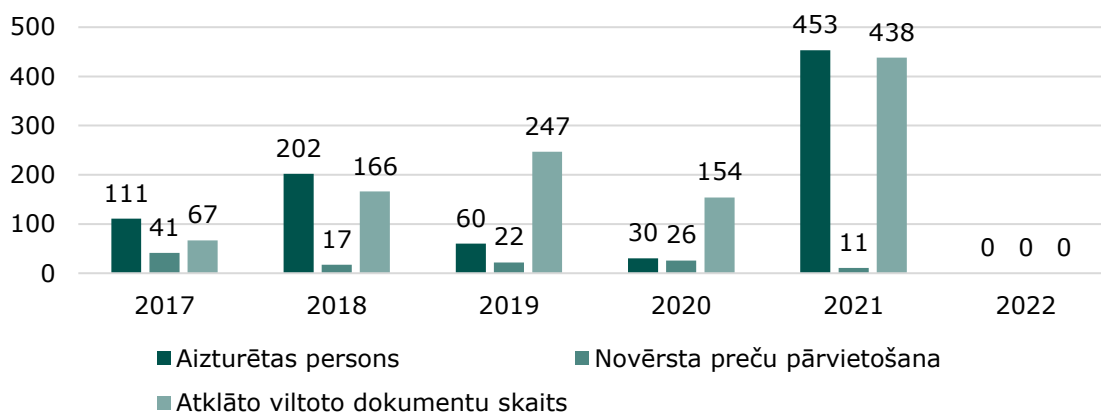
vietējai pierobežas satiksmei uz Latvijas–Baltkrievijas valsts robežas (Kaplavas, Piedrujas un Meikšānu robežšķērsošanas vietas), uz Latvijas–Krievijas valsts robežas (Pededzes robežšķērsošanas vieta), jūras robežas, kā arī veic vispārējo valsts robežas neaizskaramības nodrošināšanu, tostarp ārpus robežšķērsošanas vietām.

- 4.10.4. VRS spējai nodrošināt efektīvu robežkontroli ir izšķiroša loma, lai novērstu skaidras naudas un līdzīgu instrumentu nelegālu pārvietošanu pāri ārējām robežām, īpaši tajās robežšķērsošanas vietās, kur strādā VID Muitas pārvaldes amatpersonas. Efektīva robežkontrole ir nozīmīga ne tikai skaidras naudas kontrolei, bet arī predikatīvo noziedzīgo nodarījumu novēršanai, kas izriet no nelikumīgu migrantu iespējamās iesaistes noziedzīgas darbībās vai pakļaušanu tām.³⁵⁸
- 4.10.5. Paaugstināts valsts ārējās sauszemes robežas nelikumīgas šķērsošanas risks ārpus robežšķērsošanas vietām (turpmāk – “zaļā” robeža) pastāv valsts robežas posmos, kuru tuvumā, t. sk. no kaimiņvalsts puses, atrodas apdzīvotas vietas, posmos, ko šķērso, tiem pienāk vai to tuvumā atrodas ceļš, dzelzceļš, kā arī vietās, kas robežojas vai tās šķērso ūdenstilpes, ūdensteces. Lai noteiktu, kuriem “zaļās” robežas posmiem nepieciešams nodrošināt paaugstinātu robežapsardzības intensitāti, VRS periodiski veic riska analīzi.

Robežsardzes kontroles kvalitāte

- 4.10.6. Salīdzinoši ar NRA 2020 pārskata periodu robežšķērsošanas vietās, kur nav VID muitas amatpersonu, VRS identificēto nelikumīgo valsts robežas šķērsošanas gadījumu skaits ir būtiski mainījies. (Grafiks Nr. 4.10.1). Aizturēto personu skaits no 111 gadījumiem 2017. gadā ir paaugstinājies līdz 453 gadījumiem 2021. gadā. Pārskata periodā konstatēto gadījumu skaita palielināšanās nav notikusi pakāpeniski, bet gan ir saistīta ar dažādām izmaiņām ārējos apstākļos, galvenokārt 2021. gadā izsludināto ārkārtējo situāciju uz Latvijas–Baltkrievijas robežas (detalizētāk skaidrots zemāk, rindkopā 4.10.9).

Attēls Nr. 4.10.1 – Valsts robežas nelikumīgas šķērsošanas gadījumu skaits³⁵⁹

- 4.10.7. Pārskata periodā 2020. gadā identificēto gadījumu skaits stipri samazinājās saistībā ar Covid-19 izplatības ierobežošanai ieviestajiem pasākumiem gan pasaulē, gan Latvijā. Šie pasākumi būtiski ietekmēja personu pārvietošanās tiesības un faktiskās iespējas, kā rezultātā ievērojami samazinājās starptautiski ceļojošo personu skaits, t. sk. to personu skaits, kas valsts robežu vēlētos šķērsot nelikumīgi.³⁶⁰ Līdzīgi NRA 2020 pārskata periodam valsts robežas nelikumīga šķērsošana galvenokārt tika konstatēta uz sauszemes ārējās robežas, apejot robežšķērsošanas vietas, t. i., uz zaļās robežas. Galvenokārt tika konstatēta Krievijas–Latvijas valsts robežas nelikumīga šķērsošana. Ievērojami paaugstināta konstatēta Baltkrievijas–Latvijas valsts robežas nelikumīga šķērsošana.³⁶¹
- 4.10.8. Pārskata periodu robežsardzes kontroles kompetentās iestādes VRS un VID uzsāka ar būtiskiem drošību paaugstinošiem pasākumiem no NRA 2020 pārskata perioda beigām. Būtisks kontroles pastiprinājums bija 2019. gadā pabeigta žoga būvniecība Latvijas–Krievijas robežai. Šī pārskata periodā uzsākts arī patstāvīgā žoga izbūves darbi Latvijas–Baltkrievijas robežai, un ir pabeigta pirmā kārtā 85,9 km garumā, ar plānu pabeigt visu valsts robežas joslu 173 km garumā līdz 2024. gada beigām.³⁶²

³⁵⁸ FATF report. *Money Laundering Through the Physical Transportation of Cash*, 4. lpp. Pieejams: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/MethodsandTrends/MI-through-physical-transportation-of-cash.html>.

³⁵⁹ VRS gada pārskati 2017.–2021. gads.

³⁶⁰ NKIM 2020. 50. lpp.

³⁶¹ Turpat, 50. lpp.

³⁶² Valsts nekustamie īpašumi, *Aprīlī sāksies būvdarbi Latvijas–Baltkrievijas robežas izbūves otrajā kārtā*. Pieejams: <https://www.vni.lv/aktualitates/vni--aprilisaksies-buvdarbi-latvijas--baltkrievijas-robezas-izbuves-otrāja-karta->.

- 4.10.9. 2021. gadā paaugstinājās identificēto nelikumīgas robežas šķērsošanas gadījumu skaits. Būtiski paaugstinājās skaits uz Baltkrievijas–Latvijas valsts robežas.³⁶³ Galvenais iemesls skaita pieaugumam bija Baltkrievija prezidenta 2021. gada 26. maija paziņojums par to, ka Baltkrievija vairs neliks šķēršļus personu migrācijai uz ES (caur Baltkrievijas Republiku). Pēc šī paziņojuma Baltkrievijas varasiestādes īstenoja mērķtiecīgus pasākumus, lai mākslīgi radītu lielu migrantu plūsmu, kas tranzītā caur Baltkrieviju dotos uz ES. Mērķtiecīgi tika palielināta transporta pakalpojumu infrastruktūra, lai nodrošinātu personu migrāciju, kā arī tika izplatīta informācija par radītajiem atvieglojumiem nokļūšanai Baltkrievijā un ES, it īpaši Tuvo Austrumu reģiona valstīs.³⁶⁴ Lai pastiprinātu spēju novērst un atklāt nelikumīgās robežas šķērsošanas gadījumus, ar MK 2021. gada 10. augusta rīkojumu Nr. 518 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu", nacionālajiem bruņotiem spēkiem tika piešķirts pienākums un tiesības veikt pasākumus, lai konstatētu un pārtrauktu nelikumīgus šķērsošanas gadījumus.³⁶⁵
- 4.10.10. 2022. gadā pieauga reģistrēto valsts robežas nelikumīgās šķērsošanas gadījumu skaits. Galvenokārt nelikumīgie šķērsošanas gadījumi turpinājās uz Latvijas–Baltkrievijas robežas.³⁶⁶ Baltkrievijas īstenotās migrantu piesaistes rezultātā Baltkrievijā 2022. gadā atradās ievērojams skaits migrantu, kuri vēlējās nokļūt Rietumeiropā.³⁶⁷ Savukārt migrantu pieaugums Latvijā tiek uzskatīts par nelielu, jo ārkārtējās situācijas ieviešana atsevišķās teritorijās gar Latvijas ārējo robežu ir pastiprinājusi robežkontroli.³⁶⁸ Pastiprinātā kontrole ietekmēja arī to organizētās noziedzības grupējumu aktivitāti, kas iepriekš nodarbojās ar personu nelikumīgu pārvietošanu pāri valsts robežai. Valsts robežas pastiprinātā uzraudzība radīja ļoti augstu personu aizturēšanas iespējamības risku. Līdz ar to personu nelikumīgas pārvietošanas organizētāji centās maksimāli minimizēt tādu pārvietošanas veidu, kad personu pārvietotājiem ir fiziski jāatrodas uz valsts robežas.³⁶⁹
- 4.10.11. Pārrobežu pārvietošanās skaita pieaugumu 2022. gadā ietekmēja arī Covid-19 pandēmijas laikā noteiktā pārvietošanās ierobežojumu atcelšana.³⁷⁰ Saslimstībai ar Covid-19 turpinot samazināties, Eiropas padome 2022. gada 22. februārī publicēja jaunas vadlīnijas, kurās aicināja ES dalībvalstis nodrošināt koordinētu un vienotu pieeju brīvi pārvietoties gan ES iekšienē, gan arī atjaunojot savienojamību ar trešajām valstīm. Pamatojoties uz iepriekš minēto, Latvijā pakāpeniski tika atcelti personu pārrobežu pārvietošanās ierobežojumi. Piemēram, 2022. gada 1. aprīlī stājās spēkā grozījumi MK 2021. gada 28. septembra noteikumos Nr. 662 „Epidemioloģiskās drošības pasākumi Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai”, kas atcēla prasību par noteikta veida medicīnisku dokumentu uzrādīšanu ieceļotājiem no trešajām valstīm. Šī politiskā lēmuma rezultātā ieceļotājiem no trešajām valstīm radās tiesības ievērojami brīvāk veikt pārrobežu pārvietošanos un ceļotāju skaits palielinājās. Pārrobežu pārvietošanās tiesības izmantoja arī personas, kas ceļošanai izmantoja viltotus dokumentus.³⁷¹ 2022. gadā migrācijas vilni papildus pastiprināja Ukrainas iedzīvotāji, kas emigrēja pēc Krievijas uzsāktās karadarbības pret Ukrainu. Šīs tendences radīja vairākus nestandarta izaicinājumus VRS, līdzās radot paaugstinātu spiedienu operatīvi un kvalitatīvi adaptēties jaunajai situācijai un draudiem. Paaugstinātas intensitātes apstākļos pieaug arī ievainojamība valsts robežai tikt izmantotai NILLTPF un citiem finanšu noziegumiem.
- 4.10.12. 2021. un 2022. gadā uzsāktie kriminālprocesi neraksturo objektīvu situāciju valsts robežas nelikumīgas šķērsošanas jomā (grafiks Nr. 4.10.2). Pamatojoties uz MK 2021. gada 10. augusta rīkojuma Nr. 518 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" 4. punktu, VRS, Nacionālie bruņotie spēki un VP vairumā gadījumu, konstatējot, ka persona mēģināja nelikumīgi šķērsot Latvijas-Baltkrievijas robežu vai ir nelikumīgi to šķērsojusi, deva rīkojumu personai nekavējoties pārtraukt mēģinājumu nelikumīgi šķērsot robežu vai rīkojumu nekavējoties atgriezties valstī, no kuras persona šķērsoja robežu, un vairumā gadījumu netika uzsākts kriminālprocess.

³⁶³ NKIM 2021, 53. lpp.

³⁶⁴ Turpat, 53. lpp.

³⁶⁵ IeM, *Ārkārtējā situācija uz Latvijas-Baltkrievijas robežas tiek pagarināta līdz 2023. gada 10. maijam*. Pieejams: https://www.iem.gov.lv/jaunums/arkarteja-situacija-uz-latvijas-baltkrievijas-robezas-tiek-pagarinata-lidz-2023-gada-10majam?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F.

³⁶⁶ NKIM 2022, 58. lpp.

³⁶⁷ NKIM 2022, 58. lpp.

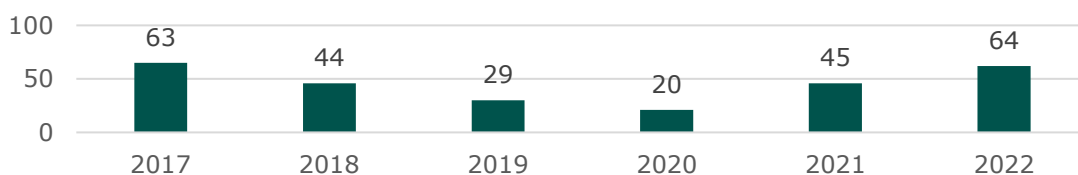
³⁶⁸ Turpat, 56 lpp.

³⁶⁹ Turpat, 56 lpp.

³⁷⁰ Turpat, 58 lpp.

³⁷¹ Turpat, 56 lpp.

Grafiks Nr. 4.10.2. – Par valsts robežas nelikumīgu šķērsošanu uzsākti kriminālprocesi (Krimināllikuma 284. pants)

- 4.10.13. Robežšķērsošanas vietās, kur kontroli veic tikai VRS amatpersonas, un ārpus tām, pārskata periodā nav aizturēta skaidra nauda vai līdzīgi instrumenti.³⁷²

Muitas kontroles kvalitāte

- 4.10.14. Ņemot vērā to, ka Latvija ir ES un Šengenas zonas dalībvalsts, personu un transportlīdzekļu robežpārbaude tiek veikta uz ES ārējām robežām (ar Krieviju un Baltkrieviju, kā arī lidostās un ostās, izņemot iekšējo prāmju un aviācijas līniju). Likums "Par skaidras naudas deklarēšanu uz valsts robežas" nosaka, ka personai ir pienākums deklarēt skaidru naudu, kas pārsniedz 10 000 EUR, šķērsojot valsts un ES ārējo robežu. No 2019. gada 1. jūlija personām, kas šķērso ES iekšējo robežu, ir pienākums pēc kompetentās VID amatpersonas (VID Muitas pārvaldes vai VID Nodokļu un muitas policijas pārvaldes amatpersonas) pieprasījuma deklarēt skaidras naudas līdzekļus, kas pārsniedz 10 000 EUR ekvivalentu.³⁷³
- 4.10.15. 2021. gada 3. jūnijā spēkā stājās Regula 2018/1672³⁷⁴, līdz ar to tika veikti grozījumi likumā "Par skaidras naudas deklarēšanu uz valsts robežas". Skaidra nauda likuma "Par skaidras naudas deklarēšanu uz valsts robežas" un Regulas 2018/1672 izpratnē ir valūta – banknotes un monētas, apgrozāmie uzrādītāja instrumenti (piemēram, ceļojuma čeki un čeki, vekseļi), preces, ko izmanto kā vērtības uzkrāšanas līdzekļus ar augstu likviditāti (monētas, kas satur vismaz 90 % zelta; zelts gabalos, piemēram, stieņi, tīrradņi vai aglomerāti, kas satur vismaz 99,5 % zelta), kā arī priekšapmaksas karte (šobrīd vēl nepiemēro regulas nosacījumus).
- 4.10.16. Saskaņā ar ES normatīvajiem aktiem un grozījumiem likumā "Par skaidras naudas deklarēšanu uz valsts robežas", nepavadītas skaidras naudas pārvietošanas gadījumā (piemēram, pasta sūtījumos, kurjerpastā, nepavadītā bagāžā vai konteinerkravās), personai (nosūtītājs vai saņēmējs, vai pārstāvis) ir jāiesniedz skaidras naudas informācijas atklāšanas deklarācija. Lai nodrošinātu to, ka ES dalībvalstu kompetentās iestādes vienveidīgi īsteno skaidras naudas kontroli, Eiropas Komisija pieņēma Regulu Nr. 2021/776³⁷⁵, kurā ir noteiktas deklarācijas veidlapas formas regulas 2018/1672 3. panta 3. punktā minētajai skaidras naudas deklarācijas veidlapai (pavadītai naudai) *Cash declaration form* un 4. panta 3. punktā minētajai skaidras naudas informācijas atklāšanas deklarācijas veidlapai (nepavadītai naudai) *Cash disclosure form*. Ievērojot konsekvenci, skaidras naudas kontrolei uz valsts iekšējās robežas tiks izmantota regulā Nr. 2021/776 noteiktā skaidras naudas deklarācijas veidlapa (pavadītai naudai) un skaidras naudas informācijas atklāšanas deklarācijas veidlapa (nepavadītai naudai). Ja VRS un VID NMPP amatpersona atklāj, ka persona, šķērsojot valsts ārējo robežu, ievēd LR vai izved no tās skaidru naudu, kuras summa ir mazāka par 10 000 eiro, un ir norādes, ka skaidra nauda ir saistīta ar noziedzīgu darbību, tā ir tiesīga pieprasīt aizpildīt skaidras naudas deklarāciju. Tādi paši noteikumi attiecināmi uz nepavadītu skaidru naudu.
- 4.10.17. VID NMPP amatpersonas, pamatojoties uz pieejamo riska informāciju, uzrauga skaidras naudas pārvietošanu uz Latvijas un ES iekšējās robežas. Vairākās citās ES un Šengenas zonas dalībvalstīs (piemēram, Lietuvā³⁷⁶ un Vācijā³⁷⁷) noteikti līdzīgi pasākumi attiecībā uz skaidras naudas kontroli uz iekšējām robežām. Par nepieciešamību vērtēt un regulēt skaidras naudas

³⁷² PB metodoloģijas izpratnē skaidrai naudai līdzīgi instrumenti ir apgrozāmi uzrādītāji instrumenti, kā arī citi maksāšanas līdzekļi, kas apstiprina to turētāja tiesības uz naudas izmaksu, kā arī dārgakmeņi un dārgmetāli. PB, *Nacionālās riska novērtējuma izstrādes rīka vadlīnijas*, 22. lpp.

³⁷³ Uz sauszemes ES iekšējās robežas autoceļiem strādā tikai VID NMPP amatpersonas.

³⁷⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 23. oktobra regula (EK) Nr. 1672/2018 par Savienības teritorijā ievestās skaidras naudas vai no tās izvestās skaidras naudas kontroli un par Regulas (EK) Nr. 1889/2005 atcelšanu.

³⁷⁵ Komisijas Īstenošanas regula (ES) 2021/776 (2021. gada 11. maijs), ar ko nosaka paraugus konkrētām veidlapām, kā arī tehniskos noteikumus efektīvai informācijas apmaiņai saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) 2018/1672 par Savienības teritorijā ievestās skaidras naudas vai no tās izvestās skaidras naudas kontroli.

³⁷⁶ Skaidras naudas kontroles statistikas dati 2021. gada 3. jūnijs–2022. gada 2. jūnijs (ieskaitot) saskaņā ar 18. pantu.

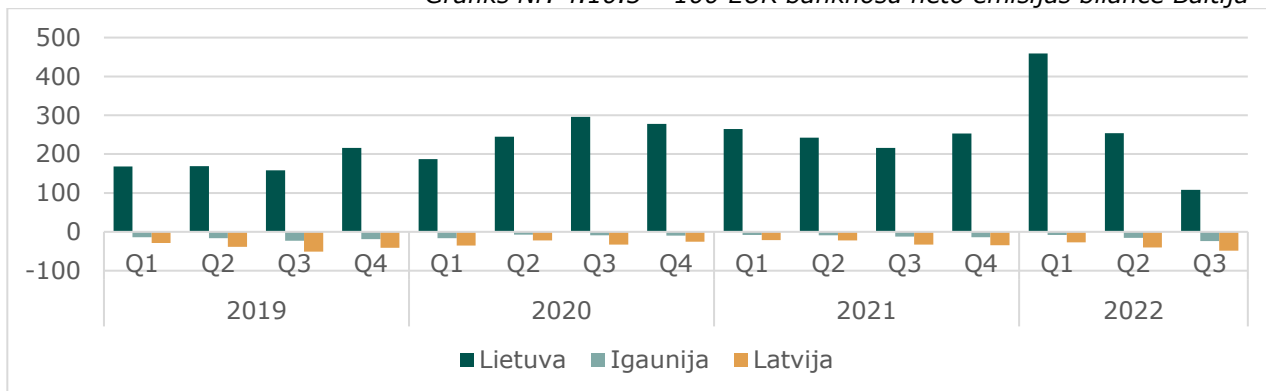
Regula (ES) 2018/1672 par kontroli attiecībā uz skaidru naudu, ko ievēd Savienībā vai izved no tās. <https://taxation-customs.ec.europa.eu/system/files/2022-11/20221125%20-%20Cash%20Controls%20Statistical%20Data%203%20June%202021%20-%20June%202022.pdf> un šķērsojot Lietuvas un ES iekšējo robežu ar vairāk kā 10 000 EUR skaidrā naudā, pēc kompetentās institūcijas amatpersonas pieprasījuma šie līdzekļi ir jādeklarē. <https://www.vilnius-airport.lt/en/passenger-guide/information-for-crossing-the-lithuanian-border/customs-informations>.

³⁷⁷ Līdzīgi kā Latvijā, šķērsojot Vācijas un ES iekšējo robežu ar vairāk nekā 10 000 EUR skaidrā naudā, pēc kompetentās institūcijas amatpersonas pieprasījuma šie līdzekļi ir jādeklarē. Papildus regulas (EK) Nr. 1889/2005 skaidras naudas definīcijai, Vācijas likumdošana pieprasa deklarēt arī neapstrādātus dārgakmeņus un dārgmetālus. Vācijas muita, *Vācijas iekšējās robežas šķērsošana*. Pieejams: https://www.zoll.de/EN/Private-individuals/Travel/Entering-Germany/Restrictions/Cash/Entering-Germany-from-EU-Member-State/entering-germany-from-eu-member-state_node.html.

pārvietošanas maršrūtus ES iekšienē liecina ievērojams skaidras naudas deklarāciju skaits un apjoms uz ES ārējām robežām. 2022. gadā muitas kontroles punktos uz ES ārējām robežām deklarēti kopsummā gandrīz 61 mljrd. EUR. – par 10 mljrd. EUR vairāk nekā 2018. gadā.³⁷⁸ Eiropols 2015. gadā savā pētījumā norādīja, ka par spīti bezskaidras naudas norēķinu pieaugumam un skaidras naudas norēķinu samazinājumam eiro banknošu un monētu apjoms apgrozībā katru gadu pieaug straujāk nekā inflācija, minot noziedzīgas aktivitātes kā iespējamu cēloni šim fenomenam.³⁷⁹

- 4.10.18. Pārskata periodā eiro apjoms apgrozībā pieaudzis par vidēji 7% gadā – no 127 mljrd. EUR uz 157 mljrd. EUR 3 gadu periodā.³⁸⁰ Pēc 2016. gada ECB lēmuma 500 EUR banknotes pakāpeniski izņemt no apgrozības to vietu ieņēmušas 100 EUR un 200 EUR banknotes. 2019. gadā, kad ECB apturēja 500 EUR banknotes laišanu apgrozībā, tās vērtība apgrozībā sarukusi no 258 mljrd. EUR uz 149 mljrd. EUR. Toties 200 EUR banknošu vērtība ir vairāk nekā trīskāršojusies, kopsummā pieaugot no 51 mljrd. EUR līdz 169 mljrd. EUR.³⁸¹
- 4.10.19. Pārskata periodā Latvijas Bankas emitēto banknošu vērtība ir mainījusi tendenci no negatīvas uz pozitīvu. FID analīze liecina, ka negatīvā emisija saistāma ar pārrobežu plūsmu skaidrā naudā no ārvalstīm uz Latviju līdz 2020. gadam. Plašāk par skaidru naudu un emisijas tendencēm ir aprakstīts sadaļā [3.3. Ārvalstu predikatīvā noziedzīgā nodarījuma draudi](#).³⁸²
- 4.10.20. Daļa skaidras naudas vēsturiski varētu būt saistīta ar noziedzīgām shēmām, kas saistītas ar vietējo ēnu ekonomiku, kā arī ar skaidras naudas līdzekļu izvietošanu ārvalstīs. Latvijas kopējā emisijas bilance pieauga no -285 milj. EUR 2020. gada 1. ceturksnī līdz +187 milj. EUR 2022. gada 1. ceturksnī, nostiprinot hipotēzi, ka negatīvā emisijas bilance ir saistīta ar naudas plūsmām no ārvalstīm. Pat tad emisijas bilance saglabājās nesamērīga attiecībā pret tuvējām Baltijas valstīm. Uz iespējamām noziedzīgām darbībām norāda nesamērīgā 100 EUR banknošu emisija Baltijā. Pārskata periodā Latvijā bija paaugstināts pieprasījums pēc augstas vērtības banknotēm, kurām ir lielāka iespējamība būt saistītām ar noziedzīgām darbībām nekā, piemēram, izvairīšanās no nodokļu nomaksas.

Grafiks Nr. 4.10.3 – 100 EUR banknošu neto emisijas bilance Baltijā³⁸³

- 4.10.21. Pārskata periodā fiksēti 20 gadījumi par skaidras naudas pārvietošanu pāri valsts robežai, kur skaidrā nauda netiek deklarēta vai skaidra nauda deklarēta, bet deklarācijā sniegtas nepatiesas ziņas par skaidras naudas izcelsmi, par ko VID NMPP ir uzsākti kriminālprocesi pēc Krimināllikuma 195.² un / vai 195. panta.³⁸⁴ Pārskata periodā fiksēti būtiski mazāk gadījumu par iepriekšējo pārskata periodu, kur kopā bija 68 gadījumi.³⁸⁵ Fiksēto gadījumu izmaiņu samazinājums atbilst arī vispārīgajam deklarētās skaidrās naudas samazinājumam pārskata periodā (grafiks Nr. 4.10.4).

³⁷⁸ ES skaidrās naudas kontroles statistika. Pieejams: <https://taxation-customs.ec.europa.eu/system/files/2022-11/20221125%20-%20Cash%20Controls%20Statistical%20Data%203%20June%202021%20-2%20June%202022.pdf>.

³⁷⁹ Eiropols, *Kāpēc skaidrā nauda joprojām ir karalis?* 6. lpp. Pieejams: <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/why-cash-still-king-strategic-report-use-of-cash-criminal-groups-facilitator-for-money-laundering>.

³⁸⁰ ECB dati. Pieejams: https://www.ecb.europa.eu/stats/policy_and_exchange_rates/banknotes+coins/circulation/html/index.en.html.

³⁸¹ ECB dati. Pieejams: https://www.ecb.europa.eu/stats/policy_and_exchange_rates/banknotes+coins/circulation/html/index.en.html.

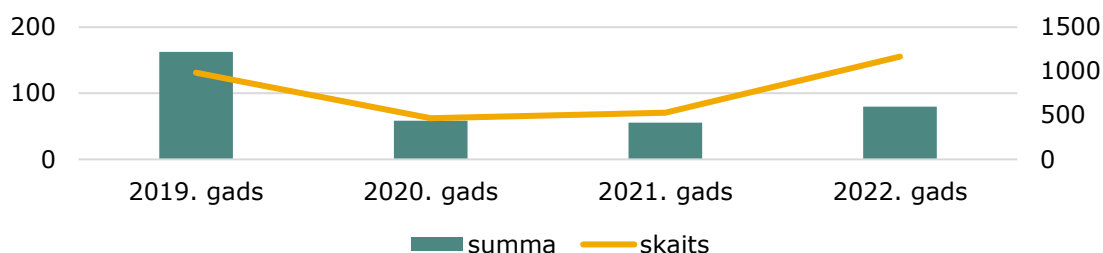
³⁸² Latvijas Bankas dati.

³⁸³ Vairāk informācijas par skaidrās naudas tendencēm ir pieejama Latvijas, Igaunijas, un Lietuvas FID kopīgajā stratēģiskajā pētījumā par skaidrās naudas kustību caur Baltijas valstīm. Pieejams: https://www.fid.gov.lv/uploads/files/2023/Licit_and_illicit_cash_flows_in_the_Baltic_states.pdf.

³⁸⁴ VID NMPP dati.

³⁸⁵ VID NMPP dati.

Grafiks Nr. 4.10.4 – Deklarētā skaidrā nauda Latvijā 2019-2022, milj. EUR

- 4.10.22. Konstatēti vairāki iemesli deklarētās naudas samazinājumam pārskata periodā. Covid-19 pandēmijas ieviestie kustības ierobežojumi stipri samazināja gaisa transporta satiksmi starp Latviju un citām valstīm, kas samazināja deklarētās skaidrās naudas kopsummu no gaisa transporta. 2019. gadā bija 77,8 milj. EUR, bet 2020. gadā bija tikai 13 milj. EUR.³⁸⁶ Skaidras naudas ieviešana, izmantojot aviosatiksmi no Krievijas un Baltkrievijas, ir pilnībā pārtraukta pēc Krievijas uzsāktā kara Ukrainā. Samazinājums ir arī saistīts ar jaunizveidotajām VID NMPP Taktisko uzdevumu daļas struktūrām un cilvēkresursiem, naudas soda pieaugumu un Krimināllikuma 195.² panta jaunās redakcijas grozījumiem.³⁸⁷ Papildus skaidras naudas kontroli turpina veicināt nodokļu maksātājiem noteiktie ierobežojumi skaidras naudas darījumiem virs 7200 EUR un pienākums fiziskām personām, kuras veic saimniecisko darbību, deklarēt skaidrās naudas darījumus, kuru summa pārsniedz 1500 EUR mēnesī.³⁸⁸
- 4.10.23. 2022. gadā gaisa robežās skaidrā nauda bija 6 milj. EUR, bet ar autotransporta līdzdalību – 16,5 milj. EUR. Lai gan stipri ir samazinājušies skaidrās naudas izvešanas un ieviešanas gadījumi, joprojām turpinās privātpersonu noziedzīgi iegūtas skaidras naudas izvešanas mēģinājumi no Latvijas uz Krieviju un Baltkrieviju un no Krievijas uz Latviju, uzrādot to kā savus personīgos līdzekļus. Pamanīta jauna tipoloģija – cilvēku pārvietošanās vienā transportlīdzeklī nelielās grupās, sadalot naudas līdzekļus starp pasažieriem līdz apmēram, kas neuzliek par pienākumu deklarēt skaidru naudu.³⁸⁹ Pārskata periodā skaidras naudas ar Krieviju un Baltkrieviju kā izcelsmes valsti pārņēma Gruzija, Šveice, un Ukraina.³⁹⁰ Šobrīd visvairāk kriminālprocesu ir uzsākti par iespējamu noziedzīgi iegūtas skaidras naudas ieviešanu no Krievijas un Ukrainas.³⁹¹
- 4.10.24. Pārskata periodā konstatēti vairāki skaidras naudas aprites iekšzemes pārkāpumi (tabula Nr. 4.10.1). Biežākie konstatētie pārkāpumi bijuši saistībā ar nedeklarētu skaidro naudu. Iekšzemes pārkāpumos bija sastopami visu trīs Baltijas valstu pilsoņu daļība naudas kurjeru, mūļu vai citās NILL shēmās.³⁹² Gan uz zaļās joslas, gan iekšzemes pārkāpumos novērojama organizētu noziedznieku grupu un instruētu personu līdzdalība, kuras apzinās noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu.³⁹³
- 4.10.25. Galvenos kontrabandas ceļus akcīzes precēm izmanto sauszemes un jūras robežas.³⁹⁴ Kontroles mehānismi pasažieru plūsmās gan gaisa, gan sauszemes un jūras robežšķērsošanas vietās ir vienādi un tiek balstīti uz FID un FATF rekomendācijām.³⁹⁵

Tabula Nr. 4.10.1 – Par skaidras naudas nedeklarēšanu piemēroto sankciju skaits

	2020	2021	2022
Izvairīšanās no skaidras naudas deklarēšanas Krimināllikuma 195 ² .p. (liela apmēra skaidras naudas nedeklarēšana vai nepatiesa deklarēšana)	5	3	12
Apturētās naudas apjoms (tūkst. EUR)	5548	3046,2	1402,6
Aresti par kopējo nedeklarēto summu (tūkst. EUR)	4559,5	2584,3	630,3

³⁸⁶ VID NMPP dati.

³⁸⁷ VID NMPP dati.

³⁸⁸ Likuma *Par nodokļiem un nodevām* 30. pants. *Latvijas Vēstnesis*, 26, 18.02.1995.; *Latvijas Republikas Saeimas un MK Ziņotājs*, 7, 13.04.1995. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/33946-par-nodokliem-un-nodevam>.

³⁸⁹ VID NMPP dati.

³⁹⁰ VID NMPP dati.

³⁹¹ VID NMPP dati.

³⁹² VID NMPP dati.

³⁹³ TAI *kriminālizlūkošanas analītiskais ziņojums par 2022. gadu*, 67. lpp.

³⁹⁴ TAI *kriminālizlūkošanas analītiskais ziņojums par 2019. gadu*, 50. lpp.; *TAI kriminālizlūkošanas analītiskais ziņojums par 2018. gadu*, 48. lpp.

³⁹⁵ VID informācija.

Izvairīšanās no skaidras naudas deklarēšanas līdz lielumam, administratīvo pārkāpumu skaits	4	8	26
Izvairīšanās no skaidras naudas deklarēšanas līdz lielumam, lietas materiāli nodoti kriminālprocesu uzsākšanai	12	14	20
NMPP konstatētie pārkāpumi skaidras naudas aprites jomā uz valsts iekšējām robežām (tūkst. EUR)	57,9	213,9	17,1
NMPP TUD konstatētie pārkāpumi skaidras naudas aprites jomā uz valsts iekšējām robežām skaits	2	14	4

- 4.10.26. Jāpiemin, ka vēl nav ieviestas nepieciešamās izmaiņas no iepriekšējā pārskata perioda, lai VID Muitas pārvaldi un NMPP nodrošinātu ar savlaicīgu informāciju, kas veicinātu risku novērtējumā bāzētās kontroles īstenošanu. Joprojām nepieciešami grozījumi likumā "Par aviāciju", "Dzelzceļa pārvadājumu likumā", kā arī "Gaisa kuģu pasažieru datu apstrādes likumā", pielāgojot normatīvos aktus tā, lai VID Muitas pārvaldei būtu gan iespējams pieprasīt pasažieru datus, gan arī datu pieprasīšanas mehānisms būtu efektīvs un atbilstošs paredzētajam mērķim.³⁹⁶
- 4.10.27. Ar galveno skaidras naudas ieviešanas un izvešanas tendences pieaugumu un maiņu no gaisa transporta uz autotransportu tālāko darbību veikšanai būtu nepieciešams uzlabot cilvēkresursu nodrošinājumu gan VID NMPP Izlūkošanas analītiskajā daļā, gan VID NMPP Muitas lietu izmeklēšanas daļā. Nepieciešams tālāk attīstīt kinoloģijas resursus.³⁹⁷ Pamatojoties uz VK ziņojumu par izmeklēšanas iestādēm Latvijā, salīdzinājumā ar citām izmeklēšanas iestādēm, kas veic izmeklēšanu īpaši sarežģītās un liela apjoma vai starptautiska rakstura noziegumu lietās, VID NMPP ir vislielākā noslogotība uz vienu izmeklētāju.³⁹⁸ Nepieciešamību pamato sadarbības izbeigšana ar Krievijas un Baltkrievijas robežsardzes un muitas iestādēm, tādēļ ir nepieciešama augstāka analītiskā kapacitāte.³⁹⁹

Novērtējums

- 4.10.28. Covid-19 kustības ierobežojumi un Krievijas karadarbības uzsākšana pret Ukrainu būtiski un strauji izmainīja robežsardzes un VID darbības raksturu un apjomu. Normatīvo aktu izmaiņas, kā arī Nacionālo bruņoto spēku un VP piesaiste VRS funkcijām pārskata periodā vērtējami kā pozitīvi faktori attiecībā uz muitas režīma tvērumu un kontroles efektivitāti. Robežkontroli pastiprina valsts robežu nožogojums, kuru plānots pabeigt 2024. gadā.
- 4.10.29. Pārskata periodā VID NMPP ir uzlabojusies gan metodoloģija, gan izpratne par paralēlo finanšu izmeklēšanu kriminālprocesos par noziedzīgi iegūtu skaidru naudu, kā arī tika noteikts iegūstamo pierādījumu minimums šāda veida kriminālprocesos. Kopš NRA 2020 pārskata perioda ir turpināta kapacitātes pilnveidošana gan ar VID NMPP kinoloģijas dienesta iesaisti darbībā, gan izstrādājot vairākos metodiskus norādījumus VID NMPP un Muitas pārvaldes amatpersonām. Gan uz iekšējām, gan ārējām robežām tiek pievērsta īpaša uzmanība skaidras naudas nedeklarēšanas gadījumiem un tiek izvērtēts katrs deklarēšanas gadījums, lai novērstu NILL. Turpinot iepriekšējā pārskata perioda praksi, VID NMPP izlūkošanas struktūrvienības nodrošina katra deklarēšanas gadījuma izvērtēšanu, riska analīzi un riska personu profilēšanu.
- 4.10.30. Turpinās NRA 2020 pārskata perioda Latvijas Bankas negatīvā emisija 100 EUR banknotēm, kas norāda uz ievērojamu nekontrolētu pārrobežu plūsmu skaidrā naudā. Taču šajā pārskata periodā valstī ieplūst mazāk skaidrās naudas nekā NRA 2020 pārskata periodā. Izmaiņas galvenokārt ir saistītas ar noteiktajiem ierobežojumiem pret Krieviju un Baltkrieviju. Rezultātā pārskata periodā ir samazinājies kopīgais deklarēto summu skaits, kas samazina ievainojamību.
- 4.10.31. Savukārt pēc kompetentās iestādes pieprasījuma iesniegto skaidras naudas deklarāciju skaits ir konstants, ilgtermiņā ar pieauguma tendenci, bet samazinās deklarēto summu apjoms. Minētās tendences norāda, ka skaidras naudas pārvietošana pāri valsts iekšējām robežām saglabājas un tās pārvietošanas uzraudzība un kontrole ir prioritārs virziens NILTPF novēršanas jomā. Tādēļ ir svarīgi tālāk attīstīt VID NMPP kapacitāti un nodrošināt resursu pietiekamību, ņemot vērā, ka esošā politiskā situācija var turpināt pastiprināt konstatēto dinamiku.

³⁹⁶ Gaisa kuģu pasažieru datu apstrādes likuma 11. pants (paredz, ka, lai iegūtu pasažieru datus, iestādei ir jāvēršas rajona tiesā ar rakstveida iesniegumu par datu izsniegšanu, kas datu pieprasīšanas procesu padara smagnēju un muitas kontrolei nepiemērotu). *Latvijas Vēstnesis*, 29, 07.02.2017. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/288544-gaisa-kuģu-pasazieru-datu-apstrades-likums>.

³⁹⁷ VID NMPP dati.

³⁹⁸ VK ziņojums, *Izmeklēšanas iestādes Latvijā: kompetenču un resursu, bet ne skaita jautājums*. 75 lpp. Pieejams: <https://lrvk.gov.lv/lv/getrevisionfile/29562-WbZXA-8dkHkQ98VO7Wl4picDzTcCosRb.pdf>.

³⁹⁹ VID NMPP dati.

Robežsardzes kontroles kvalitātes novērtējums: *augsts*

Muitas režīma tvēruma attiecībā uz skaidru naudu un līdzīgiem instrumentiem novērtējums: *0,9 (augsts)*

Muitas kontroles efektivitātes attiecībā uz skaidru naudu un līdzīgiem instrumentiem novērtējums: *0,9 (augsts)*.

4.11. Uzticamas identifikācijas infrastruktūras pieejamība

Tiesiskais regulējums

- 4.11.1. Saskaņā ar Novēršanas likuma 12.–14. pantu fiziskas personas klātienē identifikāciju veic, pamatojoties uz personu apliecinošu dokumentu, un Novēršanas likuma subjekts izgatavo to dokumentu kopijas, uz kuru pamata veikta klienta identifikācija. Tāpat identificē arī juridiskas personas pārstāvi. Ja persona ir nerezidents, kurš pats ieradies pie Novēršanas likuma subjekta Latvijas Republikā, identifikācijai izmantojams tikai ieceļošanai Latvijas Republikā derīgs personu apliecinošs dokuments. PLG pasēs kopiju, veicot klienta izpēti, pieprasa saskaņā ar uz risku novērtējumu balstītu pieeju.⁴⁰⁰ Dokumenta derīgumu papildus standarta viltojuma un vizuālajai novērtēšanai pārbauda Nederīgo dokumentu reģistrā, kā arī citos reģistros (ja tādi Novēršanas likuma subjektam ir pieejami) atbilstoši IKS noteiktajam.
- 4.11.2. Savukārt klienta neklātienē identifikācija veicina būtisku resursu un laika ietaupījumu, ņemot vērā pēc Covid-19 pandēmijas aizvien lielāko akcentu attālinātam darbam, kā arī mazina cilvēcisko kļūdu pieļaušanu. Viens no būtiskākajiem neklātienē identifikācijas riskiem ir datu informācijas zudums, datu bojājums vai datu ļaunprātīga izmantošana, kā arī trešo personu nesankcionēta piekļuve datiem, viltus identitātes izmantošana, tostarp, lai reģistrētu fiktīvus uzņēmumus, saņemtu kredītus uz citas personas vārda.
- 4.11.3. Novēršanas likuma 23. pants un 22. panta otrā daļa nosaka galvenās prasības gadījumiem, kad klients personīgi nepiedalās identifikācijas procedūrā, t. sk. noteikti Novēršanas likuma subjekta pienākumi, ņemot vērā uz risku novērtējumu balstītu pieeju. Normatīvais regulējums, cita starpā, arī paredz, ka tad, ja klients ir fiziskā persona (rezidents), ir pieļaujams iegūt klienta identitāti apliecinošu informāciju no dokumenta, ko klients ir parakstījis ar drošu elektronisko parakstu. Ja Novēršanas likuma subjekts pilnvaro kādu veikt klienta identifikāciju, kas nav Novēršanas likuma subjekta darbinieks, Novēršanas likuma subjekts ir atbildīgs par to, lai klients tiktu identificēts atbilstoši Novēršanas likuma prasībām.
- 4.11.4. Novēršanas likuma 22. panta otrā daļa satur prezumpciju, ka neklātienē identificētu klientu gadījumā veicama klienta padziļinātā izpēte, izņemot gadījumu, kad Novēršanas likuma subjekts ir ieviesis ar neklātienē identifikācijas saistītu risku pārvaldības sistēmu un izmanto MK reglamentētus tehnoloģiskos risinājumus.
- 4.11.5. Klientu neklātienē identifikāciju detalizētāk regulē MK 2018. gada 3. jūlija noteikumi Nr. 392 "Kārtība, kādā Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma subjekts veic klienta neklātienē identifikāciju". Minētie noteikumi paredz piecas regulētas neklātienē identifikācijas metodes:
 - 4.11.5.1. E-paraksts (LV, Smart-ID⁴⁰¹) vai elektroniskās identifikācijas līdzeklis (eMobile, Smart-ID), vai cits eIDAS.
 - 4.11.5.2. Video identifikācija kā risinājums (Šveices, Vācijas modelis).
 - 4.11.5.3. Video sarunas formāts, kura laikā izmanto e-parakstu vai elektronisko identifikāciju pēc "a" pieejas.
 - 4.11.5.4. Pašportreta un dokumenta foto uzņemšanas / salīdzināšanas metode ar foto vai video elementiem.
 - 4.11.5.5. Identifikācijas maksājums.
- 4.11.6. Tāpat minētie noteikumi paredz papildus riska vadības prasības:
 - 4.11.6.1. Neklātienē identifikāciju nepiemēro, ja tā neatbilst klientam piemītošajam riskam, kas tādējādi uzliek pienākumu Novēršanas likuma subjektam šo jautājumu apsvērt un regulēt IKS.

⁴⁰⁰ Novēršanas likuma 18. pants. *Latvijas Vēstnesis*, 116, 30.07.2008.; *Latvijas Republikas Saeimas un MK Zinotājs*, 16, 28.08.2008. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/178987-noziedzīgi-iegutu-līdzekļu-legalizācijas-un-terorisma-un-proliferācijas-finansēšanas-novēršanas-likums>.

⁴⁰¹ 2023. gada maijā Smart-ID izstrādātājs SK ID Solutions noslēdzis vairāku gadu garumā ilgušo procedūru, lai iegūtu lokālo, ar Latvijas Republikas normatīvajiem aktiem noteikto, kvalificētā identifikācijas līdzekļa statusu autentifikācijai. Pieejams: <https://www.financelatvia.eu/news/smart-id-ieguvis-lokalo-kvalificeto-statusu-autentifikacijai/>.

- 4.11.6.2. Neklātienas identifikāciju nepiemēro, ja tiek konstatēti apstākļi, kas liecina par nepietiekamu neklātienas identifikācijas procesa drošību, piemērotību vai iegūtās informācijas patiesumu.
 - 4.11.6.3. Neklātienas identifikāciju nepiemēro, ja tiek konstatēta neatbilstība klienta izpētē iegūtajai informācijai, kas, cita starpā, izvirza nepieciešamību par identifikācijas kvalitāti pārliecināties darījumu uzraudzības procesā kontekstā ar jaunu iegūto informāciju.
 - 4.11.6.4. Novēršanas likuma subjekts jebkurā brīdī drīkst pieprasīt klātienes identifikāciju, piemērot citu vai papildu metodi.
 - 4.11.6.5. Novēršanas likuma subjektam ir pienākums analizēt aktuālās risinājumu ievainojamības un iespējamās krāpšanas scenārijus.
 - 4.11.6.6. Novēršanas likuma subjekts riska līmeņa samazināšanai var lietot ne tikai tiešās, bet arī kompensējošās kontroles, piemēram, personas digitālās uzvedības analizēšanu ar pašapmācošiem algoritmiem, personai izrakstīto rēķinu pārbaudi, informācijas iegūšanu no citām datubāzēm, sociālajiem tīkliem, IP adresu uzraudzību u. tml.
 - 4.11.6.7. Paredzēti noteikti pasākumi, ja Novēršanas likuma subjekts deleģējis klienta neklātienas identifikāciju ārpalpojuma sniedzējam.
 - 4.11.6.8. Noteiktas prasības veicamas arī attiecībā uz izmantojamajiem tehnoloģiskajam risinājumiem un dokumentēšanu.
- 4.11.7. Kopumā secināms, ka normatīvais regulējums paredz pietiekamus instrumentus, lai efektīvi pārvaldītu ar neklātienas identifikāciju saistītos riskus. Normatīvajā regulējumā noteiktie pienākumi ir saskaņā ar uz risku novērtējumu balstītas pieejas principiem, proti, paredzēti Novēršanas likuma subjekta galvenie pienākumi, vienlaikus paredzot iespēju piemērotākos risinājumus riska pārvaldībai ieviest un veikt atbilstoši piemērotajam riskam, biznesa modelim un klienta un pakalpojuma specifikai.
- 4.11.8. Pārskata periodā izstrādāti un stājušies spēkā Latvijas Bankas ieteikumi klientu neklātienas identifikācijai.⁴⁰² Ieteikumu mērķis ir sniegt Latvijas bankas uzraudzībā esošajiem Novēršanas likuma subjektiem skaidrojumu par klienta neklātienas identifikācijas procesu un saistošajām prasībām, kā arī palīdzēt pārvaldīt ar neklātienas identifikāciju specifiski saistītos riskus, tādējādi veicinot plašāku atbilstošas neklātienas identifikācijas izmantošanu klientu izpētes procesā.
- 4.11.9. Latvijas Banka ir sniegusi ieteikumus atbilstošākai juridisko personu identifikācijai, nepilngadīgo identifikācijai neklātienē, kā arī norādījusi uz virkni ar IT drošību saistītiem pasākumiem. Tāpat ir ietverts skaidrojums, ka ne visos gadījumos, kad tiek izmantota neklātienas identifikācija, kas nav reglamentēta kā specifiska metode, ir jāveic padziļinātā izpēte. Piemēram, ja pirms sadarbības uzsākšanas ar iestādi tās potenciālais klients juridiskā persona⁴⁰³ klienta izpētei nepieciešamos dokumentus un informāciju ir nosūtījis iestādei pa pastu, tad iestādei nav jāveic klienta padziļinātā izpēte pilnā apjomā atbilstoši Novēršanas likumā un tam pakārtotajos normatīvajos aktos noteiktajam. Šādos gadījumos jāveic mērķa padziļinātā izpēte tikai apjomā, kas izriet no dokumentos, kas saņemti pa pastu, iekļautās informācijas, ja vien nepastāv citi apstākļi, kas nosaka pienākumu veikt padziļināto izpēti pilnā apjomā.

Esošās prakses raksturojums

- 4.11.10. No UKI sniegtās informācijas izriet, ka klienta identitātes patiesums ir ļoti nozīmīgs NILLTPF novēršanas prasību nodrošināšanā. Vienlaikus UKI sniegtā informācija neliecina, ka klientu neklātienas identifikācijas plašāka izmantošana būtu veicinājusi identitātes viltošanu tādā veidā, ka UKI šim aspektam būtu jāpievērš pastiprināta uzmanība kā jaunam un būtiskam riskam.
- 4.11.11. Prettiesisku darbību īpatsvars parasti ir saistīts ar gadījumiem, kad pakalpojums saņemams tikai attālināti un ātri, piemēram, piekļūst kontam un nolaupt lidzekļus; pieprasīt un saņemt aizdevumu, izmantojot citas personas identitāti. Vienlaikus būtiski uzsvērt, ka šādi riski piemīt tikai atsevišķiem sektoriem un pakalpojumiem. No UKI sniegtās informācijas izriet, ka būtiski adresēt riskus, kas saistīti ar viltotas identitātes izmantošanu klātienes identifikācijā vai citas personas personu apliecinošu dokumentu izmantošanu pašportreta metodē.

⁴⁰² FKTK ieteikumi Nr. 15. *Ieteikumi klientu neklātienas identifikācijai*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/330205-ieteikumi-klientu-neklatienes-identifikacijai>.

⁴⁰³ Piemēram, Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības banka vai cits salīdzinoši liels un labi pazīstams uzņēmums vai organizācija, par kuras esamību un vēlni nodibināt darījuma attiecības nav šaubu, piemēram, ar pārstāvjiem notikušas ilgstošas sarunas par darījuma slēgšanu.

- 4.11.12. No UKI sniegtās informācijas attiecībā uz identifikācijas metodēm praksē konstatēti šādi secinājumi:
- 4.11.12.1. No vienas no UKI sniegtās informācijas secināms, ka būtiski pieaudzis to gadījumu skaits, kad persona iegūst piekļuvi bankas autentifikācijas rīkiem nolūkā veikt identifikācijas maksājumu (2020. gadā – 6 gadījumi divās kredītiestādēs, bet 2022. gadā – jau 82). UKI norādījusi, ka šīm darbībām mēdz būt pārrobežu raksturs. Ņemot vērā minēto, Novēršanas likuma subjektiem jāpievērš papildu uzmanība, ja tiek izmantos identifikācijas maksājums, ieviešot papildu kontroles vai izmantojot citas identifikācijas metodes alternatīvi vai papildus.
 - 4.11.12.2. eParaksts vai Smart-ID viltošana novērojama reti (praksē pārskata periodā konstatēti vien daži gadījumi).
 - 4.11.12.3. Klientu identifikācijā joprojām būtisku loma ir personas klātienē identifikācijai, kuras ietvaros tiek izgatavota personu apliecinoša dokumenta kopija. Praksē iedibinājies uzskats, ka klātienē identificēts klients no viltus identitātes izmantošanas viedokļa ir mazāk riskants, tomēr UKI norāda, ka šāds apgalvojums pats par sevi nav patiess. Tāpat UKI pamatoti norāda, ka no reģistriem nav iespējams iegūt personas foto attēlu, kā arī, ka noteikti valsts reģistri Novēršanas likuma subjektiem samērīgā veidā nav pieejami vispār.
 - 4.11.12.4. Novēršanas likuma subjekti aizvien vairāk izmanto eID, eMobile vai Smart-ID risinājumus.
 - 4.11.12.5. Tirgū pieejama un aktīvi izmantota arī metode, kas paredz pašportreta un personu apliecinoša dokumenta uzņemšanu un abu fotouzņēmumu salīdzināšanu.
 - 4.11.12.6. Mazāk izplatīta ir video identifikācijas piemērošana, jo šis risinājums pieprasa papildu resursus un laiku, kā arī tehnoloģiskos risinājumus. Šī risinājuma ieviešanas sākotnējais mērķis bija nodrošināt iespēju sākt sadarbību ar augstāka riska klientiem, kam nav droša (kvalificēta) elektroniskā paraksta vai identifikācijas risinājuma. Šobrīd šis modelis pieprasījums varētu būt galvenokārt tikai specifiskos nišas produktos.
- 4.11.13. Papildus norādāms, ka normatīvais regulējums Novēršanas likuma subjektiem ļauj pilnvērtīgi izmantot dažādus ar reģistru pieejamību nesaistītus risku mazinošus pasākumus. Piemēram, adreses verificācijai ar atbilstošu aktuālu rēķinu pieprasīšanu vai uzvedības analīzi sociālajos tīklos. Tāpat virknei Novēršanas likuma subjektu pakalpojuma specifika neparedz ātru un standartizētu pakalpojuma sniegšanu, bet gan ietver citu dokumentu analīzi (zvērināti revidenti, notāri, advokāti), kas ļauj iepazīt klientu, tādējādi mazinot viltotas identitātes izmantošanu ne tikai uzsākot darījuma attiecības, bet arī darījumu uzraudzības laikā, kā arī nodrošinot sasaisti abos šajos procesos.

Nerezidentu identifikācija

- 4.11.14. Novēršanas likums nosaka papildu noteikumus nerezidenta identifikācijai. Fiziskās personas-nerezidenta, kurš pats ieradies pie likuma subjekta Latvijas Republikā, identifikācijai izmantojams tikai ieceļošanai Latvijas Republikā derīgs personu apliecinošs dokuments.⁴⁰⁴ Norādāms, ka speciālajos normatīvajos aktos Novēršanas likuma subjektiem var būt paredzētas papildu prasības, uzsākot sadarbību ar nerezidentu.
- 4.11.15. Noteikumi par neklātienē identifikāciju vairs neparedz specifiskas prasības nerezidentiem, izņemot to, ka identifikācijas maksājums un pašportreta metode nav piemērojama, ja klients vai PLG ir saistīts ar augsta riska trešo valsti vai zemu nodokļu vai beznodokļu valsti vai teritoriju. Tādēļ klienta identifikācijas maksājums galvenokārt izmantojams rezidentu identifikācijai, bet nerezidentu gadījumā, it īpaši, ja tas nāk no augsta riska trešās valsts, to var izmantot kā papildus risku mazinošu pasākumu, ja maksājums tiek veikts no ES dalībvalstī licencētas kredītiestādes.
- 4.11.16. Kopš 2021. gada 28. jūnija Fizisko personu reģistra likuma 7. panta trešā daļa paredz jaunu pieeju nerezidentu identifikācijas iespējām. Jaunā kārtība paredz, ka tad, kad nerezidents ar ES dalībvalsti, EEZ valsti vai Šveices Konfederācijas izsniegto elektroniskās identifikācijas līdzekli izmanto publisko pakalpojumu, viņš automātiski tiek reģistrēts Fizisko personu reģistrā, piešķirot Latvijas personas kodu. Šī kārtība var radīt kļūdas klienta riska profila noteikšanām, tāpēc Novēršanas likuma subjektam būtiski pievērst uzmanību nerezidenta pilsonībai un interešu centram (biznesa un personiskās intereses valstis, cits ģeogrāfiskais risks).

UKI un citu iestāžu pieeja

⁴⁰⁴ Novēršanas likuma 12. panta otrā daļa. *Latvijas Vēstnesis*, 116, 30.07.2008.; Latvijas Republikas Saeimas un MK *Ziņotājs*, 16, 28.08.2008. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/178987-noziedzīgi-iegutu-lidzeklu-legalizācijas-un-terorisma-un-proliferācijas-finansēšanas-noversanas-likums>.

- 4.11.17. UKI kopumā padziļināti neanalizē un neuzkrāj datus par to, kādas neklātienas identifikācijas metodes izmanto katrs Novēršanas likuma subjekts. Lai arī atsevišķām UKI šie dati ir pieejami, tomēr precīzs sadalījums par populārāko neklātienas identifikācijas metožu izmantošanu un to, kuras no tām ir pakļautas augstākam riskam, nav pieejams. UKI būtu jāpievērš lielāka uzmanība izmantoto neklātienas identifikācijas metožu efektivitātes analīzei, lai preventīvos nolūkos lemtu par papildus uzraudzības pasākumiem vai riskus mazinošiem pasākumiem, ja tādi nepieciešami.
- 4.11.18. Arī attiecībā uz Latvijas Valsts radio un televīzijas centra, kas Latvijā nodrošina elektronisko parakstu un nacionālo elektronisko identifikācijas līdzekli, sniegtajiem pakalpojumiem jāveicina preventīvi pasākumi risku mazināšanai, proti, nepieciešams veidot dialogu ar TAI, lai izprastu veidus, kā pakalpojums var tikt izmantots noziedzīgos nolūkos. Minētais veicinātu izpratnes veidošanos par pakalpojuma piemēroto ievainojamību un ļautu informēt lietotājus un Novēršanas likuma subjektus par labāko praksi.
- 4.11.19. Uzraudzības pasākumu ietvaros UKI, kuru uzraugāmie Novēršanas likuma subjekti izmanto neklātienas identifikāciju, jāpievērš uzmanība tam, vai izpildīts Fizisko personu elektroniskās identifikācijas likumā paredzētais pienākums ieviest nacionālo elektronisko identifikācijas līdzekli. Minētais veicinātu pāreju uz drošāku klientu identifikāciju, mazāk akcentējot identifikācijas metodes, kas atbilst normatīvajiem aktiem, bet nav ar tik augstu drošības pakāpi.

Pieejamie reģistru dati identitātes verificācijai

- 4.11.20. Reģistru pieejamība skatāma nodalīti atkarībā no katra identifikācijas veida:
 - 4.11.20.1. Klātienes identifikācija – dokumentu pārbauda Nederīgo dokumentu reģistrā, kā arī var pārliecināties par personas koda atbilstību personas vārdam un to, vai persona nav mirusi. Novēršanas likuma 41. pantā minētie Novēršanas likuma subjekti var iegūt datus arī no Fizisko personu reģistra, tomēr tie nesatur personas fotoattēlu.
 - 4.11.20.2. E-paraksts (LV, Smart-ID) vai elektroniskās identifikācijas līdzeklis (eMobile, Smart-ID), vai cits eIDAS – šajā procesā personu apliecinošs dokuments parasti netiek iegūts, jo to neizmanto identifikācijā, līdz ar to var pārbaudīt tikai to, ka attiecīgais rīks attiecīgajai personai ir derīgs.
 - 4.11.20.3. Pašportreta un personu apliecinoša dokumenta fotouzņēmums – tāpat kā klātienes identifikācijā, tikai process notiek attālināti, taču abu foto salīdzināšanai izmanto papildu tehniskos risinājumus.
 - 4.11.20.4. Identifikācijas maksājums – var pārbaudīt tikai to, vai persona ar šādu vārdu un uzvārdu ir ar attiecīgu personas kodu, kā arī nav mirusi, tomēr valsts reģistri nesniedz iespēju iegūt papildu informāciju par šo personu. Identifikācijas maksājumu nevar izmantot maksājumu instrumenta iegūšanai, tādēļ Novēršanas likuma 41. pantā minētie Novēršanas likuma subjekti šo metodi izmanto reti.
 - 4.11.20.5. Papildu kontroles mehānisma trūkums (piemēram, sejas foto salīdzināšana ar reģistru datiem), kad notiek viena identifikācijas līdzekļa izveidošana vai atjaunošana ar jau kompromitētu līdzekli (zagta eID karte tiek izmantota Smart-ID konta izveidei) vai zemākas drošības līdzekli (eMobile – ar bankas autentifikāciju).

Uzticamas identifikācijas infrastruktūras pieejamības novērtējums: 0,9 (augsts), palielinās.

4.12. Neatkarīgas informācijas pieejamība

Tiesiskais regulējums

- 4.12.1. Tiesiskais regulējums Latvijā Novēršanas likuma subjektiem nosaka iespējas klientu izpētes procesa ietvaros izmantot kā virkni nacionālo reģistru, tā citus neatkarīgus un uzticamus informācijas avotus, kā arī ierobežotā apjomā savstarpēji apmainīties ar informāciju, t.sk. ar klientu izpētes rīku starpniecību.
- 4.12.2. Saskaņā ar Novēršanas likuma 5.¹ un 41. pantu likuma subjektiem ir tiesības saņemt no UR, VID reģistriem, Soda reģistra, Zemesgrāmatas, Transportlīdzekļu un to vadītāju valsts reģistra un Fizisko personu reģistra ierakstus un ziņas Novēršanas likuma noteiktajā apjomā, kā arī glabāt un citādi apstrādāt minēto informāciju. Kredītiestādēm un apdrošināšanas komersantiem, ciktāl tie veic dzīvības apdrošināšanas vai citas ar līdzekļu uzkrāšanu saistītas apdrošināšanas darbības, Novēršanas likuma noteikto pienākumu izpildei ir tiesības informāciju no minētajiem reģistriem pieprasīt un saņemt bez maksas.

- 4.12.3. Latvijas Banka⁴⁰⁵, skaidrojot likumā noteikto savā uzraudzībā esošajiem likuma subjektiem FKTK ieteikumos Nr. 169 "Ieteikumi NILLTPF novēršanas un sankciju riska pārvaldīšanas IKS izveidei un klientu izpētei"⁴⁰⁶, kas pieņemti 2021. gada 21. decembrī, noteikusi, ka informācija no publiskiem un uzticamiem avotiem ir viens no veidiem, kādā iestāde iegūst klienta izpētei nepieciešamo informāciju, pamatojoties uz klienta riska novērtējumu. Tajā skaitā minētajos ieteikumos uzticamu un neatkarīgu avotu izmantošana veicināta kontekstā ar iespēju atbilstoši risku novērtējumam mazāk informācijas klientu izpētes ietvaros pieprasīt no paša klienta. Latvijas Bankas ieteikumi paredz, ka publiski pieejama, uzticama un neatkarīga avota izmantošanai ir jābūt noteiktai Novēršanas likuma subjektu politikās un procedūrās, precizējot, kādus avotus iestāde uzskata par uzticamiem. Nosakot, vai avots ir uzticams un neatkarīgs, var izvērtēt, no kādiem resursiem avots iegūst informāciju, kāda ir informācijas atjaunošanas regularitāte, kas zstur (pārvalda) informācijas avotu u. tml. Tādejādi Latvijas Bankas ieteikumi paredz, ka Novēršanas likuma subjektiem gan jāizvērtē, vai avoti, kurus paredzēts izmantot, ir uzticami un neatkarīgi, gan šo avotu izmantošana jānosaka iekšējās politikās un procedūrās.
- 4.12.4. Citu UKI vadlīnijās ir pieminēta atsevišķu reģistru, publisku un uzticamu avotu izmantošana, veicot atsevišķas klientu izpētes darbības, taču nav noteikts, ka publiski pieejama uzticama un neatkarīga avota izmantošanai ir jābūt noteiktai likuma subjektu politikās un procedūrās. Attiecīgi saskaņā ar normatīvo regulējumu attiecīgos avotus ir pieļaujams izmantot, valsts attiecīgo reģistru informācija ir pieejama par maksu arī ne Latvijas Bankas uzraudzībā esošajiem likuma subjektiem, taču netiek sagaidīta to izmantošanas noteikšana iekšējās politikās un procedūrās.
- 4.12.5. Papildus Novēršanas likumā definētajiem valsts reģistriem Novēršanas likuma subjektiem atbilstoši to darbības jomai ir pieejami arī kredītinformācijas biroju, kredītu reģistra un kontu reģistra dati. Kredītinformācijas biroju likums⁴⁰⁷ ir spēkā kopš 2015. gada 1. janvāra un saskaņā ar Kredītinformācijas biroju likuma 5. pantu, kurā uzskaitīts, kas var būt kredītinformācijas lietotāji, informāciju no kredītinformācijas birojiem var saņemt arī Novēršanas likuma subjekti, lai, vērtējot kredītpēju, izmantotu patiesu un pilnīgu informāciju. Kredītu reģistra likums ir spēkā no 2012. gada 1. janvāra un tajā esošās ziņas personas kredītpējas novērtēšanai ir tiesības saņemt vairākiem Novēršanas likuma subjektiem, piemēram, kredītiestādēm, patērētāju kredītētājiem, krājaizdevu sabiedrībām, komersantiem, kuriem ir tiesības veikt apdrošināšanu vai pārapirošināšanu. Abu minēto reģistru ziņas var tikt izmantotas arī saistībā ar Novēršanas likumā noteikto pienākumu izpildi.
- 4.12.6. Kontu reģistra likums⁴⁰⁸ ir spēkā no 2017. gada 1. jūlija un saskaņā ar to izveidotajā kontu reģistrā tiek nodrošināta personas konta datu apstrāde, tajā skaitā, lai novērstu Latvijas un starptautiskās finanšu sistēmas izmantošanu noziedzīgās darbībās un nodrošinātu starptautisko sadarbību šajā jomā. Novēršanas likuma subjekti – kredītiestādes, krājaizdevu sabiedrības un maksājumu pakalpojumu sniedzēji – sniedz nepieciešamās ziņas kontu reģistram, kuras tālāk atbilstoši Kontu reģistra likumā noteiktajiem mērķiem izmanto noteiktas valsts institūcijas, TAI, tiesas un citi publiskā sektora lietotāji. Vienlaikus kontu reģistrā esošā informācija ierobežotā apjomā ir pieejama arī kredītiestādēm un maksājumu pakalpojumu sniedzējiem, lai iegūtu ziņas par klienta, potenciālā klienta vai klienta PLG kontu skaitu un kredītiestāžu un maksājumu pakalpojumu sniedzēju skaitu, pie kuriem šie konti atvērti.
- 4.12.7. Saskaņā ar Novēršanas likuma 29., 38. un 44. pantu papildus publiski pieejamajai informācijai un ierobežotas pieejamības informācijai no valsts informācijas sistēmām, Novēršanas likuma subjekti var ierobežotos gadījumos un apjomā arī apmainīties ar klientu izpētei nepieciešamo informāciju. Ir noteikti trīs veidi, kādos Novēršanas likuma subjekti kredītiestādes un finanšu iestādes ir tiesīgas dalīties ar klienta izpētes ietvaros iegūto un ar to saistīto informāciju – informācijas apmaiņa starp pusēm, īstenojot vienu transakciju; informācijas apmaiņa konsolidētas grupas ietvarā; privātā-privātā dalīšanās ar informāciju par klientiem, ar kuriem darījuma attiecības tika pārtrauktas vai tika atteikts tās nodibināt, ņemot vērā Novēršanas likuma apsvērumus. Savukārt saskaņā ar Novēršanas likuma 55. pantu visi Novēršanas likuma subjekti ir tiesīgi apmainīties ar informāciju savstarpēji un ar valsts iestādēm FID SKG ietvaros. Ievērojot minēto, Novēršanas likums paredz ļoti plašas tiesības piekļuvei informācijai katram Novēršanas likuma subjektam individuāli, vienlaikus ierobežojot informācijas apmaiņu vai informācijas ieguvu Novēršanas likuma subjektu starpā, pamatā fokusējoties uz kredītiestādēm

⁴⁰⁵ Sākot ar 2023. gada 1. janvāri FKTK ir integrēta Latvijas Bankā un saskaņā ar Latvijas Bankas likuma pārejas noteikumu 4. punktu Latvijas Banka ir FKTK mantas, finanšu līdzekļu, tiesību un saistību pārņēmēja.

⁴⁰⁶ FKTK noteikumi Nr. 169. *Ieteikumi NILLTPF novēršanas un sankciju riska pārvaldīšanas IKS izveidei un klientu izpētei* Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/328819-ieteikumi-noziedzīgi-iegutu-lidzeklu-legalizācijas-un-terorisma-un-proliferācijas-finansēšanas-novēršanas-un-sankciju-riska-parvaldīšanas-ieksejas-kontroles-sistēmas-izveidei-un-klientu-izpētei>.

⁴⁰⁷ Kredītinformācijas biroju likums. *Latvijas Vēstnesis*, 199, 08.10.2014. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/269374-kreditinformācijas-biroju-likums>.

⁴⁰⁸ Kontu reģistra likums. *Latvijas Vēstnesis*, 241, 10.12.2016. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/287271-kontu-registra-likums>.

un finanšu iestādēm vai informācijas apmaiņu konkrētas individuālas transakcijas gadījuma ietvaros.

- 4.12.8. Nolūkā paplašināt informācijas apmaiņas iespējas un pieejamos mehānismus 2021. gada 12. jūlijā stājās spēkā grozījumi Novēršanas likumā. Tie noteica, ka, lai pilnvērtīgi veiktu klienta izpēti un darījumu uzraudzību un pārbaudītu klienta sniegto datu patiesumu, ievērojot būtiskas sabiedrības intereses NILLTPF novēršanā un ņemot vērā šo nelikumīgo darbību radītos apdraudējumus demokrātiskai sabiedrībai un sabiedrības drošībai, Novēršanas likuma subjektiem un citiem ES dalībvalstu likuma subjektiem Novēršanas likuma mērķu īstenošanai ir tiesības izmantot slēgto kopīgo klienta izpētes rīku, kuru nodrošina kopīgs ārpakalpojuma sniedzējs, kā arī ir tiesības sniegt informāciju atvērtajam kopīgajam klienta izpētes rīkam un iegūt informāciju no tā. Minētais regulējums nostiprināja tiesisko bāzi šādu rīku izveides un izmantošanas iespējām, vienlaikus slēgto un atvērtu klientu izpētes rīku praktiskā izveide ir likuma subjektu un privātā sektora komersantu, kas vēlētos sniegt šāda veida pakalpojumus iniciatīva. Nosacījumus slēgto un atvērtu klientu izpētes rīku licencēšanai nosaka MK 2022. gada 5. jūlija noteikumi Nr. 396 "Noteikumi par informācijas aktualizēšanas prasībām kopīgajā klienta izpētes rīkā un kopīgā klienta izpētes rīka pakalpojuma sniedzēja licencēšanu un uzraudzību".⁴⁰⁹
- 4.12.9. Atbilstoši Novēršanas likuma pārejas noteikumu 53. punktam MK līdz 2023. gada 1. jūlijam jāiesniedz Saeimai likumprojekts, kas vienādotu⁴¹⁰ Novēršanas likuma 5.¹ panta otrās daļas un 41. panta otrās daļas nosacījumus informācijas pieejamības nodrošināšanai likuma subjektiem no Latvijas Republikas informācijas sistēmām Novēršanas likuma prasību izpildei un paredzētu nosacījumus informācijas pieejamībai no Latvijas Republikas informācijas sistēmām vienuviet, izmantojot Datu izplatīšanas un pārvaldības platformu. Datu izplatīšanas un pārvaldības platformas mērķis ir nodrošināt vienotu un ātrdarbīgu datu izplatīšanas risinājumu jeb datu agregatora risinājumu (DAGR), lai uzlabotu intensīvi izmantoto datu pieprasījumu veikspēju,⁴¹¹ tajā skaitā Novēršanas likumā noteikto pienākumu izpildei.
- 4.12.10. Norādāms, ka saskaņā ar Novēršanas likuma 17.² pantu atvērtajā kopīgajā klienta izpētes rīkā ir pieļaujams apstrādāt informāciju par klientiem — juridiskajām personām vai juridiskiem veidojumiem — un par fiziskajām personām, kuras ieņem amatu klienta izpildinstitūcijā vai pārraudzības institūcijā, pilnvarotas rīkoties klienta — juridiskās personas vai juridiska veidojuma — vārdā, klienta īpašniekiem un PLG, personām, ar kuru starpniecību PLG īsteno kontroli, ja šī informācija iegūta no valsts informācijas sistēmām, kas satur ierobežotas pieejamības informāciju, kuru Novēršanas likuma subjekti var izmantot atbilstoši Novēršanas likumam vai citiem normatīvajiem aktiem, izņemot informāciju par sodāmību par izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem (informāciju no Sodū reģistra).

Esošās prakses raksturojums

- 4.12.11. Praksē visiem Novēršanas likuma subjektiem ir nodrošināta iespēja pieteikties un saņemt no UR, VID reģistriem, Sodū reģistra, Transportlīdzekļu un to vadītāju valsts reģistra un Fizisko personu reģistra informāciju Novēršanas likuma apjomā. Visiem minētajiem reģistriem servisa līmeņa pieejamība tikusi nodrošināta bez būtiskiem ierobežojumiem, ko apstiprina arī UKI sniegtā informācija no Novēršanas likuma subjektiem – gadījumos, kad izmantota attiecīgo reģistru informāciju to pieejamības tehniskā kvalitāte galvenokārt vērtēta kā pietiekama, retākos gadījumos kā viduvēja.
- 4.12.12. Arī visi minētie reģistri apstiprina, ka praksē informācijas pieprasījumi no Novēršanas likuma subjektiem ir saņemti un pieprasītā informācija ir tikusi sniegta. Vienlaikus gan Transportlīdzekļu un to vadītāju valsts reģistrs, gan Zemesgrāmata, gan VID daļā par informāciju par personu pēdējo 5 gadu ienākumiem un ienākumu izmaksātājiem norāda, ka informāciju NILLTPF novēršanas vajadzībām pieprasījušas tikai kredītiestādes. Fizisko personu reģistra rīcībā nav informācijas dažādu Novēršanas likuma subjektu griezumā par informācijas pieprasījumiem Novēršanas likuma vajadzībām. Savukārt VID PNP reģistrs un UR vestie reģistri ir pieejami publiski⁴¹² un neprasa autorizāciju, līdz ar to arī nav iespējams noteikt, vai un cik informācijas pieprasījumi tieši NILLTPF novēršanas vajadzībām veikti un kuri Novēršanas likuma subjekti informāciju pieprasījuši.

⁴⁰⁹ MK noteikumi Nr. 396. Noteikumi par informācijas aktualizēšanas prasībām kopīgajā klienta izpētes rīkā un kopīgā klienta izpētes rīka pakalpojuma sniedzēja licencēšanu un uzraudzību. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/333782-noteikumi-par-informācijas-aktualizēšanas-prasībām-kopīgajā-klienta-izpētes-rīkā-un-kopīgā-klienta-izpētes-rīka-pakalpojuma-sniedzēja-licencēšanu-un-uzraudzību>.

⁴¹⁰ Šobrīd informācija bez maksas pieejama tikai kredītiestādēm un apdrošināšanas komersantiem, ciktāl tie veic dzīvības apdrošināšanas vai citas ar līdzekļu uzkrāšanu saistītas apdrošināšanas darbības.

⁴¹¹ Par projektu: https://www.pmlp.gov.lv/lv/projekts/datu-izplatīšanas-un-parvaldības-platforma-dagr?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F

⁴¹² Pieejams: <https://info.ur.gov.lv/#/data-search> un <https://www6.vid.gov.lv/PNP>.

- 4.12.13. Gan Fizisko personu reģistra, gan Zemesgrāmatas turētāji norādījuši, ka praksē saskaras ar problemātiku veikt personu datu saņemšanas pamatojuma pārbaudi un kontroli, lai konstatētu, vai pieprasītie dati no minētajiem reģistriem ir pieprasīti tikai Novēršanas likumā noteikto tiesību ietvaros.
- 4.12.14. Lai arī informācija no minētajiem reģistriem praksē ir tikusi pieprasīta no Novēršanas likuma subjektiem, pašu subjektu sniegtās atbildes par informācijas pieejamību no UR, VID reģistriem, Sodu reģistra, Zemesgrāmatas, Transportlīdzekļu un to vadītāju valsts reģistra un Fizisko personu reģistra Novēršanas likuma noteikto pienākumu izpildes vajadzībām liecina par nepietiekamu informētību par tiesībām attiecīgo informāciju saņemt, kā arī atsevišķos gadījumos par nepietiekamām zināšanām, kā minētā informācija praksē būtu izmantojama klientu izpētes ietvaros.
- 4.12.15. Latvijas Bankas uzraudzībā esošie Novēršanas likuma subjekti par to, ka tiem ir pieejama informācija Novēršanas likuma pienākumu izpildei no Fizisko personu reģistra norādījuši 49,3% gadījumu, no VID PNP reģistra 90,7% gadījumu, no UR 82,7% gadījumu, no VID reģistra par ienākumiem un ienākumu izmaksātājiem 50,7% gadījumu, no Sodu reģistra 46,5% gadījumu, savukārt, Zemesgrāmatas 58,7% gadījumu. Savukārt šo informāciju Novēršanas likumā noteiktajiem pienākumiem subjekti izmanto no Fizisko personu reģistra 41,3% gadījumu, no VID PNP reģistra – 84,0%, no UR – 72,0% no VID reģistra par ienākumiem un ienākumu izmaksātājiem – 45,3%, no Sodu reģistra 37,3% un no Zemesgrāmatas 46,7% gadījumu.
- 4.12.16. Vairumā gadījumu informācija ir pieejama un to izmanto kredītiestādes. Kā iemesli, kāpēc informācija par reģistru pieejamību nav pieejama vai kāpēc tie aktīvi netiek izmantoti, norādīti gan to izmantošanas neattiecināmība uz konkrēta Novēršanas likuma subjekta darbību, ņemot vērā tā klientu profilu, gan arī neizpratne par noteiktu reģistru informācijas izmantojamību Novēršanas likuma pienākumu izpildes ietvaros un informācijas nepieejamība par to, ka un kā attiecīgo reģistru informācija Novēršanas likuma subjektam ir pieejama.
- 4.12.17. Citu sektoru UKI galvenokārt sniegušas informāciju, ka Novēršanas likuma subjektiem ir pieejama informācija pienākumu izpildei no minētajiem reģistriem ar atsevišķiem ierobežojumiem, kas izriet no konkrētu Novēršanas likuma subjektu darbības jomas specifikas, izņemot LZAP, kas norādījusi, ka atbildi nesniegs, jo Novēršanas likuma 41. pants uz viņu uzraudzībā esošajiem Novēršanas likuma subjektiem neattiecas (Novēršanas likuma 5.1 pants atbildē nav pieminēts), savukārt LZNP norādījusi, ka informācija no Transportlīdzekļu reģistra un Sodu reģistra pieejama tikai zvērinātu notāru amata darbības vajadzībām, bet ne Novēršanas likumā noteikto pienākumu izpildei.
- 4.12.18. Kopumā gan Latvijas Bankas, gan citu UKI uzraudzībā esošie Novēršanas likuma subjekti, gadījumos, kuros tie izmanto konkrēto reģistru informāciju, to informācijas (satura) kvalitāti vērtējuši kā pietiekamu, retāk kā viduvēju. Vērtējot pieejamās informācijas satura kvalitāti, norādīts, ka UR vestajos reģistros iztrūkst satura aktualizācijas atbilstoši Fizisko personu reģistrā esošajai informācijai, kā arī būtu vēlams API tehniskās dokumentācijas un nosacījumu aprakstu informācijas saņemšanai publiskošana. Fizisko personu reģistrā savukārt būtu vēlams arī informācija par uzturēšanas atļauju tipoloģiju (ilgtermiņa vai pagaidu) un kādā procesā tā ir.⁴¹³ Tāpat būtu jāpaplašina informācijas pieejamība, Novēršanas likuma pienākumu izpildes vajadzībām iekļaujot informāciju par pārstāvjiem, personas valstisko piederību, personu apliecinoša dokumenta veidu, personas miršanas datumu, personas dzīvesvietas valsti. VID PNP reģistram ieteikts uzlabot meklēšanas funkcionalitāti, kā arī nodrošināt reģistra papildināšanu ar visiem PNP ģimenes locekļiem un saistītajām personām atbilstoši Novēršanas likuma definīcijām. Zemesgrāmatas pieejamībā ieteikts uzlabot meklēšanas parametrus, papildinot tos ar iespēju meklēt informāciju pēc personas datiem, nevis pēc kadastra numura, īpašuma Zemesgrāmatas numura, īpašuma nosaukuma vai adreses, kas vispirms ir jāiegūst, lai informāciju izgūtu no sistēmas.
- 4.12.19. Gan atsevišķu Latvijas Bankas uzraudzībā esošo Novēršanas likuma subjektu, gan citu sektoru UKI apkopotajās atbildēs neretos gadījumos Novēršanas likuma subjekti norādījuši, ka informācijas izmantošanas iespējas Novēršanas likuma pienākumu izpildei no VID reģistriem, Sodu reģistra, Zemesgrāmatas, Transportlīdzekļu un to vadītāju valsts reģistra un Fizisko personu reģistra ietekmē minētās informācijas pieejamība par maksu, kas Novēršanas likuma subjektiem rada papildus izdevumus.
- 4.12.20. Absolūtais vairākums Novēršanas likuma subjektu atbalsta iepriekš minēto reģistru informācijas pieejamību vienā kanālā (datu veidā), rēķinoties, ka tas varētu nozīmēt līdzšinējo informācijas saņemšanas kanālu maiņu, nepieciešamību veidot jaunu, toties vienu saslēgumu.

⁴¹³ Šobrīd Novēršanas likuma subjektam ir tiesības saņemt šo informāciju kā maksas pakalpojumu.

Atsevišķos gadījumos norādīts uz nepieciešamību nodrošināt šāda risinājuma atbilstošu veiktspēju, pieejamību, kā arī pietiekamu pārejas laiku Novēršanas likuma subjektiem, kuriem izveidoti esoši saslēgumi pārejai uz vienoto kanālu.

- 4.12.21. Līdz pārskata perioda beigām Latvijā nav ticis licencēts neviens slēgtais vai atvērtais kopīgais klientu izpētes rīks. Kredītiestādes, kā arī licencētie patērētāju kreditētāji un citi Novēršanas likuma subjekti, kuru darbībā tas ir aktuāli, aktīvi un pieļaujami izmanto kredītinformācijas biroju pakalpojumus un kredītu reģistra informāciju. Atbilstoši finanšu nozares sniegtajai informācijai kredītiestādēm un maksājumu pakalpojumu sniedzējiem ir nepietiekama informācija par kontu reģistra informācijas pieejamību un pieprasīšanas kārtību.
- 4.12.22. Papildus Novēršanas likumā minētajiem reģistriem un normatīvajos aktos pieļaujamajos gadījumos kredītinformācijas birojiem, kredītu reģistram un kontu reģistram, likuma subjekti izmanto arī citus Novēršanas likuma prasību izpildei noderīgus informācijas avotus atbilstoši konkrētu Novēršanas likuma subjektu darbības specifikai. Piemēram, FID mājaslapā pieejamo informāciju par to, vai persona ir iekļauta starptautisko vai nacionālo sankciju sarakstos, informācijas uzņēmumu datubāzes, citu ES/EEZ valstu uzņēmumu reģistrus, EU Justice vietni, citas (ārvalstu) datubāzes, piemēram, Accuity, Refinitiv, Lexis Nexis, DowJones, ES Padomes autentisku personu apliecināšanu un ieceļošanas dokumentu publiskais reģistrs "PRADO" u. c.

Novērtējums

- 4.12.23. Ņemot vērā minēto, secināms, ka būtiskākie draudi ir:
- 4.12.23.1. Novēršanas likuma subjektu neizpratne par to, kāda ir pieejamā informācija no neatkarīgajiem informācijas avotiem un kā tā izmantojama Novēršanas likumā noteikto pienākumu ietvaros, nekritiska paļaušanās uz to, rezultātā neatklājot klientu izpētei būtisku informāciju;
- 4.12.23.2. Informācijas saņemšanas iespēju neizmantošana Novēršanas likumā noteiktajos gadījumos, kas savukārt rada lieku slogu Novēršanas likuma subjektiem klientu izpētes ietvaros, kas secīgi samazina pieejamo resursu NILLTPF novēršanas prasību izpildei, kā arī veiktās klientu izpētes kvalitāti.
- 4.12.24. Būtiskāko ievainojamību veido:
- 4.12.24.1. Informācijas nepieejamība Novēršanas likuma subjektiem par informācijas saņemšanas un izmantošanas iespējām;
- 4.12.24.2. Noteiktā maksa par informācijas saņemšanu no Novēršanas likumā noteiktajām valsts informācijas sistēmām virknei likuma subjektu.
- 4.12.25. Neatkarīgas informācijas pieejamība Novēršanas likuma subjektiem ir ļoti plaša, un turpina pieaugt tās plašākas izmantošanas iespējas, atbalstot inovatīvus risinājumus kā normatīvajos aktos (slēgtie un atvērtie kopīgie klientu izpētes rīki), kurus potenciāli plašāk var realizēt privātais sektors, tā turpinot īstenot praktiskos pasākumus valsts informācijas sistēmu savietojamībai. Vienlaikus plašākai un efektīvākai neatkarīgas informācijas izmantošanai turpināmi praktiskie pasākumi pie nosacījumu vienādošanas informācijas pieejamības nodrošināšanai visiem Novēršanas likuma subjektiem, t. sk. attiecībā uz informācijas pieejamību bez maksas. Tāpat visiem Novēršanas likuma subjektiem nepieciešams nodrošināt vienviet pieejamu informāciju par informācijas saņemšanas iespējām un informācijas saturu; līdztekus pilnveidojamas Novēršanas likuma subjektu zināšanas un procedūras minētās informācijas izmantošanai klientu izpētes ietvaros.

Neatkarīgas informācijas pieejamības novērtējums: 0,9 (augsts), palielinās.

4.13. Informācijas par PLG pieejamība un ticamība

Tiesiskais regulējums

- 4.13.1. Tiesiskais regulējums Latvijā nosaka primāro pienākumu atklāties pašam PLG, sniedzot Novēršanas likumā noteikto informāciju attiecīgajai juridiskajai personai.⁴¹⁴ Ja ir saprātīgs pamats apšaubīt iepriekš minētajā kārtībā iesniegto informāciju vai ja šī informācija nav iesniegta, juridiskajai personai ir pienākums patstāvīgi noskaidrot tās PLG, kā arī glabāt un pastāvīgi aktualizēt informāciju par tās PLG.⁴¹⁵

⁴¹⁴ Novēršanas likuma 18.¹ panta pirmā un otrā daļa. *Latvijas Vēstnesis*, 116, 30.07.2008.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 16, 28.08.2008. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/178987-noziedzīgi-iegutu-līdzekļu-legalizācijas-un-terorisma-un-proliferācijas-finansēšanas-novēršanas-likums>.

⁴¹⁵ Novēršanas likuma 18.¹ panta trešā, ceturtā un piektā daļa. *Latvijas Vēstnesis*, 116, 30.07.2008.; *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*, 16, 28.08.2008. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/178987-noziedzīgi-iegutu-līdzekļu-legalizācijas-un-terorisma-un-proliferācijas-finansēšanas-novēršanas-likums>.

- 4.13.2. Secīgi juridiskajai personai ir pienākums informāciju par PLG nekavējoties, bet ne vēlāk kā 14 dienu laikā no attiecīgās informācijas uzzināšanas dienas, iesniegt reģistrācijai UR.⁴¹⁶ Jaunu juridisko personu nav iespējams reģistrēt vienlaikus nepiesakot informāciju par tās PLG. Tāpat nav iespējams reģistrēt kapitālsabiedrības dalībnieku (akcionāru) un izpildinstitūcijas izmaiņas, vienlaikus neatklājot juridiskās personas PLG vai neapliecinot, ka iepriekš sniegtā informācija nav mainījies.⁴¹⁷
- 4.13.3. Grozījumi Novēršanas likumā, kas stājās spēkā 2019. gada 29. jūnijā, noteica, ka UR izbeidz tādu kapitālsabiedrību darbību, kas nebija iesniegušas atsevišķu pieteikumu PLG reģistrācijai līdz 2017. gada 1. decembrim un kuru PLG informācija netika reģistrēta Novēršanas likuma noteiktajā kārtībā.⁴¹⁸ UR tiek reģistrēta gan PLG identificējošā informācija, gan arī informācija par personām (visām), ar kuru starpniecību PLG īsteno kontroli juridiskajā personā.⁴¹⁹
- 4.13.4. UR veic iesniegtās informācijas atbilstības pārbaudi, patstāvīgi salīdzinot to ar informāciju Fizisko personu reģistrā, pašā UR un citās UR pieejamajās valsts informācijas sistēmās. Balstoties uz UR risku novērtējumu un izveidoto iekšējo kontroles sistēmu, UR pieprasa juridiskajai personai iesniegt papildus pamatojošos dokumentus, kas ļauj pārliecināties par iesniegtās informācijas ticamību.⁴²⁰
- 4.13.5. Līdzās pašu juridisko personu pienākumam atklāt informāciju Novēršanas likums nosaka pienākumu ikvienam likuma subjektam, t. sk. juridiska veidojuma vai juridiskas personas dibināšanas un darbības nodrošināšanas pakalpojumu sniedzējiem, zvērinātiem advokātiem Novēršanas likumā noteikto pienākumu ietvaros, veicot klientu izpēti pasākumus, noskaidrot klienta PLG un, balstoties uz risku novērtējumu, pārliecināties par to, ka noskaidrotā fiziskā persona ir klienta PLG.⁴²¹
- 4.13.6. Novēršanas likums nosaka arī to, ka likuma subjekts, izmantojot ziņas vai dokumentus no UR, noskaidro klienta PLG un papildus, balstoties uz risku novērtējumu, noskaidro klienta PLG vienā vai vairākos no šādiem veidiem – saņemot klienta apstiprinātu paziņojumu par PLG; izmantojot ziņas vai dokumentus no Latvijas Republikas vai ārvalsts informācijas sistēmām; patstāvīgi noskaidrojot PLG, ja ziņas par to nevar iegūt citādi.⁴²²
- 4.13.7. 2020. gada 7. janvārī stājās spēkā normatīvais regulējums likumā "Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru".⁴²³ Tas noteica, ka publiskā informācija no UR reģistriem, t. sk. visa reģistrētā informācija par aktuālajiem PLG un citiem aktuālajiem ierakstiem par juridiskajām personām ir pieejama ikvienam neautenticējoties, tajā skaitā Novēršanas likuma subjektiem bezmaksas tiešsaistē gan tīmekļvietnē, gan API formātā, gan no 2021. gada 1. oktobra arī ierobežotākā apjomā atvērto datu veidā.⁴²⁴ Autenticējoties iespējams piekļūt arī vēsturiskajai informācijai par juridisko personu, t. sk. par to vēsturiskajiem PLG. UR reģistru nepubliskā daļa, kas ietver pamatojošos dokumentus, ko juridiskā persona iesniegusi, reģistrējot PLG patstāvīgi un ko papildus pieprasījis UR, lai pārliecinātos par PLG informācijas ticamību, pieejama FID un UKI bez ierobežojumiem, bet citām institūcijām, tajā skaitā Novēršanas likuma subjektiem – iesniedzot pamatotu pieprasījumu.
- 4.13.8. Norādāms, ka TM sadarbībā ar UR veica izvērtējumu par PLG reģistra pieejamības ikvienai personai tiesisko regulējumu, ņemot vērā ES Tiesas 2022. gada 22. novembra sprieduma atziņas. Izvērtējot minētajā spriedumā norādīto un Latvijas nacionālo regulējumu, secināts, ka nav pamata mainīt līdzšinējo pieeju, nodrošinot ziņu par PLG pieejamību ikvienam sabiedrības loceklim bez nepieciešamības pierādīt tā leģitīmo interesi.⁴²⁵

⁴¹⁶ Novēršanas likuma 18.² panta pirmā daļa. *Latvijas Vēstnesis*, 116, 30.07.2008.; *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*, 16, 28.08.2008. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/178987-noziedzīgi-iegutu-lidzeklu-legalizācijas-un-terorisma-un-proliferācijas-finansēšanas-novēršanas-likums>.

⁴¹⁷ Novēršanas likuma 18.² panta otrā daļa. *Latvijas Vēstnesis*, 116, 30.07.2008.; *Latvijas Republikas Saeimas un MK Ziņotājs*, 16, 28.08.2008. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/178987-noziedzīgi-iegutu-lidzeklu-legalizācijas-un-terorisma-un-proliferācijas-finansēšanas-novēršanas-likums>.

⁴¹⁸ Novēršanas likuma pārejas noteikumu 49. punkts. *Latvijas Vēstnesis*, 116, 30.07.2008.; *Latvijas Republikas Saeimas un MK Ziņotājs*, 16, 28.08.2008. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/178987-noziedzīgi-iegutu-lidzeklu-legalizācijas-un-terorisma-un-proliferācijas-finansēšanas-novēršanas-likums>.

⁴¹⁹ Novēršanas likuma 18.¹ panta ceturtdā daļa un 18.² panta pirmā daļa. *Latvijas Vēstnesis*, 116, 30.07.2008.; *Latvijas Republikas Saeimas un MK Ziņotājs*, 16, 28.08.2008. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/178987-noziedzīgi-iegutu-lidzeklu-legalizācijas-un-terorisma-un-proliferācijas-finansēšanas-novēršanas-likums>.

⁴²⁰ Novēršanas likuma 18.² panta pirmā daļa. *Latvijas Vēstnesis*, 116, 30.07.2008.; *Latvijas Republikas Saeimas un MK Ziņotājs*, 16, 28.08.2008. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/178987-noziedzīgi-iegutu-lidzeklu-legalizācijas-un-terorisma-un-proliferācijas-finansēšanas-novēršanas-likums> un likums *Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru*. *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*, 49, 06.12.1990.; *Diena*, 3, 01.12.1990. <https://likumi.lv/ta/id/72847-par-latvijas-republikas-uznemumu-registru>.

⁴²¹ Novēršanas likuma 11.¹ panta pirmās daļas 2. punkts. *Latvijas Vēstnesis*, 116, 30.07.2008.; *Latvijas Republikas Saeimas un MK Ziņotājs*, 16, 28.08.2008. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/178987-noziedzīgi-iegutu-lidzeklu-legalizācijas-un-terorisma-un-proliferācijas-finansēšanas-novēršanas-likums>.

⁴²² Novēršanas likuma 18. pants. *Latvijas Vēstnesis*, 116, 30.07.2008.; *Latvijas Republikas Saeimas un MK Ziņotājs*, 16, 28.08.2008. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/178987-noziedzīgi-iegutu-lidzeklu-legalizācijas-un-terorisma-un-proliferācijas-finansēšanas-novēršanas-likums>.

⁴²³ Likums *Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru*. *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*, 49, 06.12.1990.; *Diena*, 3, 01.12.1990. <https://likumi.lv/ta/id/72847-par-latvijas-republikas-uznemumu-registru>.

⁴²⁴ <https://www.ur.gov.lv/sanem-informaciju/>.

⁴²⁵ <https://www.ur.gov.lv/jaunumi/aktualitates/tieslietu-ministrija-latvija-ari-turpmak-informacija-par-patiesajiem-labuma-guvejiem-bus-publiski-pieejama/>.

- 4.13.9. 2020. gada 1. jūlijā nolūkā uzlabot sadarbību starp UR, Novēršanas likuma subjektiem un TAI reģistrēto PLG informācijas patiesuma nodrošināšanā un veicināt informācijas sniegšanu TAI par iespējamiem noziedzīgiem nodarījumiem, Novēršanas likumā stājās spēkā prasība likuma subjektiem, kā arī UKI, konstatējot, ka klienta izpētes gaitā noskaidrotā informācija par PLG neatbilst UR vestajos reģistros reģistrētajai informācijai, nekavējoties, bet ne vēlāk kā triju darbdienu laikā paziņot par to UR. Saņemot minēto paziņojumu, UR nekavējoties, bet ne vēlāk kā vienas darbdienu laikā, nepieņemot atsevišķu lēmumu, reģistrē brīdinājumu, ka reģistrētā informācija par PLG, iespējams, ir nepatiesa un nosūta saņemto informāciju TAI. Minētais brīdinājums ir pieejams Novēršanas likuma subjektiem, ko iespējams izmantot klientu izpētes ietvaros, kā arī tiesībaizsardzības iestādēm, uzraudzības un kontroles institūcijām.⁴²⁶
- 4.13.10. Saskaņā ar Krimināllikuma 195.¹ pantu apzināti nepatiesu ziņu sniegšana kā Novēršanas likuma subjektiem, tā arī noteikto ziņu par PLG nesniegšana vai apzināti nepatiesu ziņu sniegšanu valsts institūcijai vai juridiskajai personai (piemēram, kam informācija jāatklāj UR) Krimināllikuma izpratnē ir mazāk smags noziedzīgs nodarījums.
- 4.13.11. Papildus pārskata periodā, pirmoreiz 2020. gada 9. martā un vēlāk atjauninot informāciju 2020. gada 19. novembrī, nolūkā vienādot Novēršanas likuma subjektu, kā arī UKI ziņošanas pieeju, apstiprinātas UR vadlīnijas ziņošanai par iespējams nepatiesi sniegtu informāciju par PLG UR.⁴²⁷ Kā arī Latvijas Banka, skaidrojot likumā noteikto, savā uzraudzībā esošajiem likuma subjektiem FKTK ieteikumos Nr. 169 "Ieteikumi NILLTPF novēršanas un sankciju riska pārvaldīšanas IKS izveidei un klientu izpētei"⁴²⁸, kas pieņemti 2021. gada 21. decembrī, ietvērusi atsevišķu sadaļu, kas skaidro PLG noskaidrošanas un pārliecināšanās par tiem procesu un vēlamu rīcību, klientu izpētes ietvaros konstatējot, ka informācija par PLG, iespējams, ir nepatiesa.
- 4.13.12. Papildus jāņem vērā, ka pārskata periodā – 2022. gada 16. jūnijā pieņemti un 2023. gada 1. jūlijā stājās spēkā grozījumi Komerclikumā, kas nosaka pienākumu nodrošināt UR vestajā komercreģistrā arī publisku akcionāru reģistru pieejamību.

Esošās prakses raksturojums

- 4.13.13. Kopš tiesiskā regulējuma spēkā stāšanās attiecībā uz juridisko personu un juridisko veidojumu atklāšanu UR pienākumu ir izpildījušas 133 839 juridiskās personas jeb 98,45% no visu UR vestajos reģistros reģistrēto juridisko personu skaita.
- 4.13.14. Lielāko daļu no juridiskajām personām, kas atklājušas PLG veido kapitālsabiedrības – SIA un AS – 128 197 SIA un 788 AS, kas ir 99% no kopējā reģistrēto SIA un AS skaita. SIA un AS, kas nav atklājušas PLG, ir apturēta iespēja veikt ekonomisko darbību, tās ir likvidācijas, maksātnespējas vai citos tiesiskos procesos, kas neparedz aktīvas ekonomiskās darbības iespējas. Jāņem vērā, ka SIA un AS, ņemot vērā to darbības jomu un reģistrēto subjektu skaitu, arī ir augstākie izmantošanas riski NILLTPF nolūkos.
- 4.13.15. Zemāka PLG informācijas atklāšanas prasību nodrošināšana novērojama NVO sektorā. Informācija par PLG iesniegta 8881 gadījumos jeb 33% no NVO kopskaita, kas ir par 15% vairāk kā iepriekšējā pārskata periodā. Informācija par PLG nav paziņota par 18 123 NVO, kas ir 67% no to kopskaita. Norādāms, ka jaunu NVO reģistrācija, neatklājot PLG, nav iespējama. Plašāks juridisko personu un NVO novērtējums ietverts sadaļās "[Juridisko personu riski](#)" un "[Nevalstisko organizāciju riski](#)".
- 4.13.16. Jāuzsver, ka pēc 2022. gada 24. februāra Krievijas Federācijas bruņoto spēku aizsāktā pilna mēroga militārā iebrukuma Ukrainā UR nodrošina publiski pieejamu informāciju arī apkopotā veidā par UR vestajos reģistros reģistrētajām juridiskajām personām, kuru PLG vai īpašnieki ir pakļauti starptautiskajām sankcijām, kas noteiktas pret Krieviju un Baltkrieviju.
- 4.13.17. Norādāms, ka pārskata periodā nolūkā uzlabot juridisko personu un juridisko veidojumu izpratni par PLG atklāšanas prasībām, UR ir nodrošinājis un regulāri aktualizē izvērstus

⁴²⁶ Novēršanas likuma 18. panta 3.¹–3.⁵ daļas. Latvijas Vēstnesis, 116, 30.07.2008.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 16, 28.08.2008. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/178987-noziedzīgi-iegūtu-līdzekļu-legalizācijas-un-terorisma-un-proliferācijas-finansēšanas-novēršanas-likums>.

⁴²⁷ UR, Vadlīnijas ziņošanai par, iespējams, nepatiesi sniegtu informāciju par PLG UR. Pieejams: <https://www.ur.gov.lv/lv/patieso-labuma-guveju-skaidrojums/vadlinijas-zinosanai-par-iespejams-nepatiesu-plg/>.

⁴²⁸ FKTK ieteikumi Nr. 169. Ieteikumi noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas un sankciju riska pārvaldīšanas IKS izveidei un klientu izpētei. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/328819-ieteikumi-noziedzīgi-iegūtu-līdzekļu-legalizācijas-un-terorisma-un-proliferācijas-finansēšanas-novēršanas-un-sankciju-riska-parvaldīšanas-ieksejas-kontroles-sistemas-izveidei-un-klientu-izpetei>.

skaidrojumus ikvienam juridiskās personas vai juridiskā veidojuma veidam par PLG atklāšanas prasībām atbilstoši konkrētā subjekta veida specifikai.⁴²⁹

- 4.13.18. Novēršanas likuma subjekti norāda, ka UR pieejamo PLG informāciju galvenokārt izmanto visos gadījumos ar izņēmumiem, kad likuma subjektu klienti nav juridiskas personas vai juridiski veidojumi. Absolūtais vairākums Novēršanas likuma subjektu norāda, ka informācija ir praktiski pieejama un tās kvalitāti gan no satura, gan tehniskās kvalitātes viedokļa vērtē kā pietiekamu, atsevišķos gadījumos arī kā lielisku. Atsevišķos ierosinājumos aicināts nodrošināt vēsturiskās informācijas plašāku pieejamību, kvalitatīvāku informācijas sinhronizāciju ar saistītajiem reģistriem, piemēram, Fizisko personu reģistru, kā arī informāciju tīmekļvietnē piedāvāt vienas lapas ietvaros, tajā skaitā ar iespēju pievienot norādi par laiku, kurā informācija skatīta.
- 4.13.19. Novēršanas likuma subjekti norādījuši, ka tiem ir pieejamas UR vadlīnijas ziņošanai par, iespējams, nepatiesi sniegtu informāciju par PLG UR, vienlaikus no Latvijas Bankas uzraudzībā esošo Novēršanas likuma subjektu puses tikai 33,3% norādījuši, ka izmanto informāciju UR par juridiskajām personām, kurām, iespējams, ir nepatiesi norādīti PLG. Atsevišķos gadījumos tas pamatots ar apstākli, ka klienti ir tikai fiziskas personas, taču citos gadījumos pamatojums nav sniegts vai norādīts nesaistīts ar konkrētās informācijas izmantošanu klientu izpētes ietvaros.
- 4.13.20. Pārskata periodā UR par, iespējams, nepatiesi sniegtu informāciju par PLG saņēmis kopā 1233 ziņojumus no Novēršanas likuma subjektiem, kā arī 6 ziņojumus no UKI. 1140 jeb 92% gadījumu ziņojumus iesniedza kredītiestādes, 68 gadījumos – finanšu iestādes. 96% šo ziņojumu sniegti par sabiedrībām ar ierobežotu atbildību, 2,7% – par akciju sabiedrībām.
- 4.13.21. TAI UR pārsūtījis 1222 ziņojumus. Gadījumos, kuros informācija netika pārsūtīta TAI, UR kā galvenos iemeslus norādījis, ka uz ziņojuma izskatīšanas brīdi atbilstošs PLG jau bijis reģistrēts, Novēršanas likuma subjekts pats pirms ziņojuma izskatīšanas ir atsaucis savu ziņojumu vai konstatēts, ka neatbilstoša informācija radusies datu ievades vai pārrakstīšanās kļūdas dēļ.
- 4.13.22. VP, savukārt, norāda, ka kopumā pārskata periodā, balstoties uz no UR saņemtajiem ziņojumiem, uzsākti 502 kriminālprocesi atbilstoši Krimināllikuma 195.¹ pantam, kas ir 41% no visiem saņemtajiem ziņojumiem. Kā galveno iemeslu, kāpēc kriminālprocesus nav bijis iespējams uzsākt, VP norādījusi – resoriskās pārbaudes laikā netiek konstatēts, ka ziņas būtu sniegtas nepatiesi – iztrūkst noziedzīga nodarījuma subjektīvā puse (Kriminālprocesa likuma 377. panta 2. punkts).
- 4.13.23. Norādāms, ka tikai 79 gadījumos UR saņēmis informāciju no VP, ka nav pamata reģistrēto PLG informāciju uzskatīt par nepatiesu. Tas nozīmē, ka pārējos gadījumos, ja vien Novēršanas likuma subjekts vai UKI neatsauc sniegto ziņojumu, UR nav pamata dzēst likuma subjektiem un UKI pieejamo brīdinājumu, ka informācija par PLG, iespējams, ir nepatiesa. Minētais attiecināms arī uz gadījumiem, kuros iestāties noilgums lietas uzsākšanai.
- 4.13.24. UR norādījis, ka praksē konstatētas nepieļaujamas situācijas, kurās pašai juridiskajai personai, par kura PLG informācijas neatbilstību ziņots, atklāta informācija kā par ziņošanas faktu tā par ziņojuma iesniedzēju vai iesaistīto UR amatpersonu. Konstatēti arī trūkumi VP darbinieku kompetencē un izpratnes par pašu procesu, ņemot vērā, ka konkrētajām krimināllietām, kuru pamatā ir ļoti komplicēts NILLTPF novēršanas jomas regulējums, VP ietvaros netiek nodrošināta specializācija.
- 4.13.25. Kopumā pārskata periodā pēc Krimināllikuma 195.¹ panta VP reģistrēti 524 noziedzīgi nodarījumi. Savukārt kriminālvajāšanas uzsākšanai pārskata periodā uz prokuratūru VP ir nosūtījusi 69 krimināllietas, tātad 5,6% no 1222 ziņojumiem no UR par, iespējams, nepatiesi sniegtu informāciju par PLG. Papildus VP informēja, ka pārskata periodā par Krimināllikuma 195. pantā minēto noziedzīgo nodarījumu uzsākti 503 kriminālprocesi, no tiem 448 pret juridiskajām personām, tai skaitā 6 saistīti ar čaulas veidojumu izmantošanu.
- 4.13.26. Pārskata periodā 12 gadījumos papildus Krimināllikuma 195.¹ pantam kriminālprocess uzsākts arī par 195. pantā paredzēto nodarījumu. Vairums šādu gadījumu atbilst t.s. *naudas mūļu* tipoloģijai, kur persona saņem samaksu par to, ka tās kontā tiek ieskaitīti noziedzīgi iegūti līdzekļi, kuri drīz pēc saņemšanas tiek debitēti skaidrā naudā vai pārskaitīti tālāk.

Novērtējums

⁴²⁹ UR. PLG skaidrojums. Pieejams: <https://www.ur.gov.lv/lv/patieso-labuma-guveju-skaidrojums/sia-un-as/>.

- 4.13.27. Būtiskākie draudi:
 - 4.13.27.1. Nepietiekama juridiska veidojuma vai juridiskas personas dibināšanas un darbības nodrošināšanas pakalpojumu sniedzēju iesaiste PLG informācijas atbilstības un aktualitātes nodrošināšanas procesā, kas rada iespēju sektoru plašāk izmantot PLG slēpšanai.
 - 4.13.27.2. Pārmērīgi veltot resursus ziņošanai par, iespējams, nepatiesi sniegtu informāciju par PLG ar NILLTPF nesaistītos gadījumos un attiecīgos gadījumus izmeklējot, samazinās pieejamais resurss būtiskāku klientu izpētes darbību veikšanai Novēršanas likuma subjektu pusē, kā arī kapacitāte un pieejamie resursi TAI pusē.
- 4.13.28. Būtiskākā ievainojamība:
 - 4.13.28.1. Novēršanas likuma subjekti neizmantos iespēju ziņot par, iespējams, nepatiesi sniegtu informāciju par PLG, ņemot vērā procesa nelietderību.
 - 4.13.28.2. Novēršanas likuma subjekti neizmantos iespēju klientu izpētes ietvaros izmantot brīdinājumus par iespējams nepatiesi sniegtu informāciju par PLG, ņemot vērā tās iespējamu neatbilstību aktuālajai situācijai.
- 4.13.29. Pārskata periodā informācijas par PLG pieejamība un ticamība, pieejamās informācijas kvalitāte ir vēl vairāk uzlabojusies salīdzinājumā ar iepriekšējo pārskata periodu. Īstenoti pasākumi reģistrācijas un ziņošanas par, iespējams, nepatiesas PLG informācijas sniegšanas ietvaros nodrošināšanai. Tāpat pilnveidota pieejamā skaidrojošā informācija pašām juridiskajām personām un juridiskajiem veidojumiem, atklājot PLG un Novēršanas likuma subjektiem minēto informāciju noskaidrojot un pārliecinoties par to. Nodrošināta aktuāla, atbilstoša un publiski pieejama informācija par PLG. Vienlaikus nepieciešams pārskatīt izveidotās sistēmas efektivitāti, izvērtējot, gan noteiktās atbildības samērīgumu un efektivitāti, gan iespējas procesu uzlabot primāri no procesā iesaistīto resursu ekonomijas un lietderības perspektīvas.

Informācijas par patieso labuma pieejamības un ticamības novērtējums: 1,0 (augsts), palielinās.

5. Nacionālais terorisma finansēšanas un proliferācijas finansēšanas risku novērtējums

5.1. Terorisma finansēšana

Draudi

- 5.1.1. TF draudi ir personas vai personu grupas mērķtiecīgas darbības ar mērķi piesaistīt, pārvietot, uzglabāt un / vai izmantot līdzekļus un citus aktīvus (neatkarīgi no tā, vai tie ir likumīgi vai nelikumīgi iegūti) terorisma mērķiem. TF draudi var ietvert vietējās vai starptautiskās teroristu organizācijas un to atbalstītājus, to līdzekļus, kā arī iepriekšējās, pašreizējās un turpmākās TF darbības, kā arī individuus un personu grupas, kuras saista teroristu organizāciju ideoloģija un personas ar radikalizācijas izpausmēm.⁴³⁰
- 5.1.2. No FATF sniegtās definīcijas izriet, ka TF draudu līmenis korelē ar terorisma draudu līmeni, secīgi būtiski izprast valsts terorisma draudu līmeni.
- 5.1.3. ES līmenī terorisma līmeni raksturojoši rādītāji tiek pētīti un apkopoti ikgadējā EUROPOL ziņojumā "Terorisma situācija un tendences". Pārskata periodā izgaismojās šādas tendences:
- 5.1.3.1. Terorisms galvenokārt joprojām tiek īstenots vienpersoniski (terorakti grupā tiek veikti reti).⁴³¹
- 5.1.3.2. Tendences liecina, ka terorisms kļūst jaunāks, t. i., arvien jaunāki cilvēki tiek savervēti / radikalizējas.⁴³²
- 5.1.3.3. Propagandas izplatīšanai arvien vairāk tiek izmantotas decentralizētas tehnoloģijas, jaunizveidotas tiešsaistes vietnes un datorspēļu vietnes.⁴³³
- 5.1.3.4. Pieaugošais personu skaits, kas sirgst ar mentālās veselības problēmām (Covid-19 un pašizolācijas ietekme; lielāks laiks pavadīts tiešsaistē un digitālā socializēšanās; ģeopolitiskā nestabilitāte, kas rada neziņu un nedrošību; nenoteikta sociālekonomiskā situācija, t. sk. preču un pakalpojumu sadārdzinājums, kas rada nedrošības sajūtu par nākotni).⁴³⁴
- 5.1.3.5. Krievijas militārā agresija pret Ukrainu, citu starpā, atstājusi ietekmi arī uz teroristu un ekstrēmistu vidi: (1) reakcija vardarbīgo ekstrēmistu dalībnieku vidū – īpaši labējā spārna spektrā; (2) vairāki ārvalstu kaujinieki pievienojušies karadarbībai, tomēr teroristu vai ekstrēmistu klātbūtne un dalība ir vērtējama kā neliela; (3) plaši izplatījusies dezinformācija un propaganda, veicinot savvērestības teoriju veidošanos.⁴³⁵
- 5.1.4. VDD rīcībā esošās informācijas analīze liecina, ka terorisma draudu līmenis pārskata periodā Latvijā, salīdzinot ar iepriekšējo pārskata periodu, nav mainījies un saglabājās relatīvi zems:
- 5.1.4.1. Latvijā nav notikuši teroristu uzbrukumi un nav konstatētas personas vai organizācijas, kuras varētu klasificēt kā teroristiskas.
- 5.1.4.2. Pieejamā informācija neliecina, ka Latvijas teritorija tiktu izmantota teroristiska rakstura darbību atbalstam ārvalstīs.
- 5.1.4.3. Tāpat nav konstatētas indikācijas, kas liecinātu par teroristiski tendētu personu mēģinājumiem ieceļot Latvijā, ievest vai iegūt terora akta veikšanai nepieciešamos ieročus, sprāgstvielas, bīstamas vielas vai veikt potenciālo terorisma mērķu izlūkošanu.
- 5.1.5. No iepriekš minētā secināms, ka terorisma draudu līmenis Latvijā ir zems, secīgi arī TF draudi vietējā mērogā ir vērtējami kā **zemi**.

Starptautiskās teroristu organizācijas

- 5.1.6. Atbilstoši VDD sniegtajai informācijai joprojām pastāv vairākas teroristu organizācijas, kuras darbojas starptautiskā mērogā un ir spējīgas veikt teroristiskus uzbrukumus citās valstīs. Šādas teroristu organizācijas kā vienu no savas darbības finansēšanas veidiem izmanto

⁴³⁰ FATF Terrorist Financing Risk Assessment Guidance, July 2019. 8. lpp. Pieejams: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/MethodsandTrends/Terrorist-financing-risk-assessment-guidance.html>.

⁴³¹ EUROPEAN UNION TERRORISM SITUATION AND TREND REPORT 2023. 75. lpp. Pieejams: https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/Europol_TE-SAT_2023.pdf.

⁴³² Turpat 4. lpp.

⁴³³ Turpat 4. lpp.

⁴³⁴ EUROPEAN UNION TERRORISM SITUATION AND TREND REPORT 2022. 5. lpp. Pieejams: https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/Tesat_Report_2022_0.pdf.

⁴³⁵ EUROPEAN UNION TERRORISM SITUATION AND TREND REPORT 2023. 4. lpp. Pieejams: https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/Europol_TE-SAT_2023.pdf.

ārvalstīs dzīvojošus atbalstītājus, no kuriem dažādos veidos tiek iegūta gan nauda, gan arī preces.

- 5.1.7. Atbilstoši VDD sniegtajai informācijai ievērojami starptautiski teroristu grupējumi darbojas Sīrijā, Irākā, Ēģiptē, Āfrikas Ziemeļrietumos (Alžīrija, Lībija, Maurītanija, Maroka, Tunisija, Rietumsahāra), Nigērijā, Somālijā, Kamerūnā, Jemenā, Afganistānā, Pakistānā un Ziemeļu Kaukāzā.
- 5.1.8. Sīrijā un Irākā ir novērojama atsevišķu islāmistu teroristu grupējuma *Islamic State* kaujinieku šūnu klātbūtne. 2019. gada martā *Islamic State* zaudēja pēdējo nozīmīgo savā kontrolē esošo teritoriju, taču abās valstīs vēl joprojām darbojas *Islamic State* lojālas kaujinieku grupas. Šobrīd *Islamic State* galvenie darbības mērķi ir kaujas spēju atjaunošana un savu kaujinieku atbrīvošana no reģionā esošajām ieslodzījuma vietām. *Islamic State* klātbūtne ilgtermiņā būs atkarīga no vietējo kaujinieku spējām iegūt ieročus un finansējumu, kā arī Eiropas valstīs mītošo atbalstītāju radikalizēšanas un iesaistīšanas terora aktu veikšanā. Teroristu grupējums *Hay'at Tahrir al-Sham* arvien saglabā kontroli pār Sīrijas ziemeļrietumu reģionu. Grupējuma mērķi ir saistīti ar varas maiņu Sīrijā un paredzams, ka grupējums turpinās iesaistīties bruņotā konfliktā ar Sīrijas valdības spēkiem.
- 5.1.9. Ēģiptē nozīmīgākos terorisma draudus rada ar *Islamic State* saistītie teroristu atzari *Islamic State Vilayat Sinai* un *Islamic State Egypt*. Šo grupējumu galvenais uzbrukumu mērķis ir Ēģiptes drošības spēki, taču grupējums ir iesaistījies arī uzbrukumu veikšanā pret Eiropas valstu interešu objektiem.
- 5.1.10. Lībijā saglabājas nestabila politiskā situācija, turklāt vietējās valdības spēki nespēj pilnībā kontrolēt drošības situāciju valsts teritorijā. *Islamic State* Lībijā pašlaik rada nozīmīgākos terorisma draudus. Šobrīd Lībijā grupējumam lojāli kaujinieki veic uzbrukumus bruņoto spēku karavīru patruļām un militāriem objektiem, kā arī pret Rietumvalstu interešu objektiem.
- 5.1.11. Rietumāfrikas reģionā turpina darboties vairāki ar *Islamic State* un *Al-Qaeda* saistīti grupējumi, viens no tiem ir *Jama'at Nusrat al-Islam wal Muslimin*, kas galvenokārt iesaistās uzbrukumu veikšanā pret valdību bruņotajiem spēkiem, vietējām kristiešu kopienām un Rietumvalstu bruņoto spēku pārstāvjiem. Vairākās reģiona valstīs, piemēram, Mali un Burkinafaso pēdējo gadu laikā ievērojami ir pasliktinājusies drošības situācija, kā rezultātā teroristu grupējumi ir ieņēmuši plašas teritorijas Sahāras tuksneša un tam blakus esošajā Sahelas reģionā. Pēc Francijas bruņoto spēku vadītās pretterorisma operācijas noslēguma reģionā arī tuvākā nākotnē saglabāsies augsts terorisma draudu līmenis. Reģionā saglabājas arī augsts Rietumvalstu pilsoņu nolaupīšanas risks.
- 5.1.12. Nozīmīgākos terorisma draudus Somālijā rada ar *Al-Qaeda* saistītais islāmistu teroristu grupējums *Harakat al-Shabaab al-Mujahideen*. Grupējums regulāri vēršas pret Somālijas valdības spēkiem, taču iepriekš grupējums ir iesaistījies arī uzbrukumu veikšanā pret ārvalstu un starptautisko organizāciju interešu objektiem gan Somālijā, gan arī tās kaimiņvalstī Kenijā. Lielāko daļu no uzbrukumiem grupējums veic pret viesnīcām, kurās atrodas lielākā daļa no ārvalstu interešu objektiem.
- 5.1.13. Jemenā turpinās bruņotais konflikts, kuru savās interesēs izmanto teroristu grupējumi *Al-Qaeda in the Arabian Peninsula* un *Islamic State – Yemen*. Šobrīd *Al-Qaeda in the Arabian Peninsula* galveno uzmanību pievērš Jemenā notiekošajam bruņotajam konfliktam, tomēr pēc tā beigām grupējums var atsākt uzbrukumu plānošanu pret mērķiem Rietumos.
- 5.1.14. Nozīmīgākos terorisma draudus Afganistānā un Pakistānā rada islāmistu teroristu grupējums *Taliban*. Pēc *Taliban* kontroles pārņemšanas Afganistānā 2021. gadā valstī joprojām saglabājas augsts terorisma draudu līmenis. Šajā reģionā darbojas ar *Al-Qaeda* un *Islamic State* grupējumiem saistīti atzari, piemēram, *Islamic State Khorasan Province*, kas aktīvi iesaistās uzbrukumu veikšanā pret *Taliban* un iepriekš arī pret Rietumvalstu interešu objektiem Afganistānā. Reģionā saglabājas zema drošības situācija un pastāv risks, ka teroristi šo reģionu arī tuvākā nākotnē var izmantot, lai apmācītu savus kaujiniekus un tos nosūtītu uz Eiropu ar mērķi veikt terora aktus.

Personu radikalizēšanās⁴³⁶

- 5.1.15. Ārvalstu partneru dienestu pieredze liecina, ka Sīrijā un Irākā bāzētie teroristi izmanto savus Eiropā dzīvojošos atbalstītājus, lai iegūtu no viņiem palīdzību savu darbību finansēšanai. Šajā sakarā jānorāda, ka Latvijā šādas darbības līdz šim nav konstatētas.
- 5.1.16. Tomēr pastāv teorētiski draudi, ka personu radikalizēšanās rezultātā personas vai to radnieki / atbalstītāji varētu izmantot Latvijas finanšu sektora sniegtos pakalpojumus. Eiropas valstu drošības dienestu vērtējumā tiešsaistes ziedojumu vākšana TF tuvā nākotnē kļūs nozīmīgāka un organizētāka. Ziedojumu vācēji var būt gan indivīdi, gan organizācijas, kas ir saistītas ar šķietami likumīgiem mērķiem. Naudas gala saņēmēju identifikācija var būt sarežģīta, ja, piemēram, tā ir saistīta ar uzņēmējdarbības, politisku vai labdarības projektu īstenošanu konfliktu zonās un citās teritorijās, kurās darbojas teroristu grupējumi. Starptautiskajā praksē identificētās pazīmes, kas liecina par iespējamu TF saistībā ar ziedojumu vākšanu, norāda galvenokārt uz neskaidriem ziedojuma mērķiem vai neskaidru savākto ziedojumu gala saņēmēju. Pārskata periodā Latvijā nav reģistrēti pārkāpumi ziedojumu vākšanā un izlietošanā, taču pastāv risks, ka ziedojumu vākšana, t. sk. tiešsaistē, tuvākajā nākotnē var kļūt nozīmīgāka un organizētāka.
- 5.1.17. Līdz šim Latvijā nav konstatēti gadījumi, kad Latvijas iedzīvotāji finansētu ārvalstu teroristu grupējumus.
- 5.1.18. Lai izvairītos no iespējamās personu radikalizēšanās vai intereses finansēt terorisma grupējumus, VDD veic preventīvas darbības un personu datu pārbaudes, lai izvērtētu personu iespējamo interesi par terorismu vai tā ideoloģijas atbalstu. Regulāras pārbaudes tiek veiktas, lai novērstu gan terorisma, gan tā finansēšanas draudus. Tāpat VDD turpina pastiprināti pārbaudīt dažādu biedrību un organizāciju darbību.
- 5.1.19. Veicot musulmaņu vidē notiekošo procesu monitoringu, VDD nav konstatējis jaunas tendences, kas varētu veicināt radikalizēšanās procesu izplatību. Vienlaikus VDD redzeslokā regulāri nonāk personas ar radikalizēšanās riska pazīmēm, kuru izpētei tiek pievērsta pastiprināta dienesta uzmanība. Turklāt VDD turpina pievērst pastiprinātu uzmanību arī jau iepriekš VDD redzeslokā nonākušām personām, kuru aktivitāšu analīze liecina par iespējamu radikalizēšanos.
- 5.1.20. Pastāv draudi, ka teroristiskās organizācijas var izmantot arī bēgļu plūsmu, lai uz Eiropu nosūtītu teroristus. Līdz ar to VDD veic patvēruma meklētāju pieprasījumu padziļinātu izvērtēšanu. Pārskata periodā patvēruma meklētāju galvenās izcelsmes valstis bija Baltkrievija, Afganistāna, Krievija un Irāka (tabula Nr. 5.1.1). Veiktajās pārbaudēs pārskata periodā nav konstatēti fakti, kas liecinātu par personu piederību vai atbalstu teroristu grupējumiem un / vai radikālām organizācijām.

Tabula Nr. 5.1.1 – Patvēruma meklētāju izcelsmes valstis

Patvēruma meklētāji	
2020	Baltkrievija
2021	Irāka, Afganistāna, Baltkrievija, Krievija
2022	Krievija, Afganistāna, Baltkrievija, Irāna, Irāka
Starptautiskās aizsardzības statusu saņēmējie	
2020	Baltkrievija
2021	Baltkrievija, Afganistāna
2022	Afganistāna, Baltkrievija, Krievija

- 5.1.21. Saskaņā ar PMLP sniegto statistiku patvēruma meklētāju un bēgļu skaits Latvijā pārskata periodā salīdzinājumā ar NRA 2020 pārskata periodu ir palielinājies. 2020. gadā Latvijā starptautisko aizsardzību lūguši 147 patvēruma meklētāji, 2021. gadā – 582 patvēruma meklētāji, bet 2022. gadā – 546 (tabula Nr. 5.1.2). Tomēr jānorāda, ka Latvija imigrantiem un bēgļiem var nebūt pievilcīgs galamērķis, jo tos var neapmierināt nodrošināto sociālo garantiju līmenis. Tāpat jānorāda, ka Krievijas izraisītā bruņotā konflikta dēļ 2022. gadā Latvijā ir ieradies liels Ukrainas civiliedzīvotāju skaits.⁴³⁷ Šī statistika neatspoguļojas tabulā Nr. 5.1.2, jo Latvijā ir pieņemts un darbojas īpašs likums par Ukrainas civiliedzīvotāju statusu, tāpēc bēgļa statusam pieteikties nav nepieciešams.

Tabula Nr. 5.1.2 – Patvēruma meklētāju, bēgļu un

⁴³⁶ Vārdu "radikalizēšanās" izmanto, lai aprakstītu parādību, ka cilvēki pieņem neiecietīgus viedokļus, uzskatus un idejas, kas varētu izraisīt vardarbīgu ekstrēmismu.

⁴³⁷ Refugees from Ukraine who benefit from temporary protection in the EU. Pieejams: <https://www.consilium.europa.eu/lv/infographics/ukraine-refugees-eu/>.

Gads	Patvēruma meklētāji	Bēgļu statuss	Alternatīvais statuss
2020	147	8	17
2021	582	80	25
2022	546	216	27

5.1.22. 2021. gadā paaugstinājās identificēto nelikumīgas robežas šķērsošanas gadījumu skaits – īpaši uz Baltkrievijas-Latvijas valsts robežas.⁴³⁸ Galvenais iemesls skaita pieaugumam bija Baltkrievija prezidenta 2021. gada 26. maija paziņojums par to, ka Baltkrievija vairs neliks šķēršļus personu migrācijai uz ES (caur Baltkrievijas Republiku). Pēc šī paziņojuma Baltkrievijas varasiestādes īstenoja mērķtiecīgus pasākumus, lai mākslīgi radītu lielu migrantu plūsmu, kas tranzītā caur Baltkrieviju dotos uz ES. Mērķtiecīgi tika palielināta transporta pakalpojumu infrastruktūra, lai nodrošinātu personu migrāciju, kā arī tika izplatīta informācija par radītajiem atvieglojumiem nokļūšanai Baltkrievijā un ES, it īpaši Tuvo Austrumu reģiona valstīs.⁴³⁹ Lai pastiprinātu spēju novērst un atklāt nelikumīgās robežas šķērsošanas gadījumus, ar MK 2021. gada 10. augusta rīkojumu Nr. 518 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu", nacionālajiem bruņotiem spēkiem tika piešķirts pienākums un tiesības veikt pasākumus, lai konstatētu un pārtrauktu nelikumīgus šķērsošanas gadījumus.⁴⁴⁰

Rasistiski / etniski motivēts terorisms

5.1.23. Kopumā Latvijā rasistiski / etniski motivēta terorisma draudi ir zemi. Saskaņā ar VDD rīcībā esošo informāciju Latvijā nedarbojas rasistiski / etniski motivētu teroristu grupas, tāpēc arī TF riski šajā kontekstā ir zemi. Vienlaikus nevar izslēgt atsevišķu personu individuāli veiktas vardarbīgas aktivitātes.

Ievainojamība

5.1.24. TF ievainojamības jēdziens ietver tās lietas, kuras var izmantot, atbalstīt vai atvieglot TF draudus radošie elementi. Ievainojamība var ietvert konkrētas nozares, finanšu produktus vai pakalpojumu veidus, kuru iezīmes padara tos pievilcīgus TF. Ievainojamība var ietvert arī nepilnības pasākumos, kas paredzēti TF novēršanai vai jurisdikcijas konteksta iezīmes, kas var ietekmēt teroristu finansētāju iespējas piesaistīt vai pārvietot līdzekļus vai citus aktīvus.⁴⁴¹

Finanšu pakalpojumu ievainojamība

5.1.25. Nemainīgi no NRA 2020 pārskata perioda arī 2020.–2022. gadā TF kontekstā būtiskākā ievainojamība saglabājas finanšu sektoram un finanšu pakalpojumiem. Latvijas finanšu sistēmā tiek veikts liels darījumu apjoms, t. sk. ar augsta riska valstīm un to kaimiņvalstīm. Tomēr, ņemot vērā, ka aktīvu plūsma no / uz augsta TF riska valstīm ir salīdzinoši neliela, riskus, kas saistīti ar minētajiem darījumiem, ir iespējams pārvaldīt (tabula Nr. 5.1.3). Latvijas finanšu sektoru raksturojošie rādītāji, proti, sektora lielums, veikto darījumu apjoms un to izpildes ātrums, kā arī darījumu plašā ģeogrāfija, norāda uz Latvijas finanšu sistēmai piemītošu ievainojamību tikt izmantotai TF shēmās, piemēram, Latvijas kredītiestādē atvērta konts kā viens no ķēdes posmiem sarežģītās darījumu struktūrās ar slēptiem PLG.

Tabula Nr. 5.1.3 – Latvijas kredītiestāžu klientu pārrobežu maksājumi 2020.–2022. gads

Nr.	Iniciatora/saņēmēja bankas reģistrācijas valsts	Ienākošie maksājumi	Izejošie maksājumi	Kopsumma	Īpatsvars
1	Lietuva	41 749 780 589	40 442 716 862	82 192 497 451	25,10%
2	Igaunija	25 890 016 933	22 149 974 214	48 039 991 147	14,67%
3	Vācija	13 672 688 193	25 115 810 719	38 788 498 912	11,85%
4	Krievija	9 680 878 754	8 774 064 570	18 454 943 325	5,64%
5	Lielbritānija	7 979 183 417	8 121 413 069	16 100 596 487	4,92%
6	Zviedrija	5 826 184 064	7 195 217 949	13 021 402 013	3,98%
7	Somija	6 857 952 351	5 724 707 235	12 582 659 586	3,84%
8	Polija	2 574 157 243	7 344 409 757	9 918 567 000	3,03%

⁴³⁸ NKIM 2021, 53. lpp.

⁴³⁹ Turpat, 53. lpp.

⁴⁴⁰ IM. Ārkārtējā situācija uz Latvijas-Baltkrievijas robežas tiek pagarināta līdz 2023. gada 10. maijam. Pieejams: https://www.iem.gov.lv/lv/jaunums/arkarteja-situacija-uz-latvijas-baltkrievijas-robezas-tiek-pagarinata-lidz-2023-gada-10-maijam?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F.

⁴⁴¹ FATF Terrorist Financing Risk Assessment Guidance, July 2019, 8. lpp. Pieejams: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/MethodsandTrends/Terrorist-financing-risk-assessment-guidance.html>.

9	Šveice	3 948 893 036	3 205 581 637	7 154 474 672	2,18%
10	Ukraina	3 749 531 666	3 341 790 639	7 091 322 304	2,17%
11	Nīderlande	4 023 918 099	2 642 215 778	6 666 133 877	2,04%
12	Dānija	4 540 982 853	2 093 280 946	6 634 263 798	2,03%
13	Norvēģija	2 591 315 418	3 437 348 937	6 028 664 355	1,84%
14	ASV	2 785 957 544	1 857 241 280	4 643 198 824	1,42%
15	Austrija	2 309 665 068	1 766 307 775	4 075 972 843	1,24%
16	Baltkrievija	2 126 754 194	1 582 245 619	3 708 999 812	1,13%
17	Itālija	1 880 205 161	1 654 322 334	3 534 527 495	1,08%
18	Francija	1 106 829 002	2 413 751 438	3 520 580 440	1,08%
19	Beļģija	975 011 961	1 972 577 584	2 947 589 545	0,90%
20	Īrija	1 547 663 170	1 248 903 076	2 796 566 247	0,85%
21	Citas	14 296 575 848	15 248 331 547	29 544 907 395	9,02%

5.1.26. Latvijas Bankas apkopotā informācija liecina, ka vairums kredītiestāžu sektora klientu ienākošo un izejošo pārrobežu maksājumu tika veikti uz vai no ES valstīm. Ārpus maksājumiem ES ietvaros pārlicinātais maksājumu pārsvars tiek veikts uz vai ienāk no Krievijas. Vienlaikus norādāms, ka pārskata perioda beigās uz / no Krievijas veikto maksājumu īpatsvars samazinājies, kas saistāms ar pret Krieviju noteiktajām sankcijām militārā iebrukuma Ukrainā dēļ. Ārvalstu klientu izejošie maksājumi galvenokārt tiek pārskaitīti uz bankām ES, taču konstatējami maksājumi arī uz bankām Lielbritānijā, Šveicē, Ukrainā, ASV, Baltkrievijā, Ķīnā un Kazahstānā. Jāatzīmē, ka neviena no šīm valstīm nav iekļauta EK augsta riska valstu sarakstā⁴⁴² vai FATF augsta riska valstu sarakstā.⁴⁴³

5.1.27. Saskaņā ar šī risku novērtējuma 5.1.7. punktu vairākās pasaules valstīs darbojas starptautiski teroristu grupējumi, kuri ir spējīgi veikt teroristiskus uzbrukumus citās valstīs, t. sk. savas darbības finansēšanai izmantojot ārvalstīs dzīvojošus atbalstītājus. Minētā kontekstā būtiski vērtēt Latvijas finanšu sektora ienākošo un izejošo maksājumu plūsmas, kas veiktas ar šīm valstīm. Saskaņā ar Latvijas kredītiestāžu sniegto informāciju aktīvu plūsma no / uz valstīm, kur darbojas teroristu grupējumi, ir neliela. Pārskata periodā tikai 0,04% no visu ienākošo un izejošo maksājumu kopsummas ir saistīta ar šīm valstīm (tabula Nr. 5.1.4).

Tabula Nr. 5.1.4 – Latvijas kredītiestāžu klientu pārrobežu maksājumi uz / no valstīm, kur darbojas teroristu grupējumi, 2020.–2022. gads

Nr.	Iniciatora/saņēmēja bankas reģ. valsts	Ienākošie	Izejošie	Kopsumma
1.	Ēģipte	30 279 317	33 864 951	64 144 268
2.	Maroka	20 274 898	17 705 345	37 980 243
3.	Mauritānija	191 301	12 384 504	12 575 805
4.	(Pakistāna)	782 384	8 239 002	9 021 386
5.	Tunisija	4 720 953	3 454 525	8 175 478
6.	Kamerūna	3 734 840	367 686	4 102 526
7.	Irāka	1 064 517	28 481	1 092 998
8.	Jemena	443 940	5960	449 900
9.	Alžīrija	105 601	134 437	240 038
10.	Afganistāna	42 790	193 069	235 859
11.	Nigērija	46 582	27 000	73 582
12.	Lībija	67 143	2397	69 540

5.1.28. Ievainojamību mazina arī fakts, ka finanšu sektora dalībnieki izmanto automatizētus rīkus TF identificēšanai. Tā, piemēram, FKTK ieteikumos Nr. 169 "Ieteikumi noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas un sankciju riska pārvaldīšanas IKS izveidei un klientu izpētei", cita starpā, skaidrotas arī IT risinājumu prasības NLLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska pārvaldīšanai. Regulējums paredz kredītiestādēm automatizētu klientu un to PLG, pilnvaroto personu un dalībnieku pārbaudi pret sankciju sarakstiem pirms darījuma attiecību uzsākšanas un attiecīgu brīdinājumu izveidošanu, ja tiek identificēta sakritība. Darījuma attiecību laikā, lai savlaicīgi identificētu sankciju pārkāpšanas un apiešanas risku, pārbaude pret sankciju sarakstiem jāveic regulāri vismaz reizi dienā. Attiecībā uz maksājumu informācijas pārbaudi sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska pārvaldīšanai ir pieļaujams, ka gadījumos, kad klienta sankciju pārkāpšanas un apiešanas risks

⁴⁴² EK saraksts ar trešajām valstīm, kuras nepietiekami cīnās ar NILL/TF. Pieejams: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lv/IP_19_781.

⁴⁴³ Jurisdictions under Increased Monitoring – 21 October 2022. Pieejams: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/High-risk-and-other-monitored-jurisdictions/Increased-monitoring-october-2022.html>.

ir zems, maksājumu informācijas pārbaudi iestāde veic, ievērojot uz risku novērtējumu balstītu pieeju, pārbaudot pret sankciju sarakstiem maksājuma ierosinātāju vai saņēmēju.

- 5.1.29. Vienlaikus jānorāda, ka Latvijas Banka,⁴⁴⁴ veicot pārbaudes kredītiestādēs, mēdz konstatēt nepilnības to IKS, t. sk. trūkumus klientu izpētē, kas var negatīvi ietekmēt aizdomu par TF identificēšanas procesu. Tomēr norādāms, ka, vērtējot gan starptautiskā, gan nacionālā mērogā, pārskata periodā nav konstatēti gadījumi, kad Latvijas finanšu sistēma būtu izmantota TF.
- 5.1.30. TF ievainojamību būtiski mazinājuši 2018. gadā Novēršanas likumā veiktie grozījumi, kas noteica aizliegumu virknei Novēršanas likuma subjektu uzsākt un uzturēt darījuma attiecības vai veikt darījuma rakstura darījumu ar čaulas veidojumu, ja tas vienlaikus atbilst divām no trim Novēršanas likumā noteiktajām pazīmēm⁴⁴⁵ par čaulas veidojumu.⁴⁴⁶ Sekojot izmaiņām normatīvajā regulējumā, Latvijas banku sektorā tika novērots būtisks čaulas veidojumu skaita un to noguldījumu apmēra kritums. Pārskata periodā šī tendence saglabājās, proti, turpināja samazināties klientu, kas atbilst vienai Novēršanas likumā noteiktajai pazīmei par čaulas veidojumu, skaits un likumsakarīgi arī to darbības apmēri (tabula Nr. 5.1.5).

Tabula Nr. 5.1.5 – Latvijas kredītiestāžu klientu, kas atbilst vienai čaulas veidojuma pazīmei, skaits

Gads	Čaulas veidojumu skaits	Noguldījumu apmērs, EUR
2022	535	180 748 348
2021	660	213 108 819
2020	975	270 199 834

- 5.1.31. Starptautisko ekspertu vērtējumā tradicionālie naudas nogādāšanas veidi kā kredītiestāžu pārskaitījumi, naudas pārskaitīšanas uzņēmumi un *hawala*⁴⁴⁷ joprojām ir prioritāri TF veidi.⁴⁴⁸ Atbildīgās institūcijas *hawala* metodes izmantošanu Latvijā līdz šim nav konstatējušas. Vienlaikus 2022. gadā FID rīcībā nonāca informācija, ka, iespējams, caur Latviju, izmantojot *hawala* metodi, pārvietoti līdzekļi, kas iegūti narkotiku tirdzniecības rezultātā, taču šīs aizdomas pagaidām nav apstiprinājušas.
- 5.1.32. NRA 2020 pārskata periodā normatīvajā regulējumā spēkā stājās grozījumi, kuru mērķis bija nodrošināt pareizas un aktuālas informācijas par juridisko personu PLG pieejamību. Līdz ar to grozījumi paredzēja pienākumu ikvienai UR reģistrētai juridiskajai personai atklāt PLG. Ievērojot minēto, 2022. gada nogalē 87,44% juridisko personu bija paziņojušas informāciju par to PLG, tādējādi mazinot ievainojamību, kas saistīta ar potenciālu Latvijas kapitālsabiedrību, kas pieder citu valstu pilsoņiem un slēpj PLG, iesaisti dažāda veida TF aktivitātēs. Plašāka informācija skatāma nodaļā "[Juridisko personu un juridisko veidojumu NILLTPF riski](#)".
- 5.1.33. Jānorāda, ka, lai gan pārskata periodā nav konstatēti gadījumi, kad Latvijā reģistrēti VV pakalpojumu sniedzēji būtu izmantoti TF darbībām, jauno tehnoloģiju sniegtās iespējas, piemēram, anonimitāte, šifrēta komunikācija un finanšu kontroles režīmu apiešana var būt pievilcīga, lai iegūtu, uzglabātu un nodotu līdzekļus TF. Šī tendence attiecas arī uz citām tehnoloģijām ar līdzīgiem parametriem, ieskaitot tiešsaistes tirdzniecības vietnes un *Darknet*, kas ir brīvi pieejams un kopā ar anonimizētām maksāšanas iespējām sniedz augsta līmeņa anonimitāti nelegālo preču tirdzniecībā. Ņemot vērā minēto, pastāv pamats uzskatīt, ka TF var tikt izmantota arī VV.
- 5.1.34. TF ievainojamība pastāv arī patērētāju darbībā. Faktori, kas par to liecina, ir: (1) iespēja saņemt kredītu neklātienē; (2) pastāv krāpšanas risks; (3) iespēja naudu nodot trešajai personai; (4) pakalpojums ir viegli un ātri pieejams; (5) nav zināms kredīta izlietošanas mērķis; (6) uz kredītkartes iemaksātos līdzekļus ātri var pārvest pāri robežai. Vienlaikus jānorāda, ka pārskata periodā patērētāju kredītiestāžu pakalpojumu sniedzēju klienti praktiski vienmēr ir rezidenti (nerezidentu īpatsvars klientu portfeli ir zem 1%).

⁴⁴⁴ Sākot ar 2023. gada 1. janvāri FKTK ir integrēta Latvijas Bankā un saskaņā ar Latvijas Bankas likuma pārejas noteikumu 4. punktu Latvijas Banka ir FKTK mantas, finanšu līdzekļu, tiesību un saistību pārņēmēja.

⁴⁴⁵ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums - 1. panta 15.1. punkts. Latvijas Vēstnesis, 116, 30.07.2008.; Latvijas Republikas Saeimas un MK Zīpotājs, 16, 28.08.2008. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/178987-noziedzīgi-iegutu-lidzeklu-legalizācijas-un-terorisma-un-proliferācijas-finansēšanas-novēršanas-likums>.

⁴⁴⁶ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums - 21.1 pants. Latvijas Vēstnesis, 116, 30.07.2008.; Latvijas Republikas Saeimas un MK Zīpotājs, 16, 28.08.2008. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/178987-noziedzīgi-iegutu-lidzeklu-legalizācijas-un-terorisma-un-proliferācijas-finansēšanas-novēršanas-likums>.

⁴⁴⁷ Neformāla naudas pārskaitīšanas sistēma izmantojot starpniekus, bez fiziskas naudas kustības pāri robežai vai caur bankām.

⁴⁴⁸ EUROPEAN UNION TERRORISM SITUATION AND TREND REPORT 2023. 15. lpp. Pieejams: https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/Europol_TE-SAT_2023.pdf.

- 5.1.35. TF var tikt īstenota arī skaidrā naudā. Skaidras naudas darījumus ir grūtāk identificēt un noteikt līdzekļu izlietojuma mērķi. Pārskata periodā FID saņēmis ziņojumus par aizdomīgiem darījumiem saistībā ar aizdomām par TF no tādām finanšu institūcijām, kas sniedz starptautiskus naudas pārveduma pakalpojumus tiešsaistē vai klientu apkalpošanas centros, izmantojot skaidru naudu. Nevienā no šiem gadījumiem nav identificēta saistība ar TF.
- 5.1.36. TF var tikt īstenota arī ārvalstu valūtu skaidrās naudas pirkšanā un pārdošanā.⁴⁴⁹ Latvijas Banka ir identificējusi aizdomīguma pazīmes un riska identifikatorus ārvalstu valūtu skaidrās naudas pirkšanas un pārdošanas darījumiem. Latvijas Bankas tīmekļa vietnē pieejamas vadlīnijas to atpazīšanai, kā arī ir noteikts pienākums veikt klienta izpēti, ja darījuma summa pārsniedz Novēršanas likumā noteikto.⁴⁵⁰ Pārskata perioda laikā Latvijā nav saņemti ziņojumi no VTS par aizdomīgiem darījumiem saistībā ar TF.
- 5.1.37. FID vadībā tika veikts starptautisks pētījums, lai pilnveidotu izpratni par skaidrās naudas kustību Latvijā un caur Latvijas robežām 2019.–2022. gadā.⁴⁵¹ Ņemot vērā kredītiestāžu skaidrās naudas emisijas rādītājus, muitas skaidrās naudas deklarācijas un veicot gadījumu analīzi, tika secināts, ka Latvijā saistībā ar skaidrās naudas apriti neizriet pastiprināts TF risks.
- 5.1.38. Bez iepriekš aprakstītajiem produktiem un pakalpojumiem, kam piemīt paaugstināts risks tikt izmantotiem TF nolūkos, kā arī, lai veidotu izpratni par to, kā identificētie riski attiecināmi uz Novēršanas likuma subjektu pārstāvētajiem sektoriem, nodaļā ["Terorisma finansēšanas, proliferācijas finansēšanas un sankciju riska scenāriji"](#) sniegti risku scenāriji, kā arī norādīti Novēršanas likuma subjektu sektori, kuros tie varētu tikt īstenoti.
- 5.1.39. Papildus iepriekš minētajam norādāms, ka pārskata periodā saņemts pozitīvs ANO Drošības padomes Pretterorisma komitejas izpilddirektorāta novērtējums. Eksperti izvērtēja⁴⁵² Latvijas progresu ANO Drošības padomes rezolūciju, kas saistīta ar terorisma un TF novēršanu, īstenošanā. Ziņojuma projektā (uz šī NRA izstrādes brīdi ziņojuma projekts ir saskaņošanas stadijā) ietverts atzinīgs novērtējums par Latvijas paveikto darbu NILLTPF novēršanas sistēmas uzlabošanā kopš 2018. gada Moneyval novērtējuma:
- 5.1.39.1. īsā laika posmā ievērojami uzlabots NILLTPF novēršanas sistēmas tiesiskais ietvars;
 - 5.1.39.2. ieviesti efektīvi funkcionējoši mehānismi (līdzekļu iesaldēšanas mehānisms, sankciju meklētājs u. c.), kas novērš Latvijas finanšu sistēmas izmantošanu finanšu noziegumu īstenošanai;
 - 5.1.39.3. veiktie pasākumi ir ievērojami samazinājuši Latvijas finanšu sistēmas neaizsargātību pret ļaunprātīgu izmantošanu TF;
 - 5.1.39.4. uzslavēts starpinstitucionālās sadarbības un sadarbības ar privāto sektoru līmenis;
 - 5.1.39.5. ekspertu ieskatā viss iepriekš minētais ir labā prakse, ko viņi iesaka pārņemt citām ANO dalībvalstīm.
- 5.1.40. Vienlaikus būtiski uzsvērt, ka eksperti snieguši rekomendācijas papildus pasākumiem, kas Latvijai būtu jāveic, lai pilnībā īstenotu attiecīgo rezolūciju prasības, kas, cita starpā, ņemtas vērā šī risku novērtējuma ietvaros.

Ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem

- 5.1.41. Pārskata periodā FID iesniegto ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem, kas saistīti ar TF, skaits salīdzinājumā ar NRA 2020 pārskata periodu ir samazinājies – 2020. gadā saņemts 1 šāds ziņojums, 2021. gadā 2, bet 2022. gadā saņemti 5 ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem, kas saistīti ar TF. Vidējais darījumu daudzums, kas iekļauts vienā ziņojumā, pārskata periodā ir 20 darījumi. Lielāko daļu ziņojumu par TF aizdomām FID saņēmis no kredītiestādēm un finanšu institūcijām, kas sniedz starptautiskus naudas pārveduma pakalpojumus.
- 5.1.42. Nelielais ziņojumu skaits skaidrojams ar vairākiem faktoriem:
- 5.1.42.1. Ziņošanas tendences, cita starpā, tieši atkarīgas no TF draudu līmeņa. Ņemot vērā gan iepriekšējā, gan šajā pārskata periodā esošo Latvijas zemo TF draudu līmeni, likumsakarīgi, ka ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem, kas saistīti ar TF, skaits veido tikai nelielu daļu no visiem FID saņemtajiem ziņojumiem par aizdomīgiem darījumiem.
 - 5.1.42.2. Lai arī jau NRA 2020 pārskata periodā ievērojami samazinājās pārrobežu plūsmu apjoms, samazinājums turpinājās arī NRA 2023 pārskata periodā. Atbilstoši SWIFT sistēmas datiem laika posmā no 2013. līdz 2017. gadam Latvijas finanšu sektora plūsma ar NVS valstīm vidēji mēnesī bija 13,5 mljrd. USD, bet ar ārzonu finanšu

⁴⁴⁹ Latvijas Banka: [Vadlīnijas NILL un TF novēršanai ārvalstu valūtu skaidrās naudas pirkšanas un pārdošanas nozarē](#) 2. lpp.

⁴⁵⁰ Latvijas Banka: [Vadlīnijas NILL un TF novēršanai ārvalstu valūtu skaidrās naudas pirkšanas un pārdošanas nozarē](#) 7. lpp.

⁴⁵¹ Skaidrās naudas kustība caur Baltijas valstīm. Pieejams pie FID.

⁴⁵² Novērtēšanas vizīte notika divās daļās no 2021. gada 28. jūnija–2. jūlijam tiešsaistē un klātienē no 2022. gada 13.-17. oktobrim.

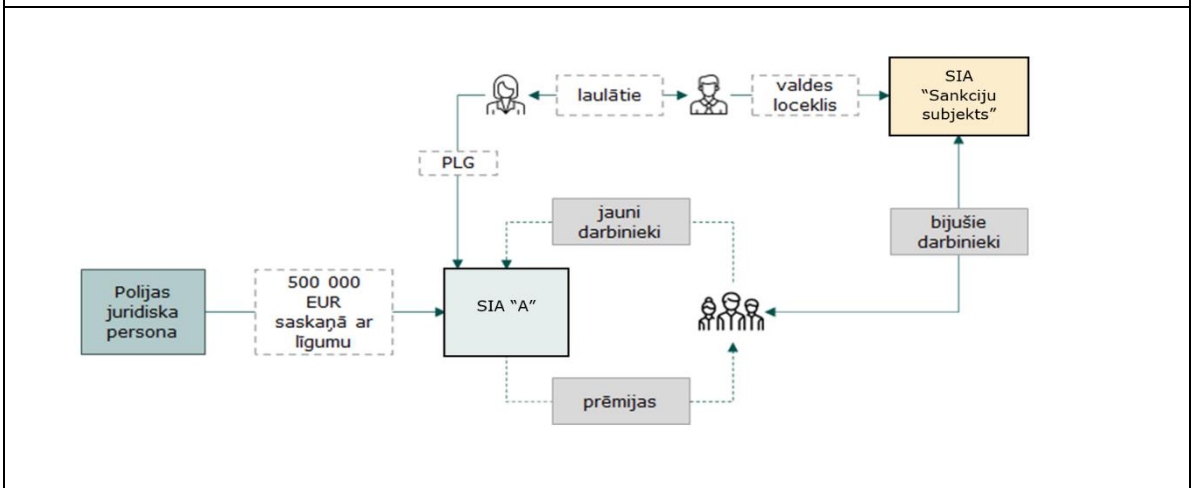
centriem⁴⁵³ – 9,8 mljrd. USD vidēji mēnesī. Pārskata periodā plūsma ar NVS valstīm salīdzinājumā ar minēto laika posmu samazinājusies par 89%, bet ar ārzonu finanšu centriem – par 93%.⁴⁵⁴ Attiecīgi būtiski mazinājies arī risks, ka noziedznieki un teroristu grupējumi var izmantot Latvijas finanšu sistēmu pārskaitījumu veikšanai kā posmu sarežģītu darījumu ķēdē TF.

- 5.1.43. Tāpat minēto ievainojamību mazina fakts, ka 2022. gadā ievērojami audzis FID saņemto ziņojumu par starptautisko un nacionālo sankciju apiešanu skaits (*grafiks Nr. 6.1.3*) Ņemot vērā, ka sankciju apiešanas tipoloģijas lielā mērā pārklājas (neatkarīgi no tā, vai ES sankcijas noteiktas saistībā ar terorismu), šie dati mazina Latvijas nacionālo TF ievainojamību, jo Novēršanas likuma subjekti spēj identificēt sankciju apiešanas tipoloģijas. Fakts, ka Novēršanas likuma subjekti spēj identificēt sankciju, kas nav saistītas ar terorismu, apiešanas aizdomas, ļauj izdarīt secinājumu, ka Novēršanas likuma subjektiem ir arī pietiekamas spējas identificēt aizdomas par TF. Sankciju pārkāpšanas un apiešanas riski vērtēti nodaļā ["Sankciju pārkāpšanas un apiešanas risku novērtējums"](#). Gadījuma analīzē Nr. 5.1.1 sniegts piemērs par ES pret Krieviju noteikto sankciju apiešanu, kurā izmantotās metodes teorētiski varētu tikt izmantotas arī TF nolūkiem.

Gadījuma analīze Nr. 5.1.1 – Finanšu ierobežojumu apiešana

Latvijas kredītiestādei radušās aizdomas, ka tās klients (turpmāk – SIA "A") ir fiktīvs starpnieks, kas, iespējams, dibināts, lai strādātu sankciju subjekta (turpmāk – SIA "Sankciju subjekts") interesēs, t. sk. algu izmaksai bijušajiem SIA "Sankciju subjekts" darbiniekiem. Par minēto liecina šādi fakti un apstākļi:

- SIA "A" ir jaundibināts uzņēmums, kas sniedz IT pakalpojumus Polijā reģistrētai juridiskai personai. Gan SIA "A", gan Polijas juridiskā persona dibināta neilgi pēc tam, kad SIA "Sankciju subjekts" iekļauts Regulas Nr. 269/2014 I pielikumā.
- SIA "A" darbinieki ir bijušie SIA "Sankciju subjekts" darbinieki, ko apliecina arī publiski pieejamā informācija.
- Minētajiem darbiniekiem plānots izmaksāt ievērojamas prēmijas par konkrēto mēnesi, lai gan darbinieki darba attiecības ar SIA "A" uzsākuši tikai ar konkrētā mēneša pirmo datumu.
- SIA "A" PLG, iespējams, ir nomināls PLG, proti, SIA "A" PLG ir ļautā SAI "Sankciju subjekts" valdes loceklis.
- SIA "A" pēc Latvijas kredītiestādes pieprasījuma nespēj iesniegt darījumus pamatojošus dokumentus, t. sk. par līdzekļu izcelsmi sadarbības partnera (Polijas juridiskās personas) kontā.
- Latvijas kredītiestādei radušās aizdomas, ka darījumu ķēde ir mākslīgi pagarināta. FID iesniegts ziņojums par aizdomīgu darījumu.

- 5.1.44. Vēsturiski vairums FID iesniegto ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem, kas saistīti ar TF, tika pamatoti ar sakritībām, pārbaudot klientu sankciju sarakstos. No saņemtajiem ziņojumiem izriet, ka Novēršanas likuma subjektu izpratne ir un turpina pilnveidoties - ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem, kas saistīti ar TF, tiek balstīti uz Novēršanas likuma subjektu veiktās izpētes un darījumu uzraudzības laikā identificētām TF tipoloģijām, nevis tikai uz sankciju *skrininga* (*sanctions screening*) rezultātiem.

⁴⁵³ Atbilstoši SVF definīcijai dokumentā *Past IMF Staff Assessments on Offshore Financial Centers (OFCs)*. Pieejams: <https://www.imf.org/external/np/ofca/ofca.aspx>.

⁴⁵⁴ SVF apkopotī dati, SVF Nordic Baltic Technical Assistance Project.

- 5.1.45. Pārskata periodā ziņojumi par TF aizdomām ietvēra šādus riska indikatorus un tipoloģijas, kas skatīti kontekstā ar citiem faktiem un apstākļiem, kas raksturo konkrētus darījumus vai darbības:
- 5.1.45.1. Lielāka darījuma sadalīšana mazākos darījumos īsā laika periodā (vienas dienas laikā).
 - 5.1.45.2. Vairākas personas veic pārskaitījumus vienam un tam pašam līdzekļu saņēmējam.
 - 5.1.45.3. Darījumi notiek starp personām, kam ir kāds vienojošs elements (adrese).
 - 5.1.45.4. Publiski pieejami vai izpētes rezultātā iegūti dati liecina par darījumā iesaistītās puses iespējamu saistību ar TF.
 - 5.1.45.5. Darījumi klienta interesēs ir veikti vairāku, t. sk. ar klientu šķietami nesaistītu, privātpersonu kontos.
 - 5.1.45.6. Fiziskas personas kontā saņemti pārskaitījumi ar tādiem darījumu pamatojumiem kā "ziedoījums"; "dāvinājums", kas nav saskaņā ar šī konta izmantošanas mērķiem.
 - 5.1.45.7. Darījumi, kas saistīti ar augsta terorisma riska jurisdikcijām un blakus esošām teritorijām.
- 5.1.46. Dinamiskais periods sankciju izpildes jomā un augstie ziņošanas rādītāji ļauj secināt, ka Novēršanas likuma subjektu izpratne par sankciju pārkāpšanu un apiešanu un līdztekus arī terorisma finansēšanu pārskata periodā ir augstā līmenī. Nolūkā mazināt TF un sankciju pārkāpšanas riskus UKI, ĀM, VDD un FID pārskata periodā ir izplatījuši metodiskos materiālus Novēršanas likuma subjektiem, kā arī par šiem jautājumiem sniedz regulāras mācības.
- 5.1.47. Neskatoties uz to, ka kopējā saņemto ziņojumu kvalitāte ir apmierinoša un Novēršanas likuma subjekti demonstrē riskos balstītas pieejas piemērošanu veikto darījumu izvērtēšanā, gan nacionālo institūciju, gan starptautisko ekspertu ieskatā,⁴⁵⁵ nepieciešams turpināt pasākumus Novēršanas likuma subjektu zināšanu pilnveidošanai, tādējādi arī kāpinot ziņojumu par aizdomām par TF rādītājus.

Finanšu izlūkošana un kriminālprocesi

- 5.1.48. FID pārskata periodā saņēmis 5 ārvalstu dienestu pieprasījumus un 4 ārvalstu dienestu informatīvos ziņojumus saistībā ar TF. Visa saņemtā informācija, kas saistīta ar TF, tiek izskatīta steidzamā kārtībā un tiek padziļināti vērtēta attiecībā uz nepieciešamību izdot rīkojumu par līdzekļu iesaldēšanu, informācijas sniegšanu pirmstiesas izmeklēšanas iestādēm vai citu FID kompetencē esošu darbību veikšanai. FID saņemtie pieprasījumi no ārvalstu partneru dienestiem TF novēršanas kontekstā galvenokārt ir personu pārbaudes, informatīvie ziņojumi vai aizdomīgu darījumu pārbaudes, kas saņemti no analogiskām institūcijām Eiropā. Ziņojumos par aizdomīgiem finanšu darījumiem nav bijušas tiešas saistības ar TF, bet gan piesardzības pārbaude, piemēram, kad persona pārskaitījusi finanšu līdzekļus organizācijai vai personai, kas saņēmusi naudu no trešās personas, kas bijusi saistīta ar terorismu vai tā finansēšanu.
- 5.1.49. Pārskata periodā VDD 16 reizes saņemta riska informācija no FID saistībā ar iespējamu TF (2020. gadā riska informācija saņemta 14 reizes, 2021. gadā 2 reizes, bet 2022. gadā riska informācija no FID saņemta 2 reizes). Četros no šiem gadījumiem informācija sniegta par personām vai darījumiem, kuriem nav saistības ar Latviju. Nevienā no šiem gadījumiem neapstiprinājās TF.
- 5.1.50. Pārskata periodā, precīzāk, 2021. gada martā VDD uzsākts kriminālprocess par iespējamu TF atbilstoši Krimināllikuma 79.² panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīga nodarījuma pazīmēm. Kriminālprocess saistīts ar FID 2018. gada ziņojumu par 2015. gadā veiktiem pārskatījumiem, izmantojot finanšu institūciju, kas sniedz starptautiskus naudas pārveduma pakalpojumus. 2022. gada 23. septembrī kriminālprocess tika izbeigts.
- 5.1.51. Lai gan pārskata periodā Latvijā uzsākts tikai viens kriminālprocess par TF, pieredze, kas iegūta veicot aizdomīgu gadījumu pārbaudi, t. sk. saistībā ar aizdomām par TF, ir sniegusi zināšanas, kā reaģēt, konstatējot TF gadījumus un parāda, ka atbildīgās iestādes reaģē uz katru aizdomīgo gadījumu.
- 5.1.52. Papildus norādāms, ka pārskata periodā prokuratūra no ārvalstīm saņēmusi 5 krimināltiesiskās palīdzības lūgumus (2020. gadā – 2, 2021. gadā – 1, bet 2022. gadā – 2 krimināltiesiskās palīdzības lūgumus), kas saistīts ar Krimināllikuma 9¹ nodaļā ietvertajiem pantiem (Noziegumi, kas saistīti ar terorismu). Savukārt Latvijas Republikas Prokuratūra uz ārvalstīm nosūtījusi 2 krimināltiesiskās palīdzības lūgumus (2020. gadā – 1 un 2021. gadā – 1) par noziedzīgiem

⁴⁵⁵ ANO Drošības padomes Pretterorisma komitejas izpilddirektorāta novērtējums.

nodarījumiem, kas paredzēti Krimināllikuma 77.¹ pantā (Prettiesiska piedalīšanās bruņotā konfliktā). Nevienu gadījumā nav nosūtīts krimināltiesiskās palīdzības lūgums, kas saistīts ar Krimināllikuma 9¹ nodaļā ietvertajiem pantiem. Statistika par krimināltiesiskās palīdzības lūgumiem ir neliela, kas, cita starpā, arī apliecina Latvijas zemos TF riskus.

- 5.1.53. Pārskata periodā noticis darbs izmeklēšanas iestāžu sadarbības vajadzībām izveidotajā Terorisma finansēšanas izmeklēšanas koordinācijas darba grupā (TFIKDG). Šīs darba grupas mērķi ir (1) iestāžu sadarbības un koordinācijas uzlabošana TF gadījumu novēršanai; (2) identificēto TF gadījumu analīze un jaunu TF pazīmju konstatēšana; (3) rekomendāciju sniegšana UKI un Novēršanas likuma subjektiem efektīvākai TF novēršanai. Darba grupas sanāsmēs pārstāvētās institūcijas regulāri apmainās ar informāciju par aktualitātēm, identificētajiem problēmjautājumiem, kā arī pieredzi, kas gūta starptautiskā līmenī.
- 5.1.54. VDD iekšējai lietošanai izstrādā vadlīnijas "Terorisma finansēšanas izmeklēšana", kuru mērķis ir vienotas pieejas un pierādījumu minimālā apjoma nodrošināšana TF izmeklēšanā. Tajās ietverta TF definīcija, TF krimināltiesiskais raksturojums, TF izmeklēšana – sākotnējās un turpmākās izmeklēšanas situācijas; izmeklēšanas uzsākšanas iemesls, pamats un izmeklēšanas piekritība; pierādāmie apstākļi; izmeklēšanas darbības, kā arī aprakstītas starptautiskās sadarbības iespējas, izmeklējot TF.

Terorisma finansēšanas riski

- 5.1.55. TF draudi Latvijā ir zemi. Terorisma draudu līmenis pēdējos gados Latvijā nav mainījies un saglabājas relatīvi zems. TF draudi vietējā mērogā ir zemi, jo ir zems terorisma draudu līmenis. Lai gan pastāv vairāki starptautiski zināmi teroristu grupējumi, kas rada TF draudus arī Latvijā, gadījumos, kad tika izmeklēti teroristu uzbrukumi, Latvijas finanšu sistēmas izmantošana to finansēšanā nav konstatēta. Būtiskākos TF draudus Latvijā rada vietējās personas, kas var radikalizēties, tomēr VDD un citas valsts institūcijas veic plašu preventīvu darbību kopumu, lai šos draudus mazinātu.
- 5.1.56. Atbildīgās valsts institūcijas uzskata, ka TF ievainojamība Latvijā ir zema. Latvijā ir attīstīts finanšu sektors, kurā tiek sniegti pakalpojumi, kas var tikt izmantoti TF. Tomēr pārskata periodā secināms, ka Novēršanas likuma subjektu izpratne par TF un sankciju apiešanu ir būtiski uzlabojusies, kā arī ir uzlabojusies to spēja identificēt aizdomas par TF un sankciju apiešanu (arī ar terorismu nesaistītu sankciju apiešanu) un ziņot par aizdomām FID atbilstoši Novēršanas likumam un Sankciju likumam. Ir uzlabojusies valsts institūciju kapacitāte un izpratne par TF un sankciju apiešanu un pārkāpšanu.
- 5.1.57. Secināms, ka **TF riski Latvijā ir zemi**. Tomēr pastāv iespēja, ka Latvija var tikt izmantota TF šādos veidos (saraksts nav izsmejošs):
- 5.1.57.1. Latvijas iedzīvotāju iespējamās radikalizēšanās gadījumā TF var notikt kā pašfinansēšanās (tostarp, izmantojot finanšu pakalpojumus);
 - 5.1.57.2. Latvijas iedzīvotāju iespējamās radikalizēšanās gadījumā TF var notikt, iegūstot līdzekļus no ģimenes locekļiem vai tuviniekiem (tostarp, izmantojot finanšu pakalpojumus);
 - 5.1.57.3. Noziedznieki un teroristu grupējumi var izmantot Latvijas finanšu sistēmu pārskaitījumu veikšanai kā posmu sarežģītu TF darījumu ķēdē.

NVO terorisma finansēšanas riska raksturojums

- 5.1.58. Atbilstoši FATF 8. rekomendācijas prasībām, valstīm noteikts pienākums regulāri pārskatīt to normatīvo regulējumu atbilstību, kas attiecas uz organizācijām, kas var tikt ļaunprātīgi izmantotas TF nolūkos. FATF rekomendācijās noteikts, ka valstīm ir jāīsteno riskiem proporcionāli pasākumi, lai aizsargātu NVO no izmantošanas TF nolūkos.
- 5.1.59. Nolūkā apzināties NVO sektoram piemītošos TF riskus un aizsargāt to no ļaunprātīgas izmantošanas TF nolūkos, šī NRA ietvaros vērtēti NVO sektoram piemītošie NILLTF riski. Kopumā secināts, ka TF risks NVO sektoram ir zems, jo kopējais Latvijas TF riska līmenis ir zems, tai pat laikā atsevišķu NVO veiktajiem darījumiem piemīt paaugstināts TF risks. Latvijas NVO kopa, kam piemīt TF riski, definēta nodaļā "[Nevalstisko organizāciju riski](#)".

5.2. Proliferācijas finansēšana

Proliferācijas finansēšanas draudi

- 5.2.1. PF draudi ir persona, cilvēku grupa vai starptautisko tiesību subjekts ar potenciālu nodarīt kaitējumu, piesaistot, pārvietojot, uzglabājot vai izmantojot līdzekļus un citus aktīvus (neatkarīgi no tā, vai tie ir likumīgi vai nelikumīgi iegūti) proliferācijas mērķiem. PF draudi var ietvert personas, cilvēku grupas vai starptautisko tiesību subjektus, to līdzekļus, kā arī iepriekšējās, pašreizējās un turpmākās PF darbības.
- 5.2.2. Atbilstoši FATF 7. rekomendācijai valstīm jāizpilda mērķētas finanšu sankcijas, ievērojot ANO Drošības padomes rezolūcijas proliferācijas un tās finansēšanas apkarošanas jomā. ANO Drošības padomes rezolūcijas attiecībā uz proliferācijas aizliegumu šobrīd noteiktas attiecībā uz 2 valstīm – Ziemeļkoreju un Irānu, taču piesardzības pasākumi un ierobežojumi attiecināmi arī uz citām augsta riska valstīm. Finanšu iestādēm un uzņēmumiem, kas izvēlējušies sadarboties vai apkalpot klientus, kas veic darījumus ar Ziemeļkoreju vai Irānu, vai citām augsta riska valstīm, jāveic piesardzības pasākumi un papildus pārbaudes, veicot darījumus. Šāda veida darījumu veikšanā jāapzinās augstie riski un katrs gadījums jāizvērtē individuāli.
- 5.2.3. Ziemeļkorejas un Irānas radītie draudi detalizēti aprakstīti turpmākajās nodaļās. Taču būtiski norādīt, ka pārskata periodā konstatēti arī ar citām valstīm un noteiktiem ģeopolitiskiem procesiem saistīti paaugstināti proliferācijas riski:
- 5.2.3.1. Kopš Krievijas uzsāktās karadarbības Ukrainā 2022. gada 24. februārī ir pieauguši kodolriski reģiona civilās nozīmes kodolobjektos, tai skaitā okupētajā Zaporižjas AES. 2022. gada Kodolieroču neizplatīšanas līguma 10. pārskata konferences rezultātā netika pieņemts noslēguma dokuments, jo Krievija iebilda pret formulējumiem attiecībā uz kodoldrošību Ukrainā.
- 5.2.3.2. Ķīna turpina attīstīt stratēģiskā bruņojuma sistēmas, vienlaikus demonstrējot izvairīgu attieksmi pret pilnvērtīgu iesaistīšanos bruņojuma kontroles, atbruņošanās un neizplatīšanas mehānismos.
- 5.2.4. Saskaņā ar FATF 1. rekomendāciju valstīm jāidentificē, jānovērtē un jāizprot tām piemītošie PF riski, kas saistīti tikai ar FATF 7. rekomendācijā minēto mērķēto finanšu sankciju pārkāpšanu, neieviešanu vai apiešanu.
- 5.2.5. PF riski šajā risku novērtējumā vērtēti plašākā kontekstā nekā to paredz starptautiskie standarti, proti, vērtēti arī SNP aprites riski. Militāro tehnoloģiju, bioloģisko, ķīmisko un šaujamieroču, kā arī citu SNP nekontrolēta izplatība rada nopietnus terorisma un militāru sadursmju draudus. Lai novērstu iespējamās masu iznīcināšanas ieroču un to nogādes līdzekļu izplatību, ir svarīga efektīva stratēģiskas nozīmes preču eksporta, importa un arī tranzīta kontrole, kas, citu starpā, ir viens no Latvijas ārpolitikas un drošības politikas būtiskiem elementiem.⁴⁵⁶
- 5.2.6. PF gadījumus ir grūti identificēt, jo subjekti var būt gan atsevišķas fiziskas personas, gan valsts. Īpaši svarīgi ir veikt pārbaudi starptautiskajos, ES dalībvalstu, NATO dalībvalstu un Latvijas nacionālajos sastādītos to personu sarakstos, kas tiek turētas aizdomās par iesaistīšanos teroristiskās darbībās vai masveida iznīcināšanas ieroču izgatavošanā, glabāšanā, pārvietošanā, lietošanā vai izplatīšanā, kā arī identificēt klienta PLG.

Ziemeļkoreja

- 5.2.7. Ziemeļkoreja ir veikusi vairākus ballistisko raķešu un kodolizmēģinājumus, tādējādi klaji pārkāpjot ANO Drošības padomes apstiprinātās rezolūcijas un apdraudot drošību ne tikai Āzijas reģionā, bet arī globāli. Ziemeļkorejai par tās kodolprogrammas īstenošanu piemērots visaptverošs sankciju režīms, t. sk.
- 5.2.7.1. eksporta un importa ierobežojumi;
- 5.2.7.2. ieroču embargo (tieši vai netieši piegādāt, pārdot vai nodot jebkāda veida bruņojumu un ar to saistītu materiālu, tostarp ieročus un munīciju, militāros transportlīdzekļus un aprīkojumu, paramilitāro aprīkojumu un minēto elementu rezerves daļas, kā arī sniegt tehniskas konsultācijas, palīdzību vai apmācību, kas saistītas ar militārām darbībām);
- 5.2.7.3. ceļošanas ierobežojumi (aizliegums dalībvalstu teritorijā ieceļot vai to šķērsot personām, kuras iekļautas sankciju sarakstā);
- 5.2.7.4. finanšu ierobežojumi (visi finanšu līdzekļi un saimnieciskie resursi, kuri ir sankciju sarakstā iekļauto personu un vienību īpašumā, valdījumā, turējumā vai kontrolē,

⁴⁵⁶ Stratēģiskas nozīmes preču kontrole. Pieejams: <https://www.mfa.gov.lv/lv/strategiskas-nozimes-precu-kontrole>.

- 5.2.7.5. tiek iesaldēti, kā arī noteikts aizliegums šādām personām un vienībām darīt pieejamus jebkādus līdzekļus un saimnieciskos resursus);
 5.2.7.5. pakalpojumu sniegšanas aizliegums (aizliegums sniegt tehnisku palīdzību, starpnieka pakalpojumus, finansējumu vai finanšu palīdzību un citus pakalpojumus, kas saistīti ar ieroču embargo).⁴⁵⁷
- 5.2.8. Saskaņā ar Sankciju likumu MK pēc savas iniciatīvas, kā arī, pamatojoties uz ārlietu ministra priekšlikumu vai Nacionālās drošības padomes ieteikumu, var noteikt nacionālās sankcijas. Latvija ir noteikusi nacionālās sankcijas – finanšu ierobežojumus saistībā ar Ziemeļkorejas politiskā režīma un programmas, kas saistīta ar kodolieročiem, citiem masveida iznīcināšanas ieročiem vai ballistikajām raķetēm, sekmēšanu.⁴⁵⁸ 2017. gada 25. jūlijā MK pieņēma noteikumu Nr. 419 "Noteikumi par nacionālo sankciju noteikšanu attiecībā uz subjektiem, kas saistīti ar Korejas Tautas Demokrātiskās Republikas īstenoto kodolprogrammu un politisko režīmu". Pamatojoties uz minētajiem MK noteikumiem, MK ir izdevis 2 rīkojumus, ar ko 2017.⁴⁵⁹ un 2018. gadā⁴⁶⁰ pret 3 personām (2 fiziskām un 1 juridisko personu) noteiktas nacionālās sankcijas par saistību ar proliferāciju un / vai tās finansēšanu.
- 5.2.9. ES prakse rāda, ka proliferācijas veikšanai bieži tiek izmantoti ES reģistrēti uzņēmumi, t. sk. uzņēmumi-starpnieki, kā arī sūtījumu reeksports, kas būtiski apgrūtina proliferācijas finansēšanas konstatēšanu. Tāpat jānorāda, ka saskaņā ar ārvalstu ekspertu publikāciju Ziemeļkoreja laika gaitā ir kļuvusi arvien prasmīgāka attiecībā uz izvairīšanos no sankcijām un šo darbību veikšanai nereti ir izmantojusi nefinanšu sektora pakalpojumu sniedzējus.⁴⁶¹
- 5.2.10. Pārskata periodā negatīvu tendenci bruņojuma kontroles jomā turpinājusi iezīmēt Ziemeļkorejas īstenotā kodolprogramma, pieaugošais raķešu izmēģinājumu skaits, kā arī izmaiņas tās kodoldoktrīnā, pazeminot sliekšni gatavībai izmantot kodolieročus.

Irāna

- 5.2.11. ES ir spēkā 2 sankciju režīmi pret Irānu. Viens saistīts ar proliferācijas aizliegumu (saistībā ar to ir noteiktas arī ANO sankcijas), otrs – ar cilvēktiesībām. Irānas sankcijas aptver daudz dažādas jomas (ieroču embargo, dažādus eksporta un importa ierobežojumus, ierobežojumus pakalpojumu sniegšanai, ierobežojumus finansiālām atbalstam, ierobežojumus finanšu nozarē, ierobežojumus transporta nozarē, ierobežojumus specializētas apmācības sniegšanā, līdzekļu iesaldēšanu, ceļošanas ierobežojumus).⁴⁶²
- 5.2.12. 2015. gada 14. jūlijā ASV, Apvienotā Karaliste, Francija, Irāna, Krievija, Ķīna, Vācija, piedaloties ES Augstajai pārstāvei ārlietās un drošības politikā, panāca vienošanos par Kopīgu visaptverošu rīcības plānu, lai garantētu Irānas kodolprogrammas miermīlīgo raksturu un nodrošinātu ANO Drošības padomes, ES un ASV piemēroto sankciju atcelšanu saistībā ar Irānas kodolprogrammu. 2016. gada 16. janvārī ES atcēla ekonomiskās un finanšu sankcijas, kas noteiktas saistībā ar Irānas kodolprogrammu, tomēr dažas ar proliferāciju saistītas sankcijas palika spēkā, piemēram, ieroču embargo un ar raķešu tehnoloģijām saistītas sankcijas.
- 5.2.13. 2018. gada 8. maijā ASV pieņēma lēmumu izstāties no Kopīgā visaptverošā rīcības plāna un atjaunot sankcijas pret Irānu. Uz minēto būtiski vērst uzmanību, jo Sankciju likums un no tā izrietošie normatīvie akti paredz pienākumu ievērot ES vai NATO dalībvalsts noteiktās sankcijas, kuras būtiski ietekmē finanšu un kapitāla tirgus dalībnieku vai finanšu un kapitāla tirgus intereses.
- 5.2.14. Pārskata periodā Irāna turpinājusi izvairīties no saistību ievērošanas kodolieroču neizplatīšanas jomā, kā rezultātā arvien sarūk risinājuma rašanas iespēja starptautiskajās sarunās par Kopīgā visaptverošā rīcības plāna darbības atjaunošanu.

Proliferācijas finansēšanas ievainojamība

- 5.2.15. PF ievainojamības jēdziens ietver tās lietas, kuras var izmantot, atbalstīt vai atvieglot PF draudus radošie elementi. Ievainojamība var ietvert konkrētas nozares, finanšu produktus vai

⁴⁵⁷ ES sankcijas pret Korejas Tautas Demokrātisko Republiku. Pieejams: <https://www.mfa.gov.lv/lv/eiropas-savienibas-sankcijas-pret-korejas-tautas-demokratisko-republiku>.

⁴⁵⁸ Latvijas Republikas nacionālās sankcijas. Pieejams: <https://www.mfa.gov.lv/lv/latvijas-republikas-nacionalas-sankcijas>.

⁴⁵⁹ MK 2017. gada 31. jūlija rīkojums Nr. 390 Par finanšu ierobežojumu noteikšanu attiecībā uz subjektiem, kas saistīti ar Korejas Tautas Demokrātiskās Republikas īstenoto kodolprogrammu un politisko režīmu. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/292553>.

⁴⁶⁰ MK 2018. gada 29. marta rīkojums Nr. 137 Par finanšu ierobežojumu noteikšanu attiecībā uz subjektiem, kas saistīti ar Korejas Tautas Demokrātiskās Republikas īstenoto kodolprogrammu un politisko režīmu. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/298111-par-finansu-ierobezojumu-noteikšanu-attieciba-uz-subjektiem-kas-saistiti-ar-korejas-tautas-demokratiskas-republikas-istenoto-kodolprogrammu-un-politisko-rezimu>.

⁴⁶¹ North Korean Proliferation Financing and Designated Non-Financial Businesses and Professions. Pieejams: <https://rusi.org/explore-our-research/publications/emerging-insights/north-korean-proliferation-financing-and-designated-non-financial-businesses-and-professions>

⁴⁶² ES sankcijas pret Irānu. Pieejams: <https://www.mfa.gov.lv/lv/eiropas-savienibas-sankcijas-pret-iranu>.

pakalpojumu veidus, kuru iezīmes padara tos pievilcīgus PF. Ievainojamība var ietvert arī nepilnības pasākumos, kas paredzēti PF novēršanai vai jurisdikcijas konteksta iezīmes, kas var ietekmēt proliferācijas finansētāju iespējas piesaistīt vai pārvietot līdzekļus vai citus aktīvus.

Ģeogrāfiskais izvietojums un SNP aprīte

- 5.2.16. SNP ir militārās preces, tai skaitā ieroči un sprāgstvielas un divējāda (civila un militāra) lietojuma preces, piemēram, iekārtas, materiāli, ķīmiskas vielas, programmatūras, tehnoloģijas un pakalpojumi. Divējāda lietojuma preču tirdzniecība tiek kontrolēta, jo tās potenciāli var tikt izmantotas nekontrolētai militāro tehnoloģiju vai ieroču izgatavošanai.⁴⁶³
- 5.2.17. SNP nekontrolēta izplatība rada nopietnus terorisma un proliferācijas draudus. Atsevišķu SNP nonākšana teroristu rokās var radīt nozīmīgus draudus Eiropas un citu pasaules valstu drošībai, tāpēc ir svarīga efektīva SNP eksporta, importa un arī tranzīta kontrole.
- 5.2.18. SNP aprītes normatīvo aktu izstrādi un preču kontroli īsteno SNP kontroles komiteja, kur koleģiāli ĀM valsts sekretāra vadībā darbojas Latvijas valsts iestādes: ĀM, EM, FM, Veselības ministrija, Aizsardzības ministrija, Valsts vides dienests, VP, VDD, SAB, VID, FID un Latvijas Bankas.⁴⁶⁴
- 5.2.19. SNP aprītes kontroli Latvijā nosaka "Stratēģiskas nozīmes preču aprītes likums" un MK 2010. gada 20. jūlija noteikumi Nr. 657 "Kārtība, kādā izsniedz vai atsaka izsniegt stratēģiskas nozīmes preču licences un citus ar stratēģiskas nozīmes preču aprīti saistītos dokumentus", kuros ir noteikts, ka katram SNP importa, eksporta vai tranzīta darījumam ir nepieciešama licence, kuras saņemšanai pieteikums jāiesniedz ĀM.⁴⁶⁵ Par SNP tiek uzskatītas preces, kuras ir ietvertas iepriekš minētā likuma kontrolējamo preču sarakstos. Kontrolējamo preču saraksti tiek izstrādāti starptautiskajos eksporta kontroles režīmos – Kodolmateriālu piegādātāju grupā (*Nuclear Suppliers Group*), Vasenāras vienošanās (*Wassenaar Arrangement*), Austrālijas grupa (*Australia group*), Raķešu tehnoloģiju kontroles režīms (*Missile Technology Control Regime*), kuri tiek transponēti Padomes Regulā Nr. 2021/821 (2021. gada 20. maijs), ar ko izveido Savienības režīmu divējāda lietojuma preču eksporta, starpniecības, tehniskās palīdzības, tranzīta un pārvadājumu kontrolei un ES Kopējā militāro preču sarakstā un ir tieši saistoši Latvijai. MK 2007. gada 25. septembra noteikumos Nr. 645 "Noteikumi par Nacionālo stratēģiskas nozīmes preču un pakalpojumu sarakstu" ir noteiktas SNP, kuru kontrole ir noteikta nacionālā līmenī.
- 5.2.20. Latvijā ir paredzēta administratīvā atbildība par pārkāpumiem SNP aprītes jomā.⁴⁶⁶ Kriminālatbildība ir paredzēta par preču un vielu, kā aprīte ir aizliegta vai speciāli reglamentēta, nelikumīgu pārvietošanu pāri Latvijas valsts robežai, t.sk. par SNP aprītes noteikumu pārkāpšanu.⁴⁶⁷
- 5.2.21. Pastāv risks, ka, izmantojot Latvijas transporta infrastruktūru un izdevīgo ģeogrāfisko novietojumu,⁴⁶⁸ tranzītā caur Latviju varētu tikt transportētas SNP uz valstīm, pret ko noteiktas ES sankcijas saistībā ar proliferāciju un augsta terorisma riska valstīm ar mērķi nodot SNP teroristiskajiem grupējumiem. Taču līdz šim Latvijā nav konstatēta SNP nodošana vai tirgošana noziedzīgiem grupējumiem.
- 5.2.22. Pārskata periodā uzsākti 65 kriminālprocesi pēc Krimināllikuma 237.¹ panta "Stratēģiskas nozīmes preču aprītes noteikumu pārkāpšana" (2020. gadā – 29, 2021. gadā – 22, bet 2022. gadā 14).⁴⁶⁹ Zemāk ietvertie gadījumu analīzes apraksti detalizētāku informāciju par pārskata periodā konstatētajiem stratēģiskas nozīmes preču aprītes noteikumu pārkāpumiem un uzsāktajiem kriminālprocešiem.

⁴⁶³ Stratēģiskas nozīmes preču kontrole. Pieejams: <https://www.mfa.gov.lv/lv/strategiskas-nozimes-precu-kontrole>.

⁴⁶⁴ MK 2009. gada 4. augusta noteikumi Nr. 866 *Stratēģiskas nozīmes preču kontroles komitejas nolikums*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/195928>.

⁴⁶⁵ MK 2010. gada 20. jūlija noteikumi Nr. 657 *Kārtība, kādā izsniedz vai atsaka izsniegt stratēģiskas nozīmes preču licences un citus ar stratēģiskas nozīmes preču aprīti saistītos dokumentus*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/214394-kartiba-kada-izsniedz-vai-atsaka-izsniegt-strategiskas-nozimes-precu-licences-un-citus-ar-strategiskas-nozimes-precu-apriti-sai>.

⁴⁶⁶ Stratēģiskas nozīmes preču aprītes likums – 20. pants. *Latvijas Vēstnesis*, 107, 05.07.2007. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=159963>.

⁴⁶⁷ Krimināllikums – 190.¹ pants, 237.¹ pants. *Latvijas Vēstnesis*, 199/200 (1260/1261), 08.07.1998. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/88966>.

⁴⁶⁸ Latvija ir piemērota vieta tranzīta un loģistikas organizēšanai starp ES, NVS valstīm un Āzijas tirgiem. Latvijas robeža ar Baltkrieviju un Krieviju ir arī ES ārējā robeža. Potenciāls ir arī Ziemeļu-Dienvidu koridoram, savienojot Baltijas jūras reģionu ar Indiju.

⁴⁶⁹ Dati iegūti no IeM Informācijas centra DWH datubāzes.

Gadījuma analīze Nr. 5.2.1

Latvijas loģistikas uzņēmums iegādājās no ASV divējāda lietojuma slīpmašīnu, kā arī informēja ASV ražotāju, ka preces gala lietojuma valsts ir Latvija. Saņemot precī, tika noformēta eksporta deklarācija tās eksportēšanai uz Krieviju. Pieprasot preces tehniskos parametrus, tika norādīti tādi parametri, kas liecināja, ka prece nav divējādas nozīmes un tās eksports uz Krieviju ir atļauts. Sazinoties ar ASV ražotāju, tika secināts, ka Latvijas uzņēmums ir sniedzis ražotājam viltotu gala lietotāja sertifikātu un eksporta kontroles nodaļai norādījis viltotus tehniskos parametrus, jo prece bija divējādas nozīmes. Par gadījumu tika veikta izmeklēšana un ierosināts kriminālprocess un prece atgriezta ASV.

Gadījuma analīze Nr. 5.2.2

Krievijas pilsonis, kas Latvijā un ES darbojas ar medicīnas preču tirdzniecību, iegādājās no ASV iekārtas, kas izmantojamas raķešu vadībai un navigācijai. Preces neatbilda divējāda lietojuma statusam, taču tās tiek izmantotas militārajā sfērā. Latvijas firma vēlējās tās eksportēt uz Krieviju. Pēc kravas aizturēšanas, Latvijas firma informēja, ka preces domātas 3D printeriem, kuri attiecīgi ražo medicīnas iekārtas. Uz aizdomu pamata par patieso gala lietojumu, tika veikta koordinācija ar ASV eksporta kontroles iestādēm un ražotāju, kā rezultātā preces tika konfiscētas un atgrieztas ASV. Operācijas ilgums līdz preču atgriešanai – 6 mēneši.

Gadījuma analīze Nr. 5.2.3

ES dalībvalsts vēlējās nosūtīt tranzītā cauri Latvijas ostai SNP – aviācijas bumbas – uz Turkmēnistānu. Bumbas tika vestas ar kuģi uz Rīgas ostu, lai tās izkrautu Rīgā un Krievijas pārvadātāji ar sauszemes transportu tās nogādātu uz Turkmēnistānu (kuģa kravā bija tikai aviācijas bumbas). Pēc riska izvērtējuma, kuģa kapteinis tika brīdināts par liegumu izkraut kravu Rīgā, kā arī iebraukt Rīgas ostā. Neskatoties uz brīdinājumu, kuģis noenkurojās pie Rīgas un mēneša garumā mēģināja veikt visas darbības, lai saņemtu atļauju tomēr kravu izkraut. Kuģim tika liegts iebraukt ostā un krava tika nogādāta ar kuģi sākotnējam eksportētājam.

Gadījuma analīze Nr. 5.2.4

Baltkrievijas pilsonis, kam pieder uzņēmumi vairākās ES valstīs, Latvijā reģistrēja SIA ar nolūku tranzītā pārvadāt cauri Latvijai ES tehnoloģijas uz Baltkrieviju, lai apgādātu militāro industriju. Sākotnējais mēģinājums izvest divējāda lietojuma precī beidzās ar atteikumu, kam sekoja mēģinājumi izvest tādas preces, kas tuvas divējāda lietojuma precēm vai arī izmantojamas, tai skaitā militārā industrijā. Par minētajiem gadījumiem tika uzsākts kriminālprocess.

- 5.2.23. Pārskata periodā SNP kontroles komiteja ir izsniegusi 2670 licences (tabula Nr. 5.2.1). Trīs gadu laikā ir izskatīti 80 172 preču identifikācijas pieprasījumi. Izvērtējot riskus gala saņēmēja valstī, starptautiskās saistības un ierobežojumus, kā arī reģionālo stabilitāti un drošību, 2022. gadā SNP kontroles komiteja ir atteikusi pārvadāt kravas 183 gadījumos.

Tabula Nr. 5.2.1 – SNP kontroles komitejas izsniegto licenču skaits

Gads	Eksporta licence	Importa licence	Tranzīta licence	Peču pārvietošana no ES uz Latviju	Preču pārvietošana no Latvijas uz ES	Kopā
2020	126	90	44	242	64	566
2021	168	207	40	292	141	848
2022	298	278	15	401	264	1256

- 5.2.24. 2020.–2022. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo pārskata periodu samazinājies tranzītā pārvietoto SNP īpatsvars (tabula Nr. 5.2.2). Pārskata periodā divējāda lietojuma preces tranzītā galvenokārt pārvietotas uz Apvienotajiem Arābu Emirātiem, Baltkrieviju un Kazahstānu (tabula Nr. 5.2.3). Divējāda lietojuma preces, kas pārvietotas tranzītā uz šīm

valstīm, ir detalizēti pārbaudītas SNP kontroles komitejā un izsniegtas atbilstošās licences. Pārskata periodā konstatēti gadījumi, kad, izmantojot Latvijas tranzīta ceļus, nelegāli ir mēģināts transportēt divējāda lietojuma preces (gadījuma analīze Nr. 5.2.4).

Tabula Nr. 5.2.2 – SNP importa, eksporta un tranzīta īpatsvars

Virziens	Summa (milj. EUR)	Īpatsvars (%)
2017.–2019. gads		
Imports	172,263	37
Eksports	246,955	54
Tranzīts	40,454	9
Kopā 2017.–2019. gadā	459,671	100
2020.–2022. gads		
Imports	154,055	24,3
Eksports	458,526	72,4
Tranzīts	20,317	3,2
Kopā 2020.–2022. gadā	632,898	100

Tabula Nr. 5.2.3 – Divējāda lietojuma preču tranzīts caur Latviju par 2020., 2021. un 2022. gadu

Valsts lietojuma preču tranzītu (%)	Summa (milj. EUR)	Īpatsvars pret kopējo divējāda lietojuma preču tranzītu (%)
Apvienotie Arābu Emirāti	0,5	2,47
Baltkrievija	5,72	28,23
Kazahstāna	0,005	0,2
Krievija	8,461	41,76
Šrilanka	0,073	0,36
Tunisija	0,098	0,48
Uganda	2,74	13,52
Ukraina	0,155	0,76
Vjetnama	2,511	12,39
Kopējais tranzīts	20,263	100

5.2.25. Eksporta jomā vislielākais licenču skaits ir izsniegts uz Ukrainu. Militārās preces ir sūtītas uz Austrāliju, Šveici, Lielbritāniju (20 licences), Norvēģiju, Jaunzēlandi, Dienvidāfriku, ASV (29 licences) un Ukrainu (30 licences). Divējāda lietojuma preces ir eksportētas uz Ukrainu (23 licences), Ķīnu (22 licences), Izraēlu (11 licences), Honkongu (6 licences), Turciju (5 licences), Nigēriju, Meksiku, Malaiziju, Indonēziju, Indiju, Taizemi, Taivānu, Tadžikistānu, Singapūru, Saūda Arābiju, Uzbekistānu, Filipīnām, Dienvidkoreju, Armēniju, Argentīnu, Apvienotajiem Arābu Emirātiem un Dienvidāfriku. Lielais eksporta licenču skaits uz Ķīnu ir izskaidrojams un attiecināms tikai uz viena veida precēm un vienu Latvijas ražotāju (tabula Nr. 14.3). Licenču izsniegšanas procesi tiek uzraudzīti un kontrolēti.⁴⁷⁰

5.2.26. Pēc Krievijas 2022. gadā uzsāktās karadarbības Ukrainā novērojamas būtiskas izmaiņas SNP eksporta jomā. Ievērojami krities SNP starpnieku apjoms. Iepriekš tika identificēta Latvijas loģistikas uzņēmumu kā starpnieku izmantošana ES un ASV ražoto divējāda lietojuma preču (metālapstrādes darbagaldi un mikroshēmas) reeksportam uz trešajām valstīm – īpaši uz Krieviju un Baltkrieviju. Būtisks kritums ir arī to Latvijas starpnieku darbībā, kas eksportēja Krievijā ražotās aviācijas rezerves daļas (Latvijas Nacionālā saraksta preces), ņemot vērā, ka tās tika iekļautas ES sankcijās.

5.2.27. Ievērojot minēto, būtiski piebilst, ka pēc 2022. gada 24. februāra Latvija nav izsniegusi nevienu SNP licenci eksportam uz Krieviju un Baltkrieviju, lai gan citas ES valstis turpina šo

⁴⁷⁰ Stratēģiskas nozīmes preču kontrole. Pieejams: <https://www.mfa.gov.lv/lv/strategiskas-nozimes-precu-kontrole>.

preču piegādes, izmantojot sankcijās norādītos izņēmumus. 2022. gadā lielākā daļa izsniegto eksporta licenču ir tieši uz Latvijas ražotāju SNP, izņemot militāros sūtījumus Ukrainai, kuros tiek eksportētas partneru valstu militārās preces. Galvenās Latvijā ražoto preču jomas ir bezpilota lidaparāti, radiācijas monitoringa iekārtas, navigācijas iekārtas, termālās kameras bezpilota lidaparātiem, optiskās komponentes, munīcija un termālie tēmekļi. Šo preču un citu SNP ražošanas pieaugums pārskata periodā arī ir iemesls eksporta paaugstinājumam ([tabula Nr. 14.3](#)).

- 5.2.28. Kopumā pārskata periodā nav saskatāmi būtiski pārkāpumi vai mēģinājumi apiet ES sankcijas attiecībā uz SNP jomu, jo Krievija un Baltkrievija nebija galvenais Latvijas ražotāju tirgus SNP aprites jomā arī pirms visaptverošo sankciju noteikšanas saistībā ar Krievijas militāro agresiju Ukrainā. Konstatēts, ka pēc 2022. gada 24. februāra bija mēģinājumi meklēt jaunus tirgus Centrālāzijā un Ķīnā nestratēģiskas nozīmes mikroshēmu piegādēm, kas varētu netieši liecināt par to nonākšanu Krievijas rokās. Šī tendence šobrīd ir būtiski samazinājusies ([tabula Nr. 14.3](#)).

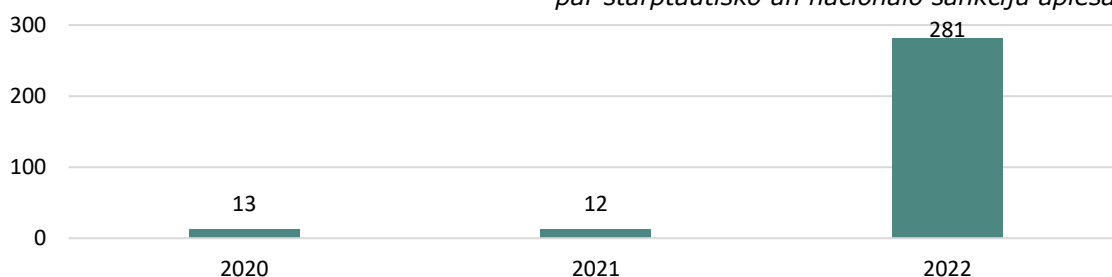
Finanšu pakalpojumu ievainojamība

- 5.2.29. Finanšu pakalpojumu ievainojamība padziļināti vērtēta un aprakstīta nodaļā "[Terorisma finansēšana](#)". Aprakstītie ievainojamību veicinošie aspekti un īstenotie risku mazinošie pasākumi ir attiecināmi arī uz finanšu sektora ievainojamību tikt izmantotam PF nolūkiem.⁴⁷¹

Ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem

- 5.2.30. Pārskata periodā FID saņēmis 1 ziņojumu par aizdomīgu darījumu, kur kredītiestādei radušās aizdomas par PF. Lai gan pārskata periodā saņemto ziņojumu skaits ir zems, tas kompetento institūciju ieskatā skaidrojams ar vairākiem faktoriem, proti, vidēji zemie PF draudi Latvijā, kā arī pārrobežu plūsmas samazināšanās (plašāks skaidrojums punktā [Nr. 5.1.1.](#)).
- 5.2.31. Minēto ievainojamību mazina fakts, ka Novēršanas likuma subjekti pārskata periodā augstā līmenī demonstrējuši spēju identificēt aizdomas par sankciju apiešanu, kas nav saistītas ar PF. 2022. gadā ievērojami audzis FID saņemto ziņojumu par starptautisko un nacionālo sankciju apiešanu skaits, kas lielākoties saistīti ar pret Krieviju vērstajām sankcijām, kas noteiktas, reaģējot uz tās militāro iebrukumu Ukrainā (grafiks Nr. 5.2.1). Plašāka informācija skatāma nodaļā "[Sankciju pārkāpšanas un apiešanas risku novērtējums](#)".

Grafiks Nr. 5.2.1 – FID saņemtie ziņojumi par aizdomām par starptautisko un nacionālo sankciju apiešanu

- 5.2.32. Ņemot vērā, ka sankciju apiešanas tipoloģijas lielā mērā pārklājas (neatkarīgi no tā, vai sankcijas noteiktas saistībā ar proliferāciju), šie dati mazina Latvijas nacionālo PF ievainojamību, jo Novēršanas likuma subjekti spēj identificēt sankciju apiešanas tipoloģijas. Fakts, ka Novēršanas likuma subjekti spēj identificēt sankciju, kas nav saistītas ar proliferāciju, apiešanas aizdomas, ļauj izdarīt secinājumu, ka Novēršanas likuma subjektiem ir arī pietiekamas spējas identificēt aizdomas par PF.

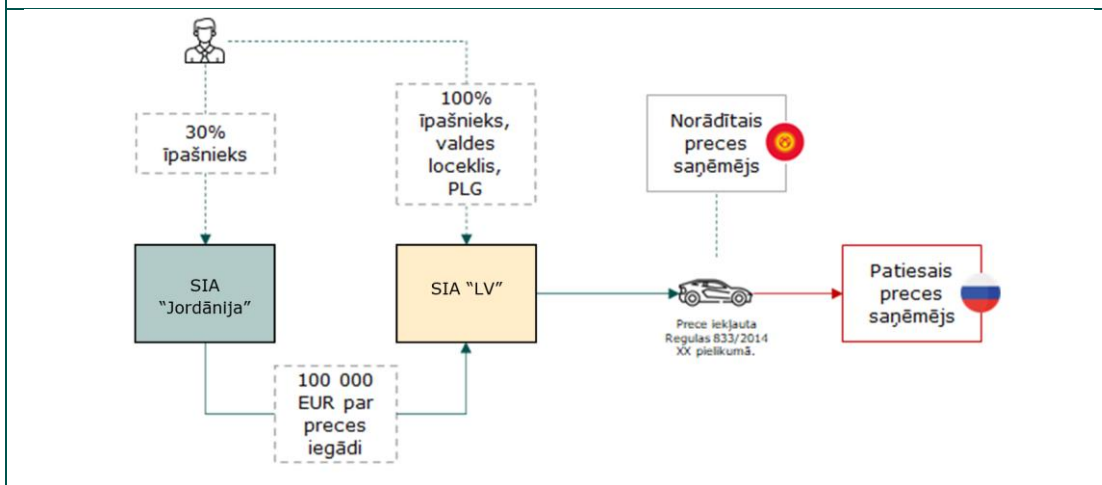
Gadījuma analīze Nr. 5.2.5 – Sektorālo sankciju apiešana

FID rīcībā nonākusi informācija par luksusa automašīnas, kuras vērtība pārsniedz 50 000 EUR, iespējamu piegādi uz Krieviju. Saskaņā ar Regulu 833/2014 šādas preces ir aizliegts pārdot, piegādāt, nodot vai eksportēt jebkurai fiziskai vai juridiskai personai, vienībai vai struktūrai Krievijā vai izmantošanai Krievijā. Par minēto liecina šādi fakti un apstākļi:

⁴⁷¹ Par citām iespējamām ievainojamībām ir aprakstīts sankciju nodaļā un paaugstinātu risku pakalpojumu nodaļā.

- Jordānijā reģistrēts uzņēmums SIA "Jordānija" pieteica maksājumu vairāk kā 100 tūkst. EUR apmērā Latvijas kredītiestādes klientam SIA "LV" par automašīnas iegādi.
- Kā gala saņēmējs norādīts Kirgizstānas pilsonis, lai gan samaksu par automašīnas iegādi veic SIA "Jordānija".
- SIA "LV" saimnieciskā darbība nav saistīta ar automašīnu tirdzniecību.
- Darījuma pamatošanai SIA "LV" Latvijas kredītiestādei iesniedzis dokumentus ar fiktīvu dokumentu un viltojuma pazīmēm. Vienlaikus nav iesniegta automašīnas importa deklarācija, kas apliecinātu automašīnas ieviešanu Kirgizstānā.
- Publiski nav atrodama informācija, ka automašīna būtu reģistrēta Kirgizstānā. Vienlaikus publiski pieejama informācija, ka automašīna ar konkrēto transportlīdzekļa identifikācijas numuru reģistrēta Krievijā.
- SIA "Jordānija" īpašnieku struktūra liecina par to, ka caur vairākām juridiskām personām SIA "Jordānija" daļēji pieder fiziskai personai, kas ir arī SIA "LV" valdes locekle, 100% kapitāldaļu turētāja un PLG.

FID pēc Latvijas kredītiestādes iesūtītā ziņojuma par aizdomīgu darījumu analīzes un papildus finanšu izlūkošanas veikšanas nosūtījusi informāciju kompetentajai tiesībsargāšanas iestādei.

- 5.2.33. Neskatoties uz minēto un faktu, ka kopējā saņemto ziņojumu kvalitāte ir apmierinoša, un Novēršanas likuma subjekti demonstrē riskos balstītas pieejas piemērošanu veikto darījumu izvērtēšanā, nepieciešams turpināt pasākumus Novēršanas likuma subjektu zināšanu pilnveidošanai, tādējādi arī kāpinot ziņojumu par aizdomām par PF rādītājus.

Finanšu izlūkošana un kriminālprocesi

- 5.2.34. FID pārskata periodā nav saņēmis nevienu ārvalstu dienestu pieprasījumu vai informatīvo ziņojumu saistībā ar PF. Informācija, kas saistīta ar PF, tiktu izskatīta steidzamā kārtībā un padziļināti vērtēta attiecībā uz nepieciešamību izdot rīkojumu par līdzekļu iesaldēšanu, informācijas sniegšanu pirmstiesas izmeklēšanas iestādēm vai citu FID kompetencē esošu darbību veikšanai.
- 5.2.35. Pārskata periodā FID, pamatojoties uz tā rīcībā esošo informāciju, kas rada aizdomas, ka ir noticis noziedzīgs nodarījums – sankciju pārkāpšana – ir izdevis rīkojumus par līdzekļu iesaldēšanu 235 571,53 EUR apmērā. Jānorāda, ka neviens no šiem rīkojumiem par līdzekļu iesaldēšanu nav attiecināms uz līdzekļiem, kas saistīti ar PF vai ar tādu sankciju pārkāpšanu, kas noteiktas saistībā ar proliferāciju. Minētie rīkojumi par līdzekļu iesaldēšanu saistīti ar pret Krieviju un Baltkrieviju noteikto sankciju, kas noteiktas saistībā ar militāro agresiju Ukrainā, apiešanu.
- 5.2.36. Pārskata periodā FID 4 gadījumos VDD ir sniedzis informāciju (kompetentās iestādes atzinumu), kur sniegtā informācija radījusi pamatotas aizdomas par to, ka ir noticis Krimināllikuma 84. pantā noteiktais noziedzīgais nodarījums "Starptautisko organizāciju un Latvijas Republikas noteikto sankciju pārkāpšana". Tāpat sniegti 26 riska informācijas ziņojumi, kā arī 4 gadījumos sniegtas papildus ziņas pie jau uzsākta kriminālprocesa. Neviens no šiem ziņojumiem nav par PF vai tādu sankciju pārkāpšanu, kas noteiktas saistībā ar proliferāciju.

- 5.2.37. Pārskata periodā nav ierosināts neviens kriminālprocess pēc Krimināllikuma 73.¹ panta "Masveida iznīcināšanas ieroču izgatavošanas, glabāšanas, pārvietošanas, lietošanas un izplatīšanas finansēšana". Savukārt statistika par pārskata periodā pieaugošo uzsākto kriminālprocesu pēc Krimināllikuma 84. panta "Starptautisko organizāciju un Latvijas Republikas noteikto sankciju pārkāpšana" skaitu skatāma nodaļā ["Sankciju pārkāpšanas un apiešanas risku novērtējums"](#).
- 5.2.38. Papildus norādāms, ka pārskata periodā prokuratūra nav ne saņēmusi no ārvalsts, ne nosūtījusi ārvalstij nevienu krimināltiesiskās palīdzības lūgumu par noziedzīgiem nodarījumiem, kas paredzēti Krimināllikuma 73. un 73.¹ pantā. Minētais, cita starpā, arī apliecina, ka PF riski Latvijā nav augsti.
- 5.2.39. Kopumā secināms, ka Novēršanas likuma subjekti spēj identificēt sankciju apiešanas tipoloģijas (neatkarīgi no tā, vai sankcijas noteiktas saistībā ar proliferāciju), FID spēj veikt tam normatīvajos aktos noteiktos pienākumus, apturot, iespējams, noziedzīgi iegūtu līdzekļu plūsmu, kad tā ir saistīta ar iespējamu sankciju pārkāpšanu un sniegt informāciju pirmstiesas izmeklēšanas iestādēm. Kā norādīts iepriekš, PF un sankciju apiešanas tipoloģijas savstarpēji būtiski pārklājas. Līdz ar to valsts iestādes izdara faktos balstītu pieņēmumu, ka Latvijas nacionālā PF ievainojamība nav augsta, jo gan Novēršanas likuma subjekti, gan FID, gan izmeklēšanas iestādes spēj novērst un apkarot sankciju apiešanu. Līdz ar to valsts institūcijas uzskata, ka, ja tiks konstatētas aizdomas par PF, valsts institūcijas tās spēs profesionāli izmeklēt.

Proliferācijas finansēšanas riski

- 5.2.40. Atbildīgās valsts institūcijas uzskata, ka PF draudi Latvijā ir vidēji zemi. PF draudus rada personas un starptautisko tiesību subjekti ar potenciālu nodarīt kaitējumu, piesaistot, pārvietojot, uzglabājot vai izmantojot līdzekļus un citus aktīvus (neatkarīgi no tā, vai tie ir likumīgi vai nelikumīgi iegūti) proliferācijas mērķiem. Galvenie starptautiski identificētie PF draudi izriet no Ziemeļkorejas un Irānas, taču teorētiski pastāv arī citi PF draudi. Ziemeļkoreja un Irāna ir pakļautas sankcijām, līdz ar to Ziemeļkorejas un Irānas personām, kas saistītas ar proliferāciju, ir jāorientējas uz darījumu veikšanu caur sarežģītām maksājumu shēmām, izmantojot viegli ievainojamu finanšu institūciju pakalpojumus.
- 5.2.41. Atbildīgās valsts institūcijas uzskata, ka PF ievainojamība Latvijā ir vidēji zema. Latvijā ir attīstīts finanšu sektors, kurā tiek sniegti pakalpojumi, kas var tikt izmantoti PF. Latvija ir piemērota vieta tranzīta un loģistikas organizēšanai starp ES, NVS valstīm un Āzijas tirgiem. Pastāv risks, ka, izmantojot Latvijas transporta infrastruktūru un izdevīgo ģeogrāfisko novietojumu, tranzītā caur Latviju varētu tikt transportētas SNP uz valstīm, pret ko noteiktas sankcijas saistībā ar proliferāciju un augsta terorisma riska valstīm ar mērķi nodot SNP teroristiskajiem grupējumiem. Vienlaikus Latvijā pastāv efektīvi SNP aprites kontroles mehānismi.
- 5.2.42. Secināms, ka PF riski Latvijā ir **vidēji zemi**. Pastāv iespēja, ka Latvija var tikt izmantota PF šādos veidos (saraksts nav izsmeljošs):
- 5.2.42.1. Noziedznieki var izmantot Latvijas finanšu sistēmu pārskaitījumu veikšanai kā posmu sarežģītu darījumu ķēdē PF vai sankciju, kas noteiktas saistībā ar proliferāciju, pārkāpšanai.
 - 5.2.42.2. Noziedznieki var izmantot Latvijas finanšu sistēmu pārskaitījumu veikšanai kā posmu sarežģītu darījumu ķēdē, kad SNP tiek transportētas caur citām valstīm, bet finanšu līdzekļi tiek pārskaitīti caur Latvijā reģistrētiem finanšu pakalpojumu sniedzējiem.
 - 5.2.42.3. Noziedznieki var izmantot Latvijas transporta infrastruktūru un izdevīgo ģeogrāfisko novietojumu, tranzītā caur Latviju transportējot SNP uz valstīm, pret ko noteiktas ES sankcijas un augsta terorisma riska valstīm ar mērķi nodot SNP teroristiskajiem grupējumiem.

6. Sankciju pārkāpšanas un apiešanas risku novērtējums

- 6.1.1. NRA 2023 identificēti Latvijai piemītošie sankciju pārkāpšanas un apiešanas riski. Atbilstoši PB metodoloģijai, kas izmantota NRA 2023 izstrādē, un, to attiecīgi pielāgojot, arī šajā sankciju pārkāpšanas un apiešanas risku novērtējumā riska līmeņa noteikšanai analizēti sankciju pārkāpšanas un apiešanas draudi un ievainojamība, kā arī noteikts to līmenis.
- 6.1.2. Latvijai piemītošais sankciju pārkāpšanas un apiešanas draudu un ievainojamības līmenis noteikts, pamatojoties uz šādu aspektu izvērtējumu: juridiskais ietvars; finanšu plūsmas; ģeogrāfiskais novietojums; sankciju ieviešanas uzraudzība; resursu un kapacitātes pietiekamība; ziņošanas rādītāji par sankciju pārkāpšanu un apiešanu u. c. Papildus vērtēti arī pārskata periodā veiktie pasākumi sankciju pārkāpšanas un apiešanas risku mazināšanai, kā arī definēti turpmāk veicamie pasākumi.
- 6.1.3. Ņemot vērā, ka normatīvajā regulējumā pastāv sankciju iedalījums pēc to satura, proti, finanšu ierobežojumi; civiltiesiskie ierobežojumi; ieceļošanas ierobežojumi; stratēģiskas nozīmes preču un citu preču aprites ierobežojumi; tūrisma pakalpojumu sniegšanas ierobežojumi un ne visiem no uzskaitītajiem sankciju veidiem pēc satura piemīt vienādi augsti sankciju pārkāpšanas riski, tie vērtējami atsevišķi.
- 6.1.4. Jānorāda, ka NRA 2023 padziļināti vērtēti finanšu ierobežojumu un stratēģiskas nozīmes preču un citu preču aprites ierobežojumu jeb sektorālo sankciju pārkāpšanas riski, jo tieši šo sankciju veidi pēc satura pārskata periodā prevalējuši biežuma un ieviešanas sarežģītības kontekstā, to izpilde pieprasījusi ievērojamu resursu gan no privāto, gan publisko tiesību subjektu puses, kā arī praksē identificētas noteiktas nepilnības sankciju izpildes sistēmā ES, t. sk. Latvijas, līmenī.

Normatīvā regulējuma ietvars

- 6.1.5. Sankciju izpildes sistēmas normatīvā regulējuma apraksts detalizēti sniegts FID 2022. gadā izstrādātājā risku novērtējumā "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas un sankciju pārkāpšanas riski publiskajā sektorā", kas publiski pieejams FID tīmekļa vietnē.⁴⁷²

Draudi

- 6.1.6. Sankciju pārkāpšanas draudus var radīt sankciju subjekti, kuru interesēs ir apiet sankcijās noteiktos ierobežojumus, kā arī personas, kas nav sankciju subjekti, bet, kuras peļņas gūšanas vai citādos nolūkos var mēģināt palīdzēt sankciju subjektiem veikt aizliegtus darījumus vai turpināt saimniecisko darbību tādās nozarēs, pret kurām ir noteiktas sektorālās sankcijas.
- 6.1.7. Pārskata periodā aktuālie nacionālie sankciju pārkāpšanas draudi, kas izriet no tādām sankcijām, kas ir noteiktas saistībā ar terorismu vai proliferāciju, vērtēti šī NRA ietvaros un aprakstīti nodaļā "[Nacionālais terorisma finansēšanas un proliferācijas finansēšanas risku novērtējums](#)".
- 6.1.8. Lai gan ES ir spēkā vairāk nekā 40 dažādi sankciju režīmi pret dažādiem sankciju subjektiem,⁴⁷³ ņemot vērā aktuālo ģeopolitisko situāciju un Latvijas ģeogrāfisko novietojumu, nesašaubāmi būtiskākos sankciju pārkāpšanas draudus Latvijā rada tieši ES sankcijas, kas noteiktas attiecībā uz Latvijas kaimiņvalstīm – Krieviju un Baltkrieviju.
- 6.1.9. Kontekstā ar Latvijas ģeogrāfisko novietojumu sankciju pārkāpšanas un apiešanas draudus rada fakts, ka liela daļa ārzemnieku, kam Latvijā izsniegta TUA, ir Krievijas un Baltkrievijas valsts piederīgie. Uz 2021. gada 1. jūliju 44 361 ārzemniekiem bija derīga Latvijā izdota TUA. No tām 22% (9795) izsniegta Krievijas valsts piederīgajiem un 5% (2353) Baltkrievijas valsts piederīgajiem.⁴⁷⁴ Tāpat Krievijas un Baltkrievijas valsts piederīgajiem (gan Latvijā, gan ārzemēs dzīvojošiem) pieder kapitāldaļas vairākos Latvijas uzņēmumos.⁴⁷⁵ Uz 2022. gada beigām kā Latvijā reģistrētu juridisku personu PLG, kas ir nerezidenti, visbiežāk ir reģistrēti Krievijas pilsoņi (3287 jeb 22% no visiem reģistrētajiem PLG, kas ir nerezidenti).⁴⁷⁶ Minētie faktori liecina, par izteiktu minēto valstu (īpaši Krievijas) valsts piederīgo klātbūtni Latvijas finanšu sistēmā un pieeju nepieciešamajai infrastruktūrai iespējamām sankciju pārkāpšanas un apiešanas darbībām.

⁴⁷² NILLTPF un sankciju pārkāpšanas riski publiskajā sektorā. Pieejams: https://fid.gov.lv/uploads/files/2022/Publik%C4%81%20sektora%20risku%20nov%C4%93rt%C4%93jums_08062022.pdf.

⁴⁷³ EU Sanctions Map. Pieejams: <https://www.sanctionsmap.eu/#/main>.

⁴⁷⁴ TUA skaits uz 2021. gada 1. jūliju. Pieejams https://www.pmlp.gov.lv/uzturesanas-atlajas?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F.

⁴⁷⁵ Vienlaikus norādāms, ka pārskata periodā ir liegta iespēja Krievijas un Baltkrievijas pilsoņiem iegūt TUA Latvijā, investējot kapitālsabiedrībās.

⁴⁷⁶ UR sniegtā informācija.

Sektorālo sankciju pārkāpšanas un apiešanas draudi

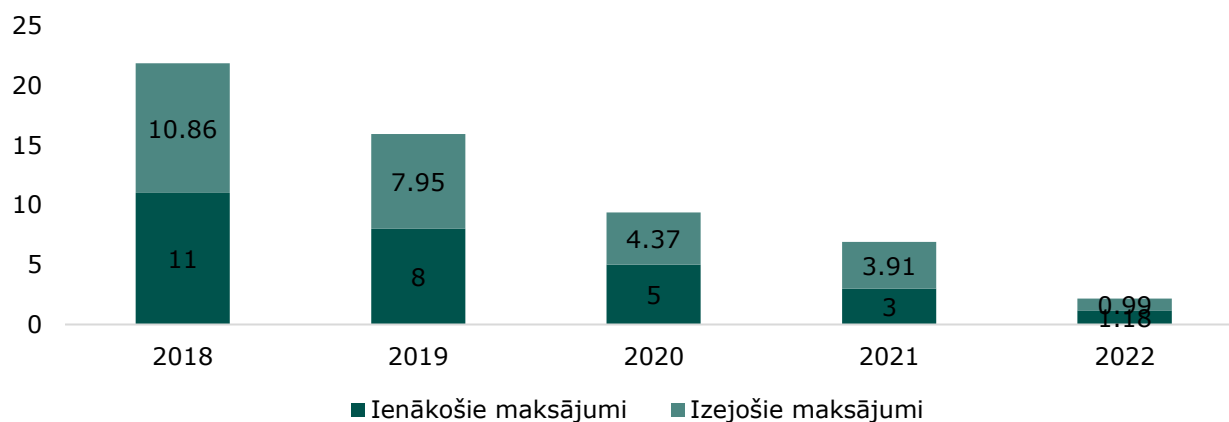
- 6.1.10. Latvijai ģeogrāfiskā novietojuma dēļ vēsturiski ir izveidojusies cieša ekonomiskā sadarbība gan ar Krieviju, gan Baltkrieviju (tabula Nr. 6.1.1), kas rada ievērojamus sektorālo sankciju pārkāpšanas draudus. Pārskata perioda beigās eksportēto preču vērtībai novērojama tendence samazināties, savukārt importēto preču vērtība no Krievijas 2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu nedaudz pieaugusi. Būtiski norādīt, ka uz šīm valstīm samazinās importa un eksporta īpatsvars (no Latvijas kopējā importa un eksporta).
- 6.1.11. No Krievijas 2021. gadā visbiežāk tika importēti minerālprodukti (623 milj. EUR, 35%), kā arī dzelzs un tērauda preces (459 milj. EUR, 26%), bet 2022. gadā minerālais kurināmais, minerāleļļas un to pārtvaices produkti; bitumenvielas; minerālvaski (1 mljrd. EUR, 51%) un graudaugu produkti (78 milj. EUR, 3,9%). Savukārt no Baltkrievijas 2021. gadā visbiežāk tika importēti koks un koka izstrādājumi (149 milj. EUR, 60%), bet 2022. gadā dzīvnieku, augu vai mikrobu tauki un eļļas un to šķelšanās produkti; gatavi pārtikas tauki; dzīvnieku vai augu vaski (48 milj. EUR, 7%).

Tabula Nr. 6.1.1 – Eksports un imports ar Krieviju un Baltkrieviju 2021. un 2022. gadā⁴⁷⁷

	Valsts	Gads	Vieta to valstu vidū, uz kurām Latvija eksportēja/ importēja preces	Eksportēto/ importēto preču vērtība (EUR)	Īpatsvars no kopējās eksportēto/ importēto preču vērtības
Eksports	Krievija	2021	5. vieta	1,1 mljrd.	7,3%
		2022	4. vieta	1,20 mljrd.	5,6%
	Baltkrievija	2021	20. vieta	0,1 mljrd.	1,1%
		2022	22. vieta	0,18 mljrd.	0,9%
Imports	Krievija	2021	4. vieta	1,7 mljrd.	9,1%
		2022	5. vieta	1,8 mljrd.	6,9%
	Baltkrievija	2021	12. vieta	0,4 mljrd.	2,4%
		2022	16. vieta	0,30 mljrd.	1,1%

- 6.1.12. Latvijas kredītiestāžu klientu maksājumu plūsmai uz Krievijas kredītiestādēm pēc finanšu sektora kapitālā remonta ir izteikta tendence samazināties (grafiks Nr. 6.1.1 un grafiks Nr. 6.1.2). Šāda tendence saglabājusies arī pārskata periodā, ko būtiski ietekmējušas arī pret Krieviju noteiktās ES sankcijas. Ja 2021. gadā Krievijas kredītiestādes vēl bija starp biežākajām maksājumu saņēmēju un nosūtītāju kredītiestādēm (Krievija ierindojās 4. vietā aiz Lietuvas, Igaunijas un Vācijas), tad 2022. gadā Krievijas kredītiestādes, kas saņēmušas un nosūtījušas maksājumus, ierindojušās tikai 12. vietā.⁴⁷⁸

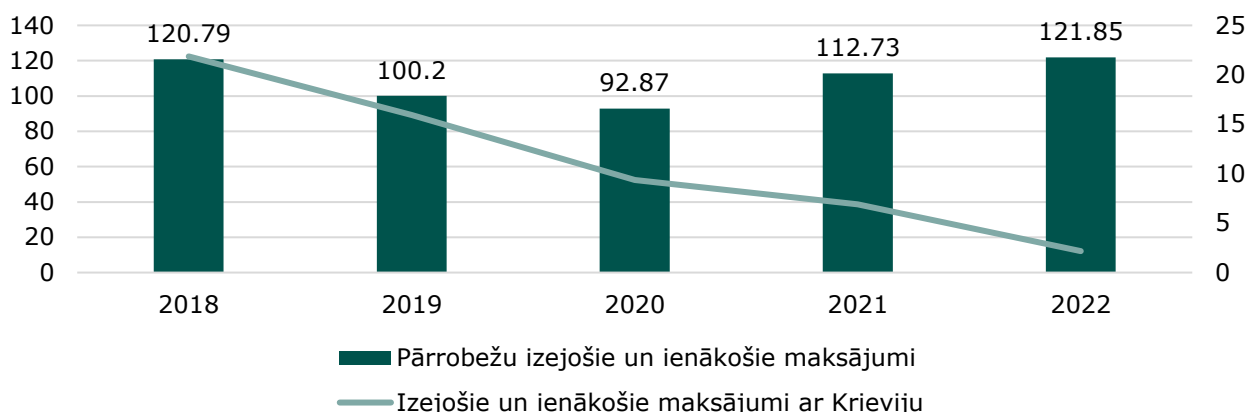
Grafiks Nr. 6.1.1 – Latvijas kredītiestāžu klientu pārrobežu maksājumi uz Krievijas kredītiestādēm, mljrd. EUR

⁴⁷⁷ Centrālās Statistikas pārvalde, Oficiālās statistikas portāls, *Eksports un imports pa valstīm, valstu grupām un teritorijām*. Pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_TIR_AT_ATD/ATD020.

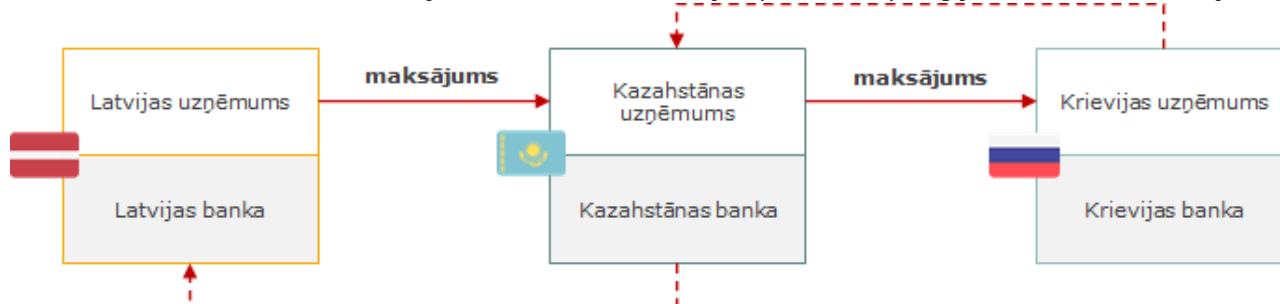
⁴⁷⁸ Latvijas Bankas sniegtie dati.

Grafiks Nr. 6.1.2 – Latvijas kredītiestāžu klientu pārrobežu maksājumi, mljrd. EUR

6.1.13. Latvijas Banka pēc sankciju stāšanās spēkā veikusi monitoringu par maksājumu plūsmu uz un no valstīm, kuras potenciāli varētu tikt izmantotas sankciju apiešanai. Monitoringa dati uzrādīja būtisku maksājumu uz Krieviju un no tās kritumu, bet vienlaikus tika novērota tendence, ka 2022. gada otrajā ceturksnī palielinājās maksājumu plūsmas uz tādām valstīm kā Kazahstāna, Azerbaidžāna, Turcija, Armēnija un Ķīna. Latvijas Banka ir analizējusi arī eksporta / importa datu izmaiņas 2020.–2022. gadā uz / no Krievijas, Baltkrievijas un Centrālāzijas valstīm. Konstatēts būtisks kāpums 2021. un 2022. gadā uz tām pašām valstīm, uz kurām vērojams maksājumu plūsmas pieaugums. 2022. gada trešajā un ceturtajā ceturksnī tendence saglabājās līdzīga. Savukārt 2022. gada otrajā un trešajā ceturksnī konstatēts pieaugums maksājumos uz un no AAE. Kredītiestādes darījumu uzraudzības ietvaros pievērš uzmanību riskiem, kas izriet no minētās tendences, kā rezultātā ir identificējušas konkrētas sankciju apiešanas tipoloģijas (shematiskais attēlojums Nr. 6.1.1).⁴⁷⁹

Shematiskais attēlojums Nr. 6.1.1 – Sankciju apiešanas tipoloģijas shematiskais attēlojums

6.1.14. Par to, ka Latvija ir pakļauta augstiem sektorālo sankciju pārkāpšanas un apiešanas draudiem liecina arī uz Latvijas robežas noraidīto kravu apjoms. Sakarā ar pret Krieviju un Baltkrieviju noteiktajām sankcijām un no tā izrietošo pastiprināto sankcijām pakļauto preču kontroli uz robežas, VID Muitas pārvaldes veikto operatīvo darbību rezultātā 2022. gadā noraidītas 3257 preču kravas, liedzot eksportēt, importēt vai pārvietot tranzītā noteiktu veidu preces uz Krieviju un Baltkrieviju.⁴⁸⁰

6.1.15. Saskaņā ar VID Muitas pārvaldes sniegto informāciju bieži konstatētas šādas sektorālo sankciju pārkāpšanas un apiešanas metodes:

6.1.15.1. Komersanti mēģina ievest ES preces, kas pakļautas sankcijām, izmantojot neatbilstošus Kombinētās nomenklatūras preču kodus. Tas lielākoties attiecināms uz kokmateriāliem no Krievijas un Baltkrievijas, jo ES sankcijas aizliedz importēt neapstrādātus kokmateriālus vai celtniecības materiālus, bet ir atļauts ievest kokmateriālu konstrukcijas, tāpēc komersanti mēģina ievest kokmateriālus, deklarējot tos kā jau gatavās konstrukcijas.

6.1.15.2. ES komersanti uz Krieviju mēģināja izvest preces ar samazinātu preču vērtību, lai tās netiktu pakļautas luksusa preču sankcijām (preces vērtība nedrīkst pārsniegt 300 EUR).

⁴⁷⁹ Gads Krievijai piemēroto sankciju zīmē: riski joprojām saglabājas augsti. Pieejams: <https://www.bank.lv/component/content/article/678-aktualitates/raksti/16386-gads-krievijai-piemeroto-sankciju-zime-riski-joprojam-saglabajas-augsti>.

⁴⁸⁰ 2023. gadā (līdz 1. jūnijam) 1680 gadījumos VID Muitas pārvalde ir liegusi pārvietot pāri robežai sankcijām pakļautās preces. Pieejams: <https://nra.lv/latvija/419497-vid-sacis-170-kriminalprocesus-par-sankciju-pret-krieviju-un-baltkrieviju-parkapsanu.htm>.

- 6.1.15.3. Komersanti izmanto dubultos dokumentu komplektus, lai vienu iesniegtu Latvijā, bet citu – Krievijā (piemēram, preces pēc VID Muitas pārvaldei iesniegtajiem dokumentiem ir paredzētas, piemēram, Kazahstānai, bet faktiski prece ir paredzēta Krievijai).
- 6.1.15.4. Kravu pārvadātājiem tiek izsniegti vairāki preču pavaddokumenti, kas satur atšķirīgu informāciju par preču aprakstiem un kodiem, nosūtītājiem, saņēmējiem, piegādes adresēm ar nolūku izvairīties no muitas kontrolēm sankciju jomā.
- 6.1.16. Ņemot vērā visu iepriekš minēto, sektorālo sankciju pārkāpšanas un apiešanas draudi Latvijā vērtējami kā **augsti**.

Finanšu ierobežojumu pārkāpšanas un apiešanas draudi

- 6.1.17. Vērtējot sankcijām pakļauto valstu noguldījumu apmēru, norādāms, ka Latvijas kredītiestādēs dominē iekšzemes un ES valstu klientu noguldījumi, kas 2022. gada decembrī veidoja 95.4% no visa noguldījumu apmēra. No Latvijas Bankas sniegtās informācijas secināms, ka NVS valstu, t. sk. Krievijas un Baltkrievijas, noguldījumu apjoms Latvijas kredītiestādēs ir relatīvi neliels.
- 6.1.18. Attiecībā uz sankcijām pakļauto fizisku un juridisku personu noguldījumiem attiecināmas Sankciju likuma 5. panta pirmajā daļā noteiktās prasības, proti, visi līdzekļi un finanšu instrumenti, kas tieši vai netieši, pilnībā vai daļēji ir sankciju subjekta īpašumā, valdījumā, turējumā vai kontrolē, t. sk., kas nodoti trešajām personām, ir iesaldējami. Šādu Latvijas kredītiestādēs iesaldēto līdzekļu apjoms saskaņā ar Latvijas Bankas apkopoto informāciju līdz 2022. gada 30. decembra dienas beigām bija aptuveni 81,4 milj. EUR. Identificētas 6 fiziskas personas, kuras ir tieši pakļautas sankcijām, un 35 juridiskas personas, kuras nav tieši iekļautas sankciju sarakstos, bet konstatētas sankciju sarakstos iekļautu personu īpašumtiesības vai kontrole šajās juridiskajās personās, līdz ar to šo personu līdzekļi un vērtspapīri ir iesaldēti.⁴⁸¹ Iesaldētie līdzekļi ir iesaldēti saistībā ar 2022. gadā noteiktajām sankcijām pret Krieviju un Baltkrieviju. Minētais liecina par sankciju izpildes sistēmā iesaistīto institūciju spēju nodrošināt finanšu ierobežojumu izpildi, kas būtiski samazina sankciju pārkāpšanas un apiešanas riskus.⁴⁸²
- 6.1.19. Tāpat Sankciju likuma 5. panta otrajā daļā noteikts, ka sankciju subjektam, attiecībā uz kuru noteikti civiltiesiskie ierobežojumi, ir aizliegts iegūt un atsavināt ķermeniskas un bezķermeniskas lietas, uz kurām publiskajos reģistros reģistrējamas, nostiprināmas vai publiskojamas īpašuma tiesības vai citas mantiskās tiesības. Civiltiesiskos ierobežojumus piemēro tā, lai novērstu iespēju sankciju subjektam iegūt finansiālu vai ekonomisku labumu (finanšu līdzekļus, preces, pakalpojumus), izmantojot saimnieciskos resursus.⁴⁸³ Saskaņā ar TM, kurai noteikta koordinējošā loma sankciju piemērošanā attiecībā uz valsts uzturētajiem reģistriem, tīmekļa vietnē pieejamo informāciju uz 82 transportlīdzekļu (automašīnu, peldlīdzekļu, traktortehnikas), 77 NĪ, 34 juridisku personu kapitāldaļu un citu lietu iegūšanu un atsavināšanu attiecināmi iepriekš minētie aizliegumi.⁴⁸⁴
- 6.1.20. Papildus norādāms, ka veiktās finanšu sektora reformas, t. sk. normatīvā regulējuma, kā arī uzraudzības un kontroles mehānismu pilnveidošanas, rezultātā, cita starpā, būtiski samazinājušies arī starptautisko un nacionālo sankciju pārkāpšanas un apiešanas draudi. Minēto apliecina fakts, ka ievērojama daļa sankciju subjektiem piederošu juridisku personu, kas ir nerezidenti un kuriem piemīt čaulas veidojuma pazīmes, finanšu resursi ir iesaldēti tieši likvidējamās kredītiestādēs.
- 6.1.21. Latvijai ģeogrāfiskā novietojuma dēļ vēsturiski ir izveidojusies cieša ekonomiskā sadarbība gan ar Krieviju, gan Baltkrieviju, kas rada ne tikai sektorālo sankciju pārkāpšanas draudus, bet arī finanšu sankciju pārkāpšanas draudus. Līdz ar to finanšu ierobežojumu pārkāpšanas draudus rada ne tikai sankciju subjekti, kuru interesēs ir apiet sankcijās noteiktos ierobežojumus, bet arī personas, kuras nav sankciju subjekti, bet kuras peļņas gūšanas vai citādos nolūkos var mēģināt veikt darījumus, kas ir pretrunā ar finanšu sankcijām. Personas, kurām pieder dažādi uzņēmumi Krievijā un ārpus tās teritorijas (t.sk. ES dalībvalstīs), kredītiestādes, tādējādi palielinot risku, ka Latvijas personas, veicot saimniecisko darbību, kas saistīta ar Krieviju vai

⁴⁸¹ Jāņem vērā, ka šie dati attiecas uz iesaldētajām summām, kas tieši iesaldētas ņemot vērā tikai 2022. gadā noteiktās ES sankcijas pret Krieviju un Baltkrieviju, nevis citas starptautiskās sankcijas.

⁴⁸² Aktuālā informācija par Latvijas finanšu iestādēs iesaldēto līdzekļu apmēru. Pieejams: <https://www.bank.lv/darbibas-jomas/uzraudziba/finansu-noziegumu-noversana/sankcijas-pret-krieviju-un-baltkrieviju#latvijas-finansu-iestades-iesaldeto-lidzeklu-apmers-12-05-2023>.

⁴⁸³ MK noteikumi Nr. 327 Starptautisko un nacionālo sankciju ierosināšanas un izpildes kārtība, 3. punkts. *Latvijas Vēstnesis*, 142, 15.07.2019. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/308141-starptautisko-unnacionalo-sankciju-ierosinasanas-un-izpildes-kartiba>.

⁴⁸⁴ Dati par piemērotajām sankcijām valsts uzturētajos reģistros. Pieejams: <https://www.tm.gov.lv/lv/dati-par-piemerotajam-sankcijam-valsts-uzturetajos-registros>.

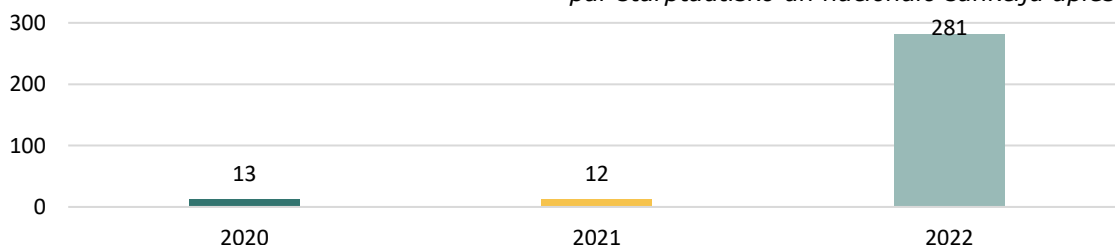
Baltkrieviju, var tieši vai netieši nodot līdzekļus vai saimnieciskos resursus arī finanšu sankcijām pakļautai personai.

- 6.1.22. Ņemot vērā visu iepriekš minēto, finanšu ierobežojumu pārkāpšanas un apiešanas draudi Latvijā vērtējami kā **vidēji**.

Ievainojamība

- 6.1.23. Ar sankciju pārkāpšanas ievainojamības jēdzienu var saprast tās lietas, kuras var izmantot, atbalstīt vai atvieglot sankciju pārkāpšanas draudus radošie elementi. Ievainojamība var ietvert konkrētas nozares, finanšu produktu vai pakalpojumu veidus, kuru iezīmes padara tos pievilcīgus sankciju pārkāpšanai. Ievainojamība var ietvert arī nepilnības pasākumos, kas paredzēti sankciju pārkāpšanas novēršanai vai jurisdikcijas konteksta iezīmes, kas var ietekmēt sankciju pārkāpēju iespējas piesaistīt vai pārvietot līdzekļus vai citus aktīvus.
- 6.1.24. Faktors, ko būtiski ņemt vērā, vērtējot ievainojamības līmeni, ir par ziņošanu atbildīgo personu spēja identificēt un ziņot par aizdomām par sankciju pārkāpšanu un apiešanu. Ziņošanas pienākums par starptautisko vai nacionālo sankciju pārkāpšanu vai apiešanu noteikts Sankciju likuma 17. pantā. Kompetento institūciju uzraudzībā esošajām personām (piemēram, kredītiestādēm, ārpakalpojuma grāmatvežiem, zvērinātiem notāriem u. c.) ir pienākums: (1) nekavējoties, bet ne vēlāk kā nākamajā darbdiēnā ziņot VDD par starptautisko vai nacionālo sankciju pārkāpšanu vai tās mēģinājumu un tā rezultātā iesaldētiem līdzekļiem un informēt par to attiecīgo kompetento institūciju; (2) ja ir aizdomas par starptautisko un nacionālo sankciju apiešanu vai apiešanas mēģinājumu finanšu ierobežojumu izpildē, ziņot par to FID Novēršanas likumā noteiktajā kārtībā.
- 6.1.25. FID saņemto ziņojumu skaits par aizdomām par starptautisko un nacionālo sankciju apiešanu vai apiešanas mēģinājumu kopš Krievijas spēku iebrukuma Ukrainā 2022. gada februārī ir ievērojami pieaudzis, proti, 2022. gadā saņemts 281 šāds ziņojums (Grafiks Nr. 6.1.3). Ziņojumiem par aizdomām par starptautisko un nacionālo sankciju apiešanu vai apiešanas mēģinājumu FID ir noteikta augstākā prioritāte un katrs šāds FID saņemts ziņojums tiek vērtēts un analizēts padziļināti.

Grafiks Nr. 6.1.3 – FID saņemtie ziņojumi par aizdomām par starptautisko un nacionālo sankciju apiešanu

- 6.1.26. Vērtējot FID saņemtos ziņojumus par aizdomām par starptautisko un nacionālo sankciju apiešanu vai apiešanas mēģinājumu, secināms, ka lielākais vairums (aptuveni 70%) ir par aizdomām par sektorālo sankciju pārkāpšanu un apiešanu. Minētais, cita starpā, apliecina draudu sadaļā izdarītos secinājumus, ka Latvija pakļauta augstākiem sektorālo sankciju pārkāpšanu un apiešanas draudiem nekā finanšu ierobežojumu pārkāpšanu un apiešanas draudiem.
- 6.1.27. Lai nodrošinātu vienotas izpratnes veidošanos par sankciju piemērošanu, kā arī stiprinātu par ziņošanu atbildīgo iestāžu informētību un spējas identificēt aizdomīgus darījumus, kas var liecināt par sankciju pārkāpšanu un apiešanu, 2022. gadā tika izstrādāts materiāls "Pret Krieviju noteikto sankciju apiešanas indikatori".⁴⁸⁵ Publiski pieejamajā materiālā iekļauti indikatori, kas izriet no FID rīcībā esošajiem ziņojumiem par aizdomīgiem darījumiem, kā arī citu institūciju un piecu Latvijas kredītiestāžu konstatējumiem.
- 6.1.28. Nolūkā mazināt ievainojamību, kas saistīta ar par ziņošanu atbildīgo subjektu spēju informēt kompetentās institūcijas par potenciāliem sankciju pārkāpšanas un apiešanas gadījumiem, kā arī sniegt nepieciešamo metodoloģisko atbalstu normatīvā regulējuma interpretēšanā, proti,

⁴⁸⁵ Materiāls "Pret Krieviju noteikto sankciju apiešanas indikatori". Pieejams: https://fid.gov.lv/uploads/files/2022/Pret_Krieviju_noteikto_sankciju_apiesanas_indikatori.pdf

kad sniedzams ziņojums VDD un kad – FID, izstrādātas vadlīnijas "Ziņojumu sniegšana par aizdomīgiem darījumiem un atturēšanās no darījumu veikšanas. 2. papildinātā redakcija."⁴⁸⁶

- 6.1.29. Kopumā secināms, ka pārskata periodā turpinājusi augt par ziņošanu atbildīgo subjektu izpratne un zināšanas par sankciju pārkāpšanu un apiešanu, kas ir būtisks ievainojamību mazinošs faktors. FID un VDD regulāri saņemtie ziņojumi liecina par ziņotāju spēju pamanīt netipiskus darījumus un konstatēt aizdomas, kas var liecināt par iespējamu sankciju pārkāpšanu un apiešanu. Ārī pakāpeniski pieaugošais ziņojumu skaits 2022. gadā liecina par pozitīvu iezīmi, proti, par ziņošanu atbildīgo subjektu spēju reaģēt uz arvien jaunām ES pieņemtām sankciju kārtām, kas paplašināja ierobežojumu tvērumu un sankcijām pakļauto personu loku.
- 6.1.30. Pamatojoties uz saņemtajiem ziņojumiem par aizdomām par starptautisko un nacionālo sankciju apiešanu vai apiešanas mēģinājumu, FID 2022. gadā TAI nosūtījis 23 kompetentās iestādes atzinumus, 5 riska informācijas ziņojumus, kā arī 4 gadījumos nosūtījis papildus informāciju pie jau uzsāka kriminālprocesa.
- 6.1.31. 2022. gadā un 2023. gada otrajā ceturksnī VID NMPP pēc Krimināllikuma 84. panta "Starptautisko organizāciju un Latvijas Republikas noteikto sankciju pārkāpšana" uzsākusi 170 kriminālprocesus (114 no tiem 2022. gadā, bet 56 – 2023. gada pirmajos divos ceturkšņos).
- 6.1.32. VDD pārskata periodā tika uzsākti 9 kriminālprocesi pēc Krimināllikuma 84. panta "Starptautisko organizāciju un Latvijas Republikas noteikto sankciju pārkāpšana". 2020. gadā tika uzsākti 2 kriminālprocesi, no kuriem viens kriminālprocess tika nodots prokuratūrai kriminālvajāšanas uzsākšanai pret 14 fiziskām un 1 juridisko personu, bet otrs atrodas VDD lietvedībā. 2021. gadā tika uzsākts 1 kriminālprocess, kurš atrodas VDD lietvedībā. Savukārt 2022. gadā uzsākti 6 kriminālprocesi – (1) 1 kriminālprocess pret 1 fizisko un 1 juridisko personu rezultējies ar notiesājošu spriedumu; (2) 2 kriminālprocesi izbeigti; (3) 3 kriminālprocesi atrodas VDD lietvedībā.
- 6.1.33. Lai gan sankciju izpildes sistēmas kompetentās institūcijas, reaģējot uz līdz šim visstraujāk izvērstajām ES sankcijām, spējušas nekavējoties reaģēt un veltīt nepieciešamos resursus, lai nodrošinātu nepārtrauktu un proaktīvu sadarbību, būtiska ievainojamība ir vienas centralizētas kompetentās institūcijas neesamība. Šobrīd sankciju izpildes sistēma Latvijā ir decentralizēta, t. i., pienākumi ir sadalīti starp vairākām kompetentajām institūcijām. Atsevišķos gadījumos minētais rada šķēršļus ātrai rīcībai sankciju izpildes nodrošināšanā, kā arī negatīvi ietekmē vienotas un strukturētas prakses veidošanos dažādos sankciju izpildes jautājumos, piemēram, lēmumu pieņemšanu par atļaujām piemērot sankciju izņēmumus; lēmumu pieņemšana par sankciju piemērošanu juridiskām personām, ņemot vērā īpašumtiesību vai kontroles kritēriju; nav vienas iestādes, kas fiziskām un juridiskām personām nodrošinātu konsultatīvu atbalstu ar sankcijām saistīto jautājumu risināšanā u. c.
- 6.1.34. Ņemot vērā, ka Latvijā līdz šim ir darbojies decentralizēts sankciju piemērošanas mehānisms, reaģējot uz bezprecedenta sankciju piemērošanas tempiem un apjomu, tika ieviesti vairāki jauni sadarbības formāti:
- 6.1.34.1. Nolūkā veidot vienotu pieeju sankciju piemērošanai ir izveidota neformāla institūciju koordinācijas platforma – sankciju konsilijs –, kurā institūcijas apmainās ar pieredzi un saskaņo izpratni par sankciju piemērošanas jautājumiem.
- 6.1.34.2. Novēršanas likuma 55. panta otrās daļas noteiktajā kārtībā izveidota Sankciju darba grupa, kurā apvienoti eksperti no publiskā un privātā sektora.⁴⁸⁷ Darba grupa tika izveidota un strādā ar mērķi veidot vienotu izpratni par sankciju apiešanu un pārkāpšanu, kā arī regulāri un proaktīvi apspriest sankciju apiešanas tendences un tipoloģijas.
- 6.1.34.3. Nolūkā veidot vienotu pieeju sankciju piemērošanai Baltijas valstu līmenī pēc Latvijas Bankas iniciatīvas 2022. gadā tika izveidota neformāla Baltijas valstu kompetento iestāžu neformāla koordinācijas platforma – Sankciju darba grupa –, kurā reizi divās nedēļās atbildīgo institūciju pārstāvji no Latvijas, Igaunijas un Lietuvas dalās ar pieredzi, informē par aktualitātēm, risina kopīgas problēmsituācijas, apzina sankciju pārkāpšanas un apiešanas tendences, kā arī, kur iespējams, saskaņo izpratni par sankciju piemērošanu dažādos jautājumos.
- 6.1.34.4. Papildus, lai risinātu konkrētus ar sankciju piemērošanu saistītus jautājumus, kur nepieciešama dažādu iestāžu iesaiste, tiek organizētas *ad hoc* kompetento iestāžu tikšanās vai darba grupas.

⁴⁸⁶ Vadlīnijas Ziņojumu sniegšana par aizdomīgiem darījumiem un atturēšanās no darījumu veikšanas. 2. papildinātā redakcija. Pieejams: https://fid.gov.lv/uploads/files/2023/vadlinijas/FID_Zi%C5%86o%C5%A1anas%20vadl%C4%ABnijas_2_%20redakcija_21022023.pdf.

⁴⁸⁷ FID, prokuratūra, VDD, Latvijas Banka, VID, "Swedbank" AS, "Luminor Bank" AS Latvijas filiāle, AS "SEB banka", AS "Citadele banka", "BluOr Bank" AS.

- 6.1.34.5. Pārskata periodā savu darbību aktīvi turpinājusi Sankciju koordinācijas padome. Tā ir MK izveidota konsultatīva institūcija, kuras mērķis ir veicināt informācijas apmaiņu starp valsts iestādēm un privāto sektoru, lai dalītos ar labo praksi sankciju ievērošanā un piemērošanā. Padomes sastāvā ietilpst 34 publiskā un privātā sektora pārstāvji.⁴⁸⁸
- 6.1.34.6. Sankciju izpildes jomas kompetentās institūcijas īstenojušas dažādus gan Sankciju likuma speciālo subjektu, gan sabiedrības informēšanas pasākumus. Tā piemēram, ĀM⁴⁸⁹ un Latvijas Banka⁴⁹⁰ savās tīmekļa vietnē apkopo un vienkopus uztur dažādus informatīvus materiālus, t. sk. vadlīnijas un padomus, kā arī "biežāk uzdoto jautājumu un atbilžu" apkopojumus par sankcijām.⁴⁹¹ Tāpat regulāri tiek organizēti semināri par dažādiem ar sankciju izpildi saistītiem jautājumiem, piemēram, kompetentās iestādes (Latvijas Banka, FID, VID Muitas pārvalde) sadarbībā ar Finanšu nozares asociāciju un Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameru organizētais seminārs par sankcijām darījumos ar paaugstināta sankciju apiešanas riska valstīm. Šis seminārs ne tikai tika translēts YouTube platformā, bet tā ieraksts arī publiski pieejams Finanšu nozares asociācijas tīmekļa vietnē visiem interesentiem.⁴⁹² Norādāms, ka arī citas kompetentās institūcijas veikušas dažādus informēšanas pasākumus un aprakstītajiem pasākumiem ir tikai piemēra raksturs.
- 6.1.34.7. FID reizi nedēļā VID Muitas pārvaldei sniedz informāciju par fiziskām un juridiskām personām, kas iekļautas FID saņemtajos ziņojumos par aizdomām par sankciju apiešanu. VID Muitas pārvaldes pārstāvji atzinuši, ka tas ir vērtīgs informācijas avots, veicot operatīvo darbību uz robežas.
- 6.1.34.8. Tāpat tiek stiprināta sadarbība un informācijas apmaiņa ar VDD, reizi divās nedēļās sasaucot sanāksmes, lai apspriestu konkrētus sankciju pārkāpšanas un apiešanas gadījumus un to virzību.
- 6.1.35. Būtiski vērst uzmanību uz vairākām nepilnībām un normatīvā regulējuma harmonizācijas trūkumu sankciju izpildes sistēmā ES līmenī, kas likumsakarīgi tiešā veidā negatīvi ietekmē un sarežģī arī sankciju ieviešanas praksi Latvijas mērogā. Normatīvā regulējuma prasības dažādās jurisdikcijās ievērojami atšķiras un nav konsekventas:
- 6.1.35.1. ES sankciju pārkāpšana nav krimināli sodāms pārkāpums visās ES dalībvalstīs. Minētais rada situācijas, kurās uzņēmējdarbība tiek pārcelta uz jurisdikcijām, kurās ir liberālākas prasības sankciju ieviešanā.
- 6.1.35.2. Trešo valstu atteikšanās noteikt sankcijas pret Krieviju un Baltkrieviju, kas ievērojami paplašina iespējas apiet ES sankcijas.
- 6.1.35.3. Atšķirīga pieeja un izpratne, nosakot sankciju sarakstos iekļautu personu īpašumtiesības vai kontroli juridiskās personās, kuras nav tieši iekļautas sankciju sarakstos.
- 6.1.36. Būtiski vērst uzmanību uz uzņēmēju riska ekspozīciju tikt iesaistītiem sektorālo sankciju pārkāpšanā un apiešanā. Lai gan visām personām, t. sk. katram uzņēmumam, saskaņā ar ES regulām un nacionālajiem normatīvajiem aktiem ir pienākums pilnībā ievērot ES noteiktās sankcijas, normatīvajā regulējumā nav noteikts pienākums veikt saimnieciskajai darbībai piemītošo sankciju pārkāpšanas un apiešanas risku novērtējumu. Pastāv risks, ka uzņēmēji nezināšanas, informācijas nepietiekamības vai nespējas orientēties ierobežojumos dēļ var tikt iesaistīti sektorālo sankciju pārkāpšanas un apiešanas shēmās. Tas attiecas arī uz finanšu ierobežojumu draudiem. Finanšu nozares asociācijas tīmekļa vietnē publicēts informatīvs materiāls "Pieci soļi sankciju ievērošanai uzņēmumiem", kurā sniegti ieteikumi, lai palīdzētu uzņēmumiem ievērot noteiktās ES sankcijas pret Krieviju un Baltkrieviju, kā arī palīdzētu konstatēt iespējamus sankciju pārkāpšanas un apiešanas riskus.⁴⁹³

Sektorālo sankciju pārkāpšanas un apiešanas ievainojamība

- 6.1.37. Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 397. panta septīto daļu VID NMPP pilnvarotas amatpersonas izmeklē noziedzīgus nodarījumus valsts ieņēmumu un muitas lietu jomā, t. sk. sektorālo sankciju pārkāpšanas un apiešanas gadījumus. VID NMPP izmeklēšanas un tās atbalsta struktūrvienību noslodze saistībā ar pieaugošo kriminālprocesa par ES noteikto sankciju pārkāpšanu uzsākšanu un izmeklēšanu ievērojami palielinājusies. Šai kontekstā būtiski norādīt, ka, lai gan būtiski audzis VID NMPP darba un noslodzes apjoms, tās kapacitāte

⁴⁸⁸ Sankciju koordinācijas padome. Pieejams: <https://www.mfa.gov.lv/lv/sankciju-koordinācijas-padome>.

⁴⁸⁹ ĀM: Informatīvie materiāli. Pieejams: <https://www.mfa.gov.lv/lv/informativie-materiali>.

⁴⁹⁰ Latvijas Banka: Sankcijas pret Krieviju un Baltkrieviju. Pieejams: <https://www.bank.lv/darbibas-jomas/uzraudziba/finansu-noziegumu-noversana/sankcijas-pret-krieviju-un-baltkrieviju>.

⁴⁹¹ ĀM: Informatīvie materiāli. Pieejams: <https://www.mfa.gov.lv/lv/informativie-materiali>.

⁴⁹² Finanšu nozares asociācija. Video *Seminārs par sankcijām darījumos ar paaugstināta sankciju apiešanas riska valstīm*. Pieejams: <https://www.financelatvia.eu/news/video-seminars-par-sankcijam-darjumos-ar-paaugstinata-sankciju-apiesanas-riska-valstim/>.

⁴⁹³ Finanšu nozares asociācija. *Pieci soļi sankciju ievērošanai uzņēmumiem*. Pieejams: <https://www.financelatvia.eu/news/pieci-soli-sankciju-ieverosana-uznemumiem/>.

un resursi nav stiprināti.⁴⁹⁴ Tāpat augusi arī VID Muitas pārvaldes noslodze, ņemot vērā pastiprinātās kontroles uz Latvijas jeb ES ārējās robežas.

- 6.1.38. Būtiskus sankciju pārkāpšanas un apiešanas riskus rada fakts, ka sektorālās sankcijas, kas noteiktas pret Krievijas un Baltkrievijas ekonomikas nozarēm jeb sektoriem nav konsekventas. Citiem vārdiem – sankciju sarakstos iekļautās preces, uz kurām noteikti eksporta, importa vai tranzīta ierobežojumi, ir atšķirīgas. Piemēram, Regula Nr. 833/2014⁴⁹⁵ nosaka, ka ES ir aizliegts tieši vai netieši pirkt, importēt vai nodot ogles un citus produktus, kas uzskaitīti minētās regulas 22. pielikumā, t. sk. kūdras briketes ar KN kodu 2703 00 00, ja to izcelsme ir Krievijā vai ja tie tiek eksportēti no Krievijas. Vienlaikus Regula Nr. 765/2006⁴⁹⁶ neparedz aizliegumu konkrēto precī – kūdras briketes – importēt no Baltkrievijas.
- 6.1.39. Ņemot vērā visu iepriekš minēto, sektorālo sankciju pārkāpšanas un apiešanas ievainojamība Latvijā vērtējama kā **vidēji augsta**.

Finanšu ierobežojumu pārkāpšanas un apiešanas ievainojamība

- 6.1.40. Finanšu ierobežojumu izpildē īpaši būtiska loma ir privāto tiesību subjektiem. Finanšu ierobežojumu izpilde praksē var izpausties, piemēram, kredītiestādei iesaldējot visus līdzekļus tādas fiziskas personas kontā, pret kuru noteikti finanšu ierobežojumi.
- 6.1.41. Lai mazinātu privāto tiesību subjektu (piemēram, kredītiestāžu, ārpakalpojuma grāmatvežu, zvērinātu notāru u. c.) ievainojamību tikt iesaistītiem sankciju pārkāpšanā vai apiešanā, Sankciju likuma 13.¹ panta pirmajā daļā noteiktais pienākums veikt sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska novērtējumu un izveidot IKS.⁴⁹⁷ Šo pienākumu izpildi uzrauga atbilstošā kompetentā institūcija (piemēram, kredītiestādes uzrauga Latvijas Banka). Par pārkāpumiem starptautisko un nacionālo sankciju prasību izpildes jomā ir paredzēta atbildība, kas var izpausties kā privāto tiesību subjekta darbības pārtraukšana vai liela apmēra naudas soda uzlikšana. Tāpat būtiski ņemt vērā arī ievērojamos reputācijas riskus, kas izriet no iespējamās tiešas vai netiešas iesaistes ar sankciju pārkāpšanu un apiešanu saistītās darbībās.
- 6.1.42. Minēto finanšu sektora dalībnieku ievainojamību, citu, starpā, mazina automatizētu rīku sankciju atbilstības nodrošināšanai izmantošana (piemēram, veicot klientu, to PLG un citu personu pārbaudi pret sankciju sarakstiem jeb t. s. *sanctions screening*). Tomēr būtiski norādīt, ka gadījumos, kad sankciju subjekti īsteno īpašumtiesības vai kontroli pār uzņēmumu tikai pastarpināti, piemēram, izveidota sarežģīta īpašnieku struktūra ar vairāku uzņēmumu ķēdes vai uzticības personu starpniecību, šādu kontroli iespējams konstatēt, tikai veicot padziļinātās izpētes pasākumus. Piemēram, Latvijā reģistrētu uzņēmumu īpašumtiesību struktūrā var tikt mēģinātas veikt izmaiņas citās jurisdikcijās, kur reģistrēti Latvijas uzņēmuma īpašnieku struktūrā iesaistīti uzņēmumi, kurās var būt arī atšķirīga izpratne par sankciju piemērošanu vai kur ES sankcijas netiek vispār piemērotas. Tā rezultātā var rasties dažādas izpratnes par to, vai uzņēmums būtu vai nebūtu pakļaujams finanšu ierobežojumiem.
- 6.1.43. Arī 2018. gadā Novēršanas likumā veiktie grozījumi, kas noteica aizliegumu virknei Novēršanas likuma subjektu uzsākt un uzturēt darījuma attiecības vai veikt darījuma rakstura darījumu ar čaulas veidojumu, ja tas vienlaikus atbilst divām no trim Novēršanas likumā noteiktajām pazīmēm par čaulas veidojumu, būtiski mazinājuši sankciju pārkāpšanas un apiešanas ievainojamību. Sekojot izmaiņām normatīvajā regulējumā, Latvijas banku sektorā tika novērots būtisks čaulas veidojumu skaita un to noguldījumu apmēra kritums. Pārskata periodā šī tendence saglabājās, proti, turpināja samazināties klientu, kas atbilst vienai Novēršanas likumā noteiktajai pazīmei par čaulas veidojumu, skaits un likumsakarīgi arī to darbības apmēri (tabula Nr. 6.1.2).⁴⁹⁸

Tabula Nr. 6.1.2 – Čaulas veidojumu skaits

	2020	2020, %	2021	2021, %	2022	2022, %
Klientu kopskaits	2 660 025	-	2 580 817	-	2 573 716	-

⁴⁹⁴ Bez papildus noslodzes palielināšanās saistībā ar pieaugošu kriminālprocesu par ES noteikto sankciju pārkāpšanu uzsākšanu un izmeklēšanu, VK 2020. gada Revīzijas ziņojumā *Noziedzīgu nodarījumu ekonomikas un finanšu jomā izmeklēšanu un iztiesāšanu kavējošo faktoru izvērtējums* norādīts, ka VID NMPP izveidojies ievērojams neizmeklēto kriminālprocesu uzkrājums par noziedzīgiem nodarījumiem finanšu un ekonomikas jomā. Pieejams: <https://www.lrvk.gov.lv/getrevisionfile/29451-9N0xF5QxFfikiVce1yEvqXHRvSShChAF.pdf>.

⁴⁹⁵ Padomes Regula (ES) Nr. 833/2014 (2014. gada 31. jūlijs), par ierobežojošiem pasākumiem saistībā ar Krievijas darbībām, kas destabilizē situāciju Ukrainā. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:02014R0833-20230205>.

⁴⁹⁶ Padomes Regula (EK) Nr. 765/2006 (2006. gada 18. maijs) par ierobežojošiem pasākumiem attiecībā uz Baltkrieviju. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A02006R0765-20170228>.

⁴⁹⁷ Sankciju likuma 13.¹ pants. *Latvijas Vēstnesis*, 31, 15.02.2016. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/280278-starptautisko-un-latvijas-republikas-nacionalo-sankciju-likums>.

⁴⁹⁸ Latvijas Bankas sniegtie dati ir par tiem čaulas veidojumiem, ar kuriem ir atļauts sadarboties, jo tie neatbilst noteiktām aizlieguma pazīmēm.

Čaulas veidojumi	975	0,04	660	0,03	535	0,02
t. sk. LV	52	0,002	56	0,002	47	0,002
t. sk. citās ES dalībvalstīs	225	0,01	152	0,01	134	0,01

- 6.1.44. Vairāki Latvijā ieviesti risinājumi, kas brīvi pieejami par sankciju izpildi atbildīgajiem subjektiem, ievērojami atvieglo finanšu ierobežojumu īstenošanu, tādējādi arī mazinot neizpildes riskus:
- 6.1.44.1. Sekmīgā finanšu ierobežojumu izpildē būtisks instruments ir PLG reģistrs, kas nodrošina informācijas par juridisku personu PLG pieejamību atvērto datu veidā. Līdz ar sankciju spēkā stāšanos PLG reģistrs nodrošinājis iespēju identificēt tās juridiskās personas, kuru PLG ir sankciju subjekti, tādējādi īstenojot normatīvajā regulējumā noteiktos ierobežojumus, kas attiecināmi un sankciju subjekta īpašumā vai kontrolē esošajām juridiskajām personām.
- 6.1.44.2. TM, kurai ir noteikta koordinējošā loma sankciju piemērošanā attiecībā uz valsts uzturētajiem reģistriem,⁴⁹⁹ publicē minēto reģistru piemērotās un īstenotās ES sankcijas, lai vienuviet sniegtu sabiedrībai un plašsaziņas līdzekļiem caurskatāmu un patiesu informāciju par piemērotajām sankcijām, nodrošinātu efektīvu sankciju piemērošanu un iespēju privātpersonām aizsargāt savas likumiskās intereses un izpildīt normatīvajos aktos noteiktās prasības attiecībā uz darījumiem ar konkrētiem subjektiem un objektiem.⁵⁰⁰
- 6.1.44.3. Nolūkā nodrošināt informāciju par sankciju subjektiem (fiziskām vai juridiskām personām vai citiem identificējamiem subjektiem), kuriem noteiktas starptautiskās un nacionālās sankcijas, FID tīmekļa vietnē <https://sankcijas.fid.gov.lv/> uztur sankciju subjektu sarakstus. Šis saraksts tiek regulāri aktualizēts un nodrošina informācijas par sankciju subjektiem pieejamību vienuviet. Tāpat FID pēc jaunu sankciju spēkā stāšanās nekavējoties atjauno sankciju sarakstu un aktualizētu sarakstu nosūta kompetentajām iestādēm.
- 6.1.45. Ņemot vērā visu iepriekš minēto, finanšu ierobežojumu pārkāpšanas un apiešanas ievainojamība Latvijā vērtējama kā **vidēja**.

Riski

- 6.1.46. Ņemot vērā, ka Latvijā finanšu ierobežojumu pārkāpšanas un apiešanas draudi ir vidēji un finanšu ierobežojumu pārkāpšanas un apiešanas ievainojamība ir vidēja, secināms, ka **finanšu ierobežojumu pārkāpšanas un apiešanas riska līmenis ir vērtējams kā vidējs**.
- 6.1.47. Ņemot vērā, ka Latvijā sektorālo sankciju pārkāpšanas un apiešanas draudi ir augsti un ka sektorālo sankciju pārkāpšanas un apiešanas ievainojamība ir vidēji augsta, secināms, ka **sektorālo sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska līmenis ir vērtējams kā vidēji augsts / augsts**.

⁴⁹⁹ Tiesu administrācija, UR, Patentu valde, valsts akciju sabiedrība "Ceļu satiksmes drošības direkcija", valsts akciju sabiedrība "Latvijas Jūras administrācija", Valsts tehniskās uzraudzības aģentūra, Lauksaimniecības datu centrs, valsts aģentūra "Civilās aviācijas aģentūra".

⁵⁰⁰ Dati par piemērotajām sankcijām valsts uzturētajos reģistros. Pieejams: <https://www.tm.gov.lv/lv/dati-par-piemerotajam-sankcijam-valsts-uzturetajos-registros>.

7. Terorisma finansēšanas, proliferācijas finansēšanas un sankciju pārkāpšanas un apiešanas risku scenāriji

- 7.1.1. Lai veidotu izpratni par to, kā nodaļās "Nacionālais terorisma finansēšanas risku novērtējums", "Nacionālais proliferācijas finansēšanas risku novērtējums" un "Nacionālais sankciju pārkāpšanas un apiešanas risku novērtējums" identificētie riski attiecināmi uz Novēršanas likuma subjektu pārstāvētajiem sektoriem, šajā nodaļā sniegti TF, PF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas risku scenāriji, kā arī norādīti Novēršanas likuma subjektu sektori, kuros tie varētu tikt īstenoti. Iekļautie scenāriji konstatēti ES dalībvalstu un citu valstu TF, PF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas novēršanas praksē. Daļa no scenārijos iekļautajām metodēm konstatētas biežāk, bet citas ļoti retos gadījumos. Vienlaikus būtiski minēt, ka noziedznieki atrod arvien jaunus veidus un metodes, kā īstenot noziedzīgas darbības, tāpēc scenāriju saraksts nav uzskatāms par izsmeļošu.

Terorisma finansēšanas risku scenāriji

7.2. Nacionālie terorisma finansēšanas riski

- 7.2.1. TF1. Latvijas iedzīvotāju iespējamās radikalizēšanās gadījumā TF var notikt kā pašfinansēšanās (tostarp, izmantojot finanšu pakalpojumus).
- 7.2.2. TF2. Latvijas iedzīvotāju iespējamās radikalizēšanās gadījumā TF var notikt, iegūstot līdzekļus no ģimenes locekļiem vai tuviniekiem (tostarp, izmantojot finanšu pakalpojumus).
- 7.2.3. TF3. Noziedznieki un teroristu grupējumi var izmantot Latvijas finanšu sistēmu pārskaitījumu veikšanai kā posmu sarežģītu darījumu ķēdē terorisma finansēšanai.

7.3. Sektoru terorisma finansēšanas riski

	Sektori	Pakalpojums	Riska scenārijs	Nacionālie TF riski	Riska iestāšanās iespējamība
7.3.1.	Kredītiestādes	Skaidras naudas izmaksa ārvalstīs	Latvijas finanšu iestāžu izsniegtas maksājumu kartes tiek izmantotas, lai veiktu līdzekļu izmaksu augsta TF riska jurisdikcijās, to kaimiņvalstīs vai tām pietuvinātās teritorijās.	TF1, TF2	Zema

- 7.3.2. FID pārskata periodā saņemtie ziņojumi, kā arī SKG sēdēs ar kredītiestādēm apspriests apliecina, ka sektora pārstāvji šo riska scenāriju pārzina un veic darījumu uzraudzību atbilstoši to ģeogrāfijai piemērotajiem riskiem.

	Sektori	Pakalpojums	Riska scenārijs	Nacionālie TF riski	Riska iestāšanās iespējamība
7.3.3.	Kredītiestādes, VTS	Valūtas maiņa skaidrā naudā	Skaidras naudas līdzekļi tiek mainīti uz ārvalstu valūtu, lai tos nogādātu augsta TF riska zonās ārvalstu kaujinieku finansēšanai. ⁵⁰¹	TF3	Zema

- 7.3.4. SNRA secināts, ka minēto darbību veikšanai īpaši pievilcīga ir valūtas maiņa no USD uz EUR.⁵⁰² Saskaņā ar Novēršanas likumu VTS un kredītiestādēm klienta izpēti, t. sk. klienta identifikāciju,

⁵⁰¹ European Commission, Commission staff working document accompanying the document "Report from the commission to the European Parliament and the council on the assessment of the risk of money laundering and terrorist financing affecting the internal market and relating to cross-border activities". 60. lpp. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022SC0344&from=EN>.

⁵⁰² Turpat 60. lpp.

ir pienākums veikt ārvalstu valūtas skaidras naudas pirkšanas vai pārdošanas darījumus, kura apmērs vai vairāku šķietami saistītu darījumu kopējā summa pārsniedz 1500 EUR.⁵⁰³

	Sektori	Pakalpojums	Riska scenārijs	Nacionālie TF riski	Riska iestāšanās iespējamība
7.3.5.	MI/ENI, kredītiestādes	Pārrobežu skaidras naudas pārvedums (<i>no angļu valodas - money remittance</i>)	Izmantojot Latvijas MI/ENI vai ārvalstu MI/ENI pārstāvjus, Latvijā tiek veikts skaidras naudas pārvedums nolūkā veikt TF.	TF2, TF3	Zema

7.3.6. Konstatēts, ka teroristu grupējumi priekšroku dod neliela apjoma pārrobežu naudas pārvedumiem uz dažādām jurisdikcijām, lai neradītu aizdomas.⁵⁰⁴ Augstāka ievainojamība piemīt MI/ENI, kas nodrošina plašu naudas pārvedumu ģeogrāfiju – Latvijas gadījumā tie ir ārvalstu MI/ENI pārstāvji. Piemēram, Latvijas Pasts kā MI nodrošina skaidras naudas pārvedumus uz 26 valstīm, vienlaikus caur Latvijas Pastu kā ārvalsts MI pārstāvi iespējams veikt skaidras naudas pārvedumus uz 80 valstīm.⁵⁰⁵

	Sektori	Pakalpojums	Riska scenārijs	Nacionālie TF riski	Riska iestāšanās iespējamība
7.3.7.	Kredītiestādes, MI/ENI	Bezskaidras naudas pārskaitījumi	Radikalizējušies vietējie iedzīvotāji izmanto maksājumu pakalpojumu sniedzēju kontus ar nolūku veikt TF.	TF1, TF2	Zema

7.3.8. TF šajā scenārijā visbiežāk varētu tikt veikta ar līdzekļiem, kuru izcelsme nav noziedzīga, kā arī pārskaitījumu summas būtu nelielas, kas bez papildus informācijas no drošības iestādēm būtiski apgrūtina šādu maksājumu identificēšanu.

	Sektori	Pakalpojums	Riska scenārijs	Nacionālie TF riski	Riska iestāšanās iespējamība
7.3.9.	Kredītiestādes, MI/ENI	Bezskaidras naudas pārskaitījumi	Noziedznieki un teroristu grupējumi izmanto Latvijas maksājumu pakalpojumu sniedzēju kontus, lai slēptu, glabātu vai nodotu TF paredzētus līdzekļus.	TF3	Zema

7.3.10. Pārskata periodā turpināja samazināties kredītiestāžu klientu – čaulas veidojumu, kas atbilst vienai Novēršanas likumā noteiktajai pazīmei par čaulas veidojumu – skaits un darījumu apjoms, kas likumsakarīgi mazina arī TF riskus. Norādāms, ka kredītiestādes pārskata periodā ir arī demonstrējušas spēju identificēt un ziņot par nacionālo un starptautisko sankciju apiešanu.

⁵⁰³ Novēršanas likuma 11. panta pirmās daļas 2. punkta c) apakšpunkts. *Latvijas Vēstnesis*, 116, 30.07.2008.; *Latvijas Republikas Saeimas un MK Ziņotājs*, 16, 28.08.2008. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/178987-noziedzīgi-iegutu-līdzekļu-legalizācijas-un-terorisma-un-proliferācijas-finansēšanas-novēršanas-likums>.

⁵⁰⁴ European Commission, Commission staff working document accompanying the document *Report from the commission to the European Parliament and the council on the assessment of the risk of money laundering and terrorist financing affecting the internal market and relating to cross-border activities*. 75. lpp. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022SC0344&from=EN>.

⁵⁰⁵ Latvijas Pasts, *Naudas pārvedumi*. Pieejams: https://www.pasts.lv/lv/privatpersonam/finansu_pakalpojumi/naudas_parvedumi/#par-naudas-parvedumiem.

	Sektori	Pakalpojums	Riska scenārijs	Nacionālie TF riski	Riska iestāšanās iespējamība
7.3.11.	VV pakalpojumu sniedzēji	VV maiņa prec citu VV	Latvijas VV pakalpojumu sniedzējs tiek izmantots, lai TF nolūkiem, apgrūtinot naudas līdzekļu izsekojamību, VV apmainītu pret citu VV.	TF1, TF3	Zema

7.3.12. Darījumi ar kryptoaktīviem parasti ietver neklātienas klientu attiecības un nodrošina anonimitāti, kā arī ir grūti izsekojami vai pat neizsekojami. Pārrobežu elements un ātrums, kādā var veikt darījumus, padara VV īpaši pievilcīgas noziedzniekiem, kuri vēlas veikt nelikumīgus pārskaitījumus starp jurisdikcijām un darboties ārpus valsts robežām.⁵⁰⁶ SNRA norādīts, ka TF gadījumu skaitam, kas saistīti ar kryptoaktīviem, ir tendence pieaugt.

	Sektori	Pakalpojums	Riska scenārijs	Nacionālie TF riski	Riska iestāšanās iespējamība
7.3.13.	VV pakalpojumu sniedzēji	VV iegāde skaidrā naudā	Latvijas VV pakalpojumu sniedzēji tiek izmantoti, lai skaidru naudu apmainītu pret VV, kuras tiek nosūtītas uz pircēja norādītu VV adresi, veicot TF.	TF1, TF3	Zema

7.3.14. Viens no paaugstināta TF riska pakalpojumiem, ko Latvijā piedāvā VV pakalpojumu sniedzēji, ir VV iegāde skaidrā naudā, nosūtot līdzekļus uz pircēja norādīto VV adresi. Scenārija iestāšanās iespējamības risku mazina attiecīgās pircēja norādītās VV adreses izpēte (anonīms maks, trešās personas maks u. tml.).

	Sektori	Pakalpojums	Riska scenārijs	Nacionālie TF riski	Riska iestāšanās iespējamība
7.3.15.	Kredītiestādes, licencētie patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēji	Patēriņa kredīts	Vietējo iedzīvotāju radikalizēšanās gadījumā pašfinansēšanās tiek īstenota caur patēriņa kredītu vai tam līdzīgiem pakalpojumiem.	TF1	Zema

7.3.16. Ārvalstu prakse liecina, ka citās ES valstīs patēriņa kredīti ir izmantoti, lai finansētu ārvalstu karotāju ceļa izdevumus no ES uz augsta TF riska valstīm.⁵⁰⁷ Lai arī ārvalstu TF lietās biežākais identificētais šāda veida pakalpojums ir tieši patēriņa kredīts, līdzīgi riska scenāriji attiecināmi uz kredītkartēm, kā arī līzīga pakalpojumu (līzīgā iegādātā prece neilgi pēc pirkuma tiek pārdota).

	Sektori	Pakalpojums	Riska scenārijs	Nacionālie TF riski	Riska iestāšanās iespējamība
7.3.17.	Dārgmetālu tirgotāji	Dārgmetālu, dārgakmeņu, to izstrādājumu tirdzniecība	Skaidras naudas līdzekļi tiek pārvērsti zeltā un citos dārgmetālos un dārgakmeņos vai citās likvidās augstas vērtības precēs, lai tos nogādātu augsta TF riska zonās.	TF3	Zema

7.3.18. Dārgmetālu un dārgakmeņu tirdzniecībai galvenos draudus rada teroristu grupējumu pieprasījums pēc zelta, dimantiem un citiem dārgakmeņiem, jo tos ir lēti uzglabāt un viegli

⁵⁰⁶ Report from the Commission to the European Parliament and the Council on the assessment of the risk of money laundering and terrorist financing affecting the internal market and relating to cross-border activities. 97. lpp. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022SC0344&from=EN>.

⁵⁰⁷ Turpat 107. lpp.

pārvērst skaidrā naudā. Zelts ir plaši izmantots maksāšanas līdzeklis karadarbības zonās un gan zelts, gan citi dārgmetāli un dārgakmeņi var tikt izmantoti arī TF.⁵⁰⁸

	Sektori	Pakalpojums	Riska scenārijs	Nacionālie TF riski	Riska iestāšanās iespējamība
7.3.19.	-	Dārgmetālu, dārgakmeņu, to izstrādājumu tirdzniecība	Kurjeri no Latvijas pārvadā skaidras naudas līdzekļus (t.sk. lielos nominālos) vai augstas vērtības preces un tos nogādā augsta TF riska zonās.	TF3	Zema

7.3.20. Lai šķērsotu valsts robežas, kurjeri skaidras naudas vai augstas vērtības preču pārvadājumiem var izmantot gaisa, ūdens vai dzelzceļa transportu. Skaidras naudas līdzekļi var tikt paslēpti pasta pakās, konteineros, kur kurjera klātbūtne nav nepieciešama visu ceļa posmu.⁵⁰⁹

	Sektori	Pakalpojums	Riska scenārijs	Nacionālie TF riski	Riska iestāšanās iespējamība
7.3.21.	Personas, kas darbojas mākslas un antikvāro priekšmetu apriņķī, kultūras pieminekļu tirgotāji	Senlietu tirdzniecība	Teroristu grupējumi konflikta zonās iegūst artefaktus un senlietas, kas tiek pārdotas ar mērķi iegūt līdzekļus TF.	TF3	Zema

7.3.22. Saskaņā ar SNRA šādu priekšmetu tirdzniecība ir viena no lielākajām noziedzīgās tirdzniecības kategorijām.⁵¹⁰ Jānorāda, ka šādu priekšmetu transportēšana un ieviešana ES ir visnotaļ sarežģīta, un teroristu grupējumi visticamāk izvēlētos tos realizēt tuvāk konflikta zonām.

	Sektori	Pakalpojums	Riska scenārijs	Nacionālie TF riski	Riska iestāšanās iespējamība
7.3.23.	Maksājumu pakalpojumu sniedzēji	Bezskaidras naudas pārskaitījumi	Līdzekļi slēpti vai atklāti tiek vākti TF mērķiem kā ziedojums vai investīcijas (piemēram, caur kolektīvās finansēšanas platformu, NVO).	TF1, TF3	Zema

7.3.24. NVO var tikt izmantotas, lai ziedojumu aizsegā nogādātu līdzekļus augsta TF riska zonās ārvalstu kaujinieku finansēšanai. NVO riska līmenis ir atšķirīgs, kas atkarīgs no finansējuma avotiem, no tā, kā līdzekļi tiek sadalīti, darbības veida un citiem aspektiem. Šo risku paaugstina *de-risking*, proti, ja NVO nav pieejami finanšu sektora sniegtie pakalpojumi.⁵¹¹

	Sektori	Pakalpojums	Riska scenārijs	Nacionālie TF riski	Riska iestāšanās iespējamība
7.3.25.	PPS	Bezskaidras naudas pārskaitījumi	Profesionāli NILL pakalpojumu sniedzēji no Latvijas tiek iesaistīti sarežģītu darījumu ķēdē TF nodrošināšanai.	TF1, TF3	Zema

7.3.26. Profesionāļu sniegtie pakalpojumi pamatā tiek izmantoti likumīgiem mērķiem, taču var būt gadījumi, kad šo profesionāļu zināšanas un pieredze tiek izmantota noziedzīgu darbību, t. sk. TF, veikšanai. Šajā nozarē ekspertu iesaiste mēdz būt dažāda – šķietami likumīgu darījumu un

⁵⁰⁸ Turpat 165. lpp.

⁵⁰⁹ Report from the Commission to the European Parliament and the Council on the assessment of the risk of money laundering and terrorist financing affecting the internal market and relating to cross-border activities. 175. lpp. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022SC0344&from=EN>.

⁵¹⁰ Turpat 153. lpp.

⁵¹¹ Turpat 240. lpp.

nepieciešamās dokumentācijas nodrošināšana; konsultācijas normatīvā regulējuma prasību apiešanā un sarežģītu shēmu izveide.⁵¹²

Proliferācijas finansēšanas risku scenāriji

7.4. Nacionālie proliferācijas finansēšanas riski

- 7.4.1. PF1. Noziedznieki var izmantot Latvijas finanšu sistēmu pārskaitījumu veikšanai kā posmu sarežģītu darījumu ķēdē proliferācijas finansēšanai vai sankciju, kas noteiktas saistībā ar proliferāciju, pārkāpšanai.
- 7.4.2. PF2. Noziedznieki var izmantot Latvijas finanšu sistēmu pārskaitījumu veikšanai kā posmu sarežģītu darījumu ķēdē, kad SNP tiek transportētas caur citām valstīm, bet finanšu līdzekļi tiek pārskaitīti caur Latvijā reģistrētiem finanšu pakalpojumu sniedzējiem.
- 7.4.3. PF3. Noziedznieki var izmantojot Latvijas transporta infrastruktūru un izdevīgo ģeogrāfisko novietojumu, tranzītā caur Latviju transportējot SNP uz valstīm, pret ko noteiktas ES sankcijas un augsta terorisma riska valstīm ar mērķi nodot SNP teroristiskajiem grupējumiem.

7.5. Sektoru proliferācijas finansēšanas riski

- 7.5.1. Ņemot vērā, ka sankciju apiešanas tipoloģijas lielā mērā pārklājas (neatkarīgi no tā, vai sankcijas noteiktas saistībā ar proliferāciju) šajā sadaļā iekļautos riska scenārijus papildina nodaļā "Sankciju pārkāpšanas un apiešanas risku scenāriji" ietvertie riska scenāriji.

	Sektori	Pakalpojums	Riska scenārijs	Nacionālie TF riski	Riska iestāšanās iespējamība
7.5.2.	Kredītiestādes, MI/ENI	Bezskaidras naudas pārskaitījumi	PF caur maksājumu pakalpojumu sniedzēju kontiem īsteno personas vai organizācijas, kas nav sankciju sarakstos, veicot darījumus tādas citas personas labā, kas savukārt ir iekļauta sankciju sarakstā.	PF1, PF2	Zema

- 7.5.3. Minētajā risku scenārijā PF var tikt slēpta ar sarežģītu darījumu virkni un sarežģītu juridisko personu īpašnieku struktūru. Ņemot vērā, ka pārskata periodā turpināja samazināties Latvijas kredītiestāžu klientu – čaulas veidojumu, kas atbilst vienai Novēršanas likumā noteiktajai pazīmei par čaulas veidojumu – skaits un darījumu apjoms, samazinās arī ar šādu klientu apkalpošanu saistītais PF risks.

	Sektori	Pakalpojums	Riska scenārijs	Nacionālie TF riski	Riska iestāšanās iespējamība
7.5.4.	Kredītiestādes, MI/ENI	Bezskaidras naudas pārskaitījumi	Valstis, pret ko noteiktas ES sankcijas PF jomā un augsta terorisma riska valstis organizē ar PF saistītu līdzekļu plūsmu caur personām pierobežas teritorijās.	PF1, PF2	Zema

- 7.5.5. Ņemot vērā, ka sankciju apiešanas tipoloģijas lielā mērā pārklājas (neatkarīgi no tā, vai sankcijas noteiktas saistībā ar proliferāciju) un ka Novēršanas likuma subjekti pārskata periodā demonstrējuši augstas spējas identificēt aizdomas un ziņot par sankciju apiešanu, kas nav saistītas ar PF, šī riska scenārija iestāšanās iespējamība ir zema.

	Sektori	Pakalpojums	Riska scenārijs	Nacionālie TF riski	Riska iestāšanās iespējamība
7.5.6.					

⁵¹² Turpat 187. lpp.

	PPS	Juridisko personu dibināšana	PPS dibina juridiskas personas un sarežģītus juridisko personu veidojumus, kuri tiek izmantoti sankciju apiešanai, PLG slēpšanai, nelikumīgu SNP aprītei (gan caur Latviju, gan ārpus tās).	PF1, PF2, PF3	Vidēja
--	-----	------------------------------	---	---------------	--------

- 7.5.7. PPS ir pakļauti riskam, ka sankciju sarakstos iekļautas personas sankciju apiešanu un PF īsteno slēpti, caur citām personām un organizācijām, tostarp izmantojot sektora pakalpojumus, lai dibinātu PF shēmām nepieciešamās juridiskās personas. Tostarp dibinātās juridiskās personas var tikt izmantotas, lai sarežģītu darījumu shēmas aizsegā īstenotu nelikumīgu SNP aprīti.

7.6. Sankciju pārkāpšanas un apiešanas risku scenāriji

- 7.6.1. Apkopotie sankciju pārkāpšanas un apiešanas risku scenāriji identificēti gan FID saņemtajos ziņojumos, gan ārvalstu institūciju praksē. Daļa riska scenāriju konstatējami retāk, bet citas sankciju pārkāpšanas un metodes un paņēmieni dominē un konstatējamās bieži. Būtiski norādīt, ka definētie riska scenāriji katrā individuālā gadījumā var atšķirties vai tikt identificēti tikai daļa no tā.
- 7.6.2. Ņemot vērā, ka sankciju apiešanas tipoloģijas lielā mērā pārklājas (neatkarīgi no tā, vai sankcijas noteiktas saistībā ar proliferāciju) šajā sadaļā iekļautie riska scenāriji papildina nodaļā "Proliferācijas finansēšanas risku scenāriji" ietvertu riska scenāriju uzskaitījumu.

Ar Latvijas juridisko vai fizisko personu darbību un nozari saistīti riska scenāriji

	Sektoru	Pakalpojums	Riska scenārijs	Sankciju veids	Riska iestāšanās iespējamība
7.6.3.	Kredītiestādes, MI/ENI, PPS	-	Latvijas juridiskā persona, kas ilgstoši nav veikusi saimniecisko darbību (no angļu valodas - <i>shelf company</i>), tiek iesaistīta darījuma ķēdē, lai veiktu sankciju pārkāpšanu vai apiešanu.	Finanšu ierobežojumi, sektorālās ES sankcijas	Vidēja
7.6.4.	Kredītiestādes, MI/ENI, PPS	-	Latvijas fiziska vai juridiska persona, pret kuru nav noteiktas ES sankcijas, kā starpnieks iesaistās sankciju subjektu darījumu veikšanā vai tādu personu darījumu veikšanā, kuri darbojas nozarēs, kuras skar noteiktās ES sankcijas.	Finanšu ierobežojumi, sektorālās ES sankcijas	Vidēji augsta
7.6.5.	Kredītiestādes, MI/ENI, PPS	-	Jaundibināta Latvijas juridiska persona veic darījumus ar NVS valstīs un valstīs, kas nenosaka ES sankcijas pret Krieviju, reģistrētiem juridiskiem veidojumiem, nolūkā veikt sankciju pārkāpšanu vai apiešanu.	Sektorālās ES sankcijas	Vidēji augsta
7.6.6.	Kredītiestādes, MI/ENI, PPS	-	Latvijas juridiskā persona, kas darbojas nozarē, kuru skar ES sankcijas, uzsāk veikt	Sektorālās ES sankcijas	Augsta

			līdzīgu preču tirdzniecību, bet ar tādiem preču kodiem, attiecībā uz kuriem sankcijas nav noteiktas, lai veiktu ES sankciju pārkāpšanu vai apiešanu.		
7.6.7.	Kredītiestādes, MI/ENI, PPS	-	Latvijas juridiskā persona veic importa vai eksporta darījumu ar sadarbības partneri Krievijā, Krievijas kaimiņvalstī vai jurisdikcijā, kas nenoteic ES sankcijas pret Krieviju, kurā preces piegādes ceļš ir nepamatoti garš / nelógisks (iesaistot vairākus starpniekus, vairākkārt veicot kravas pārkraušanu).	Sektorālās ES sankcijas	Augsta
7.6.8.	Kredītiestādes, MI/ENI, PPS	-	Latvijas juridiskā persona, eksportējot preci uz valsti vai teritoriju, pret kuru ir noteiktas ES sankcijas, vilto dokumentus (informācija par preci, preču patieso saņēmēju, saņemšanas vietu).	Sektorālās ES sankcijas	Augsta
7.6.9.	Kredītiestādes, MI/ENI, PPS	-	Ar ES sankciju subjektu veiktu aizdomīgu darījumu attaisnošanai Latvijas juridiskā vai fiziskā persona iesniedz dokumentus ar atpakaļejošu datumu (vienošanās un līgumi datēti ar datumu pirms sankciju spēkā stāšanās) vai dokumentus ar viltojuma pazīmēm.	Finanšu ierobežojumi, sektorālās ES sankcijas	Augsta

7.6.10. Pārskata periodā izgaismojušās vairākas metodes, kā juridiskā persona mēģina apiet pret Krieviju un Baltkrieviju noteiktās sektorālās ES sankcijas, kas saistītas ar preču pārvietošanu pāri robežai – juridiskā persona norāda nekorektus un neprecīzus preču kodus, darījumos tiek iesaistītas juridiskās personas valstīs, kas pret Krieviju un Baltkrieviju nenosaka sankcijas, tāpat šīs valstis nereti ir posms sankciju sarakstā iekļautas preces piegādes ceļā. Par augstu šo riska scenāriju iestāšanās iespējamību liecina arī novērotā finanšu plūsmu tendence, proti, 2022. gada otrajā ceturksnī palielinājās maksājumu plūsmas uz tādām valstīm kā Kazahstāna, Azerbaidžāna, Turcija, Armēnija un Ķīna.⁵¹³

	Sektori	Pakalpojums	Riska scenārijs	Sankciju veids	Riska iestāšanās iespējamība
7.6.11.	Kredītiestādes, MI/ENI, PPS	Bezskaidras naudas pārskaitījumi	Latvijas fiziskās vai juridiskās personas izmanto NVS valstīs un valstīs, kas nenosaka	Finanšu ierobežojumi, sektorālās ES sankcijas	Augsta

⁵¹³ Gads Krievijai piemēroto sankciju zīmē: riski joprojām saglabājas augsti. Pieejams: <https://www.bank.lv/component/content/article/678-aktualitates/raksti/16386-gads-krievijai-piemeroto-sankciju-zime-riski-joprojam-saglabajas-augsti>.

			sankcijas pret Krieviju, atvērtus kontus, lai veiktu sankciju pārkāpšanu vai apiešanu.		
	Kredītiestādes, MI/ENI, PPS	-	Latvijas fiziska vai juridiska persona, kas tieši vai netieši saistīta ar sankciju subjektu, veic sev neraksturīgus darījumus ar VV.	Finanšu ierobežojumi, sektorālās ES sankcijas	Vidēja

Ar Latvijas juridisko personu īpašumtiesību struktūru vai Latvijas fizisko personu piederošu mantu saistīti risku scenāriji

	Sektori	Pakalpojums	Riska scenārijs	Sankciju veids	Riska iestāšanās iespējamība
7.6.12.	Kredītiestādes, MI/ENI, PPS	-	Latvijas juridiskās personas, kas ir sankciju subjekts, bez ekonomiskā vai juridiskā pamatojuma īsi pirms vai pēc sankciju spēkā stāšanās rosina izmaiņas īpašumtiesību struktūrā (kā PLG vai īpašnieku reģistrē radnieku vai saistītu personu u. c.).	Finanšu ierobežojumi	Zema
7.6.13.	Kredītiestādes, MI/ENI, PPS	-	Latvijas juridiskās personas, kas ir sankciju subjekts, īpašnieki īsi pirms vai pēc sankciju spēkā stāšanās pārdod akcijas vai kapitāldaļas zem tirgus vērtības juridiskām vai fiziskām personām, pret kurām nav noteiktas ES sankcijas.	Finanšu ierobežojumi	Zema
7.6.14.	Kredītiestādes, MI/ENI, PPS	-	Latvijas juridiskas vai fiziskas personas, kas ir sankciju subjekts, mēģina mainīt īpašnieku sev piederošai mantai īsi pirms sankciju spēkā stāšanās vai sankciju spēkā esamības laikā.	Finanšu ierobežojumi	Zema

7.6.15. Nolūkā veikt sankciju apiešanu sankciju subjekti veido sarežģītas īpašumtiesību struktūras.⁵¹⁴ Nereti tiek izmantoti fiktīvi uzņēmumi, t. sk. jaundibināti uzņēmumi, juridiskas personas, kas ilgstoši nav veikušas saimniecisko darbību un čaulas veidojumi, tādējādi slēpjot saistību ar konkrētiem aktīviem, distancējot sankciju subjektu saistību ar darījumiem un / vai nodrošinot iespēju turpināt veikt saimniecisko darbību nozarēs, kuras skar noteiktās ES sankcijas.

7.6.16. Starptautiskā darba grupa "REPO" savā pētījumā norādījusi, ka pārskata periodā konstatēta virkne gadījumu, kuros Krievijas elite mainīja juridisko personu PLG un nodeva mantas īpašumtiesības saviem bērniem, radniekiem un citām saistītām personām, lai turpinātu

⁵¹⁴ Global Advisory on Russian Sanctions Evasion Issued Jointly by the Multilateral REPO Task Force March 9, 2023. 3. lpp. Pieejams: https://home.treasury.gov/system/files/136/REPO_Joint_Advisory.pdf.

nodrošināt kontroli un piekļuvi līdzekļiem arī pēc sankciju spēkā stāšanās.⁵¹⁵ Arī FID 2022. gadā saņemti ziņojumi par mēģinājumiem veikt izmaiņas sankcijām pakļautu juridisko personu īpašumtiesību struktūrā. Norādāms, ka šo riska scenāriju iestāšanās Latvijā ir zema, jo valsts iestādes, kuru kompetencē ir veikt un reģistrēt šīs izmaiņas, pārzina un izprot šo riska scenāriju. Piemēram, Latvijā reģistrētu uzņēmumu īpašumtiesību struktūrā var tikt mēģinātas veikt izmaiņas citās jurisdikcijās, kur reģistrēti Latvijas uzņēmuma īpašnieku struktūrā iesaistīti uzņēmumi, kurās var būt arī atšķirīga izpratne par sankciju piemērošanu vai kur ES sankcijas netiek vispār piemērotas. Tā rezultātā var rasties dažādas izpratnes par to, vai uzņēmums būtu vai nebūtu pakļaujams finanšu ierobežojumiem.

	Sektori	Pakalpojums	Riska scenārijs	Sankciju veids	Riska iestāšanās iespējamība
7.6.17.	Kredītiestādes, MI/ENI, PPS	-	PPS tiek iesaistīti sankciju pārkāpšanā vai apiešanā, sniedzot pakalpojumus sankciju subjektiem.	Finanšu ierobežojumi, sektorālās ES sankcijas	Vidēja

7.6.18. PPS ir pakļauti riskam, ka sankciju sarakstos iekļautas personas sankciju pārkāpšanu un apiešanu īsteno caur citām personām un organizācijām, tostarp izmantojot sektora pakalpojumus, lai dibinātu sankciju pārkāpšanas un apiešanas shēmām nepieciešamās juridiskās personas.

Ar finanšu plūsmu un maksājumiem saistīti risku scenāriji

	Sektori	Pakalpojums	Riska scenārijs	Sankciju veids	Riska iestāšanās iespējamība
7.6.19.	Kredītiestādes, MI/ENI, PPS	Bezskaidras naudas pārskaitījumi	Fiziska vai juridiska persona norēķinās par sankciju subjekta sniegtajiem pakalpojumiem / precēm, pārskaitot līdzekļus uz kontiem Krievijas kaimiņvalstīs vai valstīs, kas nenosaka sankcijas pret Krieviju vai izmantojot mazāk izsekojamus norēķinu veikšanas veidus (VV).	Finanšu ierobežojumi, sektorālās ES sankcijas	Augsta
7.6.20.	Kredītiestādes, MI/ENI, PPS	Bezskaidras naudas pārskaitījumi	Fiziska vai juridiska persona sniedz pakalpojumu / piegādā preces sankciju subjektam vai pretēji sektorālo sankciju noteiktiem ierobežojumiem, saņemot līdzekļus no kontiem Krievijas kaimiņvalstīs vai valstīs, kas nenosaka sankcijas pret Krieviju vai izmantojot mazāk izsekojamus norēķinu saņemšanas veidus.	Finanšu ierobežojumi, sektorālās ES sankcijas	Augsta
7.6.21.	Kredītiestādes, MI/ENI, PPS	Bezskaidras naudas pārskaitījumi	Fiziska vai juridiska persona, kas ir sankciju subjekts, nodod savas saistības fiziskai vai juridiskai	Finanšu ierobežojumi, sektorālās ES sankcijas	Vidēja

⁵¹⁵ Global Advisory on Russian Sanctions Evasion Issued Jointly by the Multilateral REPO Task Force March 9, 2023. 2. lpp. Pieejams: https://home.treasury.gov/system/files/136/REPO_Joint_Advisory.pdf.

			personai, pret kuru nav noteiktas ES sankcijas (piemēram, samaksa par precēm).		
7.6.22.	Kredītiestādes, MI/ENI, PPS	Bezskaidras naudas pārskaitījumi	Fiziska persona, kas nodarbināta pie sankciju subjekta, darba samaksu no sankciju subjekta Krievijas filiāles saņem Krievijā mītošie radnieki, kas tiek pārskaitīti uz radnieka kontu Latvijā.	Finanšu ierobežojumi	Vidēja
7.6.23.	Kredītiestādes, MI/ENI, PPS	Bezskaidras naudas pārskaitījumi	Fiziskas personas, kas nodarbinātas pie sankciju subjekta, darba samaksa šķiet neatbilstoši augsta ieņēmamajam amatam.	Finanšu ierobežojumi	Zema

8. Sektoru risku novērtējuma rezultāti

Katra sektora risku novērtējumu, kas iekļauts šajā nodaļā, ir gatavojusi attiecīgo sektoru uzraugošā UKI. Pārskata periodā FID ar visām UKI uzturējis ciešu sadarbību, ik gadu organizējot atgriezeniskās saites sanāksmes, kurās nodota ar sektoru sniegtajiem ziņojumiem par aizdomīgiem darījumiem saistītā statistiskā un kvalitatīvā informācija, kā arī pārrunātas tālākās sadarbības uzlabošanas iespējas. Tāpat pārskata periodā FID organizējis UKI sadarbības platformas⁵¹⁶ sanāksmes, kas notikušas aptuveni 10 reizes ik gadu. NRA 2023 vajadzībām UKI sadarbības platformas sanāksmes kalpoja kā darba grupa sektoru risku novērtējuma procesa izstrādē un ar to saistītās informācijas apmaiņā (t. sk. par citu NRA 2023 darba grupu izdarītajiem secinājumiem). Minētie pasākumi un sadarbība pārskata periodā ļāvuši vienādot izpratni par sektoru riskiem un to ietekmējošiem faktoriem, līdz ar ko UKI sniegtais sektoru risku novērtējums ir saskaņots ar FID, kā arī saskaņā ar NRA 2023 nodaļām "Nacionālie draudi" un "Nacionālā ievainojamība".

UKI risku novērtējumā pamatā vadījušās pēc PB metodoloģijas, t. sk., lai saglabātu novērtējuma pēctecību un veiktu ar NRA 2020 salīdzinošu novērtējumu. Sektori NRA vajadzībām vērtēti un risku novērtējuma kopsavilkums veidots pēc vienota principa, taču katra UKI savos ieskatos izcēlusi tās iezīmes un izmaiņas, kas pārskata periodā sektorā ir bijušas būtiskas. Tāpat arī normatīvais regulējums apskatīts tikai tajos sektora novērtējumos, kur tā izmaiņas viesušas būtiskas atšķirības vai normatīvā regulējuma trūkumi saglabājušies arī šajā pārskata periodā un turpina radīt paaugstinātu ievainojamību sektorā. Paralēli NRA apkopotajam UKI ar noteiktu regularitāti izstrādā un publicē izvērstu katra sektora risku novērtējumu, kas ir pieejams visiem Novēršanas likuma subjektiem. NRA iekļauts katra sektora risku novērtējuma kopsavilkums.

Finanšu sektorā kopumā pārskata periodā NILL risks ir mazinājies. IPS, MI / ENI, VTS un kredītiestāžu sektoros tas mainījies no "vidēji augsts" uz "vidējs", bet vairākos sektoros kopējā situācija uzlabojusies, vienlaikus nav sasniegts riska līmeņa mazināšanai nepieciešamais sliekšnis, un līmenis saglabājies esošajā līmenī. NRA 2020 pārskata periodā tika veikti daudzi visaptveroši NILLTPF novēršanas sistēmas uzlabošanas pasākumi, un NRA 2023 pārskata periodā redzamas to pozitīvās sekas. Vienlaikus pārskata periodā strauji pieaudzis tādu Latvijas fizisko un juridisko personu skaits, kas atvērušas kontus ārvalstīs, piemēram, Lietuvas MI un ENI. Konservatīvas aplēses liecina, ka ne mazāk kā 15% fizisku personu, kā arī ne mazāk kā 20% juridisku personu ir atvērti konti ārvalstu MI un ENI,⁵¹⁷ vienlaikus kopējais to apmērs, iespējams, ir būtiski lielāks. Gadījumos, kur ārvalstu konts ir personas vienīgais vai pamata norēķinu konts, NILLTPF novēršanas sistēmas iestādēm būtiski tiek apgrūtināta vai pat pārtraukta kvalitatīvas informācijas saņemšana un ātra informācijas apmaiņa attiecībā uz vietējo personu veiktiem aizdomīgiem darījumiem, noziedzīgiem nodarījumiem. Nākamajā pārskata periodā nepieciešams izstrādāt finanšu sektora *de-risking* stratēģiju, pārskatot NILLTPF novēršanas prasību ietekmi uz finanšu sektora sadarbību ar vietējiem klientiem.

Lai arī situācija pārskata periodā ir uzlabojusies, viena no galvenajām sektoru NILLTPF risku novērtējumā identificētajām problēmām ir nefinanšu sektora zemais FID sniegto ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem skaits, kas rada bažas par šo sektoru spēju identificēt aizdomīgus darījumus un līdz ar to šajos sektoros paaugstina NILL ievainojamību. Tādi nefinanšu sektori kā nodokļu konsultanti, ārpakalpojuma grāmatveži, zvērināti advokāti un zvērināti notāri, juridisko personu dibināšanas pakalpojumu sniedzēji ir "vārtsargi" (*gatekeepers*) līdzekļu ieplūšanai nacionālajās un starptautiskajās finanšu sistēmās. Attiecīgi caur šo sektoru sniegtajiem pakalpojumiem finanšu sistēmā var mēģināt iepludināt noziedzīgi iegūtus līdzekļus. Nefinanšu sektora dažādu profesiju pārstāvju aktīva iesaiste NILL novēršanā ir būtisks efektīvas NILLTPF novēršanas sistēmas elements, t. sk. būtiska ir spēja identificēt aizdomīgus darījumus un aktivitātes, kā arī efektīva sadarbība ar FID. Atsevišķos nefinanšu sektoros vērojamas pozitīvas tendences (piemēram, maksātspējas administratoru sektors, zvērinātu revidentu sektors), taču joprojām ir sektori, kuros NILL risks vērtēts kā vidēji augsts, taču pārskata periodā FID nav saņēmis nevienu ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem (piemēram, nodokļu konsultantu sektors). Papildus gan jāatzīmē, ka nefinanšu sektora pārstāvji var vienlaicīgi pārstāvēt vairākus sektorus un, piemēram, ārpakalpojuma grāmatvedis var vienlaicīgi būt arī nodokļu konsultants un juridiskas personas dibināšanas pakalpojuma sniedzējs. Tas turklāt arī samazina kopējo, unikālo nefinanšu sektora dalībnieku skaitu. Katra sektora risku novērtējumā ir norādīts, cik personas ir reģistrējušās kā konkrētā pakalpojuma sniedzējas, taču būtiski ņemt vērā, ka kopējais nefinanšu sektora Novēršanas likuma subjektu skaits ir ievērojami mazāks nekā atsevišķu sektoru

⁵¹⁶ Pamatojoties uz pasākumu plāna 3.11. punktu, izveidota platforma ar mērķi sekmēt UKI savstarpējo sadarbību un informācijas apmaiņu, kā arī veicināt vienotu praksi uzraudzības un kontroles pasākumu īstenošanā, normatīvajos aktos noteikto uzdevumu efektīvu izpildi un vienotu izpratni par NILLTPF riskiem un tendencēm. Pārskata periodā UKI platformas sanāksmes organizēja FID, bet ar 08.11.2022. grozījumiem Novēršanas likumā kopš 2023. gada UKI platformas sanāksmes sasauca FM.

⁵¹⁷ FID apkopoti dati.

subjektu skaita kopsumma. Pēc VID sniegtās informācijas tā pārraudzībā esošā nefinanšu sektora unikālo dalībnieku skaits pārskata perioda beigās bija 11253 (2020. gadā – 11542, savukārt 2021. gadā – 11583).

Finanšu sektors

8.1. Kredītiestādes

- 8.1.1. Pārskata periodā kopējais kredītiestāžu skaits Latvijas tirgū turpināja samazināties. 2019. gada beigās Latvijā bija 14 bankas un 5 ES dalībvalstu banku filiāles, pārskata perioda beigās – 9 bankas un 4 dalībvalstu banku filiāles. 2021. gadā tika saņemti pieteikumi no divām ES dalībvalstu uzraudzības institūcijām par to uzraudzībā esošu kredītiestāžu filiāļu atvēršanu Latvijā. 2021. gada 1. septembrī darbību sāka *TF Bank AB Latvijas filiāle* (Zviedrija). Latvijā ir reģistrēta, bet savu darbību nav uzsākusi *PayEx Sverige AB Latvijas filiāle* (Zviedrija).
- 8.1.2. Kredītiestāžu skaita samazinājumu ietekmēja gan to akcionāru pieņemtie lēmumi saistībā ar finanšu sektora pārmaiņu procesiem un jauno biznesa modeļu ieviešanu, gan arī FKTK pieņemtie lēmumi par kredītiestāžu darbību apturēšanu (*Baltic International Bank, SE*). Pārskatā periodā mazāk nozīmīgās kredītiestādes (*Less-significant institutions – LSI*) ir panākušas uzlabojumus biznesa modeļu transformācijā, pārorientējoties uz jaunām tirgus nišām ar ilgtspējīgākām attīstības perspektīvām, tādējādi panākot lielāku noturību pret potenciālajiem ģeopolitisko risku negatīvajiem efektiem. Tāpat 2021. gads iezīmējās ar divu kredītiestāžu apvienošanos grupā, procesu noslēdzot 2022. gadā. Pārskata periodā 2 kredītiestādes ir pametušas sektoru, veicot reorganizāciju, kā arī, īstenojot grupas stratēģisko lēmumu par biznesa aktivitāšu izbeigšanu Baltijā, tika pārtraukta divu dalībvalstu filiāļu darbība Latvijā.
- 8.1.3. Latvijas kredītiestādēs 2022. gada 31. decembrī bija 2,6 milj. klientu, no kuriem 94,3% bija iekšzemes klienti un 5,7% ārvalstu klienti. Savukārt 93,7% no kopējā klientu skaita bija fiziskas personas (tostarp 88,4% – Latvijas rezidenti), bet 6,3% juridiskas personas (tostarp 5,3% – Latvijā reģistrētie uzņēmumi). Salīdzinājumā ar 2019. gadu klientu skaits samazinājies par 7%, proporcionāli samazinoties klientu skaitam visās klientu grupās, kas skaidrojams gan ar ārvalstu klientu apkalpojošo banku skaita samazinājumu, gan ar kredītiestāžu klientu, kuriem piemīt paaugstināts NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas risks, skaita samazinājumu gan ar sankciju pret Krieviju un Baltkrieviju paplašināšanu un kredītiestāžu īstenojamiem pasākumiem IKS pilnveidošanai, lai Latvijas kredītiestādes netiktu izmantotas naudas atmazgāšanai un citiem noziedzīgiem nodarījumiem. Papildus iemesls ir arī *de-risking* rezultātā vērojama klientu pāreja uz ārvalstu MI un ENI.
- 8.1.4. Pārskata periodā kredītiestāžu klientu kredīta apgrozījums nav būtiski mainījies, 2019. gadā tas sastādīja 173,6 mljrd. EUR un 2022. gadā – 170,9 mljrd. EUR. Pārskata periodā novērotais klientu kredīta apgrozījuma samazinājums ir skaidrojams ar Covid-19 ietekmi, kad 2020. gadā tas nokritās līdz 141,4 mljrd. EUR.
- 8.1.5. Pārskata periodā turpināja samazināties ārvalstu noguldījumu īpatsvars kopējos noguldījumos, un 2022. gada decembrī tas veidoja 13%. Latvijas kredītiestādēs dominē iekšzemes un ES valstu klientu noguldījumi, kas 2022. gada decembrī veidoja 95,4% no visa noguldījumu apmēra – 87% ir iekšzemes klientu naudas līdzekļi, bet 8,3% – ES valstu klientu līdzekļi.
- 8.1.6. Lai nodrošinātu uz risku novērtējumu balstītu uzraudzības pasākumu veikšanu, kredītiestādes ir iedalītas NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska grupās. Kredītiestādes NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska novērtējumā tiek ņemts vērā kredītiestādēm piemītošais NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas risks un tā pārvaldības efektivitāte. Uz 2022. gada 31. decembri kā vidēji augsta riska tika klasificētas 4 kredītiestādes, kā vidēji zema – 2 un kā zema – 3, dalībvalstu banku filiāles tika klasificētas kā zema riska.
- 8.1.7. Kopumā pārskata periodā veiktās izmaiņas FKTK⁵¹⁸ normatīvajos noteikumos un ieteikumos NILLTPF novēršanas un sankciju jomā vērstas uz to, lai pilnveidotu NILLTPF novēršanas normatīvo regulējumu, nemazinot NILLTPF novēršanas prasības, bet nosakot tās pēc būtības un ar prasībām sasniedzamo mērķi, sekmējot riskos balstītas pieejas piemērošanu, kā arī lai efektīvizētu FKTK uzraudzības procesu, kas savukārt ļauj efektīvāk plānot un izmantot resursus gan tirgus dalībniekiem, gan arī FKTK kā uzraudzības iestādei.
- 8.1.8. Pārskata periodā pieņemtie grozījumi Novēršanas likumā paredz, ka nepieciešamības gadījumā, lai novērstu būtiskus pārkāpumus, UKI citā dalībvalstī licencētas kredītiestādes vai finanšu iestādes filiālei, kas darbojas Latvijā, vai citā dalībvalstī licencētai kredītiestādei vai

⁵¹⁸ Ar 2023. gada 1. janvāri FKTK funkcijas ir pārņēmusi Latvijas Banka.

finanšu iestādei, kas sniedz finanšu pakalpojumus, neatverot filiāli, var piemērot ES sankcijas tādā pašā apmērā kā Latvijā licencētai kredītiestādei un finanšu iestādei, ja nepieciešams sadarbībā ar attiecīgās dalībvalsts uzraudzības iestādi. Tādējādi tiek veicināta citā dalībvalstī licencētas kredītiestādes vai finanšu iestādes filiāles, kas darbojas Latvijā, Novēršanas likuma prasību ievērošana, kas savukārt visā sektorā nodrošina līdzvērtīgus apstākļus, kā arī mazina klientu iespējamu neizpratni par finanšu iestāžu un kredītiestāžu atšķirīgu pieeju. Un kopumā mazina iespēju, ka finanšu sektors, kas darbojas Latvijā, var tikt izmantots NILL procesos.

- 8.1.9. Lai stiprinātu riskos balstītu pieeju un nodrošinātu, ka klientu izpētes pasākumi tiek koncentrēti atbilstoši riskiem (jo augstāks risks, jo vairāk un detalizētāki pasākumi tiek piemēroti), FKTK, nemazinot NILLTPF novēršanas prasības, bet tās pārformulējot un aizstājot regulatīvas prasības ar riskos balstītām prasībām, nemainot ar prasībām sasniedzamo mērķi, pilnveidojusi klientu izpētes regulējumu, un 2021. gada 12. janvārī tika apstiprināti jauni noteikumi Nr. 5 "Klientu izpētes, klientu padziļinātās izpētes un riska skaitliskā novērtējuma sistēmas izveides un informācijas tehnoloģiju prasību normatīvie noteikumi".
- 8.1.10. 2022. gada 27. decembrī tika apstiprināti FKTK normatīvie noteikumi Nr. 235 "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas riska pārvaldīšanas normatīvie noteikumi", kas aizstāja 2020. gadā izdotos noteikumus Nr. 101 "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas riska pārvaldīšanas normatīvie noteikumi" (turpmāk – noteikumi Nr.101). Salīdzinot ar noteikumu Nr. 101 prasībām, tika būtiski pārskatīts sniedzamas informācijas apjoms un tvērums, kas nepieciešams NILLTPF riska ekspozīcijas noteikšanai un stiprina uz risku novērtējumu balstītu uzraudzības pasākumu veikšanu.
- 8.1.11. 2020. gada 17. jūlijā tika apstiprināti FKTK ieteikumi Nr. 100 "Ieteikumi noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas un sankciju riska pārvaldīšanas IKS izveidei un klientu izpētei" (turpmāk – rokasgrāmata). Rokasgrāmatas mērķis ir veicināt vienotu izpratni par normatīvo aktu piemērošanu saistībā ar finanšu noziegumu novēršanu, kā arī uz risku izvērtējumu balstītas pieejas ieviešanā. Rokasgrāmatas satur skaidrojumus un praktiskus piemērus par NILLTPF novēršanas un sankciju jomas prasībām, veicinot uz risku novērtējumu balstītas pieejas pielietošanu gadījumos, kad to ļauj regulējums, un efektīvāk un lietderīgāk plānot resursu izmantošanu, paredzot lielākus resursus gadījumos, kad risks ir augstāks. Rokasgrāmata tika regulāri papildināta gan ar jaunām sadaļām, piemēram, par starptautisko sankciju pārkāpšanas un apiešanas risku pārvaldību un par fiziskās personas datu aizsardzības un NILLTPF un sankciju jomas prasībām, gan ar jauniem praktiskiem piemēriem un norādījumiem jautājumos, kuros būtiski panākt vienotu tirgus dalībnieku izpratni un prasību piemērošanu.
- 8.1.12. Lai veicinātu vienotu un spēkā esošajām normatīvo aktu prasībām atbilstošu izpratni attiecībā uz klientu neklātienas identifikāciju, 2022. gada 15. februārī tika apstiprināti FKTK ieteikumi Nr. 15 "Ieteikumi klientu neklātienas identifikācijai" (turpmāk – ieteikumi Nr. 15). Ieteikumi Nr. 15 skaidro un sniedz atbilstošus piemērus attiecībā uz neklātienas identifikācijas procesu, tostarp šim identifikācijas veidam piemītošajiem riskiem un pasākumiem, kas ir jāveic šo risku mazināšanai.
- 8.1.13. FKTK pārskata periodā ir pilnveidojusi kredītiestāžu uzraudzības procesu ar mērķi stiprināt uz risku izvērtējumu balstītas pieejas īstenošanu, veicot uzraudzības pasākumus. Pilnveidotā pārbaūžu pieeja paredz veikt visaptverošu kredītiestādes IKS atbilstības un efektivitātes izvērtējumu, balstoties uz 10 IKS pamatelementu novērtējumu, ne tikai fokusējoties uz izlases kārtā izvēlētu klientu izvērtēšanu. Jaunā pieeja paredz arī lielāku vērību pievērst sākotnējam pārbaūžu plānošanas procesam, lai pārbaudes fokuss un prioritātes tiktu noteiktas, ņemot vērā galvenos bankai piemītošos riskus.
- 8.1.14. Papildus tam FKTK pilnveidoja metodoloģiju NILLTPF risku vērtēšanai ar mērķi nodrošināt regulāru risku monitoringu, kas palīdz gan identificēt pārbaūžu nepieciešamību, gan noteikt nepieciešamās pārbaudes tvērumu, lai tā tiktu fokusēta uz galvenajiem riskiem. Lai novērtētu NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riskus, FKTK izmanto visus tai pieejamos informācijas un datu avotus, piemēram, informāciju, kas iegūta gan klātienes, gan neklātienes uzraudzībā (t. sk. pēcpārbaudes un informāciju par korektīvo pasākumu ieviešanu, datus par NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska rādītājiem un to izmaiņām, mērķētas aptaujas, publiski pieejamo informāciju, klientu sūdzības, ziņojumus par starptautisko sankciju incidentiem u. c.). NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska novērtējuma rezultāti tiek integrēti kopējā uzraudzības procesā un ir viens no faktoriem, kas var ietekmēt uzraudzības prioritātes.

- 8.1.15. FKTK 2020. gadā kredītiestādēs veica 12 pārbaudes NILLTPF novēršanas jomā, ietverot piecas pilnās klātienes pārbaudes, piecas klātienes mērķa pārbaudes, divas horizontālās pārbaudes visās bankās, un lēmumi par administratīvās lietas rosināšanu vai sankciju piemērošanu bija jāpieņem tikai atsevišķos gadījumos. Pārskata periodā naudas sods piemērots trim kredītiestādēm 1,7 milj. EUR apmērā, un divām kredītiestādēm noteikti papildu tiesiskie pienākumi novērst konstatētos trūkumus un pilnveidot to IKS. Ņemot vērā, ka kredītiestādes arvien plašāk izmanto klientu neklātienes identifikāciju, FKTK 2020. gadā visās bankās veica pārbaudi par MK noteikumu par neklātienes identifikāciju prasību izpildi, kā arī apzināja labāko praksi un identificēja trūkumus neklātienes identifikācijas piemērošanā.
- 8.1.16. 2021. gadā kredītiestādēs kopumā veiktas 23 pārbaudes NILLTPF novēršanas un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska pārvaldības jomā, tostarp 5 klātienes pilnās pārbaudes, 7 klātienes mērķa pārbaudes un 11 neklātienes mērķa pārbaudes. Klātienes mērķa pārbaudes tika veiktas ar mērķi izvērtēt IKS efektivitāti sankciju pārkāpšanas un apiešanas risku pārvaldībā, savukārt neklātienes pārbaudžu tvērumā bija kredītiestāžu veiktie pasākumi, lai pārliecinātos par PLG maiņu un ziņošanu UR. FKTK vienai kredītiestādei izteica brīdinājumu un divām kredītiestādēm piemēroja soda naudu par pārkāpumiem NILLTPF novēršanas jomā 6,6 milj. EUR apmērā, kā arī noteica tiesiskos pienākumus ar mērķi novērst konstatētos trūkumus un pilnveidot kredītiestāžu IKS, kā arī vienā gadījumā izteica brīdinājumu kredītiestādes amatpersonai. Vienlaikus visām sodītajām kredītiestādēm tika noteikts pienākums izstrādāt pasākumu plānus identificēto trūkumu novēršanai, un FKTK veica pasākumus šo plānu izpildes uzraudzībai.
- 8.1.17. 2022. gadā bankās kopumā veiktas 28 pārbaudes NILLTPF novēršanas un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska pārvaldības jomā (ieskaitot 5 pilnās klātienes pārbaudes, 14 klātienes mērķa pārbaudes par ģeopolitisko situāciju un ar to saistīto risku pārvaldību, 9 neklātienes mērķa pārbaudes par maksājumu palielinājumu un sankciju pārkāpšanas un apiešanas risku pārvaldību un investoru līdzekļu izcelsmi, viena horizontālā pārbaude visās bankās un finanšu iestādēs). 2022. gadā uzsākta arī pārbaude visās bankās un dalībvalstu banku filiālēs par NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska izvērtējumu. Pēc pārbaudes tiks sagatavoti ieteikumi, apkopojot piemērus par labāko praksi NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas risku izvērtēšanai un būtiskākajām nepilnībām kredītiestāžu veiktajos izvērtējumos.
- 8.1.18. Kopumā, vērtējot pārskata perioda pārbaudžu rezultātus salīdzinājumā ar NRA 2020 pārskata periodu, secināms, ka kredītiestādes ir veikušas būtiskus pasākumus to IKS pilnveidošanai. Tika novēroti šādi galvenie pilnveidojumi:
- 8.1.18.1. uzlabojusies kredītiestāžu izpratne par NILLTPF riska novērtējuma mērķi un tā veikšanas kvalitāte;
 - 8.1.18.2. secīgi stiprinātas atsevišķu kredītiestāžu prasmes piemērot uz riskiem balstītu pieeju IKS darbībā;
 - 8.1.18.3. uzlabojusies kredītiestāžu iekšējo normatīvo aktu kvalitāte;
 - 8.1.18.4. uzlabojusies apmācību kvalitāte, saturs, pietiekamība;
 - 8.1.18.5. pilnveidotas kredītiestāžu NILLTPF riska pārvaldībai izmantotās IT sistēmas un rīki (piem., darījumu uzraudzības scenāriji un automatizētais skrīnings);
 - 8.1.18.6. uzlabojušies ārējā audita pārbaudžu rezultāti;
 - 8.1.18.7. turpināta aktīva IKS trūkumu novēršana atbilstoši FKTK pārbaudžu rezultātiem un ārējā audita rekomendācijām.
- Vienlaikus dažās kredītiestādēs saglabājās atsevišķi trūkumi NILLTPF riska novērtējuma, klientu izpētes, darījumu uzraudzības, aizdomīgu darījumu identifikācijas un ziņošanas FID procesos.
- 8.1.19. Lai uzlabotu aizdomīgu darījumu identifikācijas un ziņošanas par aizdomīgiem darījumiem FID procesus, kredītiestādes pastāvīgi veic pasākumus IKS pilnveidošanai, t. sk. ieviešot jaunus un pilnveidojot esošos IT risinājumus, tostarp brīdinājumu paziņojumu ģenerēšanas un apstrādes IT rīkus. Papildus tam FID sadarbībā ar FKTK regulāri organizē seminārus / apmācības kredītiestādēm par ziņošanu par aizdomīgiem darījumiem.
- 8.1.20. Pārskata periodā kredītiestādes FID ir nosūtījušas 13 512 aizdomīgu darījumu ziņojumus (2020. gadā – 3941, 2021. gadā – 4672, 2022. gadā – 4899) jeb 79,7% no visu šajā periodā saņemto aizdomīgo darījumu ziņojumu skaita, no tiem 2891 jeb 21,4% ir nosūtījušas likvidējamās kredītiestādes. Aktīvo kredītiestāžu sniegto aizdomīgo darījumu ziņojumu skaits pārskata periodā samazinās, tas tai skaitā ir pamatojams gan ar kredītiestāžu skaita samazinājumu, gan ar kredītiestāžu klientu, kuriem piemīt paaugstināts NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas risks, skaita samazinājumu. Ņemot vērā, ka kredītiestādes pēc veikto darījumu apjoma ir vislielākie finanšu sektora dalībnieki, var secināt, ka nosūtīto

ziņojumu skaits atbilst sektora lielumam. Tāpat, analizējot kredītiestāžu ziņojumos norādītās tipoloģijas un aizdomīgo darījumu pazīmes, secināms, ka tās atbilst sektora profilam un sektoram piemērotiem riskiem.

- 8.1.21. FKTK veiktajās pārbaudēs tika konstatēti trūkumi, kas var negatīvi ietekmēt kredītiestāžu spēju savlaicīgi un efektīvi atklāt aizdomīgus darījumus un ziņot par tiem FID, un visbiežākie no tiem ir:
- 8.1.21.1. kredītiestāde nav savlaicīgi identificējusi aizdomīgus darījumus un ziņojumi FID ir sniegti novēloti;
 - 8.1.21.2. kredītiestāde nav identificējusi aizdomīgus darījumus, kā rezultātā nav sniegusi ziņojumus FID par aizdomīgiem darījumiem⁵¹⁹;
 - 8.1.21.3. kredītiestādes pirmā aizsardzības līnija neiesaistās / nepietiekami iesaistās aizdomīgu darījumu identificēšanā.
- 8.1.22. Minēto konstatēto trūkumu biežākie cēloņi:
- 8.1.22.1. ilgstoši nav nodrošināta IT sistēmas ģenerēto brīdinājumu (*alertu*) savlaicīga apstrāde, ko tostarp ietekmējis darbinieku trūkums;
 - 8.1.22.2. klientu riska skaitliskā novērtējuma sistēmas nepilnības;
 - 8.1.22.3. nav nodrošināta savlaicīga un atbilstoša padziļinātās izpētes veikšana;
 - 8.1.22.4. izmantotās IT sistēmas scenāriji nenodrošina savstarpēji saistītu sarežģītu darījumu konstatēšanu un attiecīgi potenciāli aizdomīgu darījumu identificēšanu;
 - 8.1.22.5. nepilnības iekšējos normatīvajos aktos (nav noteikts termiņš iekšējo ziņojumu saskaņošanai un / vai sniegšanai; nav noteikta prasība reģistrēt iekšējos ziņojumus, vērtēt negatīvu publisko informāciju u. tml.);
 - 8.1.22.6. nepietiekamas darbinieku apmācības;
 - 8.1.22.7. kvalitātes kontroles trūkums.
- 8.1.23. Kopumā, ņemot vērā kredītiestāžu sniegto pakalpojumu plašo profilu un sistēmisko ietekmi finanšu sektorā, uz tām pēc būtības attiecināms viss nacionālo un pārrobežu draudu kopums, attiecīgi kredītiestādēm, izstrādājot darījumu uzraudzības scenārijus, tostarp aizdomīgu darījumu identificēšanai, jāpārlicinās, ka to IKS ir noturīgas pret identificētajiem draudiem:
- 8.1.23.1. korupcija;
 - 8.1.23.2. noziedzīgi nodarījumi nodokļu jomā;
 - 8.1.23.3. akcīzes preču nelikumīga aprīte, t. sk. kontrabanda;
 - 8.1.23.4. narkotisko vielu nelikumīga aprīte, t. sk. kontrabanda;
 - 8.1.23.5. krāpšana;
 - 8.1.23.6. piesavināšanās un citi noziedzīgi nodarījumi pret īpašumu;
 - 8.1.23.7. ārvalstu noziedzīgi nodarījumi – pārrobežu bezskaidras naudas plūsma;
 - 8.1.23.8. ārvalstu noziedzīgi nodarījumi – pārrobežu skaidras naudas plūsma.
- 8.1.24. Vienlaikus kredītiestāžu draudu līmenis salīdzinājumā ar 2019. gadu turpināja samazināties, un nozīmīgām kredītiestādēm tā kopējais novērtējums samazinājās līdz vidējam, bet mazāk nozīmīgām kredītiestādēm draudu novērtējums saglabājās vidēji augsts. Ņemot vērā nozīmīgo kredītiestāžu būtisko īpatsvaru kopējā finanšu sektorā, kopējais kredītiestāžu draudu līmenis novērtēts kā vidējs, un draudu līmeņa samazinājumu pozitīvi ietekmēja:
- 8.1.24.1. augsta riska un vidēji augsta riska kredītiestāžu skaita samazinājums;
 - 8.1.24.2. augsta riska un vidēji augsta riska kredītiestāžu ietekmes samazinājums sektorā gan pēc finanšu aktīviem, gan pēc kredīta apgrozījuma. 2022. gada beigās nav nevienas augsta riska kredītiestādes. Arvien lielāku tirgus daļu ieņem vidēji zema riska un zema riska kredītiestādes, kurās finanšu aktīvu īpatsvars 2022. gadā bija 90,1 %, bet kredīta apgrozījums – 93 %;
 - 8.1.24.3. klientu, kuriem piemīt NILLTPF risku paaugstinoši faktori (ārvalstu PI un PNP (īpaši NVS), čaulas veidojumi, ārvalstu maksājumu pakalpojumu sniedzēji) kredīta apgrozījuma un aktīvu samazinājums;
 - 8.1.24.4. maksājumu plūsmu uz / no augsta riska valstīm⁵²⁰ samazinājums;
 - 8.1.24.5. klientu, kuru PLG ir augsta riska valstu rezidenti, kredīta apgrozījuma un aktīvu samazinājums;
 - 8.1.24.6. klientiem piedāvāto paaugstināta NILLTPF riska produktu un pakalpojumu (PB pakalpojumi, trasta fiduciārie darījumi) apjoma samazinājums;
 - 8.1.24.7. aģentu un starpnieku, kuri neietilpst ar kredītiestādi saistīto uzņēmumu grupā, pakalpojumu izmantošanas samazinājums klientu identifikācijas veikšanai.

Tabula Nr. 8.1.1 – Detalizēta informācija par kredītiestāžu

⁵¹⁹ Šādas situācijas tiek identificētas reti un šādos gadījumos FKTK (Latvijas Banka) kā UKI sniedz ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem FID kredītiestādes vietā.

⁵²⁰ Šeit un turpmāk sektora risku novērtējumā "augsta riska valstis" ir sektoru uzraugošās iestādes – Latvijas Bankas izveidots un uzturēts valstu ar paaugstinātu NILL risku saraksts.

Riska kategorija	Riska faktori
Klientu riski	<p>Klientu, kas pakļauti padziļinātai izpētei, darbības apjomi un klientu skaits pārskata periodā beigās palielinājies, jo palielinājies arī kopējais klientu apgrozījums Covid-19 ietekmes samazinājuma dēļ. Turpina palielināties Latvijas padziļinātas izpētes klientu darbības apjomi, savukārt trešo valstu klientu darbības apmēri būtiski samazinājušies.</p> <p>Paralēli būtiski samazinājās klientu, kam piemīt paaugstināta riska pazīmes, finanšu aktīvu un kredīta apgrozījuma apmērs, t. sk. čaulas veidojumu un klientu, kuru PLG ir no paaugstināta riska jurisdikcijas, finanšu aktīvu un kredīta apgrozījuma apmērs. Papildus tam par 23% samazinājās klientu ar PNP statusu kredīta apgrozījumi, pieaugot Latvijas PNP apjomiem un samazinoties ārvalstu PNP darbības apjomiem, būtisks kritums NVS PNP kredīta apgrozījumā, PNP finanšu aktīvu apjomi kopumā palielinājušies par 9%, pieaugot Latvijas PNP (+28%) un samazinoties ārvalstu (-46%).</p>
Geogrāfijas un valsts riski	<p>Kopējais kredītiestāžu klientu saņemto pārrobežu maksājumu apjoms 2022. gadā salīdzinot ar 2019. gadu palielinājies par 22% jeb par 10,8 mljrd. EUR, savukārt nosūtīto pārrobežu maksājumu apjoms palielinājies par 21% jeb par 10,8 mljrd. EUR, palielinājusies maksājumu plūsma no / uz ES un samazinājusies maksājumu plūsma no / uz NVS, īpaši no / uz Krieviju (-85%), kas t. sk. ir saistīts ar ģeopolitisko situāciju.</p> <p>Klientu ar PLG no augsta riska valstīm finanšu aktīvi un kredīta apgrozījuma kopējais apmērs 2022. gadā salīdzinoši ar 2019. gadu būtiski samazinājies, un šo klientu finanšu aktīvi 2022. gadā sastāda 1,5%, un kredīta apgrozījums – 2% no kopēja klientu darījumu apmēra.</p> <p>NRA 2020 novērtēšanas periodā identificēti riski, kas saistīti ar klientu juridisko personu apkalpošanu, kuru PLG ir no valstīm, kuru normatīvais regulējums pieļauj uzņēmumu dibināšanu un reģistrēšanu ar nominālo īpašnieku pakalpojumu starpniecību, tādējādi veicinot PLG slēpšanu. Arī NRA 2023 pārskata periodā joprojām novērojami šādi klienti un to darījumi kredītiestādēs. Vienlaikus salīdzinājumā ar 2017.–2019. gadu to skaits Latvijas kredītiestādēs ir būtiski samazinājies, un attiecīgi to darījumu apjoms nav būtisks, kas liecina par šī faktora ietekmes samazināšanos. Uzraudzības ietvaros tam tika pievērsta pastiprināta uzmanība gan iepriekšējā pārskata periodā, gan arī turpmāk.</p>
Produktu un pakalpojumu riski	<p>Pārskata periodā tiek turpināta paaugstināta riska pakalpojumu uzraudzība, tai skaitā privātbaņķieru pakalpojumu sniegšana, kas augsta riska un vidēji augsta riska bankās tiek pozicionēta kā <i>wealth management</i> pakalpojumu nodrošināšana, bet šādu klientu skaits ir nebūtisks, veidojot 0,02% no kopējā kredītiestāžu klientu skaita 2022. gada beigās. 70% no klientiem, kuri saņem privātbaņķieru pakalpojumus, ir LV rezidenti, un tie koncentrējas zema riska bankās. Savukārt ārvalstu klienti koncentrējas vidēji augsta riska bankās.</p> <p>Fiduciāro trastu un kredītu pakalpojumu piedāvā tikai atsevišķas kredītiestādes, un trastā nodoto līdzekļu un izsniegto fiduciāro kredītu apmērs (atlikums) 2022. gadā bija 203,9 milj. EUR, salīdzinot ar 2019. gadu tas ir samazinājies par 20%. Neskatoties uz apjomu samazinājumu, joprojām nozīmīgu īpatsvaru (95%) veido ārvalstu klientu trasti (193 milj. EUR 2022. gada beigās). Ārvalstu klientiem izsniegto fiduciāro kredītu apjoms, salīdzinot ar 2019. gadu ir samazinājies par 39%, savukārt, iekšzemes klientiem – palielinājies par 136%. Neskatoties uz to, ārvalstu klientiem izsniegto fiduciāro kredītu apmērs (atlikums) arī veido būtisku īpatsvaru (67%), 2022. gada beigās sasniedzot 136,9 milj. EUR.</p> <p>Kredītiestādes turpina ievērot piesardzīgu pieeju loro korespondējošo attiecību dibināšanā un loro respondentu, kā arī atvērto loro kontu skaits turpina samazināties. Papildus minētajam būtiski samazinājies loro respondentu no augsta riska valstīm skaits, šo samazinājumu tai skaitā ietekmēja arī pret Krieviju un Baltkrieviju noteiktās ES un ASV OFAC sankcijas.</p> <p>Pārskata perioda beigās kredītiestādēs nav plaši izplatīti pakalpojumi, kas saistīti ar virtuālajiem aktīviem, bet tas ir identificēts kā jauns (<i>emerging</i>) risks, kas var materializēties nākamajā pārskata periodā.</p>
Piegādes kanālu riski	<p>Neskatoties uz to, ka, salīdzinot ar iepriekšējo periodu, neklātienē identificētu un starpnieku (aģentu) identificēto klientu skaits, finanšu aktīvi un kredīta apgrozījums ir palielinājies, to īpatsvars kopējos rādītājos arī</p>

	2022. gadā ir nebūtisks. Neklātienē identificētu klientu skaits ir 1,3%, finanšu aktīvi 0,3% un kredīta apgrozījums 0,2% no kopējiem apjomiem.
	Bankas aizvien plašāk izmanto un attīsta tehnoloģiskos risinājumus neklātienē identifikācijas procesā gan <i>regtech</i> risinājumu popularitātes ietekmē, gan, lai mazinātu izmaksas un iekšējo procesu optimizācijai. Neklātienē identificēti tehnoloģiskie risinājumi pamatā izmantoti iekšzemes un Baltijas valstu klientu identifikācijai, kā arī izmantoti EEZ vai Šveices Konfederācijas, vai Lielbritānijas un Ziemeļrijas Apvienotās Karalistes rezidentu identifikācijai.
	Pārskata periodā saglabājās riski, kas saistīti ar neklātienē klientu identifikācijai izmantojamo informācijas sistēmu drošību (piemēram, datu un informācijas zudumi, datu bojājumi vai datu jaunprātīga izmantošana, kā arī trešo personu nesankcionēta piekļuve klientu datiem).
	Starpnieku (aģentu) identificēto klientu skaits 2022. gadā veido 1,2%, finanšu aktīvi 0,3% un kredīta apgrozījums 0,2% no kopējiem apjomiem. Kredītiestādes praktiski atsakās no starpnieku un aģentu, kam ir tiesības identificēt klientus, pakalpojumu izmantošanas. Lielākā daļa no starpniekiem, kas veic klientu identifikāciju, ir kredītiestāžu grupas (holdinga) dalībnieki. Starpnieki un aģenti arvien plaši tiek izmantoti patēriņa kredītu ņēmēju identifikācijas procesā.

- 8.1.25. Papildus draudus kredītiestādēm rada arī paplašinātās ES sankcijas pret Krieviju un Baltkrieviju, kuru rezultātā novērota klientu uzvedības maiņa un klientu maksājumu plūsmu transformācija, kā arī pazīmes, kas var liecināt par sankciju pārkāpšanas vai apiešanas mēģinājumiem:
- 8.1.25.1. aizsegs personu un aizsegu uzņēmumu izmantošana PLG slēpšanā un naudas plūsmas organizēšanā;
 - 8.1.25.2. trešo valstu kredītiestāžu / citu dalībvalstu un trešo valstu maksājumu pakalpojumu sniedzēju izmantošana norēķinu veikšanai, lai atdalītu un maskētu maksājumu plūsmu;
 - 8.1.25.3. kuģniecības pakalpojumu izmantošanas palielinājums, t. sk. STS (*ship-to-ship*) jaunu ģeogrāfiju iezīmēšanās.
- 8.1.26. Tāpat pārskata periodā tika arī identificēti jauni (*emerging*) riska faktori:
- 8.1.26.1. Covid-19 ietekmes sekas: nelegāla tirgus pārdalīšana; finansiālās palīdzības izkrāpšana, piesavināšanās vai neatbilstoša izmantošana; neklātienē identifikācijas risinājumu pastiprināta ieviešana kredītiestādēs un nebanku finanšu iestādēs;
 - 8.1.26.2. Paplašinātās ES sankcijas pret Krieviju un Baltkrieviju;
 - 8.1.26.3. virtuālo aktīvu / VV izmantošanas palielinājums, ko ietekmējis arī sankciju pret Krieviju un Baltkrieviju tvēruma palielinājums, lai aizstātu norēķinus tradicionālās valūtās (Krievijas rubļi);
 - 8.1.26.4. finanšu pakalpojumu pieejamības samazinājums un sadārdzinājums, kuru ietekmējuši arī kredītiestāžu NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska pārvaldības veiktie pasākumi, kā arī aktivitātes ar mērķi atrast ES dalībvalstis ar iespējami vājāku uzraudzības sistēmu;
 - 8.1.26.5. NILL pieaugums ar vidi un vides resursu izmantošanu saistītos noziedzīgos nodarījumos;
 - 8.1.26.6. neregulētu finanšu produktu un pakalpojumu sniegšana ar FinTech uzņēmumu starpniecību, izpratnes trūkumu par FinTech uzņēmumu NILLTPF novēršanas pienākumiem, regulējuma trūkums un NILLTPF novēršanas uzraudzības neesamība;
 - 8.1.26.7. kolektīvās finansēšanas pakalpojumu sniedzēju licencēšana darbībai Latvijā un to uzraudzība NILLTPF novēršanas jomā, jo minētie tirgus dalībnieki nav Novēršanas likuma subjekti.
- 8.1.27. Vērtējot Latvijas kredītiestāžu NILLTPF draudus un ievainojamību, secināms, ka pārskata periodā salīdzinājumā ar 2019. gadu nozīmīgām kredītiestādēm NILLTPF riska līmenis samazinājās līdz vidējam, mazāk nozīmīgām kredītiestādēm NILLTPF riska līmenis turpināja samazināties, bet tā kopējais novērtējums pārskata periodā saglabājās vidēji augsts. Ņemot vērā nozīmīgo kredītiestāžu būtisko īpatsvaru finanšu tirgū, arī kopējais kredītiestāžu ievainojamības un attiecīgi NILLTPF riska līmenis ir novērtēts kā vidējs.
- 8.1.28. NILLTPF risku mazinošo pasākumu priekšlikumi:
- 8.1.28.1. riskiem pielāgoti uzraudzības pasākumi, t. sk. mērķa (piemēram, augsta riska subjektos) un tematiskās pārbaudes (piemēram, par augsta riska klientu vai

- produktu risku pārvaldību), uzraudzības fokuss un resursu novirze uz tiem sektoriem, kuru darbībai piemīt augstāks NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas risks;
- 8.1.28.2. veicināt darbības kredītiestāžu IKS stiprināšanai, t. sk. veicot to zināšanu pilnveidi par NILLTPF riska novērtēšanas metodoloģiju, tā nozīmīgumu un pielietošanu, kvalitatīvu un efektīvu klientu izpēti, darījumu uzraudzību, aizdomīgo darījumu identifikāciju un ziņošanu FID;
 - 8.1.28.3. skaidrojumi kredītiestādēm un piemēri rokasgrāmatā (piemēram, par sadarbību ar maksājumu pakalpojumu sniedzējiem), izvērtēt nepieciešamību pilnveidot normatīvos noteikumus par korespondentattiecību, tostarp maksājumu pakalpojumu sniedzēju izpēti un uzraudzību;
 - 8.1.28.4. turpināt uzraudzībā izmantojamo IT sistēmu un rīku pilnveidi, tostarp pilnveidot datu apstrādes automatizāciju;
 - 8.1.28.5. normatīvā regulējuma pilnveide (NILLTPF riska ekspozīcijas rādītāji, dati par klientu veiktajiem darījumiem) ar mērķi uzlabot tirgus dalībnieku sniegto datu, kas izmantoti NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska novērtējumam, tvērumu un kvalitāti.
- 8.1.29. Tāpat kredītiestāžu sektorā būtiski apzināties riskus, ko sevī iekļauj citi saistīti sektori vai pakalpojumi, kā *fintech & regtech*, VV u. c. jaunās tehnoloģijas. Nepieciešama pieredzes un priekšlikumu apmaiņa uzraudzības līmenī (gan privātā, gan publiskā sektora iesaiste), kā arī šādu pakalpojumu sniedzozo darbinieku atbilstošas kvalifikācijas celšana un apmācības.

8.2. Maksājumu iestādes un elektroniskās naudas iestādes

- 8.2.1. 2022. gada beigās licencēto un reģistrēto MI/ENI segmentu veidoja 11 iestādes un trīs dalībvalstu filiāles, kopumā 14 iestādes; salīdzinoši ar 2019. gadu MI/ENI skaits kopumā turpināja samazināties. Papildus sektorā darbojas arī 8 citu ES dalībvalstu MI/ENI, kas sniedz pakalpojumus Latvijā dibināšanas brīvības ietvaros, izmantojot pārstāvjus; kopumā tirgū strādā 18 pārstāvji. Pārskata periodā turpinājās MI/ENI sektora konsolidācija un tirgus pārgrupēšana. Bija tirgus dalībnieki, kuri pārtrauca pakalpojumu sniegšanu un tas ļāva esošajiem tirgus dalībniekiem attīstīt darbību un palielināt sniegto pakalpojumu apjomu, aizpildot atbrīvojušās tirgus nišas.
- 8.2.2. MI/ENI segmenta lielums salīdzinājumā ar kredītiestādēm ir vērtējams kā mazs, vienlaikus atkarībā no sniegto pakalpojumu specifikas un klientu bāzes NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska līmenis tām ir atšķirīgs – sākot ar zemu NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska ekspozīciju tām MI/ENI, kas nodrošina ierobežota pielietojuma, nelielas vērtības maksājumu pakalpojumus vai elektroniskās naudas produktus iekšzemes klientiem, līdz augstai NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska ekspozīcijai tām MI/ENI, kas nodrošina maksājumu, e-naudas vai maksājumu karšu pieņemšanas pakalpojumus, tostarp ārvalstu klientiem, vai starptautiskus naudas pārvedumus.
- 8.2.3. MI/ENI, tai skaitā citu ES dalībvalsts MI/ENI pārstāvju klientu kredīta apgrozījums pārskata periodā ir palielinājies par 36% un 2022. gadā veidoja 700 milj. EUR, 90,8% no apgrozījuma veido iekšzemes klienti. Klientu, kuriem tiek sniegti gadījuma rakstura darījumu pakalpojumi, darījumu apjoms arvien ir būtisks, un 2022. gadā veidoja 26% no kopējā klientu kredīta apgrozījuma.
- 8.2.4. Ievērojot uzraudzības ietvaros identificētos riskus un nepilnības to pārvaldīšanā, pārskata periodā FKTK izstrādāja un apstiprināja normatīvos noteikumus, kas vērsti uz MI/ENI un IBS IKS pilnveidi. FKTK 2020. gada 20. martā apstiprinātajos normatīvajos noteikumos "MI/ENI IKS izveides normatīvie noteikumi" ir noteikts minimālais prasību apjoms efektīvas IKS izveidošanas praksei Latvijā licencētām un reģistrētām MI un ENI. Pārskata periodā Maksājumu pakalpojumu un elektroniskās naudas likumā būtiski grozījumi, kas ietekmētu MI/ENI sektoru, netika veikti.
- 8.2.5. Pārskata periodā FKTK turpināja pievērst pastiprinātu uzmanību MI/ENI uzraudzībai un īstenot MI/ENI uzraudzības pasākumus, izmantojot uz risku novērtējumu balstītu pieeju. Pārskata periodā tika veiktas trīs klātienes un 20 neklātienes mērķa pārbaudes NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska pārvaldības jomā, tostarp vērtējot MI/ENI iekšējos normatīvus NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska pārvaldības jomā; soda sankcijas par Novēršanas likuma pārkāpumiem netika piemērotas, taču iestādēm tika uzdots veikt pasākumus identificēto trūkumu novēršanai un NILLTPF novēršanas IKS stiprināšanai; atsevišķas iestādes arī pārtrauca savu darbību. Tāpat pārskata periodā vienai iestādei tika

piemērota monetāra sankcija 4472 EUR apmērā, kā arī izteikts brīdinājums iestādes par NILLTPF novēršanas atbildīgajām personām saistībā ar iepriekšējā periodā veiktu klātienes pārbaudi.

- 8.2.6. Pārskata periodā tika nodrošināta regulāra MI/ENI neklātienes uzraudzība, analizējot iesniegtos NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska ekspozīcijas pārskatus. Tāpat dažādu citu neklātienes uzraudzības pasākumu ietvaros vērtēti iespējamie riski un to pārvaldības pasākumu atbilstība. Papildus tam FKTK 2022. gadā divās finanšu iestādēs veica mērķa neklātienes pārbaudes par NILLTPF risku novērtējumu, ka arī veica citus neklātienes uzraudzības pasākumus, t. sk.:
- 8.2.6.1. attālinātas tikšanās ar MI/ENI vadību un atbildīgajiem darbiniekiem;
 - 8.2.6.2. konsultācijas esošajiem un potenciālajiem tirgus dalībniekiem par MI/ENI sektoram piemītošiem NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riskiem;
 - 8.2.6.3. noteikto prasību un trūkumu novēršanas plānu izpildes kontroli;
 - 8.2.6.4. pieprasītās informācijas izvērtēšanu.
- 8.2.7. Veikto uzraudzības pasākumu ietvaros secināts, ka MI/ENI sektorā veikti uzlabojumi iestāžu NILLTPFN iekšējās kontroles sistēmās, tostarp arī piemēroto uzraudzības pasākumu rezultātā, vienlaikus saglabājās trūkumi, kas palielina to ievainojamību tikt iesaistītiem NILL:
- 8.2.7.1. trūkumi izpratnē par NILLTPF novēršanas normatīvo aktu prasību praktisku piemērošanu atbilstoši darbības specifikai un riskiem;
 - 8.2.7.2. izaicinājumi nodrošināt efektīvu darījumu uzraudzību, īpaši sniedzot gadījuma rakstura darījumus, tostarp bezkonta naudas pārvedumus;
 - 8.2.7.3. pieredzējušu darbinieku trūkums NILLTPF novēršanas jomā;
 - 8.2.7.4. trūkumi riska pārvaldībai izmantojamajos IT risinājumos, datu kvalitātē.
- 8.2.8. Attiecīgi pārskata periodā tika organizēti 2 informatīvi semināri un arī vairākas tikšanās ar MI/ENI sektora pārstāvjiem par aktualitātēm un problēmjasautājumiem NILLTPF novēršanas un sankciju pārkāpšanas risku pārvaldības jomā ar mērķi celt izpratni par MI/ENI sektoram piemītošiem NILLTPF un sankciju pārkāpšanas riskiem un to pārvaldīšanai nepieciešamajiem pasākumiem.
- 8.2.9. Pārskata periodā MI/ENI FID ir nosūtījušas 1821 ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem (2020. gadā – 526, 2021. gadā – 625, 2022. gadā – 670) jeb 10,7% no visu šajā periodā saņemto ziņojumu skaita, kas arī ir par 32% vairāk nekā iepriekšējā pārskata periodā. Ņemot vērā MI/ENI veikto darījumu apjomu un specifiku, var secināt, ka nosūtīto ziņojumu skaits atbilst sektora lielumam, ziņojumos norādītās tipoloģijas un aizdomīgo darījumu pazīmes atbilst sektora profilam un sektoram piemītošajiem riskiem (darījumi skaidrā naudā un izaicinājumi naudas līdzekļu izcelsmes noskaidrošanā). Tomēr jāatzīmē, ka ziņojumus sniedz salīdzinoši neliels subjektu skaits – 2022. gadā ziņojumus par aizdomīgiem darījumiem snieguši 6 dažādi Novēršanas likuma subjekti, turklāt 1 no tiem sniedzis 87,5% no visiem sektora ziņojumiem un 4 no subjektiem snieguši mazāk nekā 10 ziņojumus. Par ziņošanas procesa uzlabojumu liecina FID apkopotā statistika par vidējo ziņojumu vecumu – dienu skaitu starp ziņojuma iesniegšanas datumu un ziņojumā iekļautā jaunākā darījuma datumu, kas MI/ENI starp citiem finanšu sektoriem ir viens no labākajiem (2022. gadā tās ir 34 dienas).
- 8.2.10. Pārbaudēs tika konstatēti trūkumi, kas var negatīvi ietekmēt MI/ENI sektora spēju savlaicīgi un efektīvi atklāt aizdomīgus darījumus un ziņot par tiem FID, tai skaitā trūkumi izpratnē par NILLTPF novēršanas normatīvo aktu prasību praktisku piemērošanu atbilstoši MI/ENI darbības specifikai un riskiem un nekvalitatīvu IT rīku izmantošana NILLTPF un sankciju pārkāpšanas riska pārvaldīšanai, kā rezultātā var netikt nodrošināta kvalitatīva klientu izpēte un klientu darījumu uzraudzība.
- 8.2.11. MI/ENI sektora NILL draudu līmenis ir novērtēts kā vidējs un nav būtiski mainījies kopš iepriekšējā pārskata perioda, ievērojot sektora sniegto pakalpojumu specifiku un tirgus dalībnieku struktūru.

Tabula Nr. 8.2.1 – Detalizēta informācija par MI/ENI sektoru ietekmējošiem NILLTPF riska faktoriem

Riska kategorija	Riska faktori
Klientu riski	Klientu, kuriem veikta padziļinātā izpēte, darījumu apjomi palielinās un 2022. gadā veidoja 24% no klientu kopējā kredīta apgrozījuma. Lielākā daļa no klientiem, kuri pakļauti padziļinātai izpētei, ir iekšzemes klienti (2022. gadā – 75%).

	<p>Klientu, kuriem ir čaulas veidojuma pazīmes, darījumu apjoms pārskata periodā turpināja samazināties un 2022. gadā veidoja tikai 0,03% no kopēja klientu darījumu apmēra.</p> <p>Pārskata periodā palielinājies PNP klientu skaits un darījumu apjoms, kas ir saistīts ar veiktajiem uzlabojumiem iestāžu IKS, tostarp uzskaites un IT rīku ieviešanu vai esošo rīku pilnveidošanu. PNP klientu darījumu īpatsvars veido ap 8% no kopēja klientu darījumu apmēra.</p> <p>Pārskata periodā netika konstatēts, ka MI/ENI sektorā tiktu plaši apkalpoti tādi klientu veidi, kam var piemist paaugstināts risks (kā, piemēram, VV pakalpojumu sniedzēji, azartspēļu pakalpojumu sniedzēji, citas finanšu iestādes, tostarp maksājumu pakalpojumu sniedzēji) vai kredītiestāžu <i>de-risking</i> rezultātā slēgtu klientu grupas, taču atsevišķām iestādēm var radīt riskus sadarbība ar šādām klientu grupām bez atbilstošu NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska identificēšanas un pārvaldības pasākumu ieviešanas.</p>
Ģeogrāfijas un valsts riski	<p>MI/ENI sektorā (MI/ENI, tai skaitā citu ES dalībvalsts MI/ENI pārstāvji) būtisku apjomu veido pakalpojumu sniegšana Latvijas rezidences klientiem, kuru darījumu īpatsvars 2022. gadā veidoja 91%, aptuveni 636 milj. EUR.</p> <p>Pārskata periodā ārvalstu klientu darījumu apjoms palielinājies uz EEZ klientu darījumu rēķina. Trešo valstu klientu darījumu un augsta riska valstu⁵²¹ klientu darījumu īpatsvars nav būtisks.</p> <p>MI/ENI segmentam raksturīga plaša un daudzveidīga maksājumu ģeogrāfija. Maksājumu uz / no ārvalstīm apjoms ir palielinājies, 2022. gadā sastādot 12,8% no kopējā maksājumu apjoma. Maksājumu uz / no augsta riska valstīm apjomi ir nebūtiski, veidojot 2,2% no maksājumu apjoma.</p>
Produktu un pakalpojumu riski	<p>Paaugstinātu NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas risku MI/ENI sektorā rada bezkonta naudas pārvedumi, t. sk. starptautiskie un gadījuma rakstura darījumi, kuri lielākoties tiek veikti skaidrā naudā, pārsvārā pārvedumi uz / no ārvalstīm (99,7% no bezkonta naudas pārvedumiem 2022. gadā), t. sk. uz / no augsta riska valstīm (42% no bezkonta naudas pārvedumiem 2022. gadā), un iespēja šos darījumus veikt ātri, kā arī atsevišķos gadījumos – anonīmi.</p> <p>Skaidras naudas darījumi turpina veidot būtisku apjomu un 2022. gadā sastādīja 10% no klientu kopējā darījumu apmēra, kas, salīdzinot ar 2019. gadu, palielinājies par 59%.</p>
Piegādes kanālu riski	<p>Neskatoties uz to, ka MI/ENI segmentā pārstāvju identificēto klientu darījumu apjoms ir nebūtisks un 2022. gadā veidoja tikai 0,7% no kopējā klientu kredīta apgrozījuma, pārstāvju pakalpojumu izmantošana paaugstina NILLTPF risku, tai skaitā arī krāpšanas riskus, piemēram, viltoto dokumentu izmantošanu klientu identifikācijai.</p> <p>Tāpat sektorā risku var radīt anonīmi darījumi, īpaši tādi produkti, kurus var izmantot starptautisku norēķinu veikšanai, ja tiem netiek nodrošināti atbilstoši risku kontroles pasākumi, kā arī attālinātas identifikācijas risinājumu izmantošana, ko var radīt nepietiekama izmantoto ārvalsts pakalpojuma sniedzēju IT nodrošinājuma kvalitāte.</p>

8.2.12. 10 VP kriminālprocesos, no kuriem 6 uzsākti 2020. gadā, 3 – 2021. gadā un 1 – 2022. gadā, kā pakalpojumu sniedzēji figurē MI/ENI (gan naudas pārsūtīšanas pakalpojumu sniedzēji, gan vietējās, gan ārvalstu MI/ENI).⁵²² Minētie kriminālprocesi uzsākti, pamatojoties uz šādām aizdomām:

- 8.2.12.1. par iespējamu viltotu dokumentu izgatavošanu un realizāciju mantkārīgos nolūkos;
- 8.2.12.2. par iespējamu krāpšanu;
- 8.2.12.3. par iespējamām nelikumīgām darbībām ar ārvalstīs (EEZ) reģistrētas ENI maksāšanas un norēķinu karti;
- 8.2.12.4. par pretlikumīgu svešu personu maksājumu karšu datu iegādi un to izmantošanu interneta resursos pieejamo pakalpojumu pirkumiem un turpmāku to pārdošanu trešajām personām;
- 8.2.12.5. par cilvēktirdzniecību (personu ekspluatācija);
- 8.2.12.6. par NILL faktu, iegādājoties nekustamo īpašumu un luksusa klases automašīnu;
- 8.2.12.7. par krāpšanu, saņemot no klientiem naudu par interneta veikalos pasūtīto preci, kas piegādāta netika;
- 8.2.12.8. par iespējamām krāpnieciskām darbībām interneta vidē un noziedzīgā ceļā iegūto līdzekļu legalizāciju;

⁵²¹ Šeit un turpmāk sektora risku novērtējumā "augsta riska valstis" ir sektoru uzraugošās iestādes – Latvijas Bankas izveidots un uzturēts valstu ar paaugstinātu NILL risku saraksts.

⁵²² Minētie kriminālprocesi nav pret kādu MI vai ENI, bet noziedzīgā nodarījuma veikšanā izmantoti to sniegtie pakalpojumi.

- 8.2.12.9. konta MI izmantošana, lai legalizētu, iespējams, krāpšanas rezultātā iegūtus līdzekļus citu personu interesēs.
- 8.2.13. Vērtējot MI/ENI sektora NILLTPF draudus un ievainojamību pārskata periodā, secināms, ka kopumā NILLTPF riska līmenim salīdzinājumā ar 2019. gadu ir lejupejoša tendence un MI/ENI sektora riska līmeņa kopējais novērtējums samazinājies līdz vidējam.
- 8.2.14. NILLTPF risu mazinošo pasākumu priekšlikumi:
 - 8.2.14.1. nākamajā periodā turpināt riskiem pielāgotus uzraudzības pasākumus, t. sk. mērķa (piemēram, augsta riska subjektos) un tematiskās pārbaudes (piemēram, par augsta riska klientu vai produktu risku pārvaldību), uzraudzības fokuss un resursu novirze uz tiem sektoriem, kuru darbībai piemīt augstāks NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas risks;
 - 8.2.14.2. veicināt darbības tirgus dalībnieku IKS stiprināšanai, t. sk. veicot to zināšanu pilnveidi par NILLTPF riska novērtēšanas metodoloģiju, tā nozīmīgumu un pielietojumu, kvalitatīvu un efektīvu klientu izpēti, aizdomīgo darījumu identifikāciju un ziņošanu FID;
 - 8.2.14.3. turpināt uzraudzībā izmantojamo IT sistēmu un rīku pilnveidi, tostarp pilnveidot datu apstrādes automatizāciju.
- 8.2.15. Tāpat MI/ENI sektorā būtiski apzināties riskus, ko sevī iekļauj citi saistīti sektori vai pakalpojumi, kā *fintech & regtech*, VV u. c. jaunās tehnoloģijas. Nepieciešama pieredzes un priekšlikumu apmaiņa uzraudzības līmenī (gan privātā, gan publiskā sektora iesaiste), kā arī šādu pakalpojumu tirgus situācijas uzraudzība caur sūdzību analīzi u. c. uzraudzības aktivitātēm.

8.3. Ieguldījumu brokeru sabiedrības

- 8.3.1. Pārskata periodā IBS sektorā notikušas dinamiskas pārmaiņas. 2022. gada beigās Latvijas finanšu sektorā darbojās 8 licencētas IBS un 1 dalībvalsts IBS filiāle, kas ir par piecām sabiedrībām vairāk nekā 2019. gadā.
- 8.3.2. 2021. gadā 5 tirgus dalībnieki saņēma IBS darbības licenci, no tām 4 – ieguldījumu platformas, kuru komercdarbība ir saistīta ar aizdevēju (kredītu izsniedzēju) izsniegto kredītu kredītprasību tirdzniecību tīmekļa platformās. 2022. gadā licenci saņēma 2 IBS, kā arī darbību uzsāka 1 dalībvalsts IBS filiāle. Savukārt 4 IBS licences pārskata periodā tika anulētas, kā arī darbību izbeidza 1 dalībvalsts IBS filiāle, pamatojoties uz to iesniegumu par komercdarbības izbeigšanu. Ieguldījumu platformas būtiski ietekmēja IBS segmenta darbības apjomus un mainīja šī sektora līdzšinējo riska profilu.
- 8.3.3. 2022. gadā IBS turējumā bija ap 618 milj. EUR klientu līdzekļu un ap 485 milj. EUR pārvaldībā esošo klientu līdzekļu.⁵²³ Lielākā daļa no IBS klientiem ieguldītājiem ir privātie neprofesionālie klienti un tie veido 98,9% no ieguldītājiem, no tiem 92% ir EEZ rezidenti, 3% LV rezidenti un 5% pārējo valstu rezidenti. Kredītprasību tirdzniecības platformu pārvaldnieku īstenotais biznesa modelis ietver arī sadarbību ar citiem finanšu pakalpojumu sniedzējiem – kreditēšanas uzņēmumiem, turklāt darbības veikšanai tiek izmantotas trešās juridiskās personas jeb īpašam nolūkam dibinātas sabiedrības, kas veic izsniegto kredītprasījumu vērtspapīrošanu (t. s. *Special Purpose Vehicles*), kas kopumā rada paaugstinātu NILLTPF risku, un attiecīgi var rasties virkne izaicinājumu NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska pārvaldībā. Pārskata perioda beigās 32% aizdevēju ir EEZ rezidenti, 13% LV rezidenti un 55% pārējo valstu rezidenti.
- 8.3.4. Pārskatā periodā FKTK, ievērojot uz risku novērtējumu balstītu pieeju, turpināts veikt pastiprinātus IBS uzraudzības pasākumus, ņemot vērā šim segmentam piemērošos paaugstinātos NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riskus. Tiek nodrošināta regulāra IBS sektora neklātienes uzraudzība, analizējot iesniegtos NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska ekspozīcijas pārskatus, kā arī dažādu citu neklātienes uzraudzības pasākumu ietvaros pievēršot uzmanību iespējamiem riskiem un to pārvaldības pasākumu atbilstībai.
- 8.3.5. Pārskata periodā tika veiktas sešas klātienes pārbaudes NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska pārvaldības jomā, pārbaužu rezultātā divām IBS tika piemērots naudas sods par Novēršanas likuma pārkāpumiem 34 000 EUR un 21 278 EUR apmērā, nosakot darbības

⁵²³ Vidējais klientu līdzekļu apjoms atbilstoši Eiropas Parlaments un Padomes Regulā (ES) 2019/2033 par prudenciālajām prasībām ieguldījumu brokeru sabiedrībām un ar ko groza Regulas (ES) Nr. 1093/2010, (ES) Nr. 575/2013, (ES) Nr. 600/2014 un (ES) Nr. 806/2014 noteiktajam aprēķinam.

ierobežojumus un tiesiskos pienākumus – novērst pārbaudes ietvaros konstatētos trūkumus un pilnveidot to IKS. Tāpat vienas IBS amatpersonai piemērots naudas sods 2900 EUR apmērā par to, ka netika pienācīgi pildīti pienākumi, lai nodrošinātu efektīvu NILLTPF novēršanas IKS darbību un riska pārvaldības funkciju neatkarību, tādējādi pakļaujot iestādi NILLTPF un reputācijas riskam.

- 8.3.6. Papildus pārskata periodā tika veiktas trīs neklātienes pārbaudes NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska pārvaldības jomā, tostarp vērtējot IBS iekšējos normatīvus NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska pārvaldības jomā; šo uzraudzības pasākumu ietvaros iestādēm tika uzdots novērst identificētos trūkumus, nepiemērojot soda sankcijas.
- 8.3.7. Uzraudzības pasākumos atsevišķos gadījumos tika konstatēti trūkumi IBS IKS darbībā, t. sk. trūkumi attiecībā uz darbības specifikai un riska profilam atbilstošu klientu – ieguldītāju un klientu – aizdevēju (IBS – ieguldījumu platformām) izpēti un darījumu uzraudzības pasākumu īstenošanu, PLG noskaidrošanu, aizdomīgu darījumu identificēšanas un ziņošanas kārtību. Tāpat kā NRA 2020 pārskata periodā, IBS sektoram ir izaicinoši piesaistīt pieredzējušus NILLTPF novēršanas jomas speciālistus, kā rezultātā ir novērojama IBS darbinieku nepietiekama izpratne par NILLTPF novēršanas normatīvo aktu prasību praktisku piemērošanu, īpaši attiecībā uz ieguldījumu platformu klientiem – aizdevējiem. Vērojams, ka jaunajiem tirgus dalībniekiem ir izaicinoši nodrošināt atbilstošu riska vadības kultūru, kas ir viens no galvenajiem iemesliem, kas kavē savlaicīgu un efektīvu NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska pārvaldībai nepieciešamo resursu piesaisti un nodrošināšanu.
- 8.3.8. Papildus iepriekš minētajam, uzraudzības pasākumi liecina, ka nereti IBS paļaujas uz ārpakalpojumu sniedzēju izstrādātiem tehniskiem risinājumiem klientu neklātienes identifikācijas veikšanai bez atbilstošas izpratnes, to izvērtēšanas un uzraudzības. Līdz ar to būtiski pieaug risks, ka IBS piedāvātie produkti un pakalpojumi kļūst pieejami personām, kurām šo produktu vai pakalpojumu saņemšana ir ierobežojama vai aizliegta (piemēram, sankcijām pakļautām personām), vai IBS produkti un pakalpojumi tiks izmantoti ļaunprātīgos vai krāpšanas nolūkos, īpaši ņemot vērā, ka pamatā IBS klienti tiek identificēti attālināti. Tāpat pārbaudēs konstatēti trūkumi riska pārvaldībai izmantojamās IT risinājumos, īpaši attiecībā uz klientu riska skaitliskā novērtējuma sistēmas darbību, darījumu uzraudzības sistēmas darbību, kā arī datu kvalitātes nodrošināšanu.
- 8.3.9. Pārskata periodā IBS FID ir nosūtījuši 59 ziņojumus par aizdomīgiem darījumiem (2020. gadā – 3, 2021. gadā – 6, 2022. gadā – 50), kas ir vairāk nekā NRA 2020 pārskata periodā, kurā no IBS sektora bija saņemti 18 ziņojumi. Ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem skaita pieaugumu ietekmēja arī IBS segmenta jaunie tirgus dalībnieki – ieguldījumu platformas. Ņemot vērā IBS klientu nozīmīgo skaitu, ģeogrāfisko profilu, kā arī būtisko pārvaldībā un turējumā esošo klientu līdzekļu apjomu, FID sniegto ziņojumu skaits ir vērtējams kā zems, jo arī pārskata periodā veikto uzraudzības pasākumu ietvaros konstatēti pārkāpumi attiecībā uz aizdomīgu darījumu identificēšanas kārtību.
- 8.3.10. IBS spēju ziņot par aizdomīgiem darījumiem var negatīvi ietekmēt nepietiekama izpratne par IBS piedāvātajiem produktiem, t. sk. darījumiem ar finanšu instrumentiem piemītošajiem NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riskiem, trūkumi klientu izpētē un darījumu uzraudzībā, un dažos gadījumos arī formāla NILLTPF novēršanas normatīvo prasību izpilde.
- 8.3.11. Ņemot vērā būtiskās izmaiņas IBS segmentā saistībā ar ieguldījumu platformu darbības uzsākšanu, kam piemīt virkne specifisku risku, kas līdz šim IBS segmentam nebija raksturīgi – komplicētāks biznesa modelis, kas ietver sadarbību ar jaunu klientu grupu, tostarp citiem finanšu pakalpojumu sniedzējiem (kreditēšanas uzņēmumiem) un trešo juridisko personu (SPV) izmantošanu, un faktu, ka pēc darbības apjomiem ieguldījumu platformas dominē IBS segmentā, pārskata perioda beigās IBS segmenta NILL ievainojamības līmenis ir novērtēts kā vidēji augsts.

Tabula Nr. 8.3.1 – Detalizēta informācija par IBS sektoru ietekmējošiem NILLTPF riska faktoriem

Riska kategorija	Riska faktori
Klientu riski	Būtiskāko risku rada IBS ieguldījumu platformu klienti – aizdevēji, ievērojot to darbības specifiku, plašo ģeogrāfiju, t. sk. no augsta riska valstīm ⁵²⁴ , un

⁵²⁴ Šeit un turpmāk sektora risku novērtējumā "augsta riska valstis" ir sektoru uzraugošās iestādes – Latvijas Bankas izveidots un uzturēts valstu ar paaugstinātu NILL risku saraksts.

	dažādo normatīvo regulējumu katrā no jurisdikcijām, kā arī nozīmīgu apjomu veido aizdevēji – PNP.
	Tāpat novērojams padziļinātai izpētei pakļauto klientu – ieguldītāju finanšu aktīvu apjoma palielinājums.
	Klasiskajiem IBS risku var radīt sadarbība ar citiem ieguldījumu pakalpojumu sniedzējiem, nepiemērojot nepieciešamos kontroles pasākumus.
Ģeogrāfijas un valsts riski	Trešo valstu klientu – aizdevēju, tostarp, kuru PLG ir ārvalstu rezidenti, darījumu un aktīvu īpatsvars pārsniedz 50% no kopējā darījumu un aktīvu apjoma, tajā skaitā no augsta riska valstīm.
	Būtisku daļu no IBS ieguldītāju – juridisko personu finanšu portfeļu vērtības veido klienti, kuru PLG ir ārvalstu rezidenti.
Piegādes kanālu riski	Lielākā daļa IBS klientu identificēti neklātienē neatkarīgi no tiem piemērojamiem riskiem, ļaujoties uz ārvalstu pakalpojumu sniedzēju izveidotiem risinājumiem.
	IBS – ieguldījumu platformām sadarbībā ar aizdevējiem risku rada arī tehnisko starpposmu izmantošanas izaicinājumi, īpaši ar naudas plūsmas organizēšanu saistītie riski.

- 8.3.12. Vienā VP kriminālprocesā, kas uzsākts 2020. gadā, iesaistīta ieguldījumu brokeru sabiedrība. Kriminālprocess uzsākts uz aizdomu pamata, ka Lielbritānijā reģistrētas juridiskas personas finanšu instrumentu konts, kas atvērts Latvijā reģistrētā IBS, izmantots, lai veiktu nenoskaidrota noziedzīga nodarījuma rezultātā iegūtu līdzekļu legalizāciju nepilnu 200 tūkst. EUR apmērā laika posmā no 2016. līdz 2020. gadam.
- 8.3.13. IBS sektors ir pakļauts riskam, ka noziedzīgas vai nenoskaidrotas izcelsmes līdzekļi, tostarp finanšu instrumenti, ar IBS starpniecību tiks ieguldīti finanšu instrumentos vai mainīta saņemto finanšu instrumentu forma, tādējādi pārraujot līdzekļu kustības ķēdi un apgrūtinot šo līdzekļu kustības izsekojamību. Tāpat IBS pastāv risks tikt iesaistītām sankciju pārkāpšanā vai apiešanās, veicot finanšu instrumentu darījumus.
- 8.3.14. IBS, kas darbojas kā ieguldījumu platformas, darbība ir pakļauta nozīmīgiem NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riskiem gadījumos, kad netiek nodrošinātas pienācīgas kontroles attiecībā uz klientiem – aizdevējiem. Tas ir īpaši attiecināms uz tādiem aizdevējiem, kuru darbība ir saistīta ar augsta NILLTPF, sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska jurisdikcijām, jo caur platformu piesaistītais finansējums var tikt tālāk izmantots aizdevēju, kuru īpašnieki vai klienti saistīti ar noziedzīgiem nodarījumiem, darbības finansēšanai, kā arī NILL var notikt, ja saņemtā aizdevuma atmaksa tiek veikta no noziedzīgā ceļā iegūtiem līdzekļiem.
- 8.3.15. Ievērojot minētās nozīmīgās izmaiņas segmentā, draudu līmeņa vērtējums, salīdzinot ar NRA 2020 periodu, ir paaugstināts no vidējs uz vidēji augsts. Līdz ar to kopējais riska līmenis ir pieaudzis, taču joprojām vērtējams kā vidēji augsts.
- 8.3.16. NILLTPF risku mazinošo pasākumu priekšlikumi:
- 8.3.16.1. nākamajā periodā turpināt riskiem pielāgotus uzraudzības pasākumus, t. sk. mērķa (piemēram, augsta riska subjektos) un tematiskās pārbaudes, uzraudzības fokuss un resursu novirze uz tiem dalībniekiem, kuru darbībai piemīt augstāks NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas risks;
- 8.3.16.2. veicināt darbības IBS IKS stiprināšanai, t. sk. veicot to zināšanu pilnveidi par NILLTPF riska novērtēšanas metodoloģiju, tās nozīmīgumu un pielietojumu, kvalitatīvu un efektīvu klientu izpēti, darījumu uzraudzību, aizdomīgu darījumu identifikāciju un ziņošanu FID;
- 8.3.16.3. iekļaut nepieciešamos skaidrojumus un piemērus UKI publicētā rokasgrāmatā;
- 8.3.16.4. turpināt uzraudzībā izmantojamo IT sistēmu un rīku pilnveidi, tostarp pilnveidot datu apstrādes automatizāciju.
- 8.3.17. Tāpat IBS sektorā būtiski apzināties riskus, ko sevī iekļauj citi saistīti sektori vai pakalpojumi, kā *fintech & regtech*, VV u. c. jaunās tehnoloģijas. Nepieciešama pieredzes un priekšlikumu apmaiņa uzraudzības līmenī (gan privātā, gan publiskā sektora iesaiste), kā arī šādu pakalpojumu tirgus situācijas uzraudzība caur sūdzību analīzi u.c. uzraudzības aktivitātēm.

8.4. Ieguldījumu pārvaldes sabiedrības

- 8.4.1. Pārskata perioda beigās Latvijas finanšu sektorā darbojās 10 licencētas IPS, kas ir par vienu sabiedrību mazāk nekā 2019. gadā, jo 2021. gadā, pamatojoties uz sabiedrības iesniegumu, vienai IPS tika anulēta licence. Lielākā daļa – 6 no 10 – licencētajām IPS ir Latvijā licencētu kredītiestāžu grupas uzņēmumi.
- 8.4.2. 2022. gadā IPS pārvaldībā bija 7 mljrd. EUR, kas ir par 16% vairāk nekā 2019. gadā (ap 6 mljrd. EUR); 81% no IPS pārvaldībā esošiem līdzekļiem ir valsts fondēto pensiju shēmas līdzekļi, savukārt 9% – privāto pensiju fondu pensiju plānu līdzekļi. Klientu individuālie finanšu instrumentu portfeļi veido tikai 6% (420 milj. EUR) no kopējā līdzekļu apjoma, savukārt atvērtie ieguldījumu fondi (UCITS) – ap 3% (210 milj. EUR). 2022. gadā IPS pārvaldīšanā esošo līdzekļu apjoma pieaugumu veido pensiju 2. līmeņa līdzekļi, kā arī ir novērojams pieaugums pensiju 3. līmeņa līdzekļu apjomā.
- 8.4.3. IPS segmentā NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas risku tieši ietekmē IPS sniegtais pakalpojums un attiecīgi arī klientu loks:
- 8.4.3.1. zems risks tām IPS, kas veic tikai valsts fondēto pensiju shēmas līdzekļu pārvaldīšanu un/vai privāto pensiju fondu pensiju plānu līdzekļu pārvaldīšanu, jo to klienti NILLTPF novēršanas normatīvo prasību izpratnē ir Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra (2. pensiju plāniem) vai PPF;
- 8.4.3.2. iespējams, paaugstināts risks tām IPS, kas sniedz individuālo finanšu instrumentu portfeļu un ieguldījumu fondu pārvaldīšanas pakalpojumus. Pārskata perioda beigās juridisko personu aktīvi sastādīja 57% (367 milj. EUR) un fizisko personu 43% (271 milj. EUR) no kopējiem klientu aktīviem. Pēc apjoma lielāko īpatsvaru veidoja Latvijas rezidentu (51%) un EEZ rezidentu (28%) aktīvi.
- 8.4.4. Pārskata periodā FKTK atbilstoši uz risku novērtējumu balstītai pieejai turpināja veikt pastiprinātus IPS uzraudzības pasākumus, ņemot vērā šim segmentam identificētos paaugstinātos NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riskus. Tiek nodrošināta regulāra IPS neklātienēs uzraudzība, analizējot iesniegtos NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska ekspozīcijas pārskatus, kā arī dažādu citu neklātienēs uzraudzības pasākumu ietvaros pievēršot uzmanību iespējamajiem riskiem un to pārvaldības pasākumu atbilstībai.
- 8.4.5. Pārskata periodā tika veiktas divas klātienēs pārbaudes NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska pārvaldības jomā. Pārbauzu rezultātā vienai IPS tika piemērots naudas sods par Novēršanas likuma pārkāpumiem 57 217 EUR apmērā, nosakot tiesiskos pienākumus ar mērķi novērst konstatētos trūkumus un pilnveidot tās IKS. Tāpat pārskata periodā vienai IPS piemērota soda nauda 13 716 EUR apmērā par NRA 2020 pārskata periodā veiktajā pārbaudē identificētajiem pārkāpumiem, kā arī noteikti tiesiskie pienākumi veikt pasākumus identificēto trūkumu novēršanai un NILLTPF novēršanas IKS stiprināšanai. Papildus pārskata periodā veiktas 3 neklātienēs pārbaudes NILLTPF un sankciju pārkāpšanas riska pārvaldības jomā, tostarp vērtējot IPS iekšējos normatīvus NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska pārvaldības jomā, kā arī 3 IPS nodrošināta pastiprināta uzraudzība, sekojot līdzīgu trūkumu novēršanas pasākumu plānu ieviešanas gaitai un atbilstībai.
- 8.4.6. Uzraudzības pasākumos konstatēti trūkumi IPS izpratnē par NILLTPF novēršanas normatīvo aktu prasību praktisku piemērošanu atbilstoši IPS darbības specifikai un riskiem. Tas īpaši attiecās uz ieguldījumu fondu piegādes kanālu risku pārvaldību, un, tāpat kā NRA 2020 pārskata periodā, ir vērojams pieredzējušu NILLTPF novēršanas jomas darbinieku trūkums. Tas savukārt var radīt izaicinājumus nodrošināt efektīvu NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas risku pārvaldību, kā arī praktiski piemērot normatīvo aktu prasības atbilstoši IPS darbības specifikai un tai piemītošajiem NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riskiem. Tāpat identificēti atsevišķi gadījumi, kad IPS nav veikuši nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu ārpuspakalpojumā nodotu uzdevumu kvalitātes kontroli un neatkarīgu lēmumu pieņemšanu, kā arī, ievērojot to nelielo organizatorisko struktūru, nereti ir izaicinājumi nodrošināt atbilstošu interešu konfliktu pārvaldību.
- 8.4.7. Lai mazinātu sektora ievainojamību, pārskata periodā tika organizēti 2 informatīvi semināri ar IPS sektora pārstāvjiem par aktualitātēm un problēmjautājumiem NILLTPF novēršanas un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska pārvaldības jomā ar mērķi celt izpratni par IPS sektoram piemītošajiem NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riskiem un to pārvaldīšanai nepieciešamajiem pasākumiem. Tāpat veiktas padziļinātas diskusijas ar individuāliem tirgus dalībniekiem ar mērķi stiprināt to IKS efektivitāti un spēju identificēt un pārvaldīt riskus.
- 8.4.8. Pārskata periodā IPS FID ir nosūtījuši 112 ziņojumus par aizdomīgiem darījumiem (2020. gadā – 4, 2021. gadā – 28, 2022. gadā – 80), kas liecina par uzlabojumiem aizdomīgu darījumu

identifikācijas procesos IPS sektorā, tostarp, ņemot vērā, ka NRA 2020 pārskata periodā no IPS nebija saņemti ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem. Ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem skaitu pieaugumu būtiski ietekmēja FKTK veiktie uzraudzības pasākumi, kuru ietvaros atsevišķām IPS tika nodrošināta pastiprināta uzraudzība, sekojot līdzī trūkumu novēršanas pasākumu plānu ieviešanas gaitai un atbilstībai, tostarp attiecībā uz pārliecināšanos par IPS produktos ieguldīto naudas līdzekļu izcelsmi.

- 8.4.9. IPS spēju ziņot par aizdomīgiem darījumiem atsevišķos gadījumos apgrūtināta IPS sektora izpratnes trūkums par NILLTPF novēršanas prasību praktisku piemērošanu atbilstoši to darbības specifikai, tostarp pieejamās informācijas par klientu darbību un līdzekļu izcelsmi ierobežotais apjoms, jo klientu līdzekļi tiek saņemti no klientu norēķinu kontiem kredītiestādēs un IPS sektoram detalizēta informācija lielākoties nav pieejama. Bieži gadījumos, kad IPS ietilpst kredītiestāžu struktūrā un IPS klienti ir minēto kredītiestāžu klienti, kredītiestādes var nodrošināt to struktūrā esošo IPS NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska pārvaldības funkciju (IKS), t. sk. klientu darījumu izpēti, aizdomīgu darījumu identificēšanu un ziņošanu FID, taču uzraudzības pasākumos identificēti trūkumi attiecībā uz IPS izveidoto IKS ietvaru šādā sadarbības modelī, lai tas darbotos efektīvi.
- 8.4.10. IPS segmenta NILL draudu līmenis kopumā ir novērtēts kā vidējs, jo, lai gan pēc ieguldījumu apjomiem būtisku īpatsvaru veido zema riska aktīvu pārvaldīšana (valsts fondēto pensiju shēmas līdzekļi un/vai privāto pensiju fondu pensiju plānu līdzekļi), tomēr tām IPS, kas sniedz individuālo finanšu instrumentu portfeļu un ieguldījumu fondu pārvaldīšanas pakalpojumus, lielākoties piemīt paaugstināts draudu līmenis. To ietekmē Tabulā Nr. 8.4.1 norādītie riski.

Tabula Nr. 8.4.1 – Detalizēta informācija par IPS sektoru ietekmējošiem NILLTPF riska faktoriem

Riska kategorija	Riska faktori
Klientu riski	Padziļinātai izpētei pakļauti klienti veido būtisku īpatsvaru tām IPS, kas sniedz individuālo finanšu instrumentu portfeļu un ieguldījumu fondu pārvaldīšanas pakalpojumus. Čaulas veidojumu ieguldījumiem ir lejupejoša tendence, tāpat nedaudz pieauguši klientu – PNP ieguldījumu apmēri.
Ģeogrāfijas un valsts riski	Saglabājies nozīmīgs ārvalstu klientu, tostarp augsta riska valstu ⁵²⁵ klientu vai juridisku personu, kuru PLG ir augsta riska valsts rezidenti, ieguldījumu apmēru īpatsvars.
Piegādes kanālu riski	Klientu neklātienas identifikācija IPS sektorā nav izplatīta, bet IPS izmantotie piegādes kanāli, t. i., veids, kā tiek izplatītas IPS pārvaldībā esošo ieguldījumu fondu ieguldījumu apliecības, var radīt izaicinājumus nodrošināt efektīvu un atbilstošu risku pārvaldību, tostarp nodrošināt principa "zini savu klientu" ievērošanu, līdzekļu izcelsmes noskaidrošanu, aizdomīgu darījumu savlaicīgu konstatēšanu.

- 8.4.11. Uzraudzības ietvaros konstatēts, ka IPS, kas sniedz individuālo finanšu instrumentu portfeļu un ieguldījumu fondu pārvaldīšanas pakalpojumus, var potenciāli tikt iesaistīti NILL shēmas integrācijas fāzē, personai gūstot ilgtermiņa personīgu labumu no noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem.
- 8.4.12. Sektorā potenciāli iespējama NILL tipoloģija, izmantojot IPS pārvaldītos atvērtos ieguldījumu fondus: klienta izmantotie līdzekļi ieguldījumu apliecību iegādei ir noziedzīgi iegūti, un īsi pēc ieguldījuma veikšanas klients veic iegādāto ieguldījumu apliecību atpakaļpirkšanu, tādējādi pārraujot naudas līdzekļu kustības ķēdi un legalizējot noziedzīgi iegūtus līdzekļus.
- 8.4.13. Iespējama NILL tipoloģija, izmantojot IPS individuālo finanšu instrumentu portfeļu pārvaldīšanas pakalpojumus: klientam piederoši finanšu instrumenti, kas nodoti IPS pārvaldībā, iegūti necaurspīdīgu darījumu ķēdē, kurā iesaistīti fiktīvi aizdevumu līgumi un čaulas veidojumi. Secīgi klients dod rīkojumu izmantot kredītiestādes izsniegtu aizdevumu pret šo finanšu instrumentu ķīlu, lai iegādātos citus likvīdus finanšu instrumentus, kuri pēc tam ar klienta rīkojumu tiek pārvesti uz klienta finanšu instrumentu portfeli pie cita ieguldījumu pakalpojumu sniedzēja.
- 8.4.14. Ņemot vērā veiktos pasākumus sektora ievainojamības mazināšanā, draudu saglabāšanos vidējā līmenī un atsevišķu riska indikatoru lejupejošu tendenci, IPS sektora NILLTPF un

⁵²⁵ Šeit un turpmāk sektora risku novērtējumā "augsta riska valstis" ir sektoru uzraugošās iestādes – Latvijas Bankas izveidots un uzturēts valstu ar paaugstinātu NILL risku saraksts.

sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska līmenis pārskata periodā kopumā ir samazinājies un vērtējams kā vidējs.

- 8.4.15. NILL risku mazinošo pasākumu priekšlikumi IPS sektorā:
 - 8.4.15.1. riskiem pielāgoti uzraudzības pasākumi, t. sk. mērķa (piem. augsta riska subjektos) un tematiskās pārbaudes (piem., par augsta riska klientu vai produktu risku pārvaldību), uzraudzības fokuss un resursu novirze uz tiem sektoriem, kuru darbībai piemīt augstāks NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas risks;
 - 8.4.15.2. veicināt darbības tirgus dalībnieku IKS stiprināšanai, t. sk. veicot to zināšanu pilnveidi par NILLTPF riska novērtēšanas metodoloģiju, tā nozīmīgumu un pielietojumu, kvalitatīvu un efektīvu klientu izpēti, aizdomīgu darījumu identifikāciju un ziņošanu FID;
 - 8.4.15.3. turpināt uzraudzībā izmantojamo IT sistēmu un rīku pilnveidi, tostarp pilnveidot datu apstrādes automatizāciju.
- 8.4.16. Sektorā nepieciešamie ar risku pārvaldību saistītie rīcības virzieni un uzlabojumi:
 - 8.4.16.1. regulāri veikt darbinieku apmācības par jaunām tendencēm NILLTPF novēršanas un sankciju jomā;
 - 8.4.16.2. uz risku novērtējumu balstītas pieejas un normatīvo aktu praktiskas piemērošanas pilnveide;
 - 8.4.16.3. uzlabot aizdomīgo darījumu identificēšanas un ziņošanas FID procesu.
- 8.4.17. Tāpat IPS sektorā būtiski apzināties riskus, ko sevī iekļauj citi saistīti sektori vai pakalpojumi, kā *fintech & regtech*, VV u.c. jaunās tehnoloģijas. Nepieciešama pieredzes un priekšlikumu apmaiņa uzraudzības līmenī (gan privātā, gan publiskā sektora iesaiste), kā arī šādu pakalpojumu tirgus situācijas uzraudzība caur sūdzību analīzi u.c. uzraudzības aktivitātēm.

8.5. Personas, kas sniedz inkasācijas pakalpojumus

- 8.5.1. VID inkasācijas pakalpojumu sniedzēju uzraudzību veic no 2017. gada 9. novembra. Inkasācijas pakalpojumu sniedzēju sektora izmērs un daļa ekonomikā ir vērtējama kā zema, jo visu pārskata periodu Latvijā darbojās tikai trīs Novēršanas likuma subjekti, kas reģistrējušies kā inkasācijas pakalpojumu sniedzēji. Sektora lielums nav mainījies arī salīdzinājumā ar NRA 2020 pārskata periodu, kura beigās VID uzraudzībā bija 3 inkasācijas pakalpojumu sniedzēji.
- 8.5.2. Inkasācijas pakalpojumu sniedzējiem ir noteiktas salīdzinoši efektīvas un stingras darbības uzsākšanas kontroles, kas ierobežo iespēju noziedzniekiem vai to sabiedrotajiem darboties konkrētajā sektorā.
- 8.5.3. Inkasācijas pakalpojumu sniedzēji piedāvā šādus inkasācijas pakalpojumus:
 - 8.5.3.1. naudas pārvadājumus, kas ietver naudas un citu vērtslietu fizisku transportēšanu starp naudas apstrādes centriem, komercbanku un Latvijas Bankas filiālēm, kā arī klientu tirdzniecības un pakalpojumu sniegšanas vietām, ko nodrošina bruņoti, speciāli ekipēti un apmācīti darbinieki, izmantojot īpaši aprīkotu, bruņotu un citādi tehniski aizsargātu transportu, mūsdienīgas sistēmas, t. sk. globālās navigācijas sistēmu (GPS), kas nodrošina gan efektīvas loģistikas izveidi, gan drošību;
 - 8.5.3.2. klienta materiālo vērtību aizsardzību;
 - 8.5.3.3. naudas apstrādi, kas ietver skaidras naudas pārskaitījumus, nodrošinot klientu ar informāciju par pārskaitījumu rezultātu, viltojumu, maksāšanai nederīgu un bojātu naudas zīmju identificēšanu, pārskaitījumu veikšanu uz attiecīgajiem klientu bankas kontiem, piegādei paredzētās skaidrās naudas sagatavošanu (maiņas nauda – monētas), skaidrās naudas un citu vērtību uzglabāšanu un atskaišu sagatavošanu klientam;
 - 8.5.3.4. bankomātu apkalpošanu, kas ietver skaidrās naudas atlikumu bankomātos uzraudzību un apkalpošanas plānošanu, bankomātu kasešu nomaiņu, bankomātu kasešu uzpildi un iztukšošanu, skaidrās naudas apstrādi.
- 8.5.4. Inkasācijas pakalpojumu pieejamība tirgū nav ierobežota, pakalpojumu saņēmējiem ir iespējas izvēlēties sev piemērotāko piedāvājumu, kā arī, ja nepieciešams, mainīt pakalpojuma sniedzēju.
- 8.5.5. Lai uzsāktu darbību šajās tirgū, uzņēmumiem nepieciešams saņemt licenci inkasācijas apsardzes veikšanai, kā arī jāparedz finanšu līdzekļi materiāltechniskās bāzes izveidei (vadības centrs, automobiļu bruņojums, naudas apstrādes tehnika u.c.), īpaši apmācītu darbinieku

algošanai, apdrošināšanai. Ņemot vērā riskus, kas rodas, strādājot ar liela apjoma skaidras naudas līdzekļiem, minētās barjeras darbības uzsākšanai ir attaisnojamas un samērīgas.

- 8.5.6. 2022. gadā VID šajā sektorā veicis vienu pārbaudi, kuras laikā pārkāpumi netika konstatēti. 2021. un 2020. gadā pārbaudes nav veiktas. Salīdzinājumā ar NRA 2020 pārskata periodu pārbažu skaits nav būtiski mainījies (2019. gadā tika veiktas divas pārbaudes).
- 8.5.7. Pārskata periodā no inkasācijas pakalpojumu sniedzējiem ne FID, ne arī VID nav saņemts neviens ziņojums par aizdomīgiem darījumiem.
- 8.5.8. Inkasācijas pakalpojumu sniedzēju galvenie prezumētie riski ir:
- 8.5.8.1. inkasācijas pakalpojuma izmantošana kā daļa no NILL shēmas, ko realizē ar skaidru naudu strādājoši uzņēmumi, inkasācijas pakalpojumu sniedzējam to neapzinoties;
 - 8.5.8.2. apzināta noziedzīgi iegūtu līdzekļu pieņemšana un pārvietošana, slēpjot to izcelsmi vai piederību;
 - 8.5.8.3. izvairīšanās ziņot par šādas iespējamības pastāvēšanu vai pazīmēm, kas liecina par šādām aizdomām.
- 8.5.9. Pārskata periodā sektora riska līmeņa novērtējums ir vidējs un salīdzinājumā ar NRA 2020 nav mainījies. Sektora identificēto risku mazinošo pasākumu priekšlikumi: turpināt uzlabot sektorā iesaistīto darbinieku zināšanas NILL novēršanas jomā un pilnveidot izpratni par NILLTPF riskiem, turpināt uzlabot aizdomīgu darījumu uzraudzības un ziņošanas mehānismu un stiprināt uzraudzības pasākumu efektivitāti.

8.6. Kreditēšana, tai skaitā finanšu līzings, ja pakalpojumu sniegšanai nav nepieciešama licencēšana

- 8.6.1. Pārskata perioda beigās VID uzraudzībā bija 281 kreditēšanas pakalpojumu sniedzējs, no kuriem 33 kreditēšanas pakalpojumu sniedzēji minēto darbības veidu 2022. gadā reģistrēja pirmo reizi.⁵²⁶ Saskaņā ar NRA 2020 norādīto uz 2019. gada 31. decembri VID uzraudzībā bija 106 kreditēšanas pakalpojumu sniedzēji. Tādējādi pārskata perioda laikā kopējais kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju skaits ir būtiski palielinājies par 175 subjektiem jeb 165%.

Tabula Nr. 8.6.1 – Kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju un VID veikto pārbažu skaita izmaiņu dinamika pa gadiem.

	2019.gads	2020.gads	2021.gads	2022.gads
Kreditēšanas pakalpojumu sniedzēji (skaits)	106	192	230	281
VID veiktās klātienēs pārbaudes	38	10	34	40
VID veiktās neklātienēs pārbaudes	13	2	1	1

- 8.6.2. Kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju skaitam ir tendence palielināties, kas izskaidrojams ar to, ka veiktajās pārbaudēs tiek konstatēts, ka pakalpojuma sniedzējs atbilst Novēršanas likuma subjekta – kreditēšanas pakalpojumu sniedzēja – statusam, un tādējādi reģistrē darbības veidu VID. Savukārt, salīdzinot ar NRA 2020 pārskata periodu, secināms, ka kreditēšanas pakalpojumu sniedzējiem veikto pārbažu skaits, salīdzinot ar subjektu skaitu, ir samazinājies, kas liecina par to, ka kreditēšanas pakalpojumu sniedzēji ir zinoši, un tas kopumā mazina sektora risku.
- 8.6.3. 2021. gada 12. jūlijā stājās spēkā grozījumi Novēršanas likumā, kas paredz izņēmumus attiecībā uz kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju noteikšanu. Normatīvais regulējums paredz, ka par Novēršanas likuma subjektiem netiek uzskatītas personas, kad tās sniedz finanšu pakalpojumus – kreditēšanu, finanšu līzingu, galvojumu un citu tādu saistību aktu izsniegšanu, ar kuriem uzņemts pienākums atbildēt kreditoram par trešās personas parādu (izņemot kooperatīvās sabiedrības, kad tās sniedz noguldījumu un citu atmaksājamo līdzekļu piesaistīšanas pakalpojumus) – tikai grupas ietvaros vai kooperatīvās sabiedrības biedriem to pamatdarbības nodrošināšanai vai par grupas vai kooperatīvās sabiedrības biedru saistībām, ja ir izpildīti visi šie nosacījumi:
- 8.6.3.1. grupa vai kooperatīvā sabiedrība sastāv no UR ierakstītām personām, filiālēm vai to pārstāvniecībām – dalībvalsts rezidentiem –, kuru pamatdarbība nav saistīta ar augsta riska trešo valsti;

⁵²⁶ Kā šī sektora dalībnieks kvalificējās jebkura juridiska persona, kas sniedz kreditēšanas pakalpojumus, tai skaitā finanšu līzingu, ja pakalpojumu sniegšanai nav nepieciešama licencēšana. Tai skaitā grupas uzņēmumi un kooperatīvās sabiedrības var kvalificēties zem šīs subjektu grupas, ja nepastāv NILLTPFN likumā noteiktie izņēmumi.

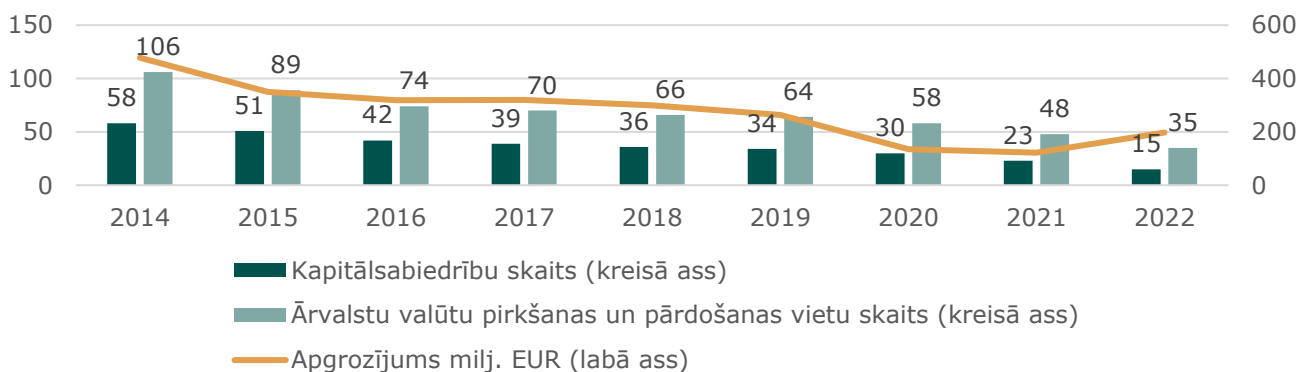
- 8.6.3.2. grupas vai kooperatīvās sabiedrības sastāvā esošo personu PLG un personas, kas ieņem amatu to izpildinstitūcijā, ir dalībvalsts rezidenti;
- 8.6.3.3. grupas vai kooperatīvās sabiedrības sastāvā nav čaulas veidojuma;
- 8.6.3.4. šajā daļā minētie finanšu pakalpojumi tiek sniegti uz rakstveida darījuma pamata, norēķiniem izmantojot dalībvalstī reģistrēta maksājumu pakalpojumu sniedzēja pakalpojumus.
- 8.6.4. Novēršanas likumā minētais izņēmums attiecas uz grupas uzņēmumiem un kooperatīvām sabiedrībām, nosakot kritērijus, kuriem jābūt izpildītiem, lai persona netiktu atzīta par VID uzraudzībai pakļautu Novēršanas likuma subjektu saskaņā ar Novēršanas likuma 45. panta otrās daļas 6. punkta "a" apakšpunktu.
- 8.6.5. Bieži vien kreditēšanas pakalpojumu sniegšana tiek apvienota ar tādiem saimnieciskās darbības veidiem kā ārpalpojumu grāmatvedība, nodokļu konsultācijas un juridiskā veidojuma dibināšanas un darbības nodrošināšanas pakalpojumi. Kreditēšanas pakalpojumu sniedzējs vienlaikus var sniegt kreditēšanas pakalpojumus patērētājiem, kas saskaņā ar Novēršanas likumu ir PTAC uzraudzībā.
- 8.6.6. Šajā sektorā skaidras naudas darījumu skaits ir salīdzinoši zems. Anonīma produkta izmantošana nav iespējama, tomēr pakalpojumus iespējams sniegt arī neklātienē, tai skaitā ar aģentu starpniecību. Aizdevumu mērķis visbiežāk ir paātrināt uzņēmuma attīstības tempu, paplašināt ražošanu vai īstenot jaunus projektus. Kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju klientu loks ir juridiskās personas, bieži vien saistītie uzņēmumi, t. sk. ar saimniecisko darbību, PLG un kontiem ārvalstīs.
- 8.6.7. Ņemot vērā darbības specifiku, sektoram var būt būtiska ietekme uz kopējo NILLTPF novēršanas mehānisma efektivitāti. Kreditēšanas pakalpojumu sniedzēji pārsvarā netiek iesaistīti NILL/TF/PF shēmās, taču tiem var būt būtiska loma kā atbalstītājiem, nodrošinot noziedzniekus ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu maskēšanai nepieciešamajiem līdzekļiem un veicinot finanšu plūsmas neizsekojamību. Tāpat nevar izslēgt arī iespējamību, ka kreditēšanai tiek izmantoti noziedzīgi iegūti līdzekļi un kredītu izsniegšana ir daļa no noziedzīgi iegūtu līdzekļu noslēpšanas stadijas.
- 8.6.8. Pārskata periodā VID veicis anketēšanu sektora dalībnieku starpā un 41% kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju atzīmē, ka to gada apgrozījums ir mazāks par 10 000 EUR. Divas nākamās izplatītākās atbildes ir gada apgrozījums robežās no 160 000 līdz 500 000 EUR (14% kreditētāju) un virs 1 000 000 EUR (14% kreditētāju). Tādējādi var secināt, ka kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju apgrozījumam kopumā ir nebūtiska ietekme uz finanšu sektoru.
- 8.6.9. Lielākā daļa jeb 74% kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju klientu ir Latvijas rezidenti un Latvijā reģistrētas juridiskās personas. 19% kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju klientu ir no EEZ, 4% no NVS un 3% no citas jurisdikcijas.
- 8.6.10. Pārskata periodā VID sektorā veica 84 klātienes un 4 neklātienes pārbaudes. Sadalījumā pa uzraudzības pasākuma gadiem skaits norādīts Tabulā Nr. 8.6.1 Vidējais soda naudas apmērs pārskata periodā veidoja 814 EUR.
- 8.6.11. Subjektiem, kuri ir reģistrējušies kā kreditēšanas pakalpojumu sniedzēji, par Novēršanas likuma un Sankciju likuma pārkāpumiem:
- 8.6.11.1. 2020. gadā piemēroti 12 lēmumi par soda naudu kopējā apmērā 10 150 EUR;
- 8.6.11.2. 2021. gadā piemērots viens lēmums par darbības apturēšanu, piemērojot liegumu izmaiņu reģistrācijai komercreģistrā komercsabiedrības reorganizācijai un dalībnieku maiņai; 10 lēmumi par soda naudu kopējā apmērā 10 850 EUR;
- 8.6.11.3. 2022. gadā piemēroti pieci lēmumi par soda naudu kopējā apmērā 1000 EUR.
- 8.6.12. Pārbaudēs pie kreditēšanas pakalpojumu sniedzējiem biežāk konstatētie pārkāpumi: nepilnīgi izstrādāta IKS, nav veikti klienta izpētes pasākumi, nav apzināti klienta NILLTPF riski, nav veikts klientu sankciju pārkāpšanas riska novērtējums, nav izstrādāta sankciju pārkāpšanas riska pārvaldīšanas IKS, nav paziņots VID par darbības veidu un atbildīgās personas iecelšanu.
- 8.6.13. FID 2020. gadā no kreditēšanas pakalpojumu sniedzējiem ir saņemti 2 ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem, 2021. gadā saņemts tikai 1 šāds ziņojums, un 2022. gadā saņemti 2 ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem. Ziņojumu skaits vērtējams kā zems, un tas varētu liecināt par kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju izpratnes trūkumu aizdomīgu darījumu konstatēšanā. Tas neatbilst parezumētajai sektora riska ekspozīcijai un liecina par paaugstinātu ievainojamību.

- 8.6.14. FID nosūtītajos ziņojumos par aizdomīgiem darījumiem izmantotas 2 pazīmes/tipoloģijas – “klienta iesniegtajos dokumentos ir viltojumu/pašrocīgu labojumu pazīmes” un “klienta kontu kontrolē trešā persona un pastāv aizdomas, ka veiktas darbības ar nolūku slēpt vai maskēt līdzekļu patieso piederību”.
- 8.6.15. Kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju galvenie prezumētie riski ir:
- 8.6.15.1. kredīta atmaksai tiek izmantoti noziedzīgi iegūti līdzekļi;
 - 8.6.15.2. apzināta Novēršanas likuma subjekta statusa neregistrēšana;
 - 8.6.15.3. trešo pušu iesaiste fiktīvu aizdevuma saistību izpildē vai pārņemšanā;
 - 8.6.15.4. noziedzīgi iegūta nodrošinājuma izmantošana;
 - 8.6.15.5. fiktīvu galvotāju iesaistīšana;
 - 8.6.15.6. izpratnes trūkums aizdomīgu darījumu konstatēšanā.
- 8.6.16. Pārskata periodā sektora riska līmeņa novērtējums ir vidējs, kas salīdzinājumā ar NRA 2020 nav mainījies. Sektora identificēto risku mazinošo pasākumu priekšlikumi: turpināt uzlabot sektorā iesaistīto darbinieku zināšanas NILL novēršanas jomā un pilnveidot izpratni par NILLTPF riskiem, turpināt uzlabot aizdomīgu darījumu uzraudzības un ziņošanas mehānismu un stiprināt uzraudzības pasākumu efektivitāti.

8.7. Valūtu tirdzniecības sabiedrības

- 8.7.1. 2022. gada beigās Latvijā darbojās 15 kapitālsabiedrības, kuras saņēmušas Latvijas Bankas licenci ārvalstu valūtu skaidrās naudas pirkšanai un pārdošanai (turpmāk – VTS), 35 ārvalstu valūtu skaidrās naudas pirkšanas un pārdošanas vietās (Grafiks Nr. 8.7.1), kuras galvenokārt koncentrētas Rīgā. Pieaugot bezskaidras naudas norēķinu iespējām un popularitātei, kā arī Covid-19 pandēmijas rezultātā, VTS skaits pēdējos pāris gados ir strauji samazinājies.

Grafiks Nr. 8.7.1 – VTS skaits, ārvalstu valūtu pirkšanas un pārdošanas vietu skaits un apgrozījums.

- 8.7.2. Ārvalstu valūtu skaidrās naudas pirkšanu un pārdošanu nodrošina arī kredītiestādes, bet pārskata periodā lielāko daļu no ārvalstu valūtu skaidrās naudas pirkšanas un pārdošanas darījumu kopējā apjoma veidoja tieši VTS (2020. gadā – 77%, 2021. gadā – 77% un 2022. gadā 84% no kopējā apjoma). Valūtu apjoms miljonos EUR sadalījumā pa pārdotajām un nopirktajām valūtām norādīts Tabulā Nr. 8.7.1

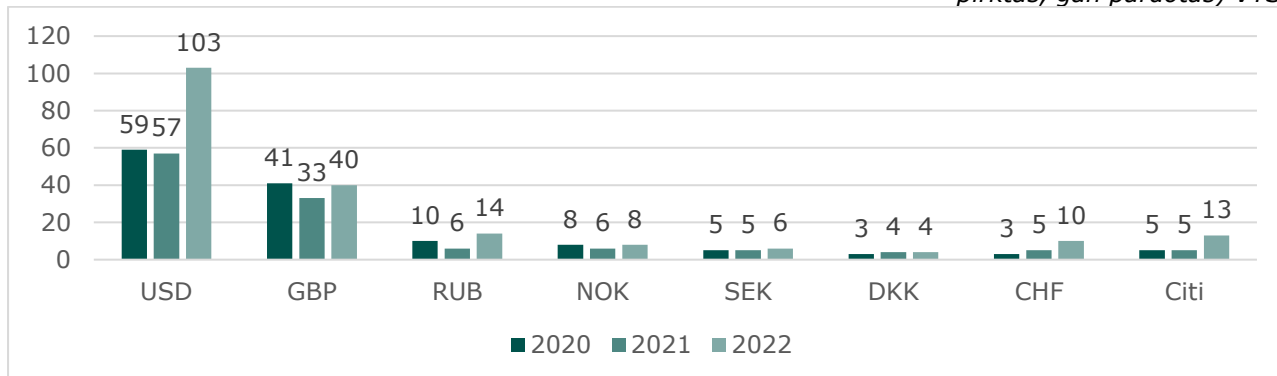
Tabula Nr. 8.7.1 – valūtu apjoms miljonos EUR sadalījumā pa pārdotajām un nopirktajām valūtām.

	Ārvalstu valūtu apjoms (milj. EUR)			
	2019	2020	2021	2022
Nopirkta ārvalstu valūta kopā	260,3	140,7	129,5	166,6
<i>t. sk. kredītiestādes</i>	82,5	35,3	34,2	31,7
valūtu tirdzniecības sabiedrības	177,8	105,4	95,3	134,9
Pārdota ārvalstu valūta kopā	117,0	33,6	27,7	68,3
<i>t. sk. kredītiestādes</i>	30,5	4	1,2	5,5
valūtu tirdzniecības sabiedrības	86,5	29,6	26,5	62,8
Nopirktā un pārdotā ārvalstu valūta kopā	377,4	174,4	157,2	235,0
<i>t. sk. kredītiestādes</i>	113	39,4	35,4	37,3

valūtu tirdzniecības <i>sabiedrības</i>	264,4	135	121,8	197,7
---	-------	-----	-------	-------

- 8.7.3. Pārskata periodā populārākās ārvalstu valūtas miljonos EUR (gan pirktās, gan pārdotās) VTS bija USD (48% no kopējā apjoma), GBP (25%), kā arī Skandināvijas valstu valūtas – Norvēģijas, Zviedrijas un Dānijas kronas (kopā 11% no kopējā apjoma).

Grafiks Nr. 8.7.2 – 2020.–2021. gadā populārākās ārvalstu valūtas miljonos EUR (gan pirktās, gan pārdotās) VTS.

- 8.7.4. Latvijas Bankas veikto pārbažu skaits VTS un veikto pārbažu īpatsvars no VTS kopskaita pārskata periodā ir palielinājies (Tabula Nr. 8.7.2.).

Tabula Nr. 8.7.2 – Latvijas Bankas veikto pārbažu skaits VTS un veikto pārbažu īpatsvars.

	2020	2021	2022
VTS veikto pārbažu skaits, t. sk.	9	14	9
<i>darbības atbilstības pārbaudes, tostarp ārpuskārtas pārbaudes</i>	7	13	8
<i>tematiskās pārbaudes</i>	2	1	1
Pārbaudīto VTS īpatsvars (% no visām VTS attiecīgā gada beigās).	23%	52%	53%

- 8.7.5. Veiktajās pārbaudēs būtiskākie pārkāpumi konstatēti saistībā ar Novēršanas likuma prasību ievērošanu – trūkumi NILLTPF un sankciju pārkāpšanas risku novērtējumā, NILLTPF un sankciju pārkāpšanas riska pavaldīšanas IKS, kā arī IKS darbības efektivitātes izvērtēšanā. Tāpat konstatēti trūkumi klientu izpētē un klientu veikto darījumu uzraudzībā, darbinieku apmācībā un par NILLTPF novēršanas un sankciju pārkāpšanas riska pavaldīšanu atbildīgo darbinieku novērtēšanas procesā, atsevišķos gadījumos – arī trūkumi dokumentu pārvaldības jomā. Veicot kontroles un uzraudzības pasākumus, joprojām aptuveni 90% no veiktajām pārbaudēm tiek konstatēti pārkāpumi.

- 8.7.6. Sektorā ir augsts anonīmi veikto darījumu⁵²⁷ īpatsvars: 2022. gadā 69,6% no darījumu kopsummas, 92,0% no darījumu skaita ir anonīmi veikti darījumi. Turklāt atsevišķos VTS anonīmi veikto darījumu īpatsvars ir ievērojami virs sektora vidējā. Vidējais viena anonīmi veiktā darījuma apjoms bija 393 EUR 2020. gadā, 450 EUR 2021. gadā un 2022. gadā viena anonīmi veiktā darījuma apjoms bija vidēji 409 EUR.

- 8.7.7. Ņemot vērā augsto anonīmi veikto darījumu īpatsvaru gan skaita, gan summas ziņā, nav iespējams pilnībā novērtēt VTS klientu struktūru, kā arī tas liedz izdarīt objektīvus secinājumus par ārvalstu valūtu skaidrās naudas pirkšanas vai pārdošanas darījumu mērķi un būtību. Vienlaikus anonīmie darījumi ir salīdzinoši nelieli un pieaugošais ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem skaits sektorā norāda uz spēju identificēt aizdomīgus darījumus – 2020. gadā FID saņēmis 76, 2021. gadā – 145 un 2022. gadā jau 283 ziņojumus par aizdomīgiem darījumiem. Minētos ziņojumus ir sniegušas tikai dažas VTS, piemēram, 2022. gadā ziņojumus sniegušas 4 dažādas VTS, līdz ar ko vairāk nekā divas trešdaļas no VTS ziņojumus nav sniegušas. Tomēr jāatzīmē, ka minētās 4 VTS veido nozīmīgāko tirgus daļu (apmēram 70%), līdz ar to ziņotājīestāžu skaits nav vērtējams kritiski.

- 8.7.8. Atbilstoši sektora sniegto pakalpojumu veidam un izrietoši no nacionālajiem draudiem un nacionālā NILLTPF riska profila galvenie sektorā identificētie draudi ir:

- 8.7.8.1. narkotisko vielu, akcīzes preču un citu preču kontrabanda un tranzīts caur Latviju t. sk. Krievijas Federācijas un Baltkrievijas Republikas izcelsmes cigarešu neatļauta pārvietošana uz Skandināviju vai Lielbritāniju, kur gūtie ienākumi vietējā valūtā var tikt nogādāti Latvijā un šī valūta pārdota Latvijā. Šiem noziedzīgajiem nodarījumiem

⁵²⁷ Pēc Novēršanas likuma 11. panta pirmās daļas 2c punkta anonīmi veiktie darījumi ir tie, kuru summa nepārsniedz 1500 EUR.

- raksturīgās valūtas ir GBP, Skandināvijas valstu valūtas, RUB (skatīt NRA daļas ["Nacionālā predikatīvā noziedzīgā nodarījuma draudi"](#) punktus 3.2.38. un 3.2.52.).
- 8.7.8.2. ārvalstu noziedzīgas izcelsmes ārvalstu valūtu skaidras naudas līdzekļu pārrobežu plūsma, t. sk. no ģeogrāfiski netālām valstīm. Šiem noziedzīgajiem nodarījumiem var būt raksturīga jebkura ārvalstu valūta, t. sk. USD, kas veido 48% no kopējās sektorā apmainītās valūtas apjoma.
- 8.7.8.3. Latvijā veiktie noziedzīgie nodarījumi, kuros iegūtie skaidrās naudas līdzekļi tiek izkārtoti, tos pārdodot vai par tiem pērkot ārvalstu valūtu, lai apgrūtinātu to izcelsmes noteikšanu.
- 8.7.9. Tāpat ES sankciju apjoms ir palielinājies sankciju apiešanas draudus gan sankcijām pakļauto personu centieni izvairīties no sankciju ietekmes dēļ, gan lai turpinātu ar Krievijas Federācijas un Baltkrievijas Republikas fiziskām un juridiskām personām saistītu komercdarbību.
- 8.7.10. Skaidras naudas izmantošana darījumos, darījumu anonimitāte, tūlītēja darījuma izpilde, konkurence tirgus dalībnieku starpā un atvērtais tirgus (klientam brīva iespēja atteikties no darījuma un doties uz citu VTS) rada sektoram būtisku ievainojamību.
- 8.7.11. Sektora NILL risks vērtējams kā vidējs – to galvenokārt ietekmē ievērojamais anonīmi veikto darījumu īpatsvars. Vienlaikus, lai gan pārskata perioda veikto uzraudzības pasākumu rezultātā uzlabojusies sektora izpratne par NILLTPFN prasību praktisku piemērošanu, būtiskais anonīmo darījumu īpatsvars ierobežo sektora spēju efektīvi pārvaldīt riskus, kā rezultātā ir sagatavoti priekšlikumi samazināt darījuma summas sliekšni, no kuras būtu jāveic klienta identifikācija, kas kopsakarā ar veiktajiem uzraudzības pasākumiem ļauj mazināt sektora ievainojamības līmeni uz vidēju, salīdzinot ar iepriekšējo pārskata periodu. Tāpat, lai arī ir pieauguši sankciju apiešanas draudi, sankciju neizpildes risks nav būtiski pieaudzis, ņemot vērā sankcionētu personu liegumu iebraukt Latvijas teritorijā, kas būtībā izslēdz iespēju saņemt valūtas maiņas pakalpojumus.
- 8.7.12. Lai mazinātu sektoram piemītošos NILLTPF riskus, nepieciešams mazināt anonīmi veikto darījumu apjomu. Līdz ar to nepieciešams noteikt sektoram saistošu darījuma summas sliekšni, no kura obligāti veicama klienta izpēte.

8.8. Licencētie patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēji

- 8.8.1. Licencētajiem patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzējiem uz 2020. gada 1. janvāri spēkā bija 57 speciālās atļaujas (licences) patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniegšanai, uz 2021. gada 1. janvāri spēkā bija 50 licences un uz 2022. gada 1. janvāri kopumā spēkā bija 42 licences, no kurām 3 licences bija apturētas ar 2022. gada 1. janvāri uz laiku līdz 6 mēnešiem. Analizējot licenču skaitlisko samazinājumu, jāatzīmē, ka izmaiņas licencēto skaitā galvenokārt ir saistāmas ar valsts nodevas palielināšanu, kura no 2020. gada 1. janvāra tika noteikta 55 000 EUR apmērā.
- 8.8.2. Licencēto patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju apgrozījums, aktīvu kopsumma un patērētājiem no jauna izsniegto kredītu apjoms norādīts Tabulā Nr. 8.8.1. Detalizēti dati par nozares statistiku katrus 6 mēnešus tiek publicēti PTAC interneta vietnē⁵²⁸.

Tabula Nr. 8.8.1. - Licencēto patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju apgrozījums, aktīvu kopsumma un patērētājiem no jauna izsniegto kredītu apjoms

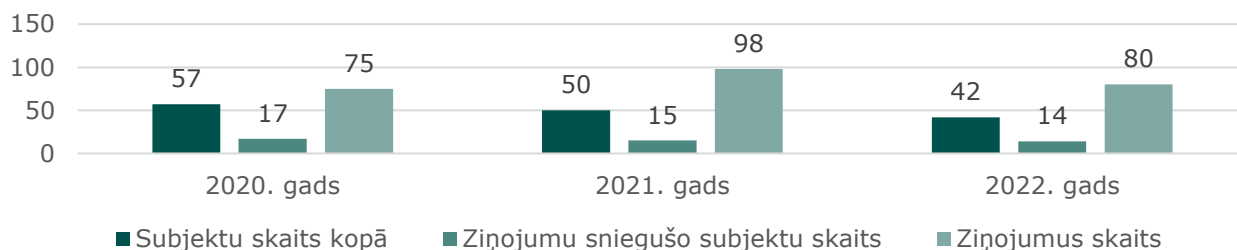
	2020	2021	2022
Licencēto patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju apgrozījums	246,0 milj. EUR	232,71 milj. EUR	257,38 milj. EUR
Aktīvu kopsumma	2`676,87 milj. EUR	2`864,81 milj. EUR	3`093,67 milj. EUR
Izsniegto kredītu apjoms	500,95 milj. EUR	580,19 milj. EUR	664,56 milj. EUR

- 8.8.3. Patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzējiem ir šādi darbības virzieni: distances kredīti, patēriņa kredīti, līzings un citi ar transportlīdzekli vai citu objektu nodrošinātie kredīti, hipotekārie kredīti, kredīti pret kustamas lietas ķīlu. Atsevišķa datu analīze tiek veikta vēl par vienu darbības virzienu – kredīti juridiskām un fiziskām personām saimnieciskai darbībai, jo vairākas PTAC licencētās kapitālsabiedrības paralēli patērētāju kreditēšanas pakalpojumiem izsniedz kredītus arī juridiskām personām un/vai privātpersonām saimnieciskajai darbībai.

⁵²⁸ Pieejams: <https://www.ptac.gov.lv/lv/statistika-par-nebanku-kreditesanas-sektoru>.

- 8.8.4. Daļa nozares pārstāvju piedāvā vairākus kredītu veidus, tomēr vērojams, ka kredītu devēji specializējas konkrētos kredīta veidos un samazinās kredītu devēju skaits, kas piedāvā vairākus kredīta veidus (4 kredīta veidus piedāvā tikai 1 kredītu devējs).
- 8.8.5. Pārskata periodā patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju NILLTPF novēršanas un sankciju prasību izpildes uzraudzības jomā 2020. gadā kopumā veiktas 100 pārbaudes; 2021. gadā kopumā veiktas 78 pārbaudes; 2022. gadā kopumā veiktas 73 pārbaudes. Pārbažu skaita kritums galvenokārt skaidrojams ar augsto darbinieku mainību, Covid-19 pandēmiju. Kopumā konstatēto pārkāpumu skaits pārskata periodā ir samazinājies, un ir vērojama uzlabojumu tendence IKS kvalitātē. Kopumā sabiedrību izpratnes līmenis par NILLTPF novēršanas un sankciju jautājumiem bieži ir proporcionāls tās lielumam un tirgus daļai, proti, lielākām kapitālsabiedrībām tas ir augstāks. Tas nozīmē arī to, ka šādas kapitālsabiedrības ievieš pilnīgākas IKS, samazinot savu ievainojamību.
- 8.8.6. Pārskata periodā PTAC saistībā ar NILLTPF novēršanas jomā konstatētiem pārkāpumiem pieņēma 12 lēmumus, t.sk. 2020. gadā – 3 lēmumus (3 gadījumos piemērots naudas sods par kopējo summu 8000 EUR), 2021. gadā – 3 lēmumus (2 gadījumos piemērots naudas sods par kopējo summu 18 000 EUR), savukārt 2022. gadā – 6 lēmumus (naudas sods nav piemērots nevienā gadījumā). Lēmumi pieņemti saistībā ar savai darbībai piemītošā NILLTPF riska novērtējumu, informācijas nesniegšanu PTAC, klātienē un/vai neklātienē pārbaudē konstatētiem pārkāpumiem, kā arī citiem konstatētiem NILLTPF novēršanas prasību pārkāpumiem.
- 8.8.7. Pārskata periodā kopumā palielinājies sniegto ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem skaits, arī ziņojumus sniegušo subjektu skaits ir vērtējams kā stabils. Grafiks Nr. 8.8.1 minētā statistika norādīta pārskata periodā pa gadiem.

Grafiks Nr. 8.8.1 – sniegto ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem un ziņojumus sniegušo subjektu skaits 2020. – 2022. gads.

- 8.8.8. Kopumā licencēto patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju spēja identificēt aizdomīgus darījumus vērtējama labi, tomēr uzraudzības ietvaros ir konstatētas pazīmes, kas rada šaubas par atsevišķu pakalpojumu sniedzēju NILLTPF novēršanas IKS spēju identificēt aizdomīgus darījumus.
- 8.8.9. Analizējot patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju saimnieciskās darbības būtību, proti, kreditēšanas pakalpojumu sniegšanu pārsvarā Latvijas patērētājiem (rezidentiem), to lielumu, apmēru un ietekmi ekonomikā, risku izpratni un ieviestās IKS, nozarei piemītošo saimnieciskās darbības būtību, ar nozares komersantu darbību un ar sniegtajiem pakalpojumiem saistītos identificētos riskus, galvenie NILLTPF draudu aspekti nozarei ir:
- 8.8.9.1. klientu autentifikācijas līdzekļu zādžības, nolūkā tos izmantot kredītu iegūšanai;
 - 8.8.9.2. bezskaidras naudas pārrobežu plūsma, veicot kredīta atmaksu;
 - 8.8.9.3. kredīta izsniegšana un atmaksa skaidrā naudā;
 - 8.8.9.4. necaurspīdīga ieguldīto / piesaistīto naudas līdzekļu izcelsme komercdarbības / saimnieciskās darbības nodrošināšanai;
 - 8.8.9.5. piesaistītais finansējums no nelicencētām ieguldījumu platformām, kur tādejādi ieguldītāju NILL riski varētu netikt izvērtēti;
 - 8.8.9.6. kredīta pirmstermiņa atmaksa lielā apmērā vai daudzos mazāka apmēra maksājumos;
 - 8.8.9.7. kredīta atmaksu aizņēmeja vietā veic trešā persona.
- 8.8.10. Pārskata periodā identificēti šādi riski:
- 8.8.10.1. daļa kredītu sniedzēju izmanto starpniecības (aģentu) pakalpojumus kredītu piesaistē, it īpaši aģentus izmanto preču un pakalpojumu finansēšanas jomā – kreditējot internetveikalos iegādātās preces un pakalpojumus. Atsevišķos gadījumos nepietiekami izvērtēti savas darbības (sadarbības partneru) riski

- pakalpojuma nodrošināšanai, sniedzot kredītu patēriņa preču vai pakalpojumu iegādei internetā.
- 8.8.10.2. daļa kredītu devēju veic manuālas pārbaudes sankciju sarakstos – risks, ka pārbaude var nebūt veikta vai veikta pavirši, neievērojot dažādos sankciju sarakstus un transkripciju.
 - 8.8.10.3. risks, ka trešās personas var veikt aizdevuma atmaksu aizņēmēja vietā. Atmaksa var tikt veikta no konta MI/ENI, t. sk. no ārvalstīm, kur pastāv zemākas NILLTPF novēršanas prasības.
 - 8.8.10.4. ņemot vērā pēdējos gados pieaugušo krāpšanas gadījumu skaitu, būtisks risks ir - vai kredītu piesaka un saņem istā persona, vai arī to šīs personas vārdā veic krāpnieki, esot ieguvuši identifikācijas un autentifikācijas datus. Tāpat ir risks, ka persona darbojas pati, bet trešo personu (piemēram, krāpnieku) ietekmē, apzināti maldinot kredītu devēju par kredīta saņemšanas mērķiem.
 - 8.8.10.5. kredītkaršu gadījumā pastāv NILLTPF risks, ja tiek veiktas lielas pārmaksas kredītkartes kontā (ieskaitījumi virs pieejamā kredītlimita), kuras vēlāk tiek izņemtas caur bankomātiem (visā pasaulē, tostarp augsta riska valstīs) un veicot pirkumus. Līdztekus iespējams veikt neierobežotu skaitu iemaksu kredītkartes kontā, kā arī lielu skaitu kartes debeta darījumu dienas laikā. Trešās personas var veikt kredīta atmaksu klienta vietā vai ieskaitīt naudas līdzekļus virs pieejamā kredītkartes limita, kā arī nav izslēgts, ka kredītkarti lieto trešās personas (nevis aizņēmējs). Ar kredītkarti iemaksātos naudas līdzekļus iespējams ļoti ātri pārvest pāri valsts robežām.
 - 8.8.10.6. pastāv risks, ka nepietiekami izvērtēta klienta netipiska darbība (neparasti lielos apmēros veicot kredīta pirmstermiņa atmaksu (daļēji vai pilnībā), pilnībā veicot atmaksu neilgi pēc līguma noslēgšanas, veicot atmaksu no trešajām personām (pat juridiskām personām) vai veicot pārmaksas).
 - 8.8.10.7. risks, ka klients mēģina izvairīties no informācijas sniegšanas vai sniedz atšķirīgu, pretrunīgu informāciju (tostarp, viltotus dokumentus), vai slēpj savu saimniecisko darbību. Tāpat pastāv arī risks, ka nepietiekami izvērtēts, vai personai ir / pastāv saikne ar to valsti / teritoriju, kas ir šīs personas izcelsmes vieta (paaugstināta riska jurisdikcija) nolūkā novērst iespējamus NILLTPF vai sankciju pārkāpšanas riskus (jo īpaši saistībā ar personām, kas ir Latvijas Republikas rezidenti un ir saņēmušas uzturēšanās atļauju Latvijas Republikā).
 - 8.8.10.8. nepietiekami pievērsta uzmanība aizdomīgu darījumu / darbību konstatēšanai, lai aizdomu gadījumā izvērtētu sabiedrības rīcībā pieejamo informāciju un ziņotu FID.
 - 8.8.10.9. distances kreditēšanas līgumi tiek slēgti neklātienē, izmantojot distances saziņas līdzekļus (obligāts nosacījums distances kredītu saņemšanā – pieeja internetam vai telefonam). Tiek izmantota neklātienē identifikācija atbilstoši MK noteikumu Nr.392 prasībām. Visa tālākā saziņa kredīta darbības laikā notiek neklātienē, līdz ar to pastāv anonimitātes un krāpšanas risks, jo ir neklātienē identifikācija un ne vienmēr notiek autentifikācija ar sejas un personas dokumenta attēla uzņemšanu un ne vienmēr notiek telefoniska sazināšanās.
- 8.8.11. Licencēto patērētāju kreditēšanas pakalpojuma sniedzēju nozares NILL risks pārskata periodā novērtēts kā vidēji zems. Pamatojums saistīts ar visaptverošu nozares vērtējumu pārskata periodā, t.sk. ņemot vērā, ka FID, veicot informācijas apkopošanu, neidentificēja sektora iesaisti pārskata periodā uzsāktajos kriminālprocesos par NILL. Detalizētāks pamatojums norādīts nozares risku novērtējumā.
- 8.8.12. Patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju nozarē identificēto risku mazinošu pasākumu priekšlikumi:
- 8.8.12.1. subjektu izpratnes paaugstināšana par starptautiskajām un nacionālajām sankcijām un to attiecināmību uz patērētāju kreditēšanas pakalpojumiem un nozari kopumā;
 - 8.8.12.2. padziļinātas pārbaudes, lai identificētu gadījumus, kad nepilnvērtīgi vai neatbilstoši veikts starptautisko un nacionālo sankciju pārkāpšanas riska novērtējums un attiecīgi nepilnīgi izstrādāta starptautisko un nacionālo sankciju pārkāpšanas riska pārvaldīšanas IKS;
 - 8.8.12.3. turpinātas padziļinātas pārbaudes par Novēršanas likuma subjektu PLG (starptautisko sankciju subjekti, komersanti, kuru īpašuma tiesības veidojas sarežģītas struktūras veidā);
 - 8.8.12.4. piesaistīto finanšu līdzekļu izcelsmes mērķēto pārbažu pieaugums, mazinot gadījumus, kad uzraudzības subjektu ikgadējā darbībā figurē necaurspīdīga ieguldīto / piesaistīto naudas līdzekļu izcelsme komercdarbības / saimnieciskās darbības nodrošināšanai;
 - 8.8.12.5. subjektu izpratnes paaugstināšana aizdomīgu darījumu / darbību konstatēšanai, lai aizdomu gadījumu izvērtētu sabiedrības rīcībā pieejamo informāciju par darījumu

- un tā iespējamo saistību ar NILLTPF, un pamatotu aizdomu gadījumā par to ziņotu FID;
- 8.8.12.6. turpināta finanšu pratības līmeņa celšana patērētājiem, veicot skaidrojošo materiālu izstrādi, rīkojot kampaņas, publicējot brīdinājumus;
 - 8.8.12.7. saskaņošanas procesā esošo normatīvo aktu grozījumu pieņemšana, PTAC vadlīniju subjektiem precizēšana un subjektu apmācību nodrošināšana;
 - 8.8.12.8. pilna apmēra un mērķēto klātienēs pārbaūžu skaita palielināšana.

8.9. Alternatīvo ieguldījumu fondu pārvaldnieki

- 8.9.1. Pārskata periodā finanšu un kapitāla tirgū vērojama interese par iespēju uzsākt reģistrēta alternatīvo ieguldījumu fondu pārvaldnieka darbību, un to sekmēja grozījumi Alternatīvo ieguldījumu fondu un to pārvaldnieku likumā,⁵²⁹ kas noteica būtiskus atvieglojumus reģistrēto AIFP prudenciālās uzraudzības ietvarā ar mērķi samazināt administratīvo slogu, kā arī veicināt nozares attīstību kopumā. Attiecīgi pārskata periodā tika reģistrēti 12 jauni AIFP; licences jauniem tirgus dalībniekiem šajā sektorā netika izsniegtas.
- 8.9.2. Tāpat AIFP pārvaldīto fondu skaits pieauga par 10, un 2022. gada beigās aktīvi darbojās 31 fonds. Uz pārskata perioda beigām kopējais AIFP ieguldījumu apmērs objektos veido aptuveni 281 milj. EUR, no tiem 69% ieguldīti portfeļkompānijās (uzņēmumu daļu iegāde), 24% aizdevumos, 3% NĪ un 4% citos objektos.
- 8.9.3. 87% no ieguldītājiem ir juridiskās personas un to ieguldījumu apmērs pārskata perioda beigās bija 98,7% no kopējā ieguldījumu apjoma. Iekšzemes klientu ieguldījumu apmērs pārskata perioda beigās veidoja ap 56% no kopējiem aktīviem, ārvalstu klientu – 44%, t. sk. ES rezidentu 38%.
- 8.9.4. Pārskata periodā FKTK, atbilstoši uz risku novērtējumu balstītai pieejai un ievērojot nozīmīgās pārmaiņas AIFP sektorā, veica pastiprinātus AIFP uzraudzības pasākumus. Tiek nodrošināta regulāra AIFP neklātienēs uzraudzība, analizējot iesniegtos NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska ekspozīcijas pārskatus, kā arī dažādu citu neklātienēs uzraudzības pasākumu ietvaros pievēršot uzmanību iespējamiem riskiem un to pārvaldības pasākumu atbilstībai.
- 8.9.5. Pārskata periodā tika veiktas 14 neklātienēs pārbaudes NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska pārvaldības jomā, vērtējot AIFP iekšējos normatīvus. Soda sankcijas par Novēršanas likuma pārkāpumiem netika piemērotas.
- 8.9.6. FKTK veiktajos uzraudzības pasākumos gūtā informācija liecina, ka AIFP sektora dalībniekiem ir novērojams darbinieku ar praktisko pieredzi NILLTPF novēršanas jomā trūkums, kas var radīt izaicinājumus nodrošināt efektīvu NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas risku pārvaldību, kā arī praktiski piemērot normatīvo aktu prasības atbilstoši AIFP sektora specifikai un tam piemītošajiem NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riskiem. Attiecīgi pārskata periodā tika organizēti 2 informatīvi semināri un arī vairākas tikšanās ar individuāliem AIFP sektora pārstāvjiem par aktualitātēm un problēmjautājumiem NILLTPF novēršanas un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska pārvaldības jomā ar mērķi celt izpratni par sektoram piemītošiem NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riskiem un to pārvaldīšanai nepieciešamajiem pasākumiem.
- 8.9.7. Pārskata periodā AIFP FID ir nosūtījuši 1 ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem, NRA 2020 pārskata periodā nebija nosūtīts neviens ziņojums. Ņemot vērā sektora palielinājumu gan dalībnieku skaitā, gan novērotajām izmaiņām ieguldītāju profilā, AIFP sektora FID sniegto ziņojumu skaits tomēr ir vērtējams kā zems. Tas savukārt, iespējams, norāda, ka sektoram joprojām ir nepietiekama izpratne par AIFP darbībai piemītošajiem NILLTPF un sankciju pārkāpšanas riskiem un normatīvo aktu prasību praktisku izpildi, tostarp to darbības specifikai piemērotu aizdomīgu darījumu tipoloģiju izstrādi, kas var apgrūtināt sektora spēju identificēt aizdomīgus darījumus.
- 8.9.8. AIFP sektora NILL draudu līmenis ir novērtēts kā vidēji zems, kas sektorā notikušo pārmaiņu dēļ pieaudzis no iepriekšējā perioda novērtējuma "zems". Paaugstinājušos draudu līmeni ietekmē Tabulā Nr. 8.9.1 minētie riska faktori.

Tabula Nr. 8.9.1 – Detalizēta informācija par AIFP

⁵²⁹ Norādāms, ka minētie grozījumi nav ietekmējuši reģistrētajiem AIFP saistošās prasības NILLTPF novēršanas un sankciju pārkāpšanas riska pārvaldības jomā.

Riska kategorija	Riska faktori
Klientu riski	Lai arī sektorā lielāko īpatsvaru veido zema riska institucionāli ieguldītāji (ALTUM, pensiju plāni u. tml.), pārskata periodā pieauga pakalpojumu sniegšana jaunām klientu grupām, kurām var būt augstāki NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riski. Tāpat risku var radīt klientu – PNP ⁵³⁰ , kuru aktīvu īpatsvars veido ap 8,7% no kopējo ieguldījumu apmēra, ieguldījumi.
Ģeogrāfijas un valsts riski	Ievērojot pārmaiņas sektorā, pieauguši ārvalstu klientu ieguldījumu apjomi, tostarp maksājumu plūsmas ar ārvalstīm, kas var radīt paaugstinātu risku (pārskata perioda beigās klientu no augsta riska valstīm ⁵³¹ īpatsvars nav būtisks).
Produktu un pakalpojumu riski	Darījumi skaidrā naudā, kā arī ieguldījumi augsta riska ieguldījumu objektos AIFP sektoram nav raksturīgi, bet novēroti izaicinājumi pārvaldīt ar ieguldījumu objektiem saistītos riskus, tostarp nodrošināt interešu konflikta risku pārvaldību, ko rada ieguldītāju un/vai ieguldījumu objektu saikne ar AIFP dibinātājiem vai amatpersonām.
Piegādes kanālu riski	Pārskata periodā pieaugusi neklātienas identifikācijas risinājumu izmantošana, kas var radīt sektoram papildu riskus, tostarp kas saistīti ar izmantoto ārpalpojuma sniedzēju IT nodrošinājuma kvalitāti, kas tiek izmantots klientu identifikācijas veikšanai; Tāpat risku var radīt fonda ieguldījumu apliecību izplatīšanas kanāli, kas var radīt izaicinājumu nodrošināt principa "zini savu klientu" ievērošanu.

- 8.9.9. Uzraudzības ietvaros konstatēts, ka AIFP var tikt iesaistīti NILL shēmas integrācijas fāzē, personai - ieguldītājam gūstot ilgtermiņa personīgu labumu no noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem, ja fondos ieguldīto līdzekļu izcelsme netiek pienācīgi noskaidrota, īpaši gadījumos, ja ieguldītājs ir tieši vai netieši saistīts ar ieguldījuma objektu (piemēram, caur īpašumtiesību struktūru), tādējādi pārraujot naudas līdzekļu kustības ķēdi un legalizējot noziedzīgi iegūtus līdzekļus. Tāpat AIFP var tikt iesaistīts NILL shēmā, izsniedzot aizdevumu portfeļkompānijai un neveicot riskam atbilstošus kontroles pasākumus, lai pārliecinātos par aizdevuma izlietojumu un tā atmaksai izmantoto līdzekļu izcelsmi.
- 8.9.10. Vērtējot AIFP sektora draudus un ievainojamību pārskata periodā, secināms, ka kopumā NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska līmenis salīdzinājumā ar 2019. gadu palielinājies un ir novērtēts kā vidējs.
- 8.9.11. NILLTPF risku mazinošo pasākumu priekšlikumi:
- 8.9.11.1. nākamajā periodā turpināt riskiem pielāgotus uzraudzības pasākumus, t. sk. mērķa un tematiskās pārbaudes, uzraudzības fokuss un resursu novirze uz tiem sektoriem, kuru darbībai piemīt augstāks NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas risks;
- 8.9.11.2. veicināt darbības tirgus dalībnieku IKS stiprināšanai, t. sk. veicot to zināšanu pilnveidi par NILLTPF riska novērtēšanas metodoloģiju, tā nozīmīgumu un pielietojumu, kvalitatīvu un efektīvu klientu izpēti, aizdomīgo darījumu identifikāciju un ziņošanu FID;
- 8.9.11.3. turpināt uzraudzībā izmantojamo IT sistēmu un rīku pilnveidi, tostarp pilnveidot datu apstrādes automatizāciju.
- 8.9.12. Tāpat AIFP sektorā būtiski apzināties riskus, ko sevī iekļauj citi saistīti sektori vai pakalpojumi, kā *fintech & regtech*, VV u.c. jaunās tehnoloģijas. Nepieciešama pieredzes un priekšlikumu apmaiņa uzraudzības līmenī (gan privātā, gan publiskā sektora iesaiste), kā arī šādu pakalpojumu tirgus situācijas uzraudzība caur sūdzību analīzi u. c. uzraudzības aktivitātēm.

8.10. Kooperatīvās krājaizdevu sabiedrības

- 8.10.1. Pārskata perioda beigās finanšu sektorā darbojās 30 krājaizdevu sabiedrības, kas ir par 5 mazāk nekā NRA 2020 pārskata periodā. 5 KKS licence tika anulēta, pamatojoties uz to biedru kopsapulcē pieņemtajiem lēmumiem, un 1 KKS licence tika anulēta saistībā ar ilgstošu normatīvo aktu, tostarp NILLTPF novēršanas jomā, prasību neievērošanu. Tika izsniegta licence vienai jaunai sabiedrībai.

⁵³⁰ Neskaitot ALTUM, ko atsevišķi AIFP klasificē kā PNP.

⁵³¹ Šeit un turpmāk sektora risku novērtējumā "augsta riska valstis" ir sektoru uzraugošās iestādes – Latvijas Bankas izveidots un uzturēts valstu ar paaugstinātu NILL risku saraksts.

- 8.10.2. Pārskata periodā KKS sektorā būtiskas izmaiņas nenotika, vienlaikus vērojama tendence sektoram sašaurināties. Salīdzinājumā ar 2019. gadu, 2022. gadā aktīvu apmērs samazinājies par 8,0%, veidojot 30,5 milj. EUR (2019. gadā – 33,2 milj. EUR); no biedriem piesaistīto noguldījumu apmērs samazinājies par 13,4%, sasniedzot 20,9 milj. EUR (2019. gadā – 24,2 milj. EUR) un kopējais kredītportfelis samazinājies par 5,8%, sasniedzot 23,7 milj. EUR (2019. gadā – 25,1 milj. EUR). KKS klienti ir tās biedri – Latvijas rezidenti (97,5%) fiziskās personas un juridiskās personas, ārvalstu klientu īpatsvars ir nebūtisks.
- 8.10.3. 2021. gadā Krājaizdevu sabiedrību likumā tika veiktas izmaiņas, kas saistītas ar FKTK pievienošanos Latvijas Bankai. Ar šiem pašiem grozījumiem vienlaikus tika precizēts regulējums par ierobežotas pieejamības informāciju. Šāds regulējums bija nepieciešams, lai visos nozaru likumos būtu vienveidīga izpratne par ierobežotas pieejamības informāciju un informācijas apmaiņu ar citām iestādēm, kā arī, lai ievērotu datu aizsardzības prasības un normas būtu nepārprotamas, kam un kādā apjomā informācija sniedzama. Tāpat ar šiem grozījumiem tika noteiktas tiesības piemērot sankcijas, ja uzraudzības un kontroles institūcija (Latvijas Banka) konstatē, ka krājaizdevu sabiedrības darbības tiek veikta bez speciālas atļaujas (licences).
- 8.10.4. Pārskata periodā FKTK turpināja īstenot KKS uzraudzības pasākumus, izmantojot uz risku novērtējumu balstītu pieeju. Pārskata periodā FKTK nodrošināja regulāru KKS neklātienas uzraudzību, analizējot iesniegtos NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska ekspozīcijas pārskatus, kā arī dažādu citu neklātienas uzraudzības pasākumu ietvaros pievēršot uzmanību iespējamajiem riskiem un to pārvaldības pasākumu atbilstībai.
- 8.10.5. Pārskata periodā tika veiktas 2 klātienes pārbaudes. 1 pārbaudes rezultātā KKS tika anulēta licence par tostarp būtiskiem Novēršanas likuma pārkāpumiem, savukārt otras pārbaudes rezultātā soda sankcijas par Novēršanas likuma pārkāpumiem netika piemērotas, taču iestādei tika uzdots veikt pasākumus identificēto trūkumu novēršanai un NILLTPF novēršanas IKS stiprināšanai. Tāpat tika veiktas 2 neklātienes pārbaudes NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas risku pārvaldības jomā. To ietvaros tika vērtēti arī KKS iekšējie normatīvi NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas risku pārvaldības jomā.
- 8.10.6. Uzraudzības ietvaros tika secināts, ka, ņemot vērā KKS darbības un piedāvāto produktu specifiku, ģeogrāfisko izvietojumu, kā arī lielākoties nelielo organizatorisko struktūru, ir novērojams pieredzējušu darbinieku trūkums, kā rezultātā KKS sektoram jāturpina celt izpratne par sektoram piemītošiem NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riskiem un normatīvo aktu prasību praktisku izpildi. Attiecīgi pārskata periodā FKTK organizēja informatīvu semināru ar KKS sektora pārstāvjiem par aktualitātēm un problēmjautājumiem NILLTPF novēršanas un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska pārvaldības jomā.
- 8.10.7. Pārskata periodā KKS FID ir nosūtījuši 1 ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem. Uzraudzības pasākumu ietvaros joprojām novērojams, ka KKS sektorā praktiski netiek izmantoti IT risinājumi NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska pārvaldīšanai, t. sk. darījumu uzraudzībai un aizdomīgo darījumu identifikācijai. Tāpat sektoram joprojām jāturpina uzlabot izpratne par tam piemītošajiem NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riskiem, kā arī izpētes pasākumu praktisku piemērošanu, kas var apgrūtināt sektora dalībnieku spēju identificēt aizdomīgus darījumus.
- 8.10.8. KKS segmenta NILL draudu līmenis ir novērtēts kā zems. Lielākā daļa KKS biedru ir iekšzemes fiziskās personas un KKS biedri ir vienlaicīgi tās klienti, padziļinātas izpētes un PNP klientu darījumu īpatsvars nav būtisks, čaulas veidojumi netiek apkalpoti. KKS aktīvus veido biedru brīvprātīgi līdzekļu uzkrājumi – pajas un noguldījumi. Katra KKS darbojas atbilstoši savu pašu piesaistīto resursu iespējām, tāpēc piedāvātie pakalpojumi ir atšķirīgi. Pārsvārā tiek piedāvāti neliela apjoma vienkārši pakalpojumi (noguldījumu piesaistīšana/aizdevumu biedriem izsniegšana, bezskaidras naudas pārvedumi, valūtas maiņas darījumi), un to modernizācija notiek lēni vai nenotiek. KKS sniegtajiem pakalpojumiem nav raksturīgi paaugstināta riska faktori: skaidras naudas darījumu apjoms nav būtisks (2022. gadā tie bija 6,5% no klientu kredīta apgrozījuma) un pārskata periodā tas ir samazinājies, būtiska daļa no kopējās maksājumu plūsmas ir iekšzemes maksājumi (88%), maksājumi uz/no trešajām valstīm veido vien 4,5% no kopējiem maksājumiem. Klienti pārsvārā tiek identificēti klātienē un paaugstināta riska piegādes kanāli nav izplatīti.
- 8.10.9. Paaugstinātam NILLTPF riskam var būt pakļautas dažas KKS, kuru klientu lokā ir PNP, ārvalstu vai augsta riska nozares klienti vai ir būtisks darījumu apjoms skaidrā naudā. Risku var

paaugstināt arī naudas pārvedumu pakalpojumu sniegšana trešajām personām bez atbilstošu kontroles pasākumu piemērošanas.

- 8.10.10. Uzraudzības ietvaros nav konstatēti gadījumi, kad KKS būtu iesaistītas NILLTPF vai sankciju apiešanās. Vērtējot KKS sektora draudus un ievainojamību 2022. gadā, secināms, ka kopumā NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanās riska līmenis salīdzinājumā ar 2019. gadu saglabājas nemainīgs un tas novērtējams kā vidēji zems.
- 8.10.11. NILLTPF risku mazinošo pasākumu priekšlikumi KKS sektorā:
 - 8.10.11.1. nākamajā periodā turpināt riskiem pielāgotus uzraudzības pasākumus, t. sk. mērķa un tematiskās pārbaudes, uzraudzības fokuss un resursu novirze uz tiem sektoriem, kuru darbībai piemīt augstāks NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanās risks;
 - 8.10.11.2. veicināt darbības sektora dalībnieku IKS stiprināšanai, t. sk. veicot to zināšanu pilnveidi par NILLTPF riska novērtēšanas metodoloģiju, tā nozīmīgumu un pielietojumu, kvalitatīvu un efektīvu klientu izpēti, aizdomīgo darījumu identifikāciju un ziņošanu FID.

8.11. Dzīvības apdrošināšanas pakalpojumu sniedzēji

- 8.11.1. 2022. gada beigās finanšu sektorā darbojās 2 apdrošināšanas sabiedrības, kas ir Latvijas kredītiestāžu meitas uzņēmumi, kā arī 5 dalībvalstu dzīvības apdrošinātāju filiāles (turpmāk – DZA), kas nodrošināja dzīvības apdrošināšanas pakalpojumu sniegšanu. 2022. gadā savu darbību Latvijā ir uzsākusi Lietuvas apdrošināšanas akciju sabiedrība "INVL Life" UADB, kas ietilpst investīciju pārvaldes grupā Invalda INVL, nodibinot Latvijā filiāli. INVL Life, UADB Latvijas filiāle pārņēma Mandatum Life Insurance Company Limited Latvijas filiāles komercdarbību un uzsāka apdrošināšanas izplatīšanu Latvijas Republikā, savukārt Mandatum Life Insurance Company Limited Latvijas filiāle savu darbību beidza. Tāpat ir reģistrēti 30 apdrošināšanas un pārapirošināšanas brokeri un 6 dalībvalstu apdrošināšanas un pārapirošināšanas brokeru filiāles, kurām ir tiesības sniegt dzīvības apdrošināšanas izplatīšanas pakalpojumus, kas ir par 2 brokeriem mazāk un 1 brokeru filiāli vairāk nekā 2019. gadā. Pārskata periodā Latvijā nedarbojās neviens pārapirošināšanas⁵³² pakalpojumu sniedzējs.
- 8.11.2. Neskatoties uz Covid-19 pandēmijas un ģeopolitiskās situācijas reģionā – Krievijas sāktā kara Ukrainā – izraisītajām negatīvajām sekām makroekonomiskā kontekstā, dzīvības apdrošināšanā parakstīto prēmiju apmērs Latvijā 2022. gadā ir sasniedzis 144,5 milj. EUR, kas ir par 13% vairāk nekā 2019. gada beigās (127,9 milj. EUR).
- 8.11.3. Dzīvības apdrošināšana kopumā ir viens no nozīmīgākajiem apdrošināšanas veidiem Latvijā, un 2022. gadā tās īpatsvars sasniedza 21,2% no kopējo apdrošināšanas nozarē parakstīto prēmiju apjoma. Dzīvības apdrošināšana ar uzkrājumu veidošanu (t. sk. tirgum piesaistītā dzīvības apdrošināšana) veido 50,0% no dzīvības apdrošināšanas kopējā parakstīto prēmiju apjoma 2022. gadā, mūža pensijas apdrošināšana – 44,4%, savukārt dzīvības apdrošināšana bez uzkrājuma veidošanas (risku apdrošināšana) – 5,6%.
- 8.11.4. Izmaksāto atlīdzību apjoms Latvijā 2022. gadā bija 115,7 milj. EUR, kas ir par 43,2% vairāk nekā 2019. gadā (80,8 milj. EUR), un ir skaidrojams ar ģeopolitiskās situācijas reģionā izraisīto nenoteiktību un tās negatīvajām sekām makroekonomiskā kontekstā, kas raisījis papildu interesi izņemt uzkrātos līdzekļus.
- 8.11.5. DZA sektorā pēc aktīvu apjoma dominē iekšzemes klienti, fiziskas personas, kuru īpatsvars veido 94,4% no kopēja DZA sektora aktīvu apjoma, jeb 641,8 milj. EUR.
- 8.11.6. Lai nodrošinātu uz risku novērtējumu balstītu pieeju, uzraudzības nolūkos DZA un DZA starpnieki tika iedalīti NILLTPF riska grupās, ņemot vērā piemēroto NILLTPF risku un tā pārvaldības efektivitāti. Pārskata periodā 4 DZA ir novērtēti ar zemu un 2 – ar vidēju NILLTPF risku. Visi DZA starpnieki ir novērtēti ar zemu risku.
- 8.11.7. Pārskata periodā netika veikti būtiskie grozījumi Apdrošināšanas un pārapirošināšanas likumā, kas ietekmētu DZA un DZA starpnieku sektoru.
- 8.11.8. Pārskata periodā FKTK turpināja īstenot DZA uzraudzības pasākumus, izmantojot uz risku novērtējumu balstītu pieeju. Tiek nodrošināta regulāra DZA neklātienas uzraudzība, analizējot

⁵³² Pārapirošināšana – cedēto risku pieņemšana no apdrošināšanas komersanta, pārapirošināšanas komersanta vai privātā pensiju fonda.

iesniegtos NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska ekspozīcijas pārskatus, kā arī dažādu citu neklātienes uzraudzības pasākumu ietvaros pievēršot uzmanību iespējamiem riskiem un to pārvaldības pasākumu atbilstībai.

- 8.11.9. Pārskata periodā tika veikta viena neklātienes pārbaude NILLTPF un sankciju pārkāpšanas riska pārvaldības jomā, tostarp vērtējot DZA iekšējos normatīvus NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska pārvaldības jomā, soda sankcijas par Novēršanas likuma pārkāpumiem netika piemērotas.
- 8.11.10. Uzraudzības ietvaros tika secināts, ka atsevišķiem DZA sektora dalībniekiem ir novērojams darbinieku ar praktisko pieredzi NILLTPF novēršanas jomā trūkums, kas var radīt izaicinājumus nodrošināt efektīvu sankciju pārkāpšanas un apiešanas risku pārvaldību, kā arī praktiski piemērot normatīvo aktu prasības atbilstoši DZA sektora specifikai un tam piemītošajiem NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riskiem. Attiecīgi pārskata periodā tika organizēts informatīvs seminārs un vairākas tikšanās ar DZA sektora pārstāvjiem par aktualitātēm un problēmjautājumiem NILLTPF novēršanas un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska pārvaldības jomā. Papildus pārskata periodā FKTK piedalījās 1 DZA, kas darbojas Latvijā dibināšanas brīvības ietvaros, uzraudzības kolēģijas sanāksmē, lai veicinātu vienotu izpratni par riskiem un to pārvaldību attiecīgajā tirgus dalībniekā.
- 8.11.11. Pārskata periodā DZA FID ir nosūtījuši 5 ziņojumus par aizdomīgiem darījumiem, kas daļēji pamatojams ar to, ka būtiska DZA klientu daļa gan pēc skaita, gan pēc iemaksāto līdzekļu apjoma ir to DZA klienti, kas ietilpst kredītiestāžu struktūrā, un DZA klienti vienlaicīgi ir šo kredītiestāžu klienti. Tāpat nereti kredītiestādes nodrošina to struktūrā esošo DZA NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska pārvaldības funkciju (IKS), t. sk. klientu darījumu izpēti, aizdomīgo darījumu identificēšanu un ziņošanu FID.
- 8.11.12. FID sniegto ziņojumu skaits, iespējams, norāda uz nepieciešamību pilnveidot DZA sektora dalībnieku zināšanas par to darbībai piemītošiem NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riskiem un normatīvo aktu prasību praktisku izpildi, tostarp to darbības specifikai piemērotu aizdomīgu darījumu tipoloģiju izstrādi. Lai celtu sektora pārstāvju izpratni par normatīvo prasību praktisku piemērošanu, pārskata periodā tika gan organizēts informatīvs seminārs ar DZA sektora dalībniekiem, gan veikts individuāls skaidrojošs darbs atsevišķu DZA neklātienes uzraudzības pasākumu ietvaros.
- 8.11.13. DZA segmenta NILL draudu līmenis ir novērtēts kā zems, lielākā daļa no dzīvības apdrošināšanas pakalpojumu saņēmējiem pēc iemaksāto līdzekļu apmēra ir iekšzemes klienti, fiziskas personas, turklāt PNP klientu darījumu īpatsvars nav būtisks. Lielākā daļa no klientu, juridisko personu PLG ir Latvijas rezidenti, apjomīgi skaidras naudas darījumi vai starptautiskie pārvedumi sektoram nav raksturīgi un naudas līdzekļu kustība, prēmiju samaksas un atlīdzības izmaksa pārsvarā notiek Latvijā. DZA produkti kopumā nav pievilcīgi ātrai līdzekļu apritei un attiecīgi nav ērti izmantojami NILL. Piegādes kanālu risku rada tas, ka DZA izmanto aģentu un starpnieku pakalpojumus klientu identifikācijas veikšanai, tomēr apjoms nav būtisks.
- 8.11.14. Papildus jānorāda, ka lielākā daļa no DZA starpniekiem faktiski darbojas tikai kā klientu piesaistītāji un netiek iesaistīti līdzekļu plūsmā, jo vairumam no tiem nav tiesību pieņemt maksājumus. Starpnieku piesaistītie klienti dibina darījuma attiecības ar apdrošināšanas sabiedrībām, kurām attiecīgi arī veic nepieciešamos maksājumus, no kā var secināt, ka DZA starpniekiem būtiski papildu draudi nav identificēti.
- 8.11.15. Uzraudzības ietvaros nav konstatēti gadījumi, kad Latvijas DZA būtu iesaistītas NILLTPF vai sankciju apiešanā. Vienlaikus, ievērojot DZA darbības specifiku, ir iespējami paaugstināti sankciju pārkāpšanas riski.
- 8.11.16. Iespējamās NILL tipoloģijas DZA sektorā:
- 8.11.16.1. klienta iemaksātie līdzekļi uzkrājumu veidošanai ir noziedzīgi iegūti un īsi pēc iemaksu veikšanas klients pārtrauc līgumu, rezultātā apdrošināšanas pakalpojuma sniedzējs izmaksā līdzekļus klientam uz tā bankas kontu, tādējādi legalizējot noziedzīgi iegūtus līdzekļus;
- 8.11.16.2. DZA produktus ar uzkrājumu var izmantot dažādu nodokļu shēmu ietvaros, kā arī NILL shēmas integrācijas fāzē, personai gūstot ilgtermiņa personīgu labumu no noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem.
- 8.11.17. Vērtējot NILLTPF DZA sektora draudus un ievainojamību pārskata periodā, secināms, ka kopumā NILLTPF riska līmenis salīdzinājumā ar 2019. gadu nemainās un novērtējums

saglabājas vidēji zems. Arī DZA starpniekiem NILLTPF riska līmenis salīdzinājumā ar 2019. gadu nav mainījies un novērtējums saglabājas zems.

- 8.11.18. NILLTPF risu mazinošo pasākumu priekšlikumi DZA sektorā:
 - 8.11.18.1. nākamajā periodā turpināt riskiem pielāgotus uzraudzības pasākumus, uzraudzības fokuss un resursu novirze uz tiem sektoriem, kuru darbībai piemīt augstāks NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas risks;
 - 8.11.18.2. veicināt zināšanu pilnveidi par NILLTPF novēršanas un sankciju pārkāpšanas un apiešanas risku pārvaldīšanas normatīvo aktu praktisku piemērošanu atbilstoši darbības specifikai;
 - 8.11.18.3. veicināt atbildīgo darbinieku zināšanu pilnveidi par aizdomīgu darījumu identifikāciju un ziņošanu FID.
- 8.11.19. Tāpat DZA sektorā būtiski apzināties riskus, ko sevī iekļauj ar jaunajām tehnoloģijām saistīti sektori vai pakalpojumi, kā *fintech & regtech*, VV u. c.

8.12. Privātie pensiju fondi

- 8.12.1. Pārskata perioda beigās finanšu sektorā darbojās 7 PPF, no kuriem 6 bija atklātie PPF un viens slēgtais, kas kopā pārvalda 21 pensiju plānu. 4 no minētajiem PPF ir kredītiestāžu meitas uzņēmumi. Salīdzinājumā ar NRA 2020 pārskata periodu PPF skaits ir palielinājies, jo FKTK 2021. gadā izsniedza Indexo Atklātais Pensiju Fonds AS licenci PPF darbībai.
- 8.12.2. Pārskata periodā pieauga gan individuālo PPF dalībnieku skaits (par 59 tūkstošiem jeb 17,7%), gan tādu dalībnieku skaits, par kuriem iemaksas veic darba devējs (par 535 jeb 1%). Individuālo dalībnieku skaits 2022. gada beigās sasniedza 332 860, savukārt darba devēji veica iemaksas par 51 481 trešā līmeņa pensiju plānu dalībniekiem. Pakāpeniski pieaudzis ārvalstu klientu skaits, 2022. gada beigās sasniedzot 818, taču kopējais īpatsvars ir neliels jeb tikai 0,2% no visiem pensiju plānu dalībniekiem.
- 8.12.3. PPF plānu aktīvi pārskata periodā turpināja palielināties un 2022. gadā sasniedza 0,67 mljrd. EUR, kas ir par 16,4% vairāk nekā 2019. gada beigās (0,56 mljrd. EUR). Papildus turpināja palielināties klientu veikto iemaksu apjomi un, salīdzinot ar 2019. gadu, 2022. gadā tie palielinājās par 12,9%, ārvalstu klientu iemaksas bija tikai 0,09% (0,09 mljrd. EUR) no klientu veikto iemaksu apjoma.
- 8.12.4. Lai nodrošinātu uz risku novērtējumu balstītu pieeju, uzraudzības nolūkos PPF tika iedalītas NILLTPF riska grupās, ņemot vērā PPF piemītošo NILLTPF risku un tā pārvaldības efektivitāti. Pārskata periodā 5 PPF ir novērtēti ar zemu un 2 – ar vidēju NILLTPF risku.
- 8.12.5. 2020. gada 13. janvārī Likumu "Par privātajiem pensiju fondiem" aizstāja Privāto pensiju fondu likums un tajā tika ieviesta Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2016/2341 par arodpensiju kapitāla uzkrāšanas institūciju darbību un uzraudzību, lai pilnveidotu esošās prasības arodpensiju plānu dalībnieku un saņēmēju aizsardzībai, labas pārvaldības nodrošināšanai, informācijas sniegšanai plānu dalībniekiem un arodpensijas kapitāla uzkrāšanas pārredzamībai un drošībai. 2022. gadā veiktie grozījumi Privāto pensiju fondu likumā radīja tiesiskus priekšnoteikumus Eiropas parlamenta un padomes regulas (ES) 2019/1238 par Pan-Eiropas privāto pensiju produktu piemērošanai.
- 8.12.6. Pārskata periodā FKTK nodrošināja regulāru PPF neklātienas uzraudzību, analizējot iesniegtos NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska ekspozīcijas pārskatus, kā arī dažādu citu neklātienas uzraudzības pasākumu ietvaros pievēršot uzmanību iespējamiem riskiem un to pārvaldības pasākumu atbilstībai.
- 8.12.7. Ievērojot riskos balstītu pieeju uzraudzības pasākumu īstenošanai, pārskata periodā klātienas pārbaudes PPF netika veiktas. Pārskata periodā tika veiktas 2 neklātienas pārbaudes, vērtējot PPF iekšējos normatīvus NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska pārvaldības jomā, pārbaudītu rezultātā soda sankcijas par Novēršanas likuma pārkāpumiem netika piemērotas. Tāpat tika organizēts informatīvs seminārs ar PPF sektora pārstāvjiem par aktualitātēm un problēmjasautājumiem NILLTPF novēršanas un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska pārvaldības jomā ar mērķi celt izpratni par PPF sektoram piemītošiem riskiem un to pārvaldīšanai nepieciešamajiem pasākumiem.
- 8.12.8. Pārskata periodā PPF FID ir nosūtījuši 1 ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem, kas var būt pamatojams ar PPF piedāvāto produktu ilgtermiņa dabu, kas nav ērti izmantojams straujai

līdzekļu kustības organizēšanai, kā arī faktu, ka lielākā daļa PPF klientu gan pēc skaita (virs 90%), gan pēc aktīvu apjoma ir to PPF klienti, kas ietilpst kredītiestāžu struktūrā un PPF klienti ir arī minēto kredītiestāžu klienti. Turklāt lielākā daļa no PPF klientiem ir iekšzemes fiziskās personas. Tāpat nereti kredītiestādes nodrošina to struktūrā esošo PPF NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska pārvaldības funkciju (IKS), t. sk. klientu darījumu izpēti, aizdomīgo darījumu identificēšanu un ziņošanu FID.

- 8.12.9. Lai celtu PPF sektora pārstāvju izpratni par normatīvo prasību praktisku piemērošanu un PPF sektoram piemītošajiem NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riskiem, pārskata periodā tika organizēts gan informatīvs seminārs ar PPF sektoru, gan veikts individuāls skaidrojošs darbs atsevišķu PPF neklātienes uzraudzības pasākumu ietvaros.
- 8.12.10. PPF segmenta NILL draudu līmenis ir novērtēts kā zems, jo būtiskāko klientu īpatsvaru veido iekšzemes fiziskās personas, vidējais iemaksu apjoms papildpensijas kapitāla veidošanai ir neliels, turklāt PPF piedāvātais finanšu produkts – slēgts ilgtermiņa ieguldījumu produkts – nav ērts ātrai līdzekļu aprītei. Uzkrātās papildpensijas kapitāla saņemšanai normatīvajā regulējumā ir noteikts termiņš, proti, papildpensiju var saņemt, sasniedzot 55 gadu vecumu (ierobežotos gadījumos papildpensijas kapitālu var izmaksāt arī ātrāk), kā rezultātā PPF produkts nav pievilcīgs NILLTPF īstenošanai.
- 8.12.11. Uzraudzības ietvaros nav konstatēti gadījumi, kad Latvijas PPF būtu iesaistīti NILLTPF vai sankciju apiešanās.
- 8.12.12. Iespējama NILL tipoloģija, izmantojot PPF – klienta iemaksātie līdzekļi uzkrājumu veidošanai ir noziedzīgi iegūti, un īsi pēc iemaksu veikšanas klients pārtrauc līgumu. Rezultātā pakalpojuma sniedzējs izmaksā līdzekļus klientam uz tā bankas kontu, tādējādi legalizējot noziedzīgi iegūtus līdzekļus. Tāpat PPF produktu var izmantot dažādu nodokļu shēmu ietvaros, kā arī NILL shēmas integrācijas fāzē, personai gūstot ilgtermiņa personīgu labumu no noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem.
- 8.12.13. Vērtējot PPF sektora NILLTPF draudus un ievainojamību pārskata periodā, secināms, ka kopumā NILLTPF riska līmenis salīdzinājumā ar 2019. gadu paliek bez izmaiņām, jo sektorā nav vērojamas dinamiskas izmaiņas riska indikatoros, ievērojot PPF produkta ilgtermiņa dabu, un novērtējums saglabājās zems.
- 8.12.14. NILLTPF risu mazinošo pasākumu priekšlikumi PPF sektorā:
 - 8.12.14.1. riskiem pielāgoti uzraudzības pasākumi, uzraudzības fokuss un resursu novirze uz tiem sektoriem, kuru darbībai piemīt augstāks NILLTPF un sankciju pārkāpšanas un apiešanas risks;
 - 8.12.14.2. veicināt sektorā atbildīgo darbinieku zināšanu pilnveidi par NILLTPF novēršanas un sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska pārvaldības normatīvo aktu praktisku piemērošanu atbilstoši darbības specifikai;
 - 8.12.14.3. veicināt sektorā atbildīgo darbinieku zināšanu pilnveidi par aizdomīgo darījumu identifikāciju un ziņošanu FID.
- 8.12.15. Tāpat PPF sektorā būtiski apzināties riskus, ko sevī iekļauj ar jaunajām tehnoloģijām saistīti sektori vai pakalpojumi, kā *fintech & regtech*, VV u.c.

8.13. Virtuālo valūtu pakalpojumu sniedzēji

- 8.13.1. VV pakalpojumu sniedzēju skaits, salīdzinot ar NRA 2020 pārskata periodu, ir palielinājies, taču joprojām ir zems. Uz 2019. gada 31. decembri VID uzraudzībā bija 4 VV pakalpojumu sniedzēji. Pārskata perioda laikā VID uzraudzībā ir bijuši līdz 10 VV pakalpojumu sniedzēji un NRA 2023 pārskata perioda beigās VID uzraudzībā bija 7 VV pakalpojumu sniedzēji. Latvijas VV pakalpojumu sniedzēju sektorā pārstāvētie pakalpojumi ir kriptovalūtu maiņa, kriptovalūtu pirkšana un pārdošana skaidrā naudā, kā arī pakalpojumi uzņēmējdarbības attīstībai - uz kriptovalūtu balstītas sistēmas ieviešana, konsultācijas un kriptoportfeļa ieviešana. Latvijā reģistrēto VV pakalpojumu sniedzēju apgrozījums pārskata periodā vienā gadā pamatā nepārsniedz 100 tūkst. EUR, tikai vienā no sabiedrībām apgrozījums vienā no pārskata perioda gadiem sasniedz 1 milj. EUR. VV pakalpojumu sniedzēju sabiedrībās vidēji nodarbināti 3-4 darbinieki. Var secināt, ka salīdzinājumā ar kredītiestāžu sektoru un citiem finanšu sektoriem, VV pakalpojumu sniedzēju sektora sniegto pakalpojumu tvērums un apgrozījums pārskata periodā ir salīdzinoši neliels. Visi VID reģistrēto VV pakalpojumu sniedzēju klienti ir Latvijas rezidenti un Latvijā reģistrētas juridiskās personas.

- 8.13.2. Papildus jāpiemin, ka pārskata periodā TAI atsevišķu kriminālprocesu ietvaros konstatējušas personas, kuras, neregistrējot saimniecisko darbību un neregistrējoties VID kā VV pakalpojumu sniedzējs, sniegušas VV pakalpojumus. Minētie pārkāpumi notikuši, neizmantojot Latvijas VV pakalpojumu sniedzēju infrastruktūru, kā arī identificētajos gadījumos neregistrētie pakalpojumu sniedzēji jau sākotnēji nodibināti noziedzīgiem mērķiem un nav mēģinājuši sniegt leģitīmus VV pakalpojumus. Piemēram, kriminālprocesā Galvenās kriminālpolicijas pārvaldes Kibernozieģumu apkarošanas pārvaldes lietvedībā atklāts, ka organizētas grupas dalībnieki ilgstošā laika posmā veica NILL, izmantojot nepilnu simtu Latvijas kredītiestādēs atvērtu kontu. Tajos tika saņemti krāpšanas rezultātā iegūti līdzekļi, izņemti skaidrā naudā un caur neregistrētu VV pakalpojumu sniedzēju konvertēti VV. Tādējādi tika identificēti neregistrēti VV maiņas pakalpojuma sniedzēji, kas netiek uzraudzīti un neveic klientu izpēti, taču nodrošina skaidras naudas un VV maiņas pakalpojumu.
- 8.13.3. Klientiem no Latvijas ar VV saistītus pakalpojumus piedāvā saņemt arī VV pakalpojumu sniedzēji, kas reģistrējušies ārvalstīs un kam Latvijā nav fizisku filiāļu. Šādi ārvalstu VV pakalpojumu sniedzēji par savu saimniecisko darbību VID neinformē, kā arī neveic reģistrāciju vai licences saņemšanu⁵³³. VID par VV pakalpojumu sniegšanu Latvijā ziņo tikai Latvijā reģistrēti uzņēmumi, kā arī ārvalstīs reģistrētu VV pakalpojumu sniedzēju filiāles Latvijā. Ņemot vērā minēto, riski, kas izriet no kriptovalūtu un citu kryptoaktīvu izmantošanas kopumā, ir nošķirti no Latvijā reģistrēto VV pakalpojumu sniedzēju sektora novērtējuma un padziļināti vērtēti NRA 2023 nodaļā "Paaugstināta NILL riska pakalpojumi".
- 8.13.4. Par VID uzraugāmiem Novēršanas likuma subjektiem VV pakalpojumu sniedzēji tika noteikti no 2019. gada 1. jūlija. Latvijā pārskata periodā nebija noteikta prasība saņemt licenci VV pakalpojumu sniegšanai. Vienlaikus personai, kura sniedz VV pakalpojumus, ir pienākums reģistrēties VID, iesniedzot ziņojumu par darbības veidu un atbildīgās personas iecelšanu. Tāpat šāda persona ir Novēršanas likuma subjekts ar pienākumu izveidot IKS un nepieciešamības gadījumā sniegt FID ziņojumus par aizdomīgiem darījumiem.
- 8.13.5. Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2018/843 definē VV biržas jeb maiņas punktus kā „pakalpojumu sniedzējus, kas nodarbojas ar VV un citu valūtu (maksāšanas līdzekļu) apmaiņu” un digitālo maku pakalpojumu sniedzējus kā „uzņēmumus, kas sniedz pakalpojumus, lai savu klientu vārdā aizsargātu privātas šifrēšanas atslēgas VV turēšanai, glabāšanai un pārskaitīšanai”.⁵³⁴ Savukārt Novēršanas likuma 1. panta 2². punkts noteic, ka VV — vērtības digitālais atspoguļojums, kas var būt digitāli nosūtīts, glabāts vai tirgots un funkcionēt kā apmaiņas līdzeklis, bet nav atzīts par likumīgu maksāšanas līdzekli, nav uzskatāms par banknoti un monētu, bezskaidru naudu un elektronisko naudu, kā arī nav monetārā vērtība, kura uzkrāta maksājuma instrumentā, kas tiek izmantots Maksājumu pakalpojumu un elektroniskās naudas likuma 3. panta 10. un 11. punktā minētajos gadījumos.
- 8.13.6. Atšķirība no citiem Novēršanas likuma subjektu darījumiem darījumi ar VV jau sākotnēji ir uzskatāmi par paaugstināta riska darījumiem un atbilstoši Novēršanas likuma 11. panta pirmās daļas 7. punkta noteiktajam visiem klientiem, kas veic darījumus ar VV ir jāveic klienta izpēte. Šāds normatīvais regulējums ne tikai mazina risku VV maiņas pakalpojumu sniedzēju sektorā, bet arī citos sektoros, kas izvēlas veikt darījumus izmantojot VV. Tādējādi Novēršanas likuma 11. panta pirmās daļas 7. punktā noteiktais novērš anonimitātes risku, kas piemīt VV darījumiem starp Novēršanas likuma subjektiem, jo maksājuma veicējs var automātiski tikt prezumēts kā faktiskais VV īpašnieks, neatkarīgi no tā vai maksājuma veicējs ir faktiskais VV avota (kriptomaka) turētājs vai īpašnieks.
- 8.13.7. Ņemot vērā izaicinājums, ko rada VV pakalpojumu sniedzēji, tai skaitā iespēja, ka tirgū tie darbojas neregistrēti, sektorā ir nepieciešams ieviest stingrāku normatīvo regulējumu. Arī FATF rekomendē jurisdikcijām regulēt un vai nu licencēt, vai reģistrēt VV NILLTPF novēršanas nolūkos, kā arī pakļaut tos efektīvām sistēmām, lai uzraudzītu un nodrošinātu atbilstību attiecīgajiem pasākumiem, kas prasīti FATF ieteikumos. Tāpat arī 2023. gadā notiek darbs pie likumprojekta "Kriptoaktīvu pakalpojumu likums", kas noteiks kriptoaktīvu pakalpojumu sniedzēju licencēšanas režīmu (minētais likumprojekts attieksies uz esošiem tirgus dalībniekiem un jaunajiem tirgus dalībniekiem, kam būs jāiegūst Latvijas Bankas izsniegta licence, pirms sākt sniegt pakalpojumu).

⁵³³ Pārskata periodā ārvalstu VV pakalpojumu sniedzējiem šāds pienākums nav bijis saistošs, bet tas mainīsies ar MiCA regulējuma ieviešanu.

⁵³⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas (ES) 2018/843 (2018. gada 30. maijs), ar ko groza Direktīvu (ES) 2015/849 par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai un ar ko groza Direktīvas 2009/138/EK un 2013/36/ES, 1. pants. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018L0843>.

- 8.13.8. Pasaules Ekonomikas forums savā pētījumā⁵³⁵ ir identificējis četras pieejas VV tirgus regulēšanā. Viena no tām: visaptveroša regulējuma pieeja – ietver īpaša regulējuma izstrādi un īstenošanu, kas noteiktu darbības, ko veic atbildīgās struktūras. Tas varētu ietvert licencēšanas prasības, ziņošanas un NILLTPF novēršanas prasības, lai nodrošinātu riskiem atbilstošus noteikumus finanšu pakalpojumiem un ierobežojumus attiecībā uz ārvalstu valūtas pārrobežu pārskaitījumiem. Piemēri ietver Šveici, Japānu un Ņujorku, ASV. ES līmenī VV tirgu aktīvu regula (the Markets in Crypto-Assets (MiCA)) nodrošinās visā Eiropā vienotus noteikumus par virtuālajiem aktīviem.⁵³⁶
- 8.13.9. Lai tiktu efektīvi mazināti NILLTPF riski un nodrošināta atbildība starptautiskajiem standartiem NILLTPF novēršanas jomā VID ieskatā atbilstošākais ir licencēšanas mehānisms, vienlaikus šādu viedokli atbalsta arī nozares pārstāvji, kuriem licence jeb valsts izsniegta atļauja veikt konkrētu saimniecisko darbību veicinātu potenciālo sadarbību ar kredītiestādēm. VV pārrobežas raksturs būtiski ietekmē šo aktīvu uzraudzības iespējas. Pilnvērtīgai uzraudzības funkcijai jāparedz iespēja piemērot atbilstošas sankcijas, kas ir iespējams, tikai ieviešot licencēšanas mehānismu, kas ir saistīts ar ģeogrāfisko elementu, proti, tiesībām sniegt pakalpojumu Latvijas jurisdikcijā. Skaidrs normatīvais regulējums veicinās arī NILL novēršanu.
- 8.13.10. Vienlaikus pie licencēšanas prasību izstrādes ir jāņem vērā, ka MiCA regulējums būs pārnacionāls attiecībā uz tā regulētajiem virtuālo aktīvu pakalpojumiem. Attiecīgi vienā ES valstī iegūta licence būs derīga visā ES. Tas vienlaikus ne tikai atvieglos biznesa vidi uzņēmējiem, bet arī veicinās konkurenci ES jurisdikciju starpā par ieņēmumiem, ko ģenerēs strauji augošais sektors. Tādēļ nozīmīga ir savlaicīga licencēšanas režīma izstrāde, proaktīvi paredzot un nacionālajā regulējumā ietverot plānoto MiCA regulējumu, tādējādi atvieglojot VV darbības uzsākšanu vai nepārtrauktību MiCA spēkā stāšanās brīdī.
- 8.13.11. Nepieciešams izstrādāt visaptverošu regulējumu par virtuālajiem aktīviem (valūtas, sākotnējie piedāvājumi, žetoni utt.) un ar tiem saistītajiem pakalpojumiem. ES līmenī kopš 2020. gada 3. ceturkšņa ir strādāts pie MiCA vienotā regulējuma un to 2023. gada 20. aprīlī pieņēma Eiropas Parlaments. Ņemot vērā MiCA ieviešanas termiņus, FM 2023. gadā izstrādā likumprojektu par virtuālajiem aktīviem, saskaņā ar kuru tiks noteikta nacionālā kompetentā iestāde un tās uzraudzības pilnvaras, tirgus dalībnieku licencēšanas prasības pakalpojumu sniegšanai, kā arī atbildība par tirgus dalībnieku pieļautajiem pārkāpumiem. Par nacionālo kompetento iestādi plānots noteikt Latvijas Banku, kas uzraudzīs virtuālo aktīvu tirgus dalībniekus un izsniegs licences par pakalpojumu sniegšanu.⁵³⁷
- 8.13.12. 2020. gadā VV pakalpojumu sniedzēju sektorā tika veikta 1 klātienes pārbaude, 2021. gadā tika veiktas 4 klātienes pārbaudes un 1 neklātienes pārbaude, savukārt 2022. gadā tika veiktas 9 klātienes pārbaudes, tādējādi pārskata periodā vidēji viens sektora dalībnieks ir pārbaudīts biežāk kā vienreiz. Pārskata periodā veiktajās pārbaudēs pieņemti 3 lēmumi par darbības apturēšanu, piemērojot liegumu izmaiņu reģistrācijai komercregistrā komercsabiedrības reorganizācijai un dalībnieku maiņai un 6 lēmumi par soda naudas piemērošanu. Vidējais soda naudas apmērs pārskata periodā veidoja 2441,67 EUR. Minētie rādītāji pa gadiem norādīti Tabulā Nr. 8.13.1. Konstatēto pārkāpumu būtība – Novēršanas likuma prasību pārkāpumi, kas attiecas uz klientu izpēti un atbilstošo dokumentu glabāšanu, atbildīgo darbinieku iecelšanu, darbības veida paziņošanu.

Tabula Nr. 8.13.1. – Pārskata periodā veiktās pārbaudes un piemērotās sankcijas VV pakalpojumu sniedzēju sektorā

	Pārbaužu skaits	Konstatētie pārkāpumi	Naudas sodi	Par kopējo summu, EUR
2020	1	3	3	2 850
2021	5	1	1	10 000
2022	9	2	2	1 800

- 8.13.13. VV pakalpojumu sniedzējiem pārbaudēs konstatētie pārkāpumi: nav aktualizēta IKS, nav veikti klienta identifikācijas un izpētes pasākumi, nav apzināti klienta NILLTPF riski, nav veikts klientu sankciju pārkāpšanas riska novērtējums un nav paziņots VID par darbības veidu un atbildīgās personas iecelšanu. Pārbaudēs secināts, ka biežāk sniegtie pakalpojumi ir VV maiņa pret oficiālu atzītu maksāšanas līdzekli vai otrādi, pārbaudēs tika konstatēts, ka tiek izmantota tikai vienas biržas platforma.

⁵³⁵ World Economic Forum. *Navigating Cryptocurrency Regulation: An Industry Perspective on the Insights and Tools Needed to Shape Balanced Crypto Regulation*. COMMUNITY PAPER SEPTEMBER 2021. 18. lp.

Pieejams: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Navigating_Cryptocurrency_Regulation_2021.pdf.

⁵³⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula par kryptoaktīvu tirgiem, ar kuru grozīs Direktīvu (ES) 2019/1937

⁵³⁷ FM. Konferencē diskutēs par virtuālo aktīvu regulējumu Latvijā. Pieejams: <https://www.fm.gov.lv/lv/jaunums/konference-diskutes-par-kriptoaktivu-regulejumu-latvija>.

- 8.13.14. FID no VV pakalpojumu sniedzējiem pārskata periodā nav saņēmis nevienu ziņojumu par aizdomīgu darījumu. Tas skaidrojams ar sektora izmēru, tā dalībnieku zemo skaitu, zemo riska apetīti un to, ka VV pakalpojumi tiek sniegti pamatā klātienē, atbilstoši Latvijā noteiktajam 7200 EUR skaidras naudas izmantošanas darījumā sliekšnim.⁵³⁸ FID gan 2021., gan 2022. gadā izstrādājis VV NILLTPF risku novērtējumus,⁵³⁹ kuru ietvaros organizējis individuālas tikšanās ar sektora dalībniekiem, pārrunājot un izprotot to darba specifiku, riskus un problemātiku. Tas liecinājis par sektora zināšanām aizdomīgu darījumu identifikācijā, kā arī veicinājis sadarbību kopumā. Papildus atzīmējams, ka FID pārskata periodā no citiem Novēršanas likuma subjektiem ik gadu saņēmis vidēji 100 ziņojumus par aizdomīgiem darījumiem, kuros izmantotas kriptovalūtas. Būtiski, ka nevienā no šiem ziņojumiem nav izvirzītas aizdomas par Latvijā reģistrētu VV pakalpojumu sniedzēju.
- 8.13.15. No VV pakalpojumu sniedzēju viedokļa Latvijā augstākos NILLTPF riskus rada:
- 8.13.15.1. Latvijas rezidenti – neregistrētie VV pakalpojumu sniedzēji – kas apzināti neievēro NILLTPF novēršanas prasības.
- 8.13.15.2. VV pakalpojumu sniedzēji ar vājām vai neesošām NILLTPF novēršanas prasībām, kas reģistrēti valstīs ar vājām vai neesošām NILLTPF novēršanas prasībām attiecībā uz VV pakalpojumu sniedzējiem.
- Latvijā, tāpat kā starptautiski, VV NILL un TF risku kontekstā galvenās tendences ir VV pakalpojumu sniedzēji ar vājām vai neeksistējošām NILLTPF novēršanas prasībām, kā arī anonimitāti pastiprinošas metodes un rīki.
- 8.13.16. VV pakalpojumu sniedzēju sektorā prezumētie un identificētie paņēmieni NILL veikšanai:
- 8.13.16.1. viltus klientu izveide ("naudas mūji"), izmantojot neklātienes risinājumus;
- 8.13.16.2. noziedzīgi iegūtas skaidras naudas pārvēršana VV;
- 8.13.16.3. darījumu strukturēšana;
- 8.13.16.4. VV pakalpojumu klientu identificēšanas grūtības.
- 8.13.17. Pārskata periodā sektora riska līmeņa novērtējums ir vidējs, kas salīdzinājumā ar iepriekšējo NRA 2020 nav mainījies. Sektora identificēto risku mazinošo pasākumu priekšlikumi: ieviest VV pakalpojumu sniedzēju licencēšanu, turpināt uzlabot sektorā iesaistīto darbinieku zināšanas NILL jomā un pilnveidot izpratni par NILLTPF riskiem, turpināt uzlabot aizdomīgu darījumu uzraudzības un ziņošanas mehānismu un stiprināt uzraudzības pasākumu efektivitāti, kā arī izvērtēt nepieciešamību VV pakalpojumu sniedzējus uzraugošajai iestādei publicēt un regulāri atjaunot reģistrēto (un vēlāk – licencēto) VV pakalpojumu sniedzēju sarakstu.
- 8.13.18. Sniegtais sektora novērtējums ir atbilstošs un visaptverošs Latvijā reģistrēto VV pakalpojumu sniedzēju kontekstā. Tomēr ņemot vērā indikācijas, ka Latvijas iedzīvotāji VV pakalpojumus izmanto daudz plašāk kā tos sniedz Latvijā reģistrētās sabiedrības, padziļināts risku (draudu un ievainojamības) novērtējums par pakalpojumiem, kas ietver dažāda veida virtuālos aktīvus un tehnoloģijas, atrodams nodaļā "Paaugstināta NILL riska pakalpojumi"

⁵³⁸ Likuma Par nodokļiem un nodevām 30. panta 1. daļa.

⁵³⁹ FID. VV NILLTPF risku novērtējums. 2021. gads un 2022. gads. Pieejams:

https://fid.gov.lv/uploads/files/2021/virtu%C4%81%C4%81s%20val%C5%ABtas/FID_VV%20risku%20nov%C4%93rt%C4%93jums.pdf un https://fid.gov.lv/uploads/files/2022/VVRN/VVRN%202022_FINAL%20%28002%29.pdf.

Nefinanšu sektors

8.14. Juridiska veidojuma vai juridiskās personas dibināšanas un darbības nodrošināšanas pakalpojumu sniedzēji

- 8.14.1. Gan pārskata periodā, gan attiecībā pret NRA 2020 pārskata periodu juridiska veidojuma vai juridiskās personas dibināšanas un darbības nodrošināšanas pakalpojumu sniedzēju (TCSP) skaitam ir tendence samazināties. Uz 2019. gada 31. decembri VID uzraudzībā bija 1021 TCSP, savukārt uz 2022. gada 31. decembri VID uzraudzībā bija 688 TCSP, t.i., par 333 jeb 33 % TCSP mazāk.

Tabula Nr. 8.14.1 – VID uzraudzībā esošie TCSP, 2019.–2022. gads

	2019. gads	2020. gads	2021. gads	2022. gads
TCSP	1 021	883	829	688

- 8.14.2. Kopējo TCSP skaitu veido gan personas, kas sniedz tikai TCSP pakalpojumus, gan personas, kas paralēli sniedz arī citus pakalpojumus, kā nodokļu konsultācijas vai ārpakalpojuma grāmatvedību. Salīdzinot ar citiem nefinanšu sektoriem, TCSP veido aptuveni 6,2% no kopējā subjektu skaita. Ņemot vērā TCSP darbības specifiku, sektoram ir netieša, tomēr būtiska ietekme uz kopējo NILLTPF novēršanas mehānisma efektivitāti, proti, paši TCSP pārsvarā netiek iesaistīti NILLTPF shēmās, taču tiem var būt būtiska loma kā atbalstītājiem, nodrošinot noziedzniekus ar NILL nepieciešamajiem juridiskajiem veidojumiem, juridiskajām personām un šo veidojumu funkcionēšanai nepieciešamajiem pakalpojumiem.
- 8.14.3. Palīdzība dibināt juridisku veidojumu – var izpausties gan kā dokumentu sagatavošana, lai klients pats varētu reģistrēt juridisku personu, gan kā juridiskas personas reģistrēšana klienta vārdā. Juridisku veidojumu tirdzniecība ar komerciālu raksturu ir uzskatāma par palīdzību dibināt juridisko veidojumu neatkarīgi no tā, vai pircējs pats noformē visus reģistrācijas dokumentus, vai arī to viņa vietā veic juridiska veidojuma pārdevējs. Ar NILLTPF saistītie riski ir čaulas kompāniju un sarežģītu īpašumtiesību struktūras izveide, izmantojot dažādas jurisdikcijas, lai slēptu vai apgrūtinātu PLG noskaidrošanu. Papildus jānorāda, ka arī NVO var tikt izmantotas, lai legalizētu noziedzīgi iegūtus līdzekļus vai finansētu terorismu. Ņemot vērā, ka Latvija neatzīst "trastus" kā juridiskus veidojumus, Latvijā nepastāv ar trastu dibināšanu saistīti riski.
- 8.14.4. Komersanta vai cita juridiska veidojuma direktora, sekretāra vai personālsabiedrības biedra pienākumu pildīšana, kā arī citu līdzīgu pienākumu veikšana vai nodrošināšana, ka tos pilda cita persona – var izpausties gan kā oficiāli juridiski nostiprināta pienākumu pildīšana trešo pušu interesēs, gan kā neoficiāla (neformalizēta), taču faktiski pastāvoša pienākumu pildīšana trešo pušu interesēs. Attiecībā uz līdzīgiem pienākumiem ir jāņem vērā to loma, piemēram, kā direktoram, tā personālsabiedrības biedram ir noteikta loma un ietekme lēmumu pieņemšanā, savukārt sekretāra loma ir nodrošināt dokumentu apriti un informācijas apmaiņu. Primārie NILLTPF riski ir saistīti ar nomināldirektoru (fiktīvu direktoru) un fiktīvu īpašnieku izmantošanu, lai uz slepenu vienošanos pamata slēptu PLG. Pienākumu uzskaitījums nav izsmeljošs un ietver arī sekretāru kā personu, kurai var būt būtiska loma patiesās pārvaldības struktūras slēpšanā. Galvenais NILLTPF risks ir patiesās kontroles, kā arī īpašumtiesību slēpšana.
- 8.14.5. Juridisku veidojumu nodrošināšana ar juridisko adresi, adresi pasta sūtījumu saņemšanai, darījuma norises vietas adresi, kā arī citu līdzīgu pakalpojumu sniegšana – var izpausties gan kā atļaujas sniegšana (ar komerciālu raksturu) juridiskās personas reģistrācijai savā NĪ trešajām pusēm, gan kā virtuālā ofisa pakalpojumi, kas sevī var ietvert, korespondences saņemšanu (tai skaitā nosūtīšanu, pārsūtīšanu), nodrošināšana ar vietu, kur piekļūt korespondencei, darījuma (faktisko pakalpojumu sniegšanas) vietu, pasta kastītes pakalpojumus. Primārie NILLTPF riski ir saistīti ar tādas adreses lietošanu, kurā klients faktiski neatrodas. Šādas darbības nodrošina lielāku klienta anonimitāti, attālina klientu no tā veiktajām darbībām, izpildītajiem maksājumiem, kā arī rada leģitīmas saimnieciskās darbības iespaidu, tādējādi apgrūtinot izmeklēšanas iestādes iespējas konstatēt fiktīvu saimniecisko darbību un potenciālā likumpārkāpēja atrašanās vietu.
- 8.14.6. Uzticības personas pienākumu pildīšana saskaņā ar tiešu pilnvarojumu vai līdzīgu juridisku dokumentu vai nodrošināšana, ka šos pienākumus pilda cita persona – var izpausties kā trešo pušu aktīvu pārvaldīšana atbilstoši viņu dotajiem norādījumiem vai nodrošināšana, ka šos aktīvus trešo pušu interesēs pārvalda kāds cits. Atbilstoši FATF rekomendācijām šī TCSP pazīme attiecas uz "trastiem" un tiem līdzīgiem juridiskiem veidojumiem. Ņemot vērā, ka Latvijā "trasti" netiek juridiski atzīti, piemērojot šo principu pēc analogijas, kā galvenās

pažīmes var izdalīt – trešo pušu mantas (īpašuma) pārvaldīšana atbilstoši saņemtajiem norādījumiem. Papildus jānorāda, ka atšķirībā no FATF rekomendācijām uzticības pienākumus var pildīt gan juridisku, gan fizisku personu vārdā (interesēs). Tādējādi pakalpojumu sniedzējs, kurš piedāvā īpašuma (tai skaitā juridiskas personas) pārvaldīšanu klienta interesēs, ir uzskatāms par TCSP, kas saskaņā ar tiešu pilnvarojumu nodrošina uzticības personas pienākumu pildīšanu, proti, rīkojas ar īpašumu atbilstoši īpašnieka norādījumiem. Primārie NILLTPF riski ir saistīti ar profesionāļu izmantošanu, lai slēptu līdzekļu plūsmu un piešķirtu darījumiem, kā arī to pusēm leģitimitāti, tādējādi slēpjot līdzekļu sākotnējo nelegālo izcelsmi. Pilnvarojuma izmantošana attālina PLG no tiešas saiknes ar īpašumu un rada iespaidu, ka kontrole pār īpašumu piemīt pilnvarniekam. Lai arī šādu nozares profesionāļu izmantošana var būt ekonomiski un profesionāli pamatota, tā rada risku, ka pilnvarnieks ar savām profesionālajām iemaņām var slēpt patieso darījumu mērķi un apgrūtināt līdzekļu patiesās izcelsmes noskaidrošanu.

- 8.14.7. Komerscābiedrības akcionāru vai dalībnieku pārstāvniecība, kuras finanšu instrumenti nav iekļauti regulētā tirgū un uz kuru attiecas informācijas atklāšanas prasības saskaņā ar ES tiesību aktiem vai tiem līdzvērtīgiem starptautiskiem standartiem, vai nodrošināšana, ka šo darbību veic cita persona – var izpausties kā tādu personu pārstāvniecība, kuras ir dalībnieki vai akcionāri slēgtā AS. Primārie NILLTPF riski ir saistīti ar anonimitātes un leģitimitātes iespaida radīšanu, pārstāvim dodot norādījumus klienta vārdā. Ja TCSP klientam ir noziedzīgi nolūki, pārstāvis kalpos kā aizsargslānis starp darījumā iesaistītajām pusēm, ļaujot izvairīties no tieša noziedzīga nodoma konstatēšanas starp darījuma PLG. Tādējādi pasargājot darījumā iesaistītās puses no uzraugošo un TAI iespējas konstatēt patieso darījuma mērķi.
- 8.14.8. Papildus jānorāda, ka, ja iestājas minētie nosacījumi, par TCSP var tikt uzskatīti arī citi Novēršanas likuma subjekti – nodokļu konsultanti, grāmatvedības ārpakalpojumu sniedzēji, neatkarīgi juridisko pakalpojumu sniedzēji un NĪ darījuma starpnieki.
- 8.14.9. Ņemot vērā Latvijas kā reģionāla finanšu centra vēsturisko lomu un ciešo saikni ar NVS valstīm, TCSP pakalpojumi var būt pievilcīgi NILL, jo ļauj ar trešo pušu starpniecību organizēt uzņēmumu un bankas kontu atvēršanu, nodokļu maksātāja statusa iegūšanu, kā arī darījumu organizēšanu. Pārstāvniecības elementam ir būtiska loma leģitimitātes iespaida radīšanā, jo nozares profesionālis ar atbilstošu pilnvarojumu radīs mazākas šaubas par darījumu patieso dabu, tādējādi TCSP pakalpojumu sniedzējiem, pārstāvot savu klientu intereses, ir jābūt pilnīgai pārliecībai par klienta izpētes laikā gūtās informācijas patiesumu un klienta interesēs veikto darījumu būtību.
- 8.14.10. Vērtējot minētos TCSP pakalpojumus, ir jāņem vērā gan sniegto pakalpojumu, gan to piegādes kanālu risks. Atsevišķi TCSP pakalpojumu sniedzēji, kuri piedāvā pakalpojumus ar interneta palīdzību starptautiskam klientu lokam, ir krietni ievainojamāki nekā klātienē pakalpojumu sniedzēji, it sevišķi, ja tiek uzsvērta klienta anonimitātes garantēšana vai tiek nodrošināta juridisku veidojumu dibināšana jurisdikcijās ar zemām NILLTPF novēršanas prasībām vai zemo nodokļu zonās. Kā papildu riska faktoru var izdalīt pakalpojumu sniegšanu klientiem no augsta riska jurisdikcijām, kā arī šādu klientu nodrošināšana ar bankas kontiem un to reģistrēšana nodokļu maksātāju reģistros. Jebkurš pakalpojums, kas tiek sniegts attālināti, vienmēr radīs lielāku risku nekā klātienē sniegts pakalpojums. Ņemot vērā nodokļu izkrāpšanas saikni ar NILL, kā vienu no augsta riska pazīmēm var izdalīt esošu uzņēmumu pārpirkšanu. Šādas darbības tiek veiktas, lai iegūtu bankas kontu un PVN maksātāja numuru, reizē izvairoties no īpašnieka kā augsta riska klienta identificēšanas. Par zemāka riska darījumiem var uzskatīt juridisku veidojumu reģistrēšanu UR, ja īpašnieks(-i) ir fiziskas personas Latvijas Republikas rezidenti, tai skaitā, ja dokumenti tiek sagatavoti, izmantojot automatizētus informācijas tehnoloģiju (IT) risinājumus.
- 8.14.11. Klienti nerezidenti ir uzskatāmi par augstāka riska klientiem nekā rezidenti. Salīdzinot klientu nerezidentu risku, tiek ņemts vērā to rezidences valsts risks un esošo vai plānoto darījuma partneru jurisdikciju risks. Papildus jānorāda, ka par TCSP augsta riska klientiem ir uzskatāmas juridiskas personas no zemo nodokļu zonām, kā arī juridiskas personas ar sarežģītu dalībnieku struktūru, kas apgrūtina PLG noskaidrošanu. Par zema riska klientiem ir uzskatāmas fiziskas personas rezidenti, kas rīkojas savā vārdā, kā arī neatbilst citām Novēršanas likumā vai uzraudzības iestādes ieteikumos minētām riska pazīmēm.
- 8.14.12. Galvenos TCSP jurisdikcijas riskus rada valstis, kuras ļauj reģistrēt nomināldirektorus, nenodrošina publisku pieeju informācijai par juridiskas personas īpašniekiem un PLG. Informācija par valstu riskiem ir pieejama FATF, Transparency International, ES, Eiropas Padomes, Eiropola, NRA, uzraugošo iestāžu publikācijās un citos publiski pieejamos materiālos.

- 8.14.13. Atkarībā no piedāvāto pakalpojumu apmēra, TCSP var tikt izmantoti, lai:
- 8.14.13.1. slēptu vai maskētu PLG;
 - 8.14.13.2. izvairītos no nodokļu nomaksas;
 - 8.14.13.3. izvairītos no Novēršanas likuma prasību izpildes;
 - 8.14.13.4. radītu leģitimitātes aizsegu kriminālām darbībām;
 - 8.14.13.5. izmantojot sarežģītas korporatīvas īpašumtiesību struktūras, attālinātu noziedzīgi iegūtus līdzekļus no to izcelsmes vietas un īpašnieka;
 - 8.14.13.6. izvairītos no īpašuma identifikācijas un konfiskācijas;
 - 8.14.13.7. apgrūtinātu TAI izmeklēšanas darbības;
 - 8.14.13.8. apietu ES sankcijas.
- 8.14.14. Šobrīd par TCSP var būt ikviena persona. Latvijā nav noteikts tiesiskais mehānisms TCSP sniedzēju darbības uzsākšanas kontrolei, kvalitātes un kompetences pārbaudei. Nav noteiktas prasības izglītībai, kompetencei, pieredzei, reputācijai un sodāmības neesamībai. Konstatējot ilgstošus un būtiskus Novēršanas likuma pārkāpumus, personai būtu jāliedz iespēja turpināt sniegt TCSP pakalpojumus, jo pastāv būtisks risks, ka persona var apzināti nodarboties ar NILL atbalstīšanu, neveicot savus profesionālos pienākumus atbilstoši morāles, ētikas un tiesiskuma standartiem.
- 8.14.15. Kā viens no risinājumiem ir ieviest TCSP pakalpojumu sniedzēju licencēšanu un likumā noteikt aizliegumu reklamēt TCSP pakalpojumus, ja nav saņemta pakalpojumu sniegšanas licence. Tādējādi būtu iespējams efektīvi novērst tos draudus, kurus Latvijai rada citās jurisdikcijās reģistrēti pakalpojuma sniedzēji ar zemākiem NILLTPF novēršanas standartiem, vienlaikus nodrošinot nozarē strādājošos pakalpojuma sniedzējus, kuri ievieš pienācīgus klienta izpētes un darījumu uzraudzības standartus, ar godīgas konkurences apstākļiem, bloķējot tīmekļvietnes, kuras piedāvā nelicencētus TCSP pakalpojumus. Ieviešot TCSP licencēšanu, tiktu nodrošināta visplašākā kontrole pār TCSP sektoru, atbilstība starptautiskajiem standartiem NILLTPF novēršanas jomā, kā arī vienotu nozares standartu ieviešana sekmētu stabilu, drošu un uzticamu pakalpojumu sniegšanu.
- 8.14.16. 42% TCSP VID veiktajā aptaujā norādījuši, ka to gada apgrozījums ir mazāks par 10 000 EUR. 16% TCSP apgrozījums ir robežās no 10 000 EUR līdz 20 000 EUR un 12% - robežās no 20 000 EUR līdz 40 000 EUR. Tikai 4,7% TCSP apgrozījums pārsniedz 1 000 000 EUR.
- 8.14.17. 5% TCSP apkalpo augsta riska klientus un 5% apkalpo klientus - PNP. Attiecībā uz reģistrācijas valsti - 9% TCSP klientu ir no EEZ, 1,5 % no NVS un 5% klienti reģistrēti citās jurisdikcijās. Procentuāli vislielāko klientu bāzi jeb 85% no visiem TCSP klientiem veido Latvijas rezidenti un Latvijā reģistrētas juridiskās personas.
- 8.14.18. Pārskata periodā VID veikto pārbaūžu skaits ik gadu pieaudzis, taču, salīdzinājumā ar NRA 2020 pārskata periodu – mazinājies. Tas saistāms ar ievērojamo TCSP skaita kritumu.

Tabula Nr.8.14.2 – VID veikto TCSP pārbaūžu skaits 2019.-2022. gads

	2019.gads	2020.gads	2021.gads	2022.gads
Klātienes pārbaudes	58	75	42	172
Neklātienes pārbaudes	230	8	9	1

- 8.14.19. Subjektiem, kuri reģistrējušies kā TCSP, piemērotās sankcijas par Novēršanas likuma un Sankciju likuma pārkāpumiem:
- 8.14.19.1. 2020. gadā – 2 lēmumi par darbības apturēšanu, piemērojot liegumu izmaiņu reģistrācijai komercreģistrā komercsabiedrības reorganizācijai un dalībnieku maiņai; 17 lēmumi par soda naudu kopējā apmērā 26 400 EUR.
 - 8.14.19.2. 2021. gadā – 2 lēmumi par darbības apturēšanu, piemērojot liegumu izmaiņu reģistrācijai komercreģistrā komercsabiedrības reorganizācijai un dalībnieku maiņai; 7 lēmumi par soda naudas piemērošanu kopējā apmērā 6750 EUR;
 - 8.14.19.3. 2022. gadā – 2 lēmumi par darbības apturēšanu, piemērojot liegumu izmaiņu reģistrācijai komercreģistrā komercsabiedrības reorganizācijai un dalībnieku maiņai; 13 lēmumi par soda naudas piemērošanu kopējā apmērā 8800 EUR.
- 8.14.20. Izplatītākie pārkāpumi – IKS izstrādāta nepilnīgi un/vai nav aktualizēta, nepilnvērtīgi veikta klienta izpēte un identifikācija, nav veikts sankciju pārkāpšanas riska novērtējums, nav izveidota sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska pārvaldīšanas IKS un nav ziņots par aizdomīgiem darījumiem.

- 8.14.21. Negatīvi ir vērtējams fakts, ka pārskata periodā FID nav saņēmis nevienu ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem no TCSP. Tas neatspoguļo prezumēto sektora riska ekspozīciju un paaugstina ievainojamību. Ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem neesamība liecina par TCSP nespēju identificēt aizdomīgus darījumus. To apliecina arī VID pārbaudēs konstatētais, ka TCSP nebija ziņojuši par aizdomīgiem darījumiem.
- 8.14.22. TCSP sektorā galvenie prezumētie riski ir:
- 8.14.22.1. čaulas veidojumu un sarežģītu īpašumtiesību struktūras izveide, izmantojot dažādas jurisdikcijas, lai slēptu vai apgrūtinātu PLG noskaidrošanu;
 - 8.14.22.2. nomināldirektoru (fiktīvu direktoru) un fiktīvu īpašnieku izmantošana, lai uz slepenu vienošanos pamata slēptu PLG;
 - 8.14.22.3. tādas adreses nodrošināšana, kurā klients faktiski neatrodas;
 - 8.14.22.4. profesionāļu izmantošana, lai slēptu līdzekļu plūsmu un piešķirtu darījumiem, kā arī to pusēm leģitimitāti;
 - 8.14.22.5. anonimitātes un leģitimitātes iespaids radīšana, pārstāvim dodot šķietami neatkarīgus norādījumus klienta vārdā.
- 8.14.23. Pārskata periodā sektora riska līmeņa novērtējums ir vidējs un salīdzinājumā ar NRA 2020 pārskata periodu ir mazinājies. Tas skaidrojams pamatā ar to, ka sektoram ir samazinājies augsta riska un nerezidentu klientu skaits.
- 8.14.24. Sektorā identificēto risku mazinošo pasākumu priekšlikumi: ieviest TCSP licencēšanu, turpināt uzlabot sektorā iesaistīto darbinieku zināšanas NILL novēršanas jomā un pilnveidot izpratni par NILLTPF riskiem, turpināt uzlabot aizdomīgu darījumu uzraudzības un ziņošanas mehānismu un stiprināt uzraudzības pasākumu efektivitāti.

8.15. Nodokļu konsultanti

- 8.15.1. Uz 2020. gada 31. decembri VID uzraudzībā bija 2017 nodokļu konsultanti, no kuriem 45 nodokļu konsultanti minēto darbības veidu reģistrēja pirmo reizi. Uz 2021. gada 31. decembri VID uzraudzībā bija 1887 nodokļu konsultanti, no kuriem 41 nodokļu konsultants minēto darbības veidu reģistrēja pirmo reizi. Tādējādi gada laikā kopējais nodokļu konsultantu skaits samazinājās par 130 subjektiem jeb 6%. Savukārt uz 2022. gadā 31. decembri VID uzraudzībā bija 1663 nodokļu konsultanti, no kuriem 41 nodokļu konsultants minēto darbības veidu reģistrēja pirmo reizi. Tādējādi gada laikā kopējais nodokļu konsultantu skaits samazinājās par 224 subjektiem jeb 12%. Saskaņā ar NRA 2020 norādīto uz 2019. gada 31. decembri VID uzraudzībā bija 2287 nodokļu konsultanti.

Tabula Nr. 8.15.1 – VID uzraudzībā esošo nodokļu konsultantu skaits, 2019.–2022. gads

	2019. gads	2020. gads	2021. gads	2022. gads
Nodokļu konsultanti (skaits)	2287	2017	1887	1663

- 8.15.2. Salīdzinot ar NRA 2020 pārskata periodu, secināms, ka ar katru gadu nodokļu konsultantu skaitam ir tendence samazināties, proti, uz 2019. gada 31. decembri VID uzraudzībā bija 2287 nodokļu konsultanti, savukārt uz 2022. gada 31. decembri VID uzraudzībā bija 1663 nodokļu konsultanti, t. i., par 624 nodokļu konsultantiem mazāk.
- 8.15.3. Izvēloties nodokļu konsultantu, personai nav valstiski atzīta mehānisma, lai noskaidrotu, kura no šīm personām ir uzticama un zinoša, kā arī to, kādi ir šīs personas ētikas standarti un atbildības mehānisms. Kopumā jāsecina, ka, ņemot vērā šīs nozares profesionāļu padziļinātās zināšanas normatīvajos aktos un ekonomikā, pastāv risks, ka konsultācijas tiek izmantotas NILL, tai skaitā neapzināti, kā arī, lai izvairītos no nodokļu nomaksas. Nodokļu konsultantu galvenais pienākums ir sniegt vispusīgu un patiesu informāciju par ļoti plašu jautājumu loku, kas nav tikai piemērojamo nodokļu vispārīgs raksturojums, bet arī darba tiesību, dokumentu uzskaites un finanšu plānošanas jautājumi.
- 8.15.4. Pārskata periodā VID veica sektora anketēšanu un lielākā daļa jeb 57% nodokļu konsultantu tajā norādījuši, ka to gada apgrozījums nepārsniedz 10 000 EUR. Visbiežāk izvēlētais apgrozījuma diapazons ir no 20 000 EUR līdz 40 000 EUR, ko atzīmējuši 14% sektora respondentu. Tikai 3% nodokļu konsultantu norādījuši, ka to gada apgrozījums pārsniedz 1 000 000 EUR.
- 8.15.5. 24% nodokļu konsultantu apkalpo augsta riska klientus un 5% nodokļu konsultantiem kā klienti ir PNP. 20% nodokļu konsultantu klienti ir no EEZ, 2% nodokļu konsultantu klienti - no

NVS un 79 % nodokļu konsultantu klienti ir Latvijas rezidenti un Latvijā reģistrētas juridiskās personas.

- 8.15.6. 2020. gadā VID veica 183 klātienēs pārbaudes un 15 neklātienēs pārbaudes. 2021. gadā - 87 klātienēs pārbaudes un 6 neklātienēs pārbaudes. Savukārt 2022. gadā nodokļu konsultantiem tika veiktas 214 klātienēs pārbaudes un 1 neklātienēs pārbaude. Vienlaikus konstatēto pārkāpumu skaits salīdzinājumā ar pārbaūžu skaitu ir samazinājies. Vidējais soda naudas apmērs 2020. gadā veido 980,43 EUR, 2021. gadā 661,53 EUR un 2022. gadā 583,33 EUR. NRA 2020 norādīts, ka 2019. gadā nodokļu konsultantiem tika veiktas 300 klātienēs pārbaudes un 51 neklātienēs pārbaude.

Tabula Nr. 8.15.2 –VID veiktās pārbaudes nodokļu konsultantiem, 2019.–2022. gads.

	2019. gads	2020. gads	2021. gads	2022. gads
Klātienēs pārbaudes	300	183	87	214
Neklātienēs pārbaudes	51	15	6	1

- 8.15.7. Salīdzinot ar NRA 2020 pārskata periodu, secināms, ka, nodokļu konsultantu skaitam samazinoties, arī veikto pārbaūžu skaits ir samazinājies. 2020. gadā sankcijas par Novēršanas likuma un Sankciju likuma pārkāpumiem tika piemērotas 69 subjektiem, kuri ir reģistrējušies kā nodokļu konsultanti:
- 8.15.7.1. 2 lēmumi par darbības apturēšanu, piemērojot liegumu izmaiņu reģistrācijai komercrēģistrā komercsabiedrības reorganizācijai un dalībnieku maiņai;
- 8.15.7.2. 69 lēmumi par soda naudas piemērošanu kopā 67 650 EUR.
- 8.15.8. 2021. gadā sankcijas par Novēršanas likuma un Sankciju likuma pārkāpumiem tika piemērotas 26 subjektiem, kuri ir reģistrējušies kā nodokļu konsultanti:
- 8.15.8.1. 2 lēmumi par darbības apturēšanu, piemērojot liegumu izmaiņu reģistrācijai komercrēģistrā komercsabiedrības reorganizācijai un dalībnieku maiņai;
- 8.15.8.2. 26 lēmumi par soda naudas piemērošanu kopā 17 200 EUR.
- 8.15.9. 2022. gadā sankcijas par Novēršanas likuma un Sankciju likuma pārkāpumiem tika piemērotas 18 subjektiem, kuri ir reģistrējušies kā nodokļu konsultanti:
- 8.15.9.1. 3 lēmumi par darbības apturēšanu, piemērojot liegumu izmaiņu reģistrācijai komercrēģistrā komercsabiedrības reorganizācijai un dalībnieku maiņai;
- 8.15.9.2. 18 lēmumi par soda naudas piemērošanu kopā 10 500 EUR.
- 8.15.10. Negatīvi ir vērtējams fakts, ka FID pārskata periodā nav saņemts neviens ziņojums no nodokļu konsultantiem. No tā var secināt, ka nodokļu konsultanti nespēj identificēt aizdomīgus darījumus un iesniegt ziņojumus par tiem. To apliecina arī VID pārbaudēs konstatētais, ka nodokļu konsultanti nebija ziņojuši FID par aizdomīgiem darījumiem (2020. gadā – 23 gadījumos, 2021. gadā – 6 gadījumos un 2022. gadā – 2 gadījumos).
- 8.15.11. Savukārt VID no nodokļu konsultantu sektora 2020. gadā saņemti 15 ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem nodokļu jomā un 2021. gadā – 55 ziņojumi. Skaita atšķirība liecina par nekorekti sniegtiem ziņojumiem, jo visiem VID sniegtajiem ziņojumiem par aizdomīgiem darījumiem būtu bijis jānonāk arī FID rīcībā. Pēc 2021. gada 1. oktobra, kad FID tika ieviesta goAML ziņošanas sistēma, vairs nebija iespējas ziņojumu iesniegt tikai VID un tas būtu nonācis abu iestāžu rīcībā, kā arī regulē likums "Par nodokļiem un nodevām". Negatīvi vērtējams fakts, ka 2022. gadā neviens ziņojums par aizdomīgiem darījumiem ne FID, ne VID netika saņemts. Turklāt minēto ziņojumu, kas 2020. un 2021. gadā tika iesniegts VID, skaits joprojām neatspoguļo sektora riska ekspozīciju, tāpēc paaugstinās ievainojamība.
- 8.15.12. Nodokļu konsultantu sektorā galvenie identificētie riski:
- 8.15.12.1. apzināta nezīņošana par aizdomīgiem darījumiem;
- 8.15.12.2. konsultāciju sniegšana tiek izmantota NILL, tai skaitā neapzināti, kā arī lai izvairītos no nodokļu nomaksas.
- 8.15.13. Pārskata periodā sektora riska līmeņa novērtējums ir vidēji augsts, kas, salīdzinot ar NRA 2020 pārskata periodu, nav mainījies.
- 8.15.14. Sektorā identificēto risku mazinošo pasākumu priekšlikumi: ieviest nodokļu konsultantu licencēšanu, turpināt uzlabot sektorā iesaistīto darbinieku zināšanas NILL jomā un pilnveidot izpratni par NILLTPF riskiem, turpināt uzlabot aizdomīgu darījumu uzraudzības un ziņošanas mehānismu un stiprināt uzraudzības pasākumu efektivitāti.

8.16. Ārpakalpojuma grāmatveži

- 8.16.1. Pārskata periodā, kā arī, salīdzinot ar NRA 2020 pārskata periodu, grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzēju skaits ik gadu samazinājies, proti, uz 2019. gada 31. decembri VID uzraudzībā bija 6845 grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzēji, savukārt uz 2022. gada 31. decembri VID uzraudzībā bija 5472 grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzēji, kas ir par 1373 (jeb 20%) grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzējiem mazāk.
- 8.16.2. Grāmatvedības ārpakalpojumu var sniegt jebkurš komersants, kurš ir reģistrējies UR vai VID nodokļu maksātāju reģistrā kā saimnieciskās darbības veicējs. Tomēr jāatzīmē, ka grozījumi likumā "Par grāmatvedību", kas stājās spēkā 2021. gada 9. martā, būtiski mainīja ārpakalpojuma grāmatvežu darbu – tika noteiktas profesionālās kvalifikācijas prasības, kas jāizpilda, lai saņemtu licenci. Regulējums noteica, ka, sākot ar 2021. gada 1. jūliju, VID izsniedz licenci ārpakalpojuma grāmatvežiem. No 2022. gada 1. janvāra spēkā stājās Grāmatvedības likums, kas aizstāja likumu "Par grāmatvedību" un jaunajā Grāmatvedības likumā tika pārņemtas arī ārpakalpojuma grāmatveža profesionālās kvalifikācijas prasības, kā arī nosacījumi, ka VID izsniedz licenci ārpakalpojuma grāmatvežiem.
- 8.16.3. Grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzēja licence apliecina tā profesionālo kvalifikāciju un pieredzi, kā arī atbilstību licencēšanas prasībām un dod tiesības sniegt grāmatvedības ārpakalpojumu. Lai ārpakalpojuma grāmatvedis varētu iegūt licenci, VID ir jāiesniedz iesniegums un tam pievienotie dokumenti – civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas polises kopija, atbilstoši normatīvajiem aktiem NILLTPF novēršanas jomā izveidota IKS politika un procedūru dokumentācija, profesionālo kvalifikāciju apliecinošo dokumentu kopijas un apliecinājums par profesionālo pieredzi.
- 8.16.4. Galvenie mehānismi, kuriem jāpievērš uzmanība, ir sākotnējās prasības, lai persona varētu sniegt savus pakalpojumus konkrētā nozarē. Turklāt normatīvais regulējums jāsaprot tā, lai tas būtu atbilstošs FATF standartiem. Tādējādi jāņem vērā veids, kā citas jurisdikcijas ir noteikušas profesionālos ierobežojumus savām riska nefinanšu darbībām un profesijām. Piemēram, "fit and proper" standarts, kurš paredz, ka persona atbilst izvirzītajiem kritērijiem, lai strādātu konkrētā profesijā. Papildus jāpiemin, ka atbilstību FATF 28. rekomendācijai, kura nosaka nefinanšu sektora uzraudzību un regulējumu, nodrošina ne tikai profesijām noteiktie standarti, bet arī veids, kā šo standartu izpilde tiek kontrolēta un ieviesta.
- 8.16.5. Lai ieviestu "fit and proper" nosacījumu, kā arī FATF 28. rekomendāciju, viens no svarīgākajiem faktoriem, lai grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzējs varētu iegūt licenci, ir normatīvajā regulējumā noteiktā prasība par šīs personas nesodāmību. Proti, par ārpakalpojuma grāmatvedi aizliegts būt tādai fiziskajai personai, kura ir sodīta par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu tautsaimniecībā vai valsts institūciju dienestā vai par tāda nozieguma izdarīšanu, kas saistīts ar terorismu. Tāpat par ārpakalpojuma grāmatvedi ir aizliegts būt tādai fiziskajai personai, kurai pēdējā gada laikā par būtiskiem Novēršanas likuma vai Sankciju likuma pārkāpumiem ir atņemta ārpakalpojuma grāmatveža licence. VID kā kompetentā iestāde licences izsniegšanā veic nepieciešamos pasākumus, ar ko netiek pieļauts, ka personas, kas sodītas par nodarījumiem attiecīgajās jomās, saņemtu licenci grāmatvedības ārpakalpojuma sniegšanai, tādējādi pirms licences izsniegšanas VID veic pārbaudi par personas sodāmību IeM uzturētāja Sodū reģistrā.
- 8.16.6. Vienlaikus tika izveidots ārpakalpojuma grāmatvežu Publiskais reģistrs,⁵⁴⁰ kurā ir apskatāms to ārpakalpojuma grāmatvežu saraksts, kuri ir saņēmuši licenci. Līdz šim, izvēloties ārpakalpojuma grāmatvedi, nebija pieejams valstiski atzīts mehānisms, kas palīdzētu noskaidrot, kurš no pakalpojuma sniedzējiem ir kompetents un uzticams. Publiskajā reģistrā jebkura persona varēs tiešsaistē pārlicināties, vai tās izraudzītais ārpakalpojuma grāmatvedis ir saņēmis licenci grāmatvedības ārpakalpojuma sniegšanai, kā arī par licencētā grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzēja atbildīgo ārpakalpojuma grāmatvedi, profesionālās civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas polisi un informāciju, ja izsniegtā licence ir apturēta vai anulēta.
- 8.16.7. Ieviešot ārpakalpojuma grāmatvežu licencēšanu, tiek nodrošināts minimālais profesionālās kvalifikācijas līmenis, veicināta konkurence un uzlabota pakalpojumu kvalitāte. Vienlaikus jebkura persona var tiešsaistē pārlicināties, vai tās izraudzītais ārpakalpojuma grāmatvedis ir saņēmis licenci grāmatvedības ārpakalpojuma sniegšanai. Licences iegūšana ārpakalpojuma sniedzējiem sekmē drošu un uzticamu pakalpojumu sniegšanu.

⁵⁴⁰ VID. Licencēto ārpakalpojuma grāmatvežu reģistrs. Pieejams: <https://www6.vid.gov.lv/LAGR>.

- 8.16.8. 2021. gadā no 5930 VID uzraudzībā esošajām personām, kas sniedz grāmatvedības ārpakalpojumu, licenci ieguva 392 ārpakalpojuma grāmatveži, bet licenci tika atteikts izsniegt 8 ārpakalpojuma grāmatvežiem. Savukārt 2022. gadā no 5472 VID uzraudzībā esošajām personām, kas sniedz grāmatvedības ārpakalpojumu, licenci ieguva 551 ārpakalpojuma grāmatvedis jeb 10%, bet licenci tika atteikts izsniegt 2 ārpakalpojuma grāmatvežiem. Pēc ārpakalpojuma grāmatvežu licencēšanas prasības ieviešanas ir vērojama nozares sakārtošanās un grāmatvedības ārpakalpojumu izvēlas sniegt tikai tie, kas spēj kvalitatīvi piedāvāt pakalpojumus un izpildīt Novēršanas likuma prasības. Licencēšanas rezultātā ārpakalpojuma grāmatvežu skaits strauji samazināsies, kas jau ir novērojams 2021. un 2022. gadā.
- 8.16.9. Papildus norādāms, ka Grāmatvedības likumā ir noteikts, kādos gadījumos ārpakalpojuma grāmatvedim licenci anulē. VID licenci anulē, ja
- 8.16.9.1. konstatē, ka ārpakalpojuma grāmatvedis apzināti sniedz nepatiesas ziņas par atbilstību ārpakalpojuma grāmatvedim noteiktajām prasībām,
 - 8.16.9.2. sistemātiski nesadarbojas ar VID un nesniedz pieprasīto informāciju,
 - 8.16.9.3. gada laikā atkārtoti konstatēts, ka VID nav ziņots par aizdomīgiem darījumiem, kuri atbilst likuma "Par nodokļiem un nodevām" 22.² panta trešajā daļā norādītajām pazīmēm,
 - 8.16.9.4. ārpakalpojuma grāmatvedis ir izslēgts no komercreģistra vai nodokļu maksātāju reģistra, kā arī citos Grāmatvedības likumā noteiktajos gadījumos.
- 8.16.10. Bieži grāmatvedības ārpakalpojums tiek apvienots ar tādiem saimnieciskās darbības veidiem kā nodokļu konsultācijas un juridiskā veidojuma dibināšanas un darbības nodrošināšanas pakalpojumi. VID veiktā aptaujā 43% grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzēju norādījuši, ka to apgrozījums nepārsniedz 10 000 EUR. Gada apgrozījums robežās no 10 000 līdz 20 000 EUR uzrāda 19% sektora dalībnieku un 20 000–40 000 EUR – 22% ārpakalpojuma grāmatvežu. Tāds gada apgrozījums, kas pārsniedz 40 000 EUR, ir nepilniem 16% ārpakalpojuma grāmatvežu. Tādējādi var secināt, ka grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzēju apgrozījumam kopumā ir niecīga ietekme uz nefinanšu sektora finansiālo ietekmi.
- 8.16.11. 11% ārpakalpojuma grāmatvežu apkalpo augsta riska klientus un 2% ārpakalpojuma grāmatvežu ir klienti – PNP. 3% ārpakalpojuma grāmatvežu klientu ir no EEZ valstīm, 0,3% klientu ir no NVS un 97% klientu ir Latvijas rezidenti un Latvijā reģistrētas juridiskās personas.
- 8.16.12. 2020. gadā grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzējiem tika veiktas 429 klātienes pārbaudes un 41 neklātienes pārbaude. 2021. gadā grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzējiem tika veiktas 247 klātienes pārbaudes un 22 neklātienes pārbaudes. Savukārt 2022. gadā grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzējiem tika veiktas 358 klātienes pārbaudes un trīs neklātienes pārbaudes. Konstatēto pārkāpumu skaits salīdzinājumā ar pārbaudīto skaitu ir samazinājies. Salīdzinot ar NRA 2020 pārskata periodu, secināms, ka, grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzēju skaitam samazinoties, arī veikto pārbaudīto skaits ir samazinājies.
- 8.16.13. 2020. gadā sankcijas par Novēršanas likuma un Sankciju likuma pārkāpumiem tika piemērotas 237 subjektiem, kuri ir reģistrējušies kā grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzēji:
- 8.16.13.1. 11 lēmumi par darbības apturēšanu, piemērojot liegumu izmaiņu reģistrācijai komercreģistrā komercsabiedrības reorganizācijai un dalībnieku maiņai;
 - 8.16.13.2. 236 lēmumi par soda naudas piemērošanu par kopējo summu 190 190 EUR.
- 8.16.14. 2021. gadā sankcijas par Novēršanas likuma un Sankciju likuma pārkāpumiem tika piemērotas 93 subjektiem, kuri ir reģistrējušies kā grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzēji:
- 8.16.14.1. 4 lēmumi par darbības apturēšanu, piemērojot liegumu izmaiņu reģistrācijai komercreģistrā komercsabiedrības reorganizācijai un dalībnieku maiņai;
 - 8.16.14.2. 93 lēmumi par soda naudas piemērošanu par kopējo summu 52 100 EUR.
- 8.16.15. 2022. gadā sankcijas par Novēršanas likuma un Sankciju likuma pārkāpumiem tika piemērotas 33 subjektiem, kuri ir reģistrējušies kā grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzēji:
- 8.16.15.1. 5 lēmumi par darbības apturēšanu, piemērojot liegumu izmaiņu reģistrācijai komercreģistrā komercsabiedrības reorganizācijai un dalībnieku maiņai;
 - 8.16.15.2. 33 lēmumi par soda naudas piemērošanu par kopējo summu 19 900 EUR.
- 8.16.16. Pārbaudēs pie grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzējiem biežāk konstatētie pārkāpumi: nav veikts un dokumentēts darbības riska novērtējums, IKS izstrādāta nepilnīgi – nav aktualizēta, nepilnības klientu identifikācijā un klientu izpētē, klientu izpētes dokumentu un informācijas nesniegšana, neziņošana par aizdomīgiem darījumiem FID, atbildīgās personas neiecēšana, sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska novērtēšanas neveikšana, nav izstrādāta sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska pārvaldīšanas IKS un nav veikta darījumu uzraudzība.

- 8.16.17. No grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzējiem FID 2020. gadā saņemti 80 ziņojumi, 2021. gadā – 44 ziņojumi un 2022. gadā – 117 ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem. Tos snieguši attiecīgi 27, 29 un 43 dažādi grāmatvedības pakalpojuma sniedzēju. Gan ziņojumu, gan ziņotāju skaita pieaugums vērtējams pozitīvi. Skaits gan, iespējams, joprojām neatspoguļo prezumēto sektora riska ekspozīciju un liecina par nepieciešamību turpināt celt grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzēju spēju identificēt aizdomīgus darījumus un iesniegt ziņojumus par tiem. Atsevišķās VID pārbaudēs tika konstatēts, ka grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzēji nebija ziņojuši FID par aizdomīgiem darījumiem.
- 8.16.18. Ārpakalpojuma grāmatvežu FID sniegtajos ziņojumos par aizdomīgiem darījumiem visvairāk izmantotās pazīmes / tipoloģijas: “nav skaidra līdzekļu izcelsme un / vai darījumu ekonomiskais pamatojums, jo klients nesniedz skaidrojumu, sniedz grūti pārbaudāmu skaidrojumu” – 48 ziņojumos; “klienta konta apgrozījums un / vai citas pazīmes liecina par saimniecisku darījumu imitāciju (fiktīvi darījumi)” – 14 ziņojumos; “skaidras naudas darījumu apjoms nav raksturīgs klienta profilam un/vai uzņēmējdarbības veidam” – 14 ziņojumos.
- 8.16.19. Galvenie ārpakalpojuma grāmatvežu sektorā identificētie riski:
8.16.19.1. slepenas vienošanās ar citiem regulētā sektora subjektiem;
8.16.19.2. apzināta nezīņošana par aizdomīgiem darījumiem;
8.16.19.3. konsultāciju sniegšana, kā izvairīties no nodokļu samaksas;
8.16.19.4. fiktīvu darījuma dokumentu sagatavošana un iegrāmatošana.
- 8.16.20. Pārskata periodā sektora riska līmeņa novērtējums ir vidēji augsts un salīdzinājumā ar NRA 2020 tas nav mainījies. Identificēto sektora risku mazinošo pasākumu priekšlikumi: turpināt uzlabot sektorā iesaistīto darbinieku zināšanas NILL novēršanas jomā un pilnveidot izpratni par NILLTPF riskiem, turpināt uzlabot aizdomīgu darījumu uzraudzības un ziņošanas mehānismu un stiprināt uzraudzības pasākumu efektivitāti.

8.17. Finansiāla rakstura konsultāciju pakalpojumu sniedzēji

- 8.17.1. 2020. gada 31. decembrī VID uzraudzībā bija 124 finanšu konsultanti, no kuriem 39 finanšu konsultanti minēto darbības veidu reģistrēja pirmo reizi. 2021. gada 31. decembrī VID uzraudzībā bija 146 finanšu konsultanti, no kuriem 26 finanšu konsultanti minēto darbības veidu reģistrēja pirmo reizi. Savukārt 2022. gada 31. decembrī VID uzraudzībā bija jau 154 finanšu konsultanti, no kuriem 28 finanšu konsultanti minēto darbības veidu reģistrēja pirmo reizi.
- 8.17.2. Saskaņā ar NRA 2020 uz 2019. gada 31. decembri VID uzraudzībā bija 88 finanšu konsultanti. Līdz ar to secināms, ka kopš pagājušā NRA pārskata perioda finanšu konsultantu skaits ir arvien strauji palielinājies. Uz NRA 2020 pārskata perioda beigām VID uzraudzībā bija 88 finanšu konsultanti, savukārt uz NRA 2023 pārskata perioda beigām VID uzraudzībā bija jau 154 finanšu konsultanti, t. i., par 66 jeb 75% finanšu konsultantiem vairāk.
- 8.17.3. Bieži vien finanšu konsultantu pakalpojumi tiek apvienoti ar tādiem saimnieciskās darbības veidiem kā nodokļu konsultācijas, juridiskās konsultācijas, grāmatvedības ārpakalpojumu sniegšana. Visbiežāk paralēli reģistrēti šādi pamatdarbības vai papilddarbības NACE.2 klasifikatora kodi: konsultācijas komerczinībās un vadībinībās (NACE 7022); citas finanšu pakalpojumus papildinošas darbības (NACE 6619); pārējās citur neklasificētas uzņēmējdarbības veicināšanas palīgdarbības (NACE 8299); juridiskie pakalpojumi (NACE 6910).
- 8.17.4. Finanšu konsultāciju sniegšana ir pakalpojums, kas prasa iedziļināšanos katra klienta attiecīgajā nozarē un konkrētā uzņēmuma specifikā. Salīdzinājumā ar grāmatvedības pakalpojumiem finanšu konsultāciju pakalpojums galvenokārt ir nepieciešams samērā maziem uzņēmumiem, kuri nevar atļauties algot finanšu analītiķi vai finanšu direktoru. Finanšu konsultācijas var sniegt jebkurš komersants, kurš pierēģistrējas UR vai VID nodokļu maksātāju reģistrā kā saimnieciskās darbības veicējs. Netiek izvirzītas speciālas izglītības un profesionālās kvalifikācijas prasības. Ņemot vērā minēto, nav pārliecības par reģistrēto Novēršanas likuma subjektu finanšu konsultāciju pakalpojumu sniedzēju izglītības un profesionalitātes līmeni, jo nav ievesti skaidri kritēriji noteiktās saimnieciskās darbības uzsākšanai.
- 8.17.5. Balstoties uz pārskata periodā veikto anketēšanu, 47% finanšu konsultantu snieguši informāciju, ka to gada apgrozījums nepārsniedz 10 000 EUR. Otrā visbiežāk izvēlēta atbilde

par gada apgrozījumu ir robežās no 20 000 līdz 40 000 EUR, ko snieguši 15% finanšu konsultantu. Tikai 1% finanšu konsultantu gada apgrozījums pārsniedz 1 000 000 EUR.

- 8.17.6. 15% finanšu konsultantu apkalpo augsta riska klientus, un tikai 4% finanšu konsultantu pieņem skaidras naudas maksājumus. Savukārt 20% finanšu konsultantu klientu ir no EEZ, 4% – no citām jurisdikcijām, un 76% klientu ir Latvijas rezidenti un Latvijā reģistrētas juridiskās personas.
- 8.17.7. 2020. gadā finanšu konsultantu sektorā tika veiktas 14 klātienes pārbaudes un 1 neklātienes pārbaude. Savukārt 2021. gadā finanšu konsultantu sektorā tika veiktas 6 klātienes pārbaudes un 2 neklātienes pārbaudes. 2022. gadā tika veiktas 19 klātienes pārbaudes un 1 neklātienes pārbaude. Vidējais soda naudas apmērs veido 1166 EUR. Kopš NRA 2020 pārskata perioda pārbauzu skaits ir palielinājies (2019. gadā bija 6 klātienes un 7 neklātienes pārbaudes), ņemot vērā sektora subjektu skaita ievērojamo palielinājumu.
- 8.17.8. 2020. gadā sankcijas par Novēršanas likuma un Sankciju likuma pārkāpumiem finanšu konsultantiem nav tikušas piemērotas. 2021. gadā sankcijas par Novēršanas likuma un Sankciju likuma pārkāpumiem tika piemērotas 1 subjektam, kas ir reģistrējies kā finanšu konsultants – tika pieņemts lēmums par soda naudas piemērošanu 300 EUR apmērā. 2022. gadā sankcijas par Novēršanas likuma un Sankciju likuma pārkāpumiem tika piemērotas 2 subjektam, kas reģistrējušies kā finanšu konsultanti – tika pieņemts 1 lēmums par darbības apturēšanu, piemērojot liegumu izmaiņu reģistrācijai komercreģistrā komercsabiedrības reorganizācijai un dalībnieku maiņai, kā arī 2 lēmumi par soda naudas piemērošanu ar kopējo apmēru 2200 EUR.
- 8.17.9. Finanšu konsultantiem konstatētie pārkāpumi: nav savlaicīgi paziņots VID par darbības veidu, par atbildīgās personas iecelšanu, nav veikts sankciju pārkāpšanas riska novērtējums, nav izpildīta VID prasība nodrošināt pārbaudes veikšanu un uzrādīt pieprasītos dokumentus.
- 8.17.10. FID pārskata periodā nav saņemts neviens ziņojums par aizdomīgiem darījumiem no finanšu konsultantiem. Šis apstāklis var liecināt par to, ka finanšu konsultantiem trūkst izpratnes aizdomīgu darījumu konstatēšanā. Savukārt par aizdomīgiem darījumiem nodokļu jomā VID 2020. gadā no finanšu konsultantiem ir saņemti 1 ziņojums, bet 2021. gadā saņemti 2 ziņojumi, tādējādi konstatējams, ka ziņojumu skaits neatbilst sektora riska novērtējumam un citiem ievainojamības rādītājiem, kas attiecīgi liecina par augstu ievainojamību. Jāuzsver, ka skaita atšķirība liecina par nekorekti sniegtiem ziņojumiem, jo visiem VID sniegtajiem ziņojumiem par aizdomīgiem darījumiem būtu bijis jānonāk arī FID rīcībā. Pēc 2021. gada 1. oktobra, kad FID tika ieviesta *goAML* ziņošanas sistēma, vairs nebija iespējas ziņojumu iesniegt tikai VID un tas būtu nonācis abu iestāžu rīcībā, kā arī regulē likums "Par nodokļiem un nodevām".
- 8.17.11. Finanšu konsultantu galvenie prezumētie riski:
8.17.11.1. slepenas vienošanās ar citiem regulētā sektora subjektiem;
8.17.11.2. izpratnes trūkums aizdomīgu darījumu konstatēšanā;
8.17.11.3. apzināta Novēršanas likuma subjekta statusa neregistrēšana;
8.17.11.4. konsultāciju sniegšana, kā izvairīties no nodokļu nomaksas.
- 8.17.12. Pārskata periodā sektora riska līmeņa novērtējums ir vidējs, kas salīdzinājumā ar NRA 2020 nav mainījies. Sektora identificēto risku mazinošo pasākumu priekšlikumi: turpināt uzlabot sektorā iesaistīto darbinieku zināšanas NILL novēršanas jomā un pilnveidot izpratni par NILLTPF riskiem, turpināt uzlabot aizdomīgu darījumu uzraudzības un ziņošanas mehānismu un stiprināt uzraudzības pasākumu efektivitāti.

8.18. Neatkarīgi juridisko pakalpojumu sniedzēji

- 8.18.1. Pārskata perioda beigās VID uzraudzībā bija 2091 neatkarīgi juridisko pakalpojumu sniedzēji, no kuriem 107 minēto darbības veidu reģistrēja pirmo reizi. Tādējādi gada laikā kopējais VID reģistrētu neatkarīgu juridisko pakalpojumu sniedzēju skaits samazinājās par 245 subjektiem jeb 10,5%. Sektora dalībnieku skaita samazinājums vērojams arī citus pārskata perioda gadus un arī attiecībā pret NRA 2020 pārskata periodu. Neatkarīgo juridisko pakalpojumu sniedzēju skaits NRA 2023 pārskata perioda beigās ir par 662 subjektiem jeb 24% mazāks kā NRA 2020 pārskata perioda noslēgumā.

Tabula Nr. 8.18.1 – VID reģistrēto neatkarīgu juridisko pakalpojumu sniedzēju skaits, 2019.–2022. gads

	2019. gads	2020. gads	2021. gads	2022. gads
Neatkarīgi juridisko pakalpojumu sniedzēji (skaits)	2753	2465	2336	2091

- 8.18.2. Neatkarīgi juridisko pakalpojumu sniedzēji kļūst par Novēršanas likuma subjektiem, kad tie, darbojoties savu klientu vārdā un labā, sniedz palīdzību darījumu plānošanā vai veikšanā, piedalās tajos vai veic citas ar darījumiem saistītas profesionālas darbības sava klienta labā attiecībā uz:
- 8.18.2.1. NĪ, komercsabiedrības kapitāla daļu pirkšanu vai pārdošanu;
 - 8.18.2.2. klienta naudas, finanšu instrumentu un citu līdzekļu pārvaldīšanu;
 - 8.18.2.3. visu veidu kontu atvēršanu vai pārvaldīšanu kredītiestādēs vai finanšu iestādēs;
 - 8.18.2.4. juridisko personu vai juridisku veidojumu dibināšanu, vadību vai darbības nodrošināšanu, kā arī attiecībā uz juridiskās personas vai juridiska veidojuma dibināšanai, vadīšanai vai pārvaldīšanai nepieciešamo ieguldījumu veikšanu.
- 8.18.3. Neatkarīgi juridisko pakalpojumu sniedzēji klientiem bieži vien piedāvā plašu pakalpojumu klāstu. Juridiskie pakalpojumi var tikt izmantoti gan atsevišķi, slēdzot līgumu par juridisko apkalpošanu, gan arī kopā ar grāmatvedības un nodokļu konsultāciju pakalpojumiem. Līdz ar to minētie pakalpojumu sniedzēji var būt gan Latvijas grāmatvežu asociācijas biedri, gan Latvijas Nodokļu konsultantu asociācijas biedri, kur pastāv ētikas kodeksi, kas ir saistoši tās biedriem. Taču daļība asociācijās ir brīvprātīga, un ētikas kodekss nav saistošs visiem profesijas pārstāvjiem. Turklāt vienīgais sods, kas var būt piemērots par ētikas normu neievērošanu, ir izslēgšana no asociācijas / biedrības, kas nav pietiekami efektīvs līdzeklis ētikas normu ievērošanas sekmēšanai.
- 8.18.4. Jāuzsver, ka, sniedzot juridiskos pakalpojumus, bieži vien netiek nodalīti atsevišķi pakalpojumi, kas noteikti Novēršanas likumā. Pārsvārā par sniegto pakalpojumu tiek izrakstīts rēķins, kurā norādīts – "Juridiskie pakalpojumi", līdz ar to ir grūti noskaidrot, kādi tieši pakalpojumi ir sniegti.
- 8.18.5. Neatkarīgus juridiskos pakalpojumus var sniegt jebkurš komersants, kurš ir reģistrējies UR vai VID nodokļu maksātāju reģistrā kā saimnieciskās darbības veicējs. Lai sniegtu juridiskos pakalpojumus, ir nepieciešama juridiskā izglītība, taču praksē ir pierādījies, ka juridiskos pakalpojumus sniedz komercsabiedrības, kurās darbinieki nav ieguvuši juridisko izglītību. Ņemot vērā, ka nav ieviesti kritēriji saimnieciskās darbības uzsākšanai, kā arī nav ieviesta licencēšana, konkrētajā sektorā ir grūti noteikt objektīvu profesionālās kvalifikācijas atbilstības sliekšni. Turklāt šobrīd par neatkarīgu juridisko pakalpojumu sniedzēju var būt ikviena persona, pat tad, ja tā ir ilgstoši pārkāpusi būtiskas Novēršanas likuma prasības. Latvijā nav noteikts tiesiskais mehānisms neatkarīgu juridisko pakalpojumu sniedzēju darbības uzsākšanas kontrolei, kvalitātes un kompetences pārbaudei. Nav noteiktas prasības izglītībai, kompetencei, pieredzei, reputācijai un sodāmības neesamībai.
- 8.18.6. Ņemot vērā šīs nozares profesionāļu padziļinātās zināšanas normatīvajos aktos un ekonomikā, pastāv risks, ka konsultācijas tiek izmantotas NILL, tai skaitā neapzināti, kā arī lai izvairītos no nodokļu nomaksas. Neatkarīgi juridisko pakalpojumu sniedzēji atkarībā no sniegtā pakalpojuma var tikt izmantoti, lai:
- 8.18.6.1. slēptu vai maskētu PLG;
 - 8.18.6.2. izvairītos no nodokļu nomaksas;
 - 8.18.6.3. radītu leģitimitātes aizsegu kriminālām darbībām;
 - 8.18.6.4. izmantojot sarežģītas korporatīvas īpašumtiesību struktūras, attālinātu noziedzīgi iegūtus līdzekļus no to izcelsmes vietas un īpašnieka;
 - 8.18.6.5. izvairītos no īpašuma identifikācijas un konfiskācijas;
 - 8.18.6.6. apgrūtinātu TAI izmeklēšanas darbības;
 - 8.18.6.7. apietu sankcijas (Sankciju likuma izpratnē).
- 8.18.7. Konstatējot ilgstošus un būtiskus Novēršanas likuma pārkāpumus, personai būtu jāliedz iespēja turpināt sniegt profesionālus juridiskos pakalpojumus, jo pastāv būtisks risks, ka persona var apzināti nodarboties ar NILL atbalstīšanu, neveicot savus profesionālos pienākumus atbilstoši augstākajiem morāles, ētikas un tiesiskuma standartiem.
- 8.18.8. Lai tiktu efektīvi mazināti NILLTPF riski un nodrošināta atbilstība starptautiskajiem standartiem NILLTPF novēršanas jomā, līdz 2025. gada 31. decembrim ir paredzēts ieviest neatkarīgu

juridisko pakalpojumu sniedzēju licencēšanu. Papildus jāuzsver tas, ka vienotu nozares standartu ieviešana sekmētu stabilu, drošu un uzticamu pakalpojumu sniegšanu.

- 8.18.9. Analizējot neatkarīgu juridisko pakalpojumu sniedzēju uzrādīto apgrozījumu, var secināt, ka tā ietekme uz nefinanšu sektoru ir zema – 2021. gadā 47% subjektu gada apgrozījums bija mazāks par 10 000 EUR un 17% gada apgrozījums bija robežās starp 20 000 un 40 000 EUR. Tikai 0,4% gada apgrozījums no juridisko pakalpojumu sniedzēju apgrozījuma pārsniedza 1 milj. EUR.
- 8.18.10. 11% neatkarīgu juridisko pakalpojumu sniedzēju apkalpo augsta riska klientus. 18% neatkarīgu juridisko pakalpojumu sniedzēju klientu ir no EEZ, 3% klientu ir no NVS, 2% – no citām jurisdikcijām un 77% klienti ir Latvijas rezidenti un Latvijā reģistrētas juridiskās personas.
- 8.18.11. Salīdzinot ar NRA 2020 pārskata periodu, secināms, ka neatkarīgu juridisko pakalpojumu sniedzēju skaitam samazinoties, arī VID veikto pārbaūžu skaits ir samazinājies, izņemot 2022. gadu, kad vērojams veikto pārbaūžu skaita palielinājums, kas skaidrojams ar sankciju ieviešanu un pastāvošo risku to apiešanā. Vienlaikus mazinājies arī konstatēto pārkāpumu skaits, salīdzinot ar pārbaūžu skaitu. Vidējais soda naudas apmērs 2020. gadā veido 1179,59 EUR, 2021. gadā 986,53 EUR un 2022. gadā 600 EUR.

Tabula Nr. 8.18.2 – VID veikto pārbaūžu un piemēroto sankciju skaits neatkarīgo juridisko pakalpojumu sniedzējiem, 2019.–2022. gads

	2019. gads	2020. gads	2021. gads	2022. gads
Klātienes pārbaudes	204	147	120	295
Neklātienes pārbaudes	0	35	29	3
Subjektu skaits, kam piemērotas sankcijas		49	26	23
t. sk. par darbības apturēšanu ⁵⁴¹		3	5	3
t. sk. par naudas sodu		49	26	23

- 8.18.12. Neatkarīgiem juridisko pakalpojumu sniedzējiem pārbaudēs konstatētie pārkāpumi: nav veikts un dokumentēts savas darbības riska novērtējums, nepilnības klientu identifikācijā un izpētē, informācijas nesniegšana UKI, riska novērtējuma aktualizēšanas un IKS uzlabošanas neveikšana, neziņošana par aizdomīgiem darījumiem, atbildīgās personas neiecelšana, IKS izstrādāta nepilnīgi, nav aktualizēta, nav veikta darījumu uzraudzība, nav veikts sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska novērtējums un izstrādāta sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska pārvaldīšanas IKS.
- 8.18.13. FID 2020. gadā saņemti 2 ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem, 2021. gadā nav saņemts neviens ziņojums, savukārt, 2022. gadā ir saņemti 3 ziņojumi no neatkarīgiem juridisko pakalpojumu sniedzējiem. Ziņojumu skaits, iespējams, joprojām neatspoguļo prezumēto sektora riska ekspozīciju un paaugstina ievainojamību.
- 8.18.14. FID nosūtītajos ziņojumos par aizdomīgiem darījumiem visbiežāk (3 ziņojumos) izmantotā pazīme / tipoloģija – nav skaidra līdzekļu izcelsme un / vai darījumu ekonomiskais pamatojums, jo klients nesniedz skaidrojumu, sniedz grūti pārbaudāmu skaidrojumu. Attiecībā uz aizdomīgu darījumu pazīmēm no VID veiktās aptaujas datiem var secināt, ka 8% neatkarīgu juridisko pakalpojumu sniedzējiem nepieciešama papildu informācija par klienta saimnieciskās darbības riska lomu aizdomīgu darījumu identificēšanā.
- 8.18.15. Neatkarīgu juridisko pakalpojumu sniedzēju sektorā galvenie identificētie riski:
 8.18.15.1. slepenas vienošanās ar citiem regulētā sektora subjektiem;
 8.18.15.2. apzināta neziņošana par aizdomīgiem darījumiem;
 8.18.15.3. apzināta darījumu un juridisko personu strukturēšana, lai slēpto līdzekļu plūsmu un PLG;
 8.18.15.4. fiktīvu darījumu dokumentu sagatavošana;
 8.18.15.5. konsultāciju sniegšana par NILL.
- 8.18.16. Pārskata periodā sektora riska līmeņa novērtējums ir vidējs. Sektora identificēto risku mazinošo pasākumu priekšlikumi: ieviest neatkarīgu juridisko pakalpojumu sniedzēju licencēšanu, turpināt uzlabot sektorā iesaistīto darbinieku zināšanas NILL novēršanas jomā un

⁵⁴¹ Lēmumi par darbības apturēšanu, piemērojot liegumu izmaiņu reģistrācijai komercregistrā komercsabiedrības reorganizācijai un dalībnieku maiņai.

pilnveidot izpratni par NILLTPF riskiem, turpināt uzlabot aizdomīgu darījumu uzraudzības un ziņošanas mehānismu un stiprināt uzraudzības pasākumu efektivitāti.

8.19. Zvērināti advokāti

- 8.19.1. Atbilstoši Novēršanas likuma 3. panta pirmās daļas 4. punktam zvērināti advokāti kļūst par Novēršanas likuma subjektiem tad, kad tie, darbojoties savu klientu vārdā un labā, sniedz palīdzību darījumu plānošanā vai veikšanā, piedalās tajos vai veic citas ar darījumiem saistītas profesionālas darbības sava klienta labā attiecībā uz:
- 8.19.1.1. NĪ, komercsabiedrības kapitāla daļu pirkšanu vai pārdošanu,
 - 8.19.1.2. klienta naudas, finanšu instrumentu un citu līdzekļu pārvaldīšanu,
 - 8.19.1.3. visu veidu kontu atvēršanu vai pārvaldīšanu kredītiestādēs vai finanšu iestādēs,
 - 8.19.1.4. juridisko personu vai juridisku veidojumu dibināšanu, vadību vai darbības nodrošināšanu, kā arī attiecībā uz juridiskās personas vai juridiska veidojuma dibināšanai, vadīšanai vai pārvaldīšanai nepieciešamo ieguldījumu veikšanu.
- 8.19.2. Novēršanas likums sākotnēji tika rakstīts tikai kredītiestādēm un vēlāk tika papildināts ar nefinanšu sektora subjektiem, Novēršanas likuma sākotnējo kopējo struktūru neizmainot un vienlīdzīgi attiecinot uz visiem subjektiem.⁵⁴² LZAP ieskatā NILLTPF novēršanas tiesiskās struktūras efektivitātes celšanai nepieciešams veikt Novēršanas likuma izmaiņas, to konstruējot tā, lai tajā būtu skaidri nodalītas prasības, kas attiecināmas uz finanšu sektora subjektiem, no prasībām, kas attiecināmas uz nefinanšu sektora subjektiem (advokātiem, notāriem utt.), jo pastāv virkne tiesību, pienākumu un procedūru atšķirības starp finanšu un nefinanšu sektoru, piemēram, nefinanšu sektora subjektiem nav iespējas izsekot klienta naudas plūsmām, kādas ir kredītiestādēm, kuras ikdienā uzrauga klienta kontus.
- 8.19.3. Uz 2022. gada 31. decembri Latvijas Zvērinātu advokātu kolēģijā bija 1346 advokāti, no kuriem:
- 8.19.3.1. 1213 zvērināti advokāti, no tiem – 122 apturēta darbība, 7 atstādināti;
 - 8.19.3.2. 118 zvērinātu advokātu palīgi, no tiem – 14 apturēta darbība;
 - 8.19.3.3. 13 ES dalībvalstu advokāti, kuri Latvijā praktizē ar savas mītnes valsts profesijas nosaukumu;
 - 8.19.3.4. 2 ES dalībvalstu advokāti, kuru profesionālā kvalifikācija atzīta par atbilstošu pastāvīgai darbībai Latvijā.
- 8.19.4. Realizējot advokātu uzraudzības un kontroles funkciju, LZAP 2022. gada decembrī advokatūras mājas lapas nepubliskajā daļā katra advokāta profilā veica ikgadējo advokātu neklātienas pārbaudi – monitoringu par 2022. gadā advokātu sniegtās juridiskās palīdzības riska kategorijām atbilstoši Novēršanas likuma un Sankciju likuma riska prasībām. No piedalīšanās neklātienas pārbaudē – monitoringā bija atbrīvoti tie 143 advokāti, kura darbība bija apturēta vai atstādinātie advokāti, kā arī 25 zvērinātu advokātu palīgi, kuri vēl nevarēja praktizēt. Līdz ar to neklātienas pārbaude – monitoringa attiecās uz 1178 uzraugāmajiem subjektiem.
- 8.19.5. 2022. gada advokātu neklātienas pārbaudes – monitoringa procesa rezultātā LZAP uzraugāmie subjekti saistībā ar viņu veiktās profesionālās darbības raksturu, tika iedalīti trijās vispārējās riska kategorijās:
- 8.19.5.1. 495 advokāti, kas praktizē tikai tiesās un kriminālprocesos (zemākā riska kategorija, saskaņā ar Novēršanas likuma 3. panta pirmās daļas 4. punktu nav Novēršanas likuma subjekti);
 - 8.19.5.2. 370 advokāti, kas praktizē tiesās, kriminālprocesos un darījumos (vidējā riska kategorija, atkarībā no juridiskās palīdzības sniegšanas veida saskaņā ar Novēršanas likuma 3. panta pirmās daļas 4. punktu var būt un var nebūt Novēršanas likuma subjekti);
 - 8.19.5.3. 120 advokāti, kas praktizē tikai darījumos (augstākā riska kategorija, ir Novēršanas likuma subjekti).
- 8.19.6. Vēl 8 advokāti atbildēja, ka viņi 2022. gadā nav snieguši juridisko palīdzību tiesās, kriminālprocesos vai veselības stāvokļa, vai citu iemeslu dēļ 2022. gadā vispār nepraktizēja. Ar pārējiem advokātiem, kuri nebija atbrīvoti no piedalīšanās neklātienas pārbaudes – monitoringā, bet tajā nepiedalījās, notiek individuāla saziņa.

⁵⁴² Novēršanas likums 2008. gada 13. augustā nomainīja 1997. gada 17. decembra likumu "Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu", kura 3. pantā bija noteikts, ka minētā likuma mērķis ir "novērst iespēju izmantot Latvijas Republikas finanšu sistēmā noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijai". Tikai vēlāk likuma mērķis tika izmainīts uz "novērst noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas iespējas Latvijā".

- 8.19.7. Tādējādi saskaņā ar neklāties pārbaužu – monitoringa rezultātiem 2022. gadā no kopējā advokātu skaita tikai 490 advokāti bija Novēršanas likuma subjekti. Pēc šāda izvērtējuma secināts, ka 2020. gadā Novēršanas likuma subjekti bija 786 advokāti. Līdzīgs pieņēmums izdarāms par 2021. gadu, lai gan neklāties monitoringa netika veikts. Secināms, ka pārskata perioda laikā to advokātu skaits, kas ir Novēršanas likuma subjekti, ir samazinājies.
- 8.19.8. 2020. gadā pārbaužu gaitā tika konstatēti 1 pārkāpums, un pārkāpējam tika piemērota sankcija – uzlikts pienākums veikt noteiktu rīcību. 2021. gadā pārbaužu gaitā tika konstatēti pārkāpumi 4 advokātu darbībā, sakarā ar ko LZAP pieņēma lēmumu par disciplinārlietas ierosināšanu pret šiem 4 advokātiem. 2022. gadā LZAK Disciplinārlietu komisija 2 zvērinātiem advokātiem piemēroja Novēršanas likuma 78. panta pirmās daļas 2. punktā paredzēto sankciju – brīdinājumu par 2021. gadā pārbaužu gaitā konstatēto normatīvo aktu pārkāpumu NILLTPF novēršanas jomā attiecībā uz pienācīgu klienta izpēti dokumentēšanu, bet pret 2 citiem zvērinātiem advokātiem disciplinārlietu izbeidza, jo Disciplinārlietu komisija viņu darbībā normatīvo aktu pārkāpumus NILLTPF jomā nekonstatēja.
- 8.19.9. Pārskata periodā no zvērinātu advokātu sektora FID saņēmis 16 ziņojumus par aizdomīgiem darījumiem – 3 no tiem 2020. gadā, 7 – 2021. gadā un 6 – 2022. gadā. Ziņošanas FID uzlabošanai LZAP rosina veicināt bezmaksas pieeju publiskajiem reģistriem un efektīvu pieeju informācijai vienkopus.
- 8.19.10. Zvērinātu advokātu sektora NILL draudi pārskata periodā:
- 8.19.10.1. atsevišķu personu vēlme saņemt augsti kvalificētu juridisko palīdzību un tāpēc NILL mērķu sasniegšanā mēģināt izmantot zvērinātu advokātu pakalpojumus, piemēram, darījumiem nepieciešamo dokumentu sagatavošanā. Tā kā zvērinātiem advokātiem likums nepiešķir pilnvaras taisīt jebkādas leģitimitātes apliecinājumus un LZAP šāda drauda iestāšanās zvērinātu advokātu sektorā pārskata periodā nav konstatējusi, šī drauda iestāšanās vērtējama kā vidēji zema. Tomēr nevar pavisam izslēgt iespēju, ka atsevišķām personām varētu būt nodomi izmantot zvērinātus advokātus attiecībā uz NILL. Tas īpaši attiecas uz darījumiem nepieciešamo dokumentu sagatavošanu un / vai juridisku struktūru izveidi, kas ļauj slēpt noziedzīgi iegūtu līdzekļu izcelsmi un / vai PLG sakarā ES sankcijām pret Krieviju saistībā ar tās sākto militāro agresiju pret Ukrainu 2022. gada 24. februārī;
- 8.19.10.2. zvērināti advokāti, sniedzot juridisko palīdzību darījumos, var tikt neapzināti iesaistīti NILL. Tāpat kā iepriekšējā novērtējuma periodā, 2020.–2022.gadā šī drauda iestāšanās vērtējama kā vidēji zema, jo šāda drauda iestāšanās zvērinātu advokātu sektorā LZAP pārskatāmajā periodā nav konstatējusi un LZAP ir noteikusi, ka no 2020. gada 1. janvāra visiem zvērinātiem advokātiem apmācības NILL/TF/PF novēršanas un starptautisko un nacionālo sankciju ieviešanas jautājumos ir obligātas (risku mazinošais pasākums), tomēr nevar pavisam izslēgt iespēju, ka kāds zvērināts advokāts neapzināti var tikt iesaistīts NILL;
- 8.19.10.3. pastāv iespēja, ka zvērināti advokāti, sniedzot juridisko palīdzību darījumos, varētu apzināti iesaistīties NILL. Tomēr šāda iespēja ir zema, jo zvērinātu advokātu reputācijas prasības un personiskās atbildības līmenis, kā arī Novēršanas likumā un Advokatūras likumā noteiktās sankcijas, tostarp, izslēgšana no zvērinātu advokātu skaita ir zvērinātu advokātu papildus motivācija neiesaistīties NILL. Saskaņā ar LZAP rīcībā esošo informāciju patlaban nav neviens likumīgā spēkā stājies tiesas spriedums pret zvērinātu advokātu par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu saistībā ar NILLTPF, ANO, ES un citu starptautisko organizāciju noteikto sankciju, vai Latvijas Republikas noteikto sankciju pārkāpšanu, šāda drauda iestāšanās zvērinātu advokātu sektorā LZAP pārskata periodā nav konstatējusi. Turklāt nav konstatēti arī ētikas pārkāpumi, piemēram, nolaidība vai "apzināts aklums" pret aizdomīgiem darījumiem, kuros iesaistīti zvērināti advokāti. Arī FID NRA 2023 vajadzībām veiktajā tiesību aizsardzības iestāžu iesūtītās informācijas par pārskata periodā pēc Krimināllikuma 195. panta uzsāktajiem kriminālprocesiem un tajos iesaistītajiem apkopojumā, LZAP uzraugāmā sektora iesaiste pārskata periodā uzsāktajos kriminālprocesos nav identificēta. Tāpēc, tāpat kā NRA 2020 pārskata periodā, 2020.–2022. gadā šī drauda līmenis ir zems.
- 8.19.11. Zvērinātu advokātu sektora NILL ievainojamība pārskata periodā:
- 8.19.11.1. nelielais aizdomīgu darījumu ziņojumu skaits, ko zvērinātu advokātu sektors sniedzis FID;
- 8.19.11.2. zvērinātam advokātam nav iespējams saņemt visu klienta izpēti nepieciešamo informāciju un dokumentus no publiskajiem reģistriem bez maksas;
- 8.19.11.3. zvērinātam advokātam nav iespējams neatkarīgi no klienta jebkādā veidā pārliecināties par klienta finanšu caurskatāmību, par klienta fiziskās personas –

nerezidenta, derīgu personu apliecinošu dokumentu, kā arī, vai klients nav ārvalsts PNP, PNP ģimenes loceklis vai ar PNP cieši saistīta persona.

- 8.19.12. Zvērinātu advokātu sektora NILL risks ir, ka daļa no advokātu sniegtajiem pakalpojumiem var būt pievilcīgi likumpārkāpējiem, kas vēlas saņemt augsti kvalificētu juridisko palīdzību, lai slēptu noziedzīgi iegūtu līdzekļu izcelsmi. Pastāv risks, ka zvērināti advokāti var tikt neapzināti iesaistīti un / vai izmatoti NILL, piemēram, darījumiem nepieciešamo dokumentu sagatavošanā un / vai juridisku struktūru izveidē, kas ļauj slēpt noziedzīgi iegūtu līdzekļu izcelsmi un / vai PLG.
- 8.19.13. Ņemot vērā, ka zvērinātu advokātu sektora NILL ievainojamība ir vidēja, savukārt NILL draudi – vidēji zemi, tāpat kā NRA 2020 pārskata periodā, zvērinātu advokātu sektora NILL risks pārskata periodā ir vidējs.

8.20. Zvērināti notāri

- 8.20.1. Zvērinātu notāru skaitu normatīvi nosaka MK noteikumi, bet pārskata periodā praktiski negatīvi ietekmējusi pensionēšanās vecuma sasniegšana, notāru amata pienākumu pildīšanas pārtraukšana pēc savas iniciatīvas, citi faktori, savukārt pozitīvi – kvalifikācijas eksāmenu nokārtošana. Saskaņā ar MK noteikumiem Latvijā ir 113 (no 2021. gada 24. decembra, līdz tam – 108) zvērinātu notāru vietas, bet daļa no tām periodiski ir vakantas. Uz pārskata perioda beigām Latvijā bija 106 zvērināti notāri.
- 8.20.2. Zvērināts notārs atkarībā no nepieciešamības un iespējām strādā viens vai veido biroju, kurā ir viens vai vairāki darbinieki. Trešajai daļai zvērinātu notāru ir palīgi, kuri zvērināta notāra prombūtnes laikā pilda zvērināta notāra funkcijas, tostarp Novēršanas likuma izpildē.
- 8.20.3. Zvērināti notāri ir subjekti Novēršanas likuma tvērumā:
- 8.20.3.1. taisot notariālos aktus vai sastādot privātus darījumus, atbilstoši Notariāta likuma 116. panta ceturtajai daļai par NĪ, komercsabiedrības kapitāla daļu pirkšanu vai pārdošanu;
- 8.20.3.2. pieņemot glabājumu Notariāta likuma 65. panta 3. un 3.1 punkta izpratnē, t. i., pārvaldot klienta naudu, finanšu instrumentus un citus līdzekļus;
- 8.20.3.3. sniedzot citu juridisko palīdzību Notariāta likuma 66. panta pirmās daļas 4. punkta izpratnē, t. i., dibinot juridisku personu vai juridiskus veidojumus, nodrošinot to vadību vai darbību.
- 8.20.4. Pārskata periodā aptuveni 95% subjektu klienti ir fiziskas un juridiskas personas – rezidenti; dominējošais vairākums no tiem ir fiziskas personas. Gandrīz 5% no subjektu klientiem ir fiziskas personas – nerezidenti, savukārt juridiskas personas – nerezidenti ir subjektu klients nepilnā procentā no NILLTPF jomas tvēruma darījumiem. Zvērināti notāri ir Novēršanas likuma subjekti tikai 4 Novēršanas likumā noteiktos gadījumos, kas pārskata periodā caurmērā atbilst 1-2% no visām subjektu veiktajām notariālajām darbībām.
- 8.20.5. Uzraudzību pār subjektiem īsteno LZNP. LZNP ir zvērinātu notāru pārstāvības un uzraudzības institūcija, kas apvieno 9 praktizējošus notārus, ko uz 3 gadiem no praktizējošu notāru vidus ievēlē zvērinātu notāru kopsapulce. LZNP nodrošina sektora apmācību organizēšanu un pārbaužu veikšanu.
- 8.20.6. 2020. gada 5. jūnijā LZNP apstiprināja darba grupu NILL novēršanas jautājumos 3 notāru sastāvā, ko uzrauga 1 LZNP loceklis un kura kompetencē ietilpst apkopot uzraugu zināšanas par NILLTPF novēršanas jomu sektora ietvaros un koleģiālā veidā tās no NILL grupas nodot pārējiem subjektiem. NILL grupa regulāri apkopo būtiskāko informāciju par NILLTPF novēršanas jautājumiem, tostarp LZNP pārbaudēs gūtās atziņas, un piedalās sarunās, kā arī rīko praktiskus seminārus zvērinātiem notāriem un zvērinātu notāru palīgiem un darbiniekiem par viņiem iespējami neskaidrajiem jautājumiem.
- 8.20.7. 2020. gadā LZNP veica 17 individuālas subjektu pārbaudes; to ietvaros pārbaudīti 4 vidēja riska, 9 zema riska notāri un 4 notāri, kuri uzsākuši praksi 2020. gadā; subjektu darbībā pārkāpumi netika konstatēti un nebija nepieciešamība piemērot korektīvos pasākumus.
- 8.20.8. Vadoties no NRA 2020 iegūtajiem secinājumiem, 2021. gadā LZNP organizēja visu subjektu mērķētu pārbaudi jautājumā, kurā iespējams subjektam raksturīga neizpratne, t. i., notāra glabājuma konta izmantošana un klientu izpēte nodrošinot šīs amata darbības realizāciju. No visiem subjektiem iegūta statistikas informācija un atbildes uz teorētiskiem un praktiskiem

jautājumiem / uzdevumiem. 2021. gadā uzsākta un 2022. gadā pabeigta 15 zvērinātu notāru padziļināta pārbaude minētajā jautājumā; 2 notāru darbībā konstatētas nepilnības un noteikts uzraudzības periods. Pēc uzraudzības perioda noslēguma (korektīvo pasākumu piemērošanas) notāri pierādījuši, ka konstatētie trūkumi ir novērsti un netiek pieļauti turpmāk, līdz ar to LZNP ieskatā sodu piemērošana pārskata periodā nav bijusi nepieciešama un nebūtu pamatota.

- 8.20.9. Ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem pārskata periodā caurmērā saņemti no aptuveni 13% no kopējā notāru skaita; vadoties no ziņojumu skaita pret ziņotāju skaitu secināms, ka no atsevišķiem ziņotājiem saņemts vairāk nekā viens ziņojums. Ziņojumu skaits ir atbilstošs Novēršanas likuma tvērumam pakļauto darījumu skaitam, savukārt ziņotāju skaits – apstāklim, ka Novēršanas likuma tvērumam pakļautās darbības visbiežāk nav notāru kompetencē, līdz ar to nepakļaujas klientu izpētes prasībām un iespējamam ziņošanas pienākumam.
- 8.20.10. Ziņojumos par aizdomīgiem darījumiem ietvertās norādes uz potenciālu noziedzīgu nodarījumu un tipoloģiju atspoguļo subjektu pausto par praksē notiekošo – darījuma dokumenti, kas veidotu notāra subjektību Novēršanas likuma tvērumā, visbiežāk tiek izmantoti reģionos, kur notariālie akti veido salīdzinoši nozīmīgu procentu attiecībā pret visām subjekta darbībām, jo darījuma summas nodrošina salīdzinoši nelielas notariālās izmaksas, un kur visbiežāk konstatējamais potenciālais pārkāpums ir mākslīgi samazināta cena, kas varētu liecināt par skaidras naudas norēķiniem un izvairīšanās no kapitāla pieauguma nodokļa nomaksas. Teritoriālajās vienībās, kur atrodas vērtīgāki īpašumi, piemēram, Rīgā un Jūrmalā, darījuma dokumentu formēšanu pārliecinoši lielākajā gadījumā darījumu veic citas personas, un notāram neveidojas subjektība. Maza apmēra darījumos citu predikatīvo noziedzīgu nodarījumu vai tipoloģiju esamība ir mazticama.
- 8.20.11. Būtiskākos sektora draudus rada noziedzīgi nodarījumi korupcijas jomā; noziedzīgi nodarījumi pret īpašumu, īpaši krāpšana; noziedzīgi nodarījumi nodokļu jomā.
- 8.20.12. FID iesaldēto NĪ skaits pārskata periodā ir pakāpeniski samazinājies, tomēr, sektorā – notariāts, NĪ ir potenciāli iespējamais populārākais instruments noziedzīgu nodarījumu īstenošanai. Zvērinātu notāru kā noslēdzošo darījuma formēšanas posmu var izmantot, apliecinot darījumus, kas tiek slēgti neatbilstoši tirgus situācijai (virsцена, zemцена), tādējādi veicot noziedzīgus nodarījumus nodokļu jomā – izvairoties no kapitāla pieauguma nodokļa maksāšanas, pārkāpjot skaidras naudas lietošanas ierobežojumus, norēķiniem izmantojot korupcijas vai cita predikatīvā noziedzīgā nodarījuma rezultātā iegūtus finanšu līdzekļus u. c. veidos. Citi krāpšanas mehānismi, kas saistīti ar NĪ – vēsturiski noslēgti fiktīvi līgumi, darījumi ar atpakaļejošiem, nepārbaudāmiem datumiem, viltoti dokumenti u. tml.
- 8.20.13. Būtiskākie sektora riski pārskata periodā ir:
- 8.20.13.1. zvērināta notāra izmantošana finanšu noziegumos, noslēdzot ekonomiski nepamatotus darījumus (t. sk. fiktīvu darījumu legalizācija) un iesaistīšana nodokļu nenomaksāšanas shēmās;
- 8.20.13.2. zvērināta notāra kā valsts varas pārstāvja izmantošana, lai darījumam piešķirtu šķietamu ticamību un publiskumu, izmantojot likuma subjektības gadījumu izņēmumu raksturu sektorā un to, ka daļa krāpšanas shēmās iesaistīto personu neizprot, kuros gadījumos zvērināts notārs ir un kuros nav atbildīgs par darījumu pēc būtības, tostarp par NILLTPF novēršanas jautājumiem.
- 8.20.14. Ņemot vērā, cik nelielā gadījumu skaitā zvērināts notārs vispār ir iesaistīts NILLTPF novēršanas jautājumos, un to, ka personas, kam ir nodoms veikt NILL, izmantojot jomas, kas skar īpašumu iegādi, izmanto valsts doto iespēju darījumu atstāt bez Novēršanas likuma iesaistes, līdz ar to tikai sektoram piemītošas tipoloģijas un tikai sektoram raksturīgi paņēmieni pārskata periodā nav konstatēti.
- 8.20.15. Ņemot vērā, ka sektorā nav notikušas nekādas būtiskas izmaiņas nedz normatīvā regulējuma līmenī, ne funkciju, kas pakļautas Novēršanas likuma tvērumam apmērā, nedz subjektu klienta portfeli, sektors saglabā vidēji zemu riska līmeni.
- 8.20.16. Sektorā identificēto risku mazinošu pasākumu priekšlikumi:
- 8.20.16.1. Ņemot vērā absolūti nelielo gadījumu skaitu, kuros notārs ir Novēršanas likuma subjekts, un to, ka būtiskākie sektora draudi ir saistīti ar NĪ jomu, kā arī apstākli, ka Latvijā NĪ vēsturiski ir bijis iecienīts naudas atmazgāšanas instruments, riska minimizēšanai un situācijas, ka daļu NĪ darījumu nekontrolē neviens Novēršanas likuma subjekts, novēršanai, valstij ir jārada mehānisms, kas izslēdz privātu NĪ

darījumu esamību un garantē zemesgrāmatu ierakstu publisko ticamību ne tikai normatīvā līmenī, bet arī praktiski.

- 8.20.16.2. Ir nepieciešams normatīvais regulējums, kas ir tieši paredzēts nefinanšu sektoram, ne tikai pielāgots tam, normatīvajā aktā pievēršot vērību nefinanšu sektora atšķirībām no finanšu sektora NILLTPF novēršanas jomā. Būtu nepieciešams izvērtēt iespējas nefinanšu sektora subjektiem piekļūt citai informācijai par klienta finansēm, ne tikai tai, ko iesniedz pats klients, kas noziedzīga nodarījuma rezultātā var būt un, visticamāk, apzināti tiek modificēta, lai novērstu subjekta iespējamās aizdomas; nefinanšu subjektu pamatotas tiesības nepastarpināti saņemt informāciju par klienta finansiālo situāciju, veicinātu noziedzīgu nodarījumu atklāšanu.

8.21. Zvērināti revidenti

- 8.21.1. Uz pārskata perioda beigām Latvijas republikā bija 180 (no tiem ar aktīvu sertifikātu – 153) zvērināti revidenti un 114 zvērinātu revidentu komercsabiedrības (3 no tām licences darbība uz laiku apturēta). Zvērinātu revidentu un zvērinātu revidentu komercsabiedrību uzraudzību Novēršanas likuma izpratnē attiecībā uz zvērinātu revidentu profesionālo pakalpojumu sniegšanu veic LZRA. Ja zvērināti revidenti vai zvērinātu revidentu komercsabiedrības sniedz nodokļu konsultācijas vai grāmatvedības ārpakalpojumus, tad šo pakalpojumu sniegšanā viņus uzrauga VID.
- 8.21.2. Zvērinātu revidentu jauno piešķirto sertifikātu skaits no 2018. līdz 2021. gadam (ieskaitot) ir bijis stabils (5 izsniegti jauni zvērināta revidenta sertifikāti gadā), un 2022. gadā pirmo reizi ilgākā laika periodā ir bijis būtisks pieaugums piešķirto sertifikātu ziņā (12 jauni zvērināta revidenta sertifikāti). Vienlaikus zvērinātu revidentu komercsabiedrību skaitam ir tendence samazināties, izņemot 2022. gadu, kad fiksēts neliels pieaugums. Atšķirības starp izmaiņām sertifikātu un licenču skaitā galvenokārt skaidrojamas ar to, vai jaunie zvērinātie revidenti izveido savu praksi (parasti – SIA), vai arī iekļaujas kādā citā jau esošā zvērinātu revidentu komercsabiedrībā, kurā viņi nereti ir iepriekš strādājuši kā zvērināta revidenta palīgi. No 2021. un 2022. gada laikā piešķirtajiem 17 sertifikātiem tikai 5 jaunie zvērinātie revidenti ir izveidojuši savas zvērinātu revidentu komercsabiedrības.
- 8.21.3. Vairākums (2021.–2022. gada sezonā 60,9%) zvērinātu revidentu komercsabiedrību⁵⁴³ sniedz tikai gada pārskatu revīzijas un ierobežotās pārbaudes pakalpojumus, kas ir pakalpojumi, kuru obligātu veikšanu kritērijiem atbilstošiem subjektiem pieprasa Latvijas Republikas normatīvie akti (Gada pārskatu un konsolidēto gada pārskatu likums, Pašvaldību likums, Finanšu instrumentu tirgus likums, Kredītiestāžu likums, Krājaizdevu sabiedrību likums, Apdrošināšanas un pārāpdrošināšanas likums, Privāto pensijas fondu likums, Ieguldījumu pārvaldes sabiedrību likums, Ieguldījumu brokeru sabiedrību likums un Alternatīvo ieguldījumu fondu un to pārvaldnieku likums). 2021.–2022. gada sezonā 39,1% no praksēm bez revīzijas pakalpojumiem sniedza arī citus profesionālos pakalpojumus saviem klientiem.
- 8.21.4. Pakalpojumi, par kuriem revidentu ziņojumi tiek sniegti saskaņā ar starptautiskajiem apliecinājuma uzdevumu vai radniecīgo pakalpojumu standartiem, lielākoties izriet no Latvijas normatīvo aktu prasībām, kur revidentiem jāsniedz apliecinājums par dažādiem klientu veiktiem aprēķiniem vai atbilstību prasībām. Pēdējos 2 gados daļa no zvērinātu revidentu komercsabiedrībām sniedz arī citus pakalpojumus, kuru veikšanu nereglamentē starptautiski profesionāli standarti. Šādus pakalpojumus ir saņēmuši 17–18% klientu no kopējā zvērinātu revidentu prakšu klientu skaita. 2020.–2021. gada sezonā šādus pakalpojumus sniedza 40 prakses, bet 2021.–2022. gada sezonā – 36 prakses. Citi pakalpojumu veidi iekļauj nodokļu konsultācijas, grāmatvedības pakalpojumus, uzņēmumu izveidošanas un juridiskās apkalpošanas pakalpojumus, uzņēmumu padziļinātās izpēti (*due diligence*) pakalpojumus.
- 8.21.5. Grāmatvedības pakalpojumu, nodokļu konsultāciju un juridisko pakalpojumu sniegšanas uzraudzību Novēršanas likuma kontekstā veic VID. Prakšu skaits, kas sniedz šādus pakalpojumus, ir ierobežots. LZRA ir zināms, ka vienīgā prakse, kuras juridisko pakalpojumu struktūrvienība sniedza juridiskos pakalpojumus 2021.–2022. gadā, to vairs nedara 2022.–2023. gada sezonā, jo šīs struktūrvienības darbinieki izveidoja SIA – advokātu biroju, kurš ietilpst LZAP pārraudzībā NILLTPF novēršanas jomā.
- 8.21.6. LZRA veic mērķpārbaudes, kuru ietvaros tiek pārbaudīts, vai zvērinātu revidentu prakses, sniedzot visus profesionālos pakalpojumus, tostarp revīzijas pakalpojumus, izpilda Novēršanas

⁵⁴³ Ieskaitot pašnodarbinātos zvērinātos revidentus.

likuma un Sankciju likuma prasības. Papildus tam LZRA veic kompleksās pārbaudes, kuru ietvaros tiek pārbaudīta revīzijas pakalpojumu kvalitātes nodrošināšana zvērīnātu revidentu praksēs, tostarp atbilstība Novēršanas likuma un Sankciju likuma prasībām.

Tabula Nr. 8.21.1 – pārskata periodā veiktās pārbaudes un to rezultāti.

	2020.–2021. gada sezona	2021.–2022. gada sezona
Klātienes pārbažu skaits	57	71
t. sk. tikai par NILLTPF novēršanu	26	19
t. sk. NILLTPF novēršanas u. c. uzraudzības jomas	31	52
Neklātienes pārbažu skaits	7	-
t. sk. saistītas ar NILLTPF novēršanu	6	-
Pārkāpumi un sankcijas, ko piemēro LZRA		
Skaitis	4	2
Soda veids	Revidentiem piemēroti korektīvie pasākumi par konstatētajiem trūkumiem. Pārkāpumi netika konstatēti.	2 Zvērinātu revidentu komercsabiedrībām apturētas licences uz 6 mēnešiem

- 8.21.7. 2022. gadā pirmo reizi 2 zvērīnātu revidentu komercsabiedrības sodītas ar licences apturēšanu uz 6 mēnešiem. Līdz ar to sektora vērtējums par administratīvo sankciju pieejamību un piemērošanu sektorā pārskata periodā ir uzlabojies.
- 8.21.8. Saskaņā ar FID iesniegto informāciju zvērīnātu revidentu sektora pārskata periodā iesniegto ziņojumu skaits ir bijis svārstīgs, 2022. gadā (36 ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem) demonstrējot būtisku pieaugumu gan salīdzinājumā ar 2020. (29 ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem), gan 2021. gadu (10 ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem). Balstoties uz uzkrāto iepriekšējo gadu pieredzi un zināšanām par zvērīnātu revidentu darba specifiku, LZRA secina, ka zvērīnātu revidentu ziņotie aizdomīgie darījumi tiek parasti identificēti, sniedzot gada pārskatu revīzijas pakalpojumus. To apstiprina arī FID apkopotā informācija par zvērīnātu revidentu sektora iesniegto ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem vidējo vecumu, kas norāda, ka ziņojumos iekļautie darījumi notikuši pirms 1-2 gadiem, kas ir saskaņīgi ar faktu par vēsturiskas finanšu informācijas revīziju. Balstoties uz FID apkopoto statistiku, secināms, ka zvērīnātu revidentu spēja identificēt aizdomīgus darījumus pastāvīgi uzlabojas.
- 8.21.9. Ziņojumos par aizdomīgajiem darījumiem izmantotās tipoloģijas ir atbilstošas zvērīnātu revidentu sektora specifikai, jo revīzijas pakalpojumu sniegšanas laikā revidenti var identificēt būtiskus darījumus, kam piemīt pazīmes, kas var radīt aizdomas par izvairīšanos no nodokļu nomaksas. Pārliecinoši lielākā daļa no pārskata periodā zvērīnātu revidentu sniegtajiem ziņojumiem saistīta ar iespējamiem noziedzīgiem nodarījumiem nodokļu jomā.
- 8.21.10. Zvērinātu revidentu sniegtie pakalpojumi paši par sevi nerada NILL draudus, tā kā risks par zvērīnātu revidentu sniegtu pakalpojumu izmantošanu NILL ir zems. Tomēr NILL draudi, kas izriet no citiem ārējiem procesiem, ietekmē vidi, kurā darbojas zvērīnātu revidentu klienti, un var veicināt šo klientu noziedzīgus nodarījumus. Zvērinātu revidentu klientiem ir raksturīgi NILL draudi, ko rada noziedzīgi nodarījumi nodokļu jomā, koruptīvi noziedzīgi nodarījumi saistībā ar publisko iepirkumu jomu, nacionālo un starptautisko sankciju pārkāpumi.
- 8.21.11. Ņemot vērā sektora risku novērtējuma ietvaros veikto analīzi par draudu līmeni un ievainojamības līmeni, kā arī pārskata periodā novērotos uzlabojumus ievainojamības mazināšanā, zvērīnātu revidentu sektora NILL risks salīdzinājumā ar NRA 2020 ir mazinājies un šobrīd vērtējams kā vidēji zems.
- 8.21.12. Zvērinātu revidentu sektorā identificēto risku mazinošu pasākumu priekšlikumi:
- 8.21.12.1. FID un TAI regulārāk nodrošināt UKI ar informāciju par aktuālajiem NILLTPF novēršanas paņēmieniem un tipoloģijām, lai UKI to varētu tālāk nodot saviem uzraugamajiem.
- 8.21.12.2. uzlabot zvērīnātu revidentu izpratni par noziedzīgiem nodarījumiem nodokļu jomā, organizējot specializētas apmācības, pieaicinot ekspertus no VID u. c. institūcijām.
- 8.21.12.3. uzlabot Novēršanas likuma subjektu izpratni par paņēmieniem sankciju pārkāpšanas un apiešanas jomā, iegūstot informāciju no FID un TAI par

konstatētajiem raksturīgākajiem sankciju pārkāpšanas un apiešanas paņēmieniem un organizējot specializētas apmācības.

8.22. Nekustamā īpašuma darījumu starpnieki

- 8.22.1. Uz 2020. gada 31. decembri VID uzraudzībā bija 1385 NĪ starpnieki, no kuriem 102 NĪ starpnieki minēto darbības veidu reģistrēja pirmo reizi. Uz 2021. gada 31. decembri VID uzraudzībā bija 1511 NĪ starpnieki, no kuriem 208 NĪ starpnieki minēto darbības veidu reģistrēja pirmo reizi. Uz 2022. gada 31. decembri VID uzraudzībā bija 1429 NĪ starpnieki, no kuriem 129 NĪ starpnieki minēto darbības veidu reģistrēja pirmo reizi.
- 8.22.2. Saskaņā ar NRA 2020 norādīto uz 2019. gada 31. decembri VID uzraudzībā bija 1508 NĪ starpnieki. Tātad, salīdzinot ar iepriekšējo vērtēšanas periodu, secināms, ka ar katru gadu NĪ starpnieku skaitam ir tendence samazināties, izņemot 2021. gadu, kad NĪ starpnieku skaits salīdzinājumā ar 2019. gadu nebūtiski palielinājās. Pārskata perioda beigās ir par 5 % mazāk NĪ starpnieku nekā uz NRA 2020 pārskata perioda beigām.
- 8.22.3. 2020. gada 1. augustā stājās spēkā Nekustamā īpašuma darījumu starpnieku darbības likums, kas noteic, ka turpmāk visiem NĪ starpniekiem jābūt reģistrētiem NĪ darījumu starpnieku reģistrā. Sākot ar 2021. gada 1. jūliju, starpniecības pakalpojumus drīkst sniegt tikai personas, kuras iekļautas NĪ darījumu starpnieku reģistrā. Nekustamā īpašuma darījumu starpnieku darbības likums nosaka NĪ starpnieku darbības tiesisko pamatu, nodrošina NĪ starpnieku darbības uzraudzību, tostarp paredz iespēju izslēgt NĪ starpnieku no NĪ starpnieku reģistra par būtiskiem normatīvo aktu pārkāpumiem. NĪ starpnieku reģistra ieviešana sekmēs stabilu, drošu un uzticamu starpniecības pakalpojumu sniegšanu, kā arī novērsīs NILLTPF, izmantojot tādas NĪ darījumus, kuros sniegti starpniecības pakalpojumi, kā arī nodrošinās NĪ starpnieku darbības uzraudzību, cita starpā paredzot iespēju izslēgt NĪ starpnieku no NĪ starpnieku reģistra, ja viņš ir būtiski pārkāpis Novēršanas likuma prasības.
- 8.22.4. Par NĪ starpnieku var būt tāda fiziskā persona, kura atbilstoši Novēršanas likumam ir izveidojusi IKS, nav sodīta par tīša nozieguma izdarīšanu pret īpašumu, tīša nozieguma izdarīšanu tautsaimniecībā vai tāda nozieguma izdarīšanu, kas saistīts ar terorismu, vai kura ir sodīta par šādiem noziegumiem, bet kurai sodāmība ir noņemta vai dzēsta, kā arī ir apdrošinājusi savas profesionālās darbības civiltiesisko atbildību. Tāpat par NĪ starpnieku var būt juridiskā persona vai personālsabiedrība, kura atbilstoši Novēršanas likumam ir izveidojusi IKS, kuras valdes locekļi, biedri un PLG (fiziskās personas) nav sodīti par tīša nozieguma izdarīšanu pret īpašumu, tīša nozieguma izdarīšanu tautsaimniecībā vai tāda nozieguma izdarīšanu, kas saistīts ar terorismu, vai ir sodīti par šādiem noziegumiem, bet sodāmība ir noņemta vai dzēsta un kurai nav piemērots piespiedu ietekmēšanas līdzeklis (likvidācija) vai tāda tiesību ierobežošana, kas liedz sniegt starpniecības pakalpojumus un kura ir apdrošinājusi savas profesionālās darbības civiltiesisko atbildību.
- 8.22.5. EM savā tīmekļvietnē uztur publiski pieejamu reģistru. Persona, kas vēlas uzsākt starpniecības pakalpojumu sniegšanu, iesniedz EM iesniegumu un pievieno profesionālās darbības civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas polises kopiju, apliecinājumu, ka personai ir izveidota IKS atbilstoši Novēršanas likumam, kompetentās iestādes izziņu par sodāmības neesamību, ja NĪ darījumu starpnieks ir ES pilsonis vai ES dalībvalstī reģistrēts komersants, kā arī dokumentus, kas apliecina, ka komersantam nav piemērots piespiedu ietekmēšanas līdzeklis (likvidācija) vai tāda tiesību ierobežošana, kas liedz sniegt starpniecības pakalpojumus.
- 8.22.6. EM izslēdz NĪ starpnieku no reģistra, ja tas ir izslēgts no komercreģistra, NĪ starpnieks kā saimnieciskās darbības veicējs ir izslēgts no Nodokļu maksātāju un nodokļu maksātāju struktūrvienību reģistra, uz NĪ starpnieka iesnieguma pamata, NĪ starpnieks neatbilst Nekustamā īpašuma darījumu starpnieku darbības likumā noteiktajām prasībām, kā arī citos gadījumos.
- 8.22.7. NĪ starpnieku galvenais pienākums ir sniegt vispusīgu un patiesu informāciju par ļoti plašu jautājumu loku, kas nav tikai cena vai īpašuma vispārīgs raksturojums, bet arī apsaimniekošanas, būvniecības un nodokļu jautājumi. Līdz NĪ starpnieku reģistra ieviešanai par NĪ starpnieku varēja būt ikviens persona. Pat, ja šī persona bija pārkāpusi Novēršanas likuma prasības, viņai nebija aizliegts turpināt sniegt starpniecības pakalpojumus. Tas nekādi neapdraud NILL risku novēršanu. Šobrīd, kad Latvijā pastāv NĪ darījumu starpniecības pakalpojumu regulējums, ir iespēja nodrošināt šo personu profesionālās darbības pilnvērtīgu uzraudzību, lai novērstu NILLTPF un sekmētu stabilu, drošu un uzticamu starpniecības pakalpojumu sniegšanu.

- 8.22.8. Atbilstoši Novēršanas likuma 3. panta pirmās daļas 6. punktā noteiktajam (likuma redakcijā, kas bija spēkā līdz 2021. gada 11. jūlijam) Novēršanas likuma subjekti ir personas, kas darbojas kā aģenti vai starpnieki darījumos ar NĪ, tostarp gadījumos, kad tās rīkojas kā NĪ nomas starpnieki, attiecībā uz darījumiem, kuriem ikmēneša nomas maksa ir 10 000 EUR vai lielāka. Kopš 2021. gada 12. jūlija, kad stājās spēkā grozījumi Novēršanas likumā, atbilstoši šā likuma 3. panta pirmās daļas 6. punktā noteiktajam šā likuma subjekti ir NĪ starpnieki. NĪ darījumu starpniecības pakalpojumi ietver tādu pakalpojumu sniegšanu kā par atlīdzību saimnieciskās darbības ietvaros sniegti pakalpojumi: NĪ darījuma piedāvājuma izteikšana, NĪ darījuma noslēgšanai nepieciešamo sarunu vešana un dokumentu sagatavošana, NĪ darījuma noteikumu (tostarp ar darījumu saistīto tiesību un pienākumu) sagatavošana un izskaidrošana.
- 8.22.9. Pārskata periodā VID veiktajā aptaujas anketā 39% NĪ darījumu starpnieku norādīja, ka to gada apgrozījums 2021. gadā nepārsniedza 10 000 EUR. Visbiežāk tika izvēlēts apgrozījums robežās no 20 000 līdz 40 000 EUR, ko atzīmējuši 20% NĪ starpnieku. Tikai 1 % norādījuši, ka to apgrozījums pārsniedz 1 milj. EUR. Tādējādi var secināt, ka NĪ starpnieku apgrozījums attiecībā pret kopējo nefinanšu sektoru ir neliels. Attiecībā uz NĪ starpnieku klientu raksturojumu, jāatzīmē, ka 14 % NĪ starpnieku apkalpo augsta riska klientus, 5 % klientu ir PNP, un 5 % klientu ir no NVS, 13 % NĪ starpnieku ir klienti no EEZ valstīm, un 80 % klienti ir Latvijas rezidenti un Latvijā reģistrētas juridiskas personas.
- 8.22.10. Salīdzinot ar NRA 2020 pārskata periodu, secināms, ka veikto (klātienēs) pārbaūžu skaits ir palielinājies, kas ir izskaidrojams ar to, ka NĪ starpnieku reģistrs ir valsts atzīts un publisks, tādējādi tika veiktas pārbaudes NĪ starpniekiem, lai minēto reģistru pārskatītu un sakārtotu. Vienlaikus konstatēto pārkāpumu skaits ir samazinājies.

Tabula Nr. 8.22.1 – Veikto pārbaūžu skaits NĪ starpniekiem, 2019.–2022. gads

	2019. gads	2020. gads	2021. gads	2022. gads
Klātienēs pārbaudes	58	76	124	159
Neklātienēs pārbaudes	230	29	29	4

- 8.22.11. 2020. gadā sankcijas par Novēršanas likuma un Sankciju likuma pārkāpumiem tika piemērotas 16 subjektiem, kas ir reģistrējušies kā NĪ starpnieki:
- 8.22.11.1. 5 lēmumi par darbības apturēšanu, piemērojot liegumu izmaiņu reģistrācijai komercreģistrā komercsabiedrības reorganizācijai un dalībnieku maiņai, papildus piemērojot soda naudu;
- 8.22.11.2. 16 lēmumi par soda naudu par kopējo vērtību 14 550 EUR apmērā.
- 8.22.12. 2021. gadā sankcijas par Novēršanas likuma un Sankciju likuma pārkāpumiem tika piemērotas 5 subjektiem, kas ir reģistrējušies kā NĪ starpnieki:
- 8.22.12.1. 2 lēmumi par darbības apturēšanu, piemērojot liegumu izmaiņu reģistrācijai komercreģistrā komercsabiedrības reorganizācijai un dalībnieku maiņai;
- 8.22.12.2. 5 lēmumi par soda naudas piemērošanu kopā 11 050 EUR apmērā.
- 8.22.13. 2022. gadā sankcijas par Novēršanas likuma un Sankciju likuma pārkāpumiem tika piemērotas 31 subjektam, kas ir reģistrējies kā NĪ starpnieks:
- 8.22.13.1. 4 lēmumi par darbības apturēšanu, piemērojot liegumu izmaiņu reģistrācijai komercreģistrā komercsabiedrības reorganizācijai un dalībnieku maiņai;
- 8.22.13.2. 30 lēmumi par soda naudas piemērošanu kopā 14 750 EUR apmērā.
- 8.22.14. Pārbaudēs pie NĪ starpniekiem biežāk konstatētie pārkāpumi: nav veikts NILLTPF riska novērtējums, IKS izstrādāta nepilnīgi – nav aktualizēta, nav veikta klientu identifikācija un izpēte, nav savlaicīgi paziņots VID par darbības veidu un atbildīgās personas iecelšanu, nav veikts sankciju pārkāpšanas riska novērtējums, nav izstrādāta sankciju pārkāpšanas riska pārvaldīšanas IKS un nav noskaidroti PLG.
- 8.22.15. FID 2020. gadā ir saņemti 8 ziņojumi, 2021. gadā saņemti 10 ziņojumi un 2022. gadā saņemti 4 ziņojumi no NĪ starpniekiem par aizdomīgiem darījumiem. Ziņojumu skaits, iespējams, neatspoguļo prezumēto sektora riska ekspozīciju, ņemot vērā, ka ziņojumus ir snieguši tikai divi dažādi Novēršanas likuma subjekti – 21 jeb 95% no tiem ir sniedzis viens un tas pats subjekts un vienu ir sniedzis cits NĪ starpnieks.
- 8.22.16. Papildus ievainojamību paaugstinošs faktors pārskata periodā ir apstākļi, ka FID iesaldējis 91 nekustamo īpašumu. Iesaldēto nekustamo īpašumu skaitam ir tendence samazināties –

2020. gadā iesaldēti 45, 2021. gadā – 28 un 2022. gadā 18 nekustamie īpašumi. Arī šis rādītājs rada bažas par zemo ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem skaitu.

- 8.22.17. Pēc TAI sniegtās informācijas pārskata periodā uzsākti 4 kriminālprocesi, kuros iesaistīts nekustamā īpašuma tirgotāju un pārvaldītāju sektors. Viens no procesiem uzsākts VP par iespējamu narkotisko / psihotropo vielu neatļautu iegādāšanos, pārvadāšanu realizācijas nolūkā un realizāciju, iespējams, lielā apmērā un organizētā grupā. NILL lielā apmērā veikta, iegādājoties kustamos un NĪ vairāk nekā 400 000 EUR vērtībā, reģistrējot tos uz sava un trešo personu vārdiem, vismaz sākot no 2004. gada. 3 procesus pārskata periodā uzsākusi VID NMPP. Tie visi saistīti ar Latvijas un ārvalstu juridisko personu aizdomīgiem finanšu darījumiem, kas, iespējams, saistīti ar izvairīšanos no nodokļu nomaksas lielā apmērā un NILL lielā apmērā, kas veikta laika periodā no 2016. līdz 2020. gadam. Vienā no šiem procesiem pierādījumi liecina, ka NILL veikta par vismaz 7,7 milj. EUR.
- 8.22.18. NĪ starpnieku sektoram galvenie identificētie riski:⁵⁴⁴
8.22.18.1. apzināta NILL darījumu strukturēšana un organizēšana;
8.22.18.2. apzināta nezīņošana par aizdomīgiem darījumiem;
8.22.18.3. apzināta saimnieciskās darbības un Novēršanas likuma subjekta statusa neregistrēšana.
- 8.22.19. Pārskata periodā sektora riska līmeņa novērtējums ir vidēji augsts, kas salīdzinājumā ar iepriekšējo NRA 2020 nav mainījies. Sektora identificēto risku mazinošo pasākumu priekšlikumi: turpināt uzlabot sektorā iesaistīto darbinieku zināšanas NILL jomā un pilnveidot izpratni par NILLTPF riskiem, turpināt uzlabot aizdomīgu darījumu uzraudzības un ziņošanas mehānismu un stiprināt uzraudzības pasākumu efektivitāti.

8.23. Izložu un azartspēļu organizatori

- 8.23.1. Azartspēļu un izložu likums paredz atšķirīgu pieeju izložu un azartspēļu organizēšanai. Valsts mēroga izložu organizēšanas monopols pieder valstij – valsts mēroga izlozes organizē VAS „Latvijas Loto”, kuras 100% kapitāla daļu turētāja ir FM. Savukārt vietējā mēroga vai vietējā mēroga vienreizējās izlozes var organizēt juridiskās personas, tostarp atsevišķos gadījumos arī biedrības vai reliģiskās organizācijas. Latvijā azartspēles un izlozes drīkst organizēt tikai pēc attiecīgo azartspēļu vai izložu licenču saņemšanas. Azartspēļu un izložu licences izsniedz IAUI. Licence tiek izsniegta uz nenoteiktu laiku, bet katru gadu tā ir jāpārreģistrē IAUI. Kritēriji licences saņemšanai ir noteikti Azartspēļu un izložu likuma 3. nodaļā.
- 8.23.2. Uz 2022. gada 31. decembri azartspēļu organizēšanas tirgū darbojās 19 licencēti azartspēļu organizētāji. To pārvaldībā ir 204 spēļu zāles, 84 totalizatoru likmju pieņemšanas punkti, 2 kazino, 1 bingo zāle, kā arī 18 organizētājiem piešķirtas interaktīvo azartspēļu organizēšanas licences. Pārskata periodā samazinājies kazino un spēļu zāļu skaits, bet ir pieaudzis interaktīvo azartspēļu licenču skaits. 2020. gadā, ņemot vērā Covid-19 ierobežojumus un sektora nevienmērīgu darbību, ieņēmumi no azartspēlēm veidoja 159,647 milj. EUR, 2021. gadā – 128,044 milj. EUR, savukārt 2022. gadā vērojams kāpums, sasniedzot – 264,776 milj. EUR. Covid-19 ierobežojumu dēļ ievērojami pieaudzis interaktīvo azartspēļu īpatsvars sektorā. 2020. gadā interaktīvo azartspēļu ieņēmumu īpatsvars (%) no kopējiem azartspēļu ieņēmumiem sastādīja 35,61%, 2021. gadā – 85,17 % un 2022. gadā – 46,83%.
- 8.23.3. Latvijas Republikā izložu un azartspēļu organizēšanas jomā nacionālā līmenī ir izstrādāts un darbojas tiesiskais regulējums par NILLTPF novēršanu, kā arī ir paredzēta uzraudzības iestāde – IAUI. Azartspēļu un izložu organizēšanas jomā ir paredzēta stingra uzraudzība, kura paredz licencēšanas procedūras un izpētes NILLTPF novēršanas jomā (PLG noskaidrošanu, valdes un atbildīgo personu reputācijas pārbaudes, finanšu darījumu analīzes utt.), kā arī sankciju piemērošanu par azartspēļu un izložu organizēšanas pārkāpumiem un pārkāpumiem NILLTPF novēršanas jomā. Tiesiskais regulējums paredz skaidrās naudas darījumu ierobežošanu (līdz 7200 EUR) azartspēļu un izložu organizēšanā, kā arī klientu darījumu 2000 EUR un vairāk identificēšanu un klientu izpēti. 2022. gadā noslēdzās pārejas periods, kurā pašvaldības anulēja atļaujas spēļu zāļu atvēršanai, izņemot 4 un 5 zvaigžņu viesnīcās, kurās azartspēles rīkot drīkst.
- 8.23.4. IAUI piemēro dažādus NILLTPF novēršanas pārbaudes veidus – gan klātienē, gan neklātienē, lai maksimāli efektīvi ar pieejamajiem cilvēkresursiem un tehnisko nodrošinājumu veiktu

⁵⁴⁴ FID NĪ sektora NILL riskus vērtējis padziļināti pētījuma “Nekustamo īpašumu un būvniecības sektora noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas risku novērtējums” ietvaros. Pieejams: https://fid.gov.lv/uploads/files/2023/N%C4%AA%2Cb%C5%ABvniec%C4%ABba_risku%20nov%C4%93rt%C4%93jums.pdf.

uzraudzību. NILLTPF novēršanas klātienē pārbaudes tiek veiktas klātienē azartspēļu vai izložu organizēšanas vietās – spēļu zālēs, kazino, totalizatora un likmju pieņemšanas vietās, bingo zālēs, izložu biješu pārdošanas punktos, azartspēļu vai izložu organizētāja birojā. NILLTPF novēršanas neklātienē pārbaudēs tiek pārbaudīti azartspēļu un izložu organizētāja dokumentācija vai informācija, kas nodrošina Novēršanas likuma prasību izpildi un to piemērošanu, vai interaktīvo azartspēļu vai izložu organizētāja interaktīvo azartspēļu vai izložu organizēšanas sistēmu. Papildus tam IAUI amatpersonas piedalās visās ar kazino darbību saistītās inkasācijas procedūrās gan klātienē, gan attālināti, izmantojot speciālās grāmatvedības uzskaites sistēmas un videonovērošanas ierakstus. Savukārt kopš 2019. gada visi azartspēļu automāti ir saslēgti vienotā tīklā, kuram piekļuve ir nodrošināta IAUI, lai sekotu naudas plūsmai azartspēļu automātos, un šī informācija tiek izmantota mērķtiecīgu NILLTPF pārbažu veikšanai.

- 8.23.5. Pārskata periodā netika identificēti pārkāpumi, par kuriem būtu piemērojama azartspēļu un izložu organizēšanas licences apturēšana vai anulēšana, tomēr IAUI ir pieņēmusi 8 lēmumus par Novēršanas likuma normu pārkāpumiem, kā rezultātā, izteica 5 brīdinājumus un 3 gadījumos piemēroja soda naudu kopsummā par 65 263,90 EUR.
- 8.23.6. Pārskata periodā IAUI turpināja veikt apmācības NILLTPF novēršanas jomā, lai pilnveidotu nozares subjektu apzināšanās līmeni: 2020. gadā – 6 apmācības, 2021. gadā – 9 un 2022. gadā – 7. IAUI darbiniekiem kopā tika veiktas 3 apmācības.
- 8.23.7. Pārskata periodā kopējais sektora ziņojumu skaits par aizdomīgiem darījumiem bija 69. Tomēr pārskata periodā tika atklāta problemātiska aizdomīgu darījumu atklāšanas procesā, it īpaši klātienē azartspēļu vietās – spēļu zālēs. Azartspēļu organizētāju darbinieki, kas tieši saistīti ar klientu apkalpošanu, aizdomīga darījuma pazīmes nepārzina atbilstošā apjomā. Spēja identificēt aizdomīgu darījumu ir tieši atkarīga no darbinieku spējas identificēt pazīmes, kas raksturo aizdomīgu darījumu un ļauj savlaicīgi reaģēt uz iespējamu NILLTPF apdraudējumu. Aizdomīgu darījumu atklāšana neklātienē azartspēļu organizētājiem notiek rezultatīvāk, jo tie izmanto inovatīvas tehnoloģijas darījumu pēctecības izsekošanā. Interaktīvo azartspēļu organizētāji joprojām ir aktīvākie ziņotāji, aptuveni 75% no ziņojumiem par aizdomīgiem darījumiem pārskata periodā iesniedza interaktīvo azartspēļu organizētāji.
- 8.23.8. Izložu un azartspēļu organizētāji turpina veikt regulāras NILLTPF novēršanas jomas apmācības, tomēr apmācību kvalitāte un apgūto zināšanu pēcpārbažu kvalitāte rezultējās nepietiekamā darbinieku zināšanu līmenī un nespējā pielietot zināšanas praksē.
- 8.23.9. Pārskata periodā Covid-19 ierobežojumi samazināja azartspēļu pakalpojumu pieejamību klientiem, tādējādi samazinot skaidras naudas apriti klātienē izložu un azartspēļu pakalpojumos, tomēr pēc ierobežojumu atcelšanas ir novērots skaidras naudas darījumu pieaugums. Sektoram ir raksturīgi skaidras naudas darījumi klātienē azartspēlēs. Azartspēļu un izložu organizētāju klienti vienā apmeklējuma reizē var veikt darījumus gan skaidrā, gan bezskaidrā naudā.
- 8.23.10. Daļēja azartspēļu pakalpojuma anonimitāte ir raksturīga klātienē azartspēļu organizēšanas vietās – spēļu zālēs, totalizatora likmju pieņemšanas punktos un bingo zālēs. Klients var piedalīties klātienē azartspēlēs, izņemot kazino, līdz 2000 EUR sliekšņa sasniegšanai bez reģistrēšanas / identifikācijas jeb anonīmi.
- 8.23.11. Ņemot vērā sektora ievainojamības faktoros, var secināt, ka noziedzīgi nodarījumi, kas rada būtiskākos NILL draudus klātienē azartspēļu pakalpojumiem, ir noziedzīgi nodarījumi nodokļu jomā, akcīzes preču nelikumīga aprīte, kā arī narkotisko vielu nelikumīga aprīte. Neklātienē azartspēlēm būtiskākos NILL draudus rada noziedzīgi nodarījumi nodokļu jomā, kā arī manipulācijas ar sporta sacensībām, kas ir aktuālas gan neklātienē, gan klātienē azartspēlēs un totalizatoru likmju pieņemšanas vietās.
- 8.23.12. Ņemot vērā klātienē azartspēļu pakalpojumu daļēju anonimitāti, skaidras naudas apriti un deklarēto laimestu skaitu, NILL metode, kad notiek spēles līdzekļu iegāde par noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem un to saņemšana atpakaļ laimestu formā, sektorā joprojām ir aktuāla.
- 8.23.13. Pārskata periodā līdzekļu uzglabāšana azartspēļu kontā kļuva raksturīga ne tikai neklātienē azartspēlēs, bet arī klātienē azartspēlēs ar klientu karšu ieviešanu. Līdzekļu iemaksas neklātienē azartspēļu klienta kontā vai iemaksa klienta kartē un izmaksa atpakaļ uz bankas kontu bez piedalīšanās spēlē vai minimālu / nebūtisku piedalīšanos, lai maskētu mērķi, tādējādi radot iespaidu par laimestu saņemšanu vai sadalot laimestu daļās, izvairoties no nodokļu samaksas.

- 8.23.14. Neklātienēs azartspēlēs likmes var tikt izdarītas uz vairākiem iespējamajiem iznākumiem, tādējādi mazinot vai pilnībā izslēdzot risku zaudēt naudu, kā arī tiešsaistes pokerā pastāv risks par spēlētāju vienošanos un apzinātu spēles zaudēšanu. Proti, gan klātienēs, gan neklātienēs azartspēles var tikt izmantotas noziedzīgi iegūtu līdzekļu tēriņiem, tādējādi noziedznieki noziedzīgi iegūtus līdzekļus iztērē kā dzīvesveida tēriņus bez nodoma veikt NILL, bet izklaidei – kā pašpatēriņu.
- 8.23.15. Pārskata periodā azartspēļu un izložu sektorā tika identificēti šādi NILLTPF riski:
- 8.23.15.1. azartspēļu sektora pakalpojumu izmantošana noziedzīgi iegūtu līdzekļu uzglabāšanai vai kustībai;
- 8.23.15.2. azartspēļu pakalpojumu izmantošana NILL, iegādājoties spēles dalības līdzekļus par noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem un to saņemšana laimestā;
- 8.23.15.3. noziedzīgi iegūtu līdzekļu izmantošana dzīvesveida tēriņiem azartspēlēs.
- 8.23.16. Pārskata periodā sektora riska līmeņa novērtējums paliek nemainīgs pret NRA 2020 pārskata periodu – vidēji augsts.
- 8.23.17. Izložu un azartspēļu organizētāju NILLTPF risku mazinošu pasākumu priekšlikumi:
- 8.23.17.1. pilnveidot IKS pasākumu piemērošanu līdzekļu uzglabāšanas pastiprinātai kontrolei azartspēļu klientu kontos un lojalitātes kartēs;
- 8.23.17.2. obligāta azartspēļu organizētāju klientu reģistrācija azartspēļu organizēšanas vietās – spēļu zālēs, totalizatora un derību likmju pieņemšanas vietās un bingo zālēs;
- 8.23.17.3. pilnveidot IKS pasākumus par laimesta autentiskuma pārbaudi;
- 8.23.17.4. pilnveidot azartspēļu automatizētu uzskaites sistēmu, tajā iekļaujot pirmdatus par spēļu zālēm, interaktīvajām azartspēlēm, totalizatoru un derību likmju pieņemšanas vietām un kazino;
- 8.23.17.5. Novēršanas likuma subjektu apmācības procesa pilnveide un darbinieku zināšanu pēcpārbažu ieviešana.

8.24. Ārpustiesas parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji

- 8.24.1. 2020. gadā Latvijā darbojās 29 PTAC licencēti parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji, 2021. gadā vidēji 24 un 2022. gadā – 20. Sektoram nodoto lietu skaits un parāda lietu kopējā summa norādīta tabulā Nr. 8.24.1. Detalizēti dati par nozares statistiku katrus 12 mēnešus tiek publicēti PTAC interneta vietnē.⁵⁴⁵

Tabula Nr. 8.24.1 – Ārpustiesas parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem nodoto lietu skaits un parāda lietu summa

	2020. gads	2021. gads	2022. gads ⁵⁴⁶
Licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju apgrozījums	28,1 milj. EUR	39,0 milj. EUR	26,7 milj. EUR
Aktīvu kopsumma	102,8 milj. EUR	102,1 milj. EUR	83,2 milj. EUR
Kopumā nodoto parāda lietu skaits	1 443 778	1 379 775	1 326 371
Parāda lietu kopējā summa	1 860,2 milj. EUR	1 777,3 milj. EUR	1 858,9 milj. EUR

- 8.24.2. Parādu ārpustiesas atgūšanas nozarē darbojas dažāda lieluma kapitālsabiedrības, t. sk. kapitālsabiedrības, kuru dalībnieki ir ārvalstu kapitālsabiedrības. Paralēli ārpustiesas parādu atgūšanas pakalpojuma sniegšanai atsevišķas kapitālsabiedrības sniedz arī cita veida pakalpojumus, piemēram, juridiskos pakalpojumus, kredītinformācijas pakalpojumu, kustamas mantas atgūšanas pakalpojumus, zvanu centra, IT attīstības pakalpojumu, kā arī nodarbojas ar preču tirdzniecību. Kā liecina PTAC 2023. gada sākumā veiktās aptaujas rezultāti, 19% no licencētajiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem citu uzņēmējdarbības jomu procentuālais apmērs no apgrozījuma pārsniedz 75%, savukārt, parādu atgūšana kā vienīgais nodarbošanās veids ir 42,9% no licencētajiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem.
- 8.24.3. Licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju klienti pārsvarā ir juridiskas personas – kredītiestādes, patērētāju kreditēšanas pakalpojuma sniedzēji, elektronisko sakaru pakalpojumu sniedzēji, apsaimniekošanas un komunālo pakalpojumu sniedzēji, medicīnas

⁵⁴⁵ Pieejams: <https://www.ptac.gov.lv/lv/statistika-par-arpustiesas-paradu-atgusanas-sektoru>.

⁵⁴⁶ Dati par nozares apgrozījumu un aktīvu kopsummu par 2022. gadu norādīti par 16 parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem (informācijas nav par ārvalstu komersanta PlusPlus Baltic OU filiāli Latvijā, SIA Intrum Latvia, SIA Baltic Business Advice un SIA Skogsrav).

(ārstniecības) pakalpojumu sniedzēji, kā arī citas preču un pakalpojumu sniegšanas nozares. Uz 2021. gada beigām licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju kopējais klientu skaits bija 2702 klienti, savukārt 2022. gada beigās licencētajiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem kopā bija 2139 klienti. Arī licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju augsta riska klientu skaits 2022. gadā samazinājies no 103 (2021. gada beigās) uz 66 (pārskata perioda beigās).

- 8.24.4. Pārskata periodā PTAC kopumā veica 127 neklātienu un 7 klātienu licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju pārbaudes NILLTPF novēršanas jomā. Pilna apmēra klātienu pārbažu skaitu ietekmēja Covid-19 pandēmija.

Tabula Nr. 8.24.2 – Veiktās subjektu pārbaudes NILLTPF novēršanas jomā, 2020.–2022. gads

	2020	2021	2022	Kopā
Neklātiene:				
Piesaistītā finansējuma pārbaudes	0	4	11	15
PLG pārbaudes	1	0	1	2
Vispārīgās licenču prasību pārbaudes	4	6	12	22
Risku novērtējumu pārbaudes	3	14	1	18
Sabiedrības atbildīgo darbinieku pārbaudes (+procedūras)	0	1	3	4
IKS pārbaudes	0	2	3	5
Neklātienu komersantu pārbaudes (Projekti)	7	0	12	19
Citas	25	17	0	42
Kopā neklātienē:	40	44	43	127
Klātiene:				
Pilna apmēra kompleksās klātienu pārbaudes (Projekti)	3	3	1	7

- 8.24.5. Pārskata periodā PTAC saistībā ar NILLTPF novēršanas jomā konstatētiem pārkāpumiem pieņēma 17 lēmumus, t. sk. 2020. gadā – 5 lēmumus (2 gadījumos piemērots naudas sods par kopējo summu 5000 EUR), 2021. gadā – 3 lēmumus (1 gadījumā piemērots naudas sods par 4000 EUR), savukārt 2022. gadā – 9 lēmumus (neviens no gadījumiem nav piemērots naudas sods). Lēmumi pieņemti saistībā ar savai darbībai piemērotā NILLTPF riska novērtējumu, informācijas nesniegšanu PTAC, klātienu un / vai neklātienu pārbaudē konstatētiem pārkāpumiem, PTAC uzlikto tiesisko pienākumu neizpildi, kā arī licences pārreģistrācijas procesā konstatētiem NILLTPF novēršanas prasību pārkāpumiem.
- 8.24.6. Pārskata periodā parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju sektora pārstāvji FID snieguši 13 ziņojumus par aizdomīgiem darījumiem (2020. gadā – 6, 2021. gadā – 4 un 2022. gadā – 3 ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem). Lai arī vērojams skaita samazinājums pa gadiem, salīdzinājumā ar NRA 2020 pārskata periodu, kad 3 gadu periodu tika iesniegti tikai 2 ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem, ziņojumu skaits ir pieaudzis.
- 8.24.7. Vērtējot parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju spēju identificēt aizdomīgus darījumus, jāņem vērā vairāki nozarei raksturīgi apstākļi, kas tai skaitā ietekmē tās pievilcību NILL darbību veikšanai un secīgi šo darījumu atklāšanu. Piemēram, pirms darījuma veikšanas parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējs veic klienta izpēti, savukārt, maksājumus pēc darījuma attiecību uzsākšanas tas saņem no parādniekiem, kas ir klienta debitori un par kuriem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējs var iegūt ierobežotu informācijas apmēru. Tāpat var būt gadījumi, kad maksājumu veic persona, kuras kontaktinformācija parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējam nav pieejama, vai arī pats parādnieks pēc parāda apmaksas vairs nav ieinteresēts komunicēt ar parāda atgūvēju. Tā kā šīs nozares darbība pati par sevi emocionālā ziņā bieži tiek uztverta negatīvi, patērētāji nereti izvairās no saziņas.
- 8.24.8. Papildus jāņem vērā, ka licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju klienti pārsvarā ir ikdienā izmantotu pakalpojumu sniedzēji. 2020. gadā 49,5%, 2021. gadā – 49,7%, savukārt, 2022. gadā – 50,0% no kopējā patērētāju parādu portfeļa lietu skaita bija kredītiestāžu un patērētāju kredītiestāžu pakalpojumu sniedzēju nodotās parādu lietas, kuri paši ir Novēršanas likuma subjekti. Šo parādu lietu kopsumma 2020. gadā veidoja 91,6%, 2021. gadā – 91,8%, savukārt, 2022. gadā – 90,8% no parādu portfeļa kopsummas. Tā kā PTAC uzrauga tikai

parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju licencēto daļu⁵⁴⁷, drīzāk ticams, ka gadījumā, ja kāda persona grib veikt NILL, atgūstot fiktīvu parādu, tā izvēlēties parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju, uz kuru neattiecas prasības par licences saņemšanu.

- 8.24.9. Kopumā licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju spēja identificēt aizdomīgus darījumus vērtējama apmierinoši, tomēr uzraudzības ietvaros ir konstatētas pazīmes, kas rada aizdomas par atsevišķu parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju NILLTPF novēršanas IKS spēju identificēt aizdomīgus darījumus.
- 8.24.10. Ņemot vērā parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju sniegto pakalpojumu un identificētos nacionālos draudus, nozarei raksturīgi NILL draudi, ko rada bezskaidras naudas pārrobežu plūsma, noziedzīgi nodarījumi korupcijas jomā, noziedzīgi nodarījumi pret īpašumu un noziedzīgi nodarījumi nodokļu jomā.
- 8.24.11. Gan sektora ievainojamība, gan draudi, gan NILL risks pārskata periodā tāpat kā NRA 2020 ir vērtēti kā vidēji zems. Tas saistīts ar visaptverošu nozares izvērtējumu pārskata periodā, ņemot vērā, ka FID, veicot informācijas apkopošanu, neidentificēja sektora iesaisti pēc Krimināllikuma 195. panta uzsāktajos kriminālprocesos.
- 8.24.12. Parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju nozarē identificēto risku mazinošu pasākumu priekšlikumi:
 - 8.24.12.1. noteikt UKI tiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem, kuriem nav nepieciešams saņemt PTAC licenci (jāņem vērā, ka kritērijs ir licence, nevis tas, ka atgūst no juridiskām personām, proti, ja parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējs ir saņēmis PTAC licenci, tad tā darbības uzraudzība parāda atgūšanas jomā ir PTAC kompetencē);
 - 8.24.12.2. lai mazinātu NILLTPF risku cesijas darījumiem, kad parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji pērk vai pārdod parādu portfeļus, darījuma apmēram vai līdzīgi sekojošu darījumu apmēram sasniedzot noteiktu summu, paredzēt pienākumu informēt par darījumu UKI noteiktā termiņā un nepieciešamības gadījumā sniegt nepieciešamos dokumentus;
 - 8.24.12.3. precizēt PTAC vadlīnijas subjektiem un nodrošināt subjektu apmācību;
 - 8.24.12.4. palielināt pilna apmēra un mērķēto klātienēs pārbaūžu skaitu.

8.25. Transportlīdzekļu tirdzniecības pakalpojumu sniedzēji un to starpnieki

- 8.25.1. Uz 2020. gada 31. decembri VID uzraudzībā bija 264 transportlīdzekļu tirdzniecības pakalpojumu sniedzēji vai minētā pakalpojuma starpnieki (turpmāk – transportlīdzekļu tirgotāji), t.sk. juridiskās un fiziskās personas, no kurām 36 transportlīdzekļu tirgotāji minēto darbības veidu reģistrēja pirmo reizi. Uz 2021. gada 31. decembri VID uzraudzībā bija 256 transportlīdzekļu tirgotāji, no kuriem 47 transportlīdzekļu tirgotāji minēto darbības veidu reģistrēja pirmo reizi. Savukārt uz 2022. gada 31. decembri VID uzraudzībā bija 277 transportlīdzekļu tirgotāji, no kuriem 49 transportlīdzekļu tirgotāji minēto darbības veidu reģistrēja pirmo reizi.
- 8.25.2. Salīdzinot ar NRA 2020 pārskata periodu, secināms, ka transportlīdzekļu tirgotāju skaitam ir tendence nedaudz samazināties. Uz 2019. gada 31. decembri VID uzraudzībā bija 296 transportlīdzekļu tirgotāji, savukārt uz 2022. gada 31. decembri VID uzraudzībā bija 277 transportlīdzekļu tirgotāji, t. i., par 19 jeb 6 % transportlīdzekļu tirgotāju mazāk.
- 8.25.3. Par šī sektora Novēršanas likuma subjektu nodokļu maksātājs kļūst, īstenojoties nosacījumam, ka klienti maksājumu veic skaidrā naudā vai skaidru naudu par šo darījumu iemaksā kredītiestādē pārdevēja kontā 10 000 EUR vai lielākā apmērā. Kopumā vērtējot transportlīdzekļu tirdzniecības pakalpojumu sektoru, var secināt, ka tā izmērs un daļa ekonomikā ir vērtējama kā zema. Transportlīdzekļu tirdzniecības tirgus Latvijā sastāv no jauno automobiļu un lietoto automobiļu sektora. Lietotu automobiļu sektors jau vēsturiski veido būtisku daļu no kopējā tirgus. Svarīgi ir atzīmēt, ka bieži automobiļu pārdošanas / pirkšanas darījumi tiek veikti arī starp privātpersonām.

⁵⁴⁷ Licences nepieciešamību regulē Parādu ārpusiēšanas atgūšanas likuma 5. pants: *Parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzējs ir tiesīgs kreditora vārdā vai uzdevumā atgūt parādu, ja ir reģistrējies kā komersants vai profesionālās darbības veicējs un saņēmis speciālo atļauju (licenci) parāda atgūšanai. (...) minētā prasība nav attiecināma uz zvērinātiem advokātiem un pārvaldnieku atbilstoši Segto obligāciju likumā noteiktajam.* Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/252964-paradu-arpuستي-as-atgusanas-likums>.

- 8.25.4. Pamatojoties uz VID veikto sektora dalībnieku anketēšanu, 36% šīs nozares subjektu apgrozījums ir mazāks par 10 000 EUR. 20% subjektu apgrozījums pārsniedz 500 000 EUR un 13% no tiem apgrozījums pārsniedz 1 000 000 EUR. Autotransporta tirdzniecības pakalpojumu sniedzēju līdzīgi kā dārgmetālu tirdzniecības apgrozījumam ir lielāks sektora īpatsvars, kam apgrozījums pārsniedz 1 milj. EUR. Tas saistāms ar iesaistīto preču vērtību un tirgus cenām, taču kopumā sektora apgrozījuma ietekme uz nefinanšu sektora finansiālo stāvokli vērtējama kā maza.
- 8.25.5. 9% transportlīdzekļu tirgotāju apkalpo augsta riska klientus, 4% klientu ir PNP un 49% transportlīdzekļu tirgotāju pieņem skaidras naudas maksājumus. Savukārt 24% transportlīdzekļu tirgotāju klientu ir no EEZ, 3% – no NVS un 72% klientu ir Latvijas rezidenti un Latvijā reģistrētas juridiskas personas.
- 8.25.6. 2020. gadā tika veiktas 14 transportlīdzekļu tirgotāju klātienes pārbaudes un viena transportlīdzekļu tirgotāju neklātienes pārbaude. Savukārt 2021. gadā tika veiktas 32 transportlīdzekļu tirgotāju klātienes pārbaudes un 14 transportlīdzekļu tirgotāju neklātienes pārbaudes. 2022. gadā tika veiktas 11 klātienes pārbaudes. Vidējais soda naudas apmērs pārskata periodā veido 1508,33 EUR.
- 8.25.7. 2020. gadā sankcijas par Novēršanas likuma un Sankciju likuma pārkāpumiem tika piemērotas 11 subjektiem, kas ir reģistrējušies kā transportlīdzekļu tirgotāji:
- 8.25.7.1. 6 lēmumi par darbības apturēšanu, piemērojot liegumu izmaiņu reģistrācijai komercreģistrā komercsabiedrības reorganizācijai un dalībnieku maiņai;
- 8.25.7.2. 11 lēmumi par soda naudas piemērošanu 16 100 EUR apmērā.
- 8.25.8. 2021. gadā sankcijas par Novēršanas likuma un Sankciju likuma pārkāpumiem tika piemērotas vienam subjektam, kas ir reģistrējies kā transportlīdzekļu tirgotājs:
- 8.25.8.1. 1 lēmums par darbības apturēšanu, piemērojot liegumu izmaiņu reģistrācijai komercreģistrā komercsabiedrības reorganizācijai un dalībnieku maiņai;
- 8.25.8.2. 1 lēmums par soda naudas piemērošanu 2000 EUR apmērā.
- 8.25.9. 2022. gadā sankcijas par Novēršanas likuma un Sankciju likumu pārkāpumiem netika piemērotas subjektiem, kas ir reģistrējušies kā transportlīdzekļu tirgotāji. Piemēroto sankciju samazinājums izskaidrojams ar to, ka pārbaudes laikā tika konstatēts, ka transportlīdzekļu tirgotāji ir reģistrējušies kā Novēršanas likuma subjekti, bet darījumi skaidrā naudā 10 000 *euro* vai lielākā apmērā netika kontēti, tādējādi, arī netika piemērotas sankcijas.
- 8.25.10. Transportlīdzekļu tirgotājiem konstatētie pārkāpumi: nepilnīgi izstrādāta IKS, nav veikti klienta izpētes pasākumi, nav apzināti klienta NILLTPF riski, nav nodrošināta klientu identifikācijas un izpētes pasākumu dokumentu uzglabāšana, nav noskaidrots klienta PLG, nesadarbošanās ar VID un pieprasīto dokumentu neuzrādīšana, neiesniegšana un neziņošana par aizdomīgu darījumu FID.
- 8.25.11. FID 2020. gadā no transportlīdzekļu tirgotājiem nav saņemts neviens ziņojums par aizdomīgiem darījumiem, 2021. gadā FID saņemts viens ziņojums un 2022. gadā saņemti 3 ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem. Ziņojumu skaits joprojām neatspoguļo prezumēto sektora riska ekspozīciju, un tādējādi tiek paaugstināta sektora ievainojamība. Zemais ziņojumu skaits var liecināt par transportlīdzekļu tirgotāju nespēju identificēt aizdomīgus darījumus un iesniegt ziņojumus par tiem. To apliecina arī atsevišķās pārbaudēs konstatētais, ka transportlīdzekļu tirgotājs nebija ziņojis FID par aizdomīgu darījumu.
- 8.25.12. Pārskata periodā FID nosūtītajos ziņojumos par aizdomīgiem darījumiem sektora norādītās tipoloģijas: skaidras naudas darījumu apjoms nav raksturīgs klienta profilam un / vai uzņēmējdarbības veidam; nav skaidra līdzekļu izcelsme un / vai darījumu ekonomiskais pamatojums, jo klients nesniedz skaidrojumu, sniedz grūti pārbaudāmu skaidrojumu; par klientu, tā darījumu partneri vai pilnvaroto personu publiski pieejama negatīva informācija, kas kontekstā ar veiktajiem darījumiem rada aizdomas par NILL. Attiecībā uz aizdomīgu darījumu pazīmēm no transportlīdzekļu tirgotāju aptaujas datiem var secināt, ka 7% no tiem nepieciešama papildu informācija par klienta saimnieciskās darbības riska nozīmi aizdomīgu darījumu identificēšanā un 13% nepieciešama papildu informācija par jurisdikcijas nozīmi aizdomīgu darījumu identificēšanā.
- 8.25.13. Kā transportlīdzekļu tirdzniecības pakalpojumu sniedzēju un to starpnieku sektora ievainojamību mazinošs faktors minams Likuma "Par nodokļiem un nodevām" 30. panta pirmās daļas 1. punktā noteiktais, ka nodokļu maksātājiem, kas veic saimniecisko darbību, nav atļauts veikt skaidrā naudā darījumus, kuru summa pārsniedz 7200 EUR.

- 8.25.14. Galvenie sektoru ietekmējošie draudi, kas izriet no nacionālajiem draudiem:
 - 8.25.14.1. transportlīdzekļi var būt gala produkts integrācijā, noziedznieku dzīvesveida tēriņos. Īpašumtiesības var tikt slēptas caur juridisko personu veidojumu struktūrām, organizētajā noziedzīgajā grupā iesaistītajām personām, kā arī radniekiem un citām pietuvinātām personām;
 - 8.25.14.2. transportlīdzekļi var tikt izmantoti noziedzīgi iegūtu līdzekļu pārvēršanai citās vērtībās ar mērķi attālināt tos no sākotnējās izcelsmes vietas un veikt tālākpārdošanu. T. sk. shēmā apzināti vai neapzināti var tikt iesaistīts arī transportlīdzekļu tirgotājs.
- 8.25.15. Transportlīdzekļu tirgotāju sektorā galvenie identificētie riski:
 - 8.25.15.1. automobiļu pārdošana juridiskām personām ar čaulas veidojumu pazīmēm un darījumu strukturēšana, lai samazinātu maksājamo nodokļu apmēru;
 - 8.25.15.2. skaidras naudas maksājumu strukturēšana, nedeklarēšana un trešo pušu iesaistīšana.
- 8.25.16. Pārskata periodā sektora riska līmeņa novērtējums ir vidējs, kas salīdzinājumā ar NRA 2020 nav mainījies. Sektora identificēto risku mazinošo pasākumu priekšlikumi: turpināt uzlabot sektorā iesaistīto darbinieku zināšanas NILL novēšanas jomā un pilnveidot izpratni par NILLTPF riskiem, turpināt uzlabot aizdomīgu darījumu uzraudzības un ziņošanas mehānismu un stiprināt uzraudzības pasākumu efektivitāti.

8.26. Dārgmetālu, dārgakmeņu, to izstrādājumu tirdzniecība

- 8.26.1. Uz 2020. gada 31. decembri VID uzraudzībā bija 135 dārgmetālu tirgotāji, no kuriem 4 dārgmetālu tirgotāji minēto darbības veidu reģistrēja pirmo reizi. Uz 2021. gada 31. decembri VID uzraudzībā bija 123 dārgmetālu tirgotāji, no kuriem 7 dārgmetālu tirgotāji minēto darbības veidu reģistrēja pirmo reizi. Uz 2022. gada 31. decembri VID uzraudzībā bija 119 dārgmetālu tirgotāji, no kuriem 7 dārgmetālu tirgotāji minēto darbības veidu reģistrēja pirmo reizi.
- 8.26.2. Salīdzinot ar NRA 2020 pārskata periodu, secināms, ka dārgmetālu tirgotāju skaitam ir tendence samazināties. Uz 2019. gada 31. decembri VID uzraudzībā bija 159 dārgmetālu tirgotāji, savukārt uz 2022. gada 31. decembri VID uzraudzībā bija 119 dārgmetālu tirgotāji, t. i., par 40 jeb 25 % dārgmetālu tirgotājiem mazāk.
- 8.26.3. Par šī sektora Novēšanas likuma subjektu nodokļu maksātājs kļūst, īstenojoties nosacījumam, ka klienti maksājumu veic skaidrā naudā vai skaidru naudu par šo darījumu iemaksā kredītiestādē pārdevēja kontā 10 000 EUR vai lielākā apmērā.
- 8.26.4. Pamatojoties uz riska pieeju, VID NILL novēšanas pārvalde atlasa subjektus klātienē un neklātienē pārbaudīšanai. Pārbaudē tiek noskaidrots, vai Novēšanas likuma subjekts ir veicis darījumus, kad klienti maksājumu veic skaidrā naudā vai skaidru naudu par šo darījumu iemaksā kredītiestādē pārdevēja kontā 10 000 EUR vai lielākā apmērā. Attiecīgi pārbaudes var tikt veiktas gan pie reģistrētiem Novēšanas likuma subjektiem, gan pie personām, kas nav reģistrējušās, bet VID rīcībā esošā informācija liecina par Novēšanas likuma subjekta darbībām.
- 8.26.5. Nodarboties ar dārgmetālu, dārgakmeņu, to izstrādājumu tirdzniecību vai starpniecību minētajos darījumos var jebkurš komersants, kurš reģistrējas UR vai VID nodokļu maksātāju reģistrā kā saimnieciskās darbības veicējs. Netiek izvirzītas speciālās izglītības un profesionālās kvalifikācijas prasības. Ņemot vērā minēto, nav pārlicības par reģistrēto Novēšanas likuma subjektu – dārgmetālu tirgotāju – izglītības un profesionalitātes līmeni, jo nav ieviesti kritēriji saimnieciskās darbības uzsākšanai, kā arī nav licencēšanas. Nodokļu maksātāji, kas veic saimniecisko darbību ar dārgmetāliem, dārgakmeņiem un to izstrādājumiem, saimnieciskās darbības vietas reģistrē valsts sabiedrībā ar ierobežotu atbildību "Latvijas proves birojs".
- 8.26.6. VID pārskata periodā veicis sektora dalībnieku anketēšanu, t. sk. attiecībā uz to gada apgrozījumu. 31% dārgmetālu tirgotāju norādījuši, ka to gada apgrozījums nepārsniedz 10 000 EUR, savukārt 13% dārgmetālu tirgotāju norādīja, ka gada apgrozījums pārsniedz 1 milj. EUR. 19% sektora apgrozījums ir robežās no 160 000 EUR līdz 1 milj. EUR. Jāatzīmē gan, ka informācija par apgrozījumu var būt norādīta arī par visu saimniecisko darbību kopumā, ne tikai par dārgmetālu, dārgakmeņu, to izstrādājumu tirdzniecību vai starpniecību minētajos darījumos.

- 8.26.7. Šī sektora subjekti apkalpo vidēji 6% augsta riska klientus, 3% klientu ir PNP, un 75% dārgmetālu tirgotāju pieņem skaidras naudas maksājumus. Savukārt 22% subjektu klienti ir no EEZ, 2% subjektu klienti ir no NVS un 76% klientu ir Latvijas rezidenti un Latvijā reģistrētas juridiskās personas.
- 8.26.8. 2020. gadā tika veiktas 7 klātienes pārbaudes. Savukārt 2021. gadā tika veiktas 2 klātienes pārbaudes un 1 neklātienes pārbaude. 2022. gadā veiktas 5 klātienes pārbaudes. Vidējais soda naudas apmērs veido 550 EUR, kas ir mazāk nekā citiem sektoriem.
- 8.26.9. Salīdzinot ar NRA 2020 pārskata periodu, secināms, ka dārgmetālu tirgotāju skaitam ir tendence samazināties, savukārt veikto pārbažu skaits ir samazinājies nebūtiski.
- 8.26.10. 2020. gadā sankcijas par Novēršanas likuma un Sankciju likuma pārkāpumiem tika piemērotas 3 subjektam, kas ir reģistrējušies kā dārgmetālu tirgotāji: 3 lēmumi par soda naudu par kopējo summu 1750 EUR apmērā.
- 8.26.11. 2021. gadā sankcijas par Novēršanas likuma un Sankciju likuma pārkāpumiem tika piemērotas 1 subjektam, kas ir reģistrējies kā dārgmetālu tirgotājs – lēmums par soda naudas piemērošanu 450 EUR apmērā.
- 8.26.12. 2022. gadā dārgmetālu tirgotājiem sankcijas par Novēršanas likuma un Sankciju likuma pārkāpumiem nav piemērotas.
- 8.26.13. VID pārbaudēs dārgmetālu tirgotājiem konstatētie pārkāpumi: nepilnīgi izstrādāta IKS, nav apzināti klienta NILLTPF riski, nav savlaicīgi paziņots VID par darbības veidu un atbildīgo personu, nav veikta sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska novērtējums, nav izstrādāta sankciju pārkāpšanas un apiešanas riska pārvaldīšanas IKS.
- 8.26.14. FID 2020. gadā no dārgmetālu tirgotājiem tika saņemti 12 ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem, 2021. gadā – 19 un 2022. gadā – 25 ziņojumi. Saņemto ziņojumu skaits pats par sevi ir labs rādītājs, taču negatīvi vērtējams fakts, ka visus minētos ziņojumus sniedzis viens un tas pats Novēršanas likuma subjekts. Tas, iespējams, liecina par pārējo sektora dalībnieku nepietiekamu izpratni par aizdomīgiem darījumiem.
- 8.26.15. Ziņojumos par aizdomīgiem darījumiem visbiežāk (19 ziņojumos) izmantota tipoloģija – nav skaidra līdzekļu izcelsme un / vai darījumu ekonomiskais pamatojums, jo klients nesniedz skaidrojumu, sniedz grūti pārbaudāmu skaidrojumu. Vairākkārt (5 ziņojumos) izmantota arī tipoloģija – par klientu, tā darījumu partneri vai pilnvaroto personu publiski pieejama negatīva rakstura informācija, kas kontekstā ar veiktajiem darījumiem rada aizdomas par NILL. Attiecībā uz aizdomīgu darījumu pazīmēm no sektora aptaujas datiem var secināt, ka 2% dārgmetālu tirgotāju nepieciešama papildu informācija par klienta saimnieciskās darbības riska nozīmi aizdomīgu darījumu identificēšanā un 13% nepieciešama papildu informācija par jurisdikcijas nozīmi aizdomīgu darījumu identificēšanā.
- 8.26.16. Kā sektora ievainojamību mazinošs faktors minams Likuma "Par nodokļiem un nodevām" 30. panta pirmās daļas 1. punktā noteiktais, ka nodokļu maksātājiem, kas veic saimniecisko darbību, nav atļauts veikt skaidrā naudā darījumus, kuru summa pārsniedz 7200 EUR.
- 8.26.17. Galvenie sektoru ietekmējošie draudi, kas izriet no nacionālajiem draudiem:
- 8.26.17.1. dārgmetālu un dārgakmeņu stabilā vērtība un likviditāte padara tos parocīgus noziedzīgi iegūtu līdzekļu izvietošanai un noslēgšanai, lai noziedzīgi iegūtus līdzekļus attālinātu no to sākotnējās izcelsmes vietas. T. sk. to nelielais izmērs attiecībā pret to vērtību var tikt izmantots pārrobežu shēmās;
- 8.26.17.2. integrācija, dzīvesveida tēriņi.
- 8.26.18. Dārgmetālu tirgotāju galvenie prezumētie riski:
- 8.26.18.1. darījumu strukturēšana;
- 8.26.18.2. tādu dārgmetālu pārstrāde, kuru sākotnējā izcelsme ir grūti noskaidrojama;
- 8.26.18.3. nepietiekama izpratne par aizdomīgiem darījumiem.
- 8.26.19. Pārskata periodā sektora riska līmeņa novērtējums ir vidējs, kas salīdzinājumā ar NRA 2020 nav mainījies. Sektora identificēto risku mazinošo pasākumu priekšlikumi: turpināt uzlabot sektorā iesaistīto darbinieku zināšanas NILL jomā un pilnveidot izpratni par NILLTPF riskiem, turpināt uzlabot aizdomīgu darījumu uzraudzības un ziņošanas mehānismu un stiprināt uzraudzības pasākumu efektivitāti.

8.27. Cita veida preču tirgotāji un starpnieki

- 8.27.1. Uz 2020. gada 31. decembri VID uzraudzībā bija 1972 cita veida preču tirgotāji un minēto darījumu starpnieki (turpmāk – preču tirgotāji), no kuriem 575 preču tirgotāji minēto darbības veidu reģistrēja pirmo reizi. Savukārt uz 2021. gada 31. decembri VID uzraudzībā bija 2290 preču tirgotāji, no kuriem 535 preču tirgotāji minēto darbības veidu reģistrēja pirmo reizi. Uz pārskata perioda beigām – 2022. gada 31. decembri VID uzraudzībā bija 2528 preču tirgotāji, no kuriem 572 preču tirgotāji minēto darbības veidu reģistrēja pirmo reizi.
- 8.27.2. Salīdzinot ar iepriekšējo pārskata periodu, secināms, ka preču tirgotāju skaits ir būtiski palielinājies. Uz 2019. gada 31. decembri VID uzraudzībā bija 1611 preču tirgotāji, savukārt uz 2022. gada 31. decembri VID uzraudzībā bija 2528 preču tirgotāji, t. i., par 917 jeb 57 % preču tirgotāju vairāk. Šāds pieaugums galvenokārt ir izskaidrojams ar precizētu subjektu uzskaiti, iekļaujot arī personas, kas ir reģistrējušās kā starpnieki minēto pakalpojumu sniegšanā. Lielākoties šis darbības veids netiek reģistrēts kā vienīgais šo Novēršanas likuma subjektu darbības veids.
- 8.27.3. Par šīs jomas Novēršanas likuma subjektu nodokļu maksātājs kļūst, īstenojoties nosacījumam, ka klienti maksājumu veic skaidrā naudā vai skaidru naudu par šo darījumu iemaksā kredītiestādē pārdevēja kontā 10 000 EUR vai lielākā apmērā.
- 8.27.4. Pamatojoties uz VID pārskata periodā veikto aptauju, 39% sektora subjektu neto apgrozījums gadā ir mazāks par 10 000 EUR. Otrs lielākais apgrozījuma diapazons ir norādīts 10 000 EUR līdz 20 000 EUR, ko uzrāda 13% sektora dalībnieku. Tikai 7% sektora subjektu neto apgrozījums gadā pārsniedz 1 000 000 EUR.
- 8.27.5. Tikai 6% preču tirgotāju apkalpo augsta riska klientus, 1% apkalpo klientus – PNP un 33% preču tirgotāju pieņem skaidras naudas maksājumus. Savukārt pēc jurisdikcijas klientu bāze sadalās šādi – 19% preču tirgotāju klientu ir no EEZ, 3% – no NVS, 4% – no citām jurisdikcijām un 75% klientu ir Latvijas rezidenti un Latvijā reģistrētas juridiskas personas.
- 8.27.6. 2020. gadā VID veica 38 preču tirgotāju klātienes pārbaudes un 10 neklātienes pārbaudes, 2021. gadā tika veiktas 98 klātienes pārbaudes un 37 neklātienes pārbaudes. 2022. gadā tika veiktas 77 klātienes pārbaudes un 2 neklātienes pārbaudes. Konstatēto pārkāpumu skaits ir samazinājies salīdzinājumā ar veikto pārbaūžu skaitu. Vidējais soda naudas apmērs pārskata periodā ir 1411,29 EUR.
- 8.27.7. Salīdzinot ar NRA 2020 periodu, secināms, ka preču tirgotāju skaitam ir tendence palielināties, tādējādi arī pārbaūžu skaits ir palielinājies (2019. gadā VID bija veicis 43 klātienes un 17 neklātienes pārbaudes).
- 8.27.8. 2020. gadā sankcijas par Novēršanas likuma un Sankciju likuma pārkāpumiem tika piemērotas 11 subjektiem, kas ir reģistrējušies VID kā citu preču tirgotāji:
- 8.27.8.1. 3 lēmumi par darbības apturēšanu, piemērojot liegumu izmaiņu reģistrācijai komercreģistrā komercsabiedrības reorganizācijai un dalībnieku maiņai;
- 8.27.8.2. 11 lēmumi par soda naudas piemērošanu kopā 11 200 EUR apmērā.
- 8.27.9. 2021. gadā sankcijas par Novēršanas likuma un Sankciju likuma pārkāpumiem tika piemērotas 8 subjektiem, kas ir reģistrējušies VID kā citu preču tirgotāji:
- 8.27.9.1. 6 lēmumi par darbības apturēšanu, piemērojot liegumu izmaiņu reģistrācijai komercreģistrā komercsabiedrības reorganizācijai un dalībnieku maiņai;
- 8.27.9.2. 8 lēmumi par soda naudas piemērošanu kopā 15 600 EUR apmērā.
- 8.27.10. 2022. gadā sankcijas par Novēršanas likuma un Sankciju likuma pārkāpumiem tika piemērotas 12 subjektiem, kas ir reģistrējušies VID kā citu preču tirgotāji:
- 8.27.10.1. 10 lēmumi par darbības apturēšanu, piemērojot liegumu izmaiņu reģistrācijai komercreģistrā komercsabiedrības reorganizācijai un dalībnieku maiņai;
- 8.27.10.2. 12 lēmumi par soda naudas piemērošanu kopā 16 950 EUR apmērā.
- 8.27.11. Citu preču tirgotājiem konstatētie pārkāpumi: nav veikti klienta identifikācijas un izpētes pasākumi, nav apzināti klienta NILLTPF riski, nav noskaidrots klienta PLG, nav veikts klienta sankciju pārkāpšanas riska novērtējums, nav paziņots par atbildīgās personas iecelšanu.
- 8.27.12. FID 2020. un 2021. gadā no preču tirgotājiem nav saņemts neviens ziņojums par aizdomīgiem darījumiem un 2022. gadā saņemts 1 ziņojums par aizdomīgiem darījumiem. Ziņojumu skaits

joprojām neatspoguļo prezumēto sektora riska ekspozīciju un nepieciešama tālāka preču tirgotāju izpratnes celšana attiecībā uz aizdomīgu darījumu konstatēšanu. Attiecībā uz aizdomīgu darījumu pazīmēm no sektora aptaujas datiem var secināt, ka 5% preču tirgotāju nepieciešama papildu informācija par klienta saimnieciskās darbības riska nozīmi aizdomīgu darījumu identificēšanā un 11% nepieciešama papildu informācija par jurisdikcijas nozīmi aizdomīgu darījumu identificēšanā.

- 8.27.13. Kā preču tirdzniecības pakalpojumu sniedzēju un to starpnieku sektora ievainojamību mazinošs faktors minams likuma "Par nodokļiem un nodevām" 30. panta pirmās daļas 1. punktā noteiktais, ka nodokļu maksātājiem, kas veic saimniecisko darbību, nav atļauts veikt skaidrā naudā darījumus, kuru summa pārsniedz 7200 EUR.
- 8.27.14. Galvenie sektoru ietekmējošie draudi, kas izriet no nacionālajiem draudiem:
 - 8.27.14.1. dažāda veida preces var būt gala produkts integrācijā, noziedznieku dzīvesveida tēriņos. Īpašumtiesības var tikt slēptas caur juridisko personu veidojumu struktūrām, organizētajā noziedzīgajā grupā iesaistītajām personām, kā arī radniekiem un citām pietuvinātām personām;
 - 8.27.14.2. preces var tikt izmantotas noziedzīgi iegūtu līdzekļu pārvēršanai citās vērtībās ar mērķi attālināt tos no sākotnējās izcelsmes vietas un veikt tālāk pārdošanu. T. sk. shēmā apzināti vai neapzināti var tikt iesaistīts arī preču tirgotājs.
- 8.27.15. Preču tirgotāju galvenie prezumētie riski:
 - 8.27.15.1. darījumu strukturēšana, sadalīšana, trešo pušu izmantošana;
 - 8.27.15.2. izpratnes trūkums par aizdomīgiem darījumiem;
 - 8.27.15.3. apzināta saimnieciskās darbības un Novēršanas likuma subjekta statusa neregistrēšana.
- 8.27.16. Pārskata periodā sektora riska līmeņa novērtējums ir vidējs, kas salīdzinājumā ar NRA 2020 nav mainījies. Sektora identificēto risku mazinošo pasākumu priekšlikumi: turpināt uzlabot sektorā iesaistīto darbinieku zināšanas NILL novēršanas jomā un pilnveidot izpratni par NILLTPF riskiem, turpināt uzlabot aizdomīgu darījumu uzraudzības un ziņošanas mehānismu un stiprināt uzraudzības pasākumu efektivitāti.

8.28. Personālas, kas darbojas mākslas un antikvāro priekšmetu apritē

- 8.28.1. 2023. gada februārī, pārskatot iepriekš izveidoto un izmantoto NKMP kultūras priekšmetu apritē darbojošos Novēršanas likuma subjektu sarakstu, NKMP pārstāvji reducēja likuma subjektu skaitu uz 76 juridiskajām personām. Tas darīts divu iemeslu dēļ. Pirmkārt, vairākas sarakstā iepriekš iekļautās personas ir beigušas savu darbību un likvidējušās, kas skaidrojams ar grūtībām un mazo apgrozījumu, ar ko kultūras priekšmetu apritē darbojošās personas saskārās Covid-19 pandēmijas laikā un uzņēmumu nespēju atkopties vai pielāgoties esošajai situācijai. Otrkārt, vairāki likuma subjekti pēdējo gadu laikā ir mainījuši savu tirdzniecības lauku, atsakoties no iesaistes kultūras priekšmetu apritē un pārejot uz cita veida preču tirdzniecību vai pakalpojumu sniegšanu.
- 8.28.2. Līdz 2019. gada beigām likuma subjektu skaits tika reducēts līdz 90 juridiskajām personām, līdz 2020. gada beigām – 79 juridiskajām personām. Bet NKMP sektorālajā riska novērtējumā par 2021. gadu tika ziņots, ka, pārskatot sarakstu, pievienojot juridiskās personas, ar kurām NKMP ir savā darbā saskārusies, likumu subjektu skaits palielinājās uz 93 juridiskām personām.
- 8.28.3. Kultūras priekšmetu aprites sektoru veido personas, kuras pērk un pārdod mākslas un antikvāros priekšmetus. NKMP spēj kontrolēt un pārbaudīt kultūras priekšmetu ar tirdzniecību saistītās darbības, kad tās veic juridiska persona, kura ir reģistrējusies kā tāda, kas darbojas ar mākslas un antikvārajiem priekšmetiem. Reizēm personas, kas darbojas kultūras priekšmetu apritē, reģistrējas zem kategorijām "juvelierizstrādājumi" un "mazlietotu preču tirdzniecība". Juridiskās personas, kuras ir reģistrējušās zem minētajām kategorijām, ir grūtāk noteikt, jo darījumu ar kultūras priekšmetiem konstatēšanai katra persona ir atsevišķi jāpārbauda.
- 8.28.4. Kopš sektora uzraudzības uzsākšanas 2019. gadā novērojams, ka Latvijas mākslas tirgus ir ar mazu aktivitāti valsts iekšienē, kas skaidrojams ar zemu cilvēku pirktpēju un ierobežoto interesējošo mākslas kategoriju skaitu. Līdz ar to Latvija kultūras priekšmetu aprites jomā nav uzskatāma par galamērķa valsti. Antikvariāti NKMP ziņo, ka lielākoties spēj pārdot tikai tādus kultūras un mākslas priekšmetus, kuru summa nepārsniedz 1000 EUR, tā pārvēršoties par

sava veida suvenīru veikaliem tūristiem. Ņemot vērā Covid-19 pandēmijas radītās sekas uz tūrisma industriju, antikvariāti un galerijas ir smagi cietuši no ārvalstu tūristu neesamības un nespējas uzturēt savu darbību.

- 8.28.5. 2021. gada 2. februārī stājās spēkā grozījumi Krimināllikuma 229. pantā un tā apakšpunktos, kas nosaka stingrākus sodus par nelikumīgām darbībām ar kultūras priekšmetiem un senlietām. Šīs izmaiņas ievērojami samazināja Latvijas Republikai piederošo arheoloģisko senvietu izlaupīšanu, fiksēto skaitu nelikumīgām darbībām ar senlietām un kratīšanās konfiscēto / izņemto arheoloģisko senlietu skaitu.
- 8.28.6. Kultūras priekšmetu aprites daļas darbinieki gan kā novērotāji, gan kā aktīvi dalībnieki piedalījušies piecās UNESCO 1970. gada konvencijai veltītās sanāksmēs, trīs Hāgas konvencijai veltītās sanāksmēs, kā arī piecās starptautiskās konferencēs, kas bija veltītas kultūras priekšmetu nelikumīgas aprites novēršanas jautājumiem. Regulāra dalība EK kultūras priekšmetu atgriešanas ekspertu darba grupā un ekspertu grupā, kas nodarbojas ar muitas jautājumiem kultūras priekšmetu aprītē.
- 8.28.7. Pārskata perioda laikā Covid-19 izplatības dēļ lielākoties apturētas mākslas un kultūras priekšmetu aprites dalībnieku klātienes pārbaudes, tās aktīvi tiek atsāktas ar 2023. gada martu. Pārskata perioda laikā vairāk tika apmeklēti plašizmēra publiskie senlietu tirdzniecības pasākumi un aktīvāk veiktas neklātienes pārbaudes un interneta vietņu monitorings.

Tabula Nr. 8.28.1 – Statistika par interneta vietņu monitoringu un ar Latvijas Republikai piederošajām arheoloģiskām senlietām saistītajiem noziegumiem

	2020	2021	2022
Interneta vietņu monitoringa laikā konstatētās iespējamās nelikumīgās tirdzniecības gadījumi ar arheoloģiskajām senlietām	134	59	19
Gadījumu skaits, kad par nelikumīgu tirdzniecību NKMP informējusi VP vai citas TAI	38	29	4
Konstatēto Latvijas izcelsmes senlietu skaits nelikumīgajā tirdzniecībā	935	365	50
VP uzsāktie kriminālprocesi par arheoloģisko senlietu nelikumīgu glabāšanu un tirgošanu	11	7	2
NKMP Arheoloģisko priekšmetu (senlietu) novērtēšanas komisijas sēdēs izvērtētie arheoloģiskie priekšmeti	2000	2624	661
Izņemto Latvijas valstij piederošo senlietu kopējā vērtība (EUR)	-	14 579	8173

- 8.28.8. Pārskata perioda laikā neviens no NKMP uzraugamajiem Novēršanas likuma subjektiem nav sniedzis ziņojumu FID par aizdomīgiem darījumiem. Savukārt 1 sektora dalībnieks pārskata periodā ir iesniedzis 1 sliekšņa deklarāciju attiecībā uz personām, kas nodarbojas mākslas un antikvāro priekšmetu aprītē, – darījuma apmērs ir ekvivalents 50 000 EUR vai vairāk.
- 8.28.9. Draudi šajā jomā lielākoties saistīti ar tranzīta un kultūras priekšmetu izvešanu. Lai gan Latvija nav viena no galamērķa valstīm kultūras priekšmetu aprites jomā, tomēr tā robežojas ar valstīm, kas ir galamērķa valstis.
- 8.28.10. Kopš 2022. gada februāra, kad Krievijas Federācija atkārtoti uzsāka karu Ukrainai piederošajās teritorijās, ir samazinājies arī kultūras priekšmetu tranzīta apjoms, ņemot vērā, ka tajā mirklī tika lielākoties pārtraukta jebkāda kultūras priekšmetu izvešana uz Krieviju. Vēlāk sakarā ar Padomes Regulu (ES) 2022/428 (2022. gada 15. marts), ar kuru groza Regulu (ES) Nr. 833/2014, par ierobežojošiem pasākumiem saistībā ar Krievijas darbībām, kas destabilizē situāciju Ukrainā, ES aizliedza eksportēt jebkādas luksusa preces no ES uz Krieviju, kas pārsniedza 300 EUR.
- 8.28.11. Draudus rada arī kultūras priekšmetu aprites tirgus daļa, ko NKMP nevar kontrolēt un ar kuru saistītās darbības un shēmas līdz NKMP nonāk tikai, kad ir jau uzsākts kriminālprocess un VP konsultējas pie NKMP ekspertiem par kultūras priekšmetu izcelsmi. Šī tirgus daļa ir fiziskas un juridiskas personas, kas nav reģistrējušas savu darbību kultūras priekšmetu aprites jomā, bet tik un tā pērk / pārdod kultūras priekšmetus.
- 8.28.12. Sektora ietvaros ir novērots, ka kopš izmaiņām Krimināllikumā un kopš uz Krieviju vērstās kultūras priekšmetu tirgus kustības apturēšanas ir sarucis noziegumu skaits, kas saistīts ar kultūras priekšmetiem, īpaši Latvijai piederošajām arheoloģiskajām senlietām. Tāpat redzamie

NKMP uzraugāmie likuma subjekti ievēro Novēršanas likumu un tā prasības, neradot aizdomas par nelegālām darbībām vai finanšu shēmām.

- 8.28.13. Risku rada personas, kuras nav oficiāli reģistrējušas savu darbību VID – personas, kas bez atļaujām pārvadā kultūras priekšmetus, ietvertus MK noteikumu Nr. 846 noteiktajās kultūras priekšmetu kategorijās, privātpersonas vai juridiskie veidojumi, kas iepērk un / vai izmanto kultūras priekšmetus finanšu shēmās, par kurām NKMP nav iespējams zināt bez TAI starpniecības.
- 8.28.14. 2020. un 2021. gada sektorālajā riska novērtējumā NKMP kultūras priekšmetu aprites sektoru novērtēja ar vidēju riska līmeni. Apkopojot informāciju, viss pārskata periods novērtēts ar vidēji zemu riska līmeni, kas ir tāds pats kā NRA 2020 pārskata periodā (2017.–2019. gadā).
- 8.28.15. Lai turpinātu pazemināt riska līmeni:
 - 8.28.15.1. jāturpina NKMP sadarbība ar TAI, muitu, pastu, uzturot komunikāciju par sektora aktualitātēm;
 - 8.28.15.2. jāturpina sadarbība ar citu valstu, īpaši Baltijas valstu kultūras mantojuma aizsardzības un TAI, lai samazinātu nelegālu bez atļaujas esošu kultūras priekšmetu pārvešanu pāri robežām;
 - 8.28.15.3. jāturpina darbs pie licencēšanas ieviešanas kultūras priekšmetu aprites sektorā.

8.29. Darījumi ar kustamajiem un nekustamajiem kultūras pieminekļiem

- 8.29.1. NKMP Novēršanas likuma kontekstā veic risku izvērtējumu darījumiem ar valsts nozīmes kultūras pieminekļiem valsts pirmpirkuma tiesību īstenošanas procedūras ietvaros, kas realizējama saskaņā ar likuma "Par kultūras pieminekļu aizsardzību" 8. panta pirmo daļu, MK 2011. gada 5. jūlija noteikumiem Nr. 534 "Noteikumi par valsts nozīmes kultūras pieminekļu pirmpirkuma tiesību izmantošanas kārtību un termiņiem" un NKMP izstrādātajām vadlīnijām. Ņemot vērā, ka valsts pirmpirkuma tiesību īstenošanas procedūra tiek attiecināta uz darījumiem ar patstāvīgiem NĪ objektiem, kas valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā reģistrēti kā atsevišķi valsts nozīmes kultūras pieminekļi, pārskata periodā 36 no 83 iesniegtajiem darījumiem tika piemērots valsts pirmpirkuma tiesību regulējums.
- 8.29.2. Pārskata periodā NKMP saņemts un izvērtēts tikai viens darījums ar valsts nozīmes kustamu kultūras pieminekli, kas valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā iekļauts kā nekustama kultūras pieminekļa sastāva objekts. Valsts pirmpirkuma tiesību īstenošanas procedūra piemērota, pamatojoties uz to, ka darījuma objekts, lai gan pēc kultūrvēsturiskās vērtības nav nodalāms, pēc īpašuma veida ir nošķirams no pieminekļa sastāvā ietilpstošās nekustamās mantas.
- 8.29.3. Pārskata periodā valsts nozīmes kultūras pieminekļus, uz kuriem attiecināma valsts pirmpirkuma tiesību īstenošanas procedūra, pārdevušas 12 privāto tiesību juridiskās personas, 5 publisko tiesību juridiskās personas un 21 fiziskā persona, savukārt iegādājušās 22 privāto tiesību juridiskās personas, no kurām 1 reģistrēta kā sabiedrība ar 100% ārvalstu kapitālu un 1 reģistrēta saskaņā ar Igaunijas Republikas normatīvajiem aktiem, 1 publisko tiesību juridiskā persona un 13 fiziskās personas.
- 8.29.4. Saskaņā ar MK 2011. gada 5. jūlija noteikumu Nr. 534 "Noteikumi par valsts nozīmes kultūras pieminekļu pirmpirkuma tiesību izmantošanas kārtību un termiņiem" 2. un 3. punktu, atsavinot valsts nozīmes kultūras pieminekli, pirkuma līgumu vai tā norakstu (uzrādot pirkuma līguma oriģinālu) pirms īpašumtiesību nostiprināšanas zemesgrāmatā (nekustamam valsts nozīmes kultūras piemineklim) vai pirms lietas nodošanas (kustamam valsts nozīmes kultūras piemineklim) iesniedz NKMP vai tās reģionālajā nodaļā. Līdz ar to NKMP, lemjot par valsts pirmpirkuma tiesību izmantošanu, ir tiesīga izvērtēt darījumus ar kultūras pieminekļiem tikai iesniegtu dokumentu (t. i., pirkuma līguma) apjomā.
- 8.29.5. NKMP vienā gadījumā ir konstatējusi, ka valsts nozīmes kultūras pieminekļa īpašnieks nav ievērojis likuma prasības – nav ziņojis par kultūras pieminekļa atsavināšanu, līdz ar to liedzot iespēju NKMP pārbaudīt darījumu ar kultūras pieminekli NILLTF novēršanas kontekstā. Šis gadījums tika izskatīts NKMP, pieprasot papildu informāciju, kā arī pārbaudot darījumus atbilstoši NKMP vadlīnijām. Pārbaudot iegūto informāciju, nav konstatēts pamats iesniegt ziņojumu. Par likuma prasību neizpildi izteikts brīdinājums. Lai novērstu līdzīgu gadījumu atkārtošanos, nosūtīta informatīva vēstule Zemesgrāmatu nodaļai ar lūgumu vērst lielāku

uzmanību kultūras pieminekļu aizsardzības prasību izpildei pirms valsts nozīmes kultūras pieminekļa īpašumtiesību nostiprināšanas Zemesgrāmatā.

- 8.29.6. Lai veicinātu informācijas pieejamību darījuma iesaistītajām pusēm, NKMP vispārīgā administratīvā akta veidā oficiālajā izdevumā "Latvijas Vēstnesis" publicē katra kultūras pieminekļa izmantošanas un saglabāšanas norādījumus, ietverot punktu par valsts nozīmes kultūras pieminekļu īpašnieku ziņošanas pienākumu, t. i., pienākumu ziņot FID par katru aizdomīgu darījumu.
- 8.29.7. Darījumos ar valsts nozīmes kultūras pieminekļiem draudus rada kultūras pieminekļu, kas ar iekļaušanu valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā tiek atzīti par kultūras vērtībām sabiedrībai kopumā, iegāde par līdzekļiem, kas rada aizdomas, ka tie tieši vai netieši iegūti noziedzīga nodarījuma rezultātā vai tiek tirgoti ar mērķi gūt finansējumu teroristiskām aktivitātēm vai proliferācijai. Tāpat nekustamie kultūras pieminekļi var tikt iesaistīti NILL shēmās, krāpšanas un izvairīšanās no nodokļu nomaksas gadījumos. Attiecībā uz darījuma dalībniekiem pastāv draudi, ka kāds / kādi no NĪ pirkuma līguma dalībniekiem (tā pārstāvis, vai PLG) ir saistīti ar paaugstināta riska valstīm vai ir iekļauti sankciju sarakstā.
- 8.29.8. Darījumos ar valsts nozīmes kultūras pieminekļiem identificēti šādi riski:
 - 8.29.8.1. iespēja, iegādājoties kultūras pieminekli, daļu no pirkuma maksas samaksāt skaidrā naudā, oficiālajos dokumentos norādot citu darījuma summu;
 - 8.29.8.2. iespēja, ka netiek iesniegts lūgums izskatīt jautājumu par valsts pirkuma tiesībām (pārkāpta likumā noteiktā procedūra), kā rezultātā NKMP netiek sniegta informācija par darījumiem ar kultūras pieminekļiem, un tai nav iespējams veikt darījuma pārbaudi;
 - 8.29.8.3. darījumu vērtības neatbilstība vidējai tirgus cenai;
 - 8.29.8.4. īpašumam pakāpeniski tiek palielināta vērtība un gan sākotnējais, gan gala īpašnieks ir savstarpēji saistīti;
 - 8.29.8.5. iespēja NĪ atsavināt, sadalot to vairākās daļās, kā rezultātā nav piemērojams regulējums par pirkuma tiesību izmantošanu uz valsts nozīmes kultūras pieminekli un nav iespējams veikt darījuma pārbaudi;
 - 8.29.8.6. pirkuma tiesības nevar izmantot, ja NĪ atsavina nevis pārdodot, bet citādi, piemēram, dāvinot. Risks rodas situācijās, ja ir notikusi kultūras pieminekļu īpašnieka maiņa bez pārdošanas (piemēram, dāvinājuma ceļā, maiņa utt.).
- 8.29.9. Pārskata periodā 3 darījumiem tika novēroti uz nekustamu kultūras pieminekļu aizsardzības sektoru attiecināti riski:
 - 8.29.9.1. darījums, kad valsts nozīmes nekustams kultūras piemineklis tika pārdots tālāk īsā laika periodā, radot aizdomas par NĪ pakāpenisku vērtību palielināšanu;
 - 8.29.9.2. darījums, kurā NĪ pirkuma līgumā noteiktā pirkuma maksa nebija atbilstoša vidējai tirgus cenai, kas radīja aizdomas, ka darījuma vērtība ir apzināti samazināta;
 - 8.29.9.3. darījums, par kuru netika informēts NKMP, tādējādi liedzot NKMP veikt darījuma pārbaudi.
- 8.29.10. Visos gadījumos veikta padziļināta izpēte atbilstoši NKMP vadlīnijām un iekšējās kontroles kārtībai. Pēc padziļinātas izpētes veikšanas secināts, ka nav konstatējami paaugstināti riski un aizdomīga darījuma pazīmes, līdz ar to netika konstatēts pamats ziņot FID.
- 8.29.11. Ņemot vērā iekšējās kontroles kārtību NKMP, darījumu skaitu un raksturu pārskata periodā, riska līmenis darījumiem ar valsts nozīmes kultūras pieminekļiem vērtējams kā zems, t. i., apdraudējums ir ar zemu iestāšanās varbūtību. Riska novērtējuma vērtība salīdzinājumā ar NRA 2020 būtiski samazinājusies, ņemot vērā, ka NKMP iekšējās kontroles kārtība, kādā veicamas pārbaudes darījumiem ar valsts nozīmes kultūras pieminekļiem, apstiprināta 2019. gada 16. oktobrī.

8.30. Maksātnespējas procesa administratori

- 8.30.1. Profesijā darbojas 152 administratori,⁵⁴⁸ no kuriem aktīvi ir 145 (7 administratoriem ir ierobežota amata darbība, t. i., [apturēta amata darbība](#) vai [administrators atstādināts no amata darbību veikšanas](#)). Pēc iecelšanas amatā administratoram ir pienākums reizi piecos gados kārtot kvalifikācijas eksāmenu,⁵⁴⁹ pēc kura nokārtošanas MKD direktors pagarina administratora amata apliecības derīguma termiņu vēl uz pieciem gadiem. Par nepieciešamību

⁵⁴⁸ Atbilstoši maksātnespējas reģistra datiem uz 2023. gada 8. martu. Aktuālais administratoru skaits ir publiski pieejama informācija. Pieejams: <https://maksatnespeja.ur.gov.lv/insolvency/practitioner/lv>.

⁵⁴⁹ Maksātnespējas likuma 16.² pants.

organizēt administratoru eksāmenu, lai profesijā uzņemtu jaunus administratorus, lemj Maksātnespējas jautājumu konsultatīvā padome⁵⁵⁰ pēc padomes locekļa vai MKD direktora ierosinājuma,⁵⁵¹ līdz ar to nav noteikts, cik regulāri jānodrošina jaunu administratoru iekļaušana profesijā.

- 8.30.2. Maksātnespējas likums paredz administratoram plašas pilnvaras maksātnespējas procesā, tostarp pilnvarojot administratoru pārņemt parādnieka mantu un rīkoties ar to, pieņemt lēmumus, kas ietekmē kreditoru intereses, kā arī kļūt par faktiski vienīgo maksātnespējīgā komersanta likumīgo vadītāju (amatpersonu) ar visplašākajām tiesībām pieņemt lēmumus un slēgt darījumus.⁵⁵² Administratoru konkrētajā maksātnespējas procesā ieceļ tiesa, izmantojot EMUS⁵⁵³ uzturēto administratoru pretendentu sarakstu un tiesu informatīvās sistēmas nodrošinātu automatizētu un nejaušības principā balstītu atlasī. ⁵⁵⁴ Līdz ar to administrators konkrētajā maksātnespējas procesā tiek iecelts pēc nejaušības principa un nevar izvēlēties savu klientu – maksātnespējīgo subjektu, kā arī nevar atteikties no darījuma attiecībām ar to.
- 8.30.3. Uzsākot 2023. gadu, ir aktīvi aptuveni 2400 maksātnespējas procesi, attiecīgi vidēji viena administratora lietvedībā ir 18 maksātnespējas procesi (5 juridiskās personas maksātnespējas procesi un 13 fiziskās personas maksātnespējas procesi). Kaut administratoru skaits pēdējo gada laikā ir ar tendenci samazināties, vienlaikus ir samazinājies arī maksātnespēja procesu skaits. MKD ieskatā šobrīd administratoriem ir adekvāta noslodze, kas ļauj administratoram īstenot arī viņa Novēršanas likumā noteiktos pienākumus.
- 8.30.4. No 2021. gada 12. jūlija⁵⁵⁵ administratorus Novēršanas likuma prasību izpildē līdztekus katra patstāvīgi uzrauga divas uzraudzības un kontroles institūcijas – MKD un Administratoru asociācija, vienlaikus tikai MKD var piemērot administratoram sankciju par Novēršanas likuma pārkāpumu.⁵⁵⁶ Kopumā šīs izmaiņas normatīvajā regulējumā sektoru ietekmē negatīvi, jo pie apstākļiem, ka uzraudzību īsteno divas institucionāli neatkarīgas iestādes, nav iespējams īstenot vienotu un efektīvu uzraudzību sektorā.
- 8.30.5. Uzsākot patstāvīgi īstenot uzraudzību, MKD no 2021. gada 12. jūlija līdz 2022. gada 31. decembrim ir nodrošinājis pārbažu veikšanu 26 maksātnespējas procesos, veicot 9 neplānotas un 17 plānotas administratoru rīcības pārbaudes Novēršanas likuma prasību izpildē. No noslēgtajām pārbaudēm 13 pārbaudēs ierosināta sankciju piemērošana un 12 pārbaudēs izskaidrota administratora rīcības nepareizība un sagaidāmā rīcībā konstatēto pārkāpumu novēršanai.⁵⁵⁷ 2021. gadā MKD pieņēma vienu lēmumu par sankcijas (brīdinājuma) piemērošanu. Savukārt 2022. gadā MKD sankcijas par Novēršanas likuma pārkāpumiem piemēroja 7 administratoriem: 3 lēmumi par brīdinājuma izteikšanu un 4 lēmumi ar kopējo piemēroto soda naudu 1650 EUR apmērā. Būtiskākie konstatētie pārkāpumi ir: ilgstoša ziņojumu nesniegšana FID par aizdomīgiem darījumiem, ilgstoša klienta izpētes neveikšana, ilgstoša informācijas nenoskaidrošana, vai parādnieka PLG neatbilst PNP, PNP ģimenes locekļa vai ar PNP cieši saistītas personas statusam, nepārliecināšanās, vai NĪ atsavināšanas darījums nav uzskatāms par aizdomīgu un informācijas atklāšana trešajām personām par ziņošanas faktu FID. Savukārt Administratoru asociācija līdz 2022. gada 31. decembrim ir noslēgusi 10 pārbaudes, no kurām viena norisinājās klātienē, maksātnespējas procesa administratora prakses vietā, savukārt deviņas pārbaudes norisinājās neklātienē, pieprasot maksātnespējas procesa administratoriem sniegt visu pārbaudei nepieciešamo informāciju un dokumentus. Klātienē un neklātienē pārbaudēs iegūtā informācija tiek izmantota, lai plānotu turpmākos uzraudzības pasākumus, tai skaitā, arī apmācības. Pārbažu rezultātā pārsvarā tika identificēti vairāki trūkumi kontekstā ar maksātnespējas procesa administratoru Iekšējās kontroles sistēmu, Profesionālās darbības risku novērtējumu NILLTPFN jomā, par kuriem likuma subjekti tika informēti, izskaidrojot nepilnības, un attiecīgi tika aicināti tās novērst un atkārtoti iesniegt dokumentāciju.
- 8.30.6. Pārskata periodā FID kopsummā saņēmis 79 ziņojumus par aizdomīgiem darījumiem, un minētais rādītājs starp nefinanšu sektora likuma subjektiem atzīstams par augstu. Iesniegtajos ziņojumos galvenokārt norādītas šādas tipoloģijas: nav skaidra līdzekļu izcelsme un / vai darījumu ekonomiskais pamatojums, jo klients nesniedz skaidrojumu, sniedz grūti

⁵⁵⁰ Maksātnespējas jautājumu konsultatīvā padome ir konsultatīva un koordinējoša starpnozaru institūcija, kuras darbības mērķis ir konsultēt TM maksātnespējas jomas attīstības jautājumus, kā arī veicināt politikas veidošanu un īstenošanu maksātnespējas jautājumos. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/167185-maksatnespejas-jautajumu-konsultativas-padomes-nolikums>.

⁵⁵¹ Maksātnespējas likuma 16.¹ pants.

⁵⁵² Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2015. gada 21. decembra sprieduma lietā Nr. 2015-03-01 secinājumu daļas 24.2. punkts. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/278733-par-2014-gada-25-septembra-likuma-grozijumi-maksatnespejas-likuma-2-panta-un-2014-gada-30-oktobra-likuma-grozijumi-likuma-par-i>.

⁵⁵³ Elektroniskā maksātnespējas uzskaites sistēma.

⁵⁵⁴ Maksātnespējas likuma 19. pants.

⁵⁵⁵ Likums *Grozījumi Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likumā*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/324250-grozijumi-noziedzīgi-iegutu-lidzeklu-legalizācijas-un-terorisma-un-proliferācijas-finansēšanas-novēršanas-likuma>.

⁵⁵⁶ Novēršanas likuma 45. panta pirmās daļas 10. punkts kopsakarā ar Novēršanas likuma 77. panta pirmo daļu.

⁵⁵⁷ Vienā lietā pārbaude vēl nav noslēgta.

pārbaudāmu skaidrojumu (32), maksājumiem ir tranzīta maksājumu raksturs – naudas līdzekļi tiek pārskaitīti īsi pēc to saņemšanas kontā (10) un klienta konta apgrozījums un / vai citas pazīmes liecina par saimniecisku darījumu imitāciju (9), kas saskan ar sektorā identificētajām tipoloģijām. Jāatzīmē, ka reģistrēto ziņojumu pieaugums vienlaikus saistāms ar MKD uzraudzības aktivitātēm, jo savlaicīga ziņojuma nesniegšana ir viens no biežāk konstatētajiem pārkāpumiem.

- 8.30.7. Maksātnespējas sektorā saskatāms korupcijas drauds, kas saistīts ar administratoru ekskluzīvo kompetenci pārņemt parādnieka dokumentus un norēķinu kontus, izvērtēt parādnieka veiktos darījumus un parādnieka bijušo amatpersonu rīcību un atbildību. Arī naudas līdzekļu piesavināšanās iespēja saistāma ar administratora pienākumu pārvaldīt parādnieka naudas līdzekļus. Savukārt draudi, kas izriet no citu maksātnespējas procesā iesaistīto personu rīcības, pamatā saistāmi ar maksātnespējas procesa kavēšanu, pilnīgas informācijas un dokumentu nesniegšanu administratoram, kas savukārt liedz administratoram iespēju pilnvērtīgi izvērtēt parādnieka darījumus.
- 8.30.8. Maksātnespējas sektorā konstatētās tipoloģijas:
- 8.30.8.1. finanšu līdzekļi tiek pārvietoti un strukturēti ar mērķi tos attālināt no sākotnējās izcelsmes vietas, simulējot šķietami legālus darījumus.
 - 8.30.8.2. finanšu līdzekļi tiek pārvietoti un strukturēti ar mērķi tos attālināt no sākotnējās izcelsmes vietas, simulējot šķietami legālus darījumus, un līdzekļi tiek ieguldīti NĪ vai kustamās mantas iegādē.
 - 8.30.8.3. veicot fiktīvu aizdevumu izsniegšanu, līdzekļi tiek pārvietoti no sākotnējās izcelsmes vietas ar mērķi tos attālināt no līdzekļu ieguves avota.
 - 8.30.8.4. vietējo un ārvalstu juridisku personu, kas formāli neatbilst čaulas veidojuma pazīmēm, konti tiek izmantoti, lai fiktīvu darījumu aizsegā pārvietotu līdzekļus no sākotnējās izcelsmes vietas ar mērķi tos attālināt no līdzekļu ieguves avota.
 - 8.30.8.5. fiziskas personas neizskaidrojami ienākumi, par kuriem nevar gūt pārliecību par izcelsmi / labklājību.
- 8.30.9. Sektora riska līmenis novērtējams kā vidēji zems. Ņemot vērā to, ka administratori ir kļuvuši par Novēršanas likuma subjektiem tikai 2020. gada 1. janvārī, NRA nav identificēti specifiski riski, kas būtu attiecināmi tieši uz maksātnespējas sektoru un administratoriem kā Novēršanas likuma subjektiem.
- 8.30.10. Sektorā identificēto risku mazinošu pasākumu priekšlikumi:
- 8.30.10.1. ņemot vērā identificētos izaicinājumus maksātnespējas procesa administratoru sektoru uzraudzībā, kur uzraudzību veic divas iestādes (Administratoru asociācija un MKD), nepieciešams izvērtēt iespējamus risinājumus uzraudzības modeļa pilnveidei:
 - 8.30.10.1.1. turpināt darbu pie vienveidīgu instrukciju un vadlīniju izstrādes, uzraudzības iestāžu savstarpējās sadarbības un uzraudzības funkciju nostiprināšanas caur kopīgām darbinieku, kuri tiešā veidā pilda Novēršanas likuma prasību kontroli un uzraudzības pasākumus, apmācībām,
 - 8.30.10.1.2. centralizēt uzraudzību Novēršanas likuma prasību izpildē attiecībā uz administratoriem un noteikt vienu uzraudzības un kontroles institūciju – MKD, virzot attiecīgus grozījumus Novēršanas likumā.
 - 8.30.10.2. ievērojot to, ka Novēršanas likums sākotnēji bija paredzēts finanšu nozarei, to laika gaitā pakāpeniski papildinot ar nefinanšu sektora subjektiem, taču neizmainot likuma struktūru un prasības vienlīdzīgi attiecinot uz visiem subjektiem, pastāv joprojām vieta uzlabojumiem normatīvajā regulējumā, nodalot prasības finanšu un nefinanšu sektora subjektiem, jo atsevišķas tiesības, pienākumi, prasības un procedūras joprojām atšķiras starp finanšu un nefinanšu sektoru.
 - 8.30.10.3. piešķirt MKD papildu 2 amata vietas Novēršanas likumā noteikto funkciju veikšanai un papildu finansējumu atalgojuma palielināšanai juriskonsultiem, kas īsteno Novēršanas likumā noteiktās funkcijas, tādējādi stiprinot iestādes kapacitāti.
 - 8.30.10.4. Iekļaut NILLTPF novēršanas apmācību minimālā satura prasībās un veikt attiecīgus grozījumus MK noteikumos, lai administratora pretendenti pirms pieteikties eksāmenam apgūtu arī Novēršanas likuma prasības.
 - 8.30.10.5. Turpināt veikt preventīvus uzraudzības pasākumus (informatīvo materiālu izstrāde, bezmaksas informatīvo pasākumu organizēšana, rīcības nepareizības izskaidrošana).
 - 8.30.10.6. Izvērtēt iespējas, kā veicināt likuma subjektiem informācijas pieejamību par PLG attiecībā uz juridiskajām personām, kas ir reģistrētas ārvalstīs.

8.30.10.7. Veikt grozījumus normatīvajā regulējumā, lai no kredītiestādēm iegūtā informācija par parādnieka darījumiem trīs gadu periodā pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas būtu administratoriem pieejama bez maksas.

8.31. Galvojumu un citu tādu saistību aktu izsniegšana, ar kuriem uzlikts pienākums

- 8.31.1. Galvojuma pakalpojuma sniedzēju skaits pārskata periodā, kā arī, salīdzinot ar NRA 2020 pārskata periodu, nav mainījies, un visu šo laiku VID uzraudzībā bija 1 galvojuma pakalpojuma sniedzējs.
- 8.31.2. Saskaņā ar 2017. gada 26. oktobra Novēršanas likuma grozījumiem, kas stājās spēkā 2017. gada 9. novembrī, atsevišķas subjektu grupas tika sadalītas mazākās kategorijās, tai skaitā izdalot galvotājus kā atsevišķu Novēršanas likuma subjektu grupu. Galvojuma līgums ir saistību uzņemšanās, un pirms to uzņemšanās tiek vērtētas arī galvnieka iespējas tās uzņemties, tātad bez kreditora, piemēram, bankas vai citas juridiskas personas – kredītētāja – piekrišanas tās nevar nodot trešajai personai. Normas, kas regulē galvojumu, ir Civillikuma Saistību tiesību daļas no 1692. līdz 1715. pantam.
- 8.31.3. Kredītu reģistra likums nosaka, ka galvošanas pakalpojums ir viens no finanšu pakalpojumiem – pircējam sniegts akreditīva (kredītvēstules) pakalpojums un galvojuma apdrošināšana vai cits pakalpojums, ar ko uzņemas pienākumu noteiktā apmērā atbildēt par personas parādu, personu no tā neatbrīvojot. Kredīta izsniedzējs ir pirmā persona, kas ir informēta par saistību izpildes pārņemšanu. Ja galvotājs ir juridiska persona, kas pārņem saistības – kredīta atmaksu no citas fiziskas vai juridiskas personas, tad tas ietver NILL risku, ka tiek iepludināti noziedzīgi iegūti līdzekļi, jo īpaši, ja darījums jau sākotnēji tiek slēgts tieši ar slēptu nolūku un uzņemtās saistības neatbilst personas statusam. Tādējādi kredīta (aizdevuma) izsniedzējam būtu jāinformē atbilstošā uzraugošā iestāde par gadījumiem, kad kredīta saistību izpilde pāriet pie galvotāja – trešās personas, kuras spējas dzēst saistības ir apšaubāmas.
- 8.31.4. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments 2016. gada 16. jūnijā pieņēma nolēmumu lietā Nr. C12183912 (SKC-178/2016), kurā Augstākā tiesa nonāca pie viedokļa, ka galvenā parādnieka maksātnespēja un viņa atbrīvošana no neizpildītajām saistībām neizbeidz galvojumu, jo netiek sasniegts galvojuma mērķis – atbildēt kreditoram par trešās personas parādu. Tādējādi galvniekam jāsedz parādnieka saistības pret kreditoru arī tad, ja parādnieks nonācis finansiālās grūtībās un pasludinājis maksātnespēju.
- 8.31.5. 2022. gadā sektora risku novērtēšanas ietvaros tika veikta līdz šim apjomīgākā subjektu anketēšana, kopumā aptaujājot gandrīz 4000 subjektu. VID uzraudzībā esošajam galvojuma pakalpojuma sniedzējam aptauja netika nosūtīta, jo tas nebija iesniedzis Uzņēmuma gada pārskatu par 2021. gadu, bet atlasē tika ņemti tikai tie Novēršanas likuma subjekti, kuru apgrozījums ir virs 0 EUR. Tādējādi nav iespējams pārskata periodā sniegt vērtējumu par šo sektora grupu. Arī uzraudzības pasākumi šim subjektam pārskata periodā netika veikti.
- 8.31.6. Pārskata periodā FID nav saņemts neviens ziņojums par aizdomīgiem darījumiem no galvojuma pakalpojuma sniedzēja, kas vērtējams atbilstoši, ņemot vērā sektora lielumu, dalībnieku skaitu un riska ekspozīciju.
- 8.31.7. Galvojuma pakalpojuma sniedzēju sektora galvenie prezumētie riski:
8.31.7.1. apzināta Novēršanas likuma subjekta statusa neregistrēšana;
8.31.7.2. fiktīvu galvojuma līgumu slēgšana;
8.31.7.3. galvojuma saistību dzēšana ar noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem.
- 8.31.8. Pārskata periodā sektora riska līmeņa novērtējums ir zems, kas salīdzinājumā ar NRA 2020 nav mainījies. Sektora identificēto risku mazinošo pasākumu priekšlikumi: turpināt uzlabot sektorā iesaistīto darbinieku zināšanas NILL jomā un pilnveidot izpratni par NILLTPF riskiem, turpināt uzlabot aizdomīgu darījumu uzraudzības un ziņošanas mehānismu un stiprināt uzraudzības pasākumu efektivitāti.

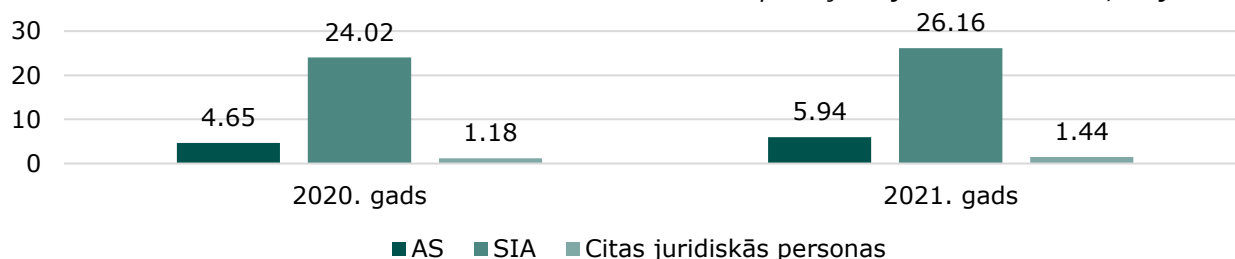
9. Juridisko personu un juridisko veidojumu NILLTPF riski

- 9.1.1. Šajā nodaļā veikts juridisko personu, t. sk. NVO, sektora NILLTPF risku novērtējums. Novērtējumā sniegts sektora raksturojums pārskata periodā, analizētas uz sektoru attiecināmās normatīvā regulējuma prasības NILLTPF novēršanas jomā un to pietiekamība atbilstības nodrošināšanai; veikta finanšu plūsmas analīze; vērtēta sektora uzraudzības un kontroles pietiekamība. Tāpat vērtēti veiktie pasākumi NILLTPF risku mazināšanai, kas tika identificēti NRA 2020, kā arī definēti turpmāk veicamie pasākumi.
- 9.1.2. Pirmais juridisko personu, t. sk. NVO, NILLTPF risku novērtējums par 2017. gadu un 2018. gadu tika izstrādāts 2019. gadā. Vēlāk šis risku novērtējums aktualizēts un papildināts arī ar 2019. gada datiem un iekļauts NRA 2020. Ņemot vērā minēto, šis uzskatāms par otro juridisko personu un NVO NILLTPF risku novērtējumu. Lai saglabātu konsekventi, iespēju salīdzināt datus starp pārskata periodiem, kā arī nodrošinātu izdarīto secinājumu pēctecību, šajā novērtējumā izmantota tāda pati metodoloģija, kā NRA 2020 (metodoloģija iekļauta Pielikumā Nr. 2 "Metodoloģijas apraksts un NRA izstrādes process").
- 9.1.3. Sadaļā "Juridisko personu riski" analizēta informācija par juridiskās personas formu - kapitālsabiedrības (SIA un AS), jo to skaits Latvijā ir vislielākais (Tabula Nr. 9.1.1), tāpat dominē to līdzekļu aprīte tautsaimniecībā (Grafiks Nr. 9.1.1), kā arī šīs juridisko personu formas visbiežāk figurē ziņojumos par aizdomīgiem darījumiem (Tabula Nr. 9.1.3). Tāpat vērtēti juridisko personu nerezidentu, kas darbojas Latvijā, NILLTPF riski.

Tabula Nr. 9.1.1. – Juridisko personu skaits

	Reģistrēto subjektu skaits 2020. gadā	Kopskaits uz 31.12.2020.	Reģistrēto subjektu skaits 2021. gadā	Kopskaits uz 31.12.2021.	Reģistrēto subjektu skaits 2022. gadā	Kopskaits uz 31.12.2022.
SIA	8 235	135 547	8 493	131 884	7904	130 371
AS	25	975	26	962	19	939
Kopā (SIA un AS)	8 260	136 522	8 519	132 806	7923	131 310
Eiropas komercsabiedrības	0	9	0	9	0	9
Komandītsabiedrības	1	135	13	144	9	148
Personālsabiedrības	39	749	59	771	32	776
Kooperatīvā sabiedrība	7	1795	12	1776	6	1609
Pavisam kopā	8307	139 210	8 603	135 506	7970	133 852

Grafiks Nr. 9.1.1 – Juridisko personu apgrozāmie līdzekļi sadalījumā pa uzņēmējdarbības veidiem, miljrd. EUR

*Uz NRA 2023 izstrādes brīdi nav iestājies normatīvajā regulējumā noteiktais pārskatu par 2022. gadu iesniegšanas termiņš.

- 9.1.4. NRA 2020 pārskata periodā būtiski samazinājās ārvalstu juridisko personu skaits, kas atvērušas kontus Latvijas finanšu iestādēs (no 36 359 juridiskām personām 2017. gada 31. decembrī līdz 10 291 juridiskām personām 2019. gada 31. decembrī). Pārskata periodā saglabājas līdzīga tendence, proti, novērojams, ka katru gadu samazinās ārvalstīs reģistrētu juridisko personu skaits, kas atvērušas kontus Latvijas finanšu iestādēs (tabula Nr. 9.1.2) Vienlaikus samazinās arī vietējo juridisko personu skaits, kas atver kontus Latvijas finanšu iestādēs.

Tabula Nr. 9.1.2 – Juridisko personu skaits, kuras pārskata periodā atvērušas kontus Latvijas finanšu iestādēs

Juridisko personu kopskaits uz:	2020. gadā	2021. gadā	2022. gadā
SIA	20 251	15 337	14 488
AS (t. sk. Eiropas komercsabiedrības)	341	217	182
Komandītsabiedrības	12	10	8
Citas juridiskās personas (pilnsabiedrības, kooperatīvās sabiedrības)	130	99	77
Citas juridiskās personas (biedrības, reliģiskās organizācijas, to iestādes, politiskās partijas, nodibinājumi)	1681	1392	1340
KOPĀ:	22 415	17 055	16 095
Juridisko personu nerezidentu skaits	618	505	440

9.1.5. Pārskata periodā saglabājies salīdzinoši vienmērīgs ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem skaits, kuros minētas Latvijā reģistrētas AS, ar kāpumu 2021. gadā. Vienlaikus pārskata periodā vērojams samazinājums attiecībā uz unikālajām AS, kuras figurē ziņojumos par aizdomīgiem darījumiem, 2022. gadā šādu AS skaits ir 94 jeb aptuveni 10% no valstī kopumā reģistrētajām AS. Attiecībā uz AS svarīgi ņemt vērā, ka bieži ziņojumos par aizdomīgiem darījumiem figurē dažādas finanšu sektora AS, ar kurām tiek veikti darījumi (piemēram, aizdevuma izsniegšana), vienlaikus pašas AS šajos darījumos gandrīz nekad nav identificēts kā aizdomu subjekts. Savukārt ziņojumos par aizdomīgiem darījumiem, kuros figurē SIA, 2022. gadā ir 31,2% no visiem ziņojumiem par aizdomīgiem darījumiem. Šis rādītājs ir par 24,2% mazāks nekā 2021. gadā. Unikālo SIA skaits, kuras figurē ziņojumos par aizdomīgiem darījumiem 2022. gadā, ir 2065, kas veido 1,6% no SIA kopskaita 2022. gadā (tabula Nr. 9.1.3)

Tabula Nr. 9.1.3. – Ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem skaits, kuros figurē juridiskas personas

Ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem:	2020	2021	2022
(no Latvijas iestādēm), kas saistīti ar AS	261	334	265
% no visiem	5,4%	5,8%	4,0%
iekļauto AS skaits	132	143	94
(no Latvijas iestādēm), kas saistīti ar SIA	2477	3176	2365
% no visiem	51,3%	55,4%	31,2%
iekļauto SIA skaits	3713	2855	2065
Kopējais skaits, kuros iesaistīta Latvijas juridiskā persona	2738	3510	2330
Kopējais skaits	4833	5729	6617

9.1.6. Sadaļā "[Nevalstisko organizāciju riski](#)" veikts biedrību, nodibinājumu, reliģisko organizāciju, to iestāžu, politisko partiju NILLTPF draudu, ievainojamības un risku novērtējums. Latvijā NVO ir juridiskas personas statuss, tāpēc bez NVO piemērojamiem NILL un TF riskiem, tām aktuāli arī juridisko personu raksturīgie NILL riski, kas aprakstīti sadaļā "Juridisko personu riski".

9.2. Juridisko personu riski

Juridisko personu raksturojums

Normatīvā regulējuma izklāsts

- 9.2.1. Juridisko personu loks Latvijā atbilstoši FATF metodoloģijā⁵⁵⁸ norādītajam aptver:
- 9.2.1.1. kapitālsabiedrības (SIA, AS, Eiropas komercsabiedrības);
 - 9.2.1.2. komandītsabiedrības;
 - 9.2.1.3. nodibinājumus;

⁵⁵⁸ FATF Methodology for assessing compliance with the FATF Recommendations and the effectiveness of AML/CFT systems, 69. lpp. Pieejams: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Mutualevaluations/Fatf-methodology.html>.

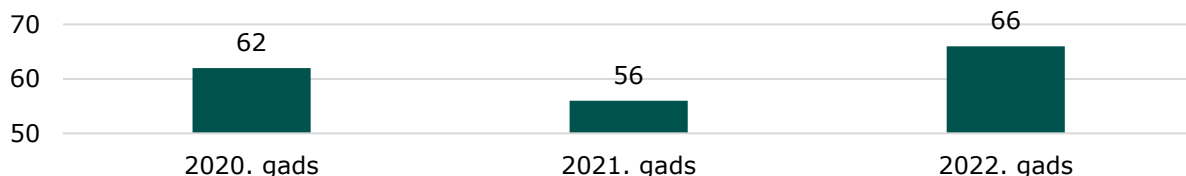
- 9.2.1.4. citas juridiskās personas (personālsabiedrības, kooperatīvās sabiedrības, biedrības, reliģiskās organizācijas un to iestādes, politiskās partijas).
- 9.2.2. Jānorāda, ka, lai gan biedrības, nodibinājumi, reliģiskās organizācijas, to iestādes un politiskās partijas atbilstoši Latvijas normatīvajam regulējumam ir juridiskas personas, to NILLTPF risku, ievainojamības un radīto draudu novērtējums vērtēts atsevišķi un ietverts sadaļā "[Nevalstisko organizāciju riski](#)", jo atšķiras to specifika un līdz ar to arī tām piemītošie riski. Tāpat arī starptautiskie standarti pieprasa skrupulozu to izvērtēšanu un uzraudzību.
- 9.2.3. Individuālie uzņēmumi, zemnieku, zvejnieku saimniecības ar to reģistrācijas brīdi UR arī iegūst juridiskas personas tiesības, tomēr atbilstoši FATF definīcijai tie ir tiesību subjekti, kas izveidoti vienas fiziskās personas īpašuma organizēšanai, proti, tiem nav no fiziskās personas nodalītas mantas. Balstoties uz FATF vadlīnijās ietverto definīciju, tās nav uzskatāmas par juridiskām personām, tāpēc tās netiks analizētas NRA 2023.
- 9.2.4. Šajā risku novērtējuma nodaļā ietverto juridisko personu tvērums:
- 9.2.4.1. Latvijas komerciesību regulējums paredz 5 komersantu veidus – individuālais komersants, kas ir komercreģistrā reģistrēta fiziska persona, divu veidu kapitālsabiedrības un divu veidu personālsabiedrības:
- 9.2.4.1.1. Personālsabiedrības var tikt reģistrētas kā pilnsabiedrības un komandītsabiedrības – tām nav juridiskas personas statusa, taču tām piemīt juridiskas personas tiesības. Personālsabiedrību biedru, izņemot komandītsabiedrības atsevišķu biedru grupas – komandītu, manta nav nošķirta no pašas juridiskas personas mantas.
- 9.2.4.1.2. Kapitālsabiedrības var tikt reģistrētas kā SIA vai AS. SIA ir slēgta, bet AS ir atklāta sabiedrība, kuras daļas (akcijas) var būt publiskās apgrozības objekts. AS minimālais pamatkapitāla lielums ir 35 000 EUR. Savukārt SIA iespējams izveidot kā mazkapitāla SIA ar minimālo pamatkapitālu 1 centa apmērā vai kā SIA ar minimālo pamatkapitālu 2800 EUR apmērā. Reģistrējot kapitālsabiedrību UR, ir jāmaksā valsts nodevas, viszemākā no kurām ir mazkapitāla SIA (20 EUR). Tāpat, reģistrējot mazkapitāla SIA, dibinātāji var neiesniegt bankas izziņu vai citu dokumentu par pamatkapitāla apmaksu, ja dibinātāji reģistrācijas veidlapā ir apliecinājuši pamatkapitāla pilnas apmaksas faktu. Mazkapitāla SIA ar minimālo pamatkapitāla lielumu 1 cents tika ieviests ar 2010. gada 22. aprīļa likumu "Grozījumi Komerclikumā" ar mērķi atvieglot sabiedrību dibināšanu un veicināt tautsaimniecības attīstību, sekmējot iedzīvotāju, sevišķi bez darba palikušo, iesaisti komercdarbībā, tādējādi paredzot dibinātājiem tiesības noteikt sabiedrības pamatkapitāla lielumu atbilstoši savam finansiālajam stāvoklim.
- 9.2.4.2. Eiropas komercsabiedrība ir komercreģistrā ierakstīta komercsabiedrība, kas drīkst pārceļt savu juridisko adresi no vienas ES dalībvalsts uz citu, neveicot likvidāciju un nedibinot jaunu sabiedrību citā ES dalībvalstī.
- 9.2.4.3. Kooperatīvā sabiedrība ir brīvprātīga personu apvienība, kuras nolūks ir veicināt biedru kopīgo ekonomisko interešu efektīvu īstenošanu. Kooperatīvā sabiedrība ir juridiska persona, kuras darbības pamatprincipus, organizatorisko struktūru, dibināšanu, likvidāciju un reorganizāciju regulē Kooperatīvo sabiedrību likums.
- 9.2.5. Nolūkā nodrošināt komercdarbībai draudzīgu un stabilu tiesisko vidi, īpašu uzmanību pievēršot akciju sabiedrību tiesiskā regulējuma modernizēšanai un caurskatāmības veicināšanai, pārskata periodā stājās spēkā grozījumi Komerclikumā. Minētie grozījumi (1) pilnveido akciju reģistrācijas un uzskaites kārtību, kā arī uzlabo informācijas pieejamību par akcionāriem; (2) modernizē akcionāru sapulču sasaukšanas un sapulces norises kārtību, kā arī dalībnieku un akcionāru sapulču dokumentu pieejamību; (3) pārskata akciju un pamatkapitāla daļu apmaksas kārtību; (4) papildina Novēršanas likumā noteiktās prasības kapitālsabiedrības PLG atklāšanai. Ar grozījumiem Komerclikumā tiek saglabāts akciju iedalījums vārda un uzrādītāja akcijās, kā arī abi akciju reģistrācijas un uzskaites veidi – ieraksts akcionāru reģistrā un reģistrācija finanšu instrumentu kontā. Vienlaikus tiek novērstas iepriekš praksē pastāvošās nepilnības: caurspīdīguma trūkums lielākajā daļā akciju sabiedrību, informācijas pieejamība par akciju sabiedrību akcionāriem un informācijas par akcionāriem un akciju sabiedrību PLG pieejamība vienuviet.

Reģistrācijas kārtība un tendences

- 9.2.6. Reģistrējot juridisko personu, UR pārbauda, vai iesniegti visi normatīvajos aktos paredzētie dokumenti, vai tiem ir juridisks spēks un vai to forma atbilst normatīvajos aktos vai statūtos noteiktajam, vai dokumentos ietverto ziņu, noteikumu apjoms un saturs atbilst normatīvajiem aktiem, un citiem reģistrācijas lietā esošajiem dokumentiem, kā arī vai UR nav reģistrēts cits tiesisks šķērslis. Minēto pārbaūžu ietvaros UR pārliecinās gan par personu tiesībspēju, gan, ja

attiecināms, rīcībspēju, taču nepārbauda dokumentu sagatavošanas faktiskos apstākļus. Vienlaikus ar juridiskās personas ierakstīšanu UR, VID tai piešķir arī nodokļu maksātāja statusu, kas nodrošina nodokļu maksājumu, valsts nodokļu, nodevu un citu valsts noteikto obligāto maksājumu uzskaiti. Papildus norādāms, ka līdz ar Novēršanas likuma grozījumu spēkā stāšanos no 2019. gada 1. jūlija UR juridisko personu reģistrācijā piemēro riskos balstīto pieeju, proti, papildus vispārīgajām reģistrācijas prasībām vērtē arī NILLTPF riskus un nepieciešamības gadījumā ziņo FID. UR 2020. gadā ir ziņojis vidēji mēnesī par 62 personām, 2021. gadā – 56 un 2022. gadā par 66 personām (grafiks Nr. 9.2.1).

Grafiks Nr. 9.2.1 – Vidējais personu skaits mēnesī, par kurām UR ir ziņojis FID

9.2.7. Papildus VID veiktajai kontrolei kontekstā ar nodokļu, īpaši PVN krāpšanas shēmām, kā arī fiktīvu kapitālsabiedrību dibināšanu, noteikta virkne VID un UR sadarbības pasākumu, kas, cita starpā, mazina arī juridisko personu NILLTPF riskus:

9.2.7.1. VID sarakstā iekļautas riska personas (par nodokļu jomu regulējošo normatīvo aktu pārkāpumiem) UR neregistrē kā kapitālsabiedrības pārstāvēt tiesīgās personas.

9.2.7.2. Normatīvajos aktos nostiprināti gadījumi, kad, lai reģistrētu kapitālsabiedrību, nepieciešams saņemt VID atzinumu par to, ka nav saskatāmi nodokļu krāpšanas riski.

9.2.7.3. Papildus VID ierobežojumiem UR izpilda arī administratīvā pārkāpuma vai kriminālprocesa ietvaros piemērotos aizliegumus personām ieņemt noteiktus amatus, proti, neregistrē kā dalībniekus vai pārstāvētiesīgās personas, ja tām piemēroti aizliegumi iegūt kapitāldaļas vai ieņemt noteiktus amatus.

9.2.8. Jāņem vērā, ka aprakstītie risku mazināšanas pasākumi pagaidām ir ierobežoti attiecībā uz AS akcionāriem, proti, UR pieejama tikai informācija par to AS akcionāriem, kas iekļautas regulētajā tirgū.

9.2.9. Juridisko personu reģistrācijas tendences pārskata periodā:

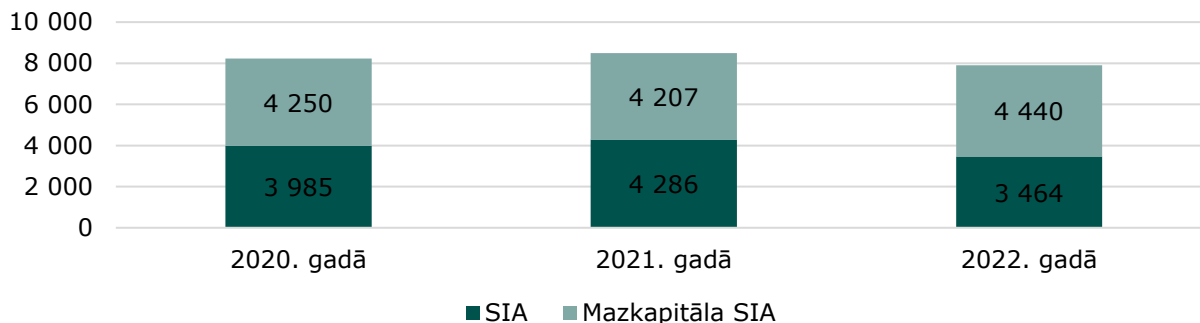
Tendences pārskata periodā	Skaidrojums	Statistika
Visbiežāk reģistrētās juridiskās personas formas		
Latvijā visbiežāk tiek reģistrētas SIA, bet retāk AS. 2021. gadā vērojams AS un SIA (un arī citu juridisko personu) reģistrācijas pieaugums. Kopumā vērojama juridisko personu kopskaita samazināšanās, proti, uz 2022. gada 31. decembri par 3,8% mazāk juridisko personu nekā uz 2020. gada 31. decembri.	Aktīvo juridisko personu kopskaita samazināšanās skaidrojama ar to, ka UR kopš 2019. gada turpina attīrīt reģistrēto uzņēmumu uzskaiti no ekonomiski neaktīvajām juridiskajām personām, tās izslēdzot no komercreģistra. Vienlaikus konstatēti gadījumi, kad vienkāršotā likvidācija tiek izmantota ļaunprātīgos nolūkos (plašāk punktos Nr. 9.2.10.–9.2.13.).	Tabula Nr. 9.1.1
Mazkapitāla SIA		
Mazkapitāla SIA reģistrācijas tendences ir svārstīgas. 2021. gadā vērojams reģistrācijas kritums. 2022. gadā reģistrēti par 5,2% vairāk subjektu nekā 2021.	Mazkapitāla SIA popularitāte ir pamatojama ar atvieglotām reģistrācijas prasībām (viszemākā valsts nodeva, nav jāsniedz bankas izziņa par pamatkapitāla apmaksu) un zemā pamatkapitāla nepieciešamība (mazkapitāla SIA	Grafiks Nr. 9.2.2

gadā un 4,3% vairāk subjektu nekā 2020. gadā.

Kopumā mazkapitāla SIA popularitāte turpina augt, un tas joprojām ir biežāk reģistrētais juridiskās personas veids Latvijā.

ar minimālo pamatkapitālu 1 centa apmērā vai kā SIA ar minimālo pamatkapitālu 2800 EUR apmērā).

Grafiks Nr. 9.2.2 – Pārskata periodā reģistrēto mazkapitāla SIA skaits

Juridisko personu dibinātāji (dalībnieki)

Juridiskās personas, kas reģistrētas pārskata periodā, pārsvarā dibinājušas Latvijā reģistrētas juridiskas un fiziskas personas.

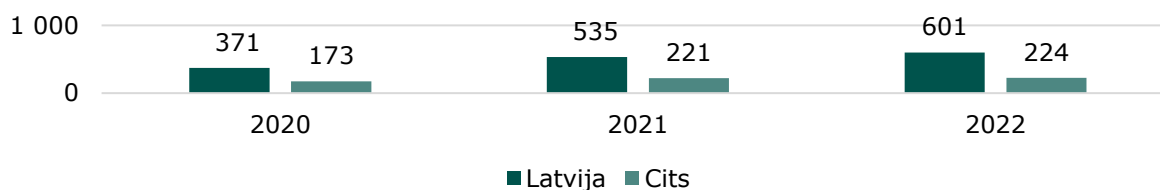
Fizisko personu nerezidentu, kas dibinājušas juridiskās personas, rezidences valstis visbiežāk bija Krievija, Ukraina, Lietuva, Igaunija, Baltkrievija.

Juridisko personu nerezidentu, kas dibinājušas juridiskās personas, rezidences valstis visbiežāk bija Igaunija, Lietuva, Vācija, Luksemburga.

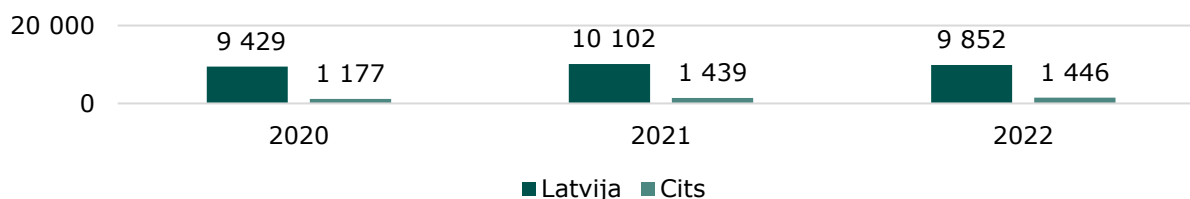
Dibinātāju rezidences valstis ir likumsakarīgas, ņemot vērā, ka to vidū figurē gan Latvijas kaimiņvalstis, gan valstis, ar kurām Latvijai ir cieša eksporta un importa sadarbība, t. sk. Krievija un Baltkrievija.

Grafiks Nr. 9.2.3 un grafiks Nr. 9.2.4

Grafiks Nr. 9.2.3 – Pārskata periodā dibināto juridisko personu dalībnieku – fizisko personu – rezidences valstis

Grafiks Nr. 9.2.4. – Pārskata periodā dibināto juridisko personu dalībnieku – juridisko personu – reģistrācijas valstis

SIA dibinātāji (dalībnieki)

Audzis to SIA skaits, kuru dalībnieki ir tikai nerezidenti. Uz 2020. gada nogali no 8843 SIA, kuru dalībnieki ir tikai juridiskās personas – 38,6% dalībnieku bija ārvalstu juridiskās personas, 2021. gada nogalē – no 8527 SIA 40%, bet 2022. gada beigās – no 8617 40,7%.

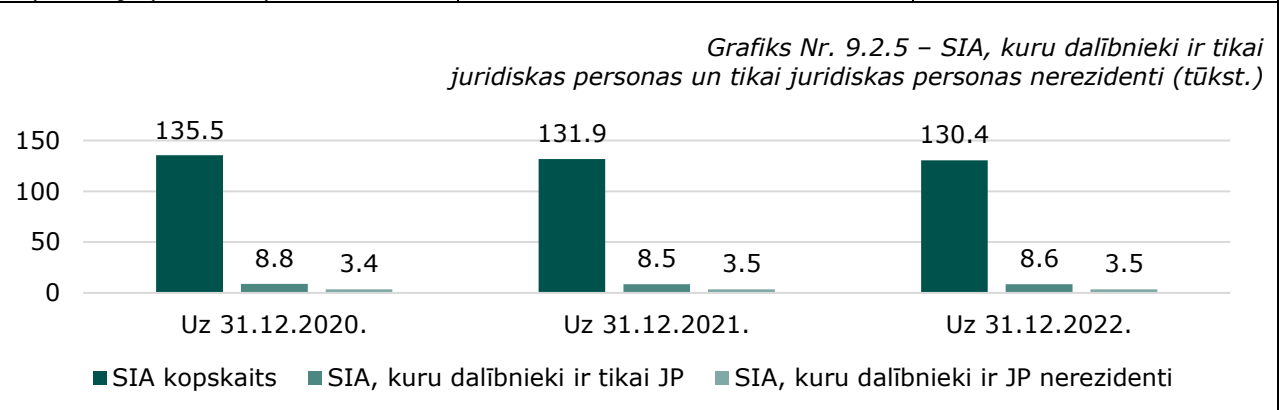
Gan uz 2020., gan uz 2021., gan uz 2022. gada 31. decembri SIA, kuru dalībnieki ir tikai juridiskās personas, veido ar minimālām svārstībām – 6,5% no visu UR reģistrēto SIA kopskaita, savukārt to SIA, kuru dalībnieki ir ārvalstu juridiskās personas – 2,6% apmērā no kopējā SIA skaita.

SIA dalībnieku juridisko personu nerezidentu biežāk reģistrētās rezidences valstis ir Igaunija, Lietuva, Kipra, Dānija, Zviedrija, Vācija, Nīderlande, Lielbritānija. Ārvalstu subjektu rezidences valstu *tops* ir saglabājis nemainīgs kopš iepriekšējā pārskata perioda.

Lai arī ir audzis to SIA skaits, kuru dalībnieki ir tikai nerezidenti, informācija par to PLG ir reģistrēta, tādējādi mazinot NILLTPF risku. Turklāt uz 2022. gada beigām 90% no kopējā reģistrēto PLG skaita ir Latvijas rezidenti.

No 2022. gada beigās PLG atklājušo 160 843 SIA, tikai 445 gadījumos identificēti tādi SIA, kuru dalībnieki ir tikai juridisko personu nerezidenti, kuras deklarējušas statusu "PLG noskaidrot nav iespējams".

Grafiks Nr. 9.2.5

Juridisko personu reģistrācijas atteikšana

UR pārskata periodā pieņēmis 276 lēmumus atteikt reģistrēt juridiskās personas.

Kā galvenie pamatojumi, kādēļ tiek atteikta juridisko personu reģistrācija, ir (1) VID atzinums par nodokļu riskiem; (2) ziņas nav reģistrējamas attiecīgajā reģistrā; (3) trūkumi iesniegtajos dokumentos nav novēršami; (4) sankciju pārkāpšanas un apiešanas riski.

2022. gadā būtiski audzis atteikumu skaits reģistrēt juridiskās personas. Šāds atteikuma skaita pieaugums saistāms ar VID konstatējamiem

Kopš 2022. gada februāra un sankciju pastiprinātas noteikšanas jebkurš pieteikums un tajā atpogaļotās izmaiņas UR tiek skatīts pēc būtības. Ja pastāv risks, ka ar izmaiņu reģistrāciju tiktu apietas nacionālās vai starptautiskās sankcijas, UR atsaka izmaiņu reģistrāciju, nodrošinot nemainīgu faktisko situāciju.

Visos 6 gadījumos, kad UR 2022. gadā atteica veikt reģistrāciju, jo bija saskatāmi sankciju apiešanas riski, juridiskā persona bija pieteikusi izmaiņu reģistrāciju, nevis tika veikta jaunas juridiskās personas reģistrācija.⁵⁵⁹

Tabula Nr. 9.2.1

⁵⁵⁹ Piemērs: 2022. gada galvenā valsts notāra lēmums Nr. 1-5n/100. Pieejams: <https://www.ur.gov.lv/lv/specializeta-informacija/galvena-valsts-notara-lemumi/2022-gada-galvena-valsts-notara-lemums-nr-1-5n-100/>.

<p>riskiem. Jo lielāks ir pieteikumu skaits, kuros konstatējami riski, jo lielāks atteikumu skaits.</p> <p>UR par iespējamiem sankciju apiešanas mēģinājumiem 2022. gadā 6 gadījumos ir atteicis reģistrāciju.</p> <p>Pārskata periodā nevienā gadījumā nav atteikta juridisko personu reģistrācija, kas pamatota ar neatbilstību NILLTPF prasībām.</p>		
---	--	--

Tabula Nr. 9.2.1. – Atteikumu skaits reģistrēt juridiskās personas

	2020. gadā	2021. gadā	2022. gadā
Atteikumu skaits reģistrēt juridiskās personas	48	50	178

- 9.2.10. Praksē tiek identificēti gadījumi, kuros vienkāršotā likvidācija tiek apzināti provocēta ļaunprātīgos nolūkos, proti, kā viegli pieejams instruments juridiskās personas pamešanai, tā vietā, lai uzsāktu juridiskās personas maksātnespējas procesu. Saskaņā ar FNA publicēto materiālu ekspertu diskusijai⁵⁶⁰ katru gadu vairāki tūkstoši juridisku personu tiek likvidēti vienkāršotās likvidācijas kārtībā, ieskaitot juridiskas personas, kam ir manta un saistības. Tas ļauj juridiskas personas valdei izvairīties no atbildības, ātri un bez izdevumiem izbeigt juridiskās personas darbību. Pēc būtības process tiek izmantots kā alternatīva maksātnespējas procesam.
- 9.2.11. Vienkāršotā likvidācija ir juridiskās personas piespiedu darbības izbeigšana, kas tiek veikta uz kompetentas iestādes (UR vai VID) lēmuma pamata. Juridiskās personas darbību var izbeigt ar UR lēmumu, ja: (1) tās valdei ilgāk par trim mēnešiem nav pārstāvības tiesību un triju mēnešu laikā pēc rakstveida brīdinājuma saņemšanas norādītais trūkums nav novērsts; 2) tā nav sasniedzama juridiskajā adresē un viena mēneša laikā pēc rakstveida brīdinājuma saņemšanas norādītais trūkums nav novērsts.⁵⁶¹ Savukārt darbību ar VID lēmumu var izbeigt, ja (1) tā viena mēneša laikā pēc administratīvā soda uzlikšanas nav iesniegusi gada pārskatu un kopš pārkāpuma izdarīšanas ir pagājuši vismaz seši mēneši; (2) tā viena mēneša laikā pēc administratīvā soda uzlikšanas nav iesniegusi nodokļu likumos paredzētās deklarācijas par sešu mēnešu periodu; (3) tās darbība ir apturēta, pamatojoties uz VID lēmumu, un triju mēnešu laikā pēc darbības apturēšanas norādītais trūkums nav novērsts.⁵⁶² Proti, iestājoties noteiktiem, normatīvajos aktos paredzētiem gadījumiem, kompetentā iestāde nosūta attiecīgajai juridiskajai personai brīdinājumu, lūdzot novērst konstatēto trūkumu un nosakot tam konkrētu termiņu. Ja brīdinājumā noteiktajā termiņā trūkumi netiek novērsti, kompetentā iestāde pieņem lēmumu par juridiskās personas darbības izbeigšanu.
- 9.2.12. Kad UR vai VID pieņemtais lēmums stājas spēkā un kļūst neapstrīdams UR žurnālā vai komercreģistrā tiek veikts ieraksts par juridiskās personas darbības izbeigšanu un oficiālajā izdevumā "Latvijas Vēstnesis" tiek publicēts paziņojums par juridiskās personas darbības izbeigšanu, šajā paziņojumā uzaicinot juridiskās personas likvidācijā ieinteresētās personas (ikvienu personu, kura kaut kādā veidā saistīta ar konkrēto juridisko personu un ir ieinteresēta tās likvidācijā) viena mēneša laikā pēc tā publicēšanas dienas iesniegt UR pieteikumu par likvidatora iecelšanu. Likvidatora iecelšanas gadījumā tiek veikta juridiskās personas likvidācija. Juridiskas personas likvidācija nenotiek un UR pieņem lēmumu par juridiskās personas izslēgšanu no UR žurnāla vai komercreģistra, ja neviena juridiskās personas likvidācijā ieinteresētā persona noteiktajā termiņā neiesniedz UR pieteikumu par likvidatora iecelšanu un juridiskajai personai nav pasludināts maksātnespējas process.
- 9.2.13. Šādu kārtību personas var izmantot negodprātīgi, lai mākslīgi (ar nolūku) radot normatīvajos aktos noteiktos priekšnoteikumus vienkāršotās likvidācijas veikšanai, izmantotu vienkāršoto likvidāciju, lai izvairītos no atbildības par darbībām, kas faktiski ir radījušas personām zaudējumus, novedušas juridisko personu līdz tās darbības izbeigšanai un darbībām, kas saistāmas ar juridiskās personas mantas slēpšanu, kā arī ar NILLTPF.

⁵⁶⁰ FNA materiāls ekspertu diskusijai *Maksātnespēja un vienkāršotā likvidācija. Tukšie uzņēmumi un kā sabalansēt personu intereses?*. Pieejams: <https://www.financelatvia.eu/wp-content/uploads/2022/12/mn-vl-materials-diskusijai.pdf>.

⁵⁶¹ Kooperatīvo sabiedrību likuma 70. panta pirmā daļa, Komerclikuma 314.¹ panta pirmā daļa.

⁵⁶² Kooperatīvo sabiedrību likuma 70. panta otrā daļa, Komerclikuma 314.¹ panta otrā daļa.

Finanšu plūsmas analīze

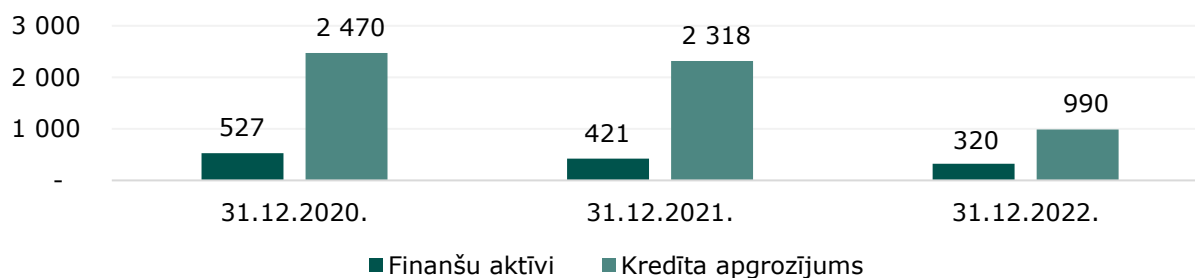
- 9.2.14. Latvijas kredītiestādēs 2022. gada 31. decembrī bija 2,5 milj. klientu, no kuriem 94,3% bija iekšzemes klienti un 5,7% ārvalstu klienti. No kopējā klientu skaita juridiskas personas bija tikai 6,3%, savukārt 93,7% no kopējā klientu skaita bija fiziskas personas.
- 9.2.15. Saskaņā ar Latvijas Bankas sniegto informāciju pārskata periodā turpina samazināties čaulas veidojumu skaits. Būtiskāko īpatsvaru no čaulas veidojumu kopskaita veido čaulas veidojumi no trešajām valstīm (tabula Nr. 9.2.2). Latvijas Bankas sniegtie dati ir par tiem čaulas veidojumiem, ar kuriem ir atļauts sadarboties, jo tie neatbilst noteiktām aizlieguma pazīmēm.

Tabula Nr. 9.2.2 – Čaulas veidojumu skaits

	2020	2020, %	2021	2021, %	2022	2022, %
Klientu kopskaits	2 660 025	-	2 580 817	-	2 573 716	-
Čaulas veidojumi	975	0,04	660	0,03	535	0,02
t. sk. LV	52	0,002	56	0,002	47	0,002
t. sk. citās ES dalībvalstīs	225	0,01	152	0,01	134	0,01

- 9.2.16. Saskaņā ar Novēršanas likuma 21.1 pantu ir aizliegts uzsākt un uzturēt darījuma attiecības vai veikt gadījuma rakstura darījumu ar čaulas veidojumu, ja tas vienlaikus atbilst šādām pazīmēm: (1) nav juridiskās personas saistības ar faktisku saimniecisko darbību vai juridiskās personas darbība veido mazu vai neveido nekādu ekonomisko vērtību un Novēršanas likuma subjekta rīcībā nav dokumentāras informācijas, kas pierāda pretējo un (2) valstī, kurā juridiskā persona reģistrēta, normatīvie akti neparedz pienākumu sagatavot un iesniegt attiecīgās valsts pārraudzības institūcijām finanšu pārskatus, tai skaitā gada finanšu pārskatus par savu darbību. Līdz ar to ir aizliegts sadarboties ar čaulas veidojumiem, ja tie vienlaikus atbilst šīm divām čaulas veidojumu pazīmēm.
- 9.2.17. Likumsakarīgi, ka, samazinoties čaulas veidojumu skaitam, samazinās arī to darbības apmēri. Pārskata periodā turpina samazināties čaulas veidojumu apgrozījums – 2021. gadā to apgrozījums bija 3% no kredītiestāžu kopējā klientu apgrozījuma (grafiks Nr. 9.2.5 un tabula Nr. 9.2.3). Savukārt 17% no čaulas veidojumu noguldījumiem ir tādiem klientiem (čaulas veidojumiem), ar kuriem izbeigta sadarbība (iesaldēti, arestēti, nepieteikti u. tml. līdzekļi).

Grafiks Nr. 9.2.5 – Čaulas veidojumu apgrozījuma dinamika (milj. EUR)

Tabula Nr. 9.2.3 – Čaulas veidojumu apgrozījums % no kopējā kredītiestāžu klientu apgrozījuma

	2020	2021	2022
Finanšu aktīvi	2,0%	1,5%	1,1%
Kredīta apgrozījums	1,7%	1,5%	0,6%

- 9.2.18. Tāpat kredītiestādēs turpina samazināties klientu, kas ir ārpus ES valstīm reģistrētas juridiskas personas, skaits, tomēr Latvijas Bankas sniegtā informācija liecina, ka šādu klientu aktivitāte Latvijas finanšu sektorā joprojām pastāv. Uz 2022. gada beigām ārpus ES valstīm reģistrētu juridisko personu noguldījumu apjoms veido 4,6% no kopējā noguldījumu apjoma (tabula Nr. 9.2.4).

Tabula Nr. 9.2.4 – Juridisko personu noguldījumu apjoms 2022. gada 31. decembrī

Juridisko personu reģistrācijas vieta	Noguldījumu apjoms, EUR	Noguldījumu apjoms, %
Iekšzemes	19 003 713 538	87,0%
ES	1 821 018 118	8,3%
Pārējās	1 014 688 337	4,6%
Kopā:	21 839 419 993	100,0%

- 9.2.19. 2021. gadā kredītiestāžu ārvalstu klientu pārrobežu maksājumu plūsma mazliet pieaugusi, tomēr saskaņā ar Latvijas Bankas datiem samazinās plūsma no / uz augsta riska valstīm. 2021. gadā, salīdzinot ar 2020. gadu, ievērojami samazinājies ienākošo maksājumu apjoms no NVS valstīm, no kuriem absolūto vairākumu jeb 65% veidoja maksājumi no Krievijas. Saskaņā ar Latvijas Bankas sniegto informāciju 2021. gadā Krievija, Čehija, Lielbritānija, Ukraina un Norvēģija veido lielāko apjomu ārvalstu klientu maksājumu plūsmā ar trešajām valstīm, kas ir likumsakarīgs, ņemot vērā Latvijas ģeogrāfisko novietojumu un tirdzniecības saites ar minētajām valstīm.
- 9.2.20. Salīdzinot ar 2019. gadu, lielākais pieaugums bezskaidras naudas plūsmā 2022. gadā ir ar Lietuvu un Igauniju. Savukārt lielākais samazinājums – ar Krieviju. Ņemot vērā ieviestās ES sankcijas pret Krieviju un kredītiestāžu riska *apetītes* samazināšanos, likumsakarīgi arī mazinās naudas līdzekļu plūsma ar Krieviju un Baltkrieviju. Vērtējot naudas līdzekļu plūsmu un to apjomus, būtiski ir ņemt vērā inflācijas rādītājus, it sevišķi 2022. gadā.
- 9.2.21. Līdz ar čaulas veidojumu izskaušanu no Latvijas finanšu sektora joprojām pastāv iespējami NILL riski:
- 9.2.21.1. Pastāv risks, ka daļa čaulas veidojumu ir pārreģistrēti citās jurisdikcijās, bet turpina izmantot Latvijas finanšu sistēmu.
- 9.2.21.2. Pastāv risks, ka daļa čaulas veidojumu darbība var tikt pārcelta uz Latvijas juridiskām personām. Par čaulas veidojumu darbības pārcelšanu uz Latvijas juridiskajām personām liecinātu nerezidentu īpatsvara pieaugums starp Latvijas juridisko personu dalībniekiem, taču atbilstoši datiem dalībnieku kopskaitā nav vērojams nerezidentu īpatsvara pieaugums, tieši otrādi – pieaug rezidentu īpatsvars starp juridisko personu dalībniekiem (tabula Nr. 8.8. un tabula Nr. 8.9.). Līdz ar to secināms, ka pārskata periodā čaulas veidojumi, kas izskausti no Latvijas finanšu sektora, savu darbību nav pārcēlušī uz Latvijas juridiskajām personām.
- 9.2.21.3. Pastāv risks, ka potenciālajiem noziedzniekiem, lai veiktu NILL, varētu būt nepieciešamība dibināt juridisko personu, kas neatbilst nevienai no Novēršanas likumā noteiktajām čaulas veidojuma pazīmēm, tostarp šiem mērķiem var tikt dibināti arī dažādi juridiskie veidojumi Latvijā.

PLG atklāšanas prasības

- 9.2.22. Grozījumi Novēršanas likumā, kuru mērķis bija nodrošināt pareizas, aktuālas informācijas par juridisko personu PLG pieejamību, stājās spēkā 2017. gada 9. novembrī. Kopš tā laika šajā kontekstā notikusi virkne pārmaiņu, kas plašāk ir aprakstītas NRA 2020 un šajā risku novērtējumā aprakstītas netiks. Zemāk sniegts pārskata periodā notikušo izmaiņu normatīvajā regulējumā attiecībā uz PLG atklāšanu izklāsts.
- 9.2.23. Ar Novēršanas likuma grozījumu, kas stājās spēkā 2019. gada 29. jūnijā, pārejas noteikumu 46. punktu, noteikts, ka ārvalsts subjektiem ar 2020. gada 1. jūliju ir pienākums atklāt to PLG, iesniedzot UR atbilstošu pieteikumu. Ja līdz 2021. gada 1. janvārim pienākums netiek izpildīts – UR izslēdz to reģistrētās filiāles no komercreģistra un reģistrētās pārstāvniecības no pārstāvniecību reģistra. Ārvalsts subjektu reģistrētās filiāles un pārstāvniecības likumdevējs bija noteicis kā pēdējās PLG atklāšanā, ņemot vērā to nelielo skaitu – nepilni 1800 no kopumā vairāk nekā 200 000 UR reģistros reģistrētiem aktīviem tiesību subjektiem, uzņēmumiem un organizācijām, kā arī ņemot vērā to salīdzinoši zemos NILLTPF riskus.
- 9.2.24. Tāpat 2020. gada 1. jūlijā spēkā stājās Novēršanas likuma grozījumi, kas noteica speciālu kārtību informācijas apmaiņai starp valsts iestādēm un Novēršanas likuma subjektiem, gadījumos, ja konstatēts, ka UR vestajos reģistros reģistrētā informācija par PLG, iespējams, ir nepatiesa.
- 9.2.25. Savukārt 2021. gada 12. jūlijā spēkā stājās Novēršanas likuma grozījumi, kas paplašināja to subjektu loku, kam ir pienākums reģistrēt vai apliecināt jau reģistrēto informāciju par PLG, piesakot izmaiņas kapitālsabiedrības dalībnieku (akcionāru) un valdes locekļu sastāvā, kā arī

piesakot izmaiņas citu juridisko personu vai personālsabiedrību vadības institūciju un pārstāvētīgo personu sastāvā.

- 9.2.26. Ārvalstīs reģistrētu juridisko personu, kuras pārskata periodā atvērušas kontus Latvijas finanšu iestādēs, biežākās reģistrācijas valstis bija Kipra, Igaunija un Lielbritānija (tabula Nr. 9.2.5). Norādāms, ka 2022. gadā salīdzinājumā ar 2020. gadu pieaudzis tādu juridisko personu skaits, kuru reģistrācijas valsts ir Igaunija, taču samazinājies ir Kiprā reģistrēto juridisko personu skaits.

Tabula Nr. 9.2.5 – Kontu reģistrā reģistrēto nerezidentu juridisko personu reģistrācijas valstis

Valsts	2020. gadā	2021. gadā	2022. gadā	Kopsumma
Kipra	140	149	69	358
Igaunija	99	86	115	300
Lielbritānija	112	74	49	235
Lietuva	48	41	65	154
Malta	21	13	12	154
Britu Virdžīnas	19	18	6	43
Šveice	15	8	12	35
Nīderlande	15	10	2	27
Ukraina	0	2	24	26
Somija	7	11	7	25

- 9.2.27. Pārskata periodā kontu reģistrā visbiežāk reģistrētās ārvalstu juridisko personu PLG rezidences valstis ir Krievija, tai seko Ukraina, Lietuva, Igaunija, Baltkrievija un Latvija (tabula Nr. 9.2.6). Šai kontekstā būtiski ņemt vērā paaugstinātos korupcijas, starptautisko un nacionālo sankciju pārkāpšanas un apiešanas un citus riskus saistībā ar Krieviju un Baltkrieviju. Atbilstoši Starptautiskās pretkorupcijas organizācijas *Transparency International* veiktajam pasaules valstu Korupcijas uztveres indeksam 2022. gadā kaimiņvalstis Krievija un Baltkrievija ierindojās attiecīgi 137. un 91. vietā.⁵⁶³

Tabula Nr. 9.2.6 – Kontu reģistrā reģistrēto unikālo PLG (skaits) rezidences valstis

Valsts	2020. gadā		2021. gadā		2022. gadā	
	PLG skaits	Unikālo PLG skaits	PLG skaits	Unikālo PLG skaits	PLG skaits	Unikālo PLG skaits
Krievija	159	77	431	224	120	75
Ukraina	58	29	398	183	58	33
Lietuva	46	26	58	32	80	50
Igaunija	37	19	29	18	69	46
Baltkrievija	28	18	46	26	37	22
Latvija	26	18	28	18	36	23
Itālija	5	2	82	36	9	6
Vācija	19	8	45	24	17	11
Lielbritānija	10	6	58	32	5	3
Itālija	7	5	53	23	17	12

- 9.2.28. PLG atklāšanas tendences pārskata periodā:

Tendences pārskata periodā	Skaidrojums	Statistika
Juridiskās personas, kas atklājušas PLG		
Uz 2022. gada beigām no 133 839 aktīvām juridiskām personām	PLG atklājušo juridisko personu skaits pārskata periodā katru gadu ir audzis.	Tabula Nr. 9.2.7.

⁵⁶³ *Transparency International: Korupcijas uztveres indekss*. Pieejams: <https://www.transparency.org/en/cpi/2022>.

<p>98,45% bija reģistrējušas informāciju par to PLG:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 98,3% bija reģistrēta konkrēta informācija par fiziskām personām; • 0,01% reģistrēts statuss, ka PLG noskaidrot nav iespējams; • bet nepilni 0,01% bija reģistrējuši statusu, ka PLG ir akcionārs tādā AS, kuras akcijas ir iekļautas regulētajā tirgū, un veids, kādā tiek īstenota kontrole pār juridiskajām personām, izriet tikai no akcionāra statusa. <p>Uz 2022. gada nogali no visu SIA kopskaita 99,69%, bet no AS kopskaita 98,62% bija reģistrējušas informāciju par PLG vai kādu no atbilstošiem apliecinājumiem.</p>	<p>Absolūtais vairākums uz 2022. gada beigām aktīvo SIA un AS, kas ir biežāk reģistrētās juridiskās personas formas, ir atklājušas savus PLG. Secināms, ka lielāko daļu subjektu, kas nav atklājuši PLG, veido citas juridisko personu formas.</p> <p>Attiecībā uz SIA un AS, kur PLG nav reģistrēts – šo subjektu sastāvā ir tādas juridiskās personas, kur norit aktīva tiesvedība par reģistrējamās informācijas par PLG apmēru.</p>	
--	---	--

Tabula Nr. 9.2.7 – PLG reģistrācija

	Reģistrēta konkrēta informācija par PLG	Reģistrēts statuss, ka PLG noskaidrot nav iespējams	Reģistrēts, ka PLG ir biržā kotētas AS akcionārs	KOPĀ
SIA	128 197	1430	351	129 978
AS	788	97	41	926
Eiropas komercsabiedrības	6	2	1	9
Komandītsabiedrības	74	10	1	85
Personālsabiedrības	325	22	10	357
Kooperatīvā sabiedrība	144	267	0	411
Kopā:	129 534	1828	404	131 766

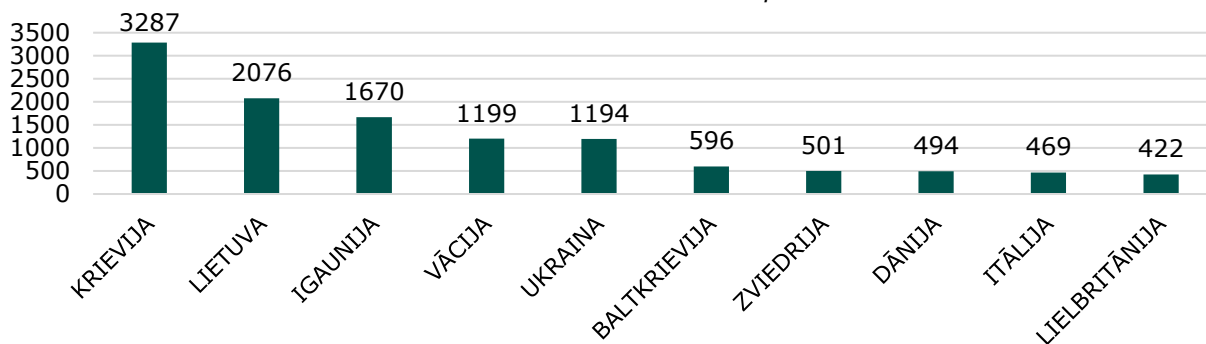
PLG rezidences valstis

<p>Uz 2022. gada beigām kā juridisko personu PLG lielākoties reģistrēti Latvijas rezidenti, sasniedzot 90% no kopējā reģistrēto PLG skaita.</p> <p>Visbiežāk reģistrētie PLG, kas ir nerezidenti, ir Krievijas, Lietuvas, Igaunijas, Vācijas un Ukrainas rezidenti.</p>	<p>2022. gadā Krievijas un Baltkrievijas rezidentu PLG īpatsvars Latvijas juridiskajām personām rada paaugstinātus starptautisko un nacionālo sankciju apiešanas un pārkāpšanas draudus.</p>	<p>Tabula Nr. 9.2.8 un grafiks Nr. 9.2.6</p>
---	--	--

Tabula Nr. 9.2.8 – PLG rezidentu īpatsvars

	31.12.2020	31.12.2021	31.12.2022
Juridiskās personas PLG fiziskās personas rezidenti	124 225	122 986	122 487
Juridiskās personas PLG fiziskās personas nerezidenti	14 678	13 940	13 578

Grafiks 9.2.6 – Juridiskās personas PLG fiziskās personas nerezidentu rezidences valstīs

Ārvalstu komersanta filiāles un pārstāvniecības

2020. gada nogalē no 1787 subjektiem tikai 159 jeb 11% bija atklājuši informāciju par to PLG.

Uz 2023. gada 14. februāri no 568 subjektiem 561 bija atklājuši PLG.

2021. gada sākumā UR sadarbībā ar VID apzināja aktīvās un neaktīvās pārstāvniecības un filiāles. Kopš 2021. marta līdz 2023. gada 13. februārim kopumā izslēgtas 1323 neaktīvās un PLG neatklājušās ārvalsts komersanta filiāles un ārvalsts komersanta (organizāciju) pārstāvniecības.

Tabula Nr. 9.2.9

Tabula Nr. 9.2.9 – Ārvalsts komersantu filiāļu un pārstāvniecību skaits un reģistrētie PLG

Cik subjekti ir reģistrēti (tikai aktīvi)	uz 31.12.2020.	uz 31.12.2021.	uz 31.12.2022.
Ārvalsts komersanta filiāles	676	422	443
No tiem atklāti PLG	122	372	403
Ārvalsts komersanta pārstāvniecības	1051	153	157
No tiem atklāti PLG	36	135	142
Ārvalsts organizāciju pārstāvniecības	60	13	17
No tiem atklāti PLG	1	12	16

PLG kontroles īstenošana (tieši)

2020. gada izskaņā no visām SIA, kas bija reģistrējušas savus PLG, teju 98% kontroli īstenoja tieši (kā dalībnieki), savukārt uz 2021. un 2022. gada beigām šis sliekšnis mazliet sarucis.

Attiecībā uz AS norādāms, ka 2020. gada izskaņā 81,54% reģistrēto PLG kontroli īstenoja tieši (kā akcionāri), bet 2021. un 2022. gada nogalē – šis sliekšnis mazliet sarucis.

Vairumā gadījumu UR reģistrētas SIA ar vienu līdz trīs dalībniekiem – fiziskām personām, un tajās noskaidrot PLG ir salīdzinoši vienkārši. Faktiskais dalībnieks ir arī faktiskais īpašnieks, sarežģītāk, ja SIA vai jebkurā citā subjektā PLG kontroli īsteno netieši – caur citām fiziskām, juridiskām personām un / vai veidojumiem.

Tabula Nr. 9.2.10.

Tabula Nr. 9.2.10. – PLG īsteno kontroli tieši
(nav reģistrēts subjekts, caur ko īsteno)

No aktīvo subjektu kopskaita	uz 31.12.2020	uz 31.12.2021.	uz 31.12.2022.
SIA	129 835	126 903	125 332
AS	654	641	626
Eiropas komercsabiedrības	5	6	6
Komandītsabiedrības	45	51	58
Personālsabiedrības	226	262	276
Kooperatīvā sabiedrība	56	94	144

PLG kontroles īstenošana (netieši)

Pārskata periodā no visām SIA, kas bija reģistrējušas savus PLG, apmēram 2,5% (ar nelielām svārstībām katru gadu) kontrole tika īstenota netieši (reģistrēts, ka kontrole tiek īstenota caur citu fizisku vai juridisku personu, piemēram, uz pilnvarojuma līguma pamata; uz īpašumtiesību pamata; kā pilnvarnieks; kā pārstāvis u. c.).

Attiecībā uz AS – apmēram 23% gadījumu PLG kontrole tika īstenota netieši.

No kopumā 3135 subjektiem⁵⁶⁴ (2020. gada beigās) – 1584 (51%) gadījumos PLG netiešu kontroli īstenoja ar ārvalstnieku starpniecību, uz 2021. gada 31. decembri – no 3411 gadījumiem 1740 (51%) gadījumos kontrole tikusi īstenota ar ārvalstnieku starpniecību, bet uz 2022. gada nogali – no 3553 gadījumiem 1883 (53%) gadījumos kontrole īstenota ar ārvalsts subjekta starpniecību.

Lai arī Novēršanas likums paredz pienākumu juridiskajām personām iesniegt papildu informāciju par PLG tikai tad, kad UR to pieprasa, praksē lielākoties, ja tiek pieteiktas sarežģītas PLG struktūras, papildu informācija tiek iesniegta uzreiz. Lai izvairītos no tā, ka UR reģistrē pretrunīgu vai nepilnīgu informāciju, tad informācija, kas tiek pieteikta reģistrācijai, tiek salīdzināta ar UR rīcībā jau esošo informāciju un dokumentiem (piemēram, ja pieteiktais PLG īsteno kontroli arī citā juridiskajā personā), iesniegtajiem dokumentiem, kā arī publiski pieejamo informāciju.

Tabula Nr. 9.2.11

Tabula Nr. 9.2.11 – PLG īsteno kontroli netieši
(reģistrēts, ka kontrole tiek īstenota caur citu fizisku / juridisku personu)

No aktīvo subjektu kopskaita	uz 31.12.2020.	uz 31.12.2021.	uz 31.12.2022.
SIA	2967	3235	3373
AS	168	176	180
Eiropas komercsabiedrības	0	0	0
Komandītsabiedrības	11	20	23
Personālsabiedrības	62	82	82
Kooperatīvā sabiedrība	1	1	1

Juridisko personu risku raksturojums

9.2.29. Juridiskajām personām var piemist augsts NILLTPF risks, jo tās ir populārs instruments NILLTPF shēmu īstenošanā:

9.2.29.1. lai imitētu saimniecisko darbību, t. sk. veicot fiktīvus darījumus, maksājumus, iesniedzot fiktīvus dokumentus, pārskatus;

⁵⁶⁴ SIA un AS.

- 9.2.29.2. lai, veidojot sarežģītas īpašumtiesību struktūras, slēptu un maskētu PLG; lai, izveidojot uzņēmuma bankas kontu un izmantojot citus finanšu pakalpojumus, izmantotu kā piekļuvi finanšu sistēmai.
- 9.2.30. Starptautiskie standarti, tas ir, FATF 24. un 25. rekomendācija, sniedz vadlīnijas par veicamajiem pasākumiem, lai novērstu juridisko personu ļaunprātīgu izmantošanu NILLTPF mērķiem. Valstīm ir jānodrošina:
- 9.2.30.1. pietiekama, precīza un savlaicīga informācija par juridisko personu patiesajiem īpašniekiem un kontrolētājiem, un iespējas atbildīgajām iestādēm šai informācijai savlaicīgi piekļūt. Valstīs, kurās ir juridiskās personas, kas var emitēt uzrādītāja akcijas vai uzrādītāja akciju garantijas, vai kas pieļauj nominālo akcionāru vai direktoru iecelšanu, ir īpaši svarīgi nodrošināt minētās informācijas atbilstību un pieejamību, lai nodrošinātu, ka šādas juridiskās personas netiek izmantotas NILL vai TF;
- 9.2.30.2. pietiekama, precīza un savlaicīga informācija par trastiem, tostarp informācija par trasta dibinātājiem, pilnvarotajiem un labuma guvējiem, kuru kompetentās iestādes var laikus iegūt vai kurai tās var piekļūt.

Juridisko personu dibināšana un īpašnieku struktūra

- 9.2.31. UR reģistros nav iespējams reģistrēt jaunu juridisko personu, personālsabiedrību vai ārvalsts komersanta filiāli vai pārstāvniecību bez informācijas par tās PLG paziņošanas. Tāpat ar Novēršanas likuma grozījumiem ir paplašināts to subjektu loks, kam vienlaikus ar citu izmaiņu reģistrāciju ir jāpiesaka informācijas par PLG reģistrācija, vai jāapliecina, ka reģistrētā informācija nav mainījusies. UR ir tiesības arī atlikt pieteikto ziņu reģistrāciju, ja nav iesniegta informācija vai dokumentārais pamatojums, kas apliecina reģistrētās informācijas patiesumu.
- 9.2.32. Kā NILLTPF risku paaugstinošs faktors ir vērtējama pārskata periodā pieaugošā mazkapitāla SIA dibināšanas tendence, proti, no visiem 2022. gadā reģistrētajiem SIA vairāk nekā puse (62,7%) ir mazkapitāla SIA. Šādas juridiskās personas formas izveide var būt pievilcīgs instruments NILLTPF darbību veikšanai, jo tai ir atvieglota reģistrācijas kārtība, proti, nav nepieciešami lieli finansiāli ieguldījumi un nav noteikti specifiski darbības ierobežojumi.
- 9.2.33. Juridisko personu izmantošanu NILLTPF darbību veikšanai veicina juridisko personu dibināšanas, vadības un darbības nodrošināšanas pakalpojumu sniedzēju iesaiste PLG slēpšanā, piemēram, nomināldirektoru (fiktīvu direktoru) un fiktīvu īpašnieku izmantošana. Ar mērķi nodrošināt lielāku caurspīdīgumu juridisko personu dibināšanas un darbības nodrošināšanas pakalpojumu sniegšanā 2020. gada 8. oktobrī pieņemti grozījumi likumā "Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru", kas paredz (1) informācijas apmaiņu starp UR un VID, kad UR identificē tam iesniegto dokumentu parakstītāju kā juridiskās personas dibināšanas un darbības nodrošināšanas pakalpojumu sniedzēju un (2) nominālo direktoru un nominālo īpašnieku darbības caurspīdīguma nodrošināšanu, UR atsakot ierakstu izdarīšanu reģistrā vai dokumentu pievienošanu reģistrācijas lietai, ja pieteikumā norādītā persona tiek identificēta kā pakalpojuma sniedzējs, bet tā nav attiecīgo darbību reģistrējusi VID.
- 9.2.34. Paaugstināts NILLTPF piemīt juridiskajām personām, kuru faktiskie īpašnieki vairākos līmeņos ir citas juridiskās personas un kuru faktiskie īpašnieki ir juridisko personu nerezidenti. Minētā situācija apgrūtina UR un Novēršanas likuma subjektiem identificēt un gūt pārlicību par faktiskajiem juridisko personu īpašniekiem. Pārskata periodā šādu juridisko personu skaitam ir tendence samazināties, tāpat ir tendence samazināties juridisko personu skaitam, kuru dalībnieki ir tikai juridiskas personas nerezidenti (grafiks Nr. 9.2.5). Novēršanas likuma subjekti darījuma attiecībās bieži ir ierobežoti uzņēmuma iesniegtās reģistrācijas dokumentu analizē. Tie ir salīdzinoši viegli viltojami, turklāt datu verificācijas iespējas ir ierobežotas. Līdz ar to lielākā riska ekspozīcija piemīt juridiskajām personām, kas reģistrētas citās jurisdikcijās (zemu nodokļu vai beznodokļu valstīs un teritorijās, augsta riska valstīs). Vienlaikus pārskata periodā tikai neliels skaits šādu juridisko personu atvērušas kontus Latvijas finanšu iestādēs (tabula Nr. 9.2.12).

Tabula Nr. 9.12.2 – Kontu reģistrā reģistrēto nerezidentu juridisko personu skaits

Skaitis uz:	2020. gadā	2021. gadā	2022. gadā
Unikālo reģistrēto juridisko personu nerezidentu skaits	618	505	440
Reģistrēto kontu skaits (neievērojot unikalitāti)	1210	854	748
Juridiskās personas nerezidenti, kas reģistrētas zemu nodokļu vai beznodokļu valstīs un teritorijās (no	20	23	9

unikālo kontu reģistrā reģistrēto juridisko personu nerezidentu skaita)			
---	--	--	--

- 9.2.35. Praksē konstatēts, ka vienkāršotā likvidācija var tikt izmantota ļaunprātīgos nolūkos noziedzīgu darbību veikšanai, t. sk. NILLTPF mērķiem. Negodprātīgas personas, mākslīgi (ar nolūku) radot normatīvajos aktos noteiktos priekšnoteikumus vienkāršotās likvidācijas veikšanai, var izmantot vienkāršoto likvidāciju, lai izvairītos no atbildības par darbībām, kas faktiski ir radījušas personām zaudējumus, novedušas juridisko personu līdz tās darbības izbeigšanai un darbībām, kas saistāmas ar juridiskās personas mantas slēpšanu, kā arī ar NILLTPF.
- 9.2.36. Papildus norādāms, ka saskaņā ar FNA publicēto materiālu ekspertu diskusijai lielākajā daļā (54–60 %) no visiem gadā uzsāktajiem maksātnešpējas procesiem tie ir bez mantas, piemēram, juridiskajai personai ir tikai nomāti aktīvi; pamatlīdzekļus noraksta atbilstoši to amortizācijas vērtībai (parasti nulles vērtība), lai gan faktiski tie nav bezvērtīgi; pamatlīdzekļi tiek nodoti trešajām personām uz ieskaita pamata; pamatlīdzekļi tiek nodoti citai juridiskai personai ar nodomu veikt slēptu uzņēmējdarbības pāreju, tādējādi turpinot uzņēmējdarbību bez saistībām (abiem uzņēmumiem ir kopīgs valdes loceklis, dalībnieki, adrese vai citas pazīmes).

Informācijas pieejamība, t. sk. informācija par PLG

- 9.2.37. SNRA norādīts, ka ievērojamus draudus finanšu sistēmai joprojām rada juridisko personu PLG anonimitāte, jo bankas, uzraudzības iestādes un TAI nespēj ātri noskaidrot juridisko personu patiesos īpašniekus. PLG reģistru izveide un uzņēmumu caurskatāmības veicināšana ir tikai daži piemēri centieniem cīņā pret čaulas veidojumu izmantošanu. Kamēr publiskie reģistri nav pilnībā ieviesti un joprojām pastāv grūtības piekļūt informācijai, NILL joprojām ir reāls risks ES kopumā. Līdz ar to SNRA ir atkārtoti iekļauts 2019. gada ieteikums pilnībā īstenot noteikumus par PLG reģistriem.⁵⁶⁵
- 9.2.38. Sākot ar 2020. gada 7. janvāri UR informācijas tīmekļvietnē <https://info.ur.gov.lv/> bez maksas un bez autentifikācijas tiek nodrošināta piekļuve UR vesto reģistru aktuālajiem ierakstiem, tostarp informācijai par PLG (kā arī informācijai par ārvalsts trastu un līdzīgu juridisko veidojumu (ārvalsts subjekta) PLG). Tāpat tiek nodrošināta piekļuve vēsturiskajiem ierakstiem un publiskās daļas dokumentiem (ar autentifikāciju). Informācija par PLG satur datus ne vien par pašu fizisko personu, bet arī detalizētu informāciju par īstenoto kontroles veidu, kā arī subjektiem, ar kuru starpniecību kontrole tiek īstenota. Latvijas UR ir viens no diviem reģistriem ES, kur ir brīva pieeja UR aktuālajiem ierakstiem mašīnlasāmā formātā, t.sk. PLG.⁵⁶⁶
- 9.2.39. Attiecībā uz informācijas par AS akcionāriem pieejamību, norādāms, ka šobrīd publiski pieejama tikai informācija par to AS akcionāriem, kas iekļautas regulētajā tirgū. Taču nolūkā padarīt caurskatāmāku AS darbību, radot pieeju informācijai par akciju sabiedrību īpašniekiem, kā arī mazināt NILLTPF riskus, veikti grozījumi Komerclikumā, kas stājās spēkā 2023. gada 1. jūlijā, nosakot, ka visām līdz 2023. gada 30. jūnijam komercreģistrā reģistrētajām AS ne vēlāk kā līdz 2024. gada 30. jūnijam jāiesniedz UR aktuālo sabiedrības akcionāru reģistru vai pieteikumu, ka tās PLG noskaidrot nav iespējams.
- 9.2.40. Novēršanas likuma 18.² panta sestajā daļā noteikts, ka juridiskā persona var nesniegt UR informāciju par PLG, ja PLG ir akcionārs tādā AS, kuras akcijas ir iekļautas regulētajā tirgū, un veids, kādā tiek īstenota kontrole pār juridisko personu, izriet tikai no akcionāra statusa. Pārskata periodā UR identificējis izaicinājumus un izrietošus NILLTPF riskus minētās informācijas pārbaudē. Sākotnēji UR paļāvās uz juridisko personu deklarēto informāciju, kā arī to, ka šos subjektus pastiprināti uzrauga arī pašas biržas, taču vēlāk tika konstatēts, ka likumdevējs minēto izņēmumu nebija attiecinājis uz visām biržām, jo katrā valstī uzraudzības kārtība ir atšķirīga. Vienoti standarti līdzdalības atklāšanai biržā kotētajām AS noteikti tikai ES un EZZ līmenī. Savukārt praksē pastāv gadījumi, kad juridisko personu īpašnieku struktūrā esošas AS akcijas ir kotētas ārpus ES un EZZ (nav vienota, kopīga tiesiskā regulējuma vai tas ir atšķirīgs no spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem, kas ir attiecināmi uz ES un EZZ dalībvalstīm), secīgi juridiskā persona nevar atsaukties uz Novēršanas likuma 18.² panta sestajā daļā noteikto izņēmumu. UR kopš 2021. gada augusta mainījis praksi un pieļauj reģistrēt minēto izņēmumu tikai attiecībā uz ES un EZZ biržās kotētajām AS – citos gadījumos juridiskās personas varēja pieteikt reģistrācijai apliecinājumu, ka tās PLG noskaidrot nav iespējams.

⁵⁶⁵ Report from the Commission to the European Parliament and the Council on the assessment of the risk of money laundering and terrorist financing affecting the internal market and relating to cross-border activities. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022DC0554>.

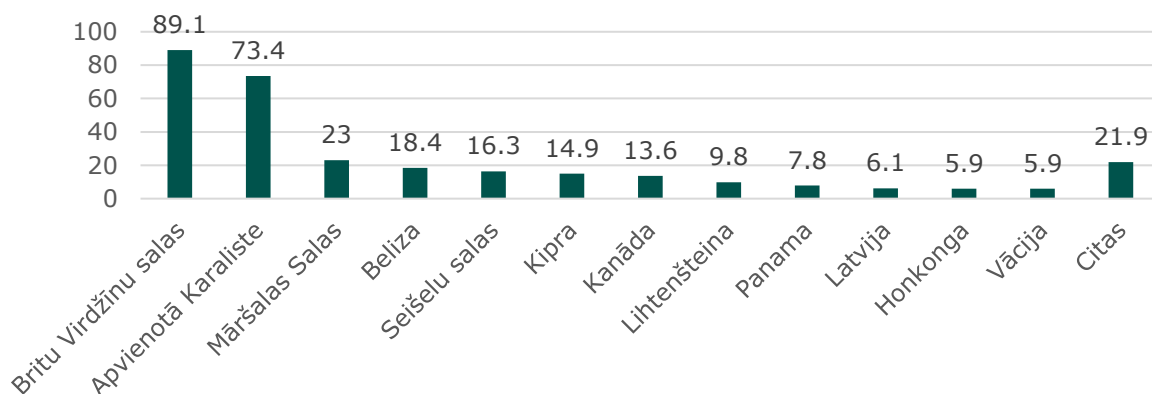
⁵⁶⁶ Transparency International urges EU to act on patchy beneficial ownership registers. Pieejams: <https://transparency.eu/eu-must-act-beneficial-ownership-registers/>.

- 9.2.41. Attiecībā uz nerezidentu identificējošo informāciju un ārpus Latvijas robežām īstenotās kontroles dokumentāro pamatojumu, UR nepaļaujas uz citas valsts reģistrā reģistrēto informāciju, bet gan veic PLG identifikāciju saskaņā ar AML IV Direktīvu un nacionālo regulējumu. Minētais saistāms ar šādiem apstākļiem:
- 9.2.41.1. joprojām ES līmenī nav vienotu standartu par faktisko identifikāciju, proti, kā ES dalībvalstīm piemērot vairāk nekā 25% īpašumtiesību kritēriju gadījumā, ja personai juridiskā persona netieši pieder caur dažādiem dalībniekiem, kur katrā atsevišķi netiek sasniegts vairāk nekā 25% piederības sliekšnis;
 - 9.2.41.2. UR ir viens no dažiem reģistriem, kas PLG informāciju un dokumentāro pamatojumu vērtē pirms tiek veikta reģistrācija – lielākoties informācija citu valstu reģistros tiek vispirms reģistrēta un tikai pēc tam veikta tās atbilstības pārbaude;
 - 9.2.41.3. ne visās ES dalībvalstīs tiek reģistrēta informācija par personām, ar kuru kontroli PLG īsteno kontroli juridiskajā personā, jo, kā norādīts EK 2019. gada 24. jūlija ziņojumā, dalībvalstis dažādi pārņēmušas AML IV Direktīvu un šobrīd nav vienota mehānisma.
- 9.2.42. Nepatiesas pieejamās PLG informācijas esamības risku samazina Novēršanas likuma subjektu un UKI pienākums iesniegt ziņojumu ziņošanas tīmekļvietnē plg.ur.gov.lv (turpmāk – PLG ziņošanas risinājums), ja klienta izpētē konstatētais atšķiras no UR reģistrētā. Kopš 2020. gada 1. jūlija, kad stājies spēkā šis pienākums, PLG ziņošanas risinājumā tika iesniegti 281 ziņojumi, no kuriem VP nodoti 274 ziņojumi.⁵⁶⁷ Minētajā periodā UR no VP saņēmis informāciju par 140 uzsāktajiem kriminālprocešiem, 35 atteikumiem uzsākt kriminālprocesu un 16 gadījumos tika saņemts VP atzinums, ka UR reģistrēto informāciju nav pamata uzskatīt par nepatiesu. Ievērojot attiecību starp iesniegto ziņojumu skaitu un uzsāktajiem kriminālprocešiem, nepieciešams izvērtēt PLG neatbilstības ziņošanas kārtību, lai efektīvizētu līdzšinējo praksi.
- 9.2.43. Juridisko personu izmantošanu NILLTPF darbību veikšanai veicina Novēršanas likuma subjektu spēja un kapacitāte noteikt juridiskajām personām piemītošos NILLTPF riskus. Klientu izpētes procedūru pamatā ir uz risku novērtējumu balstīta pieeja. Minētā kontekstā jānorāda, ka var rasties situācijas, kurās PLG ticamības pārbaudes netiks piemērotas, jo klients ir zema riska kategorijā. Zinot šo apstākli, potenciālie noziedznieki var modelēt uzņēmuma darbības veidu un PLG struktūru tā, lai tas nekvalificētos padziļinātajai izpētei.

FID saņemtie ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem par juridiskām personām un iesaldētie līdzekļi

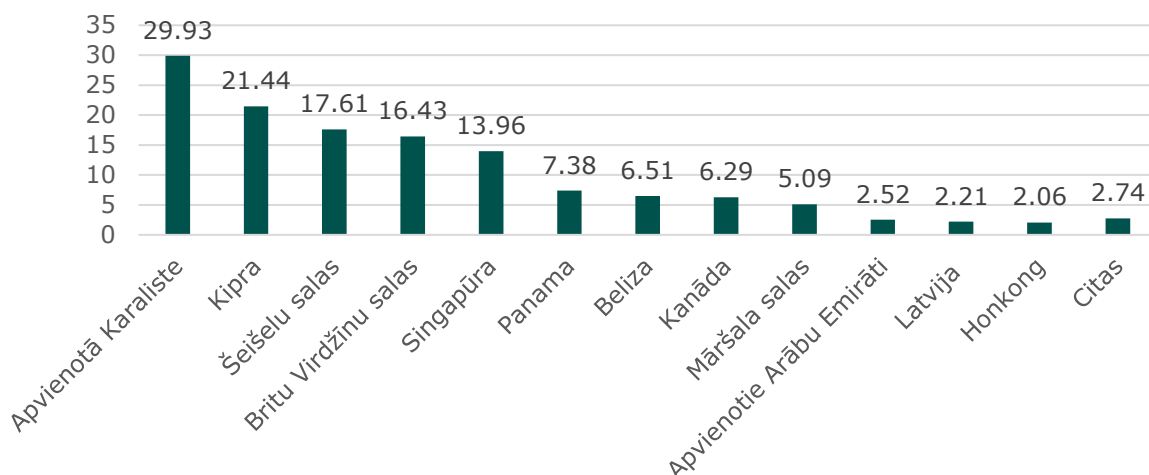
- 9.2.44. Ņemot vērā FID saņemtos ziņojumus un izdotos rīkojumus par līdzekļu iesaldēšanu, secināms, ka juridiskās personas iesaldēto līdzekļu dalījumā pēc reģistrācijas valsts 2020. gadā dominēja Britu Virdžīnu salas un Apvienotie Arābu Emirāti, 2021. gadā – Apvienotā Karaliste un Kipra, 2022. gadā – Britu Virdžīnu salas un Apvienotā Karaliste. Savukārt Latvija pēdējos divos gados ir ierindojusies 10. un 11. vietā. (grafiks Nr. 9.2.7, grafiks Nr. 9.2.8, grafiks Nr. 9.2.9).

Grafiks Nr. 9.2.7 – 2022. gadā juridiskajām personām iesaldēto līdzekļu apjoma sadalījums pēc reģistrācijas valsts, milj. EUR

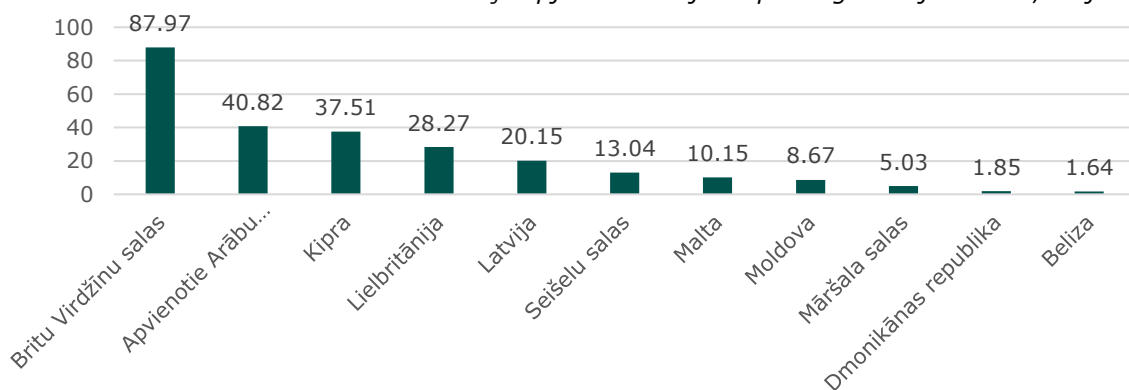

⁵⁶⁷ Minētajā periodā tika izņemti 55 ziņojumi, no kuriem 16 gadījumos tika saņemts VP atzinums, ka UR reģistrēto informāciju nav pamata uzskatīt par nepatiesu, bet citi izņemti, jo ziņojumu iesniedzējs to atsaucis. Vienlaikus minētajā periodā UR no VP saņēmis informāciju par uzsāktajiem kriminālprocešiem (140) vai atteikumiem uzsākt kriminālprocesu (35).

Grafiks Nr. 9.2.8 - 2021. gadā juridiskajām personām iesaldēto līdzekļu apjoma sadalījums pēc reģistrācijas valsts, milj. EUR

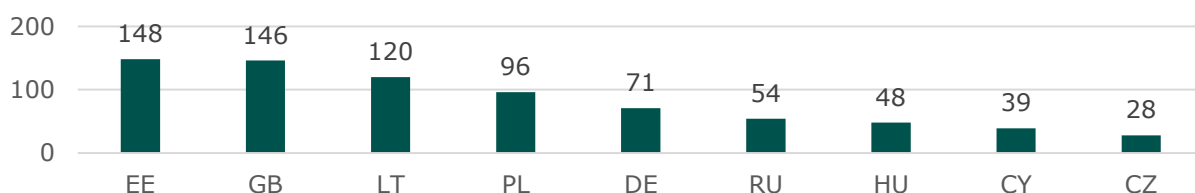

Grafiks Nr. 9.2.9 - 2020. gadā juridiskajām personām iesaldēto līdzekļu apjoma sadalījums pēc reģistrācijas valsts, milj. EUR

9.2.45. Arvien vairāk darījumu shēmās tiek iesaistīti ES reģistrēti uzņēmumi, kuri kalpo kā fiktīvi starpnieki un *apkalpo* daudzus Latvijā reģistrētus uzņēmumus ar pilnīgi atšķirīgiem saimnieciskās darbības veidiem nolūkā izvairīties no nodokļu nomaksas. No FID (laika posmā no 2021. gada 1. oktobra līdz 2022. gada 1. oktobrim) saņemtajiem ziņojumiem par aizdomīgiem darījumiem, kuros minētas juridiskās personas, izriet, ka 66% juridiskās personas, kas figurē šajos ziņojumos, ir Latvijā reģistrētas juridiskās personas, bet 34% – ārvalstīs. Ziņojumos par aizdomīgiem darījumiem minēto juridisko personu biežākās reģistrācijas valstis (ārpus Latvijas) ir Igaunija, Apvienotā Karaliste, Lietuva, Polija, Vācija.⁵⁶⁸ (grafiks Nr. 9.2.12).

Grafiks Nr. 9.2.12 - Ziņojumos par aizdomīgiem darījumiem nodokļu jomā minētās ārvalstu juridisko personu skaits

9.2.46. Pārskata periodā saistībā ar Krievijas iebrukumu Ukrainā ir ielgta iespēja Krievijas un Baltkrievijas pilsoņiem iegūt TUA Latvijā, investējot kapitālsabiedrībās.⁵⁶⁹ Otrā lielākā juridisko personu dalībnieku nerezidentu, kas ir fiziskas personas, rezidences valsts ir Krievija. Līdz 2022. gada februārim Krievijas pilsoņi nereti veica investīcijas Latvijā, lai iegūtu TUA.

⁵⁶⁸ Noziedzīgu nodarījumu nodokļu jomā indikatori un gadījumu analīze, 7. lpp., 2023.

⁵⁶⁹ Imigrācijas likuma 23. panta pirmās daļas 28. punkts. Latvijas Vēstnesis, 169, 20.11.2002.; Latvijas Republikas Saeimas un MK Ziņotājs, 24, 27.12.2002. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/68522-imiracijas-likums>.

Vēsturiski liels īpatsvars naudas līdzekļu tika saņemts no Krievijas un Baltkrievijas, līdz ar to turpmāk samazināsies risks, ka juridiskās personas tiek izmantotas kā instrumenti NILL. Pamatā vēsturiski ieguldījumi NĪ ir tikuši saistīti ar NILL riskiem, taču jāsecina, ka riska faktors ir arī ieguldījumiem kapitālsabiedrībās. Ņemot vērā personas, kuras pieprasījušas TUA, pamatojoties uz investīcijām kopš 2015. gada un par kurām ir saņemti ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem, secināms, ka 93% gadījumos ir ieguldītāji NĪ, 4% – ieguldītāji kapitālsabiedrībās, 2% – ieguldītāji vērtspapīros un 1% ir ieguldītāji kredītiestādē. Ņemot vērā PMLP datus, secināms, ka ieguldījumu apmērs kapitālsabiedrībās, salīdzinot ar iepriekšējo periodu, ir būtiski samazinājies, neņemot vērā piemērotos ierobežojumus Krievijas un Baltkrievijas pilsoņiem.

9.3. Nevalstisko organizāciju riski

NVO raksturojums

Normatīvā regulējuma izklāsts

- 9.3.1. NVO ir pilsoniskās sabiedrības organizāciju un neformālo grupu kopums, kas pastāv līdzās valsts un biznesa sektoriem, lai apmierinātu kādu sabiedrības vajadzību. Tiesības apvienoties biedrībās, politiskās partijās un citās sabiedriskās organizācijās ir viena no brīvībām, kuru garantē Satversmes 102. pants.⁵⁷⁰ Raksturojot NVO sektoru Latvijā, papildus norādāms, ka saskaņā ar Pašvaldību likumu arī pašvaldībām ir tiesības veidot biedrības un nodibinājumus, kā arī iestāties tajās,⁵⁷¹ tomēr tās nav uzskatāmas par brīvprātīgām personu apvienībām.
- 9.3.2. Saskaņā ar spēkā esošo normatīvo regulējumu Latvijā pastāv šādas NVO formas:
- 9.3.2.1. biedrības, kas ir brīvprātīga personu apvienība, kas nodibināta, lai sasniegtu statūtos noteikto mērķi, kam nav peļņas gūšanas rakstura;
 - 9.3.2.2. nodibinājumi (arī fondi), kas ir mantas kopums, kurš nodalīts dibinātāja noteiktā mērķa sasniegšanai, kam nav peļņas gūšanas rakstura;
 - 9.3.2.3. reliģiskās organizācijās, t. sk. draudzes, baznīcas, diecēzes, nodaļas, kur uz brīvprātības principa pamata apvienojas vienas reliģijas vai konfesijas ticīgie, lai veiktu reliģisko darbību, kā arī cita veida darbību, ievērojot spēkā esošos likumdošanas aktus;
 - 9.3.2.4. arodbiedrības un to apvienības, kas ir brīvprātīgas personu apvienības, kas nodibinātas, lai pārstāvētu un aizstāvētu strādājošo darba, ekonomiskās, sociālās un profesionālās tiesības un intereses;
 - 9.3.2.5. politiskās partijas un to apvienības, kas izveidotas, lai veiktu politisko darbību u. tml.;
 - 9.3.2.6. Eiropas ekonomisko interešu grupas, kas ir uz dibināšanas līguma pamata izveidotas sabiedrības, lai atvieglotu un atbalstītu to dalībnieku saimniecisko darbību, un to mērķis nav peļņas gūšana.
- 9.3.3. Latvijā biedrību un nodibinājumu regulējums ietverts Biedrību un nodibinājumu likumā, Ministru kabineta 2015. gada 22. decembra noteikumos Nr. 779 "Biedrību un nodibinājumu klasificēšanas noteikumi", savukārt reliģisko organizāciju, politisko partiju, arodbiedrību un Eiropas ekonomisko interešu grupu darbību reglamentē Reliģisko organizāciju likums un speciālie likumi.⁵⁷²
- 9.3.4. Atbilstoši SLO likumam biedrības, nodibinājumi, kā arī reliģiskās organizācijas un to iestādes var saņemt SLO statusu. Sabiedriskā labuma darbība ir tāda darbība, kas sniedz nozīmīgu labumu sabiedrībai vai kādai tās daļai, it sevišķi, ja tā vērsta uz labdarību, cilvēktiesību un indivīda tiesību aizsardzību, pilsoniskas sabiedrības attīstību, izglītības, zinātnes, kultūras un veselības veicināšanu un slimību profilaksi, sporta atbalstīšanu, vides aizsardzību, palīdzības sniegšanu katastrofu gadījumos un ārkārtas situācijās, sabiedrības, it īpaši trūcīgo un sociāli mazaizsargāto personu grupu sociālās labklājības celšanu.⁵⁷³ Norādāms, ka saskaņā ar

⁵⁷⁰ Latvijas Republikas Satversme, 102. pants. *Latvijas Vēstnesis*, 43, 01.07.1993.; *Latvijas Republikas Saeimas un MK Ziņotājs*, 6, 31.03.1994.; *Valdības Vēstnesis*, 141, 30.06.1922.; *Diena*, 81, 29.04.1993. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/57980#p102>.

⁵⁷¹ Pašvaldību likuma 78. un 79. pants. *Latvijas Vēstnesis*, 215, 04.11.2022. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/336956-pasvaldibu-likums>.

⁵⁷² Biedrību un nodibinājumu likuma 12. pants, *Latvijas Vēstnesis*, 161, 14.11.2003.; *Latvijas Republikas Saeimas un MK Ziņotājs*, 23, 11.12.2003. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/81050-biedribu-un-nodibinajumu-likums>; Reliģisko organizāciju likums, *Latvijas Vēstnesis*, 146, 26.09.1995.; *Latvijas Republikas Saeimas un MK Ziņotājs*, 21, 02.11.1995. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/36874-relijisko-organizaciju-likums>; Politisko partiju likums, *Latvijas Vēstnesis*, 107, 07.07.2006.; *Latvijas Republikas Saeimas un MK Ziņotājs*, 15, 10.08.2006. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/139367-politisko-partiju-likums>; Arodbiedrību likums, *Latvijas Vēstnesis*, 60, 25.03.2014. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/265207-arodbiedribu-likums>; Eiropas ekonomisko interešu grupu likums, *Latvijas Vēstnesis*, 106, 07.07.2004.; *Latvijas Republikas Saeimas un MK Ziņotājs*, 14, 29.07.2004. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/90817-eiropas-ekonomisko-interesu-grupu-likums>.

⁵⁷³ Sabiedriskā labuma organizāciju likums. *Latvijas Vēstnesis*, 106, 07.07.2004.; *Latvijas Republikas Saeimas un MK Ziņotājs*, 14, 29.07.2004. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/90822-sabiedriskā-labuma-organizaciju-likums>.

Sabiedriskā labuma organizāciju likumu SLO ir tiesības saņemt likumos noteiktos nodokļu atvieglojumus un tai ir citas Sabiedriskā labuma organizāciju likumā noteiktās tiesības, savukārt personas, kuras ziedo SLO, ir tiesīgas saņemt normatīvajos aktos noteiktos nodokļu atvieglojumus.

- 9.3.5. Pārskata periodā ieviestas izmaiņas normatīvajā regulējumā attiecībā uz biedrību, nodibinājumu un arodbiedrību gada pārskatu sagatavošanu. 2022. gada 19. jūlijā spēkā stājās MK noteikumi Nr. 439 "Noteikumi par biedrību, nodibinājumu un arodbiedrību gada pārskatiem un grāmatvedības kārtošānu vienkāršā ieraksta sistēmā", kas nosaka kārtību, kādā biedrības, nodibinājumi un arodbiedrības kārtā grāmatvedību vienkāršā ieraksta sistēmā, kā arī biedrību, nodibinājumu un arodbiedrību gada pārskatu struktūru, apjomu, saturu, sagatavošanas, pārbaudīšanas un iesniegšanas kārtību. Ar noteikumu spēkā stāšanos gada pārskatā nodrošināta ziedojumu un dāvinājumu skaidras un bezskaidras naudas nodalīšana. Ar minētajiem noteikumiem ieviesti arī uzlabojumi NVO vadības ziņojumā, iekļaujot virkni jaunas informācijas.⁵⁷⁴
- 9.3.6. Pārskata periodā ieviestas izmaiņas normatīvajā regulējumā attiecībā uz reliģisko organizāciju un to iestāžu gada pārskatu sagatavošanu. 2022. gada 1. jūlijā spēkā stājās MK noteikumi Nr. 380 "Noteikumi par reliģisko organizāciju un to iestāžu gada pārskatiem un grāmatvedības kārtošānu vienkāršā ieraksta sistēmā". Jaunais regulējums attiecībā uz reliģisko organizāciju un to iestāžu gada pārskatiem un grāmatvedības kārtošānu paredz kārtību, kādā reliģiskās organizācijas gada pārskatu struktūru, apjomu un saturu, kā arī sagatavošanas, pārbaudīšanas un iesniegšanas kārtību. Reliģisko organizāciju gada pārskatā turpmāk tiek nodrošināta ziedojumu un dāvinājumu skaidras un bezskaidras naudas nodalīšana.
- 9.3.7. Finanšu nozares asociācija regulāri organizē seminārus par dažādiem ar NILLTPF novēršanu saistītiem jautājumiem. Piemēram, Finanšu nozares asociācija sadarbībā ar Latvijas Pilsonisko aliansi un FKTK organizēja semināru par kredītiestāžu un biedrību sadarbību NILLTPF novēršanā⁵⁷⁵. Kā arī Finanšu nozares asociācija sadarbībā ar Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameru un FKTK organizēja semināru par kredītiestāžu un uzņēmumu sadarbību NILLTPF novēršanā⁵⁷⁶. Šie semināri kā ieraksti arī publiski pieejami Finanšu nozares asociācijas tīmekļa vietnē.
- 9.3.8. Ņemot vērā, ka Latvijā NVO, izņemot Eiropas ekonomisko interešu grupām, ir juridiskās personas statuss, tām raksturīgi arī juridiskām personām piemītošie NILL riski, neskatoties uz to, ka saskaņā ar FATF standartiem NVO galvenokārt raksturīgi TF riski.⁵⁷⁷ Juridiskajām personām piemītošo NILL risku raksturojums sniegts nodaļā "[Juridisko personu riski](#)".

NVO uzraudzība

- 9.3.9. NVO sektora uzraudzības veikšana ir būtisks nosacījums sektora ievainojamības mazināšanā. NVO nav Novēršanas likuma subjekti, tomēr praksē pastāv noteikti mehānismi, kā tiek īstenota NVO uzraudzība:
- 9.3.9.1. Ņemot vērā, ka VID veic NVO uzraudzību attiecībā uz nodokļu politiku un kompetences ietvaros vērtē finanšu plūsmas, VID veiktie pasākumi mazina NILLTPF ievainojamību.
- 9.3.9.2. VDD savas kompetences ietvaros veic terorisma risku novērtējumu attiecībā uz Latvijā reģistrētajām NVO, kā arī pievērš uzmanību ārvalstīs reģistrēto NVO darbībām Latvijā.
- 9.3.9.3. NVO naudas plūsmas riska kontroli ikdienas līmenī nodrošina Novēršanas likuma subjekti – gan finanšu, gan nefinanšu sektoros.
- 9.3.10. FATF norāda,⁵⁷⁸ ka, veicot NVO uzraudzību, ir jāpievērš uzmanība šādiem aspektiem:
- 9.3.10.1. NVO reģistrācijas process;

⁵⁷⁴ Vadības ziņojumā iekļaujamā informācija: (1) darbības joma vai jomas (norāda brīvprātīgi NVO galveno darbības jomu pārskata gada beigās); (2) ziņas par NVO struktūru (NVO struktūras apraksts un / vai organizatoriskā shēma). (3) informācija par darbību regulējošo politiku, ja tāda ir (piemēram, ētikas kodekss, atklātības politika, interešu konfliktu novēršanas politika, biedru politika, personāla politika, finansējuma pieņemšanas vadlīnijas, atalgojuma politika, iepirkumu politika, dažādības vadības politika); (4) informācija par lēmumu pieņemšanas procesu, norādot, par kādiem jautājumiem lemj biedri un to, kā tiek nodrošināta efektīva iekšējā komunikācija, plānošana un kontrole. Jāsniedz informācija par to, vai organizācijai ir izstrādāta stratēģija un vadības sistēma (iekšējo procesu apraksts, rīcības algoritms organizācijas darbības jomās); (5) informācija par finanšu pārvaldību: finanšu lēmumu pieņemšanas procesi; kā tiek nodrošināta finanšu plānošana un kontrole (t. i., budžeta apstiprināšanas un uzraudzības procedūras); par organizācijas budžeta veidošanu (vai tiek veidots katru gadu un kā notiek tā izpildes vērtēšana); (6) informācija par organizācijas veiktajām finanšu piesaistes aktivitātēm pārskata gadā, piemēram, projektu granti, dotācijas, ziedojumi un dāvinājumi, saimnieciskā darbība, biedru naudas, mantojumi, ieguldījumi vērtspapīros.

⁵⁷⁵ Finanšu nozares asociācija. Video: [Seminārs par kredītiestāžu un biedrību sadarbību naudas atmazgāšanas novēršanā](#). Pieejams: <https://www.financelatvia.eu/news/notiks-seminars-par-kreditiestazu-un-biedribu-sadarbibu-naudas-atmazgasanas-noveršana-2/>.

⁵⁷⁶ Finanšu nozares asociācija. Video: [Seminārs par kredītiestāžu un uzņēmumu sadarbību naudas atmazgāšanas novēršanā](#). Pieejams: <https://www.financelatvia.eu/news/notiks-seminars-par-kreditiestazu-un-uznemumu-sadarbibu-naudas-atmazgasanas-noveršana/>.

⁵⁷⁷ Nacionālais TF risku izvērtējums aprakstīts šī dokumenta 5. nodaļā, kur identificēts, ka nacionālais TF risks ir zems.

⁵⁷⁸ FATF Best Practices on Combating the Abuse of Non-Profit Organisations, Recommendation 8, 18. lpp. Pieejams: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/BPP-combating-abuse-non-profit-organisations.pdf>.

- 9.3.10.2. informācijas pieejamība par NVO un to kontrolējošo personu veiktajām darbībām;
- 9.3.10.3. ikgadējo pārskatu iesniegšanas kvalitāte;
- 9.3.10.4. līdzekļu izmantošanas kontrole atbilstoši NVO darbības mērķiem;
- 9.3.10.5. PLG vai personu, kā interesēs darbojas NVO, kontrole;
- 9.3.10.6. grāmatvedības dokumentu kvalitāte un dokumentu glabāšanas normu ievērošana.
- 9.3.11. Tomēr FATF uzsver, ka, veicot uzraudzības pasākumus, ne visām NVO piemīt vienlīdz augsts risku līmenis, tāpēc uz visām NVO nevar attiecināt vienlīdz stingru uzraudzības mehānismu. Lai izvairītos no NVO pārslogošanas ar uzraudzības pasākumiem un prasībām, nepieciešams noteikt Latvijas NVO kopu, kam piemīt TF riski (šī kopa definēta punktā Nr. 9.3.42.). Norādāms, ka kopumā Latvijā reģistrētām NVO piemīt zems TF riska līmenis, jo Latvijas nacionālais TF riska līmenis ir zems.
- 9.3.12. NVO sektorā pastiprinātai un regulārai uzraudzībai pakļaujas visas SLO. Ņemot vērā, ka SLO ziedotājiem pienākas nodokļu atvieglojumi, VID rūpīgi uzrauga SLO finanšu izlietojumu.⁵⁷⁹ Ja SLO ziedojumi netiek izlietoti atbilstoši mērķim, SLO statuss var tikt atņemts.⁵⁸⁰ Organizācijām, kurām ir piešķirts SLO statuss, katru gadu līdz 31. martam ir jāiesniedz VID gada pārskats un iepriekšējā gada darbības pārskats, un turpmākās darbības plāns.⁵⁸¹ Aizpildot gada pārskatu, SLO ir jāizpilda gada pārskata pielikuma "detalizēta informācija par izlietotajiem ziedojumiem un dāvinājumiem" ailes, kurās jānorāda arī izlietojuma veids, darbības joma un mērķa grupa, kurā ziedojumi vai dāvinājumi izlietoti, kā arī informācija par sabiedriskā labuma guvēju skaitu.
- 9.3.13. Attiecībā uz citām NVO, kam nav SLO statuss, VID veic preventīvus un uzraudzības pasākumus, kuru ietvaros tiek vērtēti iespējamie NILLTPF riski, tiek vērtēta gada pārskatos norādītā informācija kopsakarā ar citu VID rīcībā esošo informāciju. Nepieciešamības gadījumā NVO tiek lūgts iesniegt papildus informāciju, piemēram, kāda darījuma apliecināšus dokumentus, vai bankas konta izdrukas.

Reģistrācijas tendences

- 9.3.14. Tāpat kā SIA, arī NVO iegūst juridiskās personas statusu ar brīdi, kad tā ierakstīta attiecīgajā reģistrā. Kā norādīts iepriekš, vienlaikus ar juridiskās personas (NVO) ierakstīšanu UR tai tiek piešķirts arī nodokļu maksātāja statuss, ko piešķir VID, kas nodrošina nodokļu maksājumu, valsts nodokļu, nodevu un citu valsts noteikto obligāto maksājumu uzskaiti. Dokumentu pārbaude, ko veic UR pirms reģistrācijas, ir aprakstīta nodaļas "Juridisko personu riski" punktā [Nr. 9.2.6.](#)

Tendences pārskata periodā	Skaidrojums	Statistika	NILLTPF riski
Visbiežāk reģistrētās NVO formas			
UR sniegtā informācija liecina, ka pārskata periodā, tāpat kā iepriekš, visbiežāk reģistrētā NVO forma ir biedrības, kam seko nodibinājumi, reliģiskās organizācijas un citas NVO formas. Kopumā 2020. gada beigās bija reģistrētas 25 797 NVO, 2021. gada beigās – 26 461 NVO, bet pārskata perioda beigās – 27 004 NVO.	Lai gan kopējais aktīvo NVO skaits uz pārskata perioda beigām ir palielinājies, katru gadu reģistrēto NVO skaits pakāpeniski samazinājies.	Tabula Nr. 9.3.1	N/A

⁵⁷⁹ Sabiedriskā labuma organizāciju likums, 4. pants un 11. pants. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/90822-sabiedriskā-labuma-organizāciju-likums>.

⁵⁸⁰ Sabiedriskā labuma organizāciju likums, 14. pants. *Latvijas Vēstnesis*, 106, 07.07.2004.; *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*, 14, 29.07.2004. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/90822-sabiedriskā-labuma-organizāciju-likums>.

⁵⁸¹ MK 05.05.2010. noteikumi Nr. 407 *Noteikumi par biedrības, nodibinājuma, reliģiskās organizācijas vai tās iestādes iepriekšējā gada darbības pārskata un turpmākās darbības plāna veidlapas paraugu*. *Latvijas Vēstnesis*, 72, 07.05.2010. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/209358-noteikumi-par-biedrības-nodibinājuma-reliģiskās-organizācijas-vai-tās-iestādes-iekpriekšēja-gada-darbības-pārskata-un-turpmakas->.

Tabula Nr. 9.3.1 – NVO skaits

	UR reģistrēto NVO skaits 2020.gadā	Kopskaits uz 31.12.2020.	UR reģistrēto NVO skaits 2021.gadā	Kopskaits uz 31.12.2021.	UR reģistrēto NVO skaits	Kopskaits uz 31.12.2022.
Biedrības	871	22 863	847	23 481	796	24002
Nodibinājumi	55	1 540	47	1 566	48	1597
Reliģiskās organizācijas (draudze / baznīca/ diacēze, nodaļa)	4	959	12	969	2	962
Arodbiedrības	5	227	4	231	1	230
Arodbiedrību apvienības	0	4	0	4	0	4
Arodbiedrību pastāvīgās vienības	1	122	4	125	0	124
Politiskās partijas	0	66	7	69	0	69
Politisko partiju apvienības	0	12	0	12	1	12
Eiropas ekonomisko interešu grupa	0	4	0	4	0	4
Kopā	936	25797	921	26 461	848	27004

NVO norādītais darbības veids

51,65% no 2022. gadā reģistrētajām NVO nebija norādījuši darbības veidu.

Savukārt 6,13% NVO kā darbības veidu norādījušas "citur neklasificēta biedrība vai nodibinājums".

Uz pārskata perioda beigām 88.67% NVO nebija norādījušas darbības veidu.

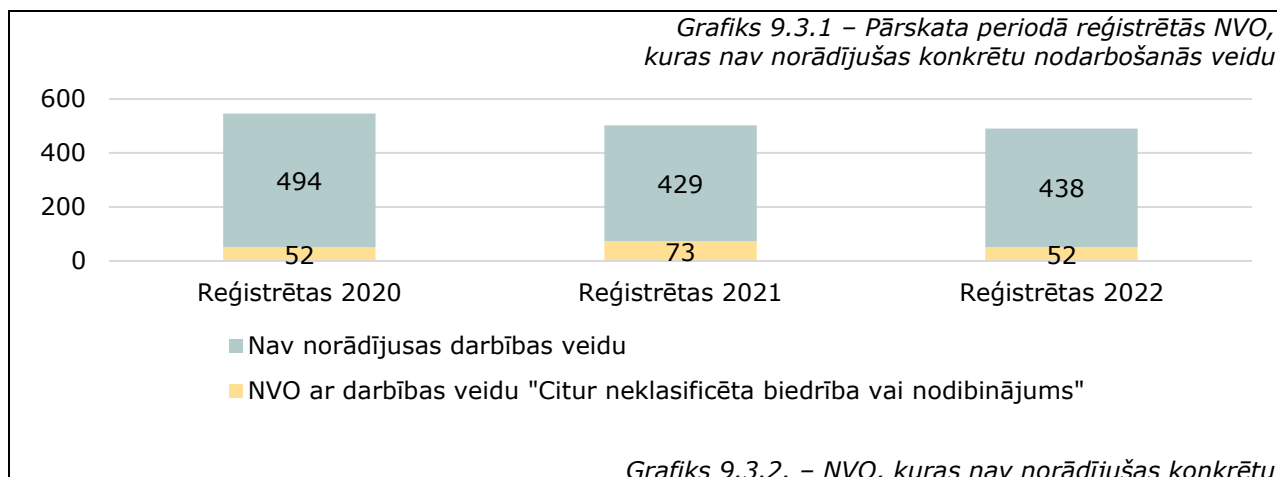
Lai gan pārskata periodā dibinātie NVO pusē gadījumu nav norādījuši darbības veidu, salīdzinot ar iepriekšējo periodu, rezultāts ir uzlabojies un pie tā ir jāturpina strādāt.

Biedrības un nodibinājumi tiek klasificēti atbilstoši to darbības jomai, taču normatīvais regulējums neparedz obligātu pienākumu norādīt darbības jomu.⁵⁸²

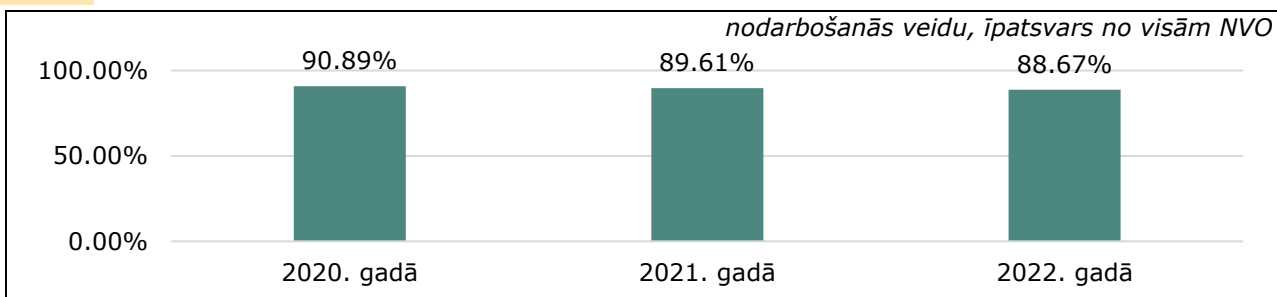
NVO, kas izvēlas definēt darbības jomu, visbiežāk darbojas mājokļu apsaimniekošanas, izglītības, sporta vai kultūras jomā.

Grafiks Nr. 9.3.1 un grafiks Nr. 9.3.2

Punkts Nr. 9.3.47. un punkts Nr. 9.3.52

⁵⁸² Darbības joma UR tiek reģistrēta saskaņā ar Ministru kabineta 2004. gada 15. aprīļa noteikumiem Nr. 308 *Noteikumi par valsts nodevu ieraksta izdarīšanai biedrību un nodibinājumu reģistrā.*

SLO statuss

Uz 2022. gada beigām valstī reģistrēta 1651 NVO (6,11% no visām NVO), kam piešķirts SLO statuss.

Pārskata periodā SLO statuss piešķirts 229 NVO, bet anulēts 1140 NVO.

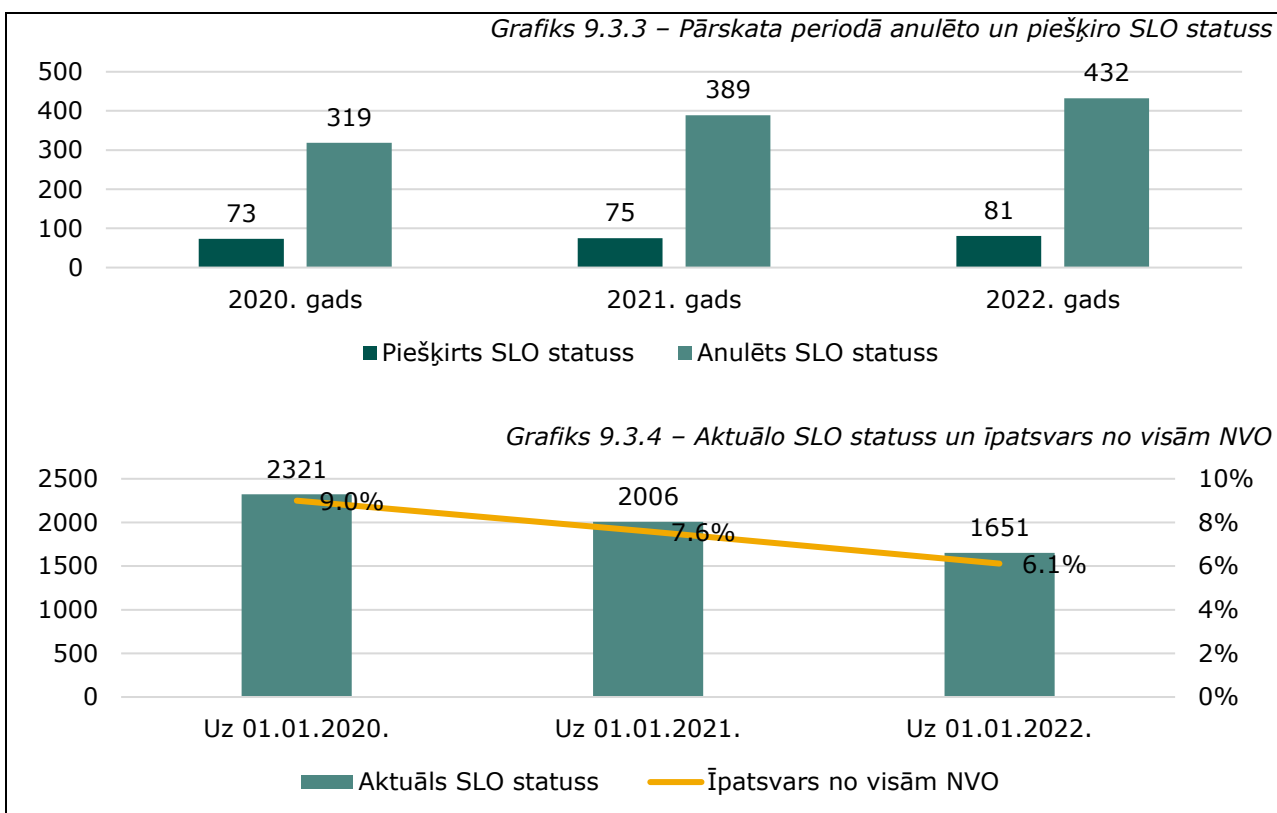
NVO īpatsvars, kam piešķirts SLO statuss, pārskata periodā katru gadu ir mazinājies.

Saskaņā ar VID sniegto informāciju SLO statusa anulēšanas iemesli nav saistīti ar Novēršanas likuma prasību pārkāpumiem.

Vienā gadījumā SLO statuss tika atņemts saistībā ar pret Krieviju noteiktajām sankcijām uzsāktās karadarbības Ukrainā dēļ.

Grafiks 9.3.3 un tabula Nr. 9.3.4

Punkts. Nr. 9.3.53

9.3.15. Lai gan NVO kā jebkurai juridiskai personai jāreģistrējas UR un VID, pārskata perioda beigās tikai puse no visām aktīvajām NVO bija norādījušas konkrētu darbības jomu atbilstoši MK noteikumiem Nr. 779 un saimnieciskās darbības statistiskās klasifikācijas kodiem (NACE).

Jānorāda, ka NVO neveic saimniecisko darbību ar mērķi gūt peļņu, kā tas ir citām juridiskās personas formām, tāpēc NRA 2020 pārskata periodā tika konstatēts, ka NACE kodu sistēma nav piemērota NVO darbības jomas reģistrācijai. Atbilstoši MK 2022. gada 13. decembra rīkojuma Nr. 940 "Par pasākumu plānu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanai 2023.–2025. gadam" 5.2. apakšpunktam klasifikatora izstrādes termiņš ir noteikts līdz 2023. gada 31. decembrim. Papildus norādāms, ka arī kredītiestādes, uzsākot darījuma attiecības ar NVO, fiksē to darbības jomu atbilstoši MK noteikumos Nr. 779 iekļautajai klasifikācijai (tabula Nr. 9.3.2).

Tabula Nr. 9.3.2 – Finanšu iestāžu klientu NVO darbības jomas

Darbības jomas nosaukums	Klientu (NVO) skaits uz 31.12.2019.	Klientu (NVO) skaits uz 31.12.2022.
Citur neklasificēta biedrība vai nodibinājums	3138	4028
Attīstība un mājokļu apgāde	2618	3125
Sporta biedrības un nodibinājumi	1949	1878
Darba devēju organizācijas, arodbiedrības, profesionālās biedrības un nodibinājumi	1736	1077
Kultūra un atpūta	1935	862
Reliģiskās organizācijas un to iestādes	613	802
Pētniecība un izglītība	1278	731
Sociālā atbalsta pasākumi personām	274	210
Veselība	195	185
Tiesiskums un interešu aizstāvība	90	76
Plašsaziņas līdzekļi un komunikācija	80	73
Vides un dzīvnieku aizsardzība	72	68
Politiskās partijas	34	55
Filantropijas starpniecība un brīvprātīgā darba veicināšana	31	41
Jaunatnes biedrība vai nodibinājums	59	39
NVO ar neregistrētu darbības jomu	-	29
Brīvprātīgo ugunsdzēsēju organizācijas	30	24
Starptautiskās aktivitātes	15	8
KOPĀ	14 147	13 311

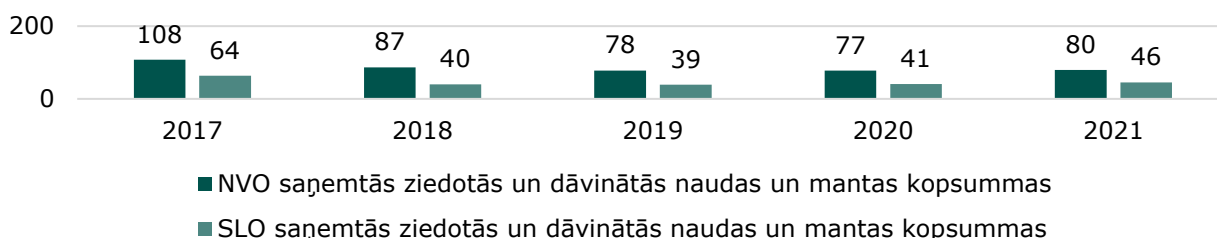
Finanšu plūsmas analīze

- 9.3.16. NVO darbība nevar būt saistīta ar peļņas gūšanu, tāpēc NVO sektora ienākumus rada biedru naudas, iestāšanās nauda un citas gadskārtējās iemaksas, saņemtie ziedojumi un dāvinājumi, saņemtās dotācijas no valsts un pašvaldību budžeta, saņemtās dividendes no ieguldījumiem kapitālsabiedrībās, kā arī dažādu projektu finansējumi (granti), t. sk. ES, EEZ un cits ārvalstu fondu finansējums.
- 9.3.17. Norādāms, ka, ja NVO saņem projektu finansējumu, t. sk. no valsts un pašvaldību budžeta, ES, EEZ un citiem ārvalstu fondiem, projektu īstenošanas laikā tiek veikta papildus uzraudzība, lai finansējuma piešķirējs būtu pārliecināts, ka projektam piešķirtais finansējums tiek izlietots atbilstoši projekta mērķim un tiek sasniegti projektam izvirzītie mērķi. Uzraudzības mehānismam būtu jābūt definētam projekta līgumā, kur, cita starpā, noteiktas arī finanšu atskaišu atbilstības pārbaūžu, t. sk. projekta finansētāja un neatkarīga audita nepieciešamība un regularitāte.
- 9.3.18. Biedrību un nodibinājumu likuma 7. pantā noteikts, ka biedrībai un nodibinājumam ir tiesības papilddarbības veidā veikt saimniecisko darbību, kas saistīta ar sava īpašuma uzturēšanu vai izmantošanu, kā arī veikt citu saimniecisko darbību, lai sasniegtu biedrības un nodibinājuma mērķus. Tas nozīmē, ka visi ienākumi no saimnieciskās darbības ieguldāmi organizācijas mērķa

sasniegšanā. Tomēr pastāv risks, ka gūtie ienākumi no saimnieciskās darbības tiek maskēti kā biedru naudas un ziedojumi. VID, veicot NVO uzraudzību, ir konstatējis NVO, kurām saimnieciskās darbības ieņēmumi veido lielāko daļu no kopējiem ieņēmumiem. Norādāms, ka lai gan normatīvais regulējums neliedz NVO veikt saimniecisko darbību pat 100% no visiem ienākumiem, VID vērtē darbību pēc būtības, izvērtējot, vai tā ir saimnieciskā darbība vai jau uzskatāma par slēptu komercdarbību.

- 9.3.19. Attiecībā uz NVO finanšu līdzekļu apgrozījumu, VID rīcībā ir informācija, kas tiek atspoguļota NVO ikgadējos gada pārskatos. Līdz 2022. gada 1. jūlijam, kad spēkā stājās MK noteikumi Nr. 380, un 2022. gada 19. jūlijam, kad spēkā stājās MK noteikumi Nr. 439, normatīvie akti neparedzēja pienākumu sniegt informāciju VID par to, kādā veidā tiek saņemti ziedojumi – skaidrā naudā vai ar pārskaitījumu. Tomēr ar minētajiem noteikumiem par pienākumu uzlikta ziedojumu un dāvinājumu skaidras un bezskaidras naudas nodalīšana gada pārskatos. Tāpat VID rīcībā esošā informācija ļauj identificēt NVO iesniegtajos gada pārskatos uzrādīto saņemto ziedojumu un dāvinājumu, naudas un mantas kopsummu atbilstoši sūtītāja valstij.
- 9.3.20. Kā liecina VID sniegtā informācija no NVO, t. sk. SLO, iesniegtajiem gada pārskatiem, NVO saņemtās ziedotās un dāvinātās naudas un mantas kopsumma 2020. gadā un 2021. gadā ir vairāk nekā 157 milj. EUR. 2020. gadā 53% ir bijuši tieši SLO saņemtie ziedojumi un dāvinājumi, bet 2021. gadā 56% (grafiks Nr. 9.3.5).

Grafiks 9.3.5 – NVO, t. sk. SLO, saņemtās ziedotās un dāvinātās naudas un mantas kopsummas, milj. EUR

- 9.3.21. VID sniegtā informācija liecina, ka tāpat kā iepriekšējā pārskata periodā, arī 2020. gadā un 2021. gadā vislielākā ziedojumu un dāvinājumu kopsumma SLO saņemta no Latvijas. 10 vislielāko ziedojušo valstu vidū pēc kopsummas ierindojas ASV, Vācija, Seišelu salas, Austrija un Kipra. Jānorāda, ka lai gan saņemtie ziedojumi un dāvinājumi no Seišelu salām (1,62%), Kipras (0,89%) un Apvienotajiem Arābu Emirātiem (0,27%) pārskata periodā veido tikai nelielu daļu no kopējās SLO saņemtās ziedojumu un dāvinājumu summas, tam piemīt zināmi riski, jo FID praksē bieži izdod rīkojumus par līdzekļu iesaldēšanu minētajās jurisdikcijās reģistrētu juridisko personu kontos, proti, gan FID, gan TAI praksē gūtā informācija liecina, ka šajās valstīs (īpaši Seišelu salās) reģistrēti čaulas veidojumi nereti tiek iesaistīti NILL shēmās (tabula Nr. 9.3.3). No NVO gada pārskatos iekļautās informācijas izriet, ka absolūto vairākumu saņemto ziedojumu un dāvinājumu no Seišelu salām veido viena Latvijā reģistrēta NVO saņemtie līdzekļi.

Tabula Nr. 9.3.3 – TOP 10 valstis, no kurām NVO saņēmušas ziedojumus un dāvinājumus

1.	LV	73 155 742,99	6.	Kipra	750 000,00
2.	ASV	2 911 930,09	7.	Lielbritānija	579 266,02
3.	Vācija	2 803 202,73	8.	Krievija	484 566,66
4.	Seišelu salas	1 367 000,00	9.	Zviedrija	336 535,18
5.	Austrija	1 268 143,00	10.	Bulgārija	250 000,00

- 9.3.22. No kredītiestāžu sniegtās informācijas par finanšu plūsmu secināms, ka ienākošo darījumu skaits ir teju 2,5 reizes lielāks nekā izejošo darījumu skaits, tomēr darījumu kopsummā būtiskas atšķirības nav, jo viena izejošā darījuma vidējā summa ir 2,5 reizes lielāka nekā viena ienākošā darījuma vidējā summa (tabula Nr. 9.3.4).

Tabula 9.3.4 – NVO ienākošie un izejošie darījumi

	Darījumu skaits	Darījumu kopsumma (EUR)	Viena darījuma vidējā summa
Ienākošie			
Iekšzemes	8 320 070	1 962 193 155,54	235,84
Ārvalstu	178 788	324 095 194,99	1812,73

Maksājumu karšu darījumi	5 242	1 790 441,73	341,56
Izejošie			
Iekšzemes	3 380 630	2 113 291 170,51	625,12
Ārvalstu	171 909	139 656 070,83	812,38
Maksājumu karšu darījumi	419	33 565,82	80,11
Kopsumma			
Iekšzemes	11 700 700	4 075 484 326,05	348,31
Ārvalstu	350 697	463 751 265,82	1322,37
Maksājumu karšu darījumi	5 661	1 824 007,55	322,20
KOPĀ	12 057 058	4 541 059 599,42	376,63

9.3.23. NVO ienākošo maksājumu finanšu plūsmā teju 98% ir iekšzemes darījumi, kuros izmantoti 86% no visiem NVO iekšzemes darījumos izmantotajiem finanšu līdzekļiem. Līdzīga tendence ir vērojama arī izejošo maksājumu finanšu plūsmā – 95% darījumu veikti iekšzemē, kuros izmantoti 94% no visiem izejošajos darījumos izmantotajiem finanšu līdzekļiem. Kopumā 97% darījumu ir bijuši iekšzemes maksājumi, kuros izmantoti 90% no visiem darījumos izmantotajiem finanšu līdzekļiem (tabula Nr. 8.27.).⁵⁸³ Salīdzinot ar NRA 2020, šajā pārskata periodā NVO ienākošo un izejošo darījumu kopsumma ir palielinājusies gan iekšzemes, gan ārvalstu darījumos.

9.3.24. Visbiežāk un par lielāko kopsummu pārskata periodā darījumi notikuši Latvijas robežās (91% no darījumu kopsummas). 10 valstu skaitā, no kurām saņemta vislielākā pārskaitījumu kopsumma, ierindojas Šveice, Lietuva, Vācija, Lielbritānija un ASV. Izejošie maksājumi par lielākajām kopsummām veikti uz Lietuvu, Vāciju, Igauniju, Lielbritāniju un Poliju (tabula Nr. 9.3.5). Salīdzinot ar iepriekšējo periodu, Lietuva, Beļģija un Īrija ir tās valstis, kuras iepriekš nebija ierindojušās 10 valstu skaitā, no kurām saņemti maksājumi. Savukārt, trīs lielākās valstis pēc izejošo darījumu skaita ir palikušas nemainīgas arī pārskata periodā. Lai gan šo valstu vidū nav valstu, kurās notiek militārie konflikti vai šādu valstu kaimiņvalstu, jāņem vērā, ka TF shēmas tiek īstenotas globālā mērogā, tādēļ jebkuras valsts finanšu sistēma var tikt izmantota TF paredzētu līdzekļu virzīšanai.

Tabula Nr. 9.3.5 – NVO veiktajos darījumos visbiežāk iesaistītās valstis

NVO finanšu plūsmu kopsumma pa valstīm (EUR)				Pēc darījumu skaita			
Ienākošie maksājumi		Izejošie maksājumi		Ienākošie darījumi		Izejošie darījumi	
LV	1 921 721 854	LV	2 102 681 315	LV	8 084 412	LV	3 374 198
CH	66 613 827	LT	28 988 376	LT	61 714	EE	25 055
LT	43 535 978	DE	14 829 440	DE	27 970	LT	24 951
DE	38 894 116	EE	11 434 140	EE	14 909	IE	16 603
GB	30 908 618	GB	7 676 190	FI	12 196	ASV	12 453
ASV	19 580 016	PL	6 576 414	GB	12 036	DE	8 087
BE	17 523 791	ASV	4 973 341	BE	11 053	FI	6 559
EE	15 737 445	BE	4 740 215	NL	7 528	NL	6 266
IE	12 712 000	AT	4 743 467	IE	7 215	GB	5 620
HU	6 301 000	RU	2 793 035	SE	2 589	LU	4 849

9.3.25. Kredītiestādes identificējušas, ka pārskata periodā maksājumi veikti arī uz valstīm, kuras iekļautas EK sarakstā kā valstis ar vāju NILLTPF novēršanas sistēmu.⁵⁸⁴ Būtiski norādīt, ka šādu maksājumu skaits ir neliels un par salīdzinoši nelielām summām. Visbiežāk un par lielāko kopsummu (no iepriekš minētajā EK sarakstā iekļautajām valstīm) ienākošie darījumi veikti no Ganas un Bahamu salām, bet lielākās izejošo darījumu kopsummas ir uz Nigēriju (tabula Nr. 14.2.). Lielāko izejošo darījumu kopsummas daļu, kas veikti uz Nigēriju, veido divi vienas NVO, kas darbojas sporta jomā, veikti maksājumi. Kredītiestāde izvērtējusi darījumus un maksājuma mērķi, kā rezultātā secinājusi, ka tie atbilst uzņēmuma saimnieciskajai darbībai un kredītiestādes rīcībā esošajai informācijai par konkrēto NVO.

9.3.26. Visvairāk kredītiestāžu klientu, kas ietilpst FATF NVO definētajā augsta TF riska kopā, darbība ir saistīta ar sportu, kultūru un atpūtu, reliģiju, pētniecību un izglītību. Tai pat laikā vislielākais

⁵⁸³ Kredītiestāžu sniegtā informācija.

⁵⁸⁴ European Commission. High risk third countries and the International context content of anti-money laundering and countering the financing of terrorism. Pieejams: <https://finance.ec.europa.eu/financial-crime/high-risk-third-countries-and-international-context-content-anti-money-laundering-and-countering-en>.

kredītiestāžu klientu NVO skaits kā darbības veidu reģistrējuši "citur neklasificēta biedrība vai nodibinājums" (tabula Nr. 8.29.). Kredītiestādes norāda, ka NVO deklarētā darbības joma UR ne vienmēr korekti atspoguļo organizācijas faktisko darbību, tāpēc kvalitatīvas informācijas iegūšanai katru situāciju ir nepieciešams vērtēt individuāli.

- 9.3.27. Informācija par NVO darbības finanšu un nefinanšu rezultātiem, kā arī cita valsts pārvaldes rīcībā esošā informācija par NVO, kas var tikt izmantota faktiskās NVO darbības konstatēšanai un izvērtēšanai, vienkopus nav pieejama. NVO normatīvajā regulējumā noteiktajā termiņā iesniedz VID gada pārskatu, tomēr NVO nav pienākuma pašai publiskot gada pārskatu vai / un darbības pārskata datus. VID ne vēlāk kā piecu darbdienu laikā elektroniski nodod UR saņemto gada pārskatu, kas nodrošina to publisku pieejamību. Secīgi UR ir pieejama informācija par periodiem, par kuriem ir iesniegti NVO gada pārskati. Paralēli minētajam VID nodrošina, ka gada pārskatā saskaņā ar Sabiedriskā labuma organizācijas likumu iekļautā informācija, ko iesniegusi NVO, kam ir piešķirts SLO statuss, tiek publiskota VID publiskojamā datubāzē. Kopumā NVO raksturojošā informācija nav pieejama vienkopus vienotā tīmekļa vietnē.
- 9.3.28. NRA 2020 pārskata periodā tika identificēta nepieciešamība piemērot vienkāršotu likvidāciju tām NVO, kuras praktiski savu darbību neveic. Ja NVO darbība faktiski netiek turpināta, kredītiestāžu sistēmās esošie norēķinu konti kļūst neaktīvi, taču oficiāli NVO netiek likvidētas. Vienkāršota likvidācijas kārtība ļautu kredītiestādēm vienkāršotā kārtībā pēc NVO izslēgšanas no UR slēgt to norēķinu kontus pilnā apmērā. Pasākumu plāna 5.2. punkta 2.2. apakšpunktā noteikts, ka NVO vienkāršotu likvidāciju paredzēts ieviest līdz 2024. gada 1. jūlijam.
- 9.3.29. Informācija par konkrētiem darījumu mērķiem netika apkopota, taču kredītiestādes norāda, ka pārsvarā finanšu plūsma atbilst klienta (NVO) norādītajai darbības jomai, lai arī 33% no kredītiestāžu klientiem (NVO) ir reģistrēti ar nodarbošanos jomu "Citi"⁵⁸⁵ (tabula Nr. 8.29.).
- 9.3.30. NVO finanšu plūsmas detalizēts izklāsts (tabula [Nr. 14.1.](#)):
- 9.3.30.1. NVO kopas, kam piemīt TF riskus paaugstinoši faktori (definēta punktā Nr. 9.3.43.), ienākošo maksājumu kopsumma veido 31% no visu NVO kontos ienākošajiem maksājumiem. Norādāms, ka pārskata periodā ienākošo maksājumu apjoms šajā NVO kopā katru gadu ir palielinājies (196 milj. EUR 2020. gadā; 220 milj. EUR 2021. gadā un 288 milj. EUR 2022. gadā). No tām vislielāko ienākošo maksājumu kopsummu pārskata periodā ir saņēmušas sporta biedrības un nodibinājumi, kā arī NVO, kuru darbība saistīta ar pētniecību un izglītību.
- 9.3.30.2. Likumsakarīgi, ka vislielāko izejošo maksājumu kopsummu ir veikušas NVO, kas saņēmušas lielākās ienākošo maksājumu kopsummas. Attiecīgi NVO kopas, kam piemīt TF riskus paaugstinoši faktori, ietvarā iekļauto NVO izejošo maksājumu kopsumma veido 31% no visiem NVO izejošajiem maksājumiem.
- 9.3.30.3. Vislielāko skaidras naudas iemaksu kopsummu veido reliģisko organizāciju iemaksas, kas veido 64% no visu NVO, kam piemīt TF riskus paaugstinoši faktori, skaidras naudas iemaksu kopsummas. Savukārt šo NVO skaidras naudas iemaksu kopsumma veido 26% no visām skaidras naudas iemaksām, ko veikuši kredītiestāžu klienti (NVO). Pastāv risks, ka reliģiskās organizācijas var tikt iesaistītas NILL darbībās, kur nepieciešama skaidras naudas legalizācija. Turklāt pārsvarā ziedojumi tiek veikti anonīmi, tāpēc, lai atklātu šo NVO saistību ar NILL vai TF, būtu detalizēti jāpēta saņemto ziedojumu izlietojuma atbilstība NVO darbības mērķiem.
- 9.3.30.4. Vislielāko skaidras naudas izmaksu kopsummu veido NVO, kuru darbības saistītas ar kultūru, atpūtu un sportu. NVO, kas darbojas sporta jomā, veikto skaidras naudas izmaksu īpatsvars ir nedaudz lielāks nekā veiktās skaidras naudas iemaksas, kas var liecināt par šāda veida NVO iesaistīšanos darbībās, kas veicina ēnu ekonomiku, t. i., norēķinās par precēm un pakalpojumiem skaidrā naudā, šādā veidā, iespējams, izvairoties no nodokļu nomaksas. Savukārt reliģiskās organizācijas, neskatoties uz to, ka veido lielāko iemaksātās skaidras naudas kopsummu, skaidrā naudā izmaksā vien 4% no iemaksātās skaidrās naudas kopsummas. Visu NVO, kam piemīt TF riskus paaugstinoši faktori, skaidras naudas izmaksu kopsumma veido 47% no visām skaidras naudas izmaksām, ko veikuši kredītiestāžu klienti (NVO).
- 9.3.30.5. 2022. gadā NVO, kam piemīt TF risku paaugstinoši faktori, skaidras naudas iemaksu summa bijusi 52% pret kopējo NVO skaidras naudas iemaksu summu. Salīdzinot ar 2020. gadu, skaidras iemaksu apmērs ir samazinājies par 4%. Līdz ar to pārskata periodā ir konstatēta Latvijas NVO kopas, kam iemīt TF riski, skaidras naudas iemaksu apjoma samazināšanās.

⁵⁸⁵ Kredītiestāžu sniegtā informācija.

9.3.30.6. Būtiski norādīt, ka NRA 2020 noteiktu darbības jomu NVO finanšu plūsmās tika identificēta negatīva tendence skaidras naudas iemaksu un izmaksu proporcijā, proti, noteiktu darbības jomu NVO skaidras naudas iemaksu apmērs bija teju 3 reizes mazāks nekā skaidras naudas izmaksu apmērs. Šajā pārskata periodā aprakstītā tendence vairs nav novērojama un skaidras naudas iemaksu un izmaksu proporcija ir atbilstoša visu darbības jomu NVO.

PLG atklāšanas prasības

- 9.3.31. Attiecībā uz NVO PLG atklāšanas būtību norādāms, ka tā kopumā ievērojami atšķiras no komercsabiedrību un citu juridisko personu formu PLG atklāšanas, jo uz NVO sektoru nav attiecināms klasiskais līdzdalības sastāvs. Lielākoties NVO sektora subjektiem PLG, kas ir konkrēta fiziska persona, noskaidrot nav iespējams, jo NVO darbības mērķi vai aptveramais personu loks ir pārāk plašs, turklāt NVO nav peļņas gūšanas rakstura, kas apgrūtina labuma gala saņēmēja noskaidrošanu.
- 9.3.32. Gadījumos, kad NVO PLG noskaidrot nav iespējams, reģistrācijai piesakāms apliecinājums, ka juridisko personu (NVO) PLG noskaidrot nav iespējams, norādot pamatojumu. Vienlaikus jāņem vērā, ka gadījumos, kuros juridisko personu (NVO) PLG noskaidrot nav iespējams, saskaņā ar Novēršanas likuma 18. panta septīto daļu Novēršanas likuma subjekti par juridisko personu (NVO) PLG var uzskatīt personu, kura ieņem augstākās pārvaldības institūcijā amatu.
- 9.3.33. Lai arī nodibinājums iegūst juridiskās personas statusu ar reģistrācijas brīdi, ņemot vērā trasta un nodibinājuma līdzības uzbūvē, kā arī to darbības principos, papildus vērtējamās galvenās trasta pazīmes. Būtiskākais pamatprincips trastam ir mantas šķirtība jeb aktīvi, kas veido atsevišķu mantas kopību. Līdzīgs noteikums iekļauts arī Biedrību un nodibinājumu likuma 2. panta otrajā daļā.⁵⁸⁶ Savukārt minētā likuma 86. panta trešajā daļā noteikts, ka personas, kuras piešķirušas mantu nodibinājumam pēc tā ierakstīšanas reģistrā, nav uzskatāmas par dibinātājiem. Biedrību un nodibinājumu likums neparedz, ka dibinātājiem ir pienākums iemaksāt nodibinājuma pamatkapitālā kādu naudas summu vai ieguldīt citu mantisku vērtību. Līdz ar to termins "mantas kopums" saprotams kā forma, kurā nodibinājuma darbības laikā tiek iemaksāti finanšu līdzekļi no dažādiem avotiem.⁵⁸⁷ Arī trasta struktūrā ir noteikta īpašnieku šķirtība. Līdzīgi kā trusts, nodibinājums ir slēgta organizācija, kurā nevar iestāties, tai nav biedru – ir tikai dibinātāji un atbalstītāji, tai ir nodalīta manta un viena vai vairākas pārvaldes institūcijas (sarežģīta pārvaldes struktūra). Kaut arī lielākoties trasti tiek izveidoti (tie nav reģistrējami publiskos reģistros, lai tos uzskatītu par izveidotiem), nevis reģistrēti – reģistrācijas fakts neietekmē trasta esamību un tā darbību.
- 9.3.34. Novēršanas likuma 1. panta 8. punktā noteikts, ka juridisks veidojums ir veidojums, kurš nav juridiskā persona, bet kuram ir patstāvīga tiesībspēja un rīcībspēja un kura struktūrā var ietilpt dibinātājs, pilnvarotais, pārraudzītājs (pārvaldnieks) vai tiem līdzvērtīgi statusi un labuma guvējs – ja vēl nav noteikta fiziskā persona, kura gūst labumu, – persona, kuras interesēs ir izveidots vai darbojas juridisks veidojums, jebkura cita fiziska persona, kura faktiski īsteno galējo kontroli pār juridisku veidojumu, izmantojot īpašumtiesības vai citus līdzekļus. Kā norādīts – nodibinājums iegūst juridiskās personas statusu ar reģistrācijas brīdi, tam ir patstāvīga tiesībspēja un rīcībspēja. Tā struktūrā ietilpst viens vai vairāki dibinātāji, valde (pielīdzināms pilnvarnieka statusam), cita pārvaldes institūcija (pielīdzināms pārraudzītāja statusam), ja tāda izveidota,⁵⁸⁸ kā arī labuma guvējs, kas nosakāms pēc iepriekš minētajiem kritērijiem. Ievērojot minēto, kā arī ņemot vērā nodibinājuma un juridiskā veidojuma definīciju un darbības pamatprincipus, secināms, ka nodibinājums, lai arī juridiski uzskatāms par juridisku personu, pēc būtības vērtējams kā juridiskais veidojums.
- 9.3.35. Savukārt valsts un pašvaldību nodibinājumos, kur vienīgais pārvaldītājs ir valsts vai pašvaldība, fiziska persona, kas būtu uzskatāma par PLG šajā veidojumā, noskaidrot nav iespējams, ņemot vērā publiskas personas definīciju.
- 9.3.36. Turpretim attiecībā uz reliģiskām organizācijām un to iestādēm norādāms, ka reliģisko organizāciju darbības būtība ir apvienoties vienas reliģiskās organizācijas vai konfesijas ietvaros, lai noteiktā apdzīvotā teritorijā veiktu reliģisko darbību. Reliģiskā darbība ir nodošanās reliģijai vai ticībai, piekopjot kultu, izpildot reliģiskas ceremonijas un sludinot mācību. Reliģiskās darbības veikšana neparedz iespēju kādai draudzes amatpersonai būt par organizācijas īpašnieku. Līdz ar to, ņemot vērā reliģisko organizāciju būtību un darbības mērķi, parasti reliģiskajai organizācijai PLG noskaidrot nebūs iespējams, jo faktiski nav tādas fiziskās

⁵⁸⁶ Nodibinājums, arī fonds, ir mantas kopums, kurš nodalīts dibinātāja noteiktā mērķa sasniegšanai, kam nav peļņas gūšanas rakstura.

⁵⁸⁷ Latvijas pilsoniskā alianse. Juridisko formu "biedrība" un "nodibinājums" salīdzinājums. Pieejams: https://nvo.lv/lv/portfelis/jurista_padomi/juridisko_formu_biedriba_nodibinajums_salidzinajums.

⁵⁸⁸ Norādāms, ka arī trastā pārraudzītāja amats nav obligāts.

personas, kurai piederētu reliģiskā organizācija, un nav iespējams noteikt fizisko personu vai personas, kuras to kontrolē, vai kuras vārdā, labā, interesēs tiek nodibinātas darījuma attiecības vai tiek veikts gadījuma rakstura darījums.

- 9.3.37. Ņemot vērā lielo biedrību, nodibinājumu un reliģisko organizāciju skaitu (tabula Nr. 9.3.1), vērtētas šo subjektu PLG atklāšanas tendences (tabula Nr. 9.3.6):
- 9.3.37.1. Kopumā uz 2022. gada beigām no 27 004 NVO informāciju par PLG bija reģistrējusi 8 881 NVO jeb 33%.
- 9.3.37.2. Uz 2022. gada beigām visaugstākais PLG atklājušo skaits bija nodibinājumos – 95,7%, zemāks reliģiskajās organizācijās – 37,9%, bet viszemākais biedrībās – 28,6%.
- 9.3.37.3. Lielākajā vairumā visos NVO subjektos reģistrēts statuss, ka PLG noskaidrot nav iespējams.
- 9.3.37.4. Visos gadījumos, kad reģistrēta informācija par konkrētu fizisku personu (PLG), kontrole īstenota tieši, proti, kā biedrs vai izpildinstitūcijas pārstāvis.
- 9.3.37.5. Attiecībā uz rezidences valstīm norādāms, ka lielākoties (96%) NVO PLG reģistrēti Latvijas rezidenti, kam seko Krievijas, Lietuvas, Baltkrievijas, Ukrainas un citu valstu rezidenti.
- 9.3.38. Attiecībā uz PLG atklāšanas būtību, norādāms, ka NVO sektoram PLG atklāšana kopumā ir atšķirīgāka kā komercsabiedrībām, jo uz NVO sektoru nav attiecināms klasiskais līdzdalības sastāvs. Lielākoties NVO sektora subjektiem konkrētu fizisko personu, kas ir uzskatāms par PLG, noskaidrot nav iespējams (piemēram, dzīvokļu īpašnieku biedrības, reliģiskās organizācijas u. c.).

Tabula 9.3.6 – NVO, kas atklājušas PLG, sadalījums uz 2022. gada 31. decembri

Reģistrētā PLG informācija (no aktīvo subjektu kopskaita)	Reģistrēta konkrēta informācija par PLG	Reģistrēts statuss, ka PLG noskaidrot nav iespējams	Reģistrēts, ka PLG ir biržā kotētas AS akcionārs	KOPĀ	NVO kopskaitis uz 2022. gada 31. decembri
Biedrības	2973	3888	1	6862	24 002
Nodibinājumi	1409	119	0	1528	1597
Reliģiskās organizācijas (draudze + baznīca + diacēze)	31	334	0	365	962
Arodbiedrības	7	36	0	43	230
Arodbiedrību apvienības	0	2	0	2	4
Arodbiedrību pastāvīgās vienības	0	31	0	31	124
Politiskās partijas	6	34	0	40	69
Politisko partiju apvienības	0	7	0	7	12
Eiropas ekonomisko interešu grupa	3	0	0	3	4
KOPĀ	4429	4451	1	8881	27 004

NVO TF riska raksturojums

- 9.3.39. Atbilstoši FATF 8. rekomendācijas⁵⁸⁹ prasībām valstīm noteikts pienākums regulāri pārskatīt to normatīvo regulējumu atbilstību, kas attiecas uz organizācijām, kas var tikt ļaunprātīgi izmantotas TF nolūkos. FATF rekomendācijās noteikts, ka valstīm ir jāīsteno riskiem proporcionāli pasākumi, lai aizsargātu NVO no izmantošanas TF nolūkos, proti, ir jānodrošina, ka NVO:
- 9.3.39.1. neizmanto teroristu organizācijas, kas uzdodas par likumīgām organizācijām;

⁵⁸⁹ The FATF Recommendations. International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation. Pieejams: <http://www.fatf-gafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/fatf-recommendations.html>.

- 9.3.39.2. neizmanto TF, tostarp ar nolūku izvairīties no aktīvu iesaldēšanas pasākumiem;
- 9.3.39.3. neizmanto, lai slēptu vai maskētu likumīgiem mērķiem paredzētu līdzekļu slepenu novirzīšanu teroristu organizācijām.
- 9.3.40. FATF ir identificējis augstam TF riskam pakļautās NVO. To vidū ir reliģiskās organizācijas, labdarības organizācijas, organizācijas, kas nodarbojas ar sociālo palīdzību, izmitināšanas jautājumiem, veselības aprūpi, izglītību, pārstāvniecību vai citu "labu darbu" (*good works*).⁵⁹⁰ Taču būtiski norādīt, ka katrā valstī augsta riska NVO kopa var būt atšķirīga.
- 9.3.41. Norādāms, ka no visām Latvijā reģistrētām NVO, kam piemīt TF riskus paaugstinoši faktori, daļai var būt raksturīgs zems TF risks un daļai risks nepastāv vispār. Augsta TF riska NVO definēšana ir būtiska, lai atvieglotu gan valsts institūciju, gan finanšu institūciju darbu un sadarbību ar visām NVO, kā arī Novēršanas likuma subjekti samērīgi piemērotu uz riskiem balstītu pieeju.
- 9.3.42. Latvijas NVO kopa, kam piemīt paaugstināti TF riski, palikusi nemainīga no NRA 2020 pārskata perioda. Latvijā par NVO, kam piemīt TF riskus paaugstinoši faktori, var uzskatīt:

Nr.	NVO kopa, kam piemīt TF riski	Pamatojums
1.	Latvijā reģistrētas NVO, kam darbības joma atbilst FATF definētajām augsta riska NVO un kas veic darījumus ar augsta riska valstīm atbilstoši tabulai Nr. 14.2 . ⁵⁹¹	FATF noteiktajam pielīdzināmas: 1. MK noteikumos Nr. 779 iekļautās NVO darbības jomas "2. Kultūra un atpūta"; "4. Pētniecība un izglītība"; "5. Veselība"; "6. Sociālā atbalsta pasākumi personām"; "9. Tiesiskums un interešu aizstāvība"; "13. Sporta biedrības un nodibinājumi". 2. Reliģisko organizāciju likuma noteiktajā kārtībā reģistrētās draudzes, reliģiskās savienības (baznīcas), diecēzes un nodaļas, kā arī reliģisko organizāciju veidotas iestādes.
2.	Latvijā reģistrētas NVO, kas dibinātas ar mērķi īstenot aktivitātes, lai veicinātu savstarpējo cieņu un kultūru dažādību starptautiskā līmenī, veicinātu sociālo un ekonomisko attīstību ārvalstīs, nodrošinātu palīdzību katastrofās cietušajiem reģioniem starptautiskā līmenī, kā arī veicinātu un pārraudzītu cilvēktiesību ievērošanu un miera uzturēšanu starptautiskā līmenī un kas veic darījumus ar augsta riska valstīm atbilstoši tabulai Nr. 14.2 .	Atbilstoši MK noteikumiem Nr. 779 šādu NVO darbības joma atbilst "14. Starptautiskās aktivitātes". Šādu NVO darbībai īpaši raksturīgs pārrobežu raksturs, kas, ievērojot atbalsta sniegšanas veidu un specifiku, var nereti būt saistīts ar valstīm, kurās ir zemāks attīstības līmenis, t. sk. zemākas NILLTPF novēršanas atbilstības prasības, tolerance pret iesaisti noziedzīgu nodarījumu veikšanā, neierasti apstākļi katastrofu vai nemieru dēļ un izrietošās prioritātes to risināšanai, ko TF finansēšanai var saskatīt kā priekšrocību.
3.	Latvijā reģistrētas NVO, kas nav norādījušas konkrētu nodarbošanās jomu vai kā darbības jomu norādījušas "Citur neklasificēta biedrība vai nodibinājums" (uzsākot vai uzturot darījuma attiecības, atsakās precizēt nodarbošanās jomu un sniegt detalizētu darījuma pamatojumu) un kas veic darījumus ar augsta riska valstīm atbilstoši tabulai Nr. 14.2 .	Konkrētas darbības jomas nenorādīšana ievērojami samazina kopējo NVO sektora caurskatāmību, padarot to ievainojamu un pievilcīgu noziedzīgu darbību, t. sk. TF, veikšanai.

- 9.3.43. Atbilstoši Latvijā reģistrēto NVO darījumu apjomam, NVO kopai, kurai piemīt TF riskus paaugstinoši faktori, atbilst mazāk nekā 1% no visiem NVO darījumiem. Pārskata periodā darījumi NVO kredītiestāžu kontos notikuši galvenokārt Latvijas robežās. Nav konstatēti darījumi, kuros iesaistītas personas no valstīm, kurās notiek militārie konflikti. Tomēr ir jāņem

⁵⁹⁰ FATF Best Practices on Combating the Abuse of Non-Profit Organisations, Recommendation 8. Pieejams: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/BPP-combating-abuse-non-profit-organisations.pdf>.

⁵⁹¹ Atsevišķi vērtējamas tās NVO, kuras saņem valsts budžeta finansējumu sadarbības projektu īstenošanai ar augsta riska valstīm.

vērā, ka TF shēmas tiek īstenotas globālā mērogā, tādēļ jebkuras valsts finanšu sistēma (vismaz teorētiski) var tikt izmantota TF paredzētu līdzekļu virzīšanai.

- 9.3.44. Pārskata periodā finanšu plūsma kopumā atbilst NVO darbības specifikai – NVO darbībai nav peļņas gūšanas raksturs, to galvenos ienākumus veido biedru naudas, ziedojumi, dotācijas no valsts un pašvaldību budžeta, ieņēmumi no saimnieciskās darbības, kas ietver arī dividendes no ieguldījumiem kapitālsabiedrībās, kā arī dažādu projektu finansējumi (grantī). Līdz ar to var pieņemt, ka noteiktu periodu tiek vākti līdzekļi (liels skaits ienākošo maksājumu par nelielām summām), kas vēlāk tiek izmantoti konkrēta mērķa realizēšanai (viens vai daži izejošie maksājumi). Vienlaikus būtiski norādīt, ka šāds finanšu līdzekļu vākšanas modelis var būt raksturīgs arī TF – tiek vākti finanšu līdzekļi (t. sk. arī no ar TF nesaistītām personām un sapludināti ar līdzekļiem, kas saņemti no ar TF saistītām personām), un tad tie tiek tālāk novirzīti TF mērķiem jeb ar TF darbībām saistītām personām un organizācijām.
- 9.3.45. Ārvalstu prakse liecina, ka NVO TF darbībām galvenokārt tiek izmantotas kā starpnieki, proti, lai piesaistītu līdzekļus un vēlāk tos novirzītu, slēpjot patieso saņēmēju un izlietojuma mērķi. NVO var tikt iesaistītas vairākos vai jebkurā no TF shēmas posmiem:
- 9.3.45.1. līdzekļu vākšana no fiziskām personām, juridiskām personām un citām NVO, t. sk. no personām un organizācijām, kas saistītas ar TF;
- 9.3.45.2. līdzekļu sapludināšana ar dažādiem mērķiem iegūtajiem līdzekļiem, veicot līdzekļu iemaksas kredītiestāžu kontos, veicot pārskaitījumus vai citas finanšu darbības;
- 9.3.45.3. līdzekļu sadales posmā līdzekļi tiek novirzīti ar TF saistītām personām vai organizācijām, t. sk. uz fiktīvu līgumu, rēķinu un citu dokumentu pamata.
- 9.3.46. TF shēmās var būt iesaistīta viena vai vairākas NVO, ieskaitot to filiāles un pārstāvniecības gan vietējā, gan starptautiskā mērogā. Galvenokārt riska grupā ir tādi NVO, kuru pārstāvji (PLG, izpildinstitūcijas pārstāvji u. tml.) ir augsta TF riska valstu vai valstu ar vājām NILLTPF atbilstības prasībām rezidenti, vai NVO, kuru darbības ir saistītas ar šādām valstīm (["9. nodaļā izmantotie valstu saraksti"](#)).
- 9.3.47. Lai būtu iespējams precīzi noteikt ne tikai NVO darījumu un maksājumu apjomu ar augsta riska valstīm (tabula [Nr. 14.2.](#)), bet arī identificēt augsta TF riska kopas NVO skaitu un veikt uz risku novērtējumu balstītu NVO izglītošanu un uzraudzību, nepieciešams:
- 9.3.47.1. pārskatīt un pilnveidot NVO darbības jomas klasifikatoru;
- 9.3.47.2. nodrošināt visu NVO obligātu darbības jomas reģistrāciju, izvairoties no iespējas norādīt darbības jomu "Citur neklasificēta biedrība vai nodibinājums".

NVO NILL riska raksturojums

- 9.3.48. Neskatoties uz to, ka saskaņā ar FATF standartiem NVO galvenokārt raksturīgi TF riski, Latvijas NVO raksturīgi arī juridiskām personām piemītošie NILL riski, jo tām ir juridisko personu statuss. Papildus norādāms, ka NVO nav Novēršanas likuma subjekti.
- 9.3.49. Paaugstinātam NILL riskam var tikt pakļautas NVO, kuru lielākā gada ieņēmumu daļa ir pašvaldību vai valsts institūciju izmaksātais finansējums, proti, NVO spējas sasniegt to definētos mērķus ir tieši atkarīgas no attiecīgajām pašvaldībām vai valsts institūcijām. KNAB veiktās analīzes rezultātā identificēti gadījumi, kad lielāko NVO finansēšanai paredzēto pašvaldības budžeta apjomu saņem NVO, kas tieši vai pastarpināti saistītas ar attiecīgās pašvaldības politisko vairākumu, turklāt bieži vien NVO valdes locekļi ir esošās vai bijušās valsts amatpersonas.
- 9.3.50. Secīgi pārskata periodā KNAB identificējis gadījumus, kad NVO, piemēram, sporta biedrības un nodibinājumi, slēguši reklāmas līgumus ar pašvaldības institūcijām, sporta pasākumos reklamējot kādu pašvaldības sniegto pakalpojumu. Šādas darbības nav caurskatāmas un pastāv iespējamība, ka maksa par pakalpojumiem var tikt apzināti palielināta, lai nodrošinātu pašvaldības finanšu līdzekļu nonākšanu NVO rīcībā.
- 9.3.51. NVO uzraudzība NILLTPF novēršanas jomā ir sadrumstalota un būtu pilnveidojama. Pārskata periodā VID veic NVO uzraudzību nodokļu režīma ievērošanas kontekstā un tikai pastarpināti saistībā ar NILLTPF riskiem. NVO naudas plūsmas riska kontroli ikdienas līmenī nodrošina pakalpojumu sniedzēji, kas iesaistīti darījumu veikšanā.⁵⁹² Taču FID novērojumi liecina, ka shēmās var tikt iesaistīti NVO, kas darījumus veic tādā veidā, lai mazinātu risku nonākt maksājumu pakalpojumu sniedzēju, FID un VID redzeslokā. Lai apgrūtinātu izsekojamību, NILL shēmās var būt iesaistītas viena vai vairākas NVO, tai skaitā to filiāles un pārstāvniecības gan vietējā, gan starptautiskā mērogā.

⁵⁹² Kredītiestādes, juridisko pakalpojumu sniedzēji, inkasācijas pakalpojumu sniedzēji u. tml., kas nodrošina darījumu veikšanu.

- 9.3.52. NVO sektorā NILL risku būtiski paaugstina skaidras naudas aprīte. Nolūkā mazināt šo risku pārskata periodā spēkā stājās MK noteikumi Nr. 380 un MK noteikumi Nr. 439, kas, cita starpā, paredz, ka biedrību, nodibinājumu un arodbiedrību, kā arī reliģisko organizāciju un to iestāžu gada pārskatā turpmāk tiek nodrošināta ziedojumu un dāvinājumu skaidras un bezskaidras naudas nodalīšana. Šādā veidā tiek veicināta NVO finanšu plūsmas caurskatāmība un mazināta iespēja integrēt Latvijas finanšu sistēmā noziedzīgi iegūtu skaidru naudu.
- 9.3.53. UR reģistrēto NVO skaits, kas nav norādījušas konkrētu nodarbošanās veidu, ir pārāk liels un būtiski apgrūtinā uz risku novērtējumu balstītas pieejas izmantošanu sadarbībā un uzraudzībā. NVO pienākums reģistrēt noteiktu darbības jomu, izvairoties arī no darbības jomas "Citur neklasificēta biedrība vai nodibinājums" reģistrēšanas, būtiski atvieglotu ne tikai finanšu institūciju darbu (piemēram, Novēšanas likuma subjektiem nebūtu jātērē resursi, lai noskaidrotu NVO patieso nodarbošanās veidu), bet arī NVO uzraudzība varētu tikt veikta efektīvāk, izstrādājot tipoloģijas un indikatorus noteiktām darbības jomām un identificētajām NVO riska grupām.
- 9.3.54. Pastiprināts risks tikt izmantotām nodokļu shēmās ir tādām NVO, kas ir saņēmuši SLO statusu, jo nodokļu atvieglojumus ir tiesības saņemt gan NVO, gan personām, kuras veic ziedojumus. Tāpat pastiprināta uzmanība pievēršama NVO finanšu plūsmas darījumiem ar iesaistītām personām no zemu nodokļu vai beznodokļu valstīm un teritorijām.
- 9.3.55. Ņemot vērā, ka NVO tāpat kā jebkura juridiskā persona var tikt iesaistīta dažādās NILLTPF darbībās, arī uz NVO būtu jāattiecinā pēc iespējas līdzvērtīgas prasības kā uz citām juridiskām personām. Proti, PLG noteikšana un darbības jomas reģistrēšana ir viens no priekšnoteikumiem NVO darbības caurspīdīguma nodrošināšanā. Kā arī identificētajiem trūkumiem būtu jārezultējas atbildīgo iestāžu darbībās un pasākumos, kas radītu labvēlīgus apstākļus NVO veikt "labos darbus", nebaidoties tikt izmantotām ne TF, ne NILL mērķiem. Taču, lai tas būtu iespējams, NVO sektoram jābūt pārredzamam. Uzraudzības institūcijām, finanšu institūcijām, ziedotājiem un sabiedrībai jābūt pārliecinātiem, ka NVO pakalpojumi sasniedz savu patieso mērķauditoriju.

10. Paaugstināta NILL riska pakalpojumi

10.1. NILLTPF riski brīvajās zonās

Ievads

- 10.1.1. Brīvās zonas ir norobežotas zonas ES muitas teritorijā, kas sniedz īpašus atvieglojumus juridiskiem veidojumiem attiecībā uz dažādām izmaksām, muitas procedūrām un citiem noteikumiem.⁵⁹³ Brīvās zonās atļautās darbības ietver preču uzglabāšanu, iepakojšanu un ražošanu, galveno uzsvāru liekot uz eksportu.⁵⁹⁴ Brīvo zonu mērķis ir veicināt valsts vai teritorijas līdzdalību starptautiskajā tirdzniecībā un piesaistīt investīcijas.⁵⁹⁵ Tās funkcionē kā starptautiski tirdzniecības centri, ražošanas vai drošas kravas uzglabāšanas vietas, kas atvieglo loģistikas saites ar citiem tirgiem. Brīvās zonas tiek veidotas, lai sasniegtu kopējos valsts fiskālās, sociālās un reģionālās politikas mērķus un nodrošinātu ekonomisko izaugsmi noteiktās teritorijās.⁵⁹⁶
- 10.1.2. ES ir 78 brīvās zonas,⁵⁹⁷ no kurām piecas ir Latvijā - trīs speciālās ekonomiskās zonas jeb SEZ (Liepājas SEZ, Rēzeknes SEZ, Latgales SEZ) un divas brīvostas (Rīgas brīvosta un Ventspils brīvosta).⁵⁹⁸ Latvijā tiesiskais pamats SEZ un brīvostu izveidei un darbībai ir katras brīvās zonas individuālais likums.⁵⁹⁹ Šie likumi nosaka brīvo zonu mērķus, darbības principus un pārvaldes kārtību. Latvijas brīvo zonu darbības mērķi ir līdzīgi – Rīgas un Ventspils brīvostai mērķis ir veicināt Latvijas līdzdalību starptautiskajā tirdzniecībā, piesaistīt investīcijas, attīstīt ražošanu un pakalpojumus un radīt jaunas darba vietas.⁶⁰⁰ Rēzeknes, Liepājas un Latgales SEZ mērķi ir veicināt tirdzniecību, attīstīt rūpniecību un satiksmi, preču eksportu un importu caur Latviju, kā arī piesaistīt ieguldījumus ražošanas infrastruktūras attīstībai un jaunu darba vietu radīšanai.⁶⁰¹
- 10.1.3. Līdzās individuālajiem likumiem brīvo zonu darbību Latvijā regulē likums Par nodokļu piemērošanu brīvostās un SEZ.⁶⁰² Likums nosaka 0% PVN likmes piemērošanu preču piegādēm un pakalpojumiem visās brīvajās zonās, kā arī atbrīvo naftas produktu kustību caur brīvajām zonām no muitas nodevām un akcīzes nodokļiem. Brīvajās zonās ir noteikta 80% atlaide NĪ nodoklim. Ar pašvaldības lēmumu ir tiesības saņemt papildus NĪ nodokļa atlaidi līdz 20% no aprēķinātās nodokļa summas.⁶⁰³ Līdz ar to NĪ nodoklis brīvajās zonās ir mainīgs no 0% līdz 0,3%. Brīvo zonu kapitālsabiedrību dividendēm ir samazināta ienākumu nodokļu likme. Citām Latvijā reģistrētām juridiskajām personām UIN likme ir 20%, bet uzņēmumiem, kas darbojas, piemēram, Liepājas SEZ, tiek piemērota samazināta likme 4%, savukārt valstī noteiktās NĪN likmes 1,5% vietā Liepājas SEZ uzņēmums maksā tikai 0,3% likmi.⁶⁰⁴
- 10.1.4. Brīvostas ir valsts un pašvaldību izveidota atvasināta publisko tiesību juridiskā persona, kas atrodas ministriju pārraudzībā.⁶⁰⁵ Valdes ir brīvostu augstākā uzraudzības un pārvaldes lēmēj institūcija, un valdi veido dažādu ministriju izvirzīti pārstāvji.⁶⁰⁶ Valdes izstrādā attīstības un darbības stratēģiju valdības noteiktajos ietvaros, atbildot arī par brīvostas efektivitāti.⁶⁰⁷

⁵⁹³ Brīvās zonas ir ES apzīmējums plašāk zināmajam apzīmējumam "brīvās tirdzniecības zonas" (*free trade zone*), ko definē 1999. gada pārskatītās Kioto konvencijas Pielikumā D, kā "[d]aļa no līgumslēdzējas puses teritorijas, kur ieviešanas precēs, attiecībā uz muitas nodokļiem un nodokļiem, vispārēji tiek uzskatītas par ārpus muitas teritoriju". Savukārt FATF brīvās zonas definē plašāk, kā "norādītās teritorijas ietvaros, kurās tiek piedāvāti stimulojoši pasākumi eksporta, ārvalstu tiešo investīciju (FDI) un vietējās nodarbinātības attīstības atbalstam". Šādas zonas var ietvert gan vienas noliktavas apjomu, gan masveidu kompleksus, kas ietver tūkstošiem uzņēmumu un pat veselas ostas. Skatīt FATF, *Brīvo tirdzniecības zonu naudas atmazgāšanas ievainojamības*, (2010), Pieejams: <https://www.fatf-gafi.org/documents/documents/moneylaunderingvulnerabilitiesoffreetradezones.html>.

⁵⁹⁴ OECD un EU IPO, *Izsekvojot viltoto preču tirdzniecības ceļam*, 2017. Pieejams: https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/reports/Mapping_the_Real_Routes_of_Trade_in_Fake_Goods_en.pdf.

⁵⁹⁵ VID, *Uzglabāšana brīvajā zonā*. Pieejams: <https://www.vid.gov.lv/lv/uzglabasana-brivaja-zona>.

⁵⁹⁶ Pēc Aivara Gulbja pētījuma, ap 2017. gadu Latvijas speciālās ekonomiskās zonas kopā nodarbina ap 0,14% no Latvijas iedzīvotājiem un 0,33% no visiem nodarbinātajiem Latvijā, un saņem ap 2,6% no visām tiešajām ārvalstu investīcijām. Skatīt: Aivars Gulbis, *Brīvās zonas režīma izmantošanas analīze Rēzeknes speciālajā ekonomiskajā zonā*. Pieejams: <https://nda.rtu.lv/lv/view/23148>.

⁵⁹⁷ EK personāla darba dokuments, kas papildina dokumentu *Ziņojums no Komisijas Eiropas Parlamentam un Padomei par novērtējumu par naudas atmazgāšanas un terorisma finansēšanas risku, kas ietekmē iekšējo tirgu un pārrobežu darbībām* (2022).

⁵⁹⁸ Starp 2000. un 2019. gadu brīvo zonu skaitlis pasaulē ir būtiski paaugstinājies – no 1000 līdz 5400 brīvajām zonām. Skatīt *Global Initiative Against Transnational Organized Crime, The Global Illicit Economy* (2021). Pieejams: <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2021/03/The-Global-Illicit-Economy-GITOC-Low.pdf>.

⁵⁹⁹ Šie ir Rīgas brīvostas likums, Ventspils brīvostas likums, Latgales speciālās ekonomiskās zonas likums, Liepājas speciālās ekonomiskās zonas likums un Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas likums.

⁶⁰⁰ Rīgas brīvostas likuma 2. pants un Ventspils brīvostas likuma 2. pants.

⁶⁰¹ Liepājas SEZ mērķis papildus ir arī veicināt kuģniecību un gaisa satiksmi. Skatīt Latgales speciālās ekonomiskās zonas likuma 1. pantu, Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas likuma 3. panta pirmo daļu un Liepājas speciālās ekonomiskās zonas likuma 3. panta pirmo daļu.

⁶⁰² Likums *Par nodokļu piemērošanu brīvostās un SEZ* vienādo netiešos nodokļu atvieglojumus un atšķirībā no uzņēmuma lieluma nosaka atšķirīgus tiešos nodokļu atvieglojumus. Lielām komercsabiedrībām piemēro nodokļu atvieglojumus par 50% no uzkrātās ieguldījumu summas un mazām un vidējām komercsabiedrībām par 65% no uzkrātās ieguldījumu summas.

⁶⁰³ Likuma *Par nodokļu piemērošanu brīvostās un SEZ* 6. panta otrā daļa. Jāņem vērā, ka Latgales SEZ pārvaldība notiek centralizēti ar Latgales plānošanas reģiona administrācijas starpniecību, kas ir 9 Latgales pašvaldību vadītāju un deputātu lēmējorgāns.

⁶⁰⁴ Citi regulējošie normatīvie akti iekļauj Komerccarbības atbalsta kontroles likumu, likumu *Par nodokļiem un nodevām*, likumu *Par pievienotās vērtības nodokli, likumu Par uzņēmumu ienākuma nodokli*, kā arī muitas lietas regulējošie normatīvie akti.

⁶⁰⁵ Skatīt likumus 7., 8. un 9. atsaucē.

⁶⁰⁶ Skatīt *Ostu likums*.

⁶⁰⁷ Skatīt likumus 7., 8. un 9. atsaucē.

Pēc saskaņošanas ar uzraugošo ministru brīvostu valdes iecel izpildinstitūcijas vadītāju – pārvaldi, kas realizē noteikto stratēģiju un veic brīvostas administrācijas pienākumus.⁶⁰⁸

- 10.1.5. SEZ lēmējinstītūcijās ir iesaistīts privātais sektors, kas veicina sadarbību starp SEZ un uzņēmumiem. Liepājas SEZ pārvaldes funkcijas veic valde, kurā ir deviņi locekļi: trīs valsts interešu pārstāvji, kuri ir deleģēti no EK, FM, un SM un kurus amatā iecel un atbrīvo MK, trīs Liepājas pilsētas domes un trīs Liepājas komersantu pārstāvji.⁶⁰⁹ Rēzeknes SEZ pārvaldi īsteno pašvaldību pārstāvji, un augstākā uzraudzības un pārvaldes institūcija ir uzraudzības padome, kuras sastāvā tiek deleģēti pašvaldību priekšsēdētāju vietnieki vai citas amatpersonas, ar minimālo locekļu skaitu trīs personas.⁶¹⁰ Latgales speciālās ekonomiskās zonas pārvaldība līdzinās Rēzeknes SEZ, taču tās uzraudzības un kontroles funkciju īsteno Latgales plānošanas reģiona attīstības padome, kas arī apstiprina Latgales SEZ pārvaldi.
- 10.1.6. FATF, kā arī EK (SNRA) norāda, ka brīvajās zonās pastāv paaugstināts NILLTPF risks, kas saistāms sistemātiskiem NILLTPF draudiem un paaugstinātu ievainojamību.⁶¹¹ Brīvās zonās notiek ievērojama saimnieciska darbība, ietverot dažādu preču un pakalpojumu starptautisko tirdzniecību, uzglabāšanu, un ražošanu, kā arī šo preču importu un eksportu. Brīvās zonas aizņem lielas teritorijas, to statuss tiek attiecināts uz uzņēmumiem izkaisītā teritorijā. Piemēram, Liepājas SEZ kapitālsabiedrību apgrozījums 2021. gadā bija 327 milj. EUR un SEZ teritorija aizņem 65% no Liepājas pilsētas teritorijas.⁶¹² Savukārt, Latgales SEZ veidojas no izkaisītas individuālu publisku vai privātu personu īpašumā esošās teritorijas. Ņemot vērā brīvo zonu administratīvi un teritoriāli norobežotību, bet izvietojumā izkaisīto statusu, augstāku ievainojamību nekā citām Latvijas juridiskajām personām rada atvieglota kompetento valsts iestāžu uzraudzība pār procesiem, piemēram, preču pārbaudēm, juridisko personu reģistrāciju un uzskaiti.⁶¹³

Ievainojamība

- 10.1.7. SNRA un citos pētījumos konstatēts, ka viena no galvenajām brīvo zonu ievainojamībām saistās ar brīvo zonu pārvaldes uzraudzības kvalitāti.⁶¹⁴ Latvijas brīvās zonās pārvaldes izvēlās un slēdz līgumus ar brīvās zonas kapitālsabiedrībām, izsniedz atļaujas par teritorijās esošo nekustamā īpašuma lietošanu, kontrolē brīvo zonu teritorijās pakļauto noteikumu izpildi, un sniedz pakalpojumus brīvo zonu juridiskām personām.⁶¹⁵ Nepieciešamības gadījumā, pārvaldes arī ir atbildīgas par šo atļauju un atbrīvojumu atcelšanu. Nepietiekama šo darbību kontrole un uzraudzība var paaugstināt ievainojamību pret dažādām NILL darbībām brīvo zonu teritorijās.⁶¹⁶
- 10.1.8. Konkrēta ievainojamība pastāv brīvo zonu dalības atļaujas izsniegšanas procesa ietvaros. Par attiecīgās atļaujas, piemēram, brīvās zonas kapitālsabiedrības statusa piešķiršanu vai licencētas komercdarbības atļaušanu, lemj zonu pārvalde. Noteikumi par kritērijiem, pēc kuru izpildes var saņemt atļauju komercdarbības veikšanai brīvajās zonās un saņemt dažādus nodokļus vai muitas atbrīvojumus, ir plaši interpretējami, un tiesības veikt lēmumu par šīm atļaujām ir tikai pārvaldēm.⁶¹⁷ Šāda situācija rada riskus attiecībā uz iespējamiem mēģinājumiem ietekmēt lēmuma pieņemējus. Ņemot vērā, ka atļauju var saņemt arī ārvalsts juridiskās personas, un nav noteikti ierobežojumi to juridiskajām struktūrām, tāpat pastāv paaugstināts risks, ka atļauju saņem juridiskās personas, kur nav skaidras informācijas par PLG. Tāpat nav noteikts, ka atļaujas saņēmējam tā darbības laikā brīvajā zonā informāciju par PLG būtu jāatjauno.

⁶⁰⁸ Turpat.

⁶⁰⁹ Liepājas speciālā ekonomiskā zona, Valde. Pieejams: <https://liepaja-sez.lv/lv/parvalde/valde>.

⁶¹⁰ Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas likums, 8., 9., un 10. pants.

⁶¹¹ FATF ziņojums par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas ievainojamībām brīvās tirdzniecības zonās (2010), 4. lpp. Pieejams: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/ML%20vulnerabilities%20of%20Free%20Trade%20Zones.pdf> un Eiropas parlamenta pētījumu pakalpojumu sniedzējs, *Naudas atmazgāšana un izvairšanās no nodokļu maksāšanas brīvostās*. Pieejams: https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/155721/EPRS_STUD_627114_Money%20laundering-FINAL.pdf.

⁶¹² Liepājas SEZ Pārvalde, *Pārskats par kapitālsabiedrību darbības rādītājiem 2021. gadā*. Pieejams: <https://liepaja-sez.lv/lv/documents/6329bccac70d3.pdf>.

⁶¹³ FATF ziņojums par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas ievainojamībām brīvās tirdzniecības zonās (2010), 4. lpp. Pieejams: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/ML%20vulnerabilities%20of%20Free%20Trade%20Zones.pdf> un Eiropas parlamenta pētījumu pakalpojumu sniedzējs, *Naudas atmazgāšana un izvairšanās no nodokļu maksāšanas brīvostās*. Pieejams: https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/155721/EPRS_STUD_627114_Money%20laundering-FINAL.pdf.

⁶¹⁴ EK personāla darba dokuments, kas papildina dokumentu *Ziņojums no Komisijas Eiropas Parlamentam un Padomei par novērtējumu par naudas atmazgāšanas un terorisma finansēšanas risku, kas ietekmē iekšējo tirgu un saistīts ar pārrobežu darbībām* (2022) un Eiropas Parlamenta pētījumu pakalpojumu sniedzējs, *Naudas atmazgāšana un izvairšanās no nodokļu maksāšanas brīvostās*. 14.–15. lpp. Pieejams: https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/155721/EPRS_STUD_627114_Money%20laundering-FINAL.pdf.

⁶¹⁵ Atšķirībā no citām Latvijas SEZ, Latgales SEZ ietilpstošajās pašvaldībās nav noteikta katras maksimālā teritorijas atrašanās vieta un platība, kurai var tikt piešķirts SEZ statuss – tādā veidā, Latgales SEZ iekļaujamās teritorijas var atrasties gandrīz jebkurā Latgales teritorijā. Skatīt: Latgales plānošanas reģions, *Latgales speciālā ekonomiskā zona (Latgales SEZ)*. Pieejams: <https://lpr.gov.lv/lv/lsez/>.

⁶¹⁶ EK personāla darba dokuments, kas papildina dokumentu *Ziņojums no Komisijas Eiropas Parlamentam un Padomei par novērtējumu par naudas atmazgāšanas un terorisma finansēšanas risku, kas ietekmē iekšējo tirgu un saistīts ar pārrobežu darbībām* (2022) un Eiropas Parlamenta pētījumu pakalpojumu sniedzējs, *Naudas atmazgāšana un izvairšanās no nodokļu maksāšanas brīvostās*. 14.–15. lpp. Pieejams: https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/155721/EPRS_STUD_627114_Money%20laundering-FINAL.pdf.

⁶¹⁷ Latvijā ir noteikts arī, kādiem uzņēmumiem netiek piešķirtas nodokļu atlaides, piemēram, tabakas izstrādājumu ražotājiem, azartspēļu vai derību uzņēmumiem.

- 10.1.9. Ostas maksas un pakalpojumi, un nekustamo pakalpojumu sniegšana ir galvenie brīvo zonu pārvalžu ienākumu avoti.⁶¹⁸ Attiecīgi pastāv teorētisks konflikts un ievainojamība starp brīvās zonas ienākumiem un uzraudzības un kontroles pasākumiem.
- 10.1.10. Pārvaldes plašās tiesības veikt brīvo zonu pārvaldes funkcijas var paaugstināt korupcijas iespējamību saistībā ar atļauju izsniegšanas procesiem vai citu pārvalžu funkciju veikšanu. Piemēram, pēc publiskajos medijos pieejamās informācijas, 2022. gada maijā KNAB uzsāka kriminālprocesu par 20 gadus veiktiem brīvostas maksājumiem Aivara Lemberga vadītajai biedrībai "Ventspils attīstības aģentūra", kas valstij, iespējams, radījuši zaudējumus 1,3 milj. EUR apmērā.⁶¹⁹
- 10.1.11. Par brīvo zonu pārvaldes struktūru ievainojamību liecina arī tas, ka 2019. gadā Ventspils brīvosta bija viena no juridiskajām personām, ko ASV Ārvalstu aktīvu kontroles birojs (OFAC) iekļāva ASV sankciju sarakstā.⁶²⁰ OFAC pamatoja sankciju noteikšanu ar to, ka Ventspils brīvosta piederēja vai to kontrolēja ASV sankciju subjekts Aivars Lembergs.⁶²¹ Ventspils brīvostu no sankciju saraksta izslēdza pēc tam, kad, reaģējot uz ASV sankcijām, Saeima pieņēma grozījumus Ostu likumā, kas paredz mainīt Rīgas un Ventspils ostu pārvaldības modeli. Izmaiņas tika veiktas, lai pārietu no atvasinātas publiskas personas uz Komerclikumā regulētu jaundibināmu kapitālsabiedrību.⁶²² Rezultātā 2022. gada aprīlī AS "Ventas Ostā", kas veic darbības SM uzraudzībā, pārņēma Ventspils brīvostas pārvaldes struktūras.⁶²³ Paredzēts, ka Rīgas brīvostas pārvaldi līdzīgi pārņems AS "Rīgas Ostā".⁶²⁴

Draudi

- 10.1.12. Lai gan importa un eksporta darbības Latvijas brīvostās ir pakļautas muitas kontrolei, šo darbību uzraudzība ir samazināta, salīdzinot ar parastajām ostām. Brīvajās zonās (it īpaši brīvostās) ir paaugstināts tirdzniecībā bāzētas NILL (trade based money laundering) risks. Brīvostās ievestajām precēm piemēro brīvās zonas procedūru, paredzot, ka muitas iesniedzamā informācija par precēm ir atvieglotā formā. Nepastāvot atmuitošanas procesam, kravas vai preces brīvostā var tikt glabātas neierobežotu laiku un pārkrautas bez kontroles, kas veicina darījumu nepārredzamību.⁶²⁵ Draudus arī paaugstina tas, ka brīvostās ir iespējas veikt atmuitošanu pa daļām, kas nodrošina darījumu strukturēšanu un, iespējams, novērš atbildīgo iestāžu uzmanību.
- 10.1.13. Tirdzniecībā-bāzēto NILL paaugstina starptautiski arvien izplatītākā tendence veikt starptautiskos tirdzniecības darījumus bez tradicionālajiem tirdzniecības finanšu dokumentiem.⁶²⁶ Bez tirdzniecības finanšu dokumentiem pilnīga informācija par brīvajās zonās notiekošajām preču kustībām vai īpašnieku maiņām nav pieejama ne tikai darījumos iesaistītajām finanšu iestādēm, bet arī brīvo zonu pārvaldēm.⁶²⁷
- 10.1.14. Tirdzniecībā-bāzētie NILL draudi izriet no vairākiem veidiem, kā brīvajās zonās ienākošie un izejošie nefinanšu līdzekļi var tikt manipulēti.⁶²⁸ Ar precēm, kuras ir ievestas brīvajās zonās, var veikt šādas darbības - pārkraušana, montāža, ražošana, pārstrāde, uzglabāšana, pārsaiņošana un pārmarķēšana. No brīvām zonām preces var izvest pārdošanai, piegādei, pārkraušanai, vai tranzītam. Dažādās preču izmantošanas iespējas paaugstina NILL draudus, jo ir vairākas iespējas nelikumīgi manipulēt brīvajās zonās ievestos līdzekļus. Piemēram, preču īpašnieki var tikt mainīti, pēc tam preces reeksportējot ar samazinātu muitas uzraudzību, tādējādi slēpjot preču patieso izcelsmi un piegādātāja identitāti. Piemēram, pēc publiskajos

⁶¹⁸ Piemēram, ieņēmumi no ostas maksām un ostas pakalpojumiem, kopā ar nekustamo īpašumu nomas ieņēmumiem bija 78% no visas Liepājas SEZ pārvaldes ieņēmumiem 2022. gadā. Skatīt: <https://liepaja-sez.lv/lv/parvalde/atskaite-par-darbibu/47-2022-gada-rezultati>.

⁶¹⁹ LSM, KNAB sācis kriminālprocesu par Ventspils ostas maksājumiem Lemberga biedrībai. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/knab-sacis-kriminalprocesu-par-ventspils-ostas-maksajumiem-lemberga-biedribai.a457945/>.

⁶²⁰ ASV Ārvalstu aktīvu kontroles birojs, *Valsts Kase nosaka sankcijas pret korupciju un materiālā atbalsta tīkliem*. Pieejams: <https://home.treasury.gov/news/press-releases/sm849>.

⁶²¹ ASV Ārvalstu aktīvu kontroles birojs, *Valsts Kase nosaka sankcijas pret korupciju un materiālā atbalsta tīkliem*. Pieejams: <https://home.treasury.gov/news/press-releases/sm849>.

⁶²² Šim procesam tika izveidots Ministra kabineta rīkojums Nr. 519 par Rīgas brīvostas pārvaldes likvidācijas komisijas izveidi. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/334048-par-rigas-brivostas-parvaldes-likvidacijas-komisijas-izveidi>.

⁶²³ Grozījumi bija Ostu likuma 7. panta 1.² daļā, nosakot, ka ostas pārvaldes funkcijas, uzdevumus un pienākumus Ventspils ostā veic Ministru kabineta noteiktā valsts kapitālsabiedrība, kura atrodas SM pārraudzībā attiecībā uz šajā likumā un Ventspils brīvostas likumā noteikto ostas pārvaldes funkciju, uzdevumu un pienākumu īstenošanu un kuras kapitāla daļas (akcijas) nav atsavināmas vai iekļājamās.

⁶²⁴ Deklarācijas par Artūra Krišjāņa Kariņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību 181. punkts.

⁶²⁵ Eiropas Parlamenta pētījumu pakalpojumu sniedzējs, *Naudas atmazgāšana un izvairšanās no nodokļu maksāšanas brīvostās*. Pieejams: https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/155721/EPRS_STUD_627114_Money%20laundering-FINAL.pdf.

⁶²⁶ Tirdzniecības finanšu dokumenti ir juridiski un finansiāli dokumenti, kas tiek izmantoti, lai veicinātu un atbalstītu tirdzniecības darījumus starp uzņēmējiem vai valstīm. Šie dokumenti ietver dažādas finanšu un darījumu informāciju un nosacījumus, kas nepieciešami, lai veiktu maksājumus, apdrošinātu un samazinātu darījuma riskus, kā arī reglamentētu preču vai pakalpojumu piegādi. Šādi dokumenti var ietvert darījumu līgumus, rēķinus, kuģošanas dokumentus, apdrošināšanas dokumentus, finanšu garantijas, kredītu līgumus un citus dokumentus.

⁶²⁷ *Wolfsberg Group, Starptautiskā komercameras un banku finanšu un tirdzniecības asociācijas tirdzniecības principi* (International Chamber of Commerce, and Bankers Association for Finance and Trade, Trade Finance Principles). 21. lpp. Pieejams: <https://www.wolfsberg-principles.com/sites/default/files/wb/Trade%20Finance%20Principles%202019.pdf>.

⁶²⁸ Šīs darbības iekļauj, piemēram, preču pārkraušana, montāžu, ražošanu, pārstrādi, uzglabāšanu, pārsaiņošana, un pārmarķēšanu. Skatīt turpat.

medijos pieejamās informācijas, 2022. gadā Ventspils brīvostā atsevišķi uzņēmumi maisīja no Krievijas ienākošos naftas produktus, lai mainītu tās izcelsmes valsti un īpašnieku.⁶²⁹

- 10.1.15. Latvijas brīvo zonu normatīvais regulējums neierobežo ārvalsts juridisko personu tiesības iegūt brīvās zonas darbības kapitālsabiedrības statusu, un ar to saistītos muitas un nodokļu atvieglojumus. Tas arī var paaugstināt iespēju, ka brīvās zonas tiks izmantotas, lai veiktu NILL dažādās stadijās un jomās.
- 10.1.16. Tāpat brīvajām zonām raksturīgi arī NILL draudi, kas izriet no preču viltošanas un to tālākas tirdzniecības. OECD pētījums norāda, ka katra brīvā zona, kas valstī tiek izveidota, paaugstina viltoto preču īpatsvaru konkrētās valsts ekonomikā par 5,9%.⁶³⁰
- 10.1.17. Brīvajās zonās novēroti dažādi ar nodokļiem saistīti noziedzīgi nodarījumi. Brīvās zonas praktiski atrodas ārpus dalībvalstu tiešo nodokļu sistēmām. Direktīva 2011/16/ES⁶³¹ nesatur noteikumus par automātisku informācijas apmaiņu, tostarp par PLG, starp nodokļu iestādēm attiecībā uz brīvo zonu īpašumā esošiem aktīviem.⁶³² Lai gan dalībvalstis drīkst pieprasīt informāciju no brīvo zonu pārvaldēm, ieskaitot PLG informāciju, tām sākotnēji ir jāzina, ka konkrētais nodokļu maksātājs izmanto brīvo zonu pakalpojumus. Šāda informācija nav publiski pieejama un nav pieprasāma bez attiecīgā pamatojuma. Informāciju par zonas kapitālsabiedrībām un nodokļu atlaidēm valsts kompetentajām institūcijām jāiesniedz reizi gadā.⁶³³ Informācijas trūkums var paaugstināt noziedzīgus nodarījumus nodokļu jomā riskus, piemēram, kapitāla pieauguma nodokļa, īpašuma nodokļa un mantojuma nodokļa riskus.⁶³⁴
- 10.1.18. Brīvajās zonās nav noteikts laka ierobežojums preču uzglabāšanai. Līdz ar to, ilgākā periodā mainoties preču reālajai tirgus cenai un to īpašniekiem, muitas nodevas un nodokļi var vispār netikt piemēroti.⁶³⁵
- 10.1.19. SNRA norāda uz būtisku NILL draudu, ko rada augstas vērtības luksusa preču un mākslas darbu uzglabāšana. Šāda veida pakalpojumi palīdz noslēpt, uzturēt, un veikt augstas vērtības darījumus ar iespējamu NILL. Darījumi ar augstvērtīgām luksusa precēm var tikt izmantoti kā vērtības aizstājēji citos darījumos, piemēram, kā garantija vai maksājums citā preču sūtījumā.
- 10.1.20. Ar Direktīvas 2018/843⁶³⁶ un Direktīvas 2015/849 grozījumiem par Novēršanas likuma subjektu tik noteiktas personas, kas brīvajās zonās nodarbojas kā starpnieki mākslas darbu tirdzniecībā brīvostās, ja darījuma vērtība ir 10 000 EUR vai vairāk.⁶³⁷ Latvijā šie noteikumi ir ieviesti pastiprinātā tvērumā, padarot par Novēršanas likuma subjektiem personas, kas darbojas ar mākslas un antikvāro priekšmetu apriti ne tikai brīvostās, bet arī ostās.⁶³⁸ Šo personu UKI ir NKMP.⁶³⁹
- 10.1.21. Ņemot vērā, ka nav konstatēts, ka Latvijas brīvās zonās darbotos personas, kas nodarbojas ar mākslas vai antikvāro priekšmetu apriti, un pārskata periodā par šādu personu darbību saistībā ar brīvām zonām Latvijā ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem nav saņemti, kā arī, ar tiem saistītas darbības kriminālprocesos un tiesas procesos pārskata periodā nav identificēti, no tiem izrietošais NILLTPF risks ir zems.⁶⁴⁰

⁶²⁹ Šis darbības nebija nelikumīgas, bet norāda uz veidu, kā brīvostās var notikt īpašnieka maiņa vai cita juridiska strukturēšana. Skatīt: *Shell, Shell ziņo par nodomu izstāties no Krievijas naftas un gāzes tirgā*. Pieejams: <https://www.shell.com/media/news-and-media-releases/2022/shell-announces-intent-to-withdraw-from-russian-oil-and-gas.html> un Javier Blas, *Durvis, kas turpina ļaut Krievijas naftai ieplūst Eiropā*. Bloomberg. Pieejams: <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2022-04-08/ukraine-war-this-backdoor-keeps-russian-oil-flowing-into-europe>.

⁶³⁰ OECD un EUIPO, *Izsekot viltoto preču tirdzniecības ceļam*, 2017. Pieejams: https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/reports/Mapping_the_Real_Routes_of_Trade_in_Fake_Goods_en.pdf.

⁶³¹ Padomes Direktīva 2011/16/ES (2011. gada 15. februāris) par administratīvu sadarbību nodokļu jomā un ar ko atceļ Direktīvu 77/799/EK. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0016&qid=1689930045147>.

⁶³² Council Directive 2011/16/EU of 15 February 2011 on administrative cooperation in the field of taxation and repealing Directive 77/799/EEC, OJ L 64, 11.3.2011, p. 1-12.

⁶³³ Likuma *Par nodokļu piemērošanu brīvostās un speciālajās ekonomiskajās zonās*, 12. pants.

⁶³⁴ Eiropas Parlamenta 2021. gada ziņojumā par DAC novērtēšanu ieteica paplašināt DAC darbības jomu, iekļaujot tajā nefinansiālos aktīvus, piemēram, naudu, mākslu, zeltu vai citas augstas vērtības preces, kas atrodas brīvostu, muitas noliktavu vai seifu depozīta kastēs, ieskaitot arī jahtas un privātās lidmašīnas. Skatīt Eiropas Parlaments, *Ziņojums par pienākumiem apmainīties ar nodokļu informāciju: progress, mācības, un izaicinājumi* (2021). Pieejams: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2021-0193_EN.html.

⁶³⁵ Eiropas Parlamenta pētījumu pakalpojumu sniedzējs, *Naudas atmazgāšana un izvairīšanās no nodokļu maksāšanas brīvostās*. Pieejams: https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/155721/EPRS_STUD_627114_Money%20laundering-FINAL.pdf.

⁶³⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva (ES) 2018/843 (2018. gada 30. maijs), ar ko groza Direktīvu (ES) 2015/849 par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai, un ar ko groza Direktīvas 2009/138/EK un 2013/36/ES. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L0843>.

⁶³⁷ Pilnā redakcijā grozījums ir izteikts kā "personām, kas nodarbojas ar glabāšanu, darbojas vai rīkojas kā starpnieki mākslas darbu tirdzniecībā, gadījumos, kad to veic brīvostās, ja darījuma vai saistītu darījumu virknes vērtība ir EUR 10 000 vai vairāk." Skatīt: Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2018/843, ar ko groza Direktīvu (ES) 2015/849 par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai, un ar ko groza Direktīvas 2009/138/EK un 2013/36/ES, 1. pants.

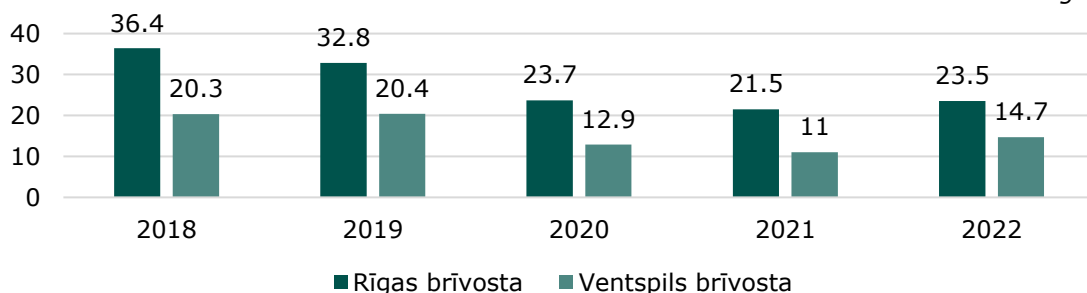
⁶³⁸ Novēršanas likuma 3. panta pirmās daļas 12. punkts.

⁶³⁹ Novēršanas likuma 45. panta pirmās daļas 1.1. punkts.

⁶⁴⁰ EK personāla darba dokuments, kas papildina dokumentu *Ziņojums No Komisijas Eiropas Parlamentam un Padomei par novērtējumu par naudas atmazgāšanas un terorisma finansēšanas risku, kas ietekmē iekšējo tirgu un saistīts ar pārrobežu darbībām* (2022) un Helgadottir, O. *Jaunās luksusa brīvostas* (2020). Pieejams: https://research-api.cbs.dk/ws/portalfiles/portal/66544666/oddn_helgad_ttir_revision_luxury_freeports_acceptedmanuscript.pdf.

- 10.1.22. Zemo draudu līmeni var pamatot arī ar subjektu skaita samazināšanos no 90 personām 2019. gadā līdz 79 juridiskajām personām 2023. gada februārī. Pēc uzrauga novērojumiem, kultūras priekšmetu aprites sektoru veido personas, kas galvenokārt pērk un pārdod kultūras un mākslas priekšmetus, kuru summa nepārsniedz 1000 EUR.⁶⁴¹
- 10.1.23. Ar augstas vērtības preču apriti saistītu NILLTPF draudus paaugstina ne tikai tieši darījumi ar tām, bet arī to uzglabāšana, kas ir atsevišķu brīvo zonu pakalpojumu specializācijas joma.⁶⁴² Lai gan pēc publiski pieejamās informācijas Latvijas brīvās zonās nedarbojas pakalpojumu sniedzēji, kas piedāvā īpašu augstas vērtības preču uzglabāšanu, jāpiemin, ka pēc publiski pieejamās informācijas Latvijas brīvajās zonās pastāv komercsabiedrības, kas piedāvā dažādus noliktavas vai uzglabāšanas pakalpojumus.
- 10.1.24. Arī Novēršanas likuma subjekti, kas apkalpo brīvās zonas uzņēmumus, ir pilnvērtīgi pakļauti Novēršanas likuma normām, tādējādi samazinot risku, ka juridiska persona varētu Latvijas brīvajās zonās veikt aizdomīgus darījumus ārpus Novēršanas likuma subjektu redzesloka.⁶⁴³
- 10.1.25. Starptautiskā prakse un standarti nepieprasa brīvām zonām un to pārvaldēm piešķirt Novēršanas likuma subjekta statusu, bet norāda, ka paaugstināti draudi no brīvām zonām izriet, ja brīvās zonas nodrošina paaugstinātu slepenības režīmu jau esošiem Novēršanas likuma subjektiem, kas atrodas vai darbojas brīvās zonās.⁶⁴⁴ Darbība Latvijas brīvās zonās nepiešķir īpašas slepenības priekšrocības vai atvieglojumus no citiem normatīviem regulējumiem, it īpaši Novēršanas likuma prasību ieviešanas.
- 10.1.26. SNRA un citi pētījumi norāda, ka, jo vairāk kravu tiek importēts un eksportēts, jo augstāks ir izrietošais NILLTPF risks. Līdzīgi pieaugošs NILLTPF risks saistīts ar komercsabiedrību skaitu brīvajā zonā – jo vairāk komercsabiedrību, jo lielāks NILLTPF risks. Pēdējos piecos gados gan Rīgas, gan Ventspils brīvistās kravu daudzums būtiski samazinājās. Par lejupslīdi liecina arī samazinājums kuģu satiksmē starp 2018–2022. gadu.⁶⁴⁵

Grafiks Nr. 10.1.1 - Rīgas un Ventspils brīvistas kravas daudzums (milj. tonnu), 2018-2022. gads

- 10.1.27. Nozīme ir arī kravas struktūrai brīvistās. Dažādām aizvietojamām izejvielām (piemēram, koki) ir zemāka varbūtība, ka tās tiks manipulētas, pretstatā nekategorizētām kravām vai tādām neaizvietojamām kravām kā konteineri, kuru sastāvs ir grūtāk izsekojams. Abi veido gandrīz pusi no Rīgas brīvistas kravas struktūras 2023. gadā.

⁶⁴¹ Skatīt NRA 2023 sadaļu par darbību ar mākslas un kultūras priekšmetu uzraudzību.

⁶⁴² Eiropas Parlamenta 2021. gada ziņojumā par DAC novērtēšanu ieteica paplašināt DAC darbības jomu, iekļaujot tajā nefinansiālos aktīvus, piemēram, naudu, mākslu, zeltu vai citas augstas vērtības preces, kas atrodas brīvistu, muitas noliktavu vai seifu depozīta kastēs, ieskaitot arī jahtas un privātās lidmašīnas. Skatīt Eiropas Parlamenta, *Ziņojums par pienākumiem apmainīties ar nodokļu informāciju: progress, mācības, un izaicinājumi* (2021). Pieejams: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2021-0193_EN.html.

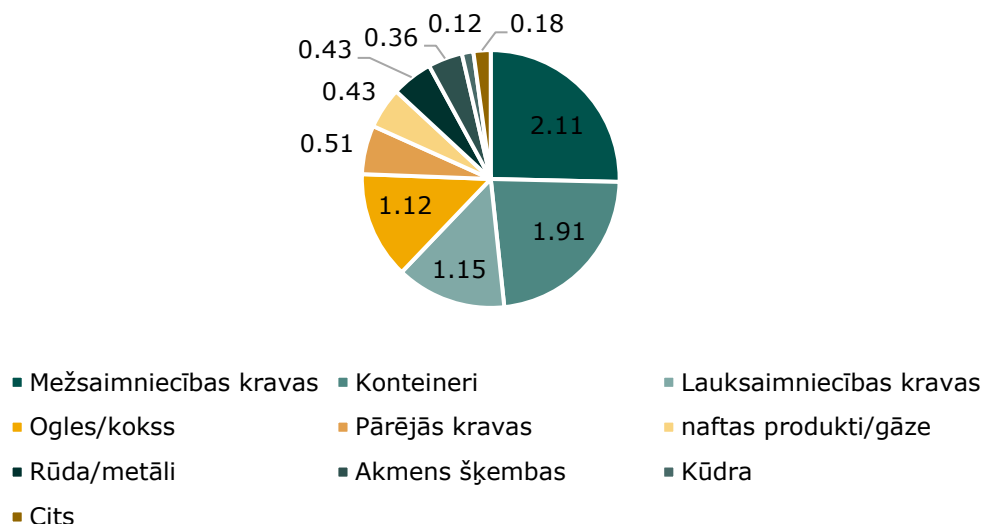
⁶⁴³ Eiropas Parlamenta pētījumu pakalpojumu sniedzējs, *Naudas atmazgāšana un izvairšanās no nodokļu maksāšanas brīvistās*. Pieejams: https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/155721/EPRS_STUD_627114_Money%20laundering-FINAL.pdf.

⁶⁴⁴ OECD un EUIPO, *Tirdzniecība viltotās precēs un brīvās tirdzniecības zonās*. Pieejams: <https://www.oecd.org/gov/trade-in-counterfeit-goods-and-free-trade-zones-9789264289550-en.htm>.

⁶⁴⁵ FATF ziņojums par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas ievainojamībām brīvās tirdzniecības zonās (2010), 4. lpp. Pieejams: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/ML%20vulnerabilities%20of%20Free%20Trade%20Zones.pdf> un Eiropas Parlamenta pētījumu pakalpojumu sniedzējs, *Naudas atmazgāšana un izvairšanās no nodokļu maksāšanas brīvistās*. Pieejams: https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/155721/EPRS_STUD_627114_Money%20laundering-FINAL.pdf.

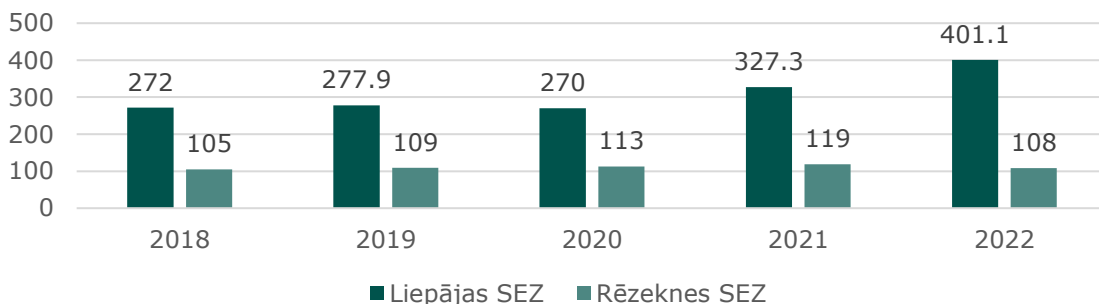
⁶⁴⁵ Piemēram, 2018. gadā Rīgas brīvistā kuģu satiksmi kopā sastādīja 3698 kuģi, bet 2022. gadā 2938 kuģi. Skatīt: Rīgas brīvistas, *Ostas statistika*. Pieejams: <https://rop.lv/lv/ostas-statistika>.

Grafiks Nr. 10.1.2 - Rīgas Brīvostas kravu struktūra 2023. gada. 5 mēneši (milj. tonnu)

10.1.28. Neskatoties uz to, ka brīvostu ikgadējās kravas apjomi samazinās, Latvijas SEZ komercsabiedrību kopējais apgrozījums lēnām pieaug. Liepājas SEZ ir 44 kapitālsabiedrības, no kurām lielākā daļa nodarbojas ar loģistikas pakalpojumiem vai kravu uzglabāšanu.⁶⁴⁶ Rēzeknes SEZ ir 21 kapitālsabiedrība, kas nodarbojas ar dažādu veidu metālapstrādi, kokapstrādi, uzglabāšanu un ražošanu.⁶⁴⁷ Gan Liepājas, gan Rēzeknes SEZ darbojas dažāda veida ražošanas uzņēmumi.

Grafiks Nr. 10.1.3 - Liepājas SEZ un Rēzeknes SEZ komercsabiedrību kopējais apgrozījums 2018-2022. gads (milj. EUR)

10.1.29. Secināms, ka Latvijas brīvajām zonām pēdējos gados ir samazinājusies aktivitāte, kas arī samazina iespējamās NILL riskus. No otras puses, SEZ ir konstatēta lēna, bet pastāvīga izaugsme, kas šos riskus paaugstina. Brīvostās ir veikti risku mazinoši pasākumi saistībā ar valdes reformām, kas būtiski paaugstina brīvostu uzraudzības kvalitāti. Latvijas brīvās zonas arī nepiešķir īpašus atvieglojumus Novēršanas likuma subjektiem vai citādāk veicina PLG privātumu. Latvijas brīvās zonās nav arī konstatētas personu, kas nodarbojas ar mākslas vai kultūru priekšmetu, darbība vai arī īpašu luksusa preču uzglabāšanas pakalpojumi, kas samazina no Latvijas brīvajām zonām piemēroto NILLTPF riska līmeni.

10.2. Virtuālās valūtas, NFT un decentralizētās finanses

10.2.1. Pēdējos gados īpaši ātri ir attīstījušās vairākas jaunas tehnoloģijas, kam ir vienots elements – tās ir balstītas uz kriptogrāfisku un izdalītu virsgrāmatu tehnoloģijām. Šīs tehnoloģijas ir radījušas strauji augošu un dinamisku starptautisku tirgu. VV tirgus kapitalizācija 2020. gadā bija mazāk par 200 milj. EUR un sasniedza gandrīz 3 trilj. EUR 2021. gada beigās, pirms tās tirgus vērtība nokrita par vairāk nekā pusi 2022. gadā.⁶⁴⁸ Šī tirgus izaugsme t. sk. skaidrojama ar ātro attīstību pārskata periodā kriptogrāfiskajās un izdalīto virsgrāmatu tehnoloģijās, kā VV, neaizvietojamās digitālās vērtības (NFT), decentralizētās finanses (DeFi) vai citos risinājumos, kas turpinās arī pēc pārskata perioda beigām.⁶⁴⁹

⁶⁴⁶ Liepājas SEZ. LSEZ kapitālsabiedrības. Pieejams: <https://liepaja-sez.lv/lv/lsez/lsez-kapitalsabiedrības>

⁶⁴⁷ Rēzeknes SEZ. Par mums. Pieejams: <http://www.rsez.lv/index.php/par-mums>

⁶⁴⁸ Coinmarketcap. Virtuālo valūtu tirgus kapitalizācija. Pieejams: <https://coinmarketcap.com/charts/>

⁶⁴⁹ Padziļinātāk par jaunām tehnoloģijām var lasīt FID 2022. gada virtuālo valūtu risku novērtējuma. Skatīt: https://www.fid.gov.lv/uploads/files/2022/VVRN/VVRN%202022_FINAL%20%28002%29.pdf

- 10.2.2. FATF paredz VV pakalpojumu sniedzēju uzraudzību NILLTPF novēršanas jomā.⁶⁵⁰ VV ir definētas Novēršanas likumā⁶⁵¹ - tās ir vērtības digitālais atspoguļojums, kas var funkcionēt kā apmaiņas līdzeklis, bet nav atzīts par likumīgu maksāšanas līdzekli.⁶⁵² VV pakalpojumu sniedzēji apzīmē plašu ar VV saistītu pakalpojumu loku, ietverot VV maiņas pakalpojumu sniedzējus (piemēram, VV biržas, piedāvājumus iegādāties un atpirkt VV ar atzītu likumīgu maksāšanas līdzekli, bet arī sākotnējo monētu piedāvājumu (angliski *initial coin offering*) un citus pakalpojumus.⁶⁵³
- 10.2.3. Atbilstoši Novēršanas likuma prasībām VV sniedzēji ir Novēršanas likuma subjekti,⁶⁵⁴ un tiem ir pienākums veikt savu klientu izpēti, tostarp klienta identificēšanu un tā PLG noskaidrošanu, īstenot klienta darījumu uzraudzību, kā arī veikt darbinieku apmācību NILLTPF novēršanas jomās. Arī citiem Novēršanas likuma subjektiem ir pienākums veikt klienta izpēti, ja darījumā tiek izmantota VV neatkarīgi no darījuma apmēra.⁶⁵⁵ VV pakalpojumu sniedzējus Novēršanas likumā noteikto prasību izpildē uzrauga VID, un VV pakalpojumu sniedzēju skaits, salīdzinot ar NRA 2020 pārskata periodu, ir palielinājies, taču joprojām ir zems. Uz 2019. gada 31. decembri VID uzraudzībā bija 4 VV pakalpojumu sniedzēji, savukārt, uz 2022. gada 31. decembri VID uzraudzībā bija 7 VV pakalpojumu sniedzēji. Šo VV pakalpojumu sniedzēju darbības apjomi ir ar nebūtisku ietekmi uz finanšu sektoru un no tā izrietošie riski ir zemi.⁶⁵⁶
- 10.2.4. VV pakalpojumu, kurus Latvijas fiziskām un juridiskām personām sniedz ārvalstīs reģistrēti VV pakalpojumu sniedzēji, NILL risks ievērojami pārsniedz risku, kas izriet no vietējo VV pakalpojumu sniedzēju sniegtajiem pakalpojumiem. Pēc FID pieejamiem datiem, vietējo personu skaits, kuri lieto VV pakalpojumus ārvalstīs, ir vismaz 7% no Latvijas iedzīvotāju kopskaita, bet, iespējams, pārsniedz 10% no iedzīvotājiem vai ir pat būtiski augstāks.⁶⁵⁷ Par būtiski paaugstināto risku no ārvalstīs reģistrētiem VV pakalpojumu sniedzējiem liecina FID saņemto ziņojumu par aizdomīgu darījumu skaits, kas no desmit lielākajiem ārvalsts VV pakalpojumu sniedzējiem tikai 2022. gadā bija 124, salīdzinot ar nevienu ziņojumu no vietējiem VV pakalpojumu sniedzējiem visā pārskata periodā. Ārvalstīs reģistrēto VV pakalpojumu risku, salīdzinot ar vietējiem VV pakalpojumu riskiem, stipri paaugstina arī nevienmērīgās NILLTPF novēršanas prasības ārvalsts VV pakalpojumu sniedzēju jurisdikcijās, kur NILLTPF novēršanas noteikumu prasības ir mazākas, salīdzinot ar Latviju, kur VV pakalpojumi tiek sniegti pamatā klātienē atbilstoši Latvijā noteiktajam 7200 EUR skaidras naudas izmantošanas darījumā sliekšnim.⁶⁵⁸
- 10.2.5. Vienlaikus DeFi, stabilās VV (angliski *stablecoins*) un citi uz kriptogrāfisku un izdalītu virsgrāmatu balstītām tehnoloģijām bāzēti pakalpojumi, kas Pārskata periodā strauji attīstījās un kas ietver vairākus salīdzinoši jaunus pakalpojumus, vēl netiek regulēti. Sagaidāms, ka tiesisko regulējumu ieviesīs ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regula par kryptoaktīvu tirgiem, ar kuru grozīs Direktīvu (ES) 2019/1937 (turpmāk – MiCA), nodrošinot Eiropā vienotus noteikumus par kryptoaktīviem.⁶⁵⁹
- 10.2.6. Latvijas normatīvie akti neparedz licences saņemšanu kā priekšnosacījumu, lai persona varētu sniegt VV pakalpojumus. Latvijā reģistrētie VV pakalpojumu sniedzēji šo apstākli vērtē negatīvi, jo licences neesamība kalpo kā aprūtināošs faktors pakalpojumu sniegšanai, tostarp ārpus Latvijas.⁶⁶⁰ 2024. gadā Latvijā plānots uzsākt VV pakalpojumu sniedzēju licencēšanu atbilstoši sagaidāmajām MiCA regulas prasībām, pie kuras piemērošanas aktīvi strādā Finanšu ministrija.
- 10.2.7. Latvijas normatīvie akti neregulē ārvalstīs reģistrētu VV pakalpojumu sniedzēju darbību Latvijā. Pasaules mērogā daudzas valstis nav ieviesušas FATF rekomendācijas attiecībā uz VV pakalpojumu sniedzēju pienākumiem ievērot NILLTPF novēršanas prasības.⁶⁶¹ Tas rada

⁶⁵⁰ FATF 15. rekomendācija un Updated guidance for a Risk-Based Approach: Virtual Assets and Virtual Asset Service Providers. Pieejams:

<https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/Updated-Guidance-VA-VASP.pdf>.

⁶⁵¹ VV ir definētas kā "vērtības digitālais atspoguļojums, kas var būt digitāli nosūtīts, glabāts vai tirgots un funkcionēt kā apmaiņas līdzeklis, bet nav atzīts par likumīgu maksāšanas līdzekli, nav uzskatāms par banknoti un monētu, bezskaidru naudu un elektronisko naudu, kā arī nav monetārā vērtība, kura uzkrāta maksājuma instrumentā, kas tiek izmantots Maksājumu pakalpojumu un elektroniskās naudas likuma 3. panta 10. un 11. punktā minētajos gadījumos" Skatīt Novēršanas likuma 1. panta pirmās daļas 2.² punkts. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=178987>.

⁶⁵² Turpat.

⁶⁵³ VV pakalpojumu sniedzējs ir definēts kā "persona, kura sniedz VV pakalpojumus, tai skaitā citu personu emitētās VV maiņas pakalpojumu sniedzējs, kas lietotājiem nodrošina iespēju veikt VV maiņu pret citu VV, saņemot par to komisijas maksu, vai piedāvā iegādāties un atpirkt virtuālo valūtu, izmantojot atzītu likumīgu maksāšanas līdzekli." Skatīt Novēršanas likuma 1. panta pirmās daļas 2.³ punkts. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=178987>.

⁶⁵⁴ Novēršanas likuma 3. panta pirmās daļas 11. punkts.

⁶⁵⁵ Novēršanas likuma 11. panta pirmās daļas 7. punkts.

⁶⁵⁶ Skatīt plašāk VV pakalpojumu sniedzēju sadāju NRA 2023 nodajā Nr. 8 Sektoru risku izvērtējums.

⁶⁵⁷ FID apkopotā dati no pārrobežu informācijas, intervijām ar VV pakalpojumu sniedzējiem.

⁶⁵⁸ Likuma "Par nodokļiem un nodevām" 30. panta 1. daļa

⁶⁵⁹ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula par kryptoaktīvu tirgiem un ar ko groza Direktīvu (ES) 2019/1937. Pieejams: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:f69f89bb-fe54-11ea-b44f-01aa75ed71a1.0016.02/DOC_1&format=PDF

⁶⁶⁰ Piemēram, ārvalstu kompetentās iestādes pieprasa virtuālo valūtu pakalpojumu sniegšanas licenci, norēķinu kontu atvēršana tiek noraidīta, pamatojoties uz to, ka virtuālo valūtu pakalpojumu sniedzējs nav licencēts u. tml.

⁶⁶¹ VV NILLTPF risku novērtējums, 2022. gads. Pieejams: https://www.fid.gov.lv/uploads/files/2022/VVRN/VVRN%202022_FINAL%20%28002%29.pdf

paaugstinātus NILLTPF riskus arī valstīs, kas ir noteikušas stingru normatīvo regulējumu NILLTPF novēršanas uzraudzībai. Attiecīgi iekšzemē izdarītu noziedzīgu nodarījumu rezultātā iegūti līdzekļi var tikt legalizēti, izmantojot ārvalstīs reģistrētu, bet neregulētu vai vāji regulētu VV pakalpojumu sniedzēju pakalpojumus. Pie jauna licencēšanas regulējuma Latvijā strādā FM, un licencēšanas regulējums ir sagaidāms jau 2023. gadā.

- 10.2.8. 2020. gada 11. jūnijā Saeima pieņēma grozījumus Kriminālprocesa likumā, kas nosaka rīcību, ja tiek uzlikts arests VV. Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 365. panta otro prim daļu⁶⁶², ja tiek uzlikts arests VV, to ar procesa virzītāja lēmumu nodod realizācijai. Savukārt 2011. gada 27. decembra MK noteikumu Nr. 1025 "Noteikumi par rīcību ar lietiskajiem pierādījumiem un arestēto mantu" 1. nodaļa "VV realizācija" nosaka VV realizācijas kārtību. Regulējums tika izstrādāts, lai pilnveidotu tiesisko regulējumu un paredzētu rīcību ar VV, kas var tikt izņemta kriminālprocesa ietvaros, tādējādi nodrošinot savlaicīgu VV realizāciju un to pārvēršanu naudas izteiksmē pirms galīgā nolēmuma spēkā stāšanās.

Draudi

- 10.2.9. VV ir raksturīgs augsts anonimitātes līmenis. Darījumi ar VV notiek, izmantojot dažādus VV un maku veidus. Dažādos VV pakalpojumu sniedzējos, t. sk. VV birzās, ir pieejami glabātie maki (angliski *custodial wallet*) jeb t. s. *karstie maki*, kurus pārredz tikai paši VV pakalpojumu sniedzēji. Piekļuve informācijai par darījumiem ar šo maku ir atkarīga no paša VV pakalpojumu sniedzēja pienākuma šādu informāciju sniegt un normatīvā regulējuma tā darbības valstī. Pastāv arī *aukstie maki*, kurus neuztur VV pakalpojumu sniedzēji (angliski *non-custodial wallet*) un kuri piedāvā papildus anonimitāti un slepenību stiprinošas funkcijas, kā, piemēram, integrētu IP adreses slēpšanu vai otrā un trešā slāņa (angliski *layer*) funkcijas, lai veiktu darījumu ārpus oriģinālās blokķēdes.⁶⁶³ Pētījumi norāda, ka 2020. gadā vairāk nekā 13% no visiem noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem Bitcoin VV tika legalizēti, lietojot privātos makus, un tendence šos pakalpojumus pielietot NILL turpinās augt.⁶⁶⁴ Līdzīgi makiem pastāv arī īpašas "privātās VV", kuru funkcionalitāte paredz papildu pasākumus VV turētāju un darījumu informācijas slēpšanai.⁶⁶⁵
- 10.2.10. Tāpat ir radīti īpaši pakalpojumi, kas sniedz "jaukšanas" pakalpojumus (angliski *mixer* vai *tumbler*), kur pakalpojumu sniedzējs pieņem VV līdzekļus no vairākiem avotiem, apvieno tos, pēc tam nodrošinot avotiem šo līdzekļu atgriešanu tādā pašā vērtībā, atskaitot "komisijas maksu" par darījumiem. Šādas sajaukšanas rezultātā ir apgrūtināta darījumu vēstures izsekojamība un nonākšana pie sākotnējā līdzekļu avota.⁶⁶⁶
- 10.2.11. Viens no galvenajiem NILL draudiem VV un citām izdalīto virsgrāmatu tehnoloģijām izriet no to ātrās attīstības un izrietošās daudzveidīgās pielietojamības NILL. VV un VV pakalpojumu sniedzēji var tikt izmantoti visās NILL stadijās un dažādos predikatīvos noziegumos: izvietošanā, noslēpšanā un integrācijā.⁶⁶⁷
- 10.2.12. VV un VV pakalpojumu sniedzēji var tikt izmantoti jebkāda noziedzīga nodarījuma rezultātā iegūtu līdzekļu legalizācijai, t. sk., kas identificēti kā tādi, kas rada būtiskākos nacionālā līmeņa NILL draudus: izvairīšanās no nodokļu nomaksas un korupcija, akcīzes preču un narkotisko vielu nelikumīga aprīte, t. sk. kontrabanda, kā arī noziedzīgi nodarījumi pret īpašumu, it īpaši krāpšana, kas izdarīta lielā apmērā.⁶⁶⁸
- 10.2.13. Pārskata periodā tendences pielietot VV noziedzīgos nodarījumos saistībā ar valsts ieņēmumu jomu saglabājas līdzīgas NRA 2020 pārskata periodam.⁶⁶⁹ Norēķinu konti tiek atvērti dažādās ārvalstu maksājumu sistēmu platformās attālināti un tālākās naudas plūsmas slēpšanai noziedzīgi iegūtie naudas līdzekļi tiek pilnībā vai daļēji pārvērsti VV, lai maksimāli apgrūtinātu naudas līdzekļu izsekojamību. Turpinās tendence pielietot VV kā pilnīgu vai daļēju *fiat* valūtas

⁶⁶² Grozījums Kriminālprocesa likuma 365.panta otrajā pirm daļā stājas spēkā 01.01.2021 atbilstoši pārejas noteikumu 72. punktam.

⁶⁶³ Skatīt, piemēram, Mercury Wallet pakalpojumu kas lieto jauno *statechain* tehnoloģiju. CryptoSlate, "Mercury Wallet recenzija". Pieejams: <https://cryptoslate.com/mercury-wallet-review-bitcoin-wallet-with-layer-2-scaling-and-improved-privacy/>

⁶⁶⁴ Elliptic, "Vairāk par 13% no visiem noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem tagad tiek legalizēti caur privātiem makiem". Pieejams: <https://www.elliptic.co/blog/13-bitcoin-crime-laundered-through-privacy-wallet>

⁶⁶⁵ FATF, Atjaunotas vadlīnijas par uz risku bāzētu pieeju virtuālām valūtām un virtuālo valūtu pakalpojumu sniedzēji. Pieejams: <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/guidance/Updated-Guidance-VA-VASP.pdf.coredownload.pdf>

⁶⁶⁶ FID. Virtuālo valūtu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas risku novērtējums. 2022. Pieejams: <https://www.fid.gov.lv/aktualitates/publicets-virtualo-valutu-noziedzīgi-iegutu-lidzekļu-legalizācijas-terorisma-un-proliferācijas-finansēšanas-risku-novērtējums>

⁶⁶⁷ NILL kā noteiktu darbību kopums ir vienots process, kas var tikt iedalīts trīs pamata stadijās: (1) izvietošana, (2) noslēpšana un (3) integrācija. Noslēpšanas (no angļu valodas – layering) jeb strukturēšanas stadijā noziedzīgi iegūtie līdzekļi, simulējot dažādus darījumus, a) tiek pārvietoti ar mērķi tos attālināt

no līdzekļu ieguves avota un b) tiek radīts priekšstats par to, ka notiek civiltiesiski darījumi. Skat. vairāk metodoloģiskajā materiālā "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas tipoloģijas un pazīmes". Pieejams: https://www.fid.gov.lv/uploads/files/2021/FID_Tipologiju%20materials_II_red.pdf.

⁶⁶⁸ Tiesībaizsardzības iestāžu kriminālizlūkošanas analītiskais ziņojums par 2022. gadu, 62. lpp.

⁶⁶⁹ Turpat.

aizvietotāju likumīgos darījumos, lai noslēptu darījuma īsto vērtību un izvairītos no nodokļu nomaksas.⁶⁷⁰

- 10.2.14. Pārskata periodā VID NMPP lietvedībā esošajos kriminālprocesos gandrīz visas narkotiskās vai psihotropās vielas, kas tiek pasūtītas pa pastu,⁶⁷¹ ir pasūtītas, izmantojot t.s. tumšo tīmekli jeb *Darknet* (no angļu val.) un samaksa tiek veikta ar VV.⁶⁷²
- 10.2.15. VV ir aktuālas "naudu mūju" lietās. KiAP lietvedībā atrodamajos kriminālprocesos atklāts, ka ilgstošā laika periodā ONG dalībnieki gandrīz simts bankās ir ieskaitījuši *fiat* valūtas, kas pēc tam izņemtas skaidrā naudā un konvertētas VV.⁶⁷³ Šajās shēmās iesaistīti virkne neuzraudzītu *fiat* un VV maiņas pakalpojumu sniedzēji.⁶⁷⁴
- 10.2.16. No dažādiem noziedzīgiem nodarījumiem Pārskata periodā VV ir galvenokārt sastopamas dažādu mērogu krāpšanas darbībās. Pārskata periodā vismaz 360 kriminālprocesi, kas tika uzsākti VP reģionālajās struktūrvienībās, ir bijuši saistīti ar viltus prettiesiskām darbībām, kurā viltus brokeri iesaista personas augsta riska darījumos ar VV.⁶⁷⁵ 2022. gada martā Latvijā uzsāktajā izmeklēšanā vērienīgā starptautiskā operācijā (tostarp ar FID atbalstu) tika pārtraukta ar investīciju krāpšanām saistītu zvanu centru darbība – divi no tiem darbojušies Latvijā un viens Lietuvā. Latvijā kopumā tika pārbaudītas un apzinātas vismaz 80 saistītās personas.⁶⁷⁶ Pārskata periodā VV parādījās automatizētas datu apstrādes sistēmas (ADAS) datu šifrēšanu un izpirkuma pieprasījumos.⁶⁷⁷ Atsevišķos gadījumos VV pielietotas arī atsevišķos autonomas NILL lietās, izspiešanā, krāpšanā un citos predikatīvos noziedzīgos nodarījumos.

Gadījumu analīze Nr. 10.2.1:

Viena no apjomīgākajām 2020. gada lietām, kurā identificēta NILL, izmantojot VV, saistīta ar organizētas krāpšanas rezultātā iegūtiem līdzekļiem ārzemēs.⁶⁷⁸ Latvijā ar vairāk nekā 100 "naudas mūju" palīdzību tika legalizēts aptuveni 1 milj. EUR. Maksājumi pārsvarā tika veikti 5 000–10 000 EUR apjomā un pēc līdzekļu saņemšanas nekavējoties izmaksāti bankomātā skaidrā naudā. Skaidrā nauda tika nodota neregistrētam VV pakalpojumu sniedzējam (virtuālo valūtu "baņķierim"), kura kontrolētajos VV makos bija pieejams pietiekoši liels atlikums, lai aptuveni 65% no summas VV formā pārskaitītu krāpšanas organizētājiem ārzemēs, pretī saņemot skaidras naudas līdzekļus. Atlikušie 35% kā samaksa palika shēmas īstenotājiem, t. sk. "naudas mūju" tīklam un neregistrētajam VV pakalpojumu sniedzējam.

Ievainojamība

- 10.2.17. Ar VV saistīto ievainojamību negatīvi ietekmē zināšanu un praktisku uzziņas materiālu trūkums darbam ar VV. TAI norāda uz tehniskā nodrošinājuma un IT jomas speciālistu trūkumu, veicot operatīvos pasākumus un speciālās izmeklēšanas darbības finanšu un ekonomisko noziegumu apkarošanā un pierādījumu fiksācijā kriminālprocesos ar VV.⁶⁷⁹ Pārskata periodā intensīvi organizētas apmācības gan FID, gan TAI, gan prokuratūras darbiniekiem, lai mazinātu šo ievainojamības faktoru un, ņemot vērā jomas straujo attīstību, uzsāktā prakse jāturpina arī nākamajā pārskata periodā.
- 10.2.18. Ievainojamību veicina neskaidrība saistībā ar VV pakalpojumu sniedzējiem, kas izriet no ES līmeņa vai cita starptautiska normatīvā regulējuma trūkuma vai nesakritībām. Starp VV pakalpojumu sniedzējiem pastāv atšķirīga izpratne par sadarbību ar TAI, jo nereti VV pakalpojumu sniedzējiem nav juridiskās adreses, līdz ar ko nav sasaistes ar kādas konkrētas valsts jurisdikciju, tādējādi nav iespējams īstenot Kriminālprocesa likuma C daļā noteiktās

⁶⁷⁰ FID. *Virtuālo valūtu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas risku novērtējums*. 2022. 13.lpp. Pieejams: <https://www.fid.gov.lv/lv/aktualitates/publicets-virtualo-valutu-noziedzīgi-iegutu-lidzekļu-legalizācijas-terorisma-un-prolifērācijas-finansēšanas-risku-novērtējums>

⁶⁷¹ Turpat.

⁶⁷² FID. *Virtuālo valūtu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas risku novērtējums*. 2022. 13.lpp. Pieejams: <https://www.fid.gov.lv/lv/aktualitates/publicets-virtualo-valutu-noziedzīgi-iegutu-lidzekļu-legalizācijas-terorisma-un-prolifērācijas-finansēšanas-risku-novērtējums>

⁶⁷³ Turpat. 12. lpp.

⁶⁷⁴ Turpat.

⁶⁷⁵ Turpat.

⁶⁷⁶ Provisoriskie aprēķini liecina, ka krāpnieki ik mēnesi ieguva nelikumīgo peļņu, kas atsevišķos periodos sasniedza līdz pat trīs miljonu eiro apmēru, kas lielākoties tika apgrozīta virtuālajā valūtā. Skatīt turpat 12. lpp.

⁶⁷⁷ Turpat.

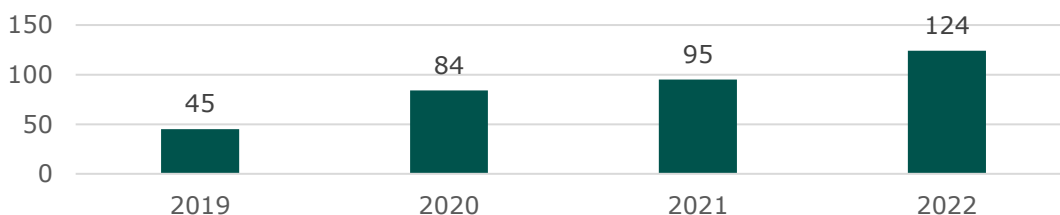
⁶⁷⁸ Par gadījumu lasīt vairāk FID. *Virtuālo valūtu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas risku novērtējums*. 2021. 15.lpp. Pieejams: <https://www.fid.gov.lv/lv/aktualitates/publicets-virtualo-valutu-noziedzīgi-iegutu-lidzekļu-legalizācijas-terorisma-un-prolifērācijas-finansēšanas-risku-novērtējums>.

⁶⁷⁹ Tiesībaizsardzības iestāžu kriminālizlūkošanas analītiskais ziņojums par 2022. gadu. 2023. 74. lpp.

Starptautiskās sadarbības prasības krimināltiesiskajā jomā.⁶⁸⁰ Daļa VV pakalpojumu sniedzēji neatsaucas uz sadarbības aicinājumiem ar TAI, ignorējot pieprasījumus.⁶⁸¹

- 10.2.19. Vēl ievainojamību pastiprina VV lietotāju un darbību nepārredzamība Latvijas un starptautiskā mērogā. Pārskata periodā FID nav saņēmis ziņojumus par aizdomīgiem darījumiem no Latvijā reģistrētiem VV pakalpojumu sniedzējiem, kas skaidrojams ar VV pakalpojuma sniedzēju mazo skaitu un izmēru Latvijā. Puse no visiem četriem Latvijā reģistrētajiem VV pakalpojuma sniedzējiem VID organizētajā aptaujā norādīja, ka to gada apgrozījums ir no 10 000 līdz 20 000 EUR un otram pusei apgrozījums ir no 80 000–160 000 EUR.⁶⁸² Tādejādi var secināt, ka VV pakalpojumu sniedzēju apgrozījumam kopumā ir nebūtiska ietekme uz finanšu sektoru kas atbilst Latvijas VV pakalpojumu sniedzēju skaitam un darbības apmēram.⁶⁸³
- 10.2.20. Savukārt no ārvalstu VV pakalpojumu sniedzējiem FID Pārskata periodā ir saņēmis mazāk par simts ziņojumiem, ko var uzskatīt par kritiski zemu rādītāju. Turklāt par aizdomīgiem darījumiem FID saņem ziņojumus tikai no tām valstīm, kurās VV pakalpojumu sniedzēji tiek uzraudzīti. Par daļu no Latvijas personām, kas ir iesaistītas VV darījumos vai pakalpojumu sniegšanā, FID ziņojumus nesaņem, kas paaugstina ar VV saistītos riskus. Piemēram, viens no vadošajiem industrijas pārstāvjiem ziņojumus par aizdomīgiem darījumiem sniedz tikai par to valstu pilsoņiem, kurās tam ir reģistrēta pārstāvniecība.⁶⁸⁴
- 10.2.21. Pārskata periodā galvenā Novēršanas likuma subjektu grupa, kas sniegusi ziņojumus saistībā ar VV, bija kredītiestādes. Kredītiestādēm, kuru klienti veic virtuālo valūtu iegādi un pārdošanu caur bankas kontiem, ir piekļuve fragmentārai informācijai attiecībā uz virtuālo valūtu darījumiem – kādā laikā, kādā apmērā un pie kura VV pakalpojumu sniedzēja klients ir iegādājies vai pārdevis VV, bet informācija par VV adresēm, līdzekļu izcelsmi vai tālāku izlietojumu pieejama, tikai pieprasot papildu informāciju klientam.
- 10.2.22. Pārskata periodā līdzīgi kā NRA 2020 joprojām saņemto ziņojumu skaits par aizdomīgiem darījumiem, kur kaut viens darījums veikts ar VV, ir neliels salīdzinājumā ar ziņojumiem par tradicionālajiem finanšu pakalpojumiem un nevienā gadā nepārsniedz 5%. Arī vidējais darījumu apmērs ziņotajos aizdomīgajos VV darījumos nav ievērojams – 199. tūkst. EUR 2021. gadā, 168 tūkst. EUR 2022. gadā.
- 10.2.23. No ienākošiem ziņojumiem visbiežāk izmantotās tipoloģijas, kas saistītas ar VV, ir neskaidra līdzekļu izcelsme vai darījumu ekonomiskais pamatojums.⁶⁸⁵ Starp ziņojumiem sastopama augoša tendence norādīt uz krāpšanas gadījumiem, kad kredītiestādes klients ir noticejis krāpnieka solījumiem un iegādājies VV.⁶⁸⁶ Otra augošā tendence ir saistīta ar aizdomām par klienta veiktiem fiktīviem darījumiem, neizsekojamiem darījumiem ar VV, tranzīta konta pazīmēm, u. c.⁶⁸⁷

Grafiks Nr. 10.2.1 - FID saņemtie ziņojumi no Novēršanas likuma subjektiem par aizdomīgiem darījumiem, kur iesaistītas virtuālās valūtas, 2019–2022. gads

- 10.2.24. Nepietiekama caurskatāmība darījumos ar VV rada būtiskus VV uzraudzības izaicinājumus. VV pakalpojumu sniedzēju darbību ierobežojošas politikas rezultāts var būt neregistrētu VV pakalpojumu sniedzēju attīstība, kuru NILLTPF riski būs augstāki, jo šādi komersanti mēģinās

⁶⁸⁰ FID. *Virtuālo valūtu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas risku novērtējums*. 2022. Pieejams: <https://www.fid.gov.lv/lv/aktualitates/publicets-virtualo-valutu-noziedzīgi-iegutu-lidzeklu-legalizācijas-terorisma-un-proliferācijas-finansēšanas-risku-novertejums> 13.lpp.

⁶⁸¹ Turpat.

⁶⁸² Par VV pakalpojuma sniedzējiem padziļināti skatīt Virtuālo valūtu pakalpojumu sniedzēju sektora sadaļu NRA 2023.

⁶⁸³ Zemais ziņojumu skaits ir daļēji skaidrojams gan ar to, ka Latvijas virtuālo valūtu pakalpojumu sniedzēju tirgus ir ierobežots, gan ar to, ka ārvalstīs reģistrēti virtuālo valūtu pakalpojumu sniedzēji nesaņem ziņojumus par aizdomīgiem darījumiem FID (arī tādiem darījumiem, kuros iesaistīti Latvijas rezidenti). Skatīt FID. *Virtuālo valūtu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas risku novērtējums*. 2021. 4.lpp. Pieejams: <https://www.fid.gov.lv/lv/aktualitates/publicets-virtualo-valutu-noziedzīgi-iegutu-lidzeklu-legalizācijas-terorisma-un-proliferācijas-finansēšanas-risku-novertejums>.

⁶⁸⁴ FID dati, FID apkopotā informācija interviju veidā ar atsevišķiem VVPS.

⁶⁸⁵ FID. *Virtuālo valūtu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas risku novērtējums*. 2022. 11.lpp. Pieejams: <https://www.fid.gov.lv/lv/aktualitates/publicets-virtualo-valutu-noziedzīgi-iegutu-lidzeklu-legalizācijas-terorisma-un-proliferācijas-finansēšanas-risku-novertejums>

⁶⁸⁶ Turpat.

⁶⁸⁷ Turpat.

izvairīties no NILLTPF prasību ievērošanas. VP uzsāktajos kriminālprocesos ir identificēti šādi neregistrētie VV pakalpojumu sniedzēji (jeb "VV baņķieri").⁶⁸⁸ Turklāt VV var tikt pielietotas ļoti sarežģīti strukturētās noziedzīgās shēmās, kopā ar starpvalstu juridiskiem veidojumiem un citām tehnoloģijām, kas nodrošina darbību anonimitāti.⁶⁸⁹

- 10.2.25. Piemēram, 2021. gadā ASV Valsts kase norādīja uz Latvijā reģistrētu čaulas uzņēmumu, kuras aizsegā noziedznieki sniedza VV biržas atbalstu izspiedējprogrammatūru uzbrukumos ASV iegūtas izpirkuma maksas legalizēšanai.⁶⁹⁰ Šajā gadījumā VV pakalpojumu sniedzējs nebija reģistrēts Latvijā, kā arī nebija konstatēts, ka VV pakalpojumu sniedzējs būtu sniedzis VV pakalpojumus Latvijā. Vienīgā VV pakalpojumu sniedzēja saistība ar Latviju bija uzņēmuma reģistrācija.
- 10.2.26. Pārskata periodā FID sadarbībā ar VP, VID NMPP, FM, Latvijas Banka, privāto sektoru u.c. institūcijām ik gadu ir izstrādājis jauno tehnoloģiju un ar tām saistīto draudu risku novērtējumu. Katrā no pārskata perioda gadiem apskatīti arī VV radītie draudi un tendences. VV risku novērtējumu ietvaros sniegti risku mazinošu pasākumu priekšlikumi, t.sk., lai palielinātu pārredzamību pār VV darījumiem, nepieciešams noteikt VV darījumu sliekšni, kuru pārsniedzot Novēršanas likuma subjektam būtu jāsniedz sliekšņa deklarācija FID.⁶⁹¹
- 10.2.27. Ievainojamību mazina normatīvo aktu izmaiņas rīcībai ar VV kriminālprocesā, kas izriet no veiksmīgi uzsāktās sadarbības starp VP un NVA, kas ir izveidojusi un nodrošina valūtas glabāšanai paredzētu maku un arestētās VV realizāciju dažādās VV pakalpojumu sniegšanas platformās.⁶⁹² Kā risku mazinošu pasākumu FID 2021. un 2022. gadā publicēja VV NILLTPF risku novērtējumu, kas norādīja uz galvenajiem riska indikatoriem, tipoloģijām, un tendencēm.⁶⁹³

NFT

- 10.2.28. NFT ir unikāli izdalītās virsgrāmātās ierakstīti digitālie sertifikāti, kas ir sasaistīti ar konkrētu digitālu objektu.⁶⁹⁴ Visbiežāk šī digitālā sasaiste apliecina īpašumtiesības uz digitāliem vai fiziskiem aktīviem, piemēram, attēliem, videoklipiem, audio failiem vai citiem īpašumiem. Šādas NFT funkcijas tiek pārvaldītas, izmantojot viedos līgumus un digitālos makus. Tā kā šīs darbības tiek reģistrētas izdalītās virsgrāmātās, tās ir publiski pārbaudāmas un auditējamas.
- 10.2.29. Latvijā NFT netiek regulēts normatīvo aktu līmenī. Digitālie aktīvi tiek ietverti "VV" definīcijā kā "vērtības digitālais atspoguļojums", kas var kalpot par apmaiņas līdzekli.⁶⁹⁵ Interpretējot vispārīgi – kamēr NFT netiek izmantots maksājumu veikšanai, VV definīcija uz to neattiecas.
- 10.2.30. NFT tirgus pēdējo gadu laikā ir attīstījies un turpina attīstīties straujā tempā. Kopš 2019. gada virtuālā valūta teju 41 miljarda ASV dolāru vērtībā ir izsekota NFT darījumos tikai vienā no blokķēžu protokoliem.⁶⁹⁶ Lai gan NFT pamatā ir tāda pati izdalīto virsgrāmatu tehnoloģija kā VV, NFT atšķiras ar vērtības neaizvietojamību.
- 10.2.31. Liela daļa ar VV saistīto NILL risku⁶⁹⁷ raksturīgi strauji augošajam NFT segmentam, uz kuru klientu identificēšanas un izpētes, kā arī darījumu uzraudzības prasības praktiski netiek attiecinātas. Tāpat NFT raksturīgi tādi NILL riski, kas raksturīgi augstas vērtības precēm, piemēram, mākslas darbiem. Klientu identificēšanas un izpētes prasību neesamība rada paaugstinātus NILLTPF riskus gan minēto platformu lietotājiem, gan finanšu sistēmas integritātei kopumā. Kā risku mazinošu pasākumu FID 2022. gadā publicēja NFT NILLTPF risku

⁶⁸⁸ FID. *Virtuālo valūtu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas risku novērtējums*. 2021. 4. lpp. Pieejams: <https://www.fid.gov.lv/lv/aktualitates/publicets-virtualo-valutu-noziedzīgi-iegutu-lidzekļu-legalizācijas-terorisma-un-proliferācijas-finansēšanas-risku-novertejums>

⁶⁸⁹ Piemēram, lietojumprogrammas Whatsapp vai Darknet. *Tiesībaizsardzības iestāžu kriminālizlūkošanas analītiskais ziņojums par 2022. gadu*. 2023. 40. lpp.

⁶⁹⁰ ASV Valsts kase. *Valsts kase turpina cīnīties pret izspiedējprogrammatūru kā daļu no visas valdības pūlēm; Sankcijas izspiedējprogrammatūru operatoriem un virtuālās valūtas maiņai*. 2021. Pieejams: <https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy0471>

⁶⁹¹ FID. *Virtuālo valūtu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas risku novērtējums*. 2022. 10. lpp. Pieejams: <https://www.fid.gov.lv/lv/aktualitates/publicets-virtualo-valutu-noziedzīgi-iegutu-lidzekļu-legalizācijas-terorisma-un-proliferācijas-finansēšanas-risku-novertejums>

⁶⁹² Saskaņā ar Ministru kabineta 2011. gada 27. decembra noteikumu Nr. 1025 "Noteikumi par rīcību ar lietiskajiem pierādījumiem un arestēto mantu" 76.2 apakšpunktu, lai nodrošinātu virtuālās valūtas realizāciju, NVA uztur šim mērķim izveidotu virtuālās valūtas maku Latvijā vai ES, Eiropas Ekonomikas zonas vai Ziemeļatlantijas līguma organizācijas dalībvalstī reģistrēta virtuālās valūtas pakalpojuma sniedzēja platformā.

⁶⁹³ FID. *Virtuālo valūtu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas risku novērtējums*. 2022. Pieejams: <https://www.fid.gov.lv/lv/aktualitates/publicets-virtualo-valutu-noziedzīgi-iegutu-lidzekļu-legalizācijas-terorisma-un-proliferācijas-finansēšanas-risku-novertejums>

⁶⁹⁴ NFT galvenokārt raksturo trīs pazīmes: 1) tie atspoguļo kādu unikālu objektu, kuru var nepārprotami saistīt ar digitālo maku; 2) tie nav reproducējami vai savstarpēji aizstājami; 3) tos nevar sadalīt daļās. Skat. "What You Need to Know About Non-Fungible Tokens (NFTs)". Pieejams: <https://www.forbes.com/uk/advisor/investing/nftnon-fungible-token/>

⁶⁹⁵ Novēršanas likuma 1. panta pirmās daļas 2² punkts

⁶⁹⁶ FID. *Stratēģiskās analīzes pētījums. Neaizvietojamā digitālo vērtību (NFT) NILLTPF risku novērtējums*. 2022. Pieejams: https://www.fid.gov.lv/uploads/files/2022/AMLH/FID_Ar%20NFT%20saist%C4%ABto%20NILLTPF%20risku%20nov%C4%93rt%C4%93jums.pdf

⁶⁹⁷ FID. VV NILLTPF risku novērtējums. 2021. Pieejams: <https://www.fid.gov.lv/lv/aktualitates/publicets-virtualo-valutu-noziedzīgi-iegutu-lidzekļu-legalizācijas-terorisma-un-proliferācijas-finansēšanas-risku-novertejums>

novērtējumu, kas norādīja uz galvenajiem riska indikatoriem saistībā ar mākslas darbiem pielīdzināmajiem NFT.⁶⁹⁸ Galvenās ievainojamības NFT līdzinās VV: augsts anonimitātes līmenis īpašumtiesībām uz NFT un to saturošo maku, augsta darījuma anonimitāte un – īpaši NFT – neaurredzams un neregulēts tirgus, kas līdzinās mākslas priekšmetu tirgum.⁶⁹⁹

DeFi

- 10.2.32. 2021. gadā strauji pieaugusi DeFi viedlīgumu izmantošana NILL virtuālajā vidē. VV pētījumos veiktās aplēses liecina, ka kopš 2018. gada lielākā daļa no noziedzīgo VV aktīvu apjoma tālāk pārskaitīti uz centralizēto VV apmaiņas biržām. Taču 2021. gadā šis īpatsvars būtiski mazinājies līdz 47%, kas noticis, lielā mērā šo lomu pārņemot DeFi viedlīgumiem. Uz tiem pārskaitīti 17% no visiem līdzekļiem, kas nosūtīti no noziedzīgajiem virtuālo aktīvu makiem. Gadu iepriekš uz DeFi viedlīgumiem tika pārskaitīti tikai 2% no visām noziedzīgajām transakcijām, kas parāda uz sektora straujo izaugsmi ne tikai kopumā, bet arī saistībā ar NILL draudiem.⁷⁰⁰
- 10.2.33. DeFi ir automatizēta un decentralizēta digitāla infrastruktūra, kas ietver virtuālos aktīvus, tirdzniecības finansēšanas instrumentus, aizdevumus un citus finanšu pakalpojumus. Atšķirīgi no tradicionālām finansēm, DeFi ir tirgus, kurā pakalpojumi balstās uz programmētiem viedlīgumiem ("smart contracts"), kas automatizē darījumus, balstoties uz iepriekš noteiktiem programmētiem nosacījumiem. Šie nosacījumi ir publiski pieejami un aizvieto centralizētu pakalpojumu sniedzēju vai vadošo iestādi. Tirgus dalībnieki var pieslēgties pakalpojumu sniedzējiem, lai aizdotu VV, to aizņemtos vai saņemtu citus pakalpojumus. DeFi tirgū ietvertā vērtība ir pieaugusi no 2,2 miljardiem EUR 2019. gadā līdz 12,7 miljardiem EUR 2022. gadā.⁷⁰¹ Uzskatāms, ka lielākā daļā šis izaugsme izriet no VV, kas tajos tiek ievietotas pēc VV maku digitālās uzlaušanas un izzagšanas.⁷⁰²
- 10.2.34. DeFi tirgus ietver vairākas NILL ievainojamības. Riski ir saistīti ar to, ka DeFi tirgiem piemīt VV īpašības, kas ietver iespēju viedlīgumā automatizēt tā darbību. Noziedznieki var izveidot DeFi pakalpojumus (garas un sarežģītas darījumu shēmas, būtiski apgrūtinot līdzekļu izsekošanu), kas automatizēti pārskaita VV uz citiem saistītiem makiem ar mērķi noslēpt naudas izcelsmi. Neregulēti finanšu pakalpojumi var tikt lietoti kā fiktīvi naudas glabāšanas instrumenti, turklāt noziedznieki var būt pārliecināti par savu līdzekļu drošību, jo DeFi ieviestais decentralizācijas princips pielieto viedlīgumus, lai pakalpojumus nav iespējams kontrolēt un apstādināt pat to izveidotājiem.⁷⁰³ Ņemot vērā, ka DeFi nav tiesiskā regulējuma, ir apgrūtināta to uzraudzība.

10.3. Nekustamā īpašuma sektors

- 10.3.1. Darījumi ar NĪ vēsturiski ir bijis viens no ērtākajiem un pieejamākajiem veidiem, kā veikt NILL gan Latvijā, gan pasaulē.⁷⁰⁴ Ņemot vērā NĪ darījumu sektora nepilnīgo pārraudzību, tas paver plašas iespējas noziedzīgi iegūtu līdzekļu izvietošanai, noslēgšanai un integrācijai likumīgajā finanšu sistēmā, kā arī atvieglo noziedzīgi iegūtu līdzekļu pārvietošanu starp vairākām noziedzīgā iesaistītajām personām vai grupām. NILL, izmantojot NĪ, ietekmē arī kopējo NĪ tirgu valstī, kropļojot konkurenci un palielinot cenas visiem sabiedrības locekļiem. Šādas tendences novērojamas daudzviet Rietumeiropā un Ziemeļamerikā, spilgtākajiem piemēriem esot Apvienotajai Karalistei⁷⁰⁵ un Kanādai.⁷⁰⁶ Ar NĪ sektoru saistīti vairāki Novēršanas likuma subjekti, tostarp NĪ aģenti, zvērināti notāri, zvērināti advokāti, citi neatkarīgi juridisko pakalpojumu sniedzēji, kā arī finanšu iestādes, kas nodrošina maksājumu veikšanu starp NĪ pirkšanas/pārdošanas darījumā iesaistītajām pusēm.
- 10.3.2. NĪ sektors 2022. gadā veidoja 10% no pievienotās vērtības Latvijas ekonomikā.⁷⁰⁷ Lai gan šis īpatsvars ir krities kopš 2020. gada, kad tas sasniedza 13%, tā nozīme valsts ekonomikā saglabājas augsta. Papildus tam, ņemot vērā sektora ierobežoto pārraudzību, tā saistību ar

⁶⁹⁸ FID. Neaizvietojamā digitālo vērtību (NFT) noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas risku novērtējums. 2022.

⁶⁹⁹ FID. Neaizvietojamā digitālo vērtību (NFT) noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas risku novērtējums. 2022. 9. lpp

⁷⁰⁰ Chainalysis. 2022. gada kriptu noziedzības ziņojums. 2022. Pieejams: <https://go.chainalysis.com/2022-Crypto-Crime-Report.html>. 11. lpp.

⁷⁰¹ Global Financial Stability Report, Chapter 3 - The Rapid Growth of Fintech: Vulnerabilities and Challenges for Financial Stability. Pieejams: <https://www.imf.org/-/media/Files/Publications/GFSR/2022/April/English/ch3.ashx>

⁷⁰² Chainalysis. 2023. gada kriptu noziedzības ziņojums. 2023. Pieejams: <https://go.chainalysis.com/2023-crypto-crime-report.html> 44. lpp.

⁷⁰³ Turpat.

⁷⁰⁴ FATF veikta aptauja liecina, ka NĪ sektors vēl aizvien tiek asociēts ar paaugstinātu NILL risku vairumā valstu. Turklāt vairumā valstu ir arī konstatēts, ka NĪ sektorā strādājošo komersantu izpratne par NĪ sektora NILL riskiem nav pietiekoša. Avots: FATF. Guidance for a risk based approach: Real estate sector. 12. lpp. Pieejams: <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf/documents/recommendations/RBA-Real-Estate-Sector.pdf>. coredownload.pdf

⁷⁰⁵ Transparency International UK. Faulty Towers: Understanding the impact of overseas corruption on the London property market. 33.-34. lpp. Pieejams: https://tfl.ams3.cdn.digitaloceanspaces.com/media/documents/TIUK_Faulty_Towers_Web.pdf; The Economist. Why is it so easy to hide dirty money in Britain? Pieejams: <https://www.economist.com/films/2022/05/12/why-is-it-so-easy-to-hide-dirty-money-in-britain>

⁷⁰⁶ Expert Panel on Money Laundering in BC Real Estate. Combatting Money Laundering in BC Real Estate. 14. lpp. Pieejams: <https://www2.gov.bc.ca/assets/gov/housing-and-tenancy/real-estate-in-bc/combating-money-laundering-report.pdf>

⁷⁰⁷ Oficiālais statistikas portāls. IKP un bruto pievienotā vērtība. Pieejams: <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/valsts-ekonomika/ikp-gada/2411-iekaszemes-kopprodukts-un-bruto-pievienota-vertiba?themeCode=IK>

tādām ēnu ekonomikā operējošām ekonomikas nozarēm kā būvniecības sektors, kā arī lielo privātā un publiskā sektora ieguldījumu apmēru, NĪ sektora NILL risku mazināšana saglabājas kā svarīgs darbības virziens politikas veidotājiem.

- 10.3.3. Izvērtējot NĪ, par kuriem FID pārskata periodā ir izdevis iesaldēšanas rīkojumus, secināms, ka noziedzīgi iegūti līdzekļi tiek galvenokārt ieguldīti NĪ iegādei Rīgā un Pierīgā. 96% no visiem NĪ, par kuru iegādē izmantotajiem līdzekļiem ir pamatotas aizdomas, ka tie ir iegūti noziedzīgi, atrodas Rīgā, Jūrmalā vai novados, kas veido Pierīgas statistikas reģionu. Visbiežākais NĪ veids, kurā tiek ieguldīti noziedzīgi iegūti līdzekļi, ir jaunie dzīvokļu projekti Rīgā un Jūrmalā, dzīvokļi Rīgas centrā, kā arī privātmājas Pierīgā.
- 10.3.4. Vairāk nekā 60% no FID iesaldētajiem NĪ Pārskata periodā saistīti ar trešo valstu pilsoņiem, kas ir ieguldījuši Latvijas NĪ tirgū, tostarp lai iegūtu TUA Latvijā. Jāuzsver, ka teju visi no iesaldētajiem NĪ ir saistīti ar vēsturisko pirmo riska profilu, vairumam NĪ tiek nopirkti vairākus gadus pirms Pārskata perioda.
- 10.3.5. NILL, iegādājoties kvalitatīvu NĪ Latvijas ekonomiski dinamiskākajā reģionā, ir arī kā investīcija. Atbilstoši Centrālās statistikas pārvaldes datiem vidējā lietota NĪ vērtība no 2018.g. trešā ceturkšņa līdz 2022.g. trešajam ceturksnim ir pieaugusi par 49.2%.⁷⁰⁸ Turklāt nereti iegādātie NĪ tiek iznomāti, ļaujot gūt peļņu arī no saņemtās īres maksas.

Ievainojamība un draudi

- 10.3.6. Latvijā spēkā esošais normatīvais regulējums nenosaka, ka NĪ darījuma veikšanas procesā kā uzraugam obligāti jābūt iesaistītam kādam Novēršanas likuma subjektam. Vienīgā likuma norma, kas paredz Novēršanas likuma subjektu iesaisti NĪ darījumu uzraudzībā, ir aizliegums fiziskām un juridiskām personām veikt NĪ atsavināšanas darījumu skaidrā naudā.⁷⁰⁹ Tas netieši nosaka, ka NĪ darījumi var notikt, tikai iesaistot finanšu iestādes. Vienlaikus normatīvie akti nenosaka prasību, ka iesaistītajām finanšu iestādēm jābūt reģistrētām Latvijā vai ES, kas palielina riskus, ka personas ar visaugstāko NILL risku izmantos trešo valstu kredītiestādes, lai norēķinātos par NĪ iegādi Latvijā. Turklāt jāņem vērā, ka pēc Latvijas NĪ darījumu asociācijas aplēsēm tikai aptuveni 20% ar NĪ saistīto darījumu notiek ar NĪ aģentu starpniecību.⁷¹⁰
- 10.3.7. NĪ sektora ievainojamību negatīvi ietekmē arī fakts, ka NĪ attīstītāji, kuri paši nodarbojas ar NĪ pārdošanu, nav klasificējami kā Novēršanas likuma subjekti un uz tiem nav attiecināmi tādi Novēršanas likuma subjektu pienākumi kā IKS izveide, klientu izpēte, darbinieku apmācība un risku novērtējuma izstrāde. Tā kā NĪ attīstītāju objekti (jaunie dzīvokļu projekti, renovētas dzīvokļu mājas Rīgas centrā, privātmājas Pierīgā) vēsturiski ir bijuši starp galvenajiem NILL galamērķiem, to NILL ievainojamība vērtējama kā augsta.
- 10.3.8. NĪ sektora ievainojamību palielina arī Imigrācijas likuma 23. panta pirmās daļas 29. punktā noteiktās tiesības ārzemniekiem pieprasīt TUA uz laiku, kas nepārsniedz piecus gadus, ja Latvijas teritorijā ir iegādāts NĪ, kas ir vērts EUR 250 000 vai vairāk.⁷¹¹ Lai gan minētā Imigrācijas likuma norma ir papildināta ar NILL ievainojamību mazinošiem nosacījumiem⁷¹², ir iespējams iegādāties NĪ Latvijā ārpus Novēršanas likuma subjektu redzesloka, tostarp izmantojot trešo valstu kredītiestādes.
- 10.3.9. Vienlaikus NILL draudus NĪ sektoram mazina grozījumi Imigrācijas likumā, kas paredz, ka sākot ar 2022. gada 24. septembri Krievijas Federācijas un Baltkrievijas Republikas pilsoņiem aizliegts iegūt TUA Latvijā, izmantojot ieguldījumu NĪ. Tieši Krievijas Federācijas un Baltkrievijas Republikas pilsoņi visbiežāk iegādājušies NĪ Latvijā, izmantojot noziedzīgi iegūtus līdzekļus. Lai gan Latvijas normatīvais regulējums neaizliedz Krievijas Federācijas un Baltkrievijas Republikas pilsoņiem ieguldīt NĪ Latvijā, sagaidāms, ka ierobežojumi saņemt TUA mazinās šo valstu pilsoņu interesi par investīcijām Latvijas NĪ tirgū.
- 10.3.10. Tomēr jāņem vērā, ka, lai gan Pārskata periodā mazinājās NĪ sektora draudi, kas saistīti ar ārvalstīs izdarīta noziedzīga nodarījuma rezultātā iegūtu līdzekļu legalizāciju, NĪ saglabājas kā viens no galvenajiem NILL mērķiem nacionālā predikatīvā noziedzīgā nodarījuma NILL shēmās. Turklāt iespēja veikt darījumus ar NĪ bez Novēršanas likuma subjektu pārraudzības atvieglo

⁷⁰⁸ Jāvērš uzmanība, ka šis ir vidējais pieaugums visā Latvijā. NĪ vērtība Rīgā un Pierīgā pieaug straujāk nekā citos Latvijas reģionos.

⁷⁰⁹ Likuma "Par nodokļiem un nodevām" 30. panta 1(5) daļa. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/33946#p30>

⁷¹⁰ Neregistrēto mākeru darbības ierobežojošie pasākumi un aktivitātes. LV portāls, 28.07.2022.

Pieejams: <https://lvportals.lv/dienaskartiba/343323-neregistrēto-makleru-darbības-ierobežojošie-pasākumi-un-aktivitātes-2022>

⁷¹¹ Imigrācijas likuma 23. p. pirmās daļas 29. punkts. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/68522#p23>

⁷¹² Samaksa par NĪ veicama bezskaidras naudas norēķinu veidā un NĪ jāiegādājas no Latvijas Republikā vai ES dalībvalstī, EEZ valstī vai Šveices Konfederācijā reģistrētas juridiskās personas, kura ir nodokļu maksātāja Latvijas Republikā Latvijas Republikas nodokļu jomu reglamentējošu normatīvo aktu izpratnē, vai no fiziskās personas, kura ir Latvijas pilsonis, Latvijas nepilsonis, ES pilsonis vai ārzemnieks, kurš Latvijas Republikā uzturas ar derīgu Latvijas Republikas izsniegtu uzturēšanās atļauju.

ne tikai NILL, bet arī rada iespēju iegūt pašu NĪ kā noziedzīgu mantu (piemēram, krāpšanas rezultātā).

- 10.3.11. Neskatoties uz aizliegumu veikt NĪ atsavināšanas darījumus, izmantojot skaidru naudu, šāds norēķinu veids vēl aizvien ir izplatīts NĪ sektorā. Tas skaidrojams ar abu darījumā iesaistīto pušu ieinteresētību daļu samaksas par NĪ veikt, izmantojot skaidru naudu – pārdevējs ir ieinteresēts daļu samaksas saņemt skaidrā naudā, tādējādi izvairoties no kapitāla pieauguma nodokļa nomaksas. Pircējam šāda veida darījums var būt lētāks, kā arī ļaut izmantot potenciāli noziedzīgi iegūtus līdzekļus. FID ir arī konstatējis gadījumus, kad noziedzīgi iegūti skaidras naudas līdzekļi tiek lietoti ikdienas tēriņu segšanai, vienlaikus izmantojot legāli iegūtus līdzekļus nekustamā īpašuma iegādei.
- 10.3.12. NĪ sektora draudus arī palielina iespēja slēpt patieso NĪ īpašnieku. Finanšu izlūkošanas dienesta izpēte liecina, ka NĪ nereti iegādājas nevis noziegumā iesaistītā persona, bet tās draugi vai radnieki. NĪ īpašumtiesību maiņas izsekojamību ir iespējams sarežģīt arī, iegādājoties nevis NĪ tieši, bet nopērkot kontrolējošu kapitāldaļu juridiskajā personā, kurai pieder NĪ. Šādos gadījumos īpašumtiesību maiņa netiek reģistrēta Zemesgrāmatā.
- 10.3.13. Ņemot vērā Novēršanas likuma subjekta ierobežoto NĪ sektora pārraudzību, iesaistīto pušu ieinteresētību darījumos vismaz daļēji izmantot skaidras naudas līdzekļus, kā arī NĪ pastāvīgi pieaugošo vērtību, NĪ sektors ir pievilcīgs mērķis gan ES, gan trešajās valstīs izdarītu noziedzīgu nodarījumu rezultātā iegūtu līdzekļu legalizācijai.

10.4. Būvniecības sektors

- 10.4.1. Rīgas Ekonomikas augstskolas ik gadu publicētajā ēnu ekonomikas indeksā būvniecības sektors pastāvīgi ierindojas kā ekonomikas nozare ar visaugstāko ēnu ekonomikas īpatsvaru (2022. gadā – 34,5% (+3,2% salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu)).⁷¹³ Lai gan ēnu ekonomikas īpatsvars būvniecības sektorā ir krities no 2015. gada, kad tas veidoja 40%, kāpums pēdējo divu gadu laikā liecina par virkni ārējo faktoru, kas apgrūtina iespējas apkarot ēnu ekonomiku sektorā.
- 10.4.2. Kopš 2020. gada būtiski ir kāpušas būvniecības izmaksas,⁷¹⁴ kā arī ir palielinājies pieprasījums pēc NĪ, it īpaši Pierīgā.⁷¹⁵ Neskatoties uz virkni pasākumu, kas vērsti uz ēnu ekonomikas īpatsvara samazināšanu sektorā pēdējo gadu laikā, minētās tirgus tendences (pieaugošs pieprasījums, būvniecības un darba spēka izmaksu pieaugums, sektora ekonomiskās aktivitātes kritums) un iedzīvotāju pakāpeniski krītošā pirktspēja⁷¹⁶ rada apstākļus, kuros saglabājas būvniecības sektora augstais ēnu ekonomikas īpatsvars. Visbiežāk tas izpaužas, būvniecībā iesaistītajām personām izvēloties samazināt izmaksas, izvairoties no saistošo darba spēka un pievienotās vērtības nodokļu nomaksas.

Ievainojamība un draudi

- 10.4.3. Būvniecības sektorā iesaistītie komersanti nav Novēršanas likuma subjekti. Līdz ar to tiem nav pienākuma veikt savu klientu un to līdzekļu izcelsmes izpēti. Turklāt Latvijas normatīvais regulējums neparedz, ka personām jebkurā būvniecības procesa posmā ir jānorāda būvniecības finansēšanai izmantoto līdzekļu izcelsme. Tikai personas, kas veic būvniecību, izmantojot kredītiestādes izsniegtu hipotekāro kredītu, nostiprina ķīlas tiesības zemesgrāmatā, kas skaidro būvniecībai izmantoto līdzekļu izcelsmi.⁷¹⁷
- 10.4.4. Vēsturiski būvniecības sektorā ēnu ekonomikai pamatā ir trīs dimensijas – 1) samaksa sektorā strādājošajiem skaidrā naudā, nenomaksājot saistošos darbaspēka nodokļus (aploksņu algas), 2) uzņēmumu ienākumu neuzrādīšana un 3) darbinieku skaita neuzrādīšana.⁷¹⁸ Papildus akcentējama tendence būvniecības procesā izvairīties no pievienotās vērtības nodokļa nomaksas, kad tiek veikta būvniecības/labiekārtošanas materiālu iegāde. Visiem šiem faktoriem ir tieši negatīva ietekme uz valsts nodokļu ienākumiem. Papildus tam, normalizējot

⁷¹³ Ēnu ekonomikas indekss Baltijas valstīs 2009.-2022. gadā. 37. lpp. Pieejams: https://www.sseriga.edu/sites/default/files/2023-05/Enu_ekonomikas_indekss_2009_2022_0.pdf

⁷¹⁴ InnoMatrix. *Pētījuma par ikgadējām izmaksu dinamikas prognozēm un pārkaršanas riskiem Latvijas būvniecības nozarē ziņojums*. 30-32. lpp. Pieejams: <https://www.em.gov.lv/lv/media/15509/download?attachment>

⁷¹⁵ Lietotu mājokļu cenas Latvijā no 2020. gada sākuma līdz 2022. gada beigām pieaugušas par nepilniem 30%, atspoguļojot pieaugošu pieprasījumu un esoša NĪ vērtību apstākļos, kad strauji pieaug būvniecības izmaksas un jaunbūvju cenas. Ņemot vērā Latvijas demogrāfijas tendences, neproporcionāli liels NĪ vērtības pieaugums novērojams Rīgā un Pierīgā, savukārt NĪ vērtība reģionos pieaug lēnāk, paliek nemainīga vai krītas atbilstoši katra reģiona specifikai. Avots NĪ cenu izmaiņām: https://data.stat.gov.lv/pkxweb/lv/OSP_PUB/START__VEK__PC__PCI/PCI050c/table/tableViewLayout1/

⁷¹⁶ Inese Helmane. *Rutkaste: Daļu inflācijas nespējam izskaidrot ar standarta faktoriem*. Pieejams: <https://lvportals.lv/viedokli/348311-rutkaste-dalu-inflācijas-nespejam-izskaidrot-ar-standarta-faktoriem-2023>

⁷¹⁷ Zemesgrāmatu likuma 18. pants. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/60460#p18>

⁷¹⁸ Arnis Sauka. *Ēnu ekonomika un reputācija Latvijas būvniecības nozarē. COVID-19 ietekme un iespējamie risinājumi tās mazināšanai*. 6. lpp. Pieejams: https://www.latvijabuvnieki.lv/wp-content/uploads/2020/04/15042020-zinojums-buvnieciba-2020_publ.pdf

skaidras naudas izmantošanu būvniecības sektorā saistībā ar izvairīšanos no nodokļu nomaksas, pieaug arī saistītie NILL riski. Atbilstoši Latvijas būvuzņēmēju partnerības datiem 2022. gadā būvniecības sektorā bija nodarbinātas 75 tūkstoši fiziskas personas. Aptuvenais sektora strādājošo uzņēmumu skaits ir 10 tūkstoši. No būvniecības sektorā strādājošajiem uzņēmumiem 80% nodarbina ne vairāk par 10 personām, nodokļos samaksājot 30% no sektora kopējā samaksāto nodokļu apjoma.⁷¹⁹

- 10.4.5. Gan mazo būvuzņēmēju (ne vairāk kā 10 darbinieku), gan vidējo (starp 10 un 50 darbinieku) aplēstais neiemaksāto valsts sociālo apdrošināšanas obligāto iemaksu un iedzīvotāju ienākumu nodokļa apmērs 2021. gadā ir aptuveni EUR 102 000 000 jeb 39% no atalgojumā izmaksātajām summām netiek deklarētas. Lielo būvuzņēmēju vidū šis īpatsvars ir 12%.⁷²⁰
- 10.4.6. Vērtējot būvniecības nozares struktūru, var secināt, ka dzīvojamo un nedzīvojamo māju būvniecība, kā arī ar to saistītie specializētie būvdarbi un būvju montāžas darbi, ir ievainojamākie būvniecības sektora segmenti no NILL perspektīvas. Ja būvniecība šajās sektora daļās netiek veikta pēc publiskā sektora vai lielu komersantu pasūtījuma, paredzams, ka iesaistītie būvniecības pakalpojuma sniedzēji būs mazie vai vidējie uzņēmumi, kuriem ir lielākais risks daļēji vai pilnībā strādāt ēnu ekonomikā, tādējādi gan atļaujot pasūtītājam veikt NILL, gan būvniecības pakalpojuma sniedzējam noziedzīgi iegūt līdzekļus, izvairoties no saistošo nodokļu nomaksas. Mazie un vidējie būvuzņēmumi var strādāt arī būvprojektos, kas tiek īstenoti pēc lielu komersantu vai publiskā sektora iestāžu pasūtījuma, kā apakšuzņēmēji. Šādos gadījumos arī saglabājas ar nozari saistītie izvairīšanās no nodokļu nomaksas riski.
- 10.4.7. Ņemot vērā augsto ēnu ekonomikas īpatsvaru būvniecības sektorā, kā arī lielo skaidras naudas apriti tajā, ēku būvniecība un potenciālā pārdošana turpina būt ērts veids kā veikt NILL. Turklāt, apzinoties sektora vājo pārraudzību, NILL, izmantojot būvniecību, ir ar augstāku latentumu nekā NILL NĪ sektorā.
- 10.4.8. Pretēji esoša NĪ iegādei, kas ir izplatītāks NILL veids trešajās valstīs izdarīta noziedzīga nodarījuma rezultātā iegūtu līdzekļu legalizācijai, būvniecība ir īpaši ērts veids, kā legalizēt Latvijā vai ES izdarīta noziedzīga nodarījuma rezultātā iegūtus līdzekļus, it īpaši lielu apjomu skaidras naudas līdzekļus.
- 10.4.9. Atšķirībā no NILL NĪ sektorā, būvniecības sektors sniedz iespēju arī mazāka mēroga noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijai, potenciāli veicinot arī vietēja līmeņa noziedzību. Būvdarbi vai labiekārtošanas darbi var tikt veikti pakāpeniski, neprasot lielu apmēru noziedzīgi iegūtu līdzekļu vienreizējam pirkumam, kā tas būtu, iegādājoties NĪ. Turklāt, ņemot vērā daļas būvniecības sektora komersantu ieinteresētību skaidras naudas darījumos, šie darbi var tikt veikti, uzreiz izmantojot noziedzīgi iegūtos līdzekļus, tā vietā, lai šie līdzekļi pirms lietošanas tiktu integrēti finanšu sistēmā.
- 10.4.10. Skaidras naudas izmantošana lielā apmērā turpināt arī radīt jaunus noziedzīgi iegūtus līdzekļus, būvniecības procesā iesaistītajām pusēm nenomaksājot visus saistošos nodokļus. Turklāt, ņemot vērā NĪ pastāvīgi pieaugošo vērtību, NĪ attīstīšana ļauj ne tikai veikt NILL, bet arī palielināt sākotnējo noziedzīgi iegūto līdzekļu vērtību ilgtermiņā, uzbūvēto objektu vai nu pārdodot, vai izīrējot (tādējādi gūstot peļņu no noziedzīgi iegūtas mantas).

10.5. Ieguldījumu TUA

- 10.5.1. 2022. gada 28. martā EK rekomendācijā akcentēja drošības, NILL, nodokļu noziegumu un korupcijas riskus, kas ir saistīti ar uzturēšanās un pilsonības ieguves mehānismiem trešo valstu pilsoņiem, kas ir saistīti ar ieguldījumiem ES dalībvalstīs. Lai gan rekomendācijas aktualitāti noteica Krievijas pilna mēroga iebrukums Ukrainā tā paša gada 24. februārī, NILL ievainojamība, kas ir saistīta ar "zelta vīzu" un "zelta pasu" pārdošanu ES, jau iepriekš bija starptautisko institūciju⁷²¹ un NVO⁷²² redzeslokā kā paaugstināta NILL riska pakalpojums.
- 10.5.2. Imigrācijas likums nosaka 4 ieguldījumu veidus, kas var kalpot kā pamats pieprasīt TUA Latvijā uz laiku, kas nepārsniedz piecus gadus:

⁷¹⁹ Latvijas būvuzņēmēju partnerība. *Ēnu ekonomikas mazināšanas pasākumi būvniecības nozarē*. 11. lpp. Pieejams: <https://www.em.gov.lv/lv/media/14681/download>

⁷²⁰ Latvijas būvuzņēmēju partnerība. *Ēnu ekonomikas mazināšanas pasākumi būvniecības nozarē*. 10. lpp. Pieejams: <https://www.em.gov.lv/lv/media/14681/download>

⁷²¹ FATF. *Guidance for a Risk-Based Approach Guidance for Legal Professionals*. 35. lpp. Pieejams: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfrecommendations/Rba-legal-professionals.html>; OECD. *Corruption Risks Associated with Citizen- and Resident-by-Investment Schemes*. Pieejams: <https://www.oecd.org/corruption/integrity-forum/oecd-corruption-risks-of-citizen-and-resident-by-investment-schemes-scoping-note-2019.pdf>

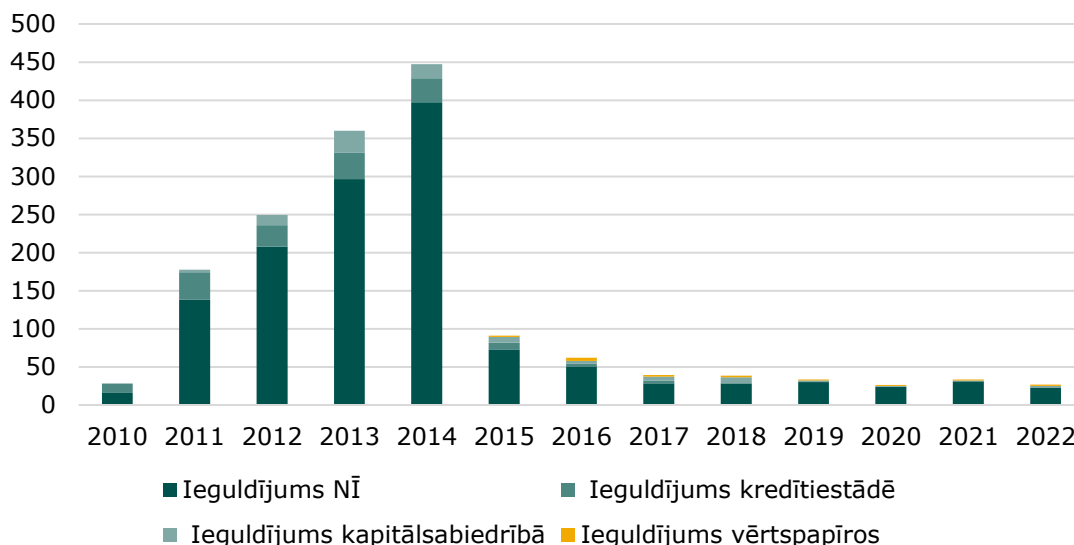
⁷²² *Transparency International. European Getaway: Inside the Murky World of Golden Visas*. Pieejams: <https://www.transparency.org/en/publications/golden-visas>

- 10.5.2.1. Ieguldījums esošā kapitālsabiedrībā vai ieguldījums, dibinot jaunu kapitālsabiedrību;
- 10.5.2.2. Ieguldījums NĪ;
- 10.5.2.3. Ieguldījums kredītiestāžu pakārtotajās saistībās;
- 10.5.2.4. Ieguldījums valsts vērtspapīros.

Ievainojamība un draudi

- 10.5.3. Kopš 2014. Latvijā ar TUA saistīto ieguldījumu apjoms sarucis par 94%. Lai gan straujākais kritums bija novērojams no 2014. līdz 2015. gadam, samazinājums ir redzams arī, pārskata periodu salīdzinot ar NRA 2020 pārskata periodu (-22%).

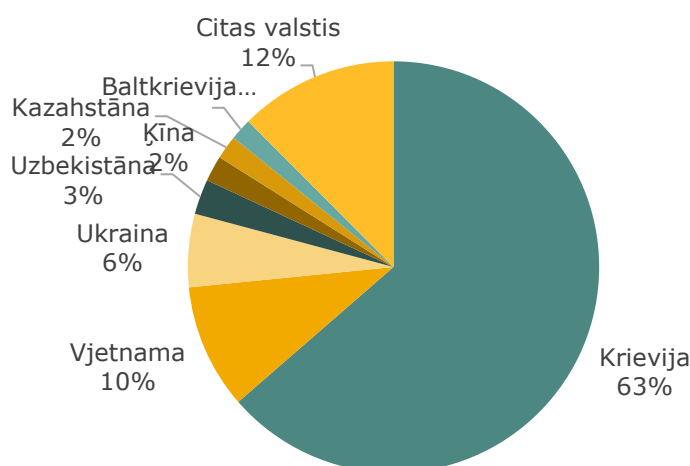
Grafiks Nr. 10.5.1 - Ar TUA saistīto ieguldījumu apmērs milj. EUR⁷²³

- 10.5.4. NĪ iegāde Latvijā pastāvīgi ir bijis izplatītākais veids, kā personas iegūst TUA Latvijā. Pārskata periodā vairāk nekā 90% no investīcijām, kas ieplūda Latvijā saistībā ar TUA, bija saistītas ar NĪ iegādi. Ar šo sektoru saistītie NĪ riski aplūkoti atsevišķi (skatīt sadaļu 10.3. Nekustamā īpašuma sektors). Otrs izplatītākais investīciju veids pārskata periodā bija ieguldījums kapitālsabiedrībā. Tas veidoja nepilnus 5% no kopējā investīciju apjoma, kas saistīts ar TUA.
- 10.5.5. Gan ieguldījums NĪ, gan ieguldījums kapitālsabiedrībā vērtējami kā TUA iegūšanas veidi ar augstāko NĪ ievainojamību, ņemot vērā, ka abus ieguldījumus ir iespējams veikt ārpus Novēršanas likuma subjektu redzesloka. Ar mērķi iegūt TUA Latvijā Pārskata periodā Latvijas NĪ sektorā ieguldīti 77,9 milj. EUR. Kapitālsabiedrībās Pārskata periodā ieguldīti 4,14 milj. EUR.
- 10.5.6. Vērtējot ieguldījumu TUA pieprasīto personu valstisko piederību Pārskata periodā, redzams, ka vairākums no pieprasījumiem (vairāk nekā 65%) saņemti no Krievijas Federācijas un Baltkrievijas Republikas pilsoņiem.

⁷²³ Dati no PMLP.

Grafiks Nr. 10.5.2 - TUA pieprasīto personu pases valsts Pārskata periodā⁷²⁴

- 10.5.7. Pārskata periodā veikti grozījumi Imigrācijas likumā, kas paredz, ka, sākot ar 2022. gada 24. septembri, Krievijas Federācijas un Baltkrievijas Republikas pilsoņiem aizliegts iegūt ieguldījumu TUA Latvijā. Izvērtējot NĪ, par kuriem FID pārskata periodā ir izdevis iesaldēšanas rīkojumus un kas ir iegādāti ar mērķi Latvijā iegūt TUA, vairāk nekā 90% no tiem saistīti ar Krievijas Federācijas un Baltkrievijas Republikas pilsoņiem. Ņemot vērā, ka ieguldījumi NĪ veidoja 92% no kopējā TUA ieguldījumu apjoma un ka Krievijas Federācijas un Baltkrievijas Republikas pilsoņi veidoja lielāko daļu no TUA pieprasīto personu skaita, paredzams, ka minētie Imigrācijas likuma grozījumi būtiski mazinās ieguldījumu TUA NILL draudus.
- 10.5.8. Vienlaikus jāņem vērā, ka ieguldījumu TUA vēl aizvien ir iespējams iegūt citiem trešo valstu pilsoņiem. Ņemot vērā, ka no desmit valstīm, kuru pilsoņi Pārskata periodā ieguva ieguldījumu TUA, tikai viena valsts klasificēta kā "brīva" atbilstoši *Freedom House* metodoloģijai⁷²⁵ un tikai divās valstīs korupcijas rādītāji ir labāki nekā pasaules vidējais rādītājs atbilstoši *Transparency International* metodoloģijai.⁷²⁶
- 10.5.9. Kā papildu NILL ievainojamību veicinošs faktors jāmin Pārskata periodā nelielais saņemto ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem skaits no juridisko pakalpojumu sniedzējiem. FID izpēte liecina, ka nereti ieguldījumi, lai iegūtu TUA Latvijā, tiek veikti ar starpnieku, kas pārzina Latvijas normatīvo regulējumu,⁷²⁷ iesaisti, pastāv riski, ka šie Novēršanas likuma subjekti nespēj konstatēt ar klientiem saistītos NILL riskus vai ar nodomu palīdz klientiem izvairīties no citu Novēršanas likuma subjektu redzesloka.
- 10.5.10. Neskatoties uz mazinātajiem NILL riskiem saistībā ar ieguldījumu TUA, liedzot tiesības tās iegūt Krievijas Federācijas un Baltkrievijas Republikas pilsoņiem, kuri vēsturiski visbiežāk bijuši saistīti ar NILL TUA ieguves kontekstā, ieguldījumu TUA saglabājas kā potenciāls dzinulis paaugstināta riska trešo valstu pilsoņiem ieguldīt noziedzīgi iegūtus līdzekļus Latvijā. Apzinoties esošās nepilnības ar TUA saistīto sektoru uzraudzībā (it īpaši NĪ sektora), pastāv riski, ka TUA iegūšanai, pamatojoties uz investīcijām, piemīt NILL riski.

⁷²⁴ Dati no PMLP.

⁷²⁵ Freedom House. *Global Freedom Scores*. Pieejams: <https://freedomhouse.org/countries/freedom-world/scores>

⁷²⁶ Transparency International. *Corruption Perceptions Index*. 2022. Pieejams: <https://www.transparency.org/en/cpi/2022>

⁷²⁷ Daudzi Latvijā reģistrēti neatkarīgi juridisko pakalpojumu sniedzēji vai nu specializējas uz konsultāciju/atbalsta sniegšanu trešo valstu pilsoņiem, kuri Latvijā vēlas iegūt termiņuzturēšanās atļauju, vai piedāvā to kā vienu no saviem pakalpojumiem.

11. NILL risku scenāriji

- 11.1.1. Novēršanas likuma 2. nodaļa paredz, ka Novēršanas likuma subjekts, veicot risku novērtējumu un veidojot IKS, ņem vērā riskus, kas identificēti NRA.⁷²⁸ Lai veicinātu Novēršanas likuma subjektu izpratni par NRA 2023 identificētajiem riskiem un atvieglotu to pārnēsi uz iestāžu individuāliem risku novērtējumiem, šajā nodaļā apkopoti NILL risku scenāriji, kas pārskata periodā visbiežāk identificēti Latvijas NILLTPF novēršanas sistēmā.
- 11.1.2. 2020. gadā FID izstrādāja un publicēja materiālu NILL tipoloģijas un pazīmes,⁷²⁹ apkopojot 19 riska scenārijus, kas tobrīd bija raksturīgi Latvijā (vai izmantojot Latvijas finanšu sistēmu) īstenotajām NILL shēmām. NRA 2023 ietvertie NILL riska scenāriji būs pamats materiāla NILL tipoloģijas un pazīmes atjaunotajai redakcijai. Apkopotie NILL riska scenāriji raksturīgi Latvijā (vai izmantojot Latvijas finanšu sistēmu) īstenotajām NILL shēmām pārskata periodā. Atjaunotais NILL tipoloģiju un pazīmju materiāls papildus NILL riska scenārijiem iekļaus arī atjaunotu pazīmju uzskaitījumu.
- 11.1.3. Apkopojums balstīts uz šādas informācijas analīzi:
- 11.1.3.1. TAI pārskata periodā uzsāktie kriminālprocesi par NILL (kuros NILL darbības daļēji vai pilnībā veiktas pārskata periodā);⁷³⁰
- 11.1.3.2. TAI ekspertu viedoklis par aktuālajiem NILL paņēmieniem pārskata periodā;
- 11.1.3.3. FID rīcībā esošā informācija no ziņojumiem par aizdomīgiem darījumiem, ārvalstu izlūkošanas dienestu ziņojumiem u.c. informācija;
- 11.1.3.4. UKI identificētais par aktuālajiem NILL paņēmieniem pārskata periodā;
- 11.1.3.5. Pārskata periodā Latvijā izstrādātie indikatori, pazīmju un tipoloģiju materiāli NILL un predikatīvo noziedzīgo nodarījumu jomās.
- 11.1.4. Turpmāk tabulā kolonnās sektori, pakalpojumi un atbilstošā draudu sadaļa norādīti NILL riska scenārijam biežāk fiksētās un raksturīgākās jomas, vienlaikus saraksts nav izsmejošs un nenozīmē, ka NILL risku scenārijs nevar būt saistīts arī ar kādu nenorādītu sektoru, pakalpojumu vai predikatīvo noziedzīgo nodarījumu.

	Sektori	Pakalpojumi	Riska scenārijs	Atbilstošā draudu sadaļa
11.1.5.	Kreditīestādes, MI/ENI, IBS/IPS, PPS, NĪ aģenti un starpnieki, VV pakalpojumu sniedzēji, AIFP, tirgotāji	Maksājumu pakalpojumi, investīciju pakalpojumi, PPS pakalpojumi, pakalpojumi NĪ jomā, tirdzniecības pakalpojumi, VV pakalpojumi	Finanšu līdzekļi tiek pārvietoti un strukturēti ar mērķi tos attālināt no noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas vietas, simulējot šķietami legālus darījumus, un daļa vai visi līdzekļi pēc tam tiek ieguldīti, piemēram, finanšu instrumentos, VV, dārgmetālos, nekustamajā un citā īpašumā vai izmantoti privātām vajadzībām, t. sk. izmantojot maksājumu karti.	Pārrobežu bezskaidras naudas plūsma, nacionālais predikatīvais noziedzīgais nodarījums

- 11.1.6. Pārskata periodā minētajam riska scenārijam pieaug dažādu nacionālā predikatīvā noziedzīgā nodarījuma draudu nozīmīgums attiecībā pret ārvalstīs izdarīto predikatīvo noziedzīgo nodarījumu draudiem. Riska scenārijam raksturīgs plašs finanšu un nefinanšu pakalpojumu loks un arī gadījumos, kur noziedzīgais nodarījums veikts Latvijā, bieži ne visas darbības NILL ķēdē tiek veiktas iekšzemē. Daļa pakalpojumu tiek sniegti ārvalstīs, piemēram, konti ārvalstu MI, uzņēmumu reģistrācija ārvalstīs, aktīvu iegāde ārvalstīs, u. tml. Attiecīgi būtisks ievainojamības faktors gan identifikācijā, gan izmeklēšanā ir pilnīgas informācijas nepieejamība vai tās iegūšanai nepieciešamais laiks un resurss.

⁷²⁸ Novēršanas likuma 6. panta 1¹ daļas otrais punkts. Latvijas Vēstnesis, 116, 30.07.2008.; Latvijas Republikas Saeimas un MK Ziņotājs, 16, 28.08.2008.

Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/178987-noziedzīgi-iegutu-lidzeklu-legalizācijas-un-terorisma-un-proliferācijas-finansēšanas-novēršanas-likums>

⁷²⁹ FID, NILL tipoloģijas un pazīmes. Pieejams: https://fid.gov.lv/uploads/files/Dokumenti/Vadl%C4%ABnijas%2C%20rekomend%C4%81cijas/FID_Tipologiju_materials_2020.pdf.

FID, NILL tipoloģijas un pazīmes, 2. papildinātā redakcija. Pieejams:

https://fid.gov.lv/uploads/files/2021/FID_Tipologiju%20materials_II_red.pdf.

⁷³⁰ Liela daļa no pārskata periodā uzsāktajiem kriminālprocešiem ir saistīti ar, iespējams, noziedzīgiem darījumiem likvidējamās kredītiestādēs, kas veikti līdz 2019. gadam, un attiecīgi šajā dokumentā nav ietverti, jo nav attiecināmi uz aktuālo NILL riska profilu.

	Sektori	Pakalpojumi	Riska scenārijs	Atbilstošā draudu sadaļa
11.1.7.	Kredītiestādes, MI/ENI, PPS	Maksājumu pakalpojumi, PPS pakalpojumi	Saimniecisko darbību veicošas juridiskas personas ar Latvijā reģistrētu juridisku veidojumu, t.sk. jaundibinātu, starpniecību pārskaita finanšu līdzekļus gan ārvalstīs, gan Latvijā reģistrētiem juridiskiem veidojumiem, kas arī pilda starpnieka funkciju (un ir fiktīvi izveidoti). Maksājumi tiek pamatoti ar samaksu par precī vai pakalpojumu. Pēc virknes fiktīvu darījumu līdzekļi tiek debetēti skaidrā naudā vai tiek veikta ekskluzīvas preces vai pakalpojuma iegāde.	Izvairīšanās no nodokļu nomaksas, cilvēku tirdzniecība

11.1.8. Atkarībā no darījumu konteksta riska scenārija rezultātā iegūtā skaidrā nauda var tikt izmantota gan noziedzīgu nodarījumu finansēšanai (piemēram, "aploksņu algu" izmaksai), gan var tikt izmantota tēriņiem NILL integrācijas stadijā. Pārskata periodā FID SKG platformas ietvarā tika organizēta darba grupa ar FID un citu NILLTPF novēršanas sistēmas iestāžu, t. sk. privātā sektora, dalību. Darba grupa rezultātā identificētas Latvijas nodokļu riska profilam aktuālās tipoloģijas un riska indikatori, kā arī izstrādāts vienots metodiskais materiāls.

	Sektori	Pakalpojumi	Riska scenārijs	Atbilstošā draudu sadaļa
11.1.9.	Kredītiestādes, MI/ENI, PPS	Maksājumu pakalpojumi, PPS pakalpojumi	Līdzekļi tiek pārvietoti, radot šķietamību par saimniecisko darbību; maksājumi tiek pamatoti ar grūti pārbaudāmiem maksājumu mērķiem - aizdevums vai tā atmaksa, maksājums par konsultācijas sniegšanu, citi.	Izvairīšanās no nodokļu nomaksas, korupcija, pārrobežu bezskaidras naudas plūsma

11.1.10. Pārskata periodā minētajam riska scenārijam pieaug dažādu nacionālā predikatīvā noziedzīgā nodarījuma draudu nozīmīgums attiecībā pret ārvalstīs izdarīto predikatīvo noziedzīgo nodarījumu radītajiem draudiem. Vienlaikus ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem liecina, ka Novēršanas likuma subjekti šo risku spēj identificēt, savukārt lietu virzība tiesās liecina, ka FID, TAI un prokuratūra spēj analizēt, izmeklēt un arī pierādīt šāda veida lietas.

	Sektori	Pakalpojumi	Riska scenārijs	Atbilstošā draudu sadaļa
11.1.11.	Kredītiestādes, MI/ENI, VV pakalpojumu sniedzēji	Maksājumu pakalpojumi, VV pakalpojumi	Tiek veikti tranzīta maksājumi, naudas līdzekļi debetēti drīz pēc to saņemšanas kontā – pārskaitīti tālāk, debetēti skaidrā naudā vai izmantoti VV iegādei.	Noziedzīgie nodarījumi pret īpašumu, pārrobežu bezskaidras naudas plūsma

11.1.12. Pārskata periodā līdz ar noziedzības pieaugumu digitālajā vidē būtiski pieaudzis gan iekšzemes, gan ārvalstu krāpšanas gadījumu skaits (lielākajā daļā apmēros, kas vienas epizodes ietvaros nepārsniedz 10 minimālās mēnešalgas), kur naudas līdzekļi izmantojot gan naudas mūju tīklus, gan t.s. "aklos naudas mūjus"⁷³¹ tiek legalizēti, izmantojot tranzīta maksājumus. Tranzīta maksājumi visraksturīgākie ir krāpšanām, kas veiktas digitālā vidē, tomēr tiek izmantoti arī citu predikatīvo noziedzīgo nodarījumu NILL shēmās, t. sk. kā finanšu instrumentu pārvedumi.

11.1.13.	Sektori	Pakalpojumi	Riska scenārijs	Atbilstošā draudu sadaļa
----------	---------	-------------	-----------------	--------------------------

⁷³¹ Krāpšanas upuri, kuriem izkrāpta pieeja internetbankai vai citiem maksājumu rīkiem.

	Kreditīestādes, MI/ENI, PPS	Maksājumu pakalpojumi, PPS pakalpojumi	Čaulas veidojumu vai fiktīvu juridisko personu, kas formāli neatbilst čaulas veidojuma pazīmēm, konti tiek izmantoti, lai fiktīvu darījumu aizsegā pārvietotu līdzekļus no noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas vietas ar mērķi slēpt līdzekļu noziedzīgo izcelsmi.	Pārrobežu bezskaidras naudas plūsma, nacionālais predikatīvais noziedzīgais nodarījums
--	-----------------------------	--	--	--

11.1.14. NRA 2020 pārskata perioda aktuālākais NILL riska scenārijs ir saglabājis savu aktualitāti arī NRA 2023 pārskata periodā, tieša vairs ne tajā pašā apjomā kā līdz 2019. gadam. Līdz ar ierobežojumu sadarbīties ar čaulas veidojumiem, kas atbilst konkrētām pazīmēm⁷³² un veiktajām reformām finanšu sektorā NRA 2020 pārskata perioda beigās, būtiski mazinājusies ievainojamība pret šo NILL riska scenāriju gan finanšu sektorā, gan valstī kopumā. Vēsturiskā 1. NILL riska profila⁷³³ lietu virzība TAI, prokuratūrā un tiesā arī apliecina NILLTPF novēršanas sistēmas spēju šāda scenārija lietas izmeklēt un pierādīt līdzekļu noziedzīgo izcelsmi.

	Sektori	Pakalpojumi	Riska scenārijs	Atbilstošā draudu sadaļa
11.1.15.	Kreditīestādes, MI/ENI, PPS, NĪ aģenti, tirgotāji, kreditēšanas pakalpojumu sniedzēji	Maksājumu pakalpojumi, PPS pakalpojumi, pakalpojumi NĪ jomā, tirdzniecības pakalpojumi, kreditēšanas pakalpojumi	Preces, īpašums vai kapitāldaļas tiek pārdoti par neatbilstošu cenu (ievērojami virs vai zem tirgus vērtības). Tiek sniegti pakalpojumi par neatbilstošu cenu, piemēram, tehnikas, auto vai telpu īre.	Visas draudu sadaļas

11.1.16. Arī šajā pārskata periodā šis riska scenārijs nemainīgi saglabā savu aktualitāti un vairākās draudu grupās – noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā, izvairīšanās no nodokļu nomaksas, ārvalstu predikatīvo noziedzīgo nodarījumu radītie draudi – tiek norādīts kā viens no dominējošajiem riska scenārijiem. Gan Novēršanas likuma subjekti, gan FID un TAI ikdienā lieto dažādas datubāzes un informācijas resursus, lai neatbilstību konstatētu un pamatotu, kā arī dažādas iestādes veic šī riska scenārija monitoringa pasākumus.

	Sektori	Pakalpojumi	Riska scenārijs	Atbilstošā draudu sadaļa
11.1.17.	Kreditīestādes, MI/ENI, Kreditēšanas pakalpojuma sniedzēji	Maksājumu pakalpojumi, kreditēšanas pakalpojumi	Likumīgi gūtie ienākumi tiek debitēti skaidrā naudā un sapludināti ar noziedzīgi iegūtiem skaidras naudas līdzekļiem, lai maskētu skaidras naudas līdzekļu noziedzīgo izcelsmi. Noziedzīgi iegūtie skaidras naudas līdzekļi tiek deklarēti kā skaidras naudas uzkrājumi, pamatojot tos ar likumīgi gūto ienākumu izmaksām skaidrā naudā.	Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā, nacionālais predikatīvais noziedzīgais nodarījums

11.1.18. Riska scenārijs īpaši raksturīgs noziedzīgiem nodarījumiem valsts institūciju dienestā, kur sistemātiskas korupcijas gadījumos skaidras naudas kukuļu maksājumi bieži ir salīdzinoši nelieli, bet tiek saņemti regulāri. Izveidotie skaidras naudas uzkrājumi var tikt izmantoti kā pirmā iemaksa hipotekārajam kredītam vai līzīngam, savukārt turpmākie ikmēneša maksājumi tiek veikti par legāli gūtajiem ienākumiem, skaidras naudas līdzekļus novirzot dzīvesveida tēriņiem.

⁷³² Čaulas veidojumu pazīmes definētas Novēršanas likuma 1. panta 15.¹ punktā. Kreditīestādēm, MI, ENI, ieguldījumu brokeru sabiedrībām un attiecībā uz klientu individuālo portfeļu pārvaldīšanu un atvērto ieguldījumu fondu apliecinu izplatīšanu arī ieguldījumu pārvaldes sabiedrībām ir aizliegts uzsākt un uzturēt darījuma attiecības vai veikt gadījuma rakstura darījumu ar čaulas veidojumu, ja tas vienlaikus atbilst Likuma 1. panta 15.1. punkta "a" un "b" apakšpunktā dotajai čaulas veidojuma definīcijā noteiktajām pazīmēm. FKTK, Ieteikumi NILLTPF novēršanas un sankciju riska pārvaldīšanas IKS izveidei un klientu izpētei, 39. lpp., 130. punkts.

Pieejams: https://www.bank.lv/images/pielikumi/tiesibu-akti/Ieteikumi_AML_Ieksejas_kontroles_sistemas_izveidei_Rokasgramata_2021.pdf.

⁷³³ No vēsturiskā reģionālā finanšu centra statusa izrietošais NILL risks.

	Sektori	Pakalpojumi	Riska scenārijs	Atbilstošā draudu sadaļa
11.1.19.	Visi sektori	Visi pakalpojumi	Līdzekļi tiek nodoti noziedznieka saistīto personu rīcībā un tiek izmantoti transporta līdzekļu, ekskluzīvu preču iegādei, NĪ iegādei vai būvniecībai, parādsaistību dzēšanai.	Nacionālais predikatīvais noziedzīgais nodarījums

11.1.20. Riska scenārijs raksturīgs NILL trešajai, integrācijas stadijai. Noziedznieka un shēmas īstenotāja saistītās personas praksē var būt gan viegli identificējamās (radinieki, viena uzņēmuma darbinieki), gan sarežģīti vai pat neiespējami identificējamās – oficiāli neregistrētas attiecības, draugi, citi ONG dalībnieki. Pārskata periodā turpināta kapacitātes celšana attiecībā uz paralēlo finanšu izmeklēšanu TAI, kā arī sadarbību ar FID operacionālā centra ietvaros.

	Sektori	Pakalpojumi	Riska scenārijs	Atbilstošā draudu sadaļa
11.1.21.	Visi sektori	Visi pakalpojumi	Personas neizskaidrojama labklājība vai ienākumi.	Visas draudu sadaļas

11.1.22. Riska scenārijs raksturīgs NILL trešajai, integrācijas stadijai. Pārskata periodā turpināta kapacitātes celšana attiecībā uz paralēlo finanšu izmeklēšanu tiesībsardzības iestādēs, kā arī sadarbību ar FID operacionālā centra ietvaros. Riska scenārija proaktīvai identifikācijai būtiski turpināt strādāt FID un TAI analītiķiem pieejamo datubāžu pieejamības, savietojamības un apstrādes iespējām, kā arī turpināt attīstīt stratēģiskās un taktiskās analīzes virzienus.

	Sektori	Pakalpojumi	Riska scenārijs	Atbilstošā draudu sadaļa
11.1.23.	Kredītiestādes; MI/ENI, izložu un azartspēļu organizētāji, VTS, inkasācijas pakalpojuma sniedzēji, preču un pakalpojumu tirgotāji ⁷³⁴	Skaidras naudas iemaksa, pirkums skaidrā naudā, valūtas maiņa	Noziedzīgi iegūti līdzekļi skaidrā naudā tiek izmantoti preču, pakalpojumu iegādei, kā arī izvietoti Latvijas finanšu sistēmā	Pārrobežu skaidras naudas plūsma, narkotisko vielu nelikumīga aprīte, akcīzes preču nelikumīga aprīte, noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā

11.1.24. Pārskata periodā joprojām ir spēkā ierobežojumi skaidras naudas lietošanā. Ne fiziskām, ne juridiskām personām ārpus kredītiestāžu un maksājumu pakalpojumu sniedzēju pakalpojumiem nav atļauts veikt skaidras naudas darījumus, kuru summa pārsniedz 7200 EUR,⁷³⁵ kas mazina ievainojamību pret šo riska scenāriju. Lai veiktu lielāka apmēra darījumu noziedzniekiem nepieciešams veikt skaidras naudas iemaksu vai arī vienoties ar darījuma partneri par minētā ierobežojuma pārkāpšanu. Pārskata periodā būtiski stiprināta pārrobežu skaidras naudas plūsmas kontroles kapacitāte. Nozīmīgu, ievainojamību mazinošu ietekmi uz ievainojamību attiecībā pret noziedzīgi iegūtu līdzekļu pārrobežu plūsmu skaidrā naudā radīja Covid-19 ierobežojošie pasākumi.

⁷³⁴ Dārgmetālu, dārgakmeņu, to izstrādājumu tirgotāji, kultūras pieminekļu tirgotāji, mākslas un antikvāro priekšmetu aprītes tirgotāji, transportlīdzekļu, citu preču un pakalpojumu tirgotāji.

⁷³⁵ Likums par nodokļiem un nodevām, 30. pants. Latvijas Vēstnesis, 26, 18.02.1995.; Latvijas Republikas Saeimas un MK Zīgotājs, 7, 13.04.1995. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/33946-par-nodokliem-un-nodevam>

	Sektori	Pakalpojumi	Riska scenārijs	Atbilstošā draudu sadaļa
11.1.25.	Kredītiestādes, MI/ENI, IBS/IPS	Maksājumu pakalpojumi, investīciju pakalpojumi, seifs	Fizisku personu konti un/vai seifi Latvijā tiek izmantoti, lai līdzekļus slēptu un attālinātu no noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas vietas.	Ārvalstu predikatīvais noziedzīgais nodarījums

11.1.26. FID 2021. gadā izstrādātajā VV risku novērtējumā identificēts, ka sagaidāms pieaugums VV izmantošanā noziedzīgi iegūtu līdzekļu glabāšanai. Vienlaikus pārskata periodā tradicionālie finanšu pakalpojumi saglabāja savu nozīmīgumu NILL veikšanā. Salīdzinājumā ar NRA 2020 pārskata periodu šāds risks ir būtiski samazinājies, vienlaikus saglabājot zināmu aktualitāti arī šajā pārskata periodā.

	Sektori	Pakalpojumi	Riska scenārijs	Atbilstošā draudu sadaļa
11.1.27.	Kredītiestādes, MI/ENI, VV pakalpojumu sniedzēji, izložu un azartspēļu organizētāji, preču un pakalpojumu tirgotāji, inkasācijas pakalpojuma sniedzēji	Maksājumu pakalpojumi, skaidras naudas iemaksa, pirkums skaidrā naudā, VV pakalpojumi	Noziedzīgi iegūti līdzekļi tiek pārvērsti VV un attālināti no to izcelsmes vietas, izmantojot neregistrētus VV pakalpojumu sniedzējus.	Ārvalstu predikatīvais noziedzīgais nodarījums

11.1.28. Jauns fenomens, kas identificēts pārskata periodā, ir neregistrēto VV pakalpojumu sniedzēju izmantošana NILL shēmās. Riska scenārija ietvaros profesionāls NILL pakalpojuma sniedzējs, kura rīcībā ir pietiekošs VV apjoms, pieņem līdzekļus skaidrā naudā un atbilstošu summu virtuālajās valūtās nodod noziedznieku rīcībā. Lai arī minēto apmaiņu nevarēs konstatēt Novēršanas likuma subjekts, neregistrētajam VV pakalpojuma sniedzējam pēc darījuma jāveic tālāka skaidras naudas līdzekļu legalizācija.

12. Finanšu pieejamības produkti

12.1. Vispārējs apraksts

- 12.1.1. PB metodoloģija paredz, ka par finanšu pieejamības produktu ir uzskatāms produkts, kas vērsts uz to, lai sabiedrības grupām nelabvēlīgā situācijā radītu pieeju finanšu sektoram. Šādu produktu mērķis ir nodrošināt ilgstspējīgu piekļuvi dažādiem svarīgiem pakalpojumiem, kas atbilst juridisko vai fizisko personu vajadzībām tautsaimniecībā, ieskaitot piekļuvi un tiesības veikt darījumus, maksājumus, atvērt un uzturēt krājkontus un saņemt kredītu vai apdrošināšanu.⁷³⁶ Covid-19 pandēmija īpaši pastiprināja nepieciešamību palielinātai digitālai finanšu iekļautībai, lai pārskata periodā ieviesto kustības ierobežojumu laikā personām būtu piekļuve finanšu sektoram.⁷³⁷ Izvērtējot finanšu pieejamības produktus, PB metodoloģija īpaši norāda uz nepieciešamību izvērtēt šādus faktoros:
- 12.1.1.1. vai produktam ir zems NILLTPF riska līmenis;
- 12.1.1.2. vai produktam ir paredzēti vai tiek plānoti izņēmumi attiecībā uz NILLTPF kontrolēm.
- 12.1.2. FATF finanšu pieejamības problemātiku saista ar sabiedrības grupām, kuras izslēgtas no oficiālo finanšu pakalpojumu saņemšanas vai saņem tos nepietiekamā apjomā, iekļaujot tādas (fiziskas) personas kā iedzīvotāji ar zemiem ienākumiem, lauku teritoriju iedzīvotāji, iedzīvotāji bez identifikācijas dokumentiem,⁷³⁸ bēgļi un patvēruma meklētāji,⁷³⁹ kā arī citas grupas, kuras izslēgtas no oficiālo finanšu pakalpojumu saņemšanas vai saņem tos nepietiekamā apjomā. Ņemot vērā pārskata periodā finanšu sektorā īstenotos risku mazinošos pasākumus, papildus finanšu pieejamības produktu piedāvājumam šajā nodaļā apskatīta arī risku mazinošo pasākumu ietekme uz finanšu pieejamību gan fiziskām, gan juridiskām personām.
- 12.1.3. Oficiālo finanšu pakalpojumu pieejamības trūkums nemazina dažādu sabiedrības grupu nepieciešamību norēķināties par pirkumiem, pārskaitīt līdzekļus un veikt citus darījumus. Lai neradītu situāciju, kur minētās sabiedrības grupas ir spiestas izmantot nelicencētus, neregulētus vai pat nelikumīgus finanšu pakalpojumus, nepieciešams veicināt finanšu pieejamības produktu piedāvājumu, pielāgojot tiem NILLTPF kontroles, kas ir samērīgas ar piedāvāto produktu NILLTPF riskiem.
- 12.1.4. Finanšu pieejamību ietekmē vairāki apstākļi. Daži no svarīgākajiem ir strukturāli – sociālekonomiska nevienlīdzība, teritoriāla finanšu produktu un pakalpojumu pieejamība vai pat infrastruktūras attīstības līmenis. Atbilstoši pētījumam "Latvijas iedzīvotāju finanšu pratība", ko veic Latvijas Banka, 2022. gadā tikai 90% respondentiem bija piekļuve internetam.⁷⁴⁰ Šis rādītājs atbilst PB statistikai, kas norāda, ka tikai 91% no iedzīvotājiem lieto internetu.⁷⁴¹ Jānorāda, ka šis ir būtisks kāpums no 86% iedzīvotājiem, kas lietoja internetu NRA 2020 pārskata perioda beigās.⁷⁴² PB digitālo maksājumu statistika norāda uz līdzīgu izaugsmi – 93% no Latvijas iedzīvotājiem veica digitālu maksājumu 2021. gadā salīdzinājumā ar 83% 2017. gadā, kas norāda uz būtisku izaugsmi un nodrošinājumu digitālo maksājumu rīku pielietošanā.⁷⁴³
- 12.1.5. Latvijas Bankas pētījums arī norāda uz to, ka augstāk izglītotiem un labāk informētiem iedzīvotājiem ir lielāka iespējamība lietot finanšu produktus.⁷⁴⁴ PB statistika norāda, ka 2021. gadā digitālos maksājumus veica 75% no iedzīvotājiem ar vidējo izglītību, bet 91% iedzīvotāju ar augstāko izglītību.⁷⁴⁵ Finanšu pieejamību ietekmē arī pašu finanšu pieejamības produktu esamība.
- 12.1.6. Minētajā pētījumā 2022. gadā 42% no aptaujātajiem vecumā no 18 līdz 79 gadiem norādīja, ka viņi nelieto norēķinu vai maksājumu kontu, kas ir būtisks pieaugums, salīdzinot ar

⁷³⁶ PB, *Finanšu iekļautība*. Pieejams:

<https://www.worldbank.org/en/topic/financialinclusion/overview#:~:text=Financial%20inclusion%20means%20that%20individuals,a%20responsible%20and%20sustainable%20way>.

⁷³⁷ Turpat.

⁷³⁸ *Finanšu darījumu darba grupas vadlīnijas*, "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas pasākumi un finanšu pieejamība", 5.lpp, publicētas 2013. gadā. Pieejams: http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/AML_CFT_Measures_and_Financial_Inclusion_2013.pdf

⁷³⁹ *Finanšu darījumu darba grupas vadlīnijas*, "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas pasākumi un finanšu pieejamība", 3.lpp, atjaunots 2017. gadā. <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/content/images/Updated-2017-FATF-2013-Guidance.pdf>

⁷⁴⁰ Aptaujām ir tikai indikatīvs raksturs. Dažādi iemesli var ietekmēt būtisko izmaiņu starp 2023. gada un 2019. gada aptauju rezultātiem, ieskaitot terminoloģijas izmaiņas aptaujā (2022. gada aptaujā "konts bankā" nomainīts uz "tekošais/norēķinu/maksājumu konts"), nevelēšanos sniegt patiesas atbildes, vai citi apstākļi. Latvijas Banka, *Latvijas iedzīvotāju Finanšu pratības aptauja 2022*. 5. lpp. Pieejams: <https://www.finansupratiba.lv/wp-content/uploads/2023/05/Finansu-pratibas-aptauja-2022-10052023.pdf>

⁷⁴¹ PB dati. Pieejams: <https://data.worldbank.org/country/LV>

⁷⁴² Turpat.

⁷⁴³ PB dati. Pieejams: <https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=1228>

⁷⁴⁴ Latvijas Banka, *Latvijas iedzīvotāju Finanšu pratības aptauja 2022*. 40. lpp. Pieejams: <https://www.finansupratiba.lv/wp-content/uploads/2023/05/Finansu-pratibas-aptauja-2022-10052023.pdf>

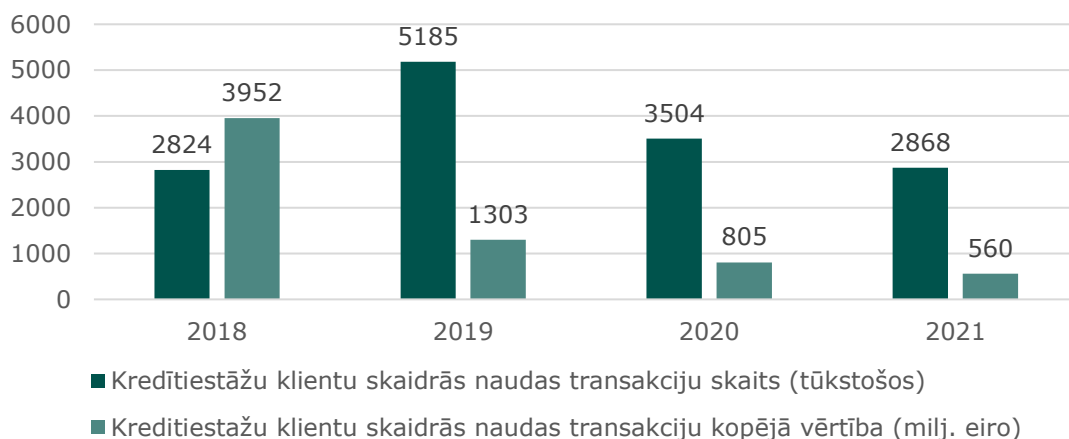
⁷⁴⁵ PB dati. Pieejams: <https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=1228>

2019. gadu, kad konts kredītiestādēs nebija atvērts 10% no aptaujātajiem.⁷⁴⁶ Jānorāda, ka rezultātu izmaiņas galvenokārt saistītas ar jautājumu pārformulējumu no "konta kredītiestādē" uz "norēķinu kontu", kas var radīt neizpratni par jautājuma būtību. Toties svarīgi minēt, ka 2022. gada aptaujā 34% respondentu veic aktīvus uzkrājumus skaidrā naudā, norādot uz vēlmi izmantot alternatīvu maksājumu kontam.⁷⁴⁷ Šo izvēli aptaujātie daļēji pamato ar neuzticību ieguldītās naudas drošībai kredītiestādēs – 55% no aptaujātajiem neuzskata, ka "nauda būs drošībā arī tad, ja banka bankrotēs".⁷⁴⁸ Šādi rezultāti norāda uz neizpratni par noguldījumu aizsardzības fondu, kas nodrošina visām fiziskām un juridiskām personām atlīdzības izmaksu par noguldījumiem līdz 100 000 EUR katrā bankā.⁷⁴⁹ Jāpiemin, ka NRA 2020 pārskata periodā 2019. gadā minētajā pētījumā 10% respondentu skaidrās naudas nepieciešamību pamatojuši ar to, ka nav iespējas izmantot bankas kontu – bankas konta nav, tas ir bloķēts līdzekļu piedziņai un tamlīdzīgi iemesli.

12.1.7. Minētajā pētījumā iekļautajā jautājumā par maksājumu produktiem 2022. gadā 41% respondentu minējuši, ka viņiem nav maksājumu produkta.⁷⁵⁰ Minētā pētījuma 2019. gadā 24% respondentu minējuši, ka viņiem nav bankas maksājumu kartes, kas norāda uz augošu tādu iedzīvotāju īpatsvaru. Iespējams, ka būtiskās izmaiņas respondentu atbildēs saistītas arī jautājumu pārformulējumu no "bankas maksājumu kartes" uz "maksājumu produktu," kas var radīt neizpratni par jautājuma tematiku. Uz paaugstinātu maksājumu produktu pielietošanu un bankas apkalpotām personām Latvijā arī norāda PB statistika – 2021. gadā maksājumu konts bija 97% iedzīvotāju, kas ir būtisks paaugstinājums kopš 2017. gada, kad konti bija tikai 93% iedzīvotāju. Par paaugstinājumu liecina arī Latvijas Bankas bankas kartes statistika. Kartes ar maksājumu funkciju skaits Latvijā no 2018. gada līdz 2021. gadam paaugstinājās no 1,975,723 līdz 2,114,215.⁷⁵¹ Maksājumu banku kontu kopskaits tajā pašā periodā samazinājās no 3,324 milj. uz 3,057 milj., kas atbalsta iespējamību, ka personas vairāk atver maksājumu kontus ārvalsts kredītiestādēs.⁷⁵² Piekļuve bankas vai maksājuma kontam ir viens no svarīgākajiem indikatoriem iedzīvotāju finanšu iekļautībai.

12.1.8. Lai gan cilvēki aptaujās ir norādījuši uz iespējamu bankas pakalpojumu nelietošanu, izmaiņas kredītiestāžu skaidrās naudas darījumu vērtībā un skaitā pārskata periodā norāda uz to, ka skaidro naudu Latvijā lieto arvien mazāk, it īpaši kredītiestādēs, un tā vietā vairāk tiek lietoti tiešsaistes bankas pakalpojumi vai kartes.⁷⁵³

Grafiks Nr. 12.1.1 – Izmaiņas kredītiestāžu skaidrās naudas transakciju vērtībā un skaitā, 2019-2021⁷⁵⁴

12.1.9. Lai tālāk attīstītu finanšu pieejamību un atbilstību ES Piekļūstamības direktīvas⁷⁵⁵ noteikumiem, Finanšu nozares asociācija 2023. gadā pēc apspriedes ar valsts institūcijām, nevalstiskajām organizācijām un banku ārpakalpojumu sniedzējiem publicēja Vadlīnijas

⁷⁴⁶ Latvijas Banka. *Latvijas iedzīvotāju Finanšu pratības aptauja 2022*. 33. lpp. Pieejams: <https://www.finansupratiba.lv/wp-content/uploads/2023/05/Finansu-pratibas-aptauja-2022-10052023.pdf>

⁷⁴⁷ Turpat, 22. lpp.

⁷⁴⁸ Turpat, 44. lpp.

⁷⁴⁹ *Noguldījumu garantiju fonds ir izveidots un darbojas, pamatojoties uz Noguldījumu garantiju likumu*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/274737-noguldijumu-garantiju-likums>

⁷⁵⁰ Latvijas Banka. *Latvijas iedzīvotāju Finanšu pratības aptauja 2022*. 20. lpp. Pieejams: <https://www.finansupratiba.lv/wp-content/uploads/2023/05/Finansu-pratibas-aptauja-2022-10052023.pdf>

⁷⁵¹ Latvijas Bankas statistika.

⁷⁵² Latvijas Bankas statistika.

⁷⁵³ Latvijas Bankas statistika. Jāpiezīmē, ka 2020. un 2021. gadā bija Covid-19 pandēmijas izplatība, kas veicināja iedzīvotāju norēķināties elektroniski (pieauga tiešsaistes platformu skaits un pirkumi tajās).

⁷⁵⁴ Latvijas Bankas statistika.

⁷⁵⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2019/882 (2019. gada 17. aprīlis) par produktu un pakalpojumu piekļūstamības prasībām. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/ALL/?uri=CELEX:32019L0882>

finanšu pakalpojumu pieklūstamībai.⁷⁵⁶ Vadlīnijas satur informāciju par to, kā attīstīt pieklūstamību bankomātiem, internetbankām, autentifikācijas iekārtām, klātienē apkalpošanai, pakalpojumu līgumiem un citiem nepieciešamiem pakalpojumiem, t.sk. arī cilvēkiem ar invaliditāti vai funkcionēšanas ierobežojumiem. Kopš iepriekšējā pārskata perioda 2019. gadā – 948 līdz 901 – 2021. gadā, kas ir atbilstošs samazinājums, ņemot vērā tiešsaistes maksājumu pieaugumu.

- 12.1.10. Pašvaldību sociālie dienesti, ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas un citi Labklājības ministrijas sadarbības partneri ir norādījuši, ka daļa no to aprūpē esošajām personām izvēlas neatvērt kredītiestādēs norēķinu kontus, tā vietā izmantojot iespēju pensiju, pabalstu un citus maksājumus saņemt skaidrā naudā ar Latvijas Pasta piegādi mājās vai PNS kontā⁷⁵⁷. Iespējamie apsvērumi, kas ietekmē izvēli neizmantojot kredītiestāžu pakalpojumus, iekļauj klientu funkcionālos traucējumus, kā arī konta apkalpošanas maksu, kas pie zema līdzekļu apgrozījuma tiek vērtēta kā nerentabla. Labklājības ministrijas ieskatā atsevišķām sabiedrības grupām var veidoties ierobežojumi finanšu produktu pieejamībā, ko ietekmē gan personu zemie ienākumi, gan praktisko zināšanu un iemaņu trūkums atsevišķu produktu izmantošanā, t. sk. kredītiestāžu norēķinu karšu un internetbankas lietošanā, tādēļ var veidoties situācija, ka priekšroka darījumu veikšanā tiek dota skaidras naudas norēķiniem.
- 12.1.11. Valsts probācijas dienests 2021. gadā strādāja ar 16 352 personām salīdzinājumā ar 13 600 personām 2019. gadā.⁷⁵⁸ Tas iekļauj personu ar kriminālsodu piespiedu darba ietvaros pieaugumu – no 8605 personām 2021. gadā uz 7021 personām 2019. gadā, bet samazinājumu no 6579 personām uzraudzības funkciju ietvaros pret 5709 personām 2021. gadā. Lai arī sagaidāms, ka personām, kuras tiesātas par minētajiem un citiem finanšu noziegumiem, kredītiestādes bieži atteiktu konta atvēršanu, Valsts probācijas dienests darbā ar probācijas klientiem nav identificējis sabiedrības grupas, kurām atteikts sniegt finanšu pakalpojumus.⁷⁵⁹ Vienlaikus ir identificētas atsevišķas personu grupas, kurām personīgu iemeslu dēļ ir grūtības saņemt finanšu pakalpojumus, tostarp:
- 12.1.11.1. personas bez pastāvīgas nodarbinātības;
 - 12.1.11.2. personas ar zemu ienākumu līmeni;
 - 12.1.11.3. personas, kurām ir nesakārtotas kredītsaistības;
 - 12.1.11.4. personas, kuras ir atkarīgas no apreibinošām vielām un/vai azartspēlēm un nokļuvušas finanšu problēmās saistībā ar atkarībām;
 - 12.1.11.5. personas, kuras nevēlas saņemt oficiālos finanšu pakalpojumus, jo pret tām vērsta līdzekļu piedziņa no tiesu izpildītājiem.

12.2. Finanšu pieejamības produkti Latvijā

Pamatkonts

- 12.2.1. 2017. gadā Maksājumu pakalpojumu un elektroniskās naudas likumā ir ieviests regulējums par patērētāja pamatkontu.⁷⁶⁰ Regulējums ieviests, pārņemot ES direktīvas prasības.⁷⁶¹ Par pamatkontu tiek uzskatīts jebkurš norēķinu konts ar pamatfunkcijām, kurā ES robežās var iemaksāt un no kura var izņemt naudu, kā arī veikt darījumus ar maksājumu karti un tiešsaistē.
- 12.2.2. Patērētājam, kas ir ES rezidents, arī personai, kurai nav uzturēšanās atļaujas, bet kuras izraidīšana no Latvijas atbilstoši normatīvajiem aktiem nav iespējama, ir tiesības atvērt un izmantot pamatkontu kredītiestādēs, kuras veic komercdarbību Latvijā un to piedāvā. Kredītiestādēm ir pienākums atteikt klientam pamatkonta atvēršanu, ja šāda konta atvēršanas vai apkalpošanas rezultātā tiktu pārkāptas normatīvo aktu prasības, vai ja patērētājs ir sniedzis nepatiesu informāciju pamatkonta atvēršanai. Kredītiestādes ir tiesīgas atteikt pamatkonta atvēršanu jebkurā no šiem gadījumiem:
- 12.2.2.1. patērētājam jau ir atvērts maksājumu konts šajā vai citā kredītiestādē;
 - 12.2.2.2. patērētājs vairs nav ES rezidents;
 - 12.2.2.3. maksājumu konta atvēršana vai apkalpošana var radīt kredītiestādei reputācijas riskus.
- 12.2.3. Tiesībsargs, vērtējot normatīvā regulējuma piemērošanu praksē kontekstā ar Tiesībsarga biroja rīcībā esošo informāciju, norādījis, ka gadījumos, kad kredītiestādes atsaka pamatkonta

⁷⁵⁶ Finanšu nozares asociācija. *Finanšu pakalpojumu pieklūstamība* (2023) Pieejams: <https://www.financelatvia.eu/wp-content/uploads/2023/04/Vadlinijas-Finansu-pakalpojumu-pieklustamiba.pdf>

⁷⁵⁷ Pasta norēķinu sistēmas maksājumu konts. Tas ir maksājumu konts pasta nodajā. Pieejams: https://www.pasts.lv/lv/uznemumi/finansu_pakalpojumi/maksajumu_konts1/1781-pns-maksajumu-konts/

⁷⁵⁸ Valsts probācijas dienests. *Publiskais pārskats 2022*. Pieejams: <https://www.vpd.gov.lv/lv/media/1587/download?attachment>

⁷⁵⁹ Turpat.

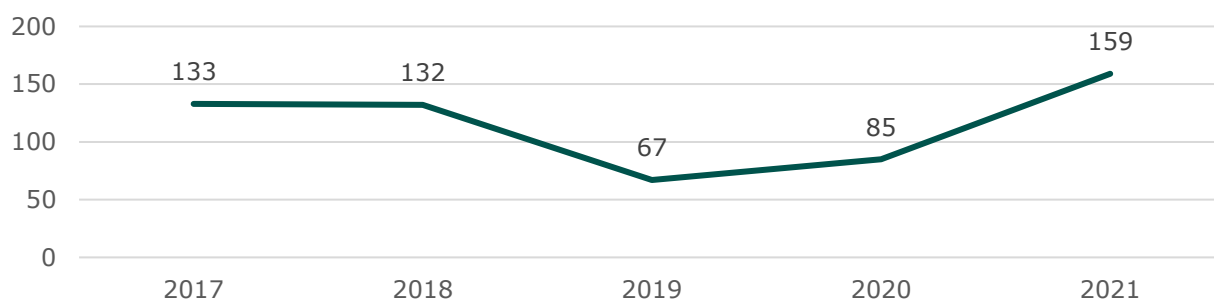
⁷⁶⁰ Maksājumu pakalpojumu un elektroniskās naudas likums - 13¹ nodaļa. *Latvijas Vēstnesis*, 43, 17.03.2010. Pieejams: <https://m.likumi.lv/doc.php?id=206634>

⁷⁶¹ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2014/92/ES par maksājumu kontu tarifu salīdzināmību, maksājumu kontu maiņu un piekļuvi maksājumu kontiem ar pamatfunkcijām. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0092&qid=1688728259185>

atvēršanu, pamatojoties uz sankcijās noteiktajiem ierobežojumiem vai pamatojoties uz to, ka persona ir pārkāpusi NILLTPF novēršanas normatīvo aktu prasības, to rīcība ir atbilstoša normatīvo aktu prasībām, tostarp arī Direktīvas 2014/92⁷⁶² prasībām. Vienlaikus, ja kredītiestāde atsaka pamatkonta atvēršanu personai, kuru kredītiestāde uzskata par augsta riska klientu, bet kura nav pārkāpusi NILLTPF novēršanas normatīvo aktu prasības, šāda kredītiestādes rīcība neatbilst normatīvo aktu prasībām attiecībā uz pamatkonta ar pamatfunkcijām nodrošināšanu. Tiesībsarga birojs 2020. gadā uzsāka diskusiju ar citu ES dalībvalstu cilvēktiesību institūcijām par Direktīvas 2014/92 piemērošanas praksi šajās dalībvalstīs, tostarp aizliegumu atvērt pamatkontu personām, kuras ir pārkāpušas NILLTPF novēršanas normatīvo aktu prasības, piemērošanu.

- 12.2.4. 2020. gadā EK, sniedzot atbildi tiesībsarga jautājumiem, norādīja, ka nav pretrunu starp NILLTPF novēršanas normatīvo aktu prasībām un patērētāja pamatkonta noteikumiem.⁷⁶³ EK apstiprināja, ka patērētāja pamatkonta tiesības nevar atļaut pārkāpumus attiecībā uz NILLTPF novēršanas prasībām, kas prasa saistītajai personai atturēties no darījumu attiecību izveidošanas ar klientu, ja tā nav spējīga nodrošināt klienta pārbaudes prasības. Pamatkonta noteikumi nevar ietekmēt pakalpojumu sniedzēju NILLTPF novēršanas prasību izpildes kvalitāti.
- 12.2.5. Kredītiestāžu informācijas sistēmā pamatkonts netiek nodalīts kā atsevišķs konta veids. Darījumiem kontā tiek piemēroti darījumu uzraudzības pasākumi NILLTPF risku mazināšanai saskaņā ar veikto risku novērtējumu. Vienlaikus kredītiestādes norāda, ka pieteikumi pamatkontu atvēršanai tiek saņemti reti.⁷⁶⁴
- 12.2.6. FKTK izstrādāja skaidrojošo materiālu kopā ar PTAC un Finanšu nozares asociāciju par patērētāja pamatkonta pakalpojuma nodrošināšanu. Izstrādātais materiāls ir paredzēts kredītiestādēm un uzraudzības iestādēm, lai veicinātu vienotu izpratni par normatīvo aktu piemērošanu saistībā ar šī pakalpojuma nodrošināšanu, kā arī pamatkonta pakalpojuma pieejamību patērētājiem.⁷⁶⁵
- 12.2.7. Pamatkonta klienti var būt tikai fiziskas personas, kuras ir ES rezidenti vai fiziskas personas, kuru izraidīšana no Latvijas atbilstoši normatīvajiem aktiem nav iespējama.

Grafiks Nr.12.2.1 – Pamatkontu skaits Latvijā 2017. -2021. gadā

- 12.2.8. Ņemot vērā, ka starp potenciālajiem klientiem ir arī patvēruma meklētāji, tostarp no valstīm ar augstu TF un/vai PF risku, šim finanšu pieejamības produktam piemīt NILLTPF risks vidēji zems riska līmenis.

⁷⁶² Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2014/92/ES (2014. gada 23. jūlijs) par maksājumu kontu tarifu salīdzināmību, maksājumu kontu maiņu un piekļuvi maksājumu kontiem ar pamatfunkcijām. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0092&qid=1689932449094>

⁷⁶³ EK. Eiropas tiesībsarga ziņojums par aizvēršanas jautājumu Q4/2020/MHZ no Latvijas Republikas tiesībsarga biroja attiecībā uz tiesībām piekļūt pamata bankas pakalpojumiem, piemēram, pamata bankas kontam un maksājumu iespējām, it īpaši, ja indivīds nav spējīgs ievērot ES pretnaudas atmazgāšanas direktīvas noteikumus. Pieejams: <https://www.ombudsman.europa.eu/en/decision/en/130750>

⁷⁶⁴ FID dati.

⁷⁶⁵ Patērētāja tiesību aizsardzības centrs. Patērētāja pamatkonta pakalpojuma nodrošināšana. Pieejams: https://registri.ptac.gov.lv/sites/default/files/fktk_skaidrojums_pamatkonts_07092020.pdf

VAS "Latvijas Pasts" finanšu pakalpojumi

- 12.2.9. Atbilstoši kredītiestāžu mājaslapās pieejamajai informācijai pārskata perioda beigās filiāles ārpus Rīgas ir atvērtas 5 kredītiestādēm, kas ir samazinājums no iepriekšējā gada, kad filiāles bija 6 kredītiestādēm. Samazinājies arī kopējais filiāļu skaits ārpus Rīgas. Tomēr lielākajā daļā gadījumu tās ir izvietotas republikas pilsētās, līdz ar to kopējais pilsētu skaits ārpus Rīgas, kurās pieejams viens vai vairāki kredītiestāžu klientu apkalpošanas centri, ir zemāks nekā iepriekšējā pārskata perioda beigās. Pieeju finanšu pakalpojumiem ārpus republikas pilsētām un reģionu centriem nodrošina Latvijas Pasta nodaļas. Pasta nodaļas ārpus Rīgas, kur iespējams izmantot Latvijas Pasta sniegtos finanšu pakalpojumus, izvietotas 601 vietā Latvijā, kas ir par 30 vietām vairāk nekā 2019. gadā.⁷⁶⁶
- 12.2.10. Latvijas Pasts sniedz tādus finanšu pakalpojumus kā:⁷⁶⁷
- 12.2.10.1. norēķinu konts (ar iespēju kontā veikt skaidras naudas iemaksu un izmaksu);
 - 12.2.10.2. žiro maksājumi (komunālo maksājumu apmaksai);
 - 12.2.10.3. skaidras naudas iemaksa kontā, kas atvērts Latvijas kredītiestādē;
 - 12.2.10.4. iekšzemes skaidras naudas pārvedumi;
 - 12.2.10.5. pārrobežu skaidras naudas pārvedumi;
 - 12.2.10.6. "Western Union" sniegto pakalpojumu (skaidras naudas pārvedumi) nodrošināšana.
- 12.2.11. Latvijas Pastam ir licence maksājuma iestādes pakalpojumu sniegšanai.⁷⁶⁸ Finanšu pieejamības produktiem, kas vērsti uz iedzīvotāju grupām ar paaugstinātu NILLTPF risku, piemēram, patvēruma meklētāji vai iepriekš sodītas personas, nepieciešams piemērot pastiprinātas NILLTPF novēršanas kontroles. Latvijas Pasta sniegtie finanšu pakalpojumi veicina finanšu produktu pieejamību lauku teritorijā iedzīvotājiem, kuri nav uzskatāmi par paaugstināta riska klientiem.
- 12.2.12. Būtiska Latvijas Pasta ievainojamība saistāma ar ievērojamo pasta nodaļu skaitu. Latvijas Pastam nepieciešams apjomīgs skaits ar klientu apkalpošanas speciālistiem, tostarp reti apdzīvotos reģionos, kuriem papildus citiem pasta nodaļas darbinieku pienākumiem jāapgūst specifiskas zināšanas NILLTPF novēršanas jomā, jāspēj identificēt aizdomīgus darījumus, kā arī atbilstoši rīkoties konstatējot aizdomīgus darījumus. Tāpat pasta nodaļu skaits likumpārkāpējiem nodrošina iespēju veikt dažāda veida darījumu strukturēšanu, lai izvairītos no aizdomīgu darījumu identificēšanas un sliekšņa deklarācijās noteikto sliekšņu sasniegšanas. Šis ievainojamības tiek mazinātas, veicot iekšējās darbinieku apmācības NILLTPF novēršanas jomā, kā arī ar kopēju IT sistēmu vienotai darījumu uzskaiti.
- 12.2.13. Latvijas Pastam vēsturiski raksturīgs augsts skaidras naudas darījumu skaits un apjoms, turklāt skaidras naudas darījumus iespējams veikt gan kā iekšzemes un pārrobežu skaidras naudas pārvedumus, gan veicot skaidras naudas darījumus PNS.⁷⁶⁹
- 12.2.14. Šāds skaidras naudas darījumu apjoms vērtējams kā ievērojams, īpaši ņemot vērā, ka apmēram 60% no nosūtītajiem pārrobežu naudas pārvedumiem saņēmējvalsts ir ārpus ES. Pārrobežu darījumiem skaidrā naudā noteikts darījuma sliekšnis, atbilstoši darījuma otras puses valsts riskam. Tiek nodrošināta klientu darījumu pastāvīga uzraudzība NILLTPF un starptautisko un nacionālo sankciju prasību neatbilstības risku mazināšanai.
- 12.2.15. Latvijas pasta PNS pakalpojuma saņēmēju – nerezidentu – īpatsvars ir neliels, PNS konts tiek piedāvāts tikai tādiem ārvalstu klientiem, kuriem ir pamatots iemesls maksājuma konta atvēršanai Latvijā, piemēram, piešķirtas uzturēšanās atļaujas, piešķirts personas kods vai nodokļu maksātāja kods, un kuram ir saikne ar Latviju – dzīvesvieta, ģimene vai personīgā vai saimnieciskā darbība ir saistīta ar Latvijas teritoriju.⁷⁷⁰

⁷⁶⁶ Latvijas Pasts. *Pasta pakalpojumu sniegšanas vietas*. Pieejams: https://www.pasts.lv/lv/kategorija/pasta_nodalas/

⁷⁶⁷ Latvijas pasta darījumus vēsturiski nebija iespējams veikt neklātienē, jo norēķinu kontam nebija iespējams piesaistīt maksājumu karti, kā arī PNS nebija pieejama internetbanka. Pēc pārskata perioda beigām, 2023. gada aprīlī, Latvijas pasts nodrošina PNS klientus ar VISA maksājumu debetkartēm, kā arī mobilo lietotni *Latvijas Pasts Pay*. Mobilā lietotne sniegs iespēju pārvaldīt naudu, izmantojot Latvijas Pasta kontu un VISA maksājumu karti: veikt drošus maksājumus tirdzniecības vietās un internetā, pieprasīt bilanci, pieteikt virtuālās un fiziskās kartes, iesaldēt nozaudētu karti un citus konta pārvaldes pakalpojumus. Šie pakalpojumi tiek ieviesti, reaģējot uz klientu paradumu maiju, augot digitālās vides maksājumu pielietojumam. Skatīt Latvijas Pasts, "Latvijas Pasta klientiem tagad pieejamas VISA maksājumu kartes norēķiniem", Pieejams: <https://www.pasts.lv/lv/zinas/7336-latvijas-pasta-klientiem-tagad-pieejamas-visa-maksajumu-kartes-norekiniem>

⁷⁶⁸ FKTK. *FKTK izsniedz VAS "Latvijas Pasts" licenci maksājumu iestādes darbībai*. Pieejams: <https://www.bank.lv/statistikas-aktualitates/728-aktualitates/fktk-zinu-arhivs/15682-fktk-izsniedz-vas-latvijas-pasts-licenci-maksajumu-iestades-darbibai>

⁷⁶⁹ Skatīt NRA 2017-2022.

⁷⁷⁰ FID dati.

Citi kredītiestāžu pakalpojumi

- 12.2.16. Starp finanšu pieejamības produktiem minami arī citi pakalpojumi, ko sniedz vairākas Latvijas kredītiestādes. Paaugstinātu finanšu pieejamību iedzīvotājiem rada iespēja kontu atvērt attālināti. 2019. gada beigās šo pakalpojumu piedāvāja 2 kredītiestādes, bet 2022. gadā to piedāvā jau vismaz 6 kredītiestādes.⁷⁷¹
- 12.2.17. NRA 2020 pārskata periodā attālināta konta atvēršana bija pieejama klientiem, kuri ir fiziskas personas un Latvijas rezidenti. Savukārt šajā pārskata periodā attālināta konta atvēršana ir pieejama arī juridiskajām personām, kurām ir saikne ar Latviju. Lai arī klientiem, kas šādā veidā atver kontu, darījumu sliekšnis noteikts netiek, pie noteiktu sliekšņu sasniegšanas darījumi nonāk par NILLTPF novēšanas atbildīgo darbinieku redzeslokā. Paplašinot klientu loku, kuri var atvērt kontu attālināti, uz klientiem, kuri nav Latvijas rezidenti, būtu nepieciešams vērtēt papildu kontroles mehānismu nepieciešamību.
- 12.2.18. Vairākas no Latvijas lielākajām bankām ir izveidojušas pakalpojumu, kas ļauj no vienas bankas lietotāja konta internetbankā piekļūt, redzēt un veikt maksājumus no bankas kontiem, kas lietotājam pastāv citu Latvijas banku kontos.⁷⁷²
- 12.2.19. Viena no kredītiestādēm norādījusi, ka sniedz pakalpojumu, kā ietvaros klientiem pensijas vecumā tiek piedāvāta iespēja savu kontu pievienot cita klienta kontiem, tādējādi uzticot sava konta pārvaldību kādam no tuviniekiem vai citai personai. Ņemot vērā, ka šādā veidā gūta pieeja seniora kontam būtiskas iespējas NILLTPF veikšanai nepaver, secināms, ka pakalpojumam nepiemīt paaugstināts NILLTPF riska līmenis.

12.3. Risku mazinošu pasākumu ietekme

- 12.3.1. 2020. gada februārī FATF plenārsēdē Parīzē tika paziņots, ka Latvija ir pirmā Moneyval dalībvalsts, kas sekmīgi izpildījusi visas FATF 40 rekomendācijas. Pārskata periodā tika veikta virkne pasākumu normatīvo aktu pilnveidošanā, kā arī vispārējā NILLTPF novēšanas jomas sakārtošanā,⁷⁷³ kas ieguva nosaukumu "finanšu sektora kapitālais remonts". Viens no būtiskākajiem risku mazinošajiem pasākumiem – biznesa fokusa transformācija Latvijas banku sektorā, kura pamatā tika īstenota kā pašattīrīšanās no nesamērīgi augsta vai neizprotama riska klientiem.
- 12.3.2. Atbilstoši Finanšu nozares asociācijas datiem par klientu skaitu⁷⁷⁴ laika posmā no 2020. līdz 2022. gadam kopējais klientu skaits kredītiestādēm samazinājies par vairāk nekā 17 500 klientu. No 2020. gada jūnija līdz 2021. gada decembrim juridisko personu klientu skaits kredītiestādēs samazinājies par vairāk nekā 7 000 personām. Tajā pašā periodā fizisko personu klientu skaits samazinājās par vairāk nekā 23 000 personām. Šis izmaiņas izriet daļēji kā turpinājums dažādu banku attiecību ar klientu pārtraukumam no iepriekšējā pārskata perioda, un pēc 2022. gada samazinājums ir saistīts ar dažādu klienta attiecību beigšanu saistībā ar sadarbības izbeigšanu ar dažām Krievijas un Baltkrievijas kredītiestādēm.
- 12.3.3. 2021. gadā FATF publicēja pētījumu par negaidītajām FATF Standartu ieviešanas sekām.⁷⁷⁵ FATF norādīja, ka *derisking* ir pastāvīgs netiešs risks NILLTF novēšanas sistēmas ieviešanas ietvaros. Bieži vien klienti un noguldījumi, kas *deriskinga* ietvaros tika izskausti no Latvijas finanšu sektora, norēķinu kontus un noguldījumus pārceļ uz citu valstu finanšu sektoriem.
- 12.3.4. Risku mazināšanas pasākumu ietekmē līdzšinējie Latvijas finanšu sektora klienti savus kontus pārcēlušī ne tikai uz ārvalstu kredītiestādēm, bet arī uz ārvalstu MI un ENI. Kontu pārcelšanu uz ārvalstu ENI veikuši gan augsta riska klienti, gan klienti, kuri Latvijas finanšu sektorā ieviesto riska mazināšanas pasākumu dēļ izvēlējušies pārcelties uz mazāk regulētām ārvalstu ENI.
- 12.3.5. Viens no šī pārskata perioda novērojumiem ir paaugstināta Latvijas fizisko un juridisko personu bankas kontu atvēršana ārvalsts bankās un maksājumu pakalpojumu iestādēs, it īpaši starptautiski pieejamās finanšu iestādēs, kur kontu iespējams atvērt attālināti, bez fiziskas klātbūtnes. Pēc FID apkopotajiem datiem, Lietuvas elektronisko naudas iestāžu sektorā vien

⁷⁷¹ Paredzams, ka nākamajā pārskata periodā, saistībā ar 2020. gadā ārkārtējās situācijas laikā gūto pieredzi attālināto pakalpojumu piedāvājums, tostarp iespēja attālināti atvērt kontu, pieaugs. FID dati.

⁷⁷² SEB Banka. *Seb internetbankā var pievienot citās bankās atvērto uzņēmuma kontus*. Pieejams: <https://www.seb.lv/info/bizness/seb-internetbanka-var-pievienot-citas-bankas-atvertos-uznemuma-kontus>

⁷⁷³ Plašāk skatīt nodalījums "Izmaiņas NILLTPF novēšanas sistēmas normatīvajā ietvarā" un "Latvijas NILLTPF novēšanas sistēmas starptautiskais novērtējums".

⁷⁷⁴ Finanšu nozares asociācija. *Interaktīvie dati*. Pieejams: <https://www.financelatvia.eu/interaktive-dati/#banku-klientu-skaits>

⁷⁷⁵ FATF. *Augsta līmeņa apkopojums par FATF standartu ieviešanu negaidītajām sekām apkārtrakstu* (2021) Pieejams: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/FinancialInclusionandnpoissues/Unintended-consequences-project.html>

Latvijas juridisko personu skaits ir ne mazāks kā 20% no visām Latvijas juridiskajām personām, bet Latvijas fizisko personu skaits, pēc konservatīviem aprēķiniem, ir ne mazāks par 15%, bet, iespējams, ir pat divas reizes augstāks.⁷⁷⁶ Pēc FID pieejamiem datiem, pārskata periodā Latvijas juridisko un fizisko personu klientu skaits šādās ārvalstu banku un maksājumu pakalpojumu sniedzējos ir bijis ar augošu tendenci, un sagaidāms, ka šāda tendence turpināsies.⁷⁷⁷

- 12.3.6. Konta atvēršanu ārvalstīs t.sk. veicinājusi pieaugošā konkurence modernu finanšu pakalpojumu sniegšanā, nepieciešamība efektīvi norēķināties ar konkrētiem pakalpojumu sniedzējiem u.c. faktori. Vienlaikus daļa no pieauguma varētu būt skaidrojama ar Latvijas fiziskām un juridiskām personām, kas ir pārnesušas darbību uz citām finanšu iestādēm pēc darījumu attiecību pārtraukšanas ar Latvijas finanšu iestādēm, t.sk. ar mērķi izmantot to finanšu iestāžu pakalpojumus, kuru klientu izpētes un darījumu uzraudzības pasākumu kopums ir ievērojami zemāks nekā Latvijas finanšu iestādēm.
- 12.3.7. Vairums fizisko un juridisko personu par kontiem ārvalstīs nav informējuši VID.⁷⁷⁸ Ņemot vērā, ka juridiskajām personām ir pienākums VID paziņot par ārvalstīs atvērtiem kontiem, šāda datu nesakrītība un ievērojamais FID saņemto ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem skaits liecina, ka daļa no Latvijas juridiskajām personām, kas kontus pārcēlušas uz ārvalstu MI/ENI, iespējams, šos ārvalstu kontus izmanto, lai veiktu izvairīšanos no nodokļu nomaksas, NILL un citus noziedzīgus nodarījumus.
- 12.3.8. Ņemot vērā, ka viens no efektīvas NILLTPF risku pārvaldīšanas priekšnoteikumiem ir tas, ka darījumi tiek uzraudzīti un notiek finanšu sistēmas ietvaros, Latvijas finanšu sektora klientu, tostarp Latvijas fizisku un juridisku personu, migrācija prom no Latvijas finanšu sektora vērtējama kā būtisks NILLTPF risku paaugstinošs faktors, it īpaši gadījumos, kur ārvalstu konts ir personas vienīgais vai pamata norēķinu konts. Ņemot vērā, ka ievērojamam skaitam Latvijas iedzīvotāju ir norēķinu konts Lietuvā, pastāv arī risks, ka pieaugošie NILL riski Lietuvas finanšu sektorā var radīt negatīvus blakusefektu riskus arī Latvijā.⁷⁷⁹
- 12.3.9. Nākamajā pārskata periodā nepieciešams vērtēt, kā NILLTPF novēršanas sistēmas institūcijas var efektīvāk pārskatīt un izvērtēt *deriskinga* tendences. Pēc *deriskinga* tendenču izpētes nepieciešams lemt par *derisking* stratēģijas izveidi.

⁷⁷⁶ FID apkopotī dati par lielākajiem tirgus dalībniekiem.

⁷⁷⁷ FID dati.

⁷⁷⁸ VID dati.

⁷⁷⁹ SVF, SVF Nordic Baltic Technical Assistance Project. Par NILL riskiem liecina arī kritiski zemsais ziņojumu par aizdomīgu darījumu skaits, kas atbilstoši FID pieejamajiem datiem par Latvijas klientiem tiek sniegti atsevišķās Lietuvas finanšu iestādēs ar ievērojamu Latvijas klientu skaitu.

13. Risku mazinošo pasākumu priekšlikumi

- 13.1.1. Risku mazinošo pasākumu priekšlikumi definēti saskaņā ar FATF vadlīnijām,⁷⁸⁰ risku vadību iedalot trīs kategorijās:
- 13.1.1.1. Risku novēršana vai izvairīšanās no tiem;
 - 13.1.1.2. Risku mazināšana vai mīkstināšana;
 - 13.1.1.3. Risku pieņemšana, rīcības plāns ārkārtas situācijām (zemāka līmeņa NILLTPF riskiem).
- 13.1.2. NILLTPF risku apzināšana, novērtēšana un izpratne ir būtiska efektīvas NILLTPF novēršanas sistēmas veidošanā un attīstībā. Valsts līmenī to var panākt ar pārdomātu politisko lēmumu pieņemšanu un iedzīvināšanu attiecīgajās jomās, bet privātajā sektorā tas tiek nodrošināts, ieviešot un īstenojot atbilstošas iekšējās kontroles procedūras.
- 13.1.3. Riski definēti no diviem skatupunktiem – atbilstoši NRA identificētajiem riskiem un NILLTPF novēršanas sistēmas vājajiem punktiem, kā arī, vērtējot riskus, kas izriet, ja šobrīd eksistējošie NILLTPF novēršanas jomas pasākumi un pārskata periodā veiktā attīstība NILLTPF novēršanas jomā tiktu pārtraukta vai mazināta. Attiecīgi daļai no definētajiem riskiem šobrīd piemīt tikai teorētisks raksturs attiecībā uz to iespējamo realizāciju nākamajā pārskata periodā.
- 13.1.4. Lai veicinātu efektīvu un skaidru procesa virzību, risku mazinošo pasākumu priekšlikumi strukturēti atbilstoši FATF standartos nostiprinātajiem 11 NILLTPF novēršanas sistēmas efektivitātes rādītājiem, kas atbilst arī līdzšinējai praksei Latvijas NILLTPF novēršanas politikas plānošanas jomā. Salīdzinot ar iepriekšējiem periodiem, 3. un 4. efektivitātes rādītājs mainīts no uzraudzības un preventīvajiem pasākumiem uz atbilstoši finanšu sektoru kā 3. rādītāju un nefinanšu sektoru kā 4. rādītāju. Attiecīgi gan 3., gan 4. efektivitātes rādītājā uzraudzības jautājumi un preventīvie pasākumi skatīti kopā, atsevišķi tos izdalot finanšu un nefinanšu sektoru griezumā. Lai finanšu un nefinanšu sektoram kopīgos riskus un nepieciešamos risku mazinošos pasākumus nedublētu, pārklāšanās gadījumā risks aprakstīts tajā rīcības virzienā, kurā riska līmenis novērtēts kā augstāks.
- 13.1.5. Riska līmenis vērtēts atbilstoši diviem kritērijiem - riska iestāšanās iespējamība un apdraudējuma līmenis. Riska iestāšanās iespējamība un apdraudējuma līmenis noteikts atbilstoši PB metodoloģijas analītiskajiem rīkiem un analīzes principiem. Atbilstoši veiktajam riska līmeņa vērtējumam, riski katrā apakšnodalā sarindoti dilstošā secībā, sākot ar augstāka līmeņa riskiem un noslēdzot ar zemāka līmeņa riskiem. Vienlaikus katru no apakšnodalām būtiski skatīt kontekstā arī ar attiecīgo sadaļu NRA 2023, atsevišķiem virzieniem (kā tas ir, piemēram, attiecībā uz nacionālo TF risku) kopējais riska līmenis ir novērtēts kā zems.

1. rīcības virziens - riski, politika un koordinācija

Risks	Risku mazinošu pasākumu priekšlikumi
<p>1.1. NILLTPF novēršanas sistēmas statistikas datu apkopošanas process nav efektīvs, statistikas datu kvalitāte un pieejamība tiek negatīvi ietekmēta.</p> <p><i>Vidēji augsts – iespējamība vidēji augsta, apdraudējuma līmenis vidējs</i></p>	<p>1.1.1. Ieviest nacionāla mēroga digitālu risinājumu NILLTPF statistikas datu vākšanai un apkopošanai atbilstoši FATF standartiem. Efektivizēt esošos statistikas vākšanas procesus un iniciatīvas.</p>
<p>1.2. NILLTPF novēršanas sistēmas iestāžu prioritātes un darbība nav savstarpēji koordinēti, resursi netiek izmantoti efektīvi.</p> <p><i>Vidējs – iespējamība vidēji zema, apdraudējuma līmenis vidēji augsts</i></p>	<p>1.2.1. Pēc NRA 2023 publicēšanas izstrādāt Nacionālo NILLTPF novēršanas stratēģiju - augsta līmeņa nozares politikas dokumentu.</p> <p>1.2.2. Izstrādāt Nacionālo NILLTPF novēršanas pasākumu plānu 2024. – 2026. gadam. Nodrošināt savstarpēju secīgumu NRA, risku mazinošo pasākumu izstrādei un tam sekojošam NILLTPF novēršanas pasākuma plānam nākamajam periodam.</p>
<p>1.3. NILLTPF novēršanas sistēmas iestādes nav informētas vai dažādi interpretē NRA 2023 secinājumus un identificētos riskus.</p> <p><i>Vidējs – iespējamība vidēji zema, apdraudējuma līmenis vidēji augsts</i></p>	<p>1.3.1. Atbilstoši NRA 2023 secinājumiem organizēt izglītojošus pasākumus NILLTPF novēršanas sistēmas iestādēm par tām specifiskiem NILLTPF riskiem.</p>

⁷⁸⁰ FATF. FATF guidance, National Money Laundering and Terrorist Financing Risk Assessment, 22. lpp, 27. lpp. Pieejams: https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/content/images/National_ML_TF_Risk_Assessment.pdf

Risks	Risku mazinošu pasākumu priekšlikumi
<p>1.4. Sabiedrības izpratnes līmenis par NILLTPF un citiem finanšu noziegumiem ir nepietiekošs, atsevišķos jautājumos ir augsta ievainojamība un tolerance pret noziedzību.</p> <p><i>Vidējs – iespējamība vidēja, apdraudējuma līmenis vidējs.</i></p>	<p>1.4.1. Veicināt izpratni sabiedrībā par NILLTPF novēršanas nepieciešamību un nozīmi, kā arī sabiedrības spēju atpazīt NILLTPF un citus finanšu noziegumus.</p>
<p>1.5. NILLTPF novēršanas sistēmas iestādes nav informētas par jauniem NILLTPF riskiem, kas izriet no inovatīvu, jaunu tehnoloģiju ieviešanas, kā arī ārēju nacionāla vai starptautiska līmeņa faktoru ietekmes uz NILLTPF novēršanas jomu. Novēršanas darbības ir novēlotas.</p> <p><i>Vidējs – iespējamība vidēji zema, apdraudējuma līmenis vidējs.</i></p>	<p>1.5.1. Turpināt regulāri izstrādāt jauno tehnoloģiju (t. sk. potenciālo draudu (<i>emerging threats</i>)) un ar tām saistīto NILLTPF risku novērtējumu.</p> <p>1.5.2. Pēc nepieciešamības izstrādāt stratēģiskās analīzes pētījumu attiecībā uz nacionāla vai starptautiska līmeņa notikuma ietekmi uz NILLTPF novēršanas jomu.</p>
<p>1.6. Netiek veikts riskam atbilstošs NILLTPF risku novērtējums attiecībā uz ieguldījumu TUA iegūšanai atbilstoši Imigrācijas likuma 23. panta pirmās daļas 28.-31. punktam.</p> <p><i>Vidējs – iespējamība augsta, apdraudējuma līmenis vidēji zems.</i></p>	<p>1.6.1. Veikt izvērtējumu par iespēju stiprināt kontroli personām, kuras pieprasa TUA Latvijā, pamatojoties uz ieguldījumu kapitālsabiedrībā, NĪ, kredītiestādē vai valsts vērtspapīros.</p>

2. rīcības virziens - starptautiskā sadarbība

Risks	Risku mazinošu pasākumu priekšlikumi
<p>2.1. Daļa no TAI izmeklētājiem neizmanto pieejamos starptautiskās sadarbības kanālus vai izmanto tos neefektīvi.</p> <p><i>Vidēji augsts – iespējamība vidēji augsta, apdraudējuma līmenis vidēji augsts</i></p>	<p>2.1.1. Izvērtēt nepieciešamību izstrādāt visaptverošas vadlīnijas (vai papildināt kādu no esošajiem vadlīniju dokumentiem) par pieejamajiem starptautiskās sadarbības kanāliem un to izmantošanas specifiku.</p> <p>2.1.2. Izvērtēt iespējas informācijas ieguvei un tās tālākās izmantošanas iespējām no krimināltiesiskās starptautiskās sadarbības atšķirīgā veidā, atbilstoši FATF 40. rekomendācijas nosacījumiem.</p>
<p>2.2. Nenotiek pietiekoši aktīva starptautiskā sadarbība ar valstīm, kuru finanšu un nefinanšu sektora pakalpojumus plaši izmanto Latvijas fiziskās un juridiskās personas.</p> <p><i>Vidēji augsts – iespējamība vidēja, apdraudējuma līmenis vidēji augsts</i></p>	<p>2.2.1. Turpināt un veicināt UKI starptautisko sadarbību gan Baltijas, gan ES līmenī (t.sk. pieredzes, viedokļu un priekšlikumu apmaiņa darba grupās u.c. formātos).</p> <p>2.2.2. Turpināt attīstīt FID un TAI starptautisko sadarbību ar NILLTPF novēršanas sistēmas iestādēm ārvalstīs, t.sk. stratēģisku un taktisku projektu ietvaros, ar mērķi izzināt, izprast un izvērtēt iespējamus kopīgus pasākumus pret pārnacionāliem NILLTPF riskiem.</p>
<p>2.3. Starptautiskās sadarbības tiesiskais regulējums, kā arī starptautiskās sadarbības efektivitāte nav pilnībā atbilstoša starptautiskajiem standartiem.</p> <p><i>Vidēji zems – iespējamība zema, apdraudējuma līmenis vidējs</i></p>	<p>2.3.1. Veikt izvērtējumu par NILLTPF novēršanas jomas starptautiskās sadarbības efektivitāti atbilstoši FATF IO2 standartiem un FATF 37., 38. un 40. rekomendācijām, t. sk. izvērtēt tiesiskā regulējuma pietiekamību.</p> <p>2.3.2. Nodrošināt Starptautiskās krimināltiesiskās sadarbības lūgumu informācijas sistēmas atbilstību FATF 37. un 38. rekomendācijai.</p>

3. rīcības virziens – finanšu sektors

Risks	Risku mazinošu pasākumu priekšlikumi
<p>3.1. Finanšu sektora klienti savus līdzekļus pārceļ uz citu valstu finanšu iestādēm, NILLTPF novēršanas sistēma zaudē nozīmīgu informācijas apjomu.</p>	<p>3.1.1. Izvērtēt finanšu sektora riska mazināšanas politikas (de-risking) tendences visas NILLTPF novēršanas sistēmas līmenī. Izvērtēt nepieciešamību izstrādāt riska mazināšanas politikas (de-risking) stratēģiju.</p>

Risks	Risku mazinošu pasākumu priekšlikumi
<p>Augsts – iespējamība augsta, apdraudējuma līmenis vidēji augsts.</p>	<p>3.1.2. Izvērtēt nepieciešamību paplašināt pamatkonta tvērumu normatīvajā regulējumā un iespēju to attiecināt ne tikai uz fiziskām personām, bet arī juridiskām personām.</p>
<p>3.2. Kavēta VV pakalpojumu sniedzēju sektora attīstība, neregistrētu pakalpojumu sniegšanas izplatība un kavēta informācijas ieguve NILLTPF novēršanas sistēmas iestādēm.</p> <p><i>Vidēji augsts – iespējamība vidēji augsta, apdraudējuma līmenis vidēji augsts</i></p>	<p>3.2.1. Turpināt darbu pie licencēšanas mehānisma ieviešanas VV pakalpojumu sniedzēju sektorā.</p> <p>3.2.2. Izvērtēt reģistrācijas mehānisma ieviešanu ārvalstīs reģistrēto virtuālo valūtu pakalpojumu sniedzēju darbībai Latvijā.</p>
<p>3.3. Noziedznieki izmanto identifikācijas sistēmas un upuru vājās vietas, lai uzdotos par citu personu, īstenotu krāpšanu un NILL.</p> <p><i>Vidēji augsts – iespējamība vidēji augsta, apdraudējuma līmenis vidēji augsts.</i></p>	<p>3.3.1. Izvērtēt iespēju caur Nederīgo dokumentu reģistru nodrošināt Novēršanas likuma subjektiem risinājumu, kas ļauj ar fotoattēla starpniecību pārliecināties par personas identitāti.</p> <p>3.3.2. Pēc nepieciešamības UKI apkopot un analizēt datus par biežāk izmantotajām klientu identifikācijas metodēm uzraudzītajos sektoros un noziedznieku paņēmieniem attiecīgo metožu kompromitēšanai, tādējādi pielāgojot uzraudzības procesā sniedzamos ieteikumus un norādījumus.</p> <p>3.3.3. Latvijas Valsts radio un televīzijas centram apkopot, analizēt un komunicēt galvenās tipoloģijas, kā tā uzturētie rīki var tikt kompromitēti, tostarp personu pašu rīcības dēļ.</p> <p>3.3.4. Novēršanas likuma subjektiem veicināt identifikācijas sistēmas attīstību, augstāka riska gadījumos izmantot dažādu identifikācijas metožu kopumu, tostarp izmantot daudzfaktoru identifikāciju, kas ietver gan citus saziņas kanālus, gan citas papildu regulētās identifikācijas metodes. Mazināt viltotas identitātes izmantošanu, turpinot pasākumus arī pēc darījumu attiecību uzsākšanas.</p> <p>3.3.5. Novēršanas likuma subjektiem, kas identifikācijai izmanto pašportreta un personu apliecinoša dokumenta fotoattēla salīdzināšanu, veicināt izmantoto tehnoloģisko risinājumu efektivitāti, ņemot vērā aktuālās prettiesisko darbību pastrādāšanas tendences.</p>
<p>3.4. Novēršanas likuma subjekts, veicot Novēršanas likumā noteiktos pienākumus, neapzināti brīdina noziedznieku par uzsākto pārbaudi.</p> <p><i>Vidējs – iespējamība vidēji zema, apdraudējuma līmenis vidēji augsts</i></p>	<p>3.4.1. Turpināt veicināt SKG mehānisma izmantošanu prioritārās lietās, t.sk. vēl pirms ziņojumu par aizdomīgu darījumu iesniegšanas un ar to saistītajām NILLTPF novēršanas darbībām.</p> <p>3.4.2. FM un UKI izvērtēt nepieciešamību veikt izmaiņas normatīvajā regulējumā, lai veicinātu Novēršanas likuma subjektu iespējas piemērot riskos balstītu pieeju.</p>

4. rīcības virziens – nefinanšu sektors

Risks	Risku mazinošu pasākumu priekšlikumi
<p>4.1. NILLTPF novēršanas sistēmai nav pietiekošas pārredzamības attiecībā uz aizdomīgiem darījumiem NĪ jomā.</p> <p><i>Vidēji augsts – iespējamība vidēji augsta, apdraudējuma līmenis vidēji augsts</i></p>	<p>4.1.1. Veikt izvērtējumu par iespēju nodrošināt Novēršanas likuma subjekta iesaisti visos iekšzemes NĪ darījumos.</p> <p>4.1.2. Izvērtēt iespēju attīstīt NILLTPF novēršanas sistēmas sadarbību ar Zemesgrāmatu.</p> <p>4.1.3. Veikt mērķētus, izglītojošus pasākumus par NĪ aktuālajiem riskiem atbilstošajiem Novēršanas likuma subjektu sektoriem, kā arī, iespējams, tiesnešiem un tiesu darbiniekiem, kuri izskata zemesgrāmatu lietas.</p>
<p>4.2. Atsevišķos sektoros UKI nav pieejami pietiekoši efektīvi mehānismi sektora darbības uzsākšanas un tālākās darbības kontrolei.</p>	<p>4.2.1. Izstrādāt pētījumu par NRA 2023 pārskata periodā ieviesto licencēšanas mehānisma ietekmi uz atbilstošu nefinanšu sektoru NILLTPF novēršanas rezultātiem.</p> <p>4.2.2. Izvērtēt licencēšanas mehānisma ieviešanu sektoros, kur tas neeksistē un būtu piemērojams (piemēram, TCSP,</p>

Risks	Risku mazinošu pasākumu priekšlikumi
<p><i>Vidēji augsts – iespējamība vidēji augsta, apdraudējuma līmenis vidējs</i></p> <p>4.3. Klienta izpētei nepieciešamās informācijas iegūšana ir sarežģīta un laikietilpīga. Novēršanas likuma subjektu NILLTPF novēršana nav efektīva.</p> <p><i>Vidēji augsts – iespējamība vidēji augsta, apdraudējuma līmenis vidējs</i></p>	<p>nodokļu konsultanti, neatkarīgi juridisko pakalpojumu sniedzēji, kultūras priekšmetu aprites sektorā).</p> <p>4.3.1. Turpināt pasākumus attiecībā uz kopējas nacionāla līmeņa informācijas sistēmas izveidi vai valsts informācijas sistēmu savienotāja pilnveidi, lai nepieciešamā informācija būtu iegūstama vienkopus, izmantojot vienotos risinājumus. Prioritāri nodrošināt Novēršanas likumā noteikto valsts informācijas sistēmu informācijas pieejamību vienuviet.</p> <p>4.3.2. Veicināt atvērto kopīgo klientu izpētes rīku izveidi, tādējādi atbalstot risinājumus Novēršanas likumā noteikto valsts informācijas sistēmu informācijas pieejamībai vienuviet arī gadījumos, kuros Novēršanas likuma subjekta darbībai datu saslēguma veidošana ir pārmērīgs slogs.</p> <p>4.3.3. Turpināt pasākumus, kas vienādotu Novēršanas likuma 5.¹ panta otrās daļas un 41. panta otrās daļas maksas nosacījumus informācijas pieejamības nodrošināšanai Novēršanas likuma subjektiem no Latvijas Republikas informācijas sistēmām Novēršanas likuma prasību izpildei, t.sk. izvērtējot iespēju informāciju nodrošināt bez maksas.</p> <p>4.3.4. Veicināt praksi, ka publiski pieejamu, uzticamu un neatkarīgu avotu izmantošana ir noteikta Novēršanas likuma subjektu politikās un procedūrās, precizējot, kādus avotus iestāde uzskata par uzticamiem.</p> <p>4.3.5. Nodrošināt vienuviet pieejamu informāciju visiem Novēršanas likuma subjektiem par informācijas saņemšanas iespējām un informācijas saturu no Novēršanas likumā noteiktajām valsts informācijas sistēmām. Veicināt Novēršanas likuma subjektu izpratni par pieejamās informācijas izmantojamību NILLTPF novēršanā.</p>
<p>4.4. Atsevišķos sektoros Novēršanas likuma subjekti nespēj identificēt un ziņot par aizdomīgiem darījumiem, ziņošana par atsevišķām prioritārām NILL riska profila jomām ir neatbilstoša riskam.</p> <p><i>Vidējs – iespējamība vidēja, apdraudējuma līmenis vidējs</i></p>	<p>4.4.1. Stiprināt sodu politikas konsekvenci nefinanšu sektorā, nodrošinot atturošus un samērīgus sodus par Novēršanas likuma pārkāpumiem.</p> <p>4.4.2. Turpināt īstenot izglītojošus pasākumus ar mērķi celt Novēršanas likuma subjekta kompetenci un zināšanas par NILLTPF un sankciju pārkāpšanas riskiem un to pārvaldīšanu.</p> <p>4.4.3. Veicināt IKS un iestāžu līmeņa risku novērtējumu attīstību, t.sk. spēju identificēt un ziņot par aizdomīgiem darījumiem.</p> <p>4.4.4. Īstenot pasākumus ar mērķi celt Novēršanas likuma subjektu izpratni par ziņošanu par aizdomīgiem darījumiem caur ziņošanas sistēmu goAML, t.sk. ziņošanu Valsts ieņēmumu dienestam atbilstoši likumā "Par nodokļiem un nodevām" noteiktajam. Izvērtēt nepieciešamību precizēt likumā "Par nodokļiem un nodevām" ietverto regulējumu attiecībā uz ziņošanu par aizdomīgiem darījumiem nodokļu jomā.</p>
<p>4.5. Novēršanas likuma subjekti nav informēti par nacionāla līmeņa, kā arī savam sektoram specifiskiem NILLTPF riskiem.</p> <p><i>Vidējs – iespējamība vidēji zema, apdraudējuma līmenis vidējs.</i></p>	<p>4.5.1. Atbilstoši NRA 2023 identificētajiem riskiem un paaugstināta riska sektoriem un pakalpojumiem, nodrošināt sistēmisku Novēršanas likuma subjektu informēšanu par aktuālajiem NILLTPF riskiem.</p>
<p>4.6. Starp UKI eksistē dažāda izpratne par aktuālajiem NILLTPF riskiem, nav</p>	<p>4.6.1. Izvērtēt nefinanšu sektora uzraudzības un/vai uzraudzības prakses konsolidēšanu.⁷⁸¹</p>

⁷⁸¹ Attiecībā uz uzraudzības konsolidēšanu uzraudzības un kontroles institūcijas pauž dažādus viedokļus. LZAP norāda, ka iebilst pret uzraudzības un kontroles institūcijas maiņu zvērīnātu advokātu sektorā ņemot vērā sektora specifiku un Latvijas Republikas Satversmes 92.pantā nostiprinātās ikvienas personas tiesības uz advokātu.

Risks	Risku mazinošu pasākumu priekšlikumi
<p>vienotas pieejas Novēršanas likuma subjektu uzraudzībā.</p> <p><i>Vidējs – iespējamība vidēji augsta, apdraudējuma līmenis vidēji zems</i></p>	<p>4.6.2. Turpināt nodrošināt informācijas apmaiņu, savstarpējo koordināciju un sadarbību UKI starpā.</p> <p>4.6.3. Turpināt sadarbību ar FID un stiprināt zināšanas par NILLTPF novēršanā, izmantojot SKG platformu, FID mācību platformu un izstrādātos pētījumus.</p> <p>4.6.4. Kāpināt UKI izpratni, kā arī tehnoloģiskās iespējas, lai atbilstoši strādātu ar NILLTPF riskiem, t. sk. saistībā ar jaunajām tehnoloģijām un to pakalpojumu sniedzējiem.</p>
<p>4.7. NILLTPF novēršanas prasības pret Novēršanas likuma subjektiem nav pielāgotas to sniegto pakalpojumu specifikai.</p> <p><i>Vidējs – iespējamība vidēja, apdraudējuma līmenis vidēji zems</i></p>	<p>4.7.1. Izvērtēt normatīvo aktu (Novēršanas likuma) grozījumus, kas nefinanšu sektoram paredzētu atšķirīgas prasības NILLTPF novēršanā, ņemot vērā finanšu un nefinanšu sektoru atšķirības.</p> <p>4.7.2. UKI izvērtēt nepieciešamību izstrādāt vadlīnijas riskos balstītai pieejai attiecībā uz klientu izpēti.</p>

5. rīcības virziens - juridiskās personas un veidojumi

Risks	Risku mazinošu pasākumu priekšlikumi
<p>5.1. Ziņošanas process attiecībā uz PLG neatbilstību patērē ievērojamu administratīvo resursu un ne vienmēr ir efektīvs.</p> <p><i>Vidējs – iespējamība vidēji augsta, apdraudējuma līmenis vidēji zems</i></p>	<p>5.1.1. Izvērtēt iespēju nodrošināt ziņojumu iesniegšanas plūsmas maiņu, iesaistot FID ziņojumu par PLG neatbilstību izvērtēšanā pirms informācijas nodošanas VP.</p> <p>5.1.2. Ņemot vērā, iespējams, nepatiesi sniegtas informācijas par PLG saistību ar NILLTPF riskiem, izvērtēt iespēju to noteikt kā kriminālnoziedzumu tikai gadījumos, kuros konstatēta saistība vai nolūks veikt NILLTPF, pārējos gadījumos izvērtējot iespēju noteikt administratīvo atbildību.</p> <p>5.1.3. Izvērtēt iespēju piešķirt UR papildu kompetenci ziņošanas procesā - saņemot ziņojumu, veikt tā pirmsizpēti, komunicēt ar ziņojuma iesniedzēju un nepieciešamības gadījumā ar pašu juridisko personu, tādējādi novēršot tādu ziņojumu nodošanu VP, kas radušies atšķirīgas interpretācijas vai kavējumu iesniegt informāciju rezultātā.</p> <p>5.1.4. Nodrošināt paziņojumu un reģistrēto brīdinājumu iespējami ātru apstrādi UR. Gadījumos, ja zudis brīdinājuma reģistrācijas pamats, savlaicīgi to dzēst.</p> <p>5.1.5. Izvērtēt iespēju aktīvāk atbilstošas un aktuālas PLG informācijas nodrošināšanā iesaistīt TCSP.</p>
<p>5.2. Novēršanas likuma subjektiem ir apgrūtināta NVO NILLTPF risku pārvaldība.</p> <p><i>Vidējs – iespējamība vidēja, apdraudējuma līmenis vidēji zems</i></p>	<p>5.2.1. Turpināt pārskatīt un pilnveidot NVO darbības jomas klasifikatoru.</p> <p>5.2.2. Nodrošināt visu NVO obligātu darbības jomas reģistrāciju, izvairoties no iespējas norādīt darbības jomu "Citur neklasificēta biedrība vai nodibinājums".</p>

6. rīcības virziens - finanšu izlūkošana

Risks	Risku mazinošu pasākumu priekšlikumi
<p>6.1. FID un TAI nav pieejami maksimāli kvalitatīvi un pilnīgi finanšu izlūkošanai nepieciešamie dati.</p> <p><i>Vidēji augsts – iespējamība vidēji augsta, apdraudējuma līmenis vidējs</i></p>	<p>6.1.1. Turpināt sniegt Novēršanas likuma subjektiem atgriezenisko saiti par ziņojumu kvalitāti.</p> <p>6.1.2. Veicināt skaita un kvalitātes pieaugumu ziņojumiem ar aizdomām par nacionālo predikatīvo noziedzīgo nodarījumu NILL.</p> <p>6.1.3. Veicināt kvalitātes pieaugumu ziņojumiem no nefinanšu sektora subjektiem.</p> <p>6.1.4. Pārskatīt MK noteikumus attiecībā uz gadījumiem, kad jāsniedz sliekšņa deklarācijas.</p>
<p>6.2. FID un TAI ir ierobežotas iespējas veikt proaktīvu finanšu analīzi, lai atklātu NILL un citus finanšu</p>	<p>6.2.1. Stiprināt FID un TAI kapacitāti un kompetenci taktiskās analīzes virzienā.</p>

Risks	Risku mazinošu pasākumu priekšlikumi
<p>noziedzumus. FID un TAI rīcība NILLTPF apkarošanā ir tieši atkarīga no Novēršanas likuma subjektu un citu ziņotāju sniegtās informācijas.</p> <p><i>Vidēji augsts – iespējamība vidēji augsta, apdraudējuma līmenis vidējs</i></p>	<p>6.2.2. Izvērtēt iespēju paplašināt FID un TAI tiesības iegūt datus no Kontu reģistra pirms kriminālprocesa uzsākšanas un pirms operatīvās uzskaites lietas uzsākšanas. Izvērtējumu veikt saskaņā ar priekšlikumu Direktīvu 2019/1153 attiecībā uz kompetento iestāžu piekļuvi centralizētiem bankas kontu reģistriem, izmantojot vienoto piekļuves punktu.</p> <p>6.2.3. Izvērtēt iespēju attīstīt Kontu reģistra funkcionalitāti, paplašinot TAI, FID un nodokļu administrācijas iespējas reģistru izmantot taktiskās analīzes vajadzībām (veikt masveida datu apstrādi). Izvērtēt funkcionalitātes paplašināšanai nepieciešamo finansējumu.</p> <p>6.2.4. Izvērtēt iespējas TAI un FID nodrošināt liela apmēra datu pieejamību no valsts informācijas reģistriem taktiskās analīzes vajadzībām. Izvērtējumu veikt kontekstā ar esošajām TAI, FID un valsts pārvaldes kopīgajām iniciatīvām datu saplūdes jautājumos.</p>

7. rīcības virziens - noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas izmeklēšana un kriminālvajāšana

Risks	Risku mazinošu pasākumu priekšlikumi
<p>7.1. TAI ir nepietiekoši resursi efektīvai NILL apkarošanai, t.sk. attiecībā uz būtiskākos draudus radošo predikatīvo noziedzīgo nodarījumu NILL.</p> <p><i>Augsts – iespējamība augsta, apdraudējuma līmenis augsts.</i></p>	<p>7.1.1. Izvērtēt prioritāros virzienus VID NMPP cilvēkresursu kapacitātes stiprināšanai. Izvērtējumu veikt kopskatā ar VK revīzijas ziņojumos secināto,⁷⁸² kā arī ņemot vērā sankciju pārkāpšanas kriminālprocesa skaita pieauguma ietekmi uz NILL izmeklēšanām. Stiprināt VID NMPP kapacitāti.</p> <p>7.1.2. Stiprināt VP analītisko kapacitāti un attīstīt finanšu izmeklēšanas prasmes. Izvērtēt veicamos pasākumus, lai kāpinātu darbinieku skaitu, t. sk. attiecībā uz izmeklētājiem, kas strādā ar NILL lietām un paralēlajām finanšu izmeklēšanām.</p> <p>7.1.3. Izvērtēt nepieciešamību TAI specializēt padziļināti apmācītus, augstāk atalgotus izmeklētājus īpaši sarežģītu NILL un citu finanšu noziedzumu izmeklēšanā.</p> <p>7.1.4. Kāpināt izmeklēšanas iestāžu tehnoloģisko nodrošinājumu un prasmes to pielietot.</p> <p>7.1.5. Efektīvākai robežkontrolei stiprināt kinoloģijas dienestu, kā arī turpināt muitas punktu modernizēšanu, t.sk. uz jūras robežas, nodrošinot konteineru skenēšanas ierīces.</p> <p>7.1.6. Turpināt izmantot FID operacionālo centru kā atbalsta funkciju prioritāros NILL kriminālprocesos.</p>
<p>7.2. Pēc finanšu sektora <i>kapitālā remonta</i> vietējie noziedznieki NILL darbības aizvien biežāk veic ārvalstīs. Ir apgrūtināta TAI piekļuve informācijai par NILL izmantotajām jurisdikcijām un kontiem.</p> <p><i>Vidēji augsts – iespējamība vidēji augsta, apdraudējuma līmenis vidēji augsts</i></p>	<p>7.2.1. Veikt stratēģiskās analīzes pētījumu, apkopojot FID un TAI rīcībā esošo informāciju, kā arī publiski pieejamo informāciju, ar mērķi identificēt paaugstināta riska jurisdikcijas, kurās vietējie noziedznieki varētu veikt NILL un aktīvu glabāšanu.</p> <p>7.2.2. Atbilstoši pētījuma secinājumiem uzlabot sadarbību ar minētajām valstīm, attīstīt finanšu izlūkošanas un analīzes pasākumus.</p>
<p>7.3. Pēc finanšu sektora <i>kapitālā remonta</i> darbību turpina profesionāla NILL pakalpojuma sniedzēji, bieži pakalpojumu sniegšanai izmanto ārvalstīs reģistrētas juridiskas personas un ārvalstu finanšu pakalpojumus.</p>	<p>7.3.1. Prioritizēt tādu NILL lietu izmeklēšanu, kurā ir iesaistīti profesionāla NILL pakalpojuma sniedzēji, t. sk. juridiskas personas.</p> <p>7.3.2. Veicināt FID un TAI sadarbību ar UKI gadījumos, kur iespējama profesionāla NILL pakalpojuma sniedzējs ir Novēršanas likuma subjekts.</p>

⁷⁸² VK, Vai pastāv iespēja samazināt izmeklēšanas iestāžu skaitu un pārskatīt kompetenču sadalījumu starp tām? Pieejams: <https://www.lrvk.gov.lv/lv/revizijas/revizijas/noslegtas-revizijas/vai-pastav-iespeja-samazinat-izmeklesanas-iestazu-skaitu-un-parskatit-kompetencu-sadalijumu-starp-tam>.

VK, Noziedzīgu nodarījumu ekonomikas un finanšu jomā izmeklēšanas un iztiesāšanas efektivitāte. Pieejams: <https://www.lrvk.gov.lv/lv/revizijas/revizijas/noslegtas-revizijas/noziedzigu-nodarijumu-ekonomikas-un-finansu-joma-izmeklesanas-un-iztiesasanas-efektivitate>.

<p>Vidēji augsts – iespējamība vidēja, apdraudējuma līmenis vidēji augsts</p>	
<p>7.4. Latvijas iedzīvotāji ir ievainojami pret ONG, kuras veic krāpšanu digitālā vidē, t.sk. iedzīvotāji bieži zaudē piekļuvi saviem maksāšanas līdzekļiem un tiek izmantoti NILL.</p> <p><i>Vidēji augsts – iespējamība vidēji augsta, apdraudējuma līmenis vidējs</i></p>	<p>7.4.1. Turpināt publiskās kampaņas ar mērķi novērst krāpšanu gadījumus un izglītēt sabiedrības grupas, kuras visbiežāk kļūst par krāpnieku upuriem.</p> <p>7.4.2. Veicināt Cert.lv izstrādātā risinājuma “DNS uguns mūris” plašāku lietošanu Latvijas iedzīvotāju vidū.</p> <p>7.4.3. Izvērtēt iespējamus pasākumus interneta pakalpojumu sniedzēju un telefonoperatoru iesaistei krāpšanas riska mazināšanai digitālajā vidē.</p> <p>7.4.4. Turpināt attīstīt dažādu NILLTPF novēršanas sistēmas iestāžu sadarbību ar sociālajiem tīkliem ar mērķi mazināt krāpnieciska satura pieejamību.</p>
<p>7.5. VID muitas pārvaldes amatpersonām nav piekļuves Pasažieru datu reģistram, kas neļauj pilnvērtīgi veikt muitas kontroli.</p> <p><i>Vidējs – ievainojamība vidēja, apdraudējuma līmenis vidējs</i></p>	<p>7.5.1. Turpināt izvērtēt iespēju VID amatpersonām nodrošināt piekļuvi Pasažieru datu reģistram gan attiecībā uz aktuālajiem datiem, gan iepriekšējiem pasažieru datiem muitas kontroles veikšanai.</p>
<p>7.6. Kriminālprocesi par narkotisko vielu pārvešanu un sūtīšanu pār robežu nelielā (<1 g) daudzumā patērē ievērojamu VID NMPP resursu daļu.</p> <p><i>Vidējs – iespējamība vidēji augsta, apdraudējuma līmenis vidēji zems</i></p>	<p>7.6.1. Izvērtēt iespējas vienkāršot izmeklēšanu lietās par narkotisko vielu pārvešanu vai sūtīšanu pār robežu nelielā daudzumā.</p>
<p>7.7. Normatīvais regulējums attiecībā uz precēm un vielām, kuru aprite ir aizliegta vai speciāli reglamentēta, nav atbilstošs attiecībā uz preču grupām, kuras tirgū nonākušas nesen.</p> <p><i>Vidējs – iespējamība vidēja, apdraudējuma līmenis vidēji zems</i></p>	<p>7.7.1. Normatīvajā regulējumā paredzēt atbildību par elektronisko cigarešu šķidrumu nelegālu apriti.</p> <p>7.7.2. Nepieciešams papildināt normatīvā regulējuma tvērumu attiecībā uz tādiem produktiem kā nikotīna spilventiņi, nikotīna šķidrumi u.tml., nosakot konkrētu šo tabakas izstrādājumu vai aizstājējproduktu piederību.</p> <p>7.7.3. Nepieciešams apzināt jaunākās narkotiskās un psihotropās vielas, prekursorus un papildināt “Narkotisko un psihotropo vielu un zāļu, kā arī prekursoru likumīgās aprites likuma” 2. pielikumu.</p>
<p>7.8. Tiesiskais regulējums neparedz visām finanšu iestādēm vienotu pienākumu sniegt to rīcībā esošās neizpaužamās ziņas TAI.</p> <p><i>Vidēji zems – iespējamība vidēji zema, apdraudējuma līmenis vidēji zems</i></p>	<p>7.8.1. Izvērtēt nepieciešamās normatīvā regulējuma izmaiņas, lai paredzētu vienotu kārtību kā visas finanšu sektora institūcijas sniegt to rīcībā esošās neizpaužamās ziņas TAI.</p>

8. rīcības virziens – konfiskācija

Risks	Risku mazinošu pasākumu priekšlikumi
<p>8.1. TAI, prokuratūra un tiesa nenodrošina sistemātisku noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskācijas pasākumu piemērošanu. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskācija vairumā gadījumu tiek veikta Kriminālprocesa likuma 59. nodaļas kārtībā, konfiskācija ar notiesājošu spriedumu tiek veikta reti.</p> <p><i>Vidēji augsta – iespējamība vidēji augsta, apdraudējuma līmenis vidēji augsts</i></p>	<p>8.1.1. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskācijas kā prioritātes iekļaušana NILLTPF novēršanas politikas plānošanas dokumentos (Nacionālajā NILLTPF novēršanas stratēģijā un pasākumu plānā).</p> <p>8.1.2. Turpināt stiprināt TAI kapacitāti attiecībā uz paralēlo finanšu izmeklēšanu.</p>
<p>8.2. Noziedzīgi iegūtas skaidras naudas kontroles un konfiskācijas process uz Latvijas iekšējām un ārējām robežām ne vienmēr ir efektīvs.</p> <p><i>Vidēji augsta – iespējamība vidēji augsta, apdraudējuma līmenis vidēji augsts</i></p>	<p>8.2.1. Turpināt stiprināt un efektīvizēt skaidras naudas pārvietošanas kontroli un VID Muitas pārvaldes un VID NMPP kapacitāti uz Latvijas iekšējām un ārējām robežām (saskaņoti ar sankciju kontroli).</p>

9. rīcības virziens – terorisma finansēšanas izmeklēšana un kriminālvajāšana

Risks	Risku mazinošu pasākumu priekšlikumi
<p>9.1. Izmeklētājiem ir neliela vai nav praktiskas pieredzes ar TF saistītu noziegumu izmeklēšanā.</p> <p><i>Vidējs – iespējamība vidēji augsta, apdraudējuma līmenis zems</i></p>	<p>9.1.1. Turpināt paaugstināt izmeklēšanas iestāžu darbinieku kvalifikāciju ar TF saistītu noziegumu izmeklēšanā.</p> <p>9.1.2. Turpināt veicināt un stiprināt starptautisko sadarbību TF izmeklēšanas un kriminālvajāšanas jomā.</p> <p>9.1.3. Turpināt veicināt un stiprināt starpinstitūciju sadarbību un informācijas apmaiņu TF izmeklēšanas un kriminālvajāšanas jomā.</p>
<p>9.2. Latvijas normatīvais regulējums un tā piemērošana TF novēršanā un apkarošanā nav pilnībā atbilstošs starptautiskajai labajai praksei.</p> <p><i>Vidēji zems – iespējamība vidēja, apdraudējuma līmenis zems</i></p>	<p>9.2.1. Izvērtēt un ieviest ANO Drošības padomes Pretterorisma komitejas izpilddirektorāta novērtējumā izteiktās rekomendācijas.</p>
<p>9.3. NVO sektors var tikt izmantots TF, nav noteikta viena iestāde, kas ikdienā veiktu TF risku pārraudzību NVO sektorā.</p> <p><i>Vidēji zems – iespējamība zema, apdraudējuma līmenis vidējs</i></p>	<p>9.3.1. Izvērtēt nepieciešamību noteikt iestādi, kas pārraudzīs NVO sektora atbilstību FATF 8. rekomendācijas prasībām, tostarp ievērojot riskos balstītu pieeju.</p>

10. rīcības virziens – terorisma finansēšanas preventīvie pasākumi un finanšu sankcijas

Risks	Risku mazinošu pasākumu priekšlikumi
<p>10.1. Novēršanas likuma subjekti un NVO nav informēti par attiecīgajiem sektoriem atbilstošajiem TF riskiem.</p> <p><i>Vidēji zems – iespējamība vidēji zema, apdraudējuma līmenis zems</i></p>	<p>10.1.1. Aktualizēt TF/PF novēršanas vadlīnijas.</p> <p>10.1.2. Novēršanas likuma subjektu un NVO izpratnes un kompetences celšana par TF novēršanu.</p>
<p>10.2. Novēršanas likuma subjekti nav pietiekoši informēti par konkrētu finanšu produktu un pakalpojumu TF risku.</p> <p><i>Vidēji zems – iespējamība zema, apdraudējuma līmenis vidēji zems</i></p>	<p>10.2.1. Mērķētas mācības Novēršanas likuma subjektiem par NRA 2023 ietvaros apkopotajiem produktu un pakalpojumu TF riskiem.</p>

11. rīcības virziens - proliferācijas finansēšanas finanšu sankcijas

Risks	Risku mazinošu pasākumu priekšlikumi
<p>11.1. Izmeklētājiem ir neliela vai nav praktiskas pieredzes ar PF saistītu noziegumu izmeklēšanā.</p> <p><i>Vidējs – iespējamība vidēji augsta, apdraudējuma līmenis zems</i></p>	<p>11.1.1. Turpināt paaugstināt izmeklēšanas iestāžu darbinieku kvalifikāciju ar PF saistītu noziegumu izmeklēšanā.</p>
<p>11.2. NILLTPF novēršanas sistēmas iestādes nav pilnībā informētas par aktuālajiem PF finanšu sankciju pārkāpšanas riskiem.</p>	<p>11.2.1. Aktualizēt TF/PF novēršanas vadlīnijas.</p> <p>11.2.2. Veikt izglītošanas pasākumus ar mērķi celt Novēršanas likuma subjektu izpratni un kompetenci par PF finanšu sankciju pārkāpšanas novēršanu.</p>

12. virziens – starptautiskās un nacionālās sankcijas

Risks	Risku mazinošu pasākumu priekšlikumi
<p>12.1. Sankciju joma nacionālā un pārnacionālā līmenī ir sadrumstalota, sankciju atbilstības sistēma nav efektīva.</p>	<p>12.1.1. Izveidot nacionālu, centralizētu iestādi sankciju izpildes jautājumos.</p>

<p>Augsts – iespējamība augsta, apdraudējuma līmenis augsts.</p>	<p>12.1.2. Aicināt virzīties ES līmenī uz sankciju atbilstības sistēmas harmonizēšanu un centralizēšanu, ar mērķi veicināt vienotu pieeju dalībvalstu līmenī, celt sankciju efektivitāti.</p>
<p>12.2. Sektorālo sankciju kriminālprocesu skaits ir ievērojams, prasa nozīmīgu VID Muitas pārvaldes un VID NMPP resursu. <i>Vidēji augsts – iespējamība vidēji augsta, apdraudējuma līmenis vidēji augsts</i></p>	<p>12.2.1. Izvērtēt iespēju celt VID Muitas pārvaldes un VID NMPP resursu sektorālo sankciju kontrolei un izmeklēšanai.</p>
<p>12.3. Personu, kuras nav Sankciju likuma speciālie subjekti, bet kurām piemīt paaugstināti sankciju pārkāpšanas un apiešanas riski, izpratne par veicamajiem pasākumiem riska pārvaldībai ir nepietiekoša. <i>Vidēji augsts – iespējamība vidēji augsta, apdraudējuma līmenis vidēji augsts.</i></p>	<p>12.3.1. Izvērtēt iespējas pilnveidot iesaistīto institūciju un juridisko personu informētību un izpratni par tiem piemītošajiem sankciju pārkāpšanas un apiešanas riskiem. 12.3.2. Veikt uzņēmēju ar paaugstinātu sankciju pārkāpšanas un apiešanas risku, kas nav Sankciju likuma speciālie subjekti, informēšanu par sankciju atbilstības nodrošināšanai veicamajiem pasākumiem.</p>
<p>12.4. Novēršanas likuma subjektu pienākumi attiecībā uz ziņošanu FID un VDD par sankciju apiešanu un pārkāpšanu nav skaidri nodalīti. <i>Vidējs – iespējamība vidēja, apdraudējuma līmenis vidēji zems.</i></p>	<p>12.4.1. Veikt grozījumus Sankciju likumā, precizējot ziņošanas prasības attiecībā uz starptautisko un nacionālo sankciju apiešanu un pārkāpšanu.</p>

14. Pielikums Nr. 1. "Saīsinājumi un terminoloģija"

AIFP	Alternatīvo ieguldījumu fondu pārvaldnieki
AS	Akciju sabiedrība
ASV	Amerikas Savienotās Valstis
AM	Ārlietu ministrija
ARO	Valsts policijas sastāvā ietilpstošs līdzekļu atguves dienests
Dārgmetālu tirgotāji	Dārgmetālu, dārgakmeņu, to izstrādājumu tirdzniecības vai minēto darījumu starpniecības pakalpojumu sniedzēji
Direktīva 2015/849	Eiropas Parlamenta un Padomes 2015. gada 20. maija Direktīvas (ES) 2015/849 par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai, un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 684/2012 un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2005/60/EK un Komisijas Direktīvu 2006/70/EK
Direktīva 2019/1153	Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2019/1153 (2019. gada 20. jūnijs), ar ko paredz noteikumus, lai atvieglotu finanšu un citas informācijas izmantošanu noteiktu noziedzīgu nodarījumu novēršanai, atklāšanai, izmeklēšanai vai kriminālvajāšanai par tiem, un ar ko atceļ Padomes Lēmumu 2000/642/TI
Direktīva 2011/16/ES	Padomes Direktīva 2011/16/ES (2011. gada 15. februāris) par administratīvu sadarbību nodokļu jomā un ar ko atceļ Direktīvu 77/799/EEK
Direktīva 2018/843	Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2018/843 (2018. gada 30. maijs), ar ko groza Direktīvu (ES) 2015/849 par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai, un ar ko groza Direktīvas 2009/138/EK un 2013/36/ES.
Direktīvas 2014/92	Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2014/92/ES (2014. gada 23. jūlijs) par maksājumu kontu tarifu salīdzināmību, maksājumu kontu maiņu un piekļuvi maksājumu kontiem ar pamatfunkcijām
DZA	Dzīvības apdrošināšanas pakalpojumu sniedzēji
ECB	Eiropas centrālā banka
EEZ	Eiropas ekonomikas zona
EK	Eiropas Komisija
EM	Ekonomikas ministrija
ENI	Elektroniskās naudas iestādes
ES	Eiropas Savienība
FATF	Financial Action Task Force (Finanšu darījumu darba grupa)
FID	Finanšu izlūkošanas dienests
FKTK	Finanšu un kapitāla tirgus komisija
FM	Finanšu ministrija
FSAP	Finanšu sektora attīstības padome
GKrPP	Galvenās kriminālpolicijas pārvaldes Ekonomisko noziegumu apkarošanas pārvalde
goAML	Anti-Money-Laundering System
ĢP	Ģenerālprokuratūra
IAUI	Izložu un azartspēļu uzraudzības inspekcija
IBS	Ieguldījumu brokeru sabiedrība
IDB	Iekšējās drošības birojs
IeM	Iekšlietu ministrija
IeM Informācijas centra DWH	Iekšlietu ministrijas Informācijas centra Datu noliktavas sistēma
IeVP	Ieslodzījumu vietu pārvalde
IIN	Iedzīvotāju ienākuma nodoklis
IKP	Iekšzemes kopprodukts
IKS	Iekšējās kontroles sistēma
IPS	Ieguldījumu pārvaldes sabiedrība
IT	Informācijas tehnoloģijas
KKS	Kooperatīvās krājaizdevu sabiedrības
KNAB	Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs
Kreditēšanas pakalpojumu sniedzēji	Kreditēšanas, t.sk. finanšu līzings, pakalpojumu sniedzēji, ja pakalpojumu sniegšanai nav nepieciešama licencēšana

LZRA	Latvijas Zvērinātu revidentu asociācija
LZNP	Latvijas Zvērinātu notāru padome
LZAP	Latvijas Zvērinātu advokātu padome
MI	Maksājumu iestādes
MiCA	The Markets in Crypto-Assets (Kriptovalūtu tirgu aktīvu regula)
MK	Ministru kabinets
MKD	Maksātspējas kontroles dienests
Moneyval	Eiropas Padomes noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas ekspertu komiteja
NATO	North Atlantic Treaty Organization (Ziemeļatlantijas Līguma organizācija)
NILL	Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija
NILLTF	Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija un terorisma finansēšana
NILLTPF	Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšana
NĪ	Nekustamais īpašums
NKIM	Nacionālais kriminālizlūkošanas modelis
NKMP	Nacionālā kultūras mantojuma pārvalde
Novēršanas likums	Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums
NRA	National Risk Assessment (Nacionālais risku novērtējums)
NRA 2020	National Risk Assessment (Nacionālais risku novērtējums) par pārskata periodu 2017.–2019. gadu
NRA 2023	National Risk Assessment (Nacionālais risku novērtējums) par pārskata periodu 2020.–2022. gadu
NVA	Nodarbinātības valsts aģentūra
NVO	Nevalstiska organizācija
NVS	Neatkarīgo Valstu Sadraudzības valstis
OECD	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija
ONG	Organizēta noziedzīga grupa
OFAC	ASV Valsts kases departamenta Ārvalstu kapitāla kontroles birojs
OpCen	Operacionālais centrs
Pasākumu plāns (2017.-2019. gadam)	Pasākumu plāns noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanai laikposmam no 2017. līdz 2019. gadam
Pasākumu plāns (2020.-2022. gadam)	Pasākumu plāns noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanai laikposmam no 2020. līdz 2022. gadam
Pasākumu plāns (2023.-2025. gadam)	Pasākumu plāns noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanai laikposmam no 2023. līdz 2025. gadam
Pārskata periods	2020.–2022. gads
NRA 2020 pārskata periods	2017.–2019. gads
PB	Pasaules banka
PF	Proliferācijas finansēšana
PLG	Patiesais labuma guvējs
Pieklūstamības direktīva	Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2019/882 (2019. gada 17. aprīlis) par produktu un pakalpojumu pieklūstamības prasībām.
PMLP	Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde
PNP	Politiski nozīmīga persona
PNS	Pasta norēķinu sistēma
PPF	Privātie pensiju fondi
PTAC	Patērētāju tiesību aizsardzības centrs
PVN	Pievienotās vērtības nodoklis
PPS	Trust and Company Service Providers (Juridiska veidojuma vai juridiskās personas dibināšanas un darbības nodrošināšanas pakalpojumu sniedzēji), juridisko pakalpojumu sniedzēji, zvērināti advokāti, ārvalsts pakalpojuma grāmatveži, nodokļu konsultanti, finansiāla rakstura konsultāciju pakalpojuma sniedzēji, zvērināti notāri, zvērināti revidenti.
Regula 833/2014	Padomes Regula (ES) Nr. 833/2014 (2014. gada 31. jūlijs), par ierobežojošiem pasākumiem saistībā ar Krievijas darbībām, kas destabilizē situāciju Ukrainā

Regula 269/2014	Padomes Regula (ES) Nr. 269/2014 (2014. gada 17. marts) par ierobežojošiem pasākumiem attiecībā uz darbībām, ar ko tiek grauta vai apdraudēta Ukrainas teritoriālā integritāte, suverenitāte un neatkarība
Regula 756/2006	Padomes Regula (EK) Nr. 765/2006 (2006. gada 18. maijs) par ierobežojošiem pasākumiem attiecībā uz Baltkrieviju
Regula 2016/399	Eiropas Parlamenta un Padomes regula (ES) 2016/399 (2016. gada 9. marts) par Savienības Kodeksu par noteikumiem, kas reglamentē personu pārvietošanos pār robežām (Šengenas Robežu kodekss)
Regula 2018/1672	Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 23. oktobra regula (EK) Nr. 1672/2018 par Savienības teritorijā ievestās skaidras naudas vai no tās izvestās skaidras naudas kontroli un par Regulas (EK) Nr. 1889/2005 atcelšanu
Sankciju likums	Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likums
SIA	Sabiedrība ar ierobežotu atbildību
SKG	Sadarbības koordinācijas grupa saskaņā ar Novēršanas likuma 55. pantu.
SLO	Sabiedriskā labuma organizācija
SM	Satiksmes ministrija
SPKC	Slimību profilakses un kontroles centrs
SNP	Stratēģiskas nozīmes preces
SNRA	Eiropas Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei par novērtējumu attiecībā uz pārrobežu darbībām piemītošajiem nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas riskiem, kuri skar iekšējo tirgu, 2019
SVF	Starptautiskais valūtas fonds
SSE Pētījums 2009.-2022. gads	A. Sauka, T. Putniņš. Ēnu ekonomikas indekss Baltijas valstīs 2009.-2022. gadā.
SSE Pētījums 2009.-2020. gads	A. Sauka, T. Putniņš. Ēnu ekonomikas indekss Baltijas valstīs 2009.-2020. gadā.
TAI	Tiesību aizsardzības iestādes
TCSP	Trust and Company Service Providers (Juridiska veidojuma vai juridiskās personas dibināšanas un darbības nodrošināšanas pakalpojumu sniedzēji)
TF	Terorisma finansēšana
TM	Tieslietu ministrija
TUA	Terminu uzturēšanās atļauja
UKI	Uzraudzības un kontroles institūcijas atbilstoši Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma 45.pantam
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime (ANO Narkotiku un noziedzības novēršanas birojs)
UR	Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrs
VAS	Valsts akciju sabiedrība
VDD	Valsts drošības dienests
VID	Valsts ieņēmumu dienests
VID IDP	Valsts ieņēmumu dienesta Iekšējās drošības pārvalde
VID NMPP	Valsts ieņēmumu dienesta Nodokļu un muitas policijas pārvalde
VP	Valsts policija
VK	Valsts kontrole
VSAOI	Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas
VRS	Valsts robežsardze
VTS	Kapitālsabiedrības, kuras saņēmušas Latvijas Bankas licenci ārvalstu valūtu skaidrās naudas piršanai un pārdošanai
VV	Virtuālā valūta
Zemesgrāmata	Valsts vienotā datorizētā zemesgrāmata
Ziemeļkoreja	Korejas Tautas Demokrātiskā Republika

15. Pielikums Nr. 2 "Tabulas un attēli"

Tabula Nr. 14.1. – NVO finanšu plūsmas detalizēts izklāsts

Darbības joma	Ienākošo maksājumu summa EUR	Izejošo maksājumu summa EUR	Skaidras naudas iemaksu summa EUR	Skaidras naudas izmaksu summa EUR
Kultūra un atpūta	82 141 073,93	82 841 335,46	1 104 161,95	1 079 254,29
Pētniecība un izglītība	125 618 742,54	121 919 111,74	1 309 686,42	837 642,74
Sociālā atbalsta pasākumi personām	54 472 399,09	51 296 900,74	699 620,14	722 945,50
Sporta biedrības un nodibinājumi	228 966 684,61	225 556 020,45	3 721 536,67	4 584 208,91
Tiesiskums un interešu aizstāvība	59 037 595,68	56 270 493,05	358 402,07	532 875,49
Veselība	51 093 631,18	50 989 062,28	2 121 711,38	920 321,93
Attīstība un mājokļu apgāde	327 084 595,57	328 436 750,52	6 974 025,67	1 687 314,20
Brīvprātīgo ugunsdzēsēju organizācijas	1 784 630,20	1 387 160,17	39 245,00	273 988,88
Citur neklasificēta biedrība vai nodibinājums	407 508 152,38	388 404 582,88	7 903 176,73	5 339 711,27
Darba devēju organizācijas, arodbiedrības, profesionālās biedrības un nodibinājumi	592 561 344,35	602 668 923,76	21 590 123,01	2 768 265,08
Filantropijas starpniecība un brīvprātīgā darba veicināšana	29 029 527,02	24 054 257,56	32 170,64	23 020,00
Jaunatnes biedrība vai nodibinājums	21 909 389,24	18 531 288,89	231 376,10	111 110,00
Nekustamā īpašuma pārvaldīšana	139 696 833,42	137 263 943,63	1 238 827,43	342 160,13
NVO ar neregistrētu darbības jomu	841 639,65	1 225 642,78	60,00	6240,00
Plašsaziņas līdzekļi un komunikācija	6 335 119,10	7 001 783,30	55 240,96	84 846,81
Politiskās partijas	17 062 683,48	17 167 346,93	19 312,48	10 095,00
Reliģiskās organizācijas un to iestādes	86 928 091,47	95 211 836,04	16 434 387,11	717 458,36
Starptautiskās aktivitātes	17 738 908,86	16 869 616,12	3450,00	38 754,42
Vides un dzīvnieku aizsardzība	11 950 379,91	12 338 550,51	163 579,81	127 544,10

Tabula Nr. 14.2. – Latvijā reģistrēto NVO ienākošie un izejošie darījumi ar augsta riska valstīm un to kaimiņvalstīm⁷⁸³

Augsta riska valstis	(1) Augsta riska valstis atbilstoši MK noteikumiem Nr.554	(2) EK saraksts ar trešajām valstīm, kuras nepietiekami cinās ar NILLTF	(3) Irākas, Irānas, Sīrijas un Z-Korejas kaimiņ-valstis	2020.–2022. gads			
				Ienākošie darījumi		Izejošie darījumi	
				Darījumu skaits	Kopsumma (EUR)	Darījumu skaits	Kopsumma (EUR)
Armēnija			X	38	130 920,23	113	202 996,22
Azerbaidžāna			X	43	49 074,86	74	40 754,85
Bahamas		X		1	6000,00	0	0,00
Baltkrievija	X			539	1 265 032,78	420	567 540,39
Ķīna			X	39	286 433,50	100	187 117,99
Ēģipte	X			7	14 305,67	40	27 547,48
Etiopija		X		1	20,00	0	0
Gruzija	X			47	127 424,20	286	405 483,59
Gana		X		5	12 419,00	0	0,00
Indonēzija	X			0	0,00	31	8038,00
Izraēla			X	192	1 775 844,62	388	1 190 836,11
Jordānija			X	3	4569,23	7	3677,86
Kenija	X			0	0,00	3	870,63
Dienvidkoreja			X	32	103 307,08	22	16 240,57
Kuveita	X		X	8	26 462,90	0	0
Libāna	X		X	10	21 671,27	8	13 481,00
Šrilanka		X		2	80,00	3	2325,97
Lībija	X	X	X	1	245,00	0	0,00
Maroka	X			2	905,55	35	5437,51
Nigērija	X	X		3	569,75	5	133 040,00
Omāna	X			1	4690,95	10	11 955,63
Panama		X		2	155,17	6	1929,77
Pakistāna	X	X	X	0	0	13	5840,46
Puertoriko		X		2	5130,00	3	8923,25
Palestina	X			5	5319,00	1	1438,00
Katara	X			3	1544,22	21	101 259,53
Krievija	X		X	2125	9 042 897,86	1155	2 133 938,82
Saūda Arābija	X	X	X	4	1939,96	10	6715,15
Tunisija	X	X		0	0	2	8680,65
Turcija			X	87	279 876,47	302	510 002,09
Ukraina	X			160	141 806,34	370	839 463,75

⁷⁸³ Šeit atspoguļotas tikai tās jurisdikcijas, ar kurām bijuši darījumi. Pilns augsta riska valstu saraksts pieejams atbilstoši Pielikumam "9. nodajā izmantotie valstu saraksti".

Tabula Nr. 14.3 - SNP imports, eksports un tranzīts Latvijā 2020., 2021. un 2022. gadā

Gads	Valsts	Militārais imports (milj. EUR)	Militārais eksports (milj. EUR)	Militārais tranzīts (milj. EUR)	Divējāda lietojuma preču imports (milj. EUR)	Divējāda lietojuma preču eksports (milj. EUR)	Divējāda lietojuma preču tranzīts (milj. EUR)	
2020	Apvienotie Arābu Emirāti					0,22	0,221	
	Afganistāna					0,06		
	ASV	0,4	1,34					
	Baltkrievija				0,2	3,91	2,4	
	Bolīvija					0,11		
	Brazīlija	0,013						
	Hongkonga				14,6			
	Indija					0,91		
	Indonēzija					0,28		
	Izraēla		2,7		0,21	4,23		
	Kanāda	0,239						
	Kazahstāna						0,005	
	Kenija					0,06		
	Kirgizstāna		0,024			0,09		
	Krievija					0,023	6,5	7,5
	Ķīna	0,145				2,2	1,78	
	Libāna						0,25	
	Lielbritānija	0,026						
	Malaizija						0,17	
	Nigērija						0,06	
	Norvēģija	1,9						
	Omāna						0,05	
	Pakistāna						0,20	
	Papua Jaungvineja						0,06	
	Saūda Arābija						0,39	
	Singapūra						0,06	
	Sudāna						0,10	
	Šrilanka							0,025
	Šveice	0,016	0,008					
	Taivāna						0,76	
Turcija					0,017	0,26		
Uganda						2,22	2,03	
Ukraina					0,266	0,60	0,004	
Vjetnama						0,81	0,71	
2020. gadā kopā		2,739	4,072	0,000	17,516	24,119	12,895	
2021	Apvienotie Arābu Emirāti				0,012	0,28	0,279	
	ASV	1,15	55,32					

	Austrālija		6,43				
	Baltkrievija	17,2			0,055	4,08	3,32
	Bosnija un Hercegovina					0,2	
	Brazīlija	0,045			0,011		
	Čīle		2,64				
	Dienvīdāfrika		1,38				
	Dienvīdkoreja	1,84	0,51			0,85	
	Ēģipte					0,09	
	Filipīnas					0,16	
	Indija				0,022		
	Indonēzija					0,17	
	Izraēla	0,922	1,278		0,067	1,31	
	Japāna					0,15	
	Jaunzēlande		5,02				
	Kanāda	0,55					
	Kirgizstāna		0,02				
	Krievija				0,165	5,71	0,961
	Kuba					0,1	
	Ķīna	0,499			3,32	6,92	
	Lielbritānija	0,522	14,44		0,124		
	Maroka					2,26	
	Meksika					0,08	
	Nigērija					0,6	
	Norvēģija	0,44	5,02				
	Pakistāna					0,07	
	Saūda Arābija					0,48	
	Serbija		1,8				
	Singapūra				0,06	0,62	
	Šrilanka					0,13	0,048
	Šveice	0,73	1,54				
	Taivāna					1,1	
	Taizeme					0,17	
	Tunisija						0,098
	Turcija	0,02				8,69	
	Uganda					0,71	0,71
	Ukraina			0,024	0,276	0,89	0,082
	Urugvaja		4,66				
	Vjetnama				0,003	0,69	0,611
	2021. gadā kopā	23,918	100,058	0,024	4,115	36,51	6,109
2022	Apvienotie Arābu Emirāti					0,02	
	Argentīna					0,01	
	Armēnija					0,02	
	ASV	41,2	122,03				
	Austrālija	5,82	14,2				
	Baltkrievija	17,4					
	Brazīlija	0,05				0,07	

Bruneja					0,06	
Čīle	0,29	0,4			0,05	
Dienvīdāfrika	0,6	1,5			0,39	
Dienvīdkoreja				0,42	1,48	
Filipīnas				0,16	0,33	
Gana					0,12	
Hongkonga				0,008	0,08	
Indija					0,414	
Indonēzija					0,02	
Izraēla	0,89	2,3		0,489	11,19	
Jaunzēlande	3,7	12,85				
Kanāda	0,04					
Katara					0,14	
Kazahstāna					0,01	
Kipra	0,111					
Kirgizstāna		0,02				
Kolumbija					0,11	
Kosova					0,03	
Krievija				0,07	0,06	
Ķīna	2.46			2,43	2,23	
Lielbritānija	15.57	54,7				
Malaizija					0,14	
Malāvija					0,06	
Maroka					0,06	
Meksika					0,03	
Nigēra					0,03	
Nigērija					3,83	
Norvēģija	7.1	13,37				
Saūda Arābija	0.049	0,049			0,08	
Singapūra				0,03	0,18	
Sudāna					0,001	
Šveice	5.34	5,05				
Tadžikistāna					0,08	
Taivāna				0,09	0,2	
Taizeme					0,23	
Turcija	0.37	0,017		0,1	0,21	
Ukraina		11,11	0,03	0,48	33,12	0,069
Urugvaja	0.5	1,03				
Uzbekistāna					0,02	
Vjetnama					0,036	1,19
2022. gadā kopā	101,49	238,626	0,03	4,277	55,141	1,259
Pavisam kopā	128,147	342,756	0,054	25,908	115,770	20,263

16. Pielikums Nr. 3 "9. nodaļā izmantotie valstu saraksti"

1. Valstu saraksts atbilstoši MK 2010. gada 21. jūnija noteikumu Nr. 554 "Noteikumi par valstīm, kuru pilsoņiem, izsniedzot vīzu vai uzturēšanās atļauju, veic papildu pārbaudi" pielikumam.⁷⁸⁴
 - 1) Afganistānas Islama Republika;
 - 2) Alžīrijas Tautas Demokrātiskā Republika;
 - 3) Bahreinas Karaliste;
 - 4) Baltkrievijas Republika;
 - 5) Bangladešas Tautas Republika;
 - 6) Dienvidsudānas Republika;
 - 7) Gruzija (Abhāzija un Dienvidosetija);
 - 8) Ēģiptes Arābu Republika;
 - 9) Indonēzijas Republika;
 - 10) Irākas Republika;
 - 11) Irānas Islama Republika;
 - 12) Jemenas Republika;
 - 13) Jordānijas Hašimītu Karaliste;
 - 14) Kamerūnas Republika;
 - 15) Kataras Valsts;
 - 16) Kenijas Republika;
 - 17) Korejas Tautas Demokrātiskā Republika;
 - 18) Krievijas Federācija;
 - 19) Kuveitas Valsts;
 - 20) Libānas Republika;
 - 21) Lībijas Sociālistiskā Arābu Tautas Džamahīrija;
 - 22) Mali Republika;
 - 23) Marokas Karaliste;
 - 24) Nigērijas Federatīvā Republika;
 - 25) Omānas Sultanāts;
 - 26) Pakistānas Islama Republika;
 - 27) Palestīniešu Pašpārvalde;
 - 28) Saūda Arābijas Karaliste;
 - 29) Sīrijas Arābu Republika;
 - 30) Somālija;
 - 31) Sudānas Republika;
 - 32) Tunisijas Republika;
 - 33) Ukraina (Krimas Autonomā Republika, Luhanskas apgabals un Doņeckas apgabals).
2. EK pieņemtais saraksts ar 27 trešajām valstīm, kam ir stratēģiski trūkumi NILL un TF apkarošanas sistēmās.⁷⁸⁵
 - 1) Afganistāna;
 - 2) Barbadosa;
 - 3) Burkinafaso;
 - 4) Dienvidsudāna;
 - 5) Kambodža;
 - 6) Kaimanu salas;
 - 7) Kongo Demokrātiskā Republika;
 - 8) Korejas Tautas Demokrātiskā Republika;
 - 9) Gibraltārs;
 - 10) Haiti;
 - 11) Irāna;
 - 12) Jamaika;
 - 13) Jordānija;
 - 14) Mali;
 - 15) Maroka;
 - 16) Mozambika;
 - 17) Mjanma;
 - 18) Panama;
 - 19) Filipīnas;
 - 20) Senegāla;
 - 21) Sīrija;
 - 22) Tanzānija;

⁷⁸⁴ MK noteikumi Nr. 554. Noteikumi par valstīm, kuru pilsoņiem, izsniedzot vīzu vai uzturēšanās atļauju, veic papildu pārbaudi. Latvijas Vēstnesis, 100, 28.06.2010. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/212364-noteikumi-par-valstim-kuru-pilsoņiem-izsniedzot-vizu-vai-uztusesanas-atlauju-veic-papildu-parbaudi>

⁷⁸⁵ European Commission. High risk third countries and the International context content of anti-money laundering and countering the financing of terrorism. Pieejams: https://finance.ec.europa.eu/financial-crime/high-risk-third-countries-and-international-context-content-anti-money-laundering-and-countering_en

- 23) Trinidāda un Tobāgo;
 - 24) Uganda;
 - 25) Apvienotie Arābu Emirāti;
 - 26) Vanuatu;
 - 27) Jemena.
3. FATF definētās augsta riska jurisdikcijas un jurisdikcijas, kam noteikts pastiprinātās uzraudzības režīms.⁷⁸⁶
- 1) Albānija;
 - 2) Barbadosa;
 - 3) Burkina Faso;
 - 4) Kambodža;
 - 5) Kaimanu Salas;
 - 6) Kongo Demokrātiskā Republika;
 - 7) Gibraltārs;
 - 8) Haiti;
 - 9) Jamaika;
 - 10) Jordānija;
 - 11) Mali;
 - 12) Maroka;
 - 13) Mozambika;
 - 14) Panama;
 - 15) Filipīnas;
 - 16) Senegāla;
 - 17) Dienvidsudāna;
 - 18) Sīrija;
 - 19) Tanzānija;
 - 20) Turcija;
 - 21) Uganda;
 - 22) Apvienotie Arābu Emirāti;
 - 23) Jemena.
4. Valstu saraksts atbilstoši MK 2020. gada 17. decembra noteikumiem Nr. 819 "Noteikumi par zemu nodokļu vai beznodokļu valstīm un teritorijām".
- 1) Angiljas teritorija;
 - 2) ASV Guamas teritorija;
 - 3) ASV Samoa teritorija;
 - 4) ASV Virdžīnu salu teritorija;
 - 5) Bahamu Sadraudzība;
 - 6) Fidži Republika;
 - 7) Palau Republika;
 - 8) Panamas Republika;
 - 9) Samoa Neatkarīgā Valsts;
 - 10) Tērksas un Kaikosas salu teritorija;
 - 11) Trinidādas un Tobāgo Republika;
 - 12) Vanuatu Republika.
5. Valstu saraksts atbilstoši MK 2017. gada 7. novembra noteikumiem Nr. 655 "Noteikumi par zemu nodokļu vai beznodokļu valstīm un teritorijām", kas bija spēkā līdz 2021. gada 1. janvārim (zaudējis spēku). Norādāms, ka atbilstoši noteikumu 3. punktam sarakstā minētā valsts vai teritorija nav uzskatāma par beznodokļu vai zemu nodokļu valsti vai teritoriju ar gadu, kurā attiecībā uz minēto valsti vai teritoriju uzsāk piemērot starptautisko līgumu par nodokļu dubultās uzlikšanas un nodokļu nemaksāšanas novēršanu, vai datumu, kurā attiecībā uz minēto valsti vai teritoriju stājas spēkā līgums par informācijas apmaiņu attiecībā uz nodokļiem, ja minētajā līgumā nav noteikts citādi.
- 1) Antigva un Barbuda;
 - 2) Amerikas Savienoto Valstu Virdžīnu salas;
 - 3) Bahamu salu Sadraudzība;
 - 4) Bahreinas Valsts;
 - 5) Bruneja Darusalama;
 - 6) Dominikas Sadraudzība;

⁷⁸⁶ FATF. Jurisdictions under Increased Monitoring - 21 October 2022. Pieejams: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/High-risk-and-other-monitored-jurisdictions/increased-monitoring-october-2022.html>

-
- 7) Džibutijas Republika;
 - 8) Ekvadoras Republika;
 - 9) Grenāda;
 - 10) Guama (Amerikas Savienotās Valstis);
 - 11) Jamaika;
 - 12) Jaunkaledonija (Francijas Republika);
 - 13) Jordānijas Hāšimītu Karaliste;
 - 14) Kenijas Republika;
 - 15) Libērijas Republika;
 - 16) Makao (Ķīnas Tautas Republika);
 - 17) Maldīvijās Republika;
 - 18) Santomes un Prinsipi Demokrātiskā Republika;
 - 19) Senpjēra un Mikelona (Francijas Republika);
 - 20) Svētās Helēnas sala (Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotā Karaliste);
 - 21) Taiti (Franču Polinēzija);
 - 22) Tongas Karaliste;
 - 23) Vanuatu Republika;
 - 24) Venecuēlas Republika;
 - 25) Zanzibāras sala (Tanzānijas Apvienotā Republika).